

مشنوی معنوی

مولانا جلال الدین محمد بنی معروف بولوی

بیت

ریزلد. الین نیکلون

جلد دوم

* مثنوی معنوی

* مولانا جلال الدین محمد مولوی

* نیکلسون

* چاپ هشتم: ۱۳۷۰-۱۴۱۲

* تعداد: ۵۰۰۰ دوره

* چاپ: فارابی ۸۲۳۴۲۸

* صحافی: امین ۶۷۸۹۷۴

* انتشارات مولیٰ

تهران- خیابان انقلاب- چهارراه ابوریحان- شماره ۱۲۸۲

صندوق پستی: ۷۴۶-۱۳۱۴۵ تلفن: ۶۴۰۹۲۴۳

* مرکز پخش: پخش کتاب کوثر ۴۴۰۵۰۴۹

صندوق پستی: ۱۷۷۷-۱۳۱۴۵

* قیمت دوره سه جلدی ۲۹۰۰ ریال

کتاب مثنوی معنوی

تألیف

جلال الدین محمد بن محمد بن حسین البخاری ثم الرومی

جلد ۲

بعد از مقابلہ با پنج نسخہ از نسخہ قدیمہ بعضی ہتھام و تصحیح

رینولد آلین نیگلسون

فهرست حکایات و قصص،

دفتر سوم،

صفحه

- ۱۱-۶ قصه خورندگان پیل بچه
- ۱۲ امر حق تعالی بموسی کی مرا بدهانی خوان که بدان دهان گناه نکرده
- ۱۴ بیان آنک الله گفتن نیازمند عین لیک گفتن حق است
- ۴۵، ۴۱، ۴۹، ۴۶، ۴۵، ۱۵ قصه فریفتن روستایی شهری را
- ۱۷۵، ۱۶۹-۱۶۴، ۱۵۸-۱۵۶، ۱۵۵-۱۴۷، ۴۲، ۱۸ قصه اهل سبا
- ۱۹ قصه جمع آمدن اهل آفت هر صباچی بر در صومعه عیسی
- ۲۶ دعوت باز بطان را از آب بصره
- ۲۸ قصه اهل ضرهان
- ۴۴ قصه نواختن مجنون آن سگ را کی مقیم کوی ایللی بود
- ۴۳، ۴۱ قصه افتادن شغال در خم رنگ
- ۴۱ قصه چرب کردن مرد لافی لب و سبیل خود را
- ۴۳ قصه این بودن بلم باعور
- ۴۵ قصه هاروت و ماروت
- ۴۷-۵۶، ۶۰-۷۱، ۸۸، ۹۹، ۱۴، ۴۳۵-۴۲۸، ۴۴۳ قصه فرعون و موسی
- ۴۴۹-۴۴۳، ۴۹۰-۴۹۳ حکایت مغول حیلهدان
- ۴۹ حکایت مارگیر که ازدهای فسرده را مرده پنداشت
- ۵۶ قصه اختلاف کردن در چگونگی و شکل پیل
- ۷۳

صیغه

- داستان مشغول شدن عاشقی بعشق نامه خواندن در حضور
معشوق خویش ۷۹
- حکایت آن شخص که در عهد داود شب و روز دعا می کرد کی
۸۲، ۸۴، ۱۴۱-۱۴۲
- ، مرا روزی حلال ده بی ریخ
حکایت معلم و کودکان ۸۶-۹۱
- حکایت آن درویش کی در کوه خلوت کرده بود
۹۳، ۹۴، ۹۶-۹۹
- قصه دیدن زرگر عاقبت کار را و سخن بر وفق عاقبت گفتن با
مستعیر ترازو ۹۴
- قصه شکایت استر پیش شتر ۱۰۰
- قصه اجتماع اجرای خر عزیر بعد از پوسیدن ۱۰۱
- حکایت جزع ناکردن شیخی بر مرگ فرزندان خود ۱۰۲-۱۰۵
- قصه خواندن شیخ ضریر مصحف را ۱۰۵، ۱۰۶
- قصه صبر کردن لقمان چون دید که داود حلقه ها می ساخت از
سؤال کردن ۱۰۵
- قصه سؤال کردن بهلول آن درویش را ۱۰۸
- قصه دقوفی و کرامانش ۱۱۰-۱۴۱
- قصه گریختن عیسی فراز کوه از احمقان ۱۴۶
- حکایت خرگوشان که خرگوشی را برسالت پیش پیل فرستادند ۱۵۵، ۱۵۹
- حکایت آن دزد که می پرسیدندش که چه می کنی نیم شب در بن
این دیوار ۱۵۹
- حکایت آن مرغ که ترك حزم کرد از حرص و هوا ۱۶۲
- حکایت نذر کردن سگان هر زمستان ۱۶۴
- قصه عشق صوفی بر سفره نبی ۱۷۱
- حکایت امیر و غلامش کی نماز باره بود ۱۷۴

صحیفه

- ۱۷۷ حکایت مندی در تنور پر آتش انداختن آنس و ناسوختن
- ۱۸۲-۱۷۸ قصه فریاد رسیدن رسول علیه السّلم کاروان عرب را
- قصه آمدن آن زن کافر با طفل شیرخواره بنزدیک مصطفی علیه
- ۱۸۳ السّلم و ناطق شدن عیسی وار بمعجزات رسول
- ۱۸۴ ربودن عقیاب موزه مصطفی علیه السّلم
- ۱۸۶-۱۹۴ قصه استدعای آن مرد از موسی زبان بهام با طبور
- ۱۹۴ حکایت آن زنی که فرزندش نمی زیست
- ۱۹۵ قصه در آمدن حمزه در جنگ بی زره
- ۲۰۰ قصه وفات یافتن بلال با شادی
- قصه وکیل صدر جهان که منم شد و از بخارا گریخت از
- بیم جان، ۲۱۰، ۲۱۵، ۲۱۷-۲۲۴، ۲۵۰، ۲۶۷-۲۷۱
- ۲۱۵-۲۱۱ قصه پیدا شدن روح القدس بصورت آدمی بر مرم بوقت برهنگی
- قصه پرسیدن معشوق از عاشق غریب خود کی از شهرها کدام
- ۲۱۶ شهر را خوشتر یافتی
- ۲۲۳-۲۲۸، ۲۴۲، ۲۴۰، ۲۴۷، ۲۴۸ حکایت آن مسجد که عاشق گش بود
- ۲۲۶ قصه عشق جالینوس برین حیوة دنیا
- ۲۴۰ قصه گفتن شیطان قریش را کی بچنگ احمد آید
- ۲۴۹ حکایت عذر گفتن کدیانو با نخود
- ۲۵۶، ۲۶۰ قصه نظر کردن پیغامبر علیه السّلم با سیران و تبسم کردن
- ۲۶۵-۲۶۷ قصه داد خواستن پشه از باد بحضرت سلیمان
- ۲۷۲ حکایت عاشقی دراز هجرانی و بسیار امتحانی

دفتر چهارم،

مجموعه

۲۹۸-۲۹۶، ۲۸۵، ۲۸۰.

نمائی حکایت آن عاشق

حکایت آن واعظ کی هر آغاز تذکیر دعای ظالمان و سخت دلاں

۲۸۳

و بی اعتقادان کردی

۲۸۴

سؤال کردن از عیسی که در وجود الخ

۲۹۰-۲۸۷

قصه آن صوفی کی زن خود را با بیگانه بگرفت

قصه آن دباغ کی در بازار عطاران از بوی عطر و مشک

۲۹۵-۲۹۳

بیبوش و رنجور شد.

حکایت گفتن آن جهود علی را که اگر اعتماد داری بر حافظی

۲۹۹

حق الخ

۳۵۹، ۳۵۴، ۳۴۴، ۳۰۵، ۳۰۱

قصه مسجد اقصی

۳۰۷

قصه آغاز خلافت عثمان

۳۲۱، ۳۱۷، ۳۱۴، ۳۱۱

قصه هدیه فرستادن بلفیس از شهر سبا سوی سلیمان

۳۴۰، ۳۳۳-۳۲۸، ۳۲۷-۳۲۴

۳۱۴

گرامات و نور شیخ عبد الله مغربی

۳۱۵

قصه عطاری که سنگ ترازوی او گل سرشوی بود

۴۲۰-۴۱۸

حکایت دیدن درویشی جماعت مشایخ را در خواب الخ

۴۲۷، ۴۲۱

سبب هجرت ابرهم ادم و ترك ملك خراسان

۴۲۲

حکایت آن مرد نشئه کی از سر جوزین جوزی ریخت

۴۴۹-۴۴۳

قصه یاری خواستن حلیمه از بنان

قصه شاعر و صله دادن شاه و مضاعف کردن آن وزر نو

۴۵۱-۴۴۶

الحسن نام

۳۵۴

قصه نشستن دیو بر منام سلیمان

صحیفہ

- قصۂ آموختن پیشہ گورکھی قابیل از زاغ ۳۵۵
- قصۂ صوفی کی در میان گلستان سر بر زانو مراقب بود ۳۵۸
- حکایت آن غلام کہ شکایت نقصان اجرای سوی پادشاہ نوشت ۳۶۵، ۳۷۰، ۳۷۹، ۳۸۹، ۳۹۳
- حکایت آن فنیہ با دستار بزرگ ۳۷۱
- حکایت آن مداح کی از جہت ناموس شکر ممدوح می کرد ۳۸۱
- حکایت مژدہ دادن ابو یزید از زادن ابو الحسن خرقانی پیش از سالہا ۳۸۴، ۳۹۱
- قصۂ کثر وزیدن باد بر سلیمان ۳۹۰
- قصۂ آنک کسی بکسی مشورت می کرد گفتش مشورت با دیگری کن ۳۹۴
- قصۂ امیر کردن رسول علیہ السّلم جوان ہذیل را بر سر پے ۳۹۵-۴۰۱، ۴۰۴-۴۰۶
- قصۂ سُبْحانی ما اعظم ثانی گفتن ابو یزید ۴۰۱
- قصۂ آن آبگیر و صیادان و آن سہ ماہی ۴۰۷، ۴۰۹، ۴۱۰، ۴۱۳
- حکایت شخصی کہ بوقت استنجا می گفت اللّٰہم ارحنّی راجعۃ الجنّہ ۴۰۹
- قصۂ آن مرغ گرفته کی وصیت کرد کی برگزشتہ پشیانی بخور ۴۱۰
- قصۂ مجاویبات موسی با فرعون ۴۱۴-۴۲۸
- قصۂ مشورت کردن فرعون با ایسہ ۴۲۲
- قصۂ باز پادشاہ و کمپیرقون ۴۲۴
- قصۂ آن زن کی طفل او بر سر ناودان غیثید ۴۳۵
- قصۂ مشورت کردن فرعون با وزیرش ہامان ۴۳۹-۴۴۳
- قصۂ منازعت امیران عرب با مصطفی علیہ السّلم ۴۴۳
- قصۂ بحث کردن سنی و دہری ۴۴۶
- قصۂ وحی کردن حق ہوسی ۴۵۰

صفحہ

۴۵۱	حکایت خشم کردن پادشاہ بر ندیم و شفاعت کردن شفیع
۴۵۴	قصۂ گفتن خلیل مر جبرئیل را الخ
۴۵۵	قصۂ مطالبہ کردن موسیٰ حضرت را کی خلعت خلقا و اہلکتم
۴۶۰-۴۶۷	حکایت آن پادشاہ زادہ کی پادشاہی حقیقی ہوی روی نمود
۴۷۰	حکایت آن زاہد کی در سال قحط شاد و خندان بود
۴۷۲	قصۂ فرزندان عزیز
۴۷۸-۴۸۱	قصۂ شکایت استر با شتر
۴۸۲-۴۸۸	قصۂ لاہہ کردن قبطی سبطی را
۴۸۸-۴۹۰	حکایت آن زن پلیدکار کی شوہر را گفت کی آن خیالات از سر امرود بن می نماید
۴۹۰	باقی قصۂ موسیٰ
۴۹۸	قصۂ رفتن ذو القرنین بکوه قاف
۴۹۹	قصۂ موری کی بر کاغذی می رفت نبشتن قلم دید
۵۰۱	قصۂ نمودن جبرئیل خود را بمصطفیٰ

بسم الله الرحمن الرحيم،

الحَكَمُ جُودُ اللَّهِ (a) يَفْقَى بِهَا أَرْوَاحَ الْمُرِيدِينَ يَتَرَهُ (b) عَلَيْهِمْ عَنْ شَايِبَةِ
الْجَهْلِ وَعَدْلُهُمْ عَنْ شَايِبَةِ الظُّلْمِ (c) وَجُودُهُمْ عَنْ شَايِبَةِ الرِّيَاءِ وَيَحْلُمُهُمْ عَنْ شَايِبَةِ
السُّفْهِ وَيَقْرَبُ إِلَيْهِمْ مَا بَعْدَ عَنْهُمْ مِنْ قَتَمِ الْآخِرَةِ وَيُسِرُّ لَهُمْ مَا عَسَرَ عَلَيْهِمْ مِنْ
الطَّاعَةِ وَالْإِجْتِهَادِ وَهِيَ مِنْ بَيِّنَاتِ الْأَنْبِيَاءِ وَدَلَالِهِمْ يُخَفِّرُ عَنْ أَسْرَارِ اللَّهِ وَسُلْطَانِهِ
الْمَخْصُوصِ بِالْعَارِفِينَ وَإِدَارَتِهِ الْفَلَكَ الْتَوَرَّاقِي الرَّحْمَانِي الدُّرِّي الْحَاكِمَ (d) عَلَى
الْفَلَكَ الدُّخَانِي الْكَرِّي كَمَا أَنَّ الْعَقْلَ حَاكِمًا عَلَى الصُّورِ التَّرَايِيَةِ (e) وَحَوَاسِهَا الظَّاهِرَةِ
وَالْبَاطِنَةِ فَتَتَوَرَّانُ ذَلِكَ الْفَلَكَ الرُّوحَانِي حَاكِمًا عَلَى الْفَلَكَ الدُّخَانِي وَالشَّهْبِ الزَّاهِرَةِ
وَالشَّرْجِ الْمُنِيرَةِ وَالرِّيَّاحِ الْمُنْتَفِثَةِ وَالْأَرْضِ الْمَذْجِيَةِ (f) وَالْمَاءِ الْمَطْرُدَةِ تَنْفَعُ اللَّهُ
بِهَا عِبَادَهُ وَزَادَهُمْ فَهْمًا وَإِنَّمَا فِيهِمْ كُلُّ قَارِئٍ عَلَى قَدَرِ نَهْيَتِهِ وَبِنَسْكِ الْإِسْكَ
١٠ عَلَى قَدَرِ قُوَّةِ اجْتِهَادِهِ (g) وَيُقْنَى الْمُنْتَهَى مَبْلَغَ رَأْيِهِ وَيَنْصَدِّقُ الْمُنْصَدِّقُ بِقَدْرِ
قُدْرَتِهِ (h) وَيَجُودُ الْبَازِلُ بِقَدْرِ مَوْجُودِهِ (i) وَيَقْنَى الْمَجُودُ عَلَيْهِ مَا عَرَفَ مِنْ فَضْلِهِ
وَلَكِنْ مُفْتَنُّ الْمَاءِ فِي الْمَفَازَةِ لَا يَنْصَرُّ بِهِ عَنْ طَلْبِهِ مَعْرِفَتُهُ مَا فِي الْبَحَارِ وَيَجِدُ
فِي طَلْبِ مَاءٍ هَذِهِ الْحَيَوَةَ قَبْلَ أَنْ (j) يَقْطَعَهُ الْإِسْتِغْثَالُ بِالْمَعَاشِ عَنْهُ (j) وَتُعَوِّقُهُ
الْعَلَّةُ وَالْحَاجَةُ وَتَحُولُ الْأَغْرَاضُ (k) بَيْنَهُ وَيَبِينُ مَا يَنْسَرِعُ إِلَيْهِ وَلَنْ يُدْرِكَ (l) الْعِلْمَ (m)

Heading: AH add: وما توفيقى الأباقة.

- (a) Bul. جود الله في الأرض. (b) Bul. ويتره بها. (c) A om. from الظلم.
to عن شايبة السفه. (d) A والحاكم. (e) AH صور الترابية. (f) الأرض الذخيرة H.
جوده H. موجوده for مجوده AB. (g) بقدر قوته B. (h) اجتهد A. (i) الذخيرة A.
(j-j) H Bul. يقطعه المعاش بالاستغثال عنه. In H الاستغثال is. suppl. in marg. after
يقطعه الاستغثال بالمعاش بالاستغثال عنه A. يقطعه. (k) AB Bul. الأغراض.
(l) A وإن يدرك. (m) Bul. هذا العلم.

مُؤَيَّرٌ هَوَى وَلَا رَاكِنٌ إِلَى دَعَا وَلَا مُنْصَرِفٌ عَنْ طَلِبِهِ وَلَا خَائِفٌ عَلَى نَفْسِهِ (a) وَلَا
 مَهْتَمٌّ لِمَعِيشَتِهِ (b) إِلَّا أَنْ يَعُوذَ بِاللَّهِ (c) وَيُؤَيَّرَ دِينُهُ عَلَى (d) دِينِهِ وَيَأْخُذَ مِنْ كَثَرِ
 الْحِكْمَةِ الْأَمْوَالِ (e) الْعَظِيمَةِ الَّتِي (f) لَا تَكْسَدُ وَلَا تُورَثُ (g) مِيرَاثَ الْأَمْوَالِ (g)
 وَالْأَنْوَارِ الْجَلِيلَةِ (g) وَالْجَوَاهِرِ الْكَرِيمَةِ وَالضِّيَاعِ الثَّمِينَةِ شَاكِرًا لِفَضْلِهِ مُعْظَمًا لِقُدْرَتِهِ (h)
 ° مُجَلَّلًا لِحُطْرِهِ وَيُسْتَعِذُّ بِاللَّهِ مِنْ خَسَاسَةِ الْحَظُوظِ وَمِنْ جَهْلِ يَسْتَكْثِرُ الْقَلِيلَ مِمَّا
 يَرَى فِي نَفْسِهِ وَيَسْتَنْتِلُ الْكَثِيرَ الْعَظِيمَ مِنْ غَيْرِهِ وَيُعْجَبُ بِنَفْسِهِ بِمَا لَمْ يَأْذَنْ لَهُ (i)
 الْحَقُّ، وَعَلَى الْعَالَمِ الطَّالِبِ أَنْ يَتَعَلَّمَ مَا لَمْ يَتَعَلَّمَ وَأَنْ يُعَلِّمَ مَا قَدْ عَلَّمَ وَيُفَرِّقَ بَيْنَ
 الضَّعْفِ فِي الذِّهْنِ وَلَا يُعْجَبُ (j) مِنْ (k) بِلَادَةِ أَهْلِ الْبِلَادَةِ (k) وَلَا يُعْنِفَ (l) عَلَى
 كَلِيلِ (m) الْفَهْمِ، كَذَلِكَ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلِ فَمَنْ أَلَّهِ عَلَيْكُمْ، (n) سَبَّحَانَ اللَّهِ (n)
 ١٠ وَنَعَالَى (o) عَنْ أَقَاوِيلِ الْمُتَعَدِّينَ وَشِرْكَ الْمُشْرِكِينَ وَتَنْقِصِ الْتَافِصِينَ وَتَشْبِيسِ
 الْمُشْتَبِّهِينَ وَسُوءِ أَوْهَامِ الْمُتَفَكِّرِينَ وَكِبَفَيَاتِ الْمُتَوَهِّمِينَ، وَلَهُ الْحَمْدُ وَالْمَجْدُ عَلَى
 تَلْفِيْقِ (p) الْكِتَابِ الْمُتَنَوِّىِ الْأَلَهِيِّ الرَّبَّانِيِّ وَهُوَ الْمَوْقِيُّ وَالْمُنْتَفَضِلُ (q) وَلَهُ الطَّوْلُ
 وَالْمَنْ لَا سَبِيحًا عَلَى عِبَادِهِ الْعَارِفِينَ (r) عَلَى رَغْمِ حِزْبٍ (r) يَرِيدُونَ أَنْ يَطْغَبُوا
 أَنْوَارَ (s) اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَاللَّهُ مُنِمْ نُورِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ، إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا إِلَيْكَ
 وَإِنَّا لَهُ تَحَافُظُونَ، فَمَنْ بَدَّلَهُ بَعْدَ مَا سَمِعَهُ فَأَنَّمَا إِنَّمَا عَلَى الَّذِينَ يَبْدُلُونَهُ إِنَّ
 اللَّهَ سَبِيعٌ عَلَيْهِمْ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ (t)

على. (d) B om. (c) Bul. بالله. (b) لمعيشة. (a) عن نفسه. A.

والأنوار الجلية A (g-g). يورث A (f). العظمة والتود التي B (e-e).

بلاهة أهل البلاة Bul. (k-k). يُعْجَبُ K (j). له. A om. (i). لِقُدْرَتِهِ K (h).

سبحانه K (n-n). عن كليل Bul. (m). يُعْنِفَ so pointed in K. (l).

(o) Bul. om. و before تعالى. (p) After تلفيق the remainder of the preface

is suppl. in marg. A. (q) H والمنضل. (r-r) suppl. in marg. H. (s) H نور.

(t) After الله على سيدنا محمد وآله وصحبه الطيبين الطاهرين K adds: رَّبِّ الْعَالَمِينَ

أجمعين برحمتك يا أرحم الراحمين. Bul. has a similar invocation.

بسم الله الرحمن الرحيم،

ای ضیاء الحق حُسام الدین بیار. این سوّم دفتر که سُنت شد سه بر
 بر گشا گنجینه اسرار را. در سوّم دفتر بهل اَمُذار را
 قوّت از قوّت حق می زهد. نه از عروقی که ز حارث می جهد
 این چراغ شمس کو روشن بود. نه از قیل و پنبه و روغن بود
 سفید گردون کو چنین دایم بود. نه از طناب و اُسْتی قائم بود
 قوّت جبریل امر مطبخ نبود. بود از دیدارِ خلاق وجود
 همچنان این قوّت اَبَدالِ حق. هم زحق دان نه از طعام و از طبق
 جسمشان را هم ز نور اِسْرشته اند. تا ز روح و از ملک بگذشته اند
 چونک موصوفی باوصاف جلیل. زانش آراض بگذر چون خلیل
 گردد آتش بر نو هم بُرد و سلام. ای عناصر مر مزاجت را غلام
 هر مزاجی را عناصر مایه است. وین مزاجت برتر از هر پایه است
 این مزاجت از جهان مبسوط. وصفی و حَدث را کنون شد ملقبط
 ای درینا عرصه آفهام خلق. سخت تنگ آمد ندارد خلق حلق
 ای ضیاء الحق بمحذق رای نو. حلق بخشد سنگ را حلوائه نو
 کو طُور اندر نجلی خلق یافت. تا که می نوشید و می را بر نتافت
 صار دَکّا مِنْهُ وَانْشَقَّ الْجَبَلُ. هَلْ رَأَيْتُمْ مِنْ جَبَلٍ رَفِصَ الْجَبَلُ

و تو کُلی علی الله H adds الرحمن

(۴) می زهد. for می زهد (۵) I وجود

(۷) Bul. او زحندان. L Bul.

In H نه is suppl. below the line. و نه از طبق

(۸) A روز ملک.

(۱۰) A تا کی.

لقمه بخشی آید از هر مُرَبَّس . خلق بخشی کارِ یزدانست و بس
 خلق بخشد جسم را و روح را . خلق بخشد بهر هر عَصَوَتِ جُدا
 این گهی بخشد کی اِجْلالی شوی . وز فضولی وز دَغَلِ خالی شوی
 ۲۰ تا نگویِ سِرِّ سلطانرا بکس . تا نریزی قندرا پیشِ مگس
 گوشِ آنکس نوشد اسرارِ جلال . کو چو سوسن صد زبان افتاد و لال
 خلق بخشد خالک را لطفِ خدا . تا خورد آب و بُرُید صد گیا
 باز خاکی را ببخشد خلق و لب . تا گیاهش را خورد اندر طلب
 چون گیاهش خورد حیوان گشت زفت . گشت حیوان لُتْمهٔ انسان و رفت
 ۲۵ باز خالک آمد شد اَکَالِ بَشَر . چون جُدا شد از بشر رُوح و بصر
 ذرها دیدم دهانشان جمله باز . گر بگویم خوردشان گردد دراز
 برگهارا برگ از اِنعامِ او . دایگانرا دایه لطفِ عالمِ او
 وزقهارا رزقها او می دهد . زآنک گندم بی غذایی چون زهد
 نیست شرحِ این سخن را مَتَّها . پارهٔ گنشم بدانی پارها
 ۳۰ جملهٔ عالمِ آکل و مأکول دان . باقیانرا مُقْبِل و مقبول دان
 این جهان و ساکنانش منشر . و آن جهان و سالکانش مستمِر
 این جهان و عاشقانش منقطع . اهلِ آن عالمِ مَخْلُدِ مجتمع
 پس کرمِ آنست کو خود را دهد . آبِ حیوانی که ماند تا ابد
 باقیاتِ الصّالِحاتِ آمد کریم . رسته از صد آنت و اخطار و بیم
 ۳۵ گر هزاران اند بک کس بیش نیست . چون خیالاتِ عَدَدانَدیش نیست

ورفضول H (۱۶) and so H in marg. از هر کس بکس BK Bul. (۱۷)

وزدغا و از دغل BK فضل و دغا as variant for دغل, and so Bul.

صدزبان A (۲۱) لال. افتاد لال. In H و is written below the line, apparently by the original hand. دهانش A (۲۶) باز حیوانرا ببخشد Bul. (۲۲)

و ساکنانش مستمر A (۴۱) آکل مأکول A (۴۰) چون دمد A (۲۸) خیالاتی HK (۴۵) and so corr. in H.

اَکَل و ماکول را خلق است و ناس . غالب و مغلوب را عقلت و راسه
 خلق بخشد او عصای عدل را . خورد آن چندان عصا و حبل را
 و اندرو افزون نشد زان جمله اکل . زآنک حیوانی نبودش اکل و شکل
 مر بین را چون عصا م خلق داد . تا بخورد او هنر خیالی را که زاد
 ۴۰ پس معانی را چو آفتاب خلقهاست . رازق خلق معانی م خداست
 پس زمه تا ماهی هیچ از خلق نیست . که بچند مایه او را خلق نیست
 خلق جان از فکرین خالی شود . انگهان روزیش اِجلالی شود
 شرط تبدیل مزاج آمد بدان . کز مزاج بد بود مرگ بدان
 چون مزاج آدمی گل خوار شد . زرد و بدرنگ و سقیم و خوار شد
 ۴۱ چون مزاج زشت او تبدیل یافت . رفت زشتی از رُخش چون شمع یافت
 دایه کوی طفل شیرآموز را . تا بنعمت خوش کند بدفوز را
 گر بنشد راه آن پستان برُو . بر گشاید راه صد پستان برُو
 زآنک پستان شد حجاب آن ضعیف . از هزاران نعمت و بخوان و رغیب
 پس حیات ماست موقوف فطام . اندک اندک جهد کن تمّ الکلام
 ۴۲ چون جبین بود آدمی بد خون غذا . از نجس پاک برد مؤمن گدّی
 از فطام خون غذا اش شیر شد . وز فطام شیر لقمه گیر شد
 وز فطام لقمه لقمائی شود . طالب اِشکار پنهانی شود
 گر جبین را کس بگفتی در رحم . هست بیرون عالمی بس منظم
 یک زمین خرمی با عرض و طول . اندرو صد نعمت و چندین اَکول
 ۴۳ کوهها و بحرما و دشمن . بوسنها باغها و کشتها
 آسمانی بس بلند و پُر ضیا . آفتاب و ماهتاب و صد سُها

(۳۷) L Bul. خورد او . K . عصای و حبل را . (۳۸) A اندر افزون .

(۳۹) A معانی و خلق . (۴۰) B هیچ for آنچه . (۴۱) B . خلق و معانی A . (۴۲) B بود for بود .

از نجس H . خون بد غذا . B Bul. (۴۰) . پس خیال ماست A (۴۱) . بدبوز B (۴۱)

آسمان Bul. (۴۶) . بس نعمت Bul. زمینی K (۴۴) . غذایش Bul. غذایش A (۴۱)

از جنوب و از شمال و از دَبور . باغها دارد عروسها و سُور
در صمت نابد عجایبهای آن . تو درین ظلمت چی در امتحان
خون خوری در چارمبغ تنگها . در میان حس و آنجاس و عنا
٦٠ او بحکم حال خود مُنکر بُدے . زین رسالت مُعرض و کافر شدی
کین مُحالست و فریست و غرور . زآنک نصویری ندارد و هم کور
جنس چیزی چون ندید اِدراک او . نشود اِدراک مُنکرناک او
همچنان کی خلق عام اندر جهان . زآن جهان آبدال و گویندشان
کین جهان چاهيست بس ناریک و تنگ هست بیرون عالمی بی بو و رنگ
٦٥ هیچ در گوش کسی زایشان نرفت . کین طمع آمد حجاب ژرف و زفت
گوش را بندد طمع امر استماع . چشم را بندد غرض از اطلاع
همچنانک آن جبین را طمع خون . کآن غذای اوست در اوطانِ دون
از حدیث این جهان محبوب کرد ، غیر خون او میدادند چاشت خورد

قصه خورندگان پیل پچه از حرص و ترک نصیحت ناصح،

آن شنیدی تو که در هندوستان . دید دانایی گروهی دوستان
٧٠ گزسته ماند شک بی برگ و غور . و رسیدند از سفر از راه دور
مهر دانایش جوشید و بگفت . خوش سلامیشان و چون گلبن شگفت
گفت دانم کز نجوع و ز خلا . جمع آمد رنجان زین گزلا
لیک الله الله ای قوم جلیل . نا نباشد خوردتان فرزند پیل
پیل هست این سو که اکنون می روید . پیل زاده مشعشید و بشویند
٧٥ پیل پنچگان اند اندر راهتان . صید ایشان هست بس دخواهاتان
بس ضعیفند و لطیف و بس سمیت . لیک مادر هست طالب در کبین

(٥٧) A وز دبور .

(٥٨) B Bul. چه for چی .

(٥٩) A آنجاس .

(٦٠) A این رسالت

(٦١) Bul. نشان میگوید

(٦٢) A بی بو، و رنگ

(٦٦) A عرض

(٧٥) A بس for این

از پی، فرزند صد فرسنگ راه. او بگردد در حین و آه آه
 آتش و دود آید از خرطوم او. ^{۸۵} الحذر زان کودک مرحوم او
 اولیا اطفال حنفی اے پسر. غایبی و حاضری بس با خبر
 غایبی مندیش از نقصانشان. ^{۸۶} کو کشد کین از برائے جانشان
 گفت اطفال، منند این اولیا. در غربی فرد از کار و کیا
 از برای امتحان خوار و بیم. لیک اندر سرمه پاره و ندیم
 پشت دار، جمله عجمه اے من. ^{۸۷} گویا هستند خود احزای من
 هان و هان این دلق پوشان منند. ^{۸۸} صد هزار اندر هزار و یک نراند
^{۸۹} ورنه گئی کردی یک چوبی، هنرم موسی فرعون را زیر و زیر
 ورنه گئی کردی یک نفرین بد. ^{۹۰} نوح شرق و غرب را غرق آب خود
 بر نگدی یک دعای لوط راد. ^{۹۱} جمله شهرستانش را بی مراد
 گشت شهرستان چون فردوشان. ^{۹۲} دجله آب سه رؤ بین نشان
 سوی شامت این نشان و این خبر. در رم قفسش ببینی در گذر
^{۹۳} صد هزاران زانیای حق پرست. خود بهتر قرنی سیاست بپست
 گر بگویم وین بیان افزون شود. ^{۹۴} خود جگر چه بود که گهها خون شود
 خون شود گهها و باز آن بفسرد. ^{۹۵} تو نبینی خون شدن کوری و رد
 طبرفه کوری دوزین نیز چشم. ^{۹۶} لیک از اشتر نبیند غیر پشم
 مو بو بیند ز صرغه حرص افس. ^{۹۷} رقص بی مقصود دارد همچو خرس
^{۹۸} رقص آنجا کن که خود را بشکلی. ^{۹۹} پنه را از ریش شهوت برگئی
 رقص و جولان بر سر میدان کنند. ^{۱۰۰} رقص اندر خون خود مردان کنند

پشت داری Bul. (۸۲). در حضور و غیبت ایشان با خبر L Bul. (۷۹).

لوط زاد A (۸۷). وری AH (۸۶). وری AH (۸۵). هان هان A (۸۴).

زین بیان Bul. (۹۱). صد هزاران ابیای A Bul. (۹۰). به بینی در نظر B (۸۹).

و. In L Bul. the two A om. (۹۶). و نیز چشم A. دور بینی L Bul. (۹۲).

چون رهند از دستِ خود دستی زنند • چون جهند از نصیِ خود رقصی کنند
مطربانشان از درون دف میزنند • بجرها در شورشان کف میزنند
تو نبینی لبها بهر گوششان • برگها بر شاخها هم کف زنان
تو نبینی برگها را کف زدن • گوش دل باید نه این گوش بدن
گوش سر بر بند از هزل و دروغ • تا بینی شهر جان با فروغ
سر کشد گوش محمد در سخن • کش بگوید در نبی حق هو اذن
سر بسر گوش است و چشم است این نبی • نازه زو ما مُرضعت او ما صبی
این سخن پایان ندارد باز ران • سوی اهل پیل و بر آغاز ران

بقیه قصه متعربان پیل بچگان،

۱۰ هر دهان را پیل بوی می‌کند • گزید معده هنر بشر بر می‌تند
تا کجا یابد کباب پور خویش • تا نماید انتقام و زور خویش
گوشتهای بندگان حق خور • غیبت ایشان کنی کینر بری
هان که بویای دهانتان خالق است • گئی برد جان غیر آن کو صادق است
وای آن افسوسی کش بوی گیر • باشد اندر گور منگر یا نکیر
۱۱ فی دهان دزدیدن امکان زان همان • فی دهان خوش کردن از دارو دهان
آب و روغن نیست مر روپوش را • راه حیل نیست عقل و هوش را
چند کوبد زخمهای گزیشان • بر سر هر رازخا و مرزشان
گزر عزرائیل را بنگر اثر • گر نبینی جوب و آهن در صور
هم بصورت می‌نماید که گهی • زان هان رنجور باشد آگهی

(۱۰۱) A Bul. جانرا با فروغ.

(۱۰۲) In A the hemistichs are transposed,

but corr. in marg. (۱۰۴) B Bul. آن نبی.

Heading: A Bul. متعربان. B has: انداز و انذار. در بیان حال غیبت کنندگان و انذار. B has: از صعوبت آن و جزاء افعال ناپسندیده و باز نمودن وخامت آن.

(۱۰۸) B Bul. با نکیر. In A the first letter is unpointed. (۱۰۹) B Bul. که برد جان.

۱۱۵) گوید آن رنجور ای یارانِ من . چیست این شمشیر بر سارانِ من
ما نمی بینیم باشد این خیال . چه خیالست این کی این هست ارنحال
چه خیالست این که این چرخِ نگون . از نهیبِ این خیالی شد اکنون
گُرزها و تیغها محسوس شد . پیشِ بهار و سرش منکوس شد
او همی بیند که آن از بهرِ اوست . چشم دشمن بسته زان و چشم دوست
۱۲۰ حرص دنیا رفت و چشمش تیز شد . چشم او روشن گم خون ربر شد
مرغ بی هنگام شد آن چشم او . از نتیجه کبر او و خشم او
سر بردن واجب آید مرغ را . کو بغیر وقت جنباند دَرا
هر زمان نزعیت جزوِ جانت را . بشگر اندر نزع جان ایمانت را
عمر تو مانند همینان زست . روز و شب مانند دینار آشمرست
بی شمار و دهد زر بی وقوف . تا که خالی گردد و آید خسوف
گر زگه یستائی و نتهی بجای . اندر آید کوه زان دادن زبای
پس بنه بر جای هر دم را عوض . تا زو آنجند و اقتریب یابی غرض
در نمای کارها چندین مکوش . جز بکاری که بود در دین مکوش
عافیت تو رفت خواهی ناتمام . کارهایت آترو نان تو خام
۱۴۰ و آن عمارت کردن گور و لحد . فی بسنگست و پیچوب و فی لبَد
بلک خود را در صفا گورے گئی . در مئی او کئی دفن مئی
خالک او گرده و مدفون غمش . تا دمت یابد مددها از دَمش
گورخانه و قبا و کنگر . نبود از اصحاب معنی آن سره
بشگر اکنون زنده اطلس پوش را . هیچ اطلس دست گیرد هوش را

رنجوری A (۱۱۵)

که هست این BK Bul. کی آن هست A (۱۱۶)

و K om. (۱۲۰)

شد آن آمد Bul. (۱۲۱) تا کی A (۱۲۰)

کارهاات Bul. (۱۲۱)

و گور و لحد A (۱۲۰) as in text. BH

دفن for دفع B (۱۲۱)

و after L Bul. om. (۱۲۲) گورخانه

۱۳۶ در عذاب مُنْگَرست آن جانِ او . کُژدم غم در دل غَمْدانِ او
از برون بر ظاهرش نقش و نگار . وز درون زاندیشها او زار زار
وآن یکی بینی در آن دلقِ کهن . چون نبات اندیشه و شکرِ سخن

باز گشتن بحکایت پیل،

گفت ناصح بشنوید این پندِ من . تا دل و جانتان نگردد ممنوع
با گیاه و برگها فایده شود . در شکامِ پیلِ بچگان کم روید
۱۴۰ من برون کردم زگردنِ وَاِمِ نُصَح . جز سعادت کی بود انجامِ نُصَح
من بتبلیغِ رسالت آمدم . تا رهانم مر شمارا از ندم
هین میداد که طمعِ رهنات زند . طمعِ برگ از بیتخانات برگد
این بگفت و خیر بادی کرد و رفت . گشت قحط و جوعشان در راه رفت
ناگهان دیدند سوی جاده . پورِ پُلی فرسوی نو زاده
۱۴۰ اندر افتادند چون گرگانِ مست . پاک خوردندش فرو شُستند دست
آن یکی همره نخورد و پند داد . کی حدیثِ آن فقیرش بود یاد
از کبابش مانع آمد آن سخن . بختِ نو بخشد ترا عظمِ کهن
پس بیفتادند و خفتند آن همه . وآن گرسنه چون شُبان اندر رهِ
دید پیلِ سَهْمَناکِ می رسید . اولاً آمد سوی حارسِ دوید
۱۵۰ بوی می کرد آن دهانش را سه بار . هیچ بویی زو نیامد نا گوار
چند باری گرد او گشت و برفت . مر ورا نآزرد آن شه پیلِ زفت
مر لبِ هر خفترا بوی کرد . بوی می آمد ورا زان خفته مُرد

زآن یکی B (۱۴۷) . وز درون اندیشها Bnl. (۱۴۶) . غمّان او L (۱۴۵)

پیل بچه گان Bul. (۱۴۶) . بحکایت پیل بچگان و نصیحت ناصح . Heading: Bul.

اندر جاده L Bul. (۱۴۴) . مر شمارا AB (۱۴۱) . کی for کم A (۱۴۰)

اول آمد In H the second hemistich has been corrected, so as to read (۱۴۶)

سوی حارس بر دوید.

از کباب پیل زاده خورده بود . بر درانید و بگشش پیل زود
 در زمان او يك يك را زان گرو . می درانید و نبودش زان شکوه
 ۱۰۰ بر هوا انداخت هر يك را گراف . تا همی زد بر زمین میشد شکاف
 ای خورنده خون خلق از راه بُرد . تا نه آرد خون ایشان بُرد
 مال ایشان خون ایشان دان یقین . زانك مال از زور آید در بین
 مادر آن پیل بچگان کین گشت . پیل بچه خوار را گیر گشت
 پیل بچه می خورے اے پاره خوار . هم بر آرد خصم پیل از نو دمار
 ۱۶۰ بوی رسول کرد مکر اندیش را . پیل داند بوی طفل خویش را
 آنك یابد بوی حق را از بین . چون نیابد بوی باطل را زمین
 مُصْطَفَى چون بُرد بوی از راه بُور . چون نیابد از دهان ما بُغور
 هم یابد لك پوشاند زما . بوی نيك و بد بر آید بر سما
 تو همی خسبی و بوی آن حرام . می زند بر آسمان سبز فام
 ۱۶۰ هم انسانی زشت می شود . تا بیوگران گردون می رود
 بوی کبر و بوی حرص و بوی آز . در سخن گفتن بیاید چون پیاد
 گر خوری سوگند من گئی خورده ام . از پیاز و سیر تقوی کرده ام
 آن دم سوگند غمازے گد . بر دماغ همنشینان بر زند
 بس دعاها رد شود از بوی آن . آن دل کثر می نماید در زبان
 ۱۷۰ اِخْشُوا آید جواب آن دعا . چوبی رد باشد جزای هر دغا
 گر حدیث کثر بود معنیست راست . آن کزئی لفظ مقبول خداست

(۱۵۳) L Bul. کز کباب.

(۱۵۴) Bul. می درانیدش نبودش.

(۱۶۰) A Bul. مرگ اندیش را.

(۱۶۱) Bul. بوی رحمان از بین.

(۱۶۲) H Bul. چون بوی برد . بوی for بو H.

بیان آنک خطای محبان بهتر از صواب بیگانگان است نزد محبوب،
 آن یلال صدق در بانگ نماز. حی را قی می خوانند از نیاز
 تا بگفتند ای پیغمبر راست نیست. این خطا اکنون که آغاز نیاست
 ای نبی و اے رسول یزدگزار. یک مؤذن کو بود افصح پیار
 ۱۷۰ عیب باشد اول دین و صلاح. سخن خواندن لفظ حی علی الفلاح
 خشم پیغمبر بجوشید و بگفت. یک دو رمزی از عنایات مہنت
 کاه خسان نزد خدا قی بلال. بهتر از صد حی و خی و قیل و قال
 و مشورائید نا من رازنان. و نگوییم آخر و آغازنان
 گر ندارے تو دم، خوش در دعا. رو دعا بخواه زراخوان صفا
 امر حق تعالی بموسی علیه السلام کی مرا بدهانی خوان که بدان
 دهان گناه نکرده،

۱۸۰ گفت اے موسی زمین جو پناه. با دھانی که نکردی تو گناه
 گفت موسی من ندارم آن دھان. گفت مارا از دھان غیر خوان
 از دھان غیر گی کردے گناه. از دھان غیر بر خوان کای الہ
 آن چنان کن که دھانها سر ترا. در شب و در روزها آرد دعا

Heading: Suppl. in marg. H. In A. it follows v. ۱۷۲. A. نزد محب.

(۱۷۲) B Bul. راست نیست، and so corr. in H. HT آغاز نیاست as in text. In ABK Bul. the last word of the verse might be read نیاست.

(۱۷۰) H علی الفلاح. BK علی فلاح. BHK (۱۷۶) پیغامبر.

(۱۷۷) HK حی و خی و خی as in text. AB حی و خی. L. حی و خی. Bul. حی و خی.

Heading: Bul. om. بدان دھان. B om. دھان. Bul. نکرده باشد. After the

Heading Bul. adds:

پھر این فرمود با موسی خدا * وقت حاجت خواستن اندر دعا

(۱۸۲) Bul. آله.

از دهانی که نکرستی گناه . و آن دهان غیر باشد عذر خواه
 ۱۸۵ یا دهان خویشتن را پاك كن . روح خود را چاك و چالاك كن
 ذكر حق پاكست چون پاكي رسيد . رخت بر بندد بروت آيد پليد
 و گريزد ضدها انر ضدها . شب گريزد چون بر افروزد ضيا
 چون در آيد نام پاك اندر دهان . في پليدي ماند و في اندهان

بيان آنك الله گفتن نيازمند عين ليك گفتن حق است

آن يكي الله ميگفتي شي . تا كه شيرين ميشد از ذكرش لي
 ۱۹۰ گفت شيطان آخر اي بسيارگو . اين هه الله را ليك كو
 مي نيابد بك جواب از پيش نخت . چند الله مي زني با روي سخت
 او شكسته دل شد و بنهاد سر . ديد در خواب او خضرا در خضر
 گفت هين از ذكر چون وا ماند . چون پشيماني از آنكش خواند
 گفت ليككم في آيد جواب . زان همي ترسم كه باشم رد باب
 ۱۹۵ گفت آن الله نو ليك ماست . و آن نياز و درد و سوزت پيك ماست
 حيله ها و چاره جويهاه نو . جذب ما بود و گشاد اين پاي نو
 نرس و عشق نو كنند لطف ماست . زير هر ريا رب نو ليكهاست
 جان جاهل زين دعا جز دور نيست . زانك با رب گفتش دستور نيست
 بر دهان و بر دلاش قفلست و بند . تا نتالد با خدا وقت گزند
 ۲۰۰ داد مر فرعون را صد ملك و مال . تا بکرد او دعوي عز و جلال

شيرين باشد . Bnl. تا كي A (۱۸۹)

Bnl. has: (۱۹۰)

گفت شيطان خش اي سخترو . چند گويي آخر اي بسيارگو

از ذكر حق وا ماند . Bnl. (۱۹۱)

Bnl. adds: (۱۹۲)

گفت خضرش آن خدا گفت اين بن . كه برو با او بگو اي ممنوع

في ترا در كار من آورده ام . في منت مشغول ذكرم کرده ام

In A the order of the verses is ۱۹۸, ۱۹۷, ۱۹۶. (۱۹۳)

وقتي A (۱۹۴) . و . A om. (۱۹۵)

در همه عمرش ندید او درِ سر * تا نالد سوی حق آن بدگهر
داد او را جمله ملک این جهان * حق ندادش درد و رنج و اندوهان
درد آمد بهتر از ملک جهان * تا بخوانی مر خدا را در میان
خواندن بی درد از افسردگیست * خواندن یادزد از دل‌بردگیست
۲۰ آن کشیدن زیر لب آوازا * یاد کردن مبدأ و آغازا
آن شد آواز صاف و حزین * ای خدا وای مستغاث وای معین
نالۀ سگ در رهش بی جذبه نیست * زانک هر راغب اسیر ره‌ز نیست
چون سگ کهنی که از مردار رست * بر سر خوان شهنشاهان نشست
تا قیامت میخورد او پیش غار * آب رحمت عارفانه بی تغار
۲۱ ای بسا سگ‌پوست کورا نام نیست * لیک اندر پرده بی آن جام نیست
جان بی از بهر این جام ای پسر * بی جهاد و صبرگی باشد ظفر
صبر کردن بهر این نبود حرج * صبر کن کالصبّر مفتاح الفرج
زین کین بی صبر و حزی کس نجست * حزم را خود صبر آمد پا و دست
حزم کن از خورد کین زهرین گیاست * حزم کردن زور و نور انبیاست
۲۲ گاه باشد کو بهر بادی جهد * کوه‌گی مر بادرا وزنی نه‌د
هر طرف غولی می‌خواند نرا * کاه برادر راه‌خواهی هین یسار
ره نمایم مهرت باشم رفیق * من فلاوزم درین راه دقیق
نی فلاوزست و نی ره داند او * یوسف‌کم رو سوی آن گرگ‌خو
حزم آن باشد که نفربد ترا * چرب و نوش و دامهای این سرا
۲۳ که نه چربش دارد و نی نوش او * بخر خواند می‌دمد در گوش او
که ییا مهران ما اے روشنی * خانه آن بُست و تو آن منی

یاد کردم A (۲۰۵) دل‌مردگیست A (۲۰۴) و A om. (۲۰۲)

در خورد Bul. (۲۱۴) کس نرست Bul. (۲۱۴) corr. above.

حزم این باشد BK Bul. (۲۱۱) و after H. om. (۲۱۸)

و K om. (۲۲۱)

حزم آن باشد که گوی تُخَمَام . یا سَقِیم خستۀ این دَخَمَام
یا سَرَم دَرْدست در دِ سَر بَبَر . یا مرا خواندست آن خالوپسر
زَانَك يَك نُوشَت دَهد با نیشها . که بکار دَر تو نوش ریشها
۲۲۵ زَر اگر پنجاه اگر شصت دَهد . ماهیا او گوشت در شَسنت دَهد
گر دَهد خود گی دَهد آن پُر جِل . جَوَزِ پوسیدست گَنار دَغَل
زَغَرغ، آن عَقل و مغز را بَرَد . ضد هزاران عَقل را يَك نشمرد
، یارِ تو خورجین نُست و کبسات . گر تو رامینی مَجُوزِ وِسهات
وِسه و معشوقِ تو مِ ذاتِ نُست . وین برونِها مِه آفاتِ نُست
۲۳۰ حزم آن باشد که چون دعوت کنند . تو نگوئی مست و خواهانِ مستند
دعوتِ ایشان صَفیرِ مرغ دان . کی کند صیاد در مَکَن نِهان
مرغِ مرده پیش بَنهاد که این . بی کند این بانگ و آواز و حین
مرغ پندارد که جنسِ لوست او . جمع آید بر دَرْدشان پوست او
جز مگر مرغی که حزمش داد حق . نا نگرَدد گِجِجِ آن دانه و مَلَق
۲۳۵ هست بی حزی پشیمانی یَقین . بشنو این افسانه را در شرح این

فریفتن روستایی شهریی را و بدعوت خواندن بلاه و الحاح بسیار

اسمِ برادر بود اندر ما مَضی . شهریی . با روستایی شتا
روستایی چون سوی شهر آمدے . خرگه اندر کویِ آن شهری زدی

و گَنار Bul. (۲۲۶) . اگر شَضی دَهد A. (۲۲۵)

خرجین Bul. خُرَجین BL (۲۲۸) آن جَوَز مغز را بَرَد Bul. زَعزَع A. (۲۲۷)

آواز حین Bul. BL (۲۴۲) . وِسه مَعشوق A. (۲۲۹)

و. A. om. for گِجِجِ A. (۲۴۱)

الحاح کردن B. الحاح بسیار کردن A. بسیار B. om. خواندن او را Bul. Heading:

دو ماه و سه ماه مهباش بُدی * بر دکان او و بر خوانش بُدی
 هر حواچرا که بودیش آن زمان * راست کردی مرد شهری رایگان
 ۲۴۰ رو شهری کرد و گفت ای خواجه نو * هیچ می نآیی سوه ده فرجه جو
 الله الله جمله فرزندان بیار * کبث زمان گلشنست و نوبهار
 با بتابستان بیا وقت ثمر * تا بیندم خدمت را من کمر
 خیل و فرزندان و قوم را بیار * در ده ما باش سه ماه و چهار
 که بهاران خطّه ده خوش بود * رگشت زار و لاله دلکش بود
 ۲۴۵ وعده دادی شهری اورا دفع حال * تا بر آمد بعید وعده هشت سال
 او بهر سالی می گفتی که گوی * عزم خواهی کرد کآمد ماه ده
 او بهانه ساختی کامسال مان * از فلان خطّه بیا آمد میبهان
 سال دیگر گر توانم وای رهید * از مہمات آن طرف خواهم دوید
 گفت هستند آن عیال منظر * بهر فرزندان تو ای اهل بر
 ۲۵۰ باز هر سالی جو لگنگ آمدی * تا مفیم قبه شهری شدی
 خواجه هر سالی زرز و مال خویش * خرج او کردی گشادی بال خویش
 آخرین کثرت سه ماه آن بهلوان * خوان نهادهای بامدادان و شبان
 از خجالت باز گفت او خواجه را * چند وعده چند بفربیی مرا
 گفت خواجه جسم و جانم وصل جوست * لبك هر نخویل اندر حکم هوست
 ۲۵۵ آدی چون گشتی است و بادبان * نا گوی آرد باد را آن باذران
 باز سوگندان بدادش کای کرم * بگر فرزندان بیا بنگر نعیم
 دست او بگرفت سه کثرت بعهد * کالنه الله زو بیا بنمای جهد

(۲۴۸) Bul. بُدی for بُدی شدی.

(۲۴۹) ABK Bul. که بودش.

(۲۴۰) A om. و. سوی ديه.

(۲۴۱) A زمانی.

(۲۴۴) Bul. قوم و فرزندان و خیل را.

(۲۴۵) Bul. این عیال.

(۲۵۴) Bul. حکم اوست.

(۲۵۶) Bul. باز سوگند آن بدادش ای کرم.

(۲۵۷) Bul. و سه کثرت.

بعد ده سال و بهر سال چیت . لایها و وعدهای شکرین
 کودکان، خواجه گفتند ای پدر . ماه و ابرو سایه هم دارد سفر
 ۲۶۰ قهاری روی تو ثابت کرده . رنجها در کار او بس بُرده
 او می خواهد که بعضی حق آن . وا گذارد چون شوی تو میهان
 بس وصیت کرد مارا او نهان . که کنیدش سوی ده لایه کنان
 گفت حقت این ولی ای یسوییه . اَتَقِ مِنْ شَرِّ مَنْ اَحْسَنَتْ اِلَیْکَ
 دوستی نخم دم آخر بود . نرم از وحشت کی آن فاسد شود
 ۲۶۵ صحتی باشد چو شمشیر قطوع . همچو تی در بوستان و در زُروع
 صحتی باشد چو فصل نو بهار . زو عمارتها و دغل بی شمار
 حزم آن باشد که ظن بد بری . تا گریزی و شوی از بد بری
 حزم سوء الظن گفتست آن رسول . هر قدم را دام بی دان ای فضول
 روی صحرا هست هموار و فراخ . هر قدم دامیست کم ران اوستاخ
 ۲۷۰ آن بز کوهی دود کی دام کو . چون بتازد دامش افتد در گلو
 آنک می گیتی که گوا اینک بین . دشت می دیدی نمی دیدی کین
 بی کین و دام و صیاد ای عیار . دُنبه کی باشد میان رکشت زار
 آنک گستاخ آمدند اندر زمین . استخوان و کُلّهاشانرا ببین
 چون بگورستان روی ای مؤتقی . استخوانشانرا پیرس از ما مَقْی
 ۲۷۵ تا بظاهر یفی آن مستان گور . چون فرو رفتند در چاه غرور
 چشم اگر داری نو کورانه میآ . ورنه نداری چشم دست آور عصا
 آن عصای حزم و استدلال را . چون نداری دیدی کن پیشوا

وا گذارد A . که حق بعضی آن Bnl. (۲۶۱) . غنرهای شکرین B (۲۵۸)

صحتی for همچنین A (۲۶۵) . فاسد بود A (۲۶۴) . سوی دیه A (۲۶۲)

آن بز کوهی که گوید Bnl. (۲۷۰) . گوستاخ Bnl. for رو AB Bnl. (۲۶۱)

و دست A (۲۷۶) . استخوانهاشان Bnl. (۲۷۴) . کان دام کو B دام کو

و. om. A (۲۷۷)

ور عصای حزم و استدلال نیست * بی عصا کش بر سَر هر ره مه ایست
گام زان سان نه که نایبنا نهد * ناکه پا از چاه و از سنگ وا رهد
۲۸۰ لرز لرزان و بترس و احتیاط * می نهد پا نا نیفتد در خُباط
ای زُدودی جسته در نارس شده * لقمه جسته لقمه ماری شده

قصه اهل سبا و طاعی کردن نعمت ایشانرا،^۱

تو نخواندی قصه اهل سبا * یا بخواندی و ندیدی جز صدا
از صدا آن کوه خود آگاه نیست * سوی معنی هوش گه راه نیست
او می بانگی کند بی گوش و هوش * چون خمش کردی تو او هم شد خموش
۲۸۵ داد حق اهل سبا را بس فراغ * صد هزاران قصر و ایوانها و باغ
شکر آن نگزاردند آن بدرگان * در وفا بودند کمتر از سگان
مرسگی را لقمه نانی زتر * چون رسد بر در می بندد کمر
پاسبان و حارس کم می شود * گرچه بروی جور و سختی ورود
هم بر آن در باشدش باش و قرار * کُفر دارد گردد غیری اختیار
۲۹۰ و ر سگی آید غریبی روز و شب * آن سگانش می کنند آن دم ادب
کی بر و آنجا که اوّل منزلست * حق آن نعمت گروگان دلست
می گردندش که بر و بر جای خویش * حق آن نعمت فرو مگذار بیش
از در، دل و اهل دل آب حیات * چند نوشیدی و وا شد چشمهات

و. A om. (۲۷۸)

لرز و لرزان. A Bul. (۲۸۰)

و در رسیدن شوی طغیان و Heading: After ایشانرا B Bul. and H in marg. add:

و وفا. So K, which omits کفران در ایشان و بیان فضیلت شکر و وفا.

In A vv. ۲۸۴, ۲۸۵ are transposed, but corr. in marg.

و. A om. (۲۸۵)

غریب و روز و شب. A. گرسگی. Bul. (۲۹۰)

بس غذای سکر و وِجْد و بی خودی . از در اهل دلان بر جان زدی
 ۲۱۵ باز این در را رها کردی ز حرص . رگِزِده دکانِ می گردی چو خرُس
 بر در آن مُعْمانِ چربِ دیگ . می دوی بهرِ نریدِ مُردِریگ
 چرخش اینجا دان که جان فربه شود . کارِ نااُمید اینجا به شود

جمع آمدن اهل آفت هر صباخی بر در صومعه عیسی علیه
 السّلم جهت طلب شفا بدعای او،

صومعه عیسیست خوانِ اهلِ دل . هان و هان ای مبتلا این درِ مهل
 جمع گشتندی زهرِ اطرافِ خلق . از ضریر و لنگ و شلّ و اهلِ دلق
 ۲۰۰ بر در آن صومعه عیسی صباح . تا بدم اوشان رهاشد از جُناح
 او چو فارغ گشتی از اورادِ خویش . چاشنگه بیرون شدی آن خوب کُش
 جَوّی جَوّی مبتلا دیدی نزار . یسّنه بر در در امید و انتظار
 گفتی ای اصحابِ آفت از خدا . حاجتِ این جملگانان شد روا
 مین روان گردید بی رنج و عنا . سوی غفاری و اکرامِ خدا
 ۲۰۵ جملگان چون اشترانِ بسته پای . که گشایی زانوی ایشان برای
 خوش دوان و شادمانه سوی خان . از دعای او شدند پا دوان
 آزمودی نوی آفاتِ خویش . یافتی صحت ازین شاهانِ کُش
 چند آن لنگی نو زهوار شد . چند جانت بی غم و آزار شد
 ای مغفل رشته بر پای بند . نا زخود م گم نگردی ای تَوَند

ز حرص B Bul. آن در را A (۲۱۵) . شکر A Bul. . پس غذای L Bul. (۲۱۴)

نا اُمید A Bul. (۲۱۷) . چو خرُس K . چو خرُس for

Heading: A هر صباح .

مین دوان A (۲۰۴) . گفت A Bul. (۲۰۲) . بر امید L . بر امید A Bul. (۲۰۲)

بی توقّف جمله شادان و امان Bul. has: In the first hemistich (۲۰۶) .

۲۱۰ ناسپاسی و فراموشی تو . یاد نآورد آن عمل نوشتی تو
 لاجرم آن راه بر تو بسته شد . چون دل اهل دل از تو خسته شد
 زودشان در یاب و استغفار کن . همچو ابری گریهای زار کن
 تا گلستانشان سوی تو بشکند . میوه‌های پخته بر خود واگفت
 هم بر آن درگردد کم از سگ مباش . با سگ کھف او شدستی خواجه‌ناش
 ۲۱۵ چون سگان هم مر سگان را ناصحند . کی دل اندر خانه اول بیند
 آن در اول که خوردی استخوان . سخت گیر و حق گزار آنرا مان
 ی گرندش تا زآدب آنجا رود . وز مقام اولین مفلح شود
 ی گرندش کای سگ طاعی برو . با ولی نعمت یاغی مشو
 بر همان در همچو حلقه بسته باش . پاسبان و چابک و برجسته باش
 ۲۲۰ صورت نفیض و فیاض مباش . بی‌وفایی را مکن بیهوده فاش
 مر سگانرا چون وفا آمد شعار . رو سگانرا ننگ و بدنامی میار
 بی‌وفایی چون سگانرا عار بود . بی‌وفایی چون روا داره نمود
 حق تعالی فخر آورد از وفا . گفت من آوئی بعهده غیرنا
 بی‌وفایی دان وفا بار حق . بر حقوق حق ندارد کس سبق
 ۲۲۵ حق مادر بعد از آن شد کان کرم . کرد او را از جنین تو غریب
 صورتی کردت درون جسم او . داد در حملش روا آرام و خو
 همچو جزو متصل دید او ترا . متصل را کرد تدبیرش جدا
 حق هزاران صنعت و فن ساختست . تا که مادر بر تو مهر انداختست
 پس حق حق سابق از مادر بود . هر که آن حق را نداند خر بود

آن کی در اول A (۲۱۶) . همچو ابری در بهار و زار کن A (۲۱۲)

چسته for بسته A . بر در آن همچو A (۲۱۹) . باغی مشو Bul. (۲۱۸)

بی‌وفایی چون وفا داری نمود Bul. in the second hemistich (۲۲۲)

آرام خو A گردد Bul. کردت for کردن A (۲۲۶)

تا کی A صد هزاران Bul. (۲۲۸)

۲۳۰ آنک مادر آفرید و ضرع و شیر * با پدر کردش قرین آن خود مگیر
 ای خداوند اے قدم احسان تو * آنک دامن و آنک فی هر آن تو
 تو بفرمودی که حق را یاد کن * ز آنک حق من نمی گردد کهن
 یاد کن لطفی که کردم آن صُبح * با شما از حفظ در کشتی نوح
 پیله، بابایانتانرا آن زمان * دادم از طوفان و از موجش امان
 ۲۳۵ آب آتش خو زمین بگرفته بود * موج او مرا اوج گهرا می رسد
 حفظ کردم من نکردم ردتان * در وجود جد جد جَدَنان
 چون شدی سر پست پایت چون زخم * کارگاه خویش ضایع چون کنم
 چون فدای بی وفایان می شوی * از گمان بد بدان سو می روی
 من ز سهو و بی وفایها برے * سوی من آبی گمان بد برے
 ۲۴۰ این گمان بد بر آنجا بر که تو * می شوی در پیش همچون خود دونو
 پس گرفتی بار و همراهان زفت * گر ترا پرسم که کو گویی که رفت
 یار نیکت رفت بر چرخ برین * یار فسقت رفت در قعر زمین
 تو بماندے در میانه انجنان * بی مدد چون آتشی از کاروان
 دامن او گیر ای یار دلیر * کو منزّه باشد از بالا و زیر
 ۲۴۵ فی چو عیسی سوی گردون بر شود * فی چو فارون در زمین اندر رود
 با تو باشد در مکان و بی مکان * چون بهائی از سرا و از دکان
 او بر آرد از کدورتها صفا * مر جفاهای ترا گیرد وفا

(۲۳۰) After آفرید A has some words which are partly illegible, with داد written above. Bul. مگیر. آنرا (۲۳۱) A خدایندی قدم.

(۲۳۴) AH وز موجش.

(۲۳۵) آب و آتش چون L. آب و آتش A.

(۲۳۷) K پست و پایت.

(۲۳۸) Bul. بر آن سو A.

(۲۴۰) In A the first hemistich is identical with the first hemistich of v. ۲۳۸

out corr. in marg. AB بدانجا.

(۲۴۱) L Bul. پس گرفتی A. bis. که کی.

(۲۴۵) A در زمین اندر شود.

(۲۴۶) L Bul. مکان و لامکان.

چون جفا آری فرستد گوش مال . تا زَنُفُصَانِ وَا رَوِی سَوِی کَال
 چون تو وِردی تَرکِ کردی در رَوش . بِرِ تو قَبْضِی آید از رنج و تَبِش
 آن ادب کردن بود یعنی مکن . هَبِجِ نَحْوِی از آن عَهْدِ کَهَن^{۲۰۰}
 پیش از آن کین قَبْضِ زنجیری شود . این که دل گِیرِیست پاگیری شود
 رنجِ معنولت شود محسوس و فاش . تا نگیری این اتارت را بلاش
 در معاصی قَبْضِها دل گیر شد . قَبْضِها بعد از اجل زنجیر شد
 نَعْطِ مَنْ أَعْرَضَ هُنَا عَنْ ذِكْرِنَا . عِيشَةُ ضَنْكَا وَتَجَرِي بِالْأَعْمَى
 دزد چون مالِ کسانرا ی برد . قَبْضِ و دل نگی دلشرا ی خلد^{۲۰۰}
 او می گوید عجب این قَبْضِ چیست . قَبْضِ آن مظلوم کِز شَرِّتِ گریست
 چون بدین قَبْضِ التَّفَاقِی کم کند . بِادِ اِصْرَارِ آنشرا دم کند
 قَبْضِی دل قَبْضِ عَوَانِ شد لاجرم . گشت محسوس آن معانی زد عَلمِ
 غَصَها زندان شدست و چارِ بِخِ . غَصَهِ بیخست و بُرُودِ شاخِ پیخ
 پیخ پنهان بود هم شد آشکار . قَبْضِ و بسطِ اندرونِ پیخی شمار^{۲۱۰}
 چونک پیخ بد بود زودش بزَن . تا نرُودِ زشت خاری در چن
 قَبْضِ دیدی چاره آن قَبْضِ کن . زَانِکِ سَرها جله ی رُودِ زَبَنِ
 بسطِ دیدی بسطِ خودرا آب ده . چون بر آید میوه با اصحاب ده

باقی قصه اهل سبا،

آن، سبا ز اَهْلِ صَبَا بودند و خام . کارشان کُفْرانِ نِعْمَتِ با کرام
 باشد آن کُفْرانِ نِعْمَتِ در مثال . که کئی با مُعْصِنِ خود تو جدال^{۲۲۰}
 کی نمی باید مرا این نیکوے . من برنجم زین چه رنجِ می شوی
 لطف کن این نیکوے را دُور کن . من نخواهر چشم زودم کور کن

و. Bul. om. (۲۴۹)

دل گیرست. ABK Bul. (۲۵۱)

و. A om. (۲۵۲)

و. A om. (۲۵۵)

اضرار A (۲۵۷)

بودند خام. AK Bul. (۲۶۴)

پس سا گفتند بایعَدَ بَيْنَنَا . شَيْنُنَا خَيْرٌ لَنَا خُذْ زَيْنُنَا
 ما نمی خواهیم این ایوان و باغ . فی زنانِ خوب و فی امن و فراغ
 ۲۷۰ شهرما نزدیکِ هدیگر بدست . آن بیابانست خوش کآنجا ددست
 يَطْلُبُ الْإِنْسَانُ فِي الصَّيْفِ الشَّيْءَ . فَإِذَا جَاءَ الشَّيْءَ أَنْكَرُ ذَا
 قَهْوٍ لَا يَرْضَى بِحَالٍ أَبَدًا . لَا يَضِيقُ لَا بَعِيثَ رَغْدًا
 قَتَلَ الْإِنْسَانُ مَا أَكْفَرَهُ . كُلَّمَا نَالَ هُدًى أَنْكَرَهُ
 نفس زین سانست زآن شد کشتنی . أَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ كُنْتُ أَن سَفَى
 ۲۷۵ خَارِ سَهْ سُوَيْسَتْ هَرْچُون کَشِ نَهِي . در خَلَدِ . وَز زخمِ او نو کی جوی
 آتش ترکِ هوا در خار زن . دست اندر بارِ نیکوکار زن
 چون زحد بردند اصحابِ سبا . کی پیشِ ما وِبا به از صبا
 ناصحانِشان در نصیحت آمدند . از فُسُوقِ و کفر مانع می شدند
 قَصْدِ خَوْنِ ناصحان می داشتند . تَحْمِ رَفْسُ و کافری می کاشتند
 ۲۸۰ چون قضا آید شود تنگ این جهان . از قضا حلوا شود رنجِ دمان
 گنت إِذَا جَاءَ الْفَضَا ضَاقَ الْفَضَا . تُحْجَبُ الْأَبْصَارُ إِذَا جَاءَ الْفَضَا
 چشم بسته می شود وقت قضا . نا نبیند چشم کحل چشم را
 مکرِ آن فارس چو انگیزید گردد . آن غُبَارُ زاستغاثت دور کرد
 سوی فارس رَوِ مَرَوِ سوی غبار . ورنه بر تو کوید آن مکرِ سوار
 ۲۸۵ گنت جَنِّ آنرا که این گرگش بخورد . دید گردِ گرگ چون زاری نکرد
 او نمی دانست گردِ گرگ را . با چنین دانش چرا کرد او چرا
 کوفندان بویِ گرگ با گزند . می بدانند و بهر سوی خزنند
 مغزی حیوانات بویِ شیر را . می بدانند ترک می گوید چرا

و. آن امن فراغ A (۳۶۱)

این بیابانست کآنجا خود ددست A (۳۷۰)

هرجا کی نهی Bul. (۳۷۵)

یار In H (۳۷۱) is suppl. over کار

جان ناصحان A (۳۶۶)

زاستغاثت A (۳۸۲)

کوید H (۳۸۱)

می چرد A (۳۸۷)

میگردد چرا Bul. (۳۸۸)

بوی شیر خشم دیدی باز گرد . با مناجات و حذر انباز گرد
 ۲۹۰ و انگشتند آن گروه از گردِ گرگ . گرگِ محنت بعدِ گرد آمد سترگ
 بر درید آن گوسفندانرا بخشم . کی ز چوپانِ خرد بستند چشم
 چند چوپانشان بخواند و نامدند . خالِ غم در چشم چوپان میزدند
 کی برو ما از تو خود چوپان نرم . چون تبّح گردم هر یک سرورم
 طعمه گرگم و آن باری . هیزم نارم و آن عارف
 ۲۹۵ حیثی بُد جاهلیت در دماغ . بانگِ شوی بر زمینشان کرد زاغ
 پیرِ مظلومان می کنند چاه . در چه افتادند و می گفتند آه
 پوستینِ یوسفان بشکافتند . آنچه می کردند یک یک یافتند
 کیست آن یوسف دلِ حق جوئی تو . چون اسیری بسته اندر کوی تو
 جبرئیل را بر آستین بسته . پر و بالش را بصد جا خسته
 ۴۰۰ پیش او گوساله بریان آوری . که کشتی او را بکُهندان آوری
 کی بخور اینست مارا لُوت و پُوت . نیست او را جز لِفَاءِ الله قُوت
 زین شکنجه و امتحان آن مبتلا . می کند از نو شکایت با خدا
 کای خدا افغان ازین گرگِ کهن . گویدش نک وقت آمد صبر کن
 دادِ تو و خواهم از هر بی خبر . داد کی نهد جز خدای دادگر
 ۴۰۵ او می گوید که صبرم شد فنا . در فراقِ روی تو یا ربنا
 آخندم در مانده در دستِ بهود . صالمم افتاده در حبسِ شمسود
 ای سعادت بخشِ جانِ انبیا . یا بکش یا باز خوانم یا بیا
 با فراقِ کافرانرا نیست تاب . می گوید یا لَیْتَنی کُنتُ نُرّاب

(۲۸۹) L Bul. بوی خشم شیر. In Bul. vv. ۲۸۸, ۲۸۹ are transposed.

(۲۹۰) A. بعد گرگ (۲۹۱) A. زختم. Bul. حیث A (۲۹۵)

(۲۹۶) A Bul. om. و. اسیر K (۲۹۷) AL دلی. (۲۹۸)

(۲۹۹) A om. و. آن A om. (۳۰۰) Bul. افغان for فریاد.

(۳۰۱) A om. و. افتاد A. ماند A (۳۰۲)

(۳۰۳) A. می گوید (۳۰۴)

حال او اینست که خود زان سُو است * چون بود بی تو کسی کآن تو است
 ۱۰. حق می گوید. کی آری ای نَزِه * لیک بشنو صبر آر و صبریه
 صبح نزدیکست خامش کم خروش * من می گویم بی تو تو مکشوش

بقیة داستان رفتن خواجه بدعوت روستایی سوی دیه،

شد ز حد هین باز گُرد ای یار گُرد * روستایی خواجه را بین خانه بُرد
 قصه اهل سیا يك گوشه نه * آن بگو کآن خواجه چون آمد به
 روستایی در ثَمَق شیوه کرد * تا که حزم خواجه را کالیوه کرد
 ۱۵. از پیام اندر پیام او خیره شد * تا زلال حزم خواجه نیره شد
 هر از اینجا کودکانش در پَسند * نَرَنج و نَلَع بشادی می زدند
 همچو یوسف کش ز تقدیر عَجَب * نَرَنج و نَلَع بیژد از ظل آب
 آن نه بازی بلك جان بازیست آن * حيله و مکر و دغا سازيست آن
 هرچ از یارت جدا اندازد آن * مشنو آنرا کآن زیان دارد زیان
 ۲۰. گر بود آن سود صد در صد مگیر * بهر زر مسگل ز گنجور ای فقیر
 این شنو کی چند یزدان زجر کرد * گفت اصحاب نبی را گرم و سرد
 زانک بر بانگ دُهل در سال تنگ * جُمعه را کردند باطل بی درنگ
 تا نباید دیگران ارزان خردند * زان جَلَب صرفه زما ایشان برند
 ماند پیغمبر بخلوت در نماز * با دوسه درویش ثابت پُر نیاز
 ۲۵. گفت طبل و لُهو و بازرگانی * چو نتان بیرید از ربّانی
 قَدْ فَضَضْتُمْ نَحْوَ قَمَحِ هَايَا * ثُمَّ خَلَيْتُمْ نِيَّآ قَايَا

Heading: BHK Bul. دیه for ده.

در رسد A. م از آنجا AB (۴۱۶) corr. in A. جزم خواجه را تا کی A. (۴۱۴)

Bul. میزند. (۴۱۷) B کی for کی.

ای BL om. BL Bul. مشکل for مشکل A. (۴۲۰)

پیغامبر ABHK (۴۲۴)

بهر گندم تخم باطل کاشتید . و آن رسول حق را بگذاشتید
 صحبت او خیرین دوست و مال . بین کرا بگذاشتی چشمی بال
 خود نشد حرص شمارا این بقیه . کی منم رزاق و خیر الزا قین
 ۴۲۰ آنک گندم را زخود روزی دهد . کی تو گلهات را ضایع نهد
 از پی گندم جدا گشتی از آن . کی فرستادست گندم ز آسمان

دعوت باز بظانرا از آب بصحرا،

باز گوید بطرا کز آب خیز . تا ببینی دشتهارا قندریز
 بطر عاقل گویدش کای باز دور . آب مارا حصن و امنست و سرور
 دیو چون باز آمد ای بظان شتاب . هین بیرون کم زوید از حصن آب
 ۴۲۵ بازارا گویدد زو رو باز گرد . از سر ما دست دارای پای مَرْد
 ما ببری از دعوت دعوت ترا . ما ننویشم این دم تو کافرا
 حصن مارا قند و قندستان ترا . من نخواهم هدیهات یستان ترا
 چونک جان باشد نیاید لوت کم . چونک لشکر هست کم ناید علم
 خواجه حازم بی عذر آورید . بس بهانه کرد با دیو مرید
 ۴۳۰ گفت این دم کارها دارم مِم . گر بیایم آن نگردد منتظم
 شاه کاری نازکم فرموده است . زانتظار شاه شب نغوده است
 من نیارم ترک امیر شاه کرد . من نتانم ند برشه روی زرد
 هر صباح و هر مسا سرهنگ خاص . می رسد از من می جوید مناص
 تو روا دارے که آم سوے ده . تا در ابرو افگند سلطان گره
 ۴۳۵ بعد از آن درمان خشمش چون کم . زند خود را زن مگر مدفون کم

بهر راز قین A. و. A om. (۴۲۱) . بگذاشتند AK . کاشتند AK (۴۲۲)

بازرا گویند AB (۴۲۵) . ای باز Bul. (۴۲۳) . ضایع کد Bul. (۴۲۰)

گر بیاید A (۴۳۰) . In BK Bul. this verse follows v. ۴۳۷. (۴۲۶)

مدفون for افزون A (۴۳۵) . کار BH Bul. (۴۳۱)

زین نَطَّ او صد بهانه باز گفت . حیلها با حکم حق نَفَساد جُفت
 گر شود ذَرَاتِ عالم حیلہ پیچ . با قضای آسمان هیچند هیچ
 چون گریزد این زمین از آسمان . چون کند او خویش را از وی نهان
 هرچ آید ز آسمان سوی زمین . فی مَفَر دارد نه چاره فی کین
 ۵۰۰ آتش از خورشید ی بارد بَرُو . او بپیش آتشش بنهاده رُو
 و رهی طوفان کند اِران بَرُو . شهرها را ی کند ویران بَرُو
 او شد نسلیم او اَبوبوار . کی اسیرم هرچ میخواهی یسار
 ای که جُزُو این زمینی سَر مکش . چونک بینی حکم یزدان در مکش
 چون خَلَفْنَاکُم شنودی مِن تُراب . خاک بانی جُست از تو رُو متاب
 ۵۰۵ بین که اندر خاک تخی کاشتم . گردِ خاکی و مَنش افراشتم
 حَمَلَه دیگر تو خاکی پیشه گیر . تا کنم بر جملَه میرانت امیر
 آب امر بالا پستی در رود . آنکه امر پستی بالا بر رود
 گددم از بالا بزیر خاک شد . بعد از آن او خوشه و چالاک شد
 بانه هر میوه آمد در زمین . بعد از آن سَرها بر آورد از دَفين
 ۶۰۰ اصلِ نعمتها زگردون تا بَخاک . زیر آمد شد غذای جانِ پاک
 از تواضع چون زگردون شد بزیر . گشت جُزُو آدمی حَی دلیر
 پس صفات آدمی شد آن جَماد . بر فراز عرش پُران گشت شاد
 کز جهان زند زاول آمدیم . باز از پستی سوی بالا شدیم
 جملَه اجزا در تَحَرُّک در سکون . ناطقان کانا اِلَیه راجعون
 ۶۰۵ ذکر و تَسبیحات اجزای نهان . غُلُّل افگند اندر آسمان
 چون قضا آهنگ نارنجات کرد . روستایی شهریی را مات کرد
 با هزاران حزم خواجه مات شد . زان سفر در مَعْرِض آفات شد

حیلہ سج A (۴۴۷)

فی چاره H (۴۴۹)

شنیدی L Bul. (۴۵۱)

بین کانتیر A (۴۵۵)

حی و دلیر Bul. (۴۶۱)

و A om. (۴۶۵)

(۴۶۷) In AH vv. ۴۶۷, ۴۶۸ are transposed.

اعتمادش بر ثبات خویش بود. گرچه که بُد نیز سببش در ربود
چون قضا بیرون کند از چرخ سر. عاقلان گردند جمله کُور و کُور
۴۷۰ ماهیان افتند از دریا برون. دام گیرد مرغ پَران را زیون
تا پری و دیو در شبیه شود. بلك هارونی بسابل در رود
جز کسی کاندَر قضا اندر گریخت. خونِ اورا هیچ نربعی نریخت
غیر آنک در گریزی در قضا. هیچ حبله نهددت از وی رها

قصه اهل ضروان و حیلَت کردن ایشان تا بی زحمت
درویشان باغهارا قطاف کنند،

قصه اصحابِ ضروان خوانده. پس چرا در حبله جوی مانده
۴۷۰ حبله می کردند کز دهنش چند. کی بُرند از روزی درویش چند
شب همه شب می سگالیدند مکر. روی در رُو کرده چندین عمرو و بکر
خُنه می گفتند سرها آن بدان. نا نباید کی خدا در یابد آن
با گل اندانند سگالید گل. دست کاری می کند پنهان ز دل
گفت اَلَا يَعْلَمُ هَؤُلَاءِ مَنْ خَلَقَ. اَنْ فِي تَبْجُوكَ صِدْقًا اَمْ مَآقٍ
۴۸۰ كَيْفَ يَقُولُ عَنْ ظَعْنٍ قَدْ غَدَا. مَنْ يُعَايِنُ اَيْنَ مَثْوَاهُ غَدَا
اَيْنَمَا قَدْ هَبَطَا اَوْ صَعِدَا. قَدْ تَوَلَّاهُ وَاَخَصَى عَدَدَا
گوشت را اکنون ز غنلت پاك كن. استماع هجرِ آن غمناك كن
آن زكاتی دان كه غمگین را دهی. گوشت را چون پیش دستانش نهی
بشنوی غمهای رنجورانِ دل. فاقه جان شریف از آب و گل
۴۸۰ خانه پُر دود دارد پُر فنی. سر و را بگشا ز اصفای روزنی

از وی رضا A (۴۷۲). چون کی A (۴۷۲). گرچه که بود A (۴۷۸).

Heading: B درویشان for ایشان. (۴۷۶) AHL عمر و بکر.

صغی K (۴۸۵). و. A om. (۴۸۴).

گوشی تو اورا چو رام دیر شود . دود تلخ از خانه او کم شود
 غمگساری کن تو با ما ای روی . گر بسوی ربِّ اَعْلٰی می روی
 این نردِّد حبس و زندانی بود . کی بنگذارد که جان سویی رود
 این بدین سو آن بدان سوی کشد . هر یکی گویا منم رام رُشد
 ۴۰ این نردِّد عقبه رام حُفت . ای خُک آنرا که پایش مُطَلَقست
 بی نردِّد می رود در راوِ راست . ره نغذانی بچو گامش کجاست
 گام آهورا بگیر و رو مُعاف . تا رسی از گام آهونا بناف
 زین روش بر اوج آنوری روی . ای برادر گر بم آذر می روی
 فی زدریا ترس و فی از موج و کف . چون شنیدی تو خطاب لا تَخَف
 ۴۱ لا تَخَف دان چونک خوف داد حق . نان فرستد چون فرستادت طبق
 خوف آنکس راست کورا خوف نیست . غصه آنکس راست کین جا طوف نیست

روان شدن خواجه بسوی دیه

خواجه در کار آمد و تجهیز ساخت . مرغِ عزمش سوی ده اِشْتاب ناخت
 اهل و فرزندان سفر را ساختند . رخت را بر گاوِ عزم انداختند
 شادمانان و شتابان سوه ده . کی ببری خوردیم از ده مژده ده
 . مقصد ما را چرا گام خوشست . یار ما آنجا کرم و دلکش است
 با هزاران آرزومان خوانده است . بهر ما غرس کرم بنشانده است
 ما ذخیره ده زیستمان دراز . از بهر او سوی شهر آریسم باز
 بلک باغ ابشار راه ما کند . در میان چانِ خودمان جا کند

آن for و آن (۴۸۱) و. A om. (۴۸۸) چون بسوی (۴۸۷) Bul.

ترس فی BK (۴۹۴) آزر Bul. (۴۹۲) هر یکی گوید Bul.

آنکس را کس اینجا BKL Bul. (۴۹۶)

و. A om. (۵۰۰) از دیه A (۴۹۶) Heading: BHK Bul. بسوی ده.

و. A om. (۵۰۱) آرزو ما A (۵۰۲) جان. The words خان و مان are written above.

عَمِلُوا أَصْحَابًا كَيْ تَرْيَسُوا . عقل می گنت از درون لا تَفْرَحُوا
 ۰۰۰ مِّن رَّاحِ اللَّهِ كُونُوا رَاحِينَ . اِنْ رَبِّي لَا يُحِبُّ الْفَرِحِينَ
 اِفْرَحُوا هَوْنًا بِمَا آتَاكُمْ . كُلَّ آتٍ مُّشْغِلٍ أَلْهَاكُمْ
 شاد از وی شو مثنو از غیر وی * او بهارست و دگرها مآذی
 هرج غیر اوست استدراج نُسْت * گرچه تخت و ملک نُسْت و تاج نُسْت
 شاد از غم شو که غم دامِ لِفَاسْت * اندرین ره سوی پستی ارتقاست
 ۰۱۰ غم یکی گنجست و ریخ تو چو کان . لیک گئی در گیرد این در کودکان
 کودکان چون نام بازی بشنوند . جمله با خَرگُور هم تَنگ می دوند
 ای خزان کُور این سو دامهاست * در کین این سوی خون آشامهاست
 تیرها پَران کمان پنهان ز غیب * بر جوانی می رسد صد تیر شیب
 گام در صحرائِ دل باید نهاد * ز آنک در صحرائِ یَگل نبود گشاد
 ۰۱۰ این آبادست دل ای دوستان . چشمها و گلستان در گلستان
 عَجَّ إِلَى الْقَلْبِ وَبَسْرًا سَارِبَهُ . فِیهِ أَشْجَارٌ وَعَيْنٌ جَارِبَهُ
 دِه مَرَوْدِه مرد را احفی کند * عقل را بی نور و بی رونق کند
 قولِ پیغمبر شنو ای مُجْتَبِی . گورِ عقل آمد وطن در روستا
 هَرک در رُستا بود روزی و شام * تا بمای عقل او نبود شمار
 ۰۲۰ تا بمای احفی با او بود * از حبش دِه جز ایها چه دُرُود
 و آنک ماهی باشد اندر روستا * روزگاری باشدش چهل و عما
 دِه چه باشد شیخِ واصل نائنه * دست در نقلید و حُجَّت در زده
 پیش شهر عقلِ کَلِّ این حَواس * چون خَران چشم بسته در غَرَّاس
 این رها کن صورتِ افسانه گیر * هِل تو دُرْدانه تو گندم دانه گیر

آت. A om. (۰۰۶)

دیگرها. A (۰۰۷)

ملکنست H (۰۰۸)

سوی سخنی A (۰۰۹)

با کودکان BL. گنجیست ریخ K (۰۱۰)

خرگزه. A (۰۱۱)

وسرها ساربه Bul. (۰۱۶)

۵۳۵ گر بدر ره نیست هین بُریستان * گر بدان ره نیست این سو بران
 ظاهرش گبر ارچه ظاهر کثر پرد * عاقبت ظاهر سوه باطن بررد
 اول هر آدی خود صورتست * بعد از آن جان کو جمال سیرست
 اول هر میوه جز صورت گی است * بعد از آن لذت که معنی و بست
 اول خرگاه سازند و خرنند * ترک را زان پس بهمان آورند
 ۵۴ صورت خرگاه دان معنی ترک * معنی ملاح دان صورت چو فلك
 بهر حق این را رها کن يك نفس * تا خبر خواجه بچنانند جرس

رفتن خواجه و قومش بسوی دیه،

خواجه و بچگان جهازی ساختند * بر ستوران جانب دیه ناخستند
 شادمانه سوه صحرا راندند * سافروا گی تَغْنُوا بر خواندند
 کز سفرها ماه گنجسرو شود * بی سفرها ماه گی خسرو شود
 ۵۴۵ از سفر بندوق شود فرزین راد * وز سفر یابید یوسف صد مراد
 روز رُوس از آفتابی سوختند * شب زاخمر راه می آموختند
 خوب گشته پیش ایشان راه زشت * از نشاط دیه شک ره چون بهشت
 تلخ از شیرین لبان خوش می شود * خار از گلزار دلکش می شود
 حنظل از معشوق خرما می شود * خانه از هم خانه صحرا می شود
 ۵۵۰ ای بسا از نازنینان خارکش * بر امید گل عذار ماه و ش
 ای بسا حمال گشته پشت ریش * از برای دلبر مروهی خویش
 صرده آهنگر جمال خود سیه * تا که شب آید ببوسد روی ماه

کر بود AHL (۵۳۶) Bul. می بران . بدان ره نیست . A Bul. (۵۳۵)

اینها رها کن Bul. (۵۴۱) صورت خرگاه . A (۵۴۰)

Heading: BK Bul. بسوی ده .

روی for رخ Bul. (۵۴۶) . جلیزی B (۵۴۲)

از برای دلبر مروهی خوش : A has in the second hemistion: (۵۴۰)

تا کی A (۵۴۲) om. (۵۴۱)

خواجه نا شب بر دکانی چارمبغ . زآنک سزوی در دلش کردست بیخ
 تاجری دریا و خشکی می رود . آن بیهر خانه شیفی می دود
 ۴۰ هرکرا با مُرده سودایی بود . بر امید زلف سیمایی بود
 آن دُرُوگر رُوی آورده بچوب . بر امید خدمت مهروی خوب
 بر امید زلف کن اجتهاد . کونگردد بعدِ روزی دو جماد
 مؤنسی مگزین خسی را از خسی . عاریت باشد درو آن مؤنسی
 انس تو با مادر و بابا کجاست . گر بجز حق مؤنسانترا وفاست
 ۵۰ انس تو با دابه و لالا چه شد . گر کمی شاید بغیر حق عضد
 انس تو با شیر و با پستان نماند . نفرت تو از دیرستان نماند
 آن شعاعی بود بر دیوارشان . جانب خورشید و رفت آن نشان
 بر هر آن چیزی که افتد آن شعاع . تو بر آن هم عاشق آبی ای شجاع
 عشق تو بر هرچ آن موجود بود . آن زوصف حق زراندد بود
 ۶۰ چون زری با اصل رفت و می ماند . طبع سیر آمد طلاق او براند
 از زراندد صفانش پا بکش . از جهالت قلب را کم گوی خوش
 کان خوشی در قلبها عاریتست . زیر زینت مایه بی زینتست
 زر زروی قلب در کان می رود . سوی آن کان رو تو هم کان می رود
 نور از دیوار تا خور می رود . تو بدان خور رو که در خور می رود
 ۷۰ زین سپس پستان تو آب از آسمان . چون ندیدی تو وفا در ناودان
 معدن دُنبه نباشد دام گرگ . کی شناسد معدن آن گرگ سُرگ
 زر گمان بردند بسته در گره . می شتایندند مغروران بدیه
 همچنین خندان و رفصان می شدند . سوی آن دولاب چرخ می زدند

آمد آن شعاع B (۵۵۴) درو for درون A (۵۱۸)

In B جو has been supplied. حق چو زراندد L Bnl. (۵۵۴)

بی زینتست and عاریتست AB Bnl. (۵۵۷) آن جمال قلب را A (۵۵۶)

کی for که B (۵۶۱)

چون می دیدند مرغی می پرید * جانب ده صبر جامه می درید
 ۵۵ هرک می آمد زده از سوی او * بوسه می دادند خوش بر روی او
 که نو روی بار مارا دید * پس تو جان را جان و مارا دید

نواختن مجنون آن سگ را کی مقیم کوی لیلی بود،

همچو مجنون کو سگی را می نواخت * بوسه اش می داد و پیشش می گذاخت
 گرد او می گشت خاضع در طواف * هم جلاب شکرش می داد صاف
 بو آلفصولی گفت اے مجنون خام * این چه شیدست این که می آری مُدام
 ۵۷ پوزِ سگ دایم پلیدی می خورد * مقعد خود را بلب می آسرد
 عیبهای سگ بسی او بر شمرد * عیب دان از غیب دان بوی نبرد
 گفت مجنون تو همه نقی و تن * اندر آ و بنگرش از چشم من
 کین طلسم بسته مؤلیست این * پاسان کوچه لیلیست این
 همتش بین و دل و جان و شناخت * کو کجا بگریزد و مسکن گاه ساخت
 ۵۷۵ او سگ فرخ رخ کهن منست * بلک او هم درد و هم آهف منست
 آن سگی کی باشد اندر کوی او * من شیران کی دم بک موی او
 ای که شیران مر سگانش را غلام * گفت امکان نیست خامش و السلام
 گر ز صورت بگریزد ای دوستان * جنتست و گلستان در گلستان
 صورت خود چون شکستی سوختی * صورت گل را شکست آموختی

(۵۶۱) After this verse Bul. adds:

کلبه مجنونش خاطر نواز * میکند در پیش او سوز و بگاز

(۵۶۸) Bul. شکرش و جلاب.

(۵۶۱) A om. این after شیدست. Bul. می آری که اینچه شیدایی.

(۵۷۱) Bul. بگریزد مسکن گاه. K om. و after بگریزد.

(۵۷۵) A بلک او هم در تن کهن منست.

(۵۷۶) Bul. که باشد.

۵۸۰ بعد از آن هر صورتی را بشکی، همچو حیدر بابِ خیرِ سرگنی
 سُبُه صورت شد آن خواجهٔ سلیم، کی بدی شد بگفتارِ ستیم
 سوی دامِ آن تملقِ شادمان، همچو مرغی سوی دانهٔ امتحان
 از کرم دانست مرغ آن دانه را، غایتِ حرص است فی جود آن عطا
 مرغکان در طبع دانه شادمان، سوی آن ترویرِ پزان و دوان
 ۵۸۵ گر زشادی خواجه آگاهت کنم، ترسم اے رهرو که بیگانهت کنم
 مختصر کردم چو آمد ده بدید، خود نبود آن ده ره دیگر گرید
 قُربِ ماهی ده بدید می تاخندند، زانک رام ده نکو نشناختند
 هر که در ره بی فلاوزی رود، هر دوروزه راه صدساله شود
 هر که تازد سوی کعبه بی دلیل، همچو این سرگشتگان گردد ذلیل
 ۵۹۰ هر که گیرد پیشهٔ بی اوستا، ریش خندی شد شهر و روستا
 جز که نادر باشد اندر خافقین، آدمی سر بر زند بی والدین
 مال او یابد که کسی می کند، نادری باشد که گنجی بر زند
 مصطفای کُو که جسمش جان بود، تا که رَحْمَن عَلمُ الْقُرْآن بود
 اهلِ تن را جمله عَلمُ بِالْقَلَم، واسطهٔ افراشت در بذلِ کرم
 ۵۹۵ هر حریصی هست محروم ای پسر، چون حریصان نگ مرو آهسته تر
 اندر آن ره رنجها دیدند و تاب، چون عذابِ مرغِ خاکی در عذاب
 سیرگشته از ده و از روستا، وز شکرریز چنان ناوستا

بگفتاری K. شعبهٔ صورت A (۵۸۱)

(۵۸۲) In A the second hemistichs of vv. ۵۸۲ and ۵۸۴ are inadvertently transposed.

نیکو A (۵۸۷). طبع A H (۵۸۴)

Bul. این for آن (۵۸۶). Bul. فلاوز می رود (۵۸۸)

بر گنجی زند K Bul. کسبی H (۵۹۲)

تا کند جان علم القرآن A. مصطفی A (۵۹۳)

بذل و کرم K (۵۹۴)

رسیدن خواجه و قومش بدیه و نادیده و ناشناخته آوردن روستایی ایشان را،

بعد مای چون رسیدند آن طرف * بی‌نوا ایشان ستوران بی علف
روستایی بین که از بدنتی * می‌کند بعد اللّٰتِیَّ وَالَّتِی
۶۰۰ رُوی پنهان می‌کند زیشان بروز * تا سوی باغش بسنگشایند پوز
آنچنان رُو که هم زَرَق و شَرَس * از مُسلمانان نهان اولین‌ست
رُویها باشد که دیوان چون مگس * بر سَرش بنشسته باشند چون حَرَس
چون بینی روی او در تو فُتند * یا مین آن رُو چو بدی خوش بخند
در چنان رُوی خبیث عاصیه * گفت یزدان نَسَنَعَن یا اَنصِیْه
۶۰۵ چون پرسیدند خانه‌ش یافتند * همچو خویشان سوس در بشتافتند
در فرو بستند اهل خانه‌اش * خواجه شد زین کژروی دیوانه‌وش
لیک هنگام درستی هم نبود * چون در افتادی بچه تیزی چه سود
بر درش ماندند ایشان پنج روز * شب بَسَرما روز خود خورشیدسوز
نی زغفلت بود ماندن فی خری * بلك بود از اضطرار و بی‌خری
۶۱۰ با لثیان بسته نیکان ز اضطرار * شیر مُرداری خورد از جوع زار
او می‌دیدش می‌کردش سلام * که فلامن من مرا اینست نام
گفت باشد من چه دامن تو کبی * یا پلیدی یا قرین پاکبی
گفت این دم با قیامت شد شیه * نا برادر شد یَفِرُّ من آخیه

Heading: A. om. آوردن.

(۶۰۲) BKL Bul. بنشته باشد. The reading of AH, though *contra metrum*, has many parallels in the ancient MSS. of the *Mathnavi*.

(۶۰۴) BL Bul. نفعاً. (۶۰۵) A. خانش. BL. خانه‌ش Bul. خانه‌ش

(۶۰۶) A. دیوانه‌اش (۶۰۶) A. om. و. بی‌خوری.

(۶۱۱) B. که مرا L. که مرا

شرح می‌کردش که من آمم که تو . لُوبها خوردی زخوان من دوتو
 ۷۱۱ آن فلان روزت خریدم آن متاع . کُلُّ سِرِّ جَاوَزَ الْأَثْنینِ شاع
 سِرِّ مَهر ما شنیدستند خلق . شرم دارد رُو چو نعمت خورد خلق
 او می‌گفتنش چه گویی تُرُهاات . نی ترا دامن نه نام تو نه جات
 پنجمین شب ابر و بارانی گرفت . کاسان از بارش دارد شِگفت
 چون رسید آن کازد اندر استخوان . حلقه زد خواجه که مَهر را بخوان
 ۷۲۰ چون بصد اِحماح آمد سوی در . گفت آخر چیست ای جان پدر
 گفت من آن حلقها بگذاشتم . ترک کردم آنچ و پنداشتم
 پنج‌ساله رنج دیدم پنج روز . جانِ مسکینم درین گرما و سوز
 يك جنا از خویش و از یار و تبار . در گرانی هست چون سیصد هزار
 زانك دل نهداد بر جور و جناس . جانش خوگر بود با لطف و وفاس
 ۷۳۰ هرچه بر مردم بلا و شدنت . این یقین دان کز خلاف عادتست
 گفت ای خورشیدِ مَهرت در زوال . گر تو خونم ریختی کردم حلال
 امشب باران ببارده گوشه . با بیای در قیامت توشه
 گفت يك گوشه‌ست آن باغبان . هست اینجا گرگرا او پاسبان
 در کفش تبر و کمان از بهر گرگ . تا زند گر آید آن گرگ سترگ
 ۷۴۰ گر تو آن خدمت کنی چا آن نُسْت . ورنه جای دیگری فرمای جُست
 گفت صد خدمت کنم تو جای ده . آن کمان و تبر در کفم بنه
 من نخسپم حارِی رز کنم . گر بر آرد گرگ سِر تیرش زخم
 بهر حق مگذارم امشب ای دوئل . آبِ باران بر سر و در زیر گل
 گوشه خالی شد و او با عیال . رفت آنجا جای تنگ و بی‌مجال

شنید Bul. (۷۲۲) . چون رسیده کارد Bul. (۷۱۹) . و . A om. (۷۱۸)

از باران Bul. (۷۲۷) . لطف و فاش AB (۷۲۴)

هست آنجا Bul. (۷۲۸)

فرمای جُست Bul. . جان آن نُسْت A (۷۴۰)

۶۴۰ چون مَلَخ بر همدگر گشته سوار . از نهیب سَیْل اندر کُنَج غار
 شب همه شب جمله گویان ای خدا . این سزای ما سزای ما سزا
 این سزای آن که شد یارِ خسان . یا گئی کرد از برای ناگمان
 این سزای آنک اندر طمع خام . ترک گوید خدمت خاكِ كرام
 خاكِ پاكِ لبی و دیوارشان . بهتر از عالم و رز و گلزارشان
 ۶۴۰ بَنَد يك مرد روشن دل شوی . به که بر فرق سَهرشاهان روه
 از ملوكِ خاك جز بانگِ دُهل . تو نخواهی یافت ای پِكِ سُل
 شهریان خود ره زنانِ رُشیت بَرُوح . روستایی کیست گنج بی فُتوح
 این سزای آنک بی تدبیرِ عقل . بانگِ غولی آمدش بگنزد نقل
 چون پشیمانی زیل شد تا شفاف . زین سپس سودے ندارد اعتراف
 ۶۴۰ آن کان و تیر اندر دست او . گرگرا جویان همه شب سو بسو
 گرگ بر وی خود مسلط چون شرر . گرگ جویان و زرگ و او بی خبر
 هر پشه هر کیک چون گرگی شد . اندر آن ویرانه‌شان زخمی زده
 فرصت آن پشه راندن هم نبود . از نهیب حمله گرگ عَنود
 تا نیاید گرگ آسیبی زند . روستایی ریش خواجه برگد
 ۶۵۰ این چنین دندان کان تا نیم شب . جانسان از ناف می آمد بلب
 ناگهان مثالِ گرگِ هَشَنه . سر بر آورد از فرازِ پُشنه
 تیرا بگشاد آن خواجه زشت . زد بر آن حیوان که تا افتاد پست
 اندر افتادن ز حیوان باد جَست . روستایی های کرد و کوفت دست
 ناجوانمردا که خرکُره منست . گفت فی این گرگ چون اهرمنست
 ۶۵۰ اندرو آشکالِ گرگی ظاهرست . شکل او از گرگی او مُعیرست
 گفت فی بادی که جَست از فرَجِ وی . و شناسم همچنانک آبی زَف

ای ننگ سِل B (۶۴۱) . همدگر A . یا همدگر Bul. (۱۲۵)

وَن سپس Bul. BK (۶۴۴) . و غل BL (۶۴۴) . و بی فُتوح BK . گنج A (۶۴۷)

همچنان آبی A (۶۵۶) . گرگی BK Bul. (۶۵۱) . ویرانه‌شان A (۶۴۷)

گشته خرگزه‌ام را در ریاض . کی مبادت بسط هرگز ز انقباض
گفت نیکوتر تفحص کن شبست . شخصا در شب زناظر مُحجَّست
شب غلط بنهاید و مُبطل بسی . دید صایب شب ندارد هر کی
۶۱۰ م شب و م ابر و م باران ژرف . این سه تاریکی غلط آرد شگرف
گفت آن بر من چو روز روشنست . می‌شناسم بادِ خرگزه منست
در میان بیست باد آن باد را . می‌شناسم چون مسافر زاد را
خواجه برجست و بیامد نایشکفت . روستای را گریبانش گرفت
جانبکه طرار شنید آورده . بنگ و افیون هر دو با هم خورده
۶۱۵ در سه تاریکی شناسی بادِ خر . چون ندانی مر مرا ای خیره‌سر
آنک دادند نیم‌شب گوساله را . چون ندانند همه ده‌ساله را
خویش را واله و عارف می‌کفی . خاک در چشم مُروّت می‌زنی
که مرا از خویش هم آگاه نیست . در دلم گنجای جز الله نیست
آنچه دی خوردم از اتم یاد نیست . این دل از غیر نخبَر شاد نیست
۶۲۰ عاقل و مجنونِ حتم باد آر . در چنین بی‌خویشم معذور دار
آنک مُرداری خورد یعنی نبید . شرع اورا سوی معذوران کشید
مست و بنگی را طلاق و بیع نیست . همچو طفلست او مُعاف و مُعفیست
مستی کاید زبوی شاه فرد . صد خُم قی در سر و مغز آن نکرد
بس بُرو تکلیف چون باشد روا . اسب سافط گشت و شد بی دست و پا
۶۲۵ بار که نهَد در جهان خرگزه را . درس که دَهَد پاری بو مُره را
بار بر گیرند چون آمد عَرَج . گفت حق کُیْسَ عَلَی الْأَعْمَی حَرَج
سوی نمود اعمی شدم از حق بصیر . پس مُعافم از قلیل و از کثیر
لافِ درویشی زنی و بی‌خودی . های هویِ مستیان ایزده

یاد دار. Bul. (۶۲۰) . خویش را عارف و واله کفی. BKL Bul. (۶۱۷)

مستی که آید A (۶۲۳) . معفیست B . معاف و معفیست A (۶۲۲)

های و هوی Bul. (۶۲۸) . وز کثیر A . واز حق K (۶۲۷)

که زمین را من ندانم ز آسمان . امتحانت کرد غیرت امتحان
 ۷۸۰ بادِ خرگَره چنین رُسوات کرد . هستی نَفی ترا اثبات کرد
 این چنین رسوا کند حق شیدا . این چنین گیرد رمید صید را
 صد هزاران امتحانست ای پدر . هر که گوید من شدم سرهنگ در
 گر نداند عامه او را ز امتحان . پختگان راه جویندش نشان
 چون کند دعوی خیاطی خسی . افگند در پیش او شه اطلسی
 ۷۸۵ که بیژ این را بفلّاطق فراخ . ز امتحان پیدا شود او را دو شاخ
 گر نبودی امتحان هر بدی . هر مخت در وغا رستم بدی
 خود مخت را زیر پوشید گیر . چون بسیند زخم گردد چون اسیر
 مست حق هشیار چون شد از دُبور . مست حق ناید بخود از نفخ صور
 باده حق راست باشد فی دروغ . دوع خوردی دوع خوردی دوع
 ۷۹۰ ساختی خود را جُنید و بایزید . رو که نشناسم تَبِرا از کلید
 بذرگی و منبلی و حرص و آرز . چون کنی پنهان بشید ای مکر ساز
 خویش را منصور حلاجی کنی . آتشی در پنبه یاران زنی
 کی بنشاسم عُمر از بولهب . بادِ گَره خود شناسم نیم شب
 ای خری کین از تو خر باور کند . خویش را بهر تو کور و گر کند
 ۷۹۵ خویش را از ره روان کمتر شمرد . تو حریف ره رانی که محسور
 باز پَر از شید سوی عقل تاز . گی پَر د بر آسمان پَر مجاز
 خوشتن را عاشق حق ساختی . عشق با دیسو سیاهی باختی
 عاشق و معشوق را در رستخیز . دو بدو بندند پیش آرند تیر

هستی نَفی چنین اثبات کرد A . خرگَره (۷۸۰)

خسی for کو L Bul. (۷۸۵) . ای پسر Bul. (۷۸۷)

نفخ A . تا نفخ صور LT Bul. (۷۸۸)

پنبه و یاران A (۷۹۲) . بذرگی و منبلی Bul. (۷۹۱)

حریف ره رانی AL Bul. (۷۹۵) . گَره خر Bul. (۷۹۲)

بندند و پیش BK Bul. (۷۹۸)

تو چه خود را گنج و بی خود کرده . خونِ رزگو خونِ ما را خورده .
 ۷۰۰ رو که نشنام ترا از من بجه . عارف بی خویشم و بهلولِ دِه
 تو توهم و کنی از قُرب حق . که طبقِ گردور نبود از طبقِ
 این نئی بینی که قُربِ اولیا . صد کرامت دارد و کار و کبا
 آهن از داود موی می شود . مویر در دست چو آهن می بود
 قُربِ خلق و رزق بر جملهست عام . قُربِ رَحْمَتِ عشق دارند این کرام
 ۷۰۵ قُرب بر انواع باشد ای پدر . می زند خورشید بر کُھسار و زر
 لیک قُرب هست با زر ریشدرا . که از آن آگه نباشد بیدرا
 شاخِ خشک و تر قُربِ آفتاب . آفتاب از هر دو گی دارد حجاب
 لیک گو آن قُربِ شاخِ طری . که شمار پخته از وی میخوری
 شاخِ خشک از قُربِ آن آفتاب . غیر زوتر خشک گشتن گو بیاب
 ۷۱۰ آن چنان مستی مباش ای بدخرد . کی بعقل آید پشیمانی خورد
 بلک از آن مستان که چون می و خورند . غفلتِ پخته حسرت می برند
 اے گرفته همچو کُربه موشِ پیر . گر از آن می شیرگیری شیر گیر
 ای بخورده از خیالِ جامِ هیچ . همچو مستان حقایق بر میبچ
 و فتی این سو و آن سو مستوار . ای تو این سو بست زان سو گذار
 ۷۱۵ گر بد آن سو راه یابی بعد از آن . که بدین سو که بدان سو سر نشان
 جمله این سویی از آن سو کُپِ مزین . چون نداری مرگ هرزه جان مکن
 آن خضر جان کر اجل بپردازد او . شاید از مخلوق را نشناسد او
 کام از ذوقِ توهم خوش کنی . در تنی در خیکِ خود پُرش کنی
 پس بیک سوزن تهی گردی زباد . این چنین فربه تن عاقل مباد
 ۷۲۰ کورها سازه زبَرِ اندر شتا . گئی کند چون آب بیند آن وفا

گنج و ابله . Bul. گنج بی خود . A. گنج H. چه for چو A (۶۹۹)

از خیالی . ABL Bul. (۷۱۲) و . B om. کُھسار پر A (۷۰۵)

آن سو گذار . Bul. (۷۱۴)

افتادن شغال در خم رنگ و رنگین شدن و دعوی طاوسی کردن میان شغالان

آن شغالی رفت اندر خم رنگ * اندر آن خم کرد يك ساعت درنگ
پس بر آمد پوستش رنگین شد * کی منم طاوسی علیین شد
پشم رنگین رونق خوش یافته * آفتاب آن رنگها بر تافته
دید خود را سبز و سرخ و فور و زرد * خویشتن را بر شغالان عرضه کرد
۷۳. جمله گفتند ای شغالک حال چیست * کی ترا در سر نشاط ملتویست
از نشاط از ما کرانه کرده * این تکبر امر کجا آورده
يك شغالی پیش او شد کای فلان * شید کردی یا شدی از خوش دلان
شید کرده تا بمنبر بر جهی * تا زلاف این خلق را حسرت دهی
بس بکوشیدی ندیدی گرمی * پس زشید آورده بی شرمی
۷۴. گوی آنم اولیا و انبیاست * باز بی شرمی پناه هر دغااست
کی التفات خلق سوی خود گشند * که خوشم و از درون بس ناخوشند

چرب کردن مرد لافی لب و سبک خود را هر بامداد پوست
دنبه و بیرون آمدن میان حریفان کی من چنین خورده ام و چنان
پوست دنبه یافت شخصی مستهان * هر صبحی چرب کردی سببان
در میان متعیان رفتی که من * لوت چربی خورده ام در انجمن
دست در سبیل نهادی در نوید * رمز یعنی سوی سبک بنگرید

و در درون Bul. کالتفات BKL (۷۴۱) تا شدی BL (۷۴۷) نشاط BKL (۷۴۵)

با چنان B. و چنان A. om. چنین و چنین خورده ام A. میان حریفان A. om. Heading:

بر سبک K (۷۴۴) مردی مستهان A Bul. (۷۴۲)

۷۳۵ کین گواہ صدقِ گفتار، منست * وین نشان چرب و شیرین خوردنست
 اِشکَش گفתי جواب بی‌طین * که اَبَادَ اللّٰهُ کَیْدَ الْکَاذِبِین
 لافِ تو مارا بر آتش بر نهاد * کان سیل، چربِ تو بر کنه باد
 گر نبودی لافِ زشت ای گدا * یَکِ کَریمی رَحْمِ افگندی بها
 ورنمودی عیب و کثر کمر باخی * یَکِ طَبِیبی داروی او ساختی
 ۷۴۰ گفت حق کی کز مجنون گوش و دُم * بَنَفَسَ الصَّادِقِینَ صِدْقُهُم
 کُفِّ اندر کثرِ محسَبِ ای مُحْتَلِم * اِنِچ داری وَا نَمَا وَا فَاسْتَقِمْ
 ورنگویی عیبِ خود باری خَش * اِنرِ نَمَایِشِ وَزْدَغَلِ خودرا مَکَش
 گر تو نقدی یافتی مَکْشَا دِهَان * هَسْتِ در ره سنگهای امتحان
 سنگهای امتحان را نیز پیش * امتحانها هست در احوالِ خویش
 ۷۴۵ گفت یزدان از ولادت تا بچَین * یُقَنَّنُونِ کُلَّ یَاْمٍ مَرَّتِین
 امتحان بر امتحانست ای پدر * هِینِ بَکَثَرِ امتحانِ خودرا تَحْزِر

ایمن بودن بلم باغور کی امتحانها کرد حضرت و از آنها
 روی سپید آمده بود،

بلم باغور و ابلیس لعین * زامتحان آخرین گشته مَہِین
 او بدعوے مَہَلِ دولت می‌کند * مِعْدَاشِ نَفَرِینِ سَبَلَتِ می‌کند
 کَانِچِ پنهان می‌کند پیداش کن * سوخت مارا اے خدا رسواش کن
 ۷۵۰ جَلَمِ اجزای تنش خصم ویند * کز بهاری لافد ایشان در دیند
 لاف و دادِ کرمها می‌کند * شاخِ رَحْمَتِ رَا زُبَنِ بر می‌گند

کَانَ سَبَالِ BK Bul. (۷۴۷)

.. کم کثر A. و. Bul. om. (۷۴۱)

خودرا بکش Bul. (۷۴۲)

در نو نقدی Bul. (۷۴۳)

Heading: K Bul. حضرت اورا In AH has been suppl. by a later hand.

راستی پیش آریا خاموش کن . و آن گهان رحمت بین و نوش کن
 آن شکم خصم سیل او شد . دست پنهان در دعا اندر زده
 کاسه خدا رسوا کن این لاف لاثار . تا بچند سوی ما رحم کرام
 ۷۵۵ مستجاب آمد دعای آن شکم . سوزش حاجت بزد بیرون علم
 گفت حق گر فاسفی و اهل صنم . چون مرا خوابی اجابتها کنم
 تو دعا را سخت گیر و بشغول . عاقبت برهانند از دست غول
 چون شکم خود را بحضرت در سپرد . گربه آمد پوست آن دُنبه بُرد
 از پس، گربه دویدند او گریخت . کودک از ترس، عتابش رنگ ریخت
 ۷۶۰ آمد اندر انجمن آن طفل خرد . آب روی مرد لافی را بُرد
 گفت آن دنبه که هر صبحی بدان . چرب می کرده لبان و سبیلان
 گربه آمد ناگهانش در ربود . بس دویدم و نکرد آن جهد سود
 خنده آمد حاضران را از شگفت . رحمهاشان باز جنبیدن گرفت
 دعوش کردند و شیرش داشتند . تخم رحمت در زمینش کاشتند
 ۷۶۵ او چو ذوق، راستی دید از کرام . بی تکبر و استی را شد غلام

دعوی طاوسی کردن آن شغال کی در خم صباغ افتاد،

آن شغال، رنگ رنگ آمد نهفت . بر بناگوش، ملامت گر بگفت
 بنگر آخر در من و در رنگ من . يك صنم چون من ندارد خود شن
 چون گلستان گشته ام صدرنگ و خوش . مرا بجه کن از من سر مکش
 کز و قر و آب و تاب و رنگ بین . فخر دنیا خوان سرا و رکن دین

و یا خاموش K (۷۵۲)

Bul. خصم سیالش آمد . سیال او BK (۷۵۲)

در دعای او زده .

آن لاف Bul. (۷۵۴)

دویدم K (۷۶۲)

باز for زود Bul. L (۷۶۴)

In AH vv. ۷۶۴ and ۷۶۵ are transposed. (۷۶۴)

و آن شغال BK (۷۶۶)

خوش شن A (۷۶۷)

و . AL om. (۷۶۸)

قر آب Bul. (۷۶۹)

۷۷. مَظْهَرِ لطفِ خدایی گشته‌ام . لوحِ شرحِ کبریا بی گشته‌ام
 ای شغلانِ مینِ بخوانیدم شغال . گئی شغالی را بود چندین جمال
 آن شغلان آمدند آنجا بجمع . همچو پروانه بگرداگردِ شمع
 پس چه خوانیت بگو ای جوهری . گفت طاوس: نه چون مُشترے
 پس بگفتندش که طاوسان جان . جلوها دارند اندر گلستان
 ۷۸. تو چنان جلوه کنی . گفتا که فی . بادیه نارفته چون گویم مینی
 بانگِ طاوسان کنی گفتا که لا . پس نه طاوس خواجه بو آلاء
 خلعت طاوس آید ز آسمان . گئی رسی از رنگ و دعوها بدان

تشبیه فرعون و دعوی الوهیت او بدان شغال کی دعوی
 طاوسی می‌کرد؛

همچو فرعون مرصع کرده ریش . برتر از عیسی پریده از خرباش
 او هم از نسلِ شغالِ ماده زاد . در خیمِ مالی و جاهی در فتاد
 ۷۸۰ هرکه دید آن جاه و مالش بجه کرد . بجه افسوسانرا او بخورد
 گشت مَسْئَلِ آن گدای زَنَدَنُ . از بجهود و از تخیرهای خلق
 مال مار آمد که در وی زهرهاست . و آن قبول و بجه خلق ازدهاست
 هائے اے فرعون ناموسی مکن . تو شغالی هیچ طاوسی مکن
 سوی طاوسان اگر پیدا شوی . عاجزی از جلو و رسوا شوی
 ۷۸۱ موسی و هارون چون طاوسان بُدند . پَرِ جلو بر سر و رُویست زدند
 زُشْنِیْت پیدا شد و رُسواییْت . سرنگون افتاده از بالاییْت

گویم for گویم (۷۷۵) Bul. نری . (۷۷۲) کی for که B (۷۷۱)

و . AL om. (۷۷۷) عیسی is written above موسی In B (۷۷۸)

او for خوش Bul. مال و جاهش Bul. K . خلق دید (۷۸۰)

سر رویت A (۷۸۵) . قبول بجه A (۷۸۲) . وز تخیرهای A (۷۸۱)

اختاد Bul. (۷۸۳)

چون یحک دیدی سیه گشتی چو قلب * نقشِ شیرِ رفت و پید گشت کلب
ای سگِ گرگین زشت از حرص و جوش * پوستینِ شیر را بر خود مهوش
غُرّه شیرت بخواهد امتحان * نقشِ شیر و آنگه اخلاقِ سگان

تفسیر وَلَتَعْرِفَنَّهُمْ فِي لَحْنِ الْقَوْلِ

۷۱- گفت یزدان مر نبی را در مذاق * یک شناسی سهلش ز اهلِ نفاق
گر منافق زفت باشد نفز و هزل * و شناسی مر و را در لحن و قول
چون سیفالین کوزه‌ها را و خری * امتحانی میکنی اے مُشترِ
و زنی دستی بر آن کوزه چرا * تا شناسی از طنینِ اشکسته‌را
بانگِ اشکسته دگرگون می‌بود * بانگِ چاروشت پیشش می‌رود
۷۲- بانگ می‌آید که تعریفش کند * همچو مصدرِ فعلِ نصریفش کند
چون حدیثِ امتحان رُوی نمود * یادر آمد قصّه هاروت زود

قصّه هاروت و ماروت و دلیری ایشان بر امتحان حق تعالی،

پیش ازین زان گفته بودیم اندکی * خود چه گویم از هزارانش یکی
خواستم گفتن در آن تحقیقها * تا کنون و مانند از تعویقها
حمله دیگر زبشارش قلیل * گفته آید شرحِ یک عضوی زبیل
۸۰- گوش کن هاروت را ماروت را * ای غلام و چاکران ما روت را
مست بودند امر تهاشاه اله * وز عجایبهای استدراج شاه
این چنین مستیست ز استدراج حق * تا چه مستها کند معراج حق

(۷۱) AK لحن قول.

(۷۲) K بر for در.

(۷۱) In AB Bul. this verse follows the Heading.

Heading: BK امتحانات. Bul. امتحانات الهی.

(۷۲) A چه گویم. A Bul. گفته بودم.

(۷۸) Bul. درین تحقیقها.

(۷۹) Bul. حمله دیگر.

(۸۰) A عجایبهاست.

دانه دامن چنین مستی نمود . خوانِ انعامش چها داند گشود
 مست بودند و رهیک از کند . های هوی عاشقانه می زدند
 ۸۰۵ يك کین و امتحان در راه بود . صرصرش چون کاه گهرا می بود
 امتحان و کردشان زیر و زبر . گي بود سرمست را زینها خبر
 خندق و میدان پیش او یکیست . چاه و خندق پیش او خوش مسکیت
 آن بُز کوه بر آن کوه بلند . بر دود از بهر خوردی بی گزند
 تا علف چینند ببینند ناگهان . بازی دیگر ز حکم آسمان
 ۸۱۰ بر گهی دیگر بر اندازد نظر . ماده بُز بیند بر آن کوه دگر
 چشم او تاریک گردد در زمان . بر جهد سرمست زین گاه نا بدان
 آنچنان نزدیک بنماید ورا . که دویدن گرد بالوعه سرا
 آن هزاران گز دو گز بنایدش . تا زمستی مگر جستن آیدش
 چونک بجهد در فتنه اندر میان . در میان هر دو کوه بی امان
 ۸۱۵ او ز صیادان بگه بگر بخت . خود پناهش خونِ اورا ریخته
 رسته صیادان میان آن دو کوه . انتظار این فضا با شکوه
 باشد اغلب صید این بز همچنین . ورنه جلاکست و چست و خصم بین
 رستم ارچه با سر و سبالت بود . دام پاگیرش یقین شهوت بود
 همچو من از مستی شهوت بسر . مستی شهوت بین اندر شُر
 ۸۲۰ باز این مستی شهوت در جهان . پیش مستی ملک دان مُستبان
 مستی آن مستی این بشکند . او بشهوت الشفافی گی کند
 آب شیرین تا نخوردی آب شور . خوش بود خوش چون درون دین نور
 قطره اش بادهای آسمان . بر گند جانرا ز می وز ساقیان
 تا چه مستیها بود آملاک را . وز جلالت رُوحهای پاک را

(۸۰۴) AK کوهی بلند . های و هوی . Bul. رمین : (۸۰۴)

چست و before و (۸۱۷) A . بکوه A (۸۱۵) . Bul. که for (۸۱۰)

مستی و شهوت A in the first hemistich (۸۱۹) . ملك K (۸۲۰)

۸۲۵ که بیوی دل در آن می بسته‌اند . ختم بادۀ این جهان بشکسته‌اند
 جز مگر آنها که نومیدند و دور . همچو کفاری تهنه در قبور
 ناامید از هر دو عالم گشته‌اند . خارهای بی‌نهایت رکنه‌اند
 پس زمینها بگفتند ای دریغ . بر زمین باران بدایی چو میخ
 گستریدی درین بیداد جا . عدل و انصاف و عبادات و وفا
 ۸۲۶ این بگفتند و قضا می‌گفت بیست . پیش پاتان دام ناپیدا بیست
 هین مدو گستاخ در دشت بلا . هین مرات کورانه اندر کز بلا
 که زموه و استخوان هالکان . می‌نیابد راه پای سالکان
 جمله راه استخوان و موی و پی . بس که تیغ قهر لاشی کرد شی
 گفت حق که بندگان جفت عوَن . بر زمین آهسته می‌رانند و هَوَن
 ۸۲۷ پا برهنه چون رود در خارزار . جز بسوخته و فکر و پرهیزگار
 این قضا می‌گفت لیکن گوششان . بسته بود اندر حجاب جوشان
 چشمها و گوشها را بسته‌اند . جز مر آنها را که از خود رسته‌اند
 جز عنایت یکی گشاید چنم را . جز محبت یکی نشاند خنم را
 جهد بی توفیق خود کس را مباد . در جهان وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِالْاَسْدَادِ

قصه خواب دیدن فرعون آمدن موسی را علیه السلام

و تدارك اندیشیدن،

۸۲۸ جهد فرعون چو بی توفیق بود . هرچه او می‌دوخت آن تفتیق بود
 امر منجم بود در حکمش هزار . وز معتبر نیز و ساحر بی شمار

۸۲۵) AL. بیوی . Bul. گری بیوی

۸۲۶) A om. و . Bul. نومیدند و کور

همچو کفاری

۸۲۷) Bul. تا امیدان مر

۸۲۹) A عدل انصاف

۸۳۱) Bul. مران for مرو

۸۳۲) L Bul. کرده شی

۸۳۶) A بسته بد

A حجاب هوشان

۸۳۴) In Bul. this verse follows the Heading.

مَقْدَمِ موسی نمودندش بخواب * که کند فرعون و مُلکش را خراب
 با معبرگفت و با اهلِ نجوم * چون بود دفعِ خیال و خوابِ شوم
 جمله گفتندش که تدبیرِ کیم * راهِ زادن را چو ره زنی می‌زنیم
 تا رسید آن شب که مؤلّد بود آن * رأی این دیدند آن فرعونیان
 که برون آرند آن روز از پگاه * سوی میّدانِ بزم و تختِ پادشاه
 الصلا اے جمله اسرائیلیان * شاه بخواند شمارا زان مکان
 تا شمارا رُو نمایدی نغاب * بر شما احسان کند بهر ثواب
 گانِ اسیران را بجز ثوری نبود * دیدنِ فرعون دستوری نبود
 ۸۵۰ گر فتاندی بره در پیشِ او * بهر آن یاسه بختندی برو
 یاسه این بُد که نیند هیچ اسیر * در گه و بیگه لقای آن امیر
 بانگِ چاوشان چو در ره بشنود * تا نبیند رُو بدیوارِ کند
 ور ببیند رُویِ او مجرّم بود * آنچه بتر بر سرِ او آن رود
 بودشان حرصِ لقایِ مَنع * چون حریص است آدمی فیما مَنع

بیدان خواندن بنی اسرائیل را برای حیلَت منع ولادت
 موسی علیه السّلم،

۸۵۵ ای اسیران سوی میدانگه روید * کز شهنشه دیدن و جودست امید
 چون شنیدند مژده اسرائیلیان * تشنگان بودند و بس مشتاقِ آن
 جله را خوردند و آن سو تاختند * خویشان را بهرِ جلوه ساختند

(۸۴۲) L Bul. خیال خواب. (۸۴۶) A om. After this verse Bul. adds:

پس فرمودند در شهر آشکار * که منادها کنند از شهرِ بار

(۸۵۰) L یاساق خفتندی. (۸۵۱) L یاساق.

(۸۵۲) AB Bul. مجرم شود. L Bul. آنچه بدتر.

(۸۵۵) A دیدن جودست. Bul. دیدن جودست.

(۸۰۶) contra metr. Cf. note on v. ۶۰۲.

حکایت،

همچنان کاینجا مغول حيله دان * گفت می جویم کسی از مصریان
 مصریان را جمع آرید این طرف * تا در آید آنک می باید بکف
 ۱۶۰ هر که می آمد بگفتا نیست این * هین در آخواجه در آن گوشه نشین
 تا بدین شیوه همه جمع آمدند * گردن ایشان بدین حيله زدند
 شوی آنک سوی بانگ نمان * داعی الله را نبردندی نیان
 دعوت مکارشان اندر کشید * الحذر از مکر شیطان ای رشید
 بانگ درویشان و محتاجان بنوش * تا نگیرد بانگ محتالیت گوش
 ۱۶۵ گر گدایان طامعند و زشت خو * در شکم خواران تو صاحب دل بجو
 در تگ دریا گهر با سنگهاست * فخرها اندر میان ننگهاست
 پس بجوشیدند اسرایلیان * از پگه تا جانب میدان دوان
 چون بمیلنشان میدان بُرد او * روی خود بنمودشان بس تازه رو
 کرد دلارے و بخششها بداد * هم عطا هم وغدها کرد آن قباد
 ۱۷۰ بعد از آن گفت از برای جانتان * جمله در میدان بخشید امشبان
 پاشخش دادند که خدمت کنیم * گر تو خواهی یک مه اینجا ساکنیم

باز گشتن فرعون از میدان بشهر شاد بتفریق بنی اسرائیل از

زنانشان در شب حمل،

شه شبانگه باز آمد شادمان * کامشبان حملست و دُورند از زنان

Heading: B om. آنچه می باید A. آرند B (۸۵۹).

(۸۶۱) BK Bul. حملت. (۸۶۱) AB Bul. عذابان نبوش.

(۸۶۷) BK Bul. پس as in text. (۸۶۱) Bul. داد آن قباد.

(۸۷۱) Bul. دادند خدمتها کنیم.

(۸۷۲) Bul. حملست B. کین شب حملت.

خازنش عمران هم اندر خدمتش • هم بشهر آمد قرین صحبتش
گفت ای عمران برین در خسب تو • هین مَرّو سوی زن و صحبت مجو
گفت خشم هم برین درگاه تو • هیچ نَدیشم بجز دلتوا
بود عمران هم ز اسرائیلیان • لیک مَرّ فرعون را دل بود و جان
کئی گمان بردی که او عصیان کند • آنک خوف جان فرعون آن کند

جمع آمدن عمران با مادر موسی و حامله شدن مادر موسی علیه السّلم،

شه برفت و او بر آن درگاه خفت • نیم شب آمد پی دیدنش جُفت
زن سرو افتاد و بوسید آن لبش • بر جهانیدش ز خواب اندر شیش
گفت بیدار او و زنا دید خوش • بوسه باران کرده از لب بر لبش
گفت عمران این زمان چون آمدی • گفت از شوق و قضای ایزده
در کشیدش در کنار از مهر مرد • بر نیامد با خود آن تم در نبرد
جُفت شد با او امانت را سپرد • پس بگفت ای زن نه این کاریست خُرد
آهنی بر سنگ زد زاد آتشی • آتشی از شاه و ملکش کین گشتی
من چو ابرم تو زمین موسی نبات • حق شه شطرنج و ما مانیم مات
مات و بُرد از شاهِ یَدانِ ای عروس • آن بدان از ما مکن بر ما فموس
آنچ این فرعون می ترسد ازو • هست شد این دم که گشتم جُفت تو

Heading: A. om. آمدن. H. عمران با پدر. Bul. حامله شدن بموسی.

(۸۷۸) Bul. بر for در.

(۸۷۹) Bul. بوسه باران کرد از لب بر لبش. In A the second hemistich is

B. بر جهانیدش ز خواب اندر شیش • گشت بیدار او و زنا دید خوش A (۸۸۰)

این for آن A (۸۸۱) باران کرد.

(۸۸۲) A و مات.

(۸۸۳) Bul. چو گشتم. K (۸۸۴) می ترسید.

وصیت کردن عمران جفت را بعد از مجامعت که مرا ندیده باشی،

و مگردان هیچ ازینها دم مزین . تا نیاید بر من و تو صد حزن
عاقبت پیدا شود آثار این . چون علامتها رسد ای نازنین
۸۹ در زمان از سوی میدان نعرها . می‌رسد از خلق و پُری شد هوا
شاه از آن هیبت برون جست آن زبان . پابره‌نه کین چه غلغلهاست هان
از سوی میدان چه بانگست و غریو . کز نهییش می‌رسد جتی و دیو
گفت عمران شاه ما را عمر باد . قوم اسرائیلیان اند از تو شاد
از عطای شاه شاد می‌کنند . رقص می‌آرند و کنها می‌زنند
۹۰ گفت باشد کین بود اما ولیک . و هم و اندیشه مرا پُر کرد نیک

ترسیدن فرعون از آن بانگ،

این صدا جان مرا تغییر کرد . از غم و اندوه تلخم پیر کرد
پیش می‌آمد سپس می‌رفت شه . جمله شب او همچو حامل وقت ره
هر زمان می‌گفت ای عمران مرا . سخت از جا برده‌است این نعرها
زهره نی عمران مسکین را که تا . باز گوید اختلاط جفت را
یکی زن عمران بهران در خزید . تا که شد استاره موسی پدید
هر پیر که در آید در رحم . نجم او بر چرخ گردد مستنجم

Heading: AB om. بعد از مجامعت.

(۸۹۰) A om. و.

(۸۹۲) A می‌زند جتی.

(۸۹۵) B Bul. اما ولیک A. و هم و اندیشه.

(۸۹۶) A om. و.

(۸۹۷) A for وقت. AB for ره.

پیدا شدن ستاره موسی علیه السلام بر آسمان و غریب منجمان در میدان،

بَر فلک پیدا شد آن استاره اش . کوری فرعون و مکر و چاره اش
یروز شد گفتش که ای عمران برو . واقف آن غفل و آن بانگ شو
راند عمران جانب میدان و گفت . این چه غفل بود شاهنشۀ نخت
۹۰ هر منجم سر برهنه جامه چاک . همچو اصحاب عزا بوسید خاک
همچو اصحاب عزا آوارشان . بد گرفته از فغان و سازشان
ریش و مو بر کند رو بدریدگان . خاک بر سر کرده خون پر دیدگان
گفت خیرست این چه آشوبست و حال . بد نشانی و دهد مخوس سال
عذر آوردند و گفتند ای امیر . کرد مارا دشت تقدیرش اسیر
۱۱۰ این همه کردم و دولت تیره شد . دشمن شه هست گشت و چیره شد
شسب ستاره آن پسر آمد عیان . کوری ما بر جیغ آسمان
زد ستاره آن پیمبر بر سما . ما ستاره باز گشتیم از یکجا
با دل خوش شاد عمران و ز نفاق . دست بر سر ی بزد کاه آفرای
کرد عمران خویش پر خشم و ترش . رفت چون دیوانگان بی عقل و هوش
۱۱۰ خویشتن را اعجبی کرد و براند . گفتهای بس خشن بر جمع خواند
خویشتن را ترش و غمگین ساخت او . نردهای باز گونه باخت او
گفتشان شاه مرا بفریفتید . از خیانت وز طمع نشکینید

Heading: A om. بر آسمان.

(۹۰۲) B کای عمران .

(۹۰۵) A Bul. غرا .

(۹۰۶) A Bul. بر گرفته .

(۹۰۷) A بر کند و رو .

(۹۰۸) A om. و .

(۹۱۰) Bul. شد .

(۹۱۲) AL ستاره باز گشتیم .

(۹۱۶) A om. و .

(۹۱۷) AL نشکینند . AL بفریفتند .

سوی میدان شاهرا انگیختید. آب روی شاه مارا ریختید
 دست بر سینه زدیت اندر ضامن. شاهرا ما فارغ آرم از غمان
 ۱۲۰ شاه هم بشنید و گنت ای خاینان. من بر آویزم شمارا بی امان
 خویشرا در مضحکه انداختم. مالها با دشمنان در باختم
 تا که امشب جمله اسرایلیان. دور ماندند از ملاقات زنان
 مال رفت و آب رو و کار خار. این بود یاری و افعال کرام
 سالها اذرام و خلعت یبرید. مملکتهارا مسلم و خورید
 ۱۲۵ رأیتان این بود و فرهنگ و نجوم. طبل خواراید و مکارید و شور
 من شمارا بر درم و آتش زخم. بیفی و گوش و لبانتان برگتم
 من شمارا هیزم آتش کنم. عیش رفته بر شما ناخوش کنم
 سجد کردند و بگفتند اے خدیو. گر یکی کُرت زما چربید دیو
 سالها دفع بلاها کرده ایم. وهم حیران زانچ ماها کرده ام
 ۱۳۰ قوت شد از ما و حملش شد پدید. نطفه اش جست و رجم اندر خرید
 لیک استغفار این روز و ولاد. ما نگه دارم ای شاه و قباد
 روز مبادش رصد بنسدم ما. تا نگردد فوت و نجهد این قضا
 گر ندارم این نگه مارا بکش. اے غلام رأی تو افکار و هُش
 تا بنه مه می شمرد او روز روز. تا نبرد تبر حکم خصم دوز
 ۱۳۵ بر قضا هر کو شیخون آورد. سرنگون آید زخون خود خورد
 چون زمین با آسمان خصی کند. شوره گردد سر زمیگی بر زند
 نقش با نقاش پنجه می زند. سبیلان و ریشی خود بری کند

ریختد ABL. انگیختد ABL (۱۱۸)

مکاران A (۱۲۰). شاه مارا فارغ Bul. زدید A Bul. (۱۱۹)

آتش و before Bul. om. (۱۲۱)

و هم و حیران Bul. (۱۲۲)

Bul. om. و. (۱۲۱)

Bul. پدید (۱۴۰)

چون مکان بر لا مکان جمله برد BKL Bul. in the first hemistich (۱۲۵)

خواندن فرعون زنان نوزاده را سوی میدان هم جهت مکر

بعد نه مه شه برون آورد تخت . سوی میدان و مناده کرد سخت
کای زنان با طفلکان میدان روید . جمله اسرایلیان یزرون شوید
۱۴۰ آن چنان که پار مردان را رسید . خلعت و هر کس از ایشان زر کشید
هین زنان امسال اقبال شاست . تا پیابد هر کسی چیزی که خواست
مر زنان را خلعت و صلّت دهد . کودکان را هر کلاه زر نهد
هر که او این ماه زاینده است هین . گنجها گیرد اثر شاه میکن
آن زنان با طفلکان بیرون شدند . شادمان تا خیمه شه آمدند
۱۴۰ هر زنی نوزاده بیرون شد ز شهر . سوی میدان غافل از دستان و فقر
چون زنان جمله بدو برگرد آمدند . هر چه بود آن نر ز مادر بستند
سر بریدندش که اینست احباط . تا نروید خصم و نتراید خباط

بوجود آمدن موسی و آمدن عوانان بخانه عمران و وحی آمدن بمادر موسی که موسی را در آتش انداز

خود زن عمران که موسی برده بود . دامن اندر چید از آن آشوب و دود
آن زنان فایله در خانها . بهر جاسوسی فرستاد آن دغا
۱۵۰ غز کردندش که اینجا کودکیست . نآمد او میدان که در و هم و شک نیست
اندرین کوچه یکی زیبا زنیست . کودکی دارد ولیکن پرفیست
پس عوانان آمدند او طفل را . در تنور انداخت از امر خدا

میدان for بیرون Bnl. ای زنان A (۱۲۹) شد برون AL (۱۲۸)

کلاه و زر دهد A. و بخشش دهد Bnl. (۱۴۲) پار for باز B (۱۴۰)

هر زن B Bnl. (۱۴۵) . خیمه شاه Bnl. A (۱۴۴)

با امر خدا Bnl. (۱۵۲) . کایجا A (۱۵۰)

وَحَىٰ آمَدَ سَوَىٰ زَن زَانٍ بَا خَبَرٍ . كَي زَاصلِم أَن خَلِیست این پسر
عَصَمَ بَا نَارِ كُوفِ بَارِکَا . لَا تَكُونُ النَّارُ حَرًّا شَارِدَا
۱۵۵ زَن بَوَحَى انداخت اورا در شَرَر . بر تنِ موسی نکرد آتش اثر
پس عوانان بی مراد آن سوشدند . باز غمازان کز آن واقف بُدند
با عوانان ماجرا بر داشتند . پیشِ فرعون از برای دانگِ چند
کای عوانان باز گردید آن طرف . نیکو بنگرید اندر عُرف

وحی آمدن بمادر موسی که موسی را در آب افکن،

باز وَحَى آمد که در آیش فگن . رُوءِ در او مید دار و مو مگن
۱۶۰ در فگن در نیلش و گن اعتماد . من ترا با وی رسامِ رُوسپید
این سخن پایان ندارد مکرهاش . جمله یی پیچید هم در ساق و پاش
صد هزاران طفل می کُشت او برون . موسی اندر صدرِ خانه در درون
از جُنون می کُشت هر جا بُد جَین . از حِلکِ آن کورچشمِ دُورین
ازدها بُد مکرِ فرعون عَنود . مکرِ شاهانِ جهانرا خورده بود
۱۶۵ لیک ازو فرعون تر آمد پدید . هر ورا هر مکرِ اورا در کشید
ازدها بود و عصا شد ازدها . این بخورد آنرا بتوفیقِ خدا
دست شد بالای دست این تا کجا . تا یزدان که إِلَهُ الْمَتَّی
کآن یکی دریاست بی غُور و کران . جمله دریاها چو سیلِ پیشِ آن
حیلها و چارها گر ازدهاست . پیشِ إِلَّا اللَّهُ آنها جمله لاست
۱۷۰ چون رسید اینجا بیام سر نهاد . محو شد وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِالرَّشَاد
آنچ در فرعون بود آن در تو هست . لیک از دَرهاتِ محبوسِ چَهست
ای دریغ این جمله احوالِ تو است . تو بر آن فرعون بر خواهیش بست

و. A om. (۱۶۱) . اعتماد Bul. (۱۶۰) . اُمید AB Bul. (۱۵۹)

احوال تست Bul. (۱۷۲) . اندر تو هست BK Bul. (۱۷۱)

گر ز تو گویند و خشت زایدت * ور زدیگر آفسان بنمایدت
چه خرابت و کند نفس لعین * دُور و اندازدت سخت این قرین
آشت را هیزم فرعون نیست * ور نه چون فرعون او شعله زنیست ۱۷۵

حکایت مارگیر که ازدهای فسرده را مرده پنداشت و در
ریسمانهاش پیچید و آورد ببغداد،

يك حکایت بشنو از تاریخ گوی * تا بری زین راز سرپوشیده بوی
مارگیری رفت سوی کوهسار * تا بگیرد او بافتنهایش مار
گر گران و گر شایسته بود * آنک جوینده است یابنده بود
در طلب زن دایما تو هر دو دست * کی طلب در راه نیکو رهبر است
۱۸۰ لنگ و لُک و خفته شکل و بی ادب * سوه او می غیث و او را می طلب
که بگفت و گه بخاموشی و گه * بوی کردن گیر هر سو بوی شه
گفت آن یعقوب با اولاد خویش * جستن یوسف گنبد از حد پیش
هر جس خود را درین جستن بجد * هر طرف رانید شکل مُشعد
گفت از رُوح خدا لا تَأْسُوا * همچو گم کرده پسر رو سو بسو
۱۸۵ از ره جس دهان پُرسان شوید * گوش را بر چار راه آن نهید
هر کجا بوی خوش آید بوبرید * سوی آن سر گاشنای آن سرید
هر کجا لطفی ببینی از کسی * سوی اصل لطف ره یابی عسی

نمایدت A. آن فسان I. ور زدیگر چون فسان بنایدت (۱۷۲)

Heading: Bul. مارگیری A. om. مرده پنداشت که Bul. ببغداد برای هنگامه.

(۱۷۸) Bul. عاقبت جوینده یابنده بود.

هر سوی A (۱۸۱) بی ادب and before لُک after و A om. (۱۸۰)

(۱۸۵) Bul. آن for او. Instead of the second hemistich H has the second hemistich of v. ۱۸۶, corr. in marg.

(۱۸۶) The first hemistich is suppl. in marg. H.

این همه خوشها ز تریایست زرف • جزورا بگذار و بر گل دار طَرَف
 جنگهای خلق بهر خوبست • برگِ بی برگی نشانِ طوبست
 ۱۱۰ خشمهای خلق بهر آشتیست • دامنِ راحت دایما بی راحتست
 هر زدن بهر نوازش را بود • هر گله از شکر آگه می کند
 بوی بر از جزو تا کل ای صرم • بوی بر از ضد تا ضد ای حکیم
 جنگهای آشتی آرد دُرست • مارگیر از بهر یاری مار جُست
 بهر یارِ مار جوید آدمی • غم خورد بهر حریف بی غمی
 ۱۱۵ او می جُستی یکی ماری شگرف • گِردِ کوهستان در ایامِ برف
 ازدهایی مرده دید آنجا عظیم • کی دلش از شکل او شد پر زیم
 مارگیر اندر زمستان شدید • ماری جُست ازدهایی مرده دید
 مارگیر از بهر حیرانی خلق • مار گیرد اینت نادانی خلق
 آدمی کوهبست چون مفتون شود • کوه اندر مار حیران چون شود
 ۱۰۰۰ خویشتن نشناخت مسکین آدمی • از قُزونی آمد و شد در کمی
 خویشتن را آدمی ارزان فروخت • بود اطلس خویش بر دلق بدوخت
 صد هزاران مار و کُهِ حیران اوست • او چرا حیران شدست و مازدوست
 مارگیر آن ازدهارا بر گرفت • سوی بغداد آمد از بهر رشکفت
 ازدهایی چون ستون خانه • می کشیدش امیر پی دانگانه
 ۱۰۰۰ کاژدهایی مرده آورده ام • در شکارش من جگرها خورده ام
 او می مرده گمان بُردش و لیک • زنده بود و او ندیدش نیک نیک
 او ز سَرماها و برف افسرده بود • زنده بود و شکل مرده می نمود
 عالم افسردست و نام او جماد • جامد افسرده بود اے اوستاد
 باش تا خورشیدِ حشر آید عیان • تا ببینی جنبشِ جسمِ جهان

(۹۱۱) A in the second hemistich: بود. هر نوازش بهر نوازش را بود.

(۹۱۲) A با for تا die. (۹۱۵) AB Bul. HK. مار. او در ایام.

(۱۰۰۴) K دنگانه، with the gloss Bul. دنکی و حیرانی.

۱۰۹۵ چون عصای موسی اینجا مار شد . عقل را از ساکنان اخبار شد
 پارهٔ خاکِ ترا چون مُرد ساخت . خاکهارا جلگی شاید شناخت
 مرده زین سو اند و زان سوزنده اند . خامش اینجا و آن طرف گوینده اند
 چون از آن سُوشان فرستد سوی ما . آن عصا گردد سوسهٔ ما ازدها
 کوهها هر لحنِ داوود کند . جوهر آهن بکف موی بود
 ۱۰۹۶ باد حمالِ سلیمان شود . بحر با موسی سخن دانی شود
 ماه با احمد اثارتین شود . نار ابراهیم را نسرین شود
 خاکِ قارون را چو ماری در کشد . اُستَن حنانه آید در رُشد
 سنگ بر احمد سلا می کند . کوه یحیی را پهای می کند
 ما سبیم و بصیرم و خوشیم . با شما نامحرمان ما خامشیم
 ۱۰۹۷ چون شما سوی جمادی می روید . محرم جان جہادان چون شوید
 از جمادے عالم جانها روید . غلغلِ اجزای عالم بشنوید
 فاش نسیح جمادات آیدت . وسوسهٔ تأویلها نرُیادت
 چون ندارد جانِ تو قندیلها . بهر بینش کردهٔ تأویلها
 که غرض نسیح ظاهرگی بود . دعوی دیدن خیال غی بود
 ۱۰۹۸ بلک مر بینند را دیدارِ آن . وقتِ عبرت می کند نسیح خوان
 پس چو از نسیح یادت می دهد . آن دلالت همچو گفتن می بود
 این بود تأویلِ اهلِ اعتزال . و آن آنکس کو ندارد نورِ حال
 چون زحس بیرون نیامد آدمی . باشد از تصویرِ غیبی اعجبی

باید شناخت. Bul. پارهٔ خاکی. Bul. (۱۰۹۱) از ساکنان H. اینجا مار شد. Bul. (۱۰۹۰)

written شود with موی کند A (۱۰۹۴) زان طرف Bul. زین سوی K (۱۰۹۲)

استن حنانه آید در رشد B in the second hemistich (۱۰۹۶) شود. Bul. above.

بر نایدت A in the second hemistich (۱۰۹۲) B om. (۱۰۹۷)

وقت عبرت می شود B (۱۰۹۵) خیال و غی Bul. (۱۰۹۴)

وای آنکی Bul. (۱۰۹۷)

این سخن پایان ندارد مارگیر. ی‌کشید آن مار را با صد زحیر
 ۱۰۳۰ تا بیفداد آمد آن هنگامه جو. تا نهد هنگامه بر چارسو
 بر لب شط مرد هنگامه نهاد. غلغله در شهر بغداد افتاد
 مارگیره ازدها آورده است. بو العجب نادر شکاری کرده است
 جمع آمد صد هزاران خامریش. صید او گشته جو او از آبلهش
 منتظر ایشان و هر او منتظر. تا که جمع آیند خلق منتشر
 ۱۰۳۵ مردم هنگامه افزون تر شود. کذبه و توزیع نیکوتر رود
 جمع آمد صد هزاران زاخا. حلقه کرده پشت پا بر پشت پا
 مرد را از زن خبری زازدحام. رفته دزَم چون قیامت خاص و عام
 چون می حُرّاقه جنبانید او. ی‌کشیدند اهل هنگامه گلو
 وازدها کز زَمهریر افسرده بود. زیر صد گونه پلاس و پرده بود
 ۱۰۴۰ بسته بودش با رَسهای غلیظ. احتیاطی کرده بودش آن حنیظ
 در درنگ انتظار و اتفاق. تافت بر آن مار خورشید عراق
 آفتاب گرم سیرش گرم کرد. رفت از اعضاے او آخلاط سرد
 مرده بود و زنه گشت او از شکفت. ازدها بر خویش جنیدن گرفت
 خلق را از جنبش آن مرده مار. گشتن آن يك تخیر صد هزار
 ۱۰۴۵ با تخیر نعرها انگبختند. جملگان از جنبشش بگرینختند
 ی‌سُکست او بند و زان بانگ بلند. هر طرف می رفت چاقاچاق بند
 بندها بگُست و بیرون شد ز زیر. ازدهایی رشت غُرّان همچو شیر
 در هزیمت بس خلائق کُشته شد. از فزاده کُشتگان صد پُشته شد

حلقه گشته A om. Bul. (۱۰۴۶) نیکوتر شود B (۱۰۴۵). خلقی B (۱۰۴۴).

so vocalised in BLT. حُرّاقه (۱۰۴۸) A om. (۱۰۴۷).

درنگ و انتظار A Bul. (۱۰۴۱) کر for در Bul. (۱۰۴۹).

Zan و before K om. می‌شکست او Bul. شکست او ABL (۱۰۴۶).

بندها بگُست برون شد A. بکُست K. بکُست H. بندها بشکست B Bul. (۱۰۴۷).

and so corr. in H. فزاده و کُشتگان B (۱۰۴۸) و غُرّان A.

مارگیر از ترس بر جا خشك گشت . کی چه آوردم من از کُھسار و دشت
 ۱۰۰۰ گرگرا بیدار کرد آن کُور میش . رفت نادان سوی عزراییل خویش
 ازدها يك لقمه کرد آن گبجرا . سهل باشد خون خورے حجاجرا
 خویشرا بر اُسْتنی پیچید و بست . استخوان خورده را درهم شکست
 نفست ازدرهاست او کی مرده است . امر غم و بی آلتی افسرده است
 گر بیابد آلت فرعون او . که بآمر او همی رفت آب جو
 ۱۰۰۵ آنگه او بنیاد فرعونی کند . راه صد موسی و صد هارون زند
 رگرمکست آن ازدها از دست فقر . پشه گردد زجاء و مال صفر
 ازدهارا دار در برف فراق . هین مگش اورا بخورشید عزاق
 تا فسرده می بود آن ازدهات . لقمه اوی چو او یابد نجات
 مات کن اورا و این شو ز مات . رحم گم کن نیست او ز اهل صلاح
 ۱۰۶۰ کان تف خورشید شہوت بر زند . آن خفاش مُردریگت پر زند
 و کشانش در جهاد و در قتال . مَرْدوار الله یَجْزِيكَ الْوَصَال
 چونک آن مرد ازدهارا آورید . در هوای گرم و خوش شد آن مرید
 لاجرم آن فننها کرد ای عزیز . بیست هچندانک ما گفتیم نیز
 تو طبع داری که اورا بی جفا . بسته دارے در وفار و در وفا
 ۱۰۶۵ هر خسرا این نمنا کی رسد . موسی باید کی ازدرها کشد
 صد هزاران خلق زازدرهاے او . در هزیمت کُشته شد از رای او

تهدید کردن فرعون موسی را علیه السلام،

گفت فرعونش چرا تو اے کلیم . خلقرا کشتی و افگندی تو بیم

و. Bul. om. L. Bul. نفس (۱۰۵۲) . حجاجرا BL (۱۰۵۱)

و. BKL om. (۱۰۶۲) . کرم گشت آن ازدها A (۱۰۵۶)

در وفا در وفا (۱۰۶۴) . بلکه صد چندان که T Bul. (۱۰۶۴)

افگندی بیم Bul. چرا ای تو کلیم A (۱۰۶۸) . زدرهای before z A om. (۱۰۶۶)

در هزیمت از تو افتادند خلق . در هزیمت گشته شد مَرُمَر زَلَق
 لاجرم مردم ترا دشمن گرفت . کین تو در سینه مرد و زن گرفت
 ۱۰۷۰ خلق را میخواندی بر عکس شد . از خلافت مردمان را نیست بد
 من هم از شَرَت اگر پس می خَزَم . در مکافات تو دیگی می پَزَم
 دل ازین بر کن که بفزایی مرا . یا بجزئی پس روی گردد ترا
 تو بدان غره مشو کش ساختی . در دلم خلفان هراس انداختی
 صد چنین آری و هر رسوا شوی . خوار گردی ضحکه غوغا شوی
 ۱۰۷۵ همچو تو سالوس بسیاران بُدند . عاقبت در مضر ما رسوا شدند

جواب موسی فرعون را در تهدیدی کی می کردش

گفت با امر حقم اِشْرَاک نیست . گر بریزد خونم امرش باک نیست
 راضیم من شاكرم من ای حریف . این طرف رسوا و پیش حق شریف
 پیش خلقان خوار و زار و ریش خند . پیش حق محبوب و مطلوب و پسند
 از سخن می گویم این وَرَنی خدا . از سیه رویان کد فردا ترا
 ۱۰۸۰ عَزّت آن اوست و آن بُدگانش . زادم و ابلیس بر میخوان نشانش
 شرح حق پایان ندارد همچو حق . هین دهان بر بند و بر گردان وَرَق

پاسخ فرعون موسی را علیه السّلم

گفت فرعونش ورق در جکم ماست . دفتر و دیوان حکم این کم مراست
 مرا بخیریداند اهل جهان . از همه عاقلتری تو ای فلان
 موسیا خود را خریدی هین برو . خویشتن کم ین بخود غره مشو

در عکس Bul. (۱۰۷۰)

Bul. محبوب و مطلوب (۱۰۷۸)

دفتر دیوان AB Bul. (۱۰۸۲)

غافل نری E (۱۰۸۴)

۱۰۸۵ جمع آر سر ساحران دهر را . تا که چهل تو نمایم شهر را
این نخواهد شد بروزی و دو روز . مهلت ده تا چهل روز تموز

جواب موسی علیه السّلم فرعون را،

گفت موسی این مرا دستور نیست . بنده ام اِمالِ تو مأمور نیست
گر تو چبری و مرا خود یار نیست . بنده فرمانم کار نیست
می زنم با تو بچد تا زندام . من چه کاره نُصرت من بنده ام
۱۰۹۰ می زنم تا در رسد حکم خدا . او کند هر خصم از خصی جدا

جواب فرعون موسی را و وحی آمدن موسی را علیه السّلم،

گفت فی فی مهلتی باید نهاد . عشوها کم ده تو کم پهای باد
حق تعالی وحی کردش در زمان . مهلتش ده منّع مهّراس از آن
این چهل روزش به مهلت بطّوع . تا سگالد مکرها او نوع نوع
تا بکشد او یکی من خفته ام . تیز رو گو پیش ره برگرفته ام
۱۰۹۵ حیلهاشانرا همه برهم زنم . و آنچ افزایند من برکم زنم
آب را آرند و من آتش کنم . نوش و خوش گیرند و من ناخوش کنم
مهر پیوندند و من ویران کنم . آنک اندر و قم نآرند آن کنم
تسو منرس و مهلتش ده مُدراز . گو سپه گردد آر و صد حيله باز

ره for رو A . یکی for ک فی BL Bul. (۱۰۹۴)

گیرند after و . Bul. om. . نوش خوش A . آرند after و . B Bul. om. (۱۰۹۶)

نآرند for نآید Bul. om. و . Bul. om. (۱۰۹۷)

مهلّت دادن موسی علیه السّلم فرعون را تا ساحران را جمع
کند از مداین،

گفت امر آمد برو مهلت ترا . من بجای خود شدم رستی زما
۱۱۰ او می شد و از دما اندر عقیب . چون سگ صیاد دانا و میب
چون سگ صیاد جنبان کرده دم . سنگ را می کرد ریگ او زیر سم
سنگ و آهن را بدر در می کشید . خرد می خایید آهن را بدید
در هوا می کرد خود بالای بُرج . کی هزیمت می شد از وی روم و گرج
کفک می انداخت چون اُشتر زکام . قطره بر هر که زد می شد جذام
۱۱۰۵ رُغ رُغ دندانِ او دل می شکست . جان شیران سیه می شد زدست
چون بنوم خود رسید آن مُجَتَبی . شدق او بگرفت باز او شد عصا
تکه بر وی کرد و می گفت ای عجب . پیش ما خورشید و پیش خصم شب
ای عجب چون می بیند این سپاه . عالمی پُر آفتابی چاشتگاه
چشم باز و گوش باز و این دُکا . خیره ام در چشم بندی خدا
۱۱۱۰ من از ایشان خیره ایشان م زمین . از بهاری خار ایشان من سمن
پیششان بر دم بی جامِ رحیق . سنگ شد آتش پیش این فریق
دسته گل بستم و بر دم پیش . هر گلی چون خار گشت و نوش نبش
آن نصیب جان بی خویشان بود . چونک با خویشند پیدائی شود
خفته بیدار باید پیش ما . تا بیدار می بینند خوابها
۱۱۱۵ دشمن این خواب خوش شد فکر خلق . تا نخسید فکرش بسته ست خلق
حیرتی باید که روید فکر را . خورده حیرت فکر را و ذکر را

Heading: A om, از مداین. (۱۰۹۹) B بجای خود شوم.

(۱۱۰۷) A om, و in the first (۱۱۰۵) A رُغ رُغ. و آهن را بدید A (۱۱۰۶)

Hiemstich. (۱۱۰۸) A چون می شنیدند K. نیند BK Bul. آفتاب.

کی روید A (۱۱۱۶)

هرک کاملتر بود او در هنر • او بعضی پس بصورت پیشتر
 راجعون گنت و رُخوع این سان بود • که گله وا گردد و خانه رود
 چونک وا گردید گله از وُرود • پس فند آن بُز که پیش آهنگ بود
 ۱۱۲۰ پیش افند آن بز لنگ پسین • أَضْحَكَ الرَّجْعِي وَجْهَ الْعَابِسِينَ
 از گرافه گی شدند این قوم لنگ • فخر را دادند و بخردند ننگ
 پا شکنه می روند این قوم حَج • از حَرَج راهبست پنهان تا فَرَج
 دل زدانشا بشتند این فریق • زَانِكَ این دانش نداند این طریق
 دانشی باید که اصلش زان سَرست • وَاَنْكَ هر فرعی بَأَصْلِهِ رَهْبَرست
 ۱۱۲۰ هر پری بر عَرَضِ دریا گی پَرَد • تَا لَدُنْ عِلْمٍ لَنْتَقِي بِرَد
 پس چرا علمی بیآموزی بَمَرَد • کش بیاید سینه را زان پاك كرد
 پس مجو پیشی ازین سَر لنگ باش • وَفْتِ وَگشتن تو پیش آهنگ باش
 آخِرُونَ الْمَأْيُتُونَ باش ای ظریف • بر شجر سابق بود میوه طریف
 گرچه میوه آخر آید در وجود • اولست او زَانِكَ او مقصود بود
 ۱۱۲۰ چون مَلَايِكَ گوی لَا عِلْمَ لَنَا • تَا بَگِرد دَسْتِ تُو عَلِمَتْنَا
 گر درین مکتب ندانی تو هِجَا • همچو احمد بُرّی از نور رَحْمَتِ
 گر نباشی نامدار اندر بلاد • كَمْ نَهَ اللَّهُ أَغْلَمَ بِالْعِبَادِ
 اندر آن ویران که آن معروف نیست • امر برای حفظ گنجینه زریست
 موضع معروف گی بنهند گنج • زین قَبْلَ آمد قَرَج در زیر رُخ
 ۱۱۲۰ خاطر آرد بس اِشْكَالِ ابْنِ وَلِيكَ • بِسْكَالِدِ اِشْكَالِ رَا اُسْتَوْر نِيكَ
 هست عشقش آنفی اِشْكَالِ سوز • هر خیالی را بروبد نور روز
 هم از آن سو چو جواب ای مرتضی • کین سؤال آمد از آن سو مرترا

آن طریق BK Bnl. (۱۱۲۲) • چونک باز گردید K (۱۱۱۹) corr. in marg..

فرح A (۱۱۲۴) • وَاَللهُ L Bnl. (۱۱۲۲) • که بیاید Bnl. (۱۱۲۶)

بِگلد اِشْكَالِ L Bnl. • پس سْكَالِ A (۱۱۲۵)

آتش A (۱۱۲۶)

گوشه بی گوشه دل شهر بیست . تاب لا شرقی ولا غرب از مهبست
 تو ازین سو و از آن سو چون گدا . ای که معنی چه می جویی صدا
 ۱۱۴۰ هم از آن سو جو که وقت درد تو . می شود در ذکر یا رب دوتو
 وقت درد و مرگ از آن سو نمی . چونک دردت رفت چونی انجمنی
 وقت محنت گشته الله گو . چونک محنت رفت گویی راه کو
 این از آن آمد که حق را بی گمان . هر که بشناسد بود دایم بر آن
 و آنک در غفل و گمان هستش حجاب . گاه پوشیده است و گاه بدرید حجاب
 ۱۱۴۵ غفل جزوی گاه چهره که نگویند . غفل کلی این از رب المؤمن
 غفل بفروش و هنر حیرت بخیر . رو بخواری نی بخارا ای پسر
 ما چه خود را در سخن آغشته ایم . کز حکایت ما حکایت گشته ایم
 من عدم و افسانه گردم در حین . تا تقلب یابم اندر ساجدین
 این حکایت نیست پیش مرد کار . وصف حالت و حضور یار غار
 ۱۱۵۰ آن آسای پر اولین که گفت عاق . حرف قرآن را بُد آثار، نفاق
 لامکانی که درو نور خداست . ماضی و مستقبل و حال از کجاست
 ماضی و مستقبل نسبت بتوست . هر دو یک چیزند پنداری که دوست
 یک تنی او را پندار ما را پسر . بام زیر زید و بر عمر و آن زبر
 نسبت زیر و زبر شد زان دو کس . سقف سوی خویش یک چیزست و بس
 ۱۱۵۵ نیست مثل آن مثالست این سخن . قاصر از معنی نو حرف کهن
 چون لب جو نیست مشکا لب ببند . بی لب و ساخل بدست این بحر فند

صدا for هلا A (۱۱۴۹)

دکر و یا ربی K (۱۱۴۰)

مرگ آن سو BK Bul (۱۱۴۱)

کی حق را A (۱۱۴۲)

حجیب Bul (۱۱۴۴)

غفل جزئی Bul (۱۱۴۵)

ما چو خود را A (۱۱۴۷)

من عدم افسانه A (۱۱۴۸)

و پنداری A . نسبت بتوست BK (۱۱۵۲)

چیزست بس B (۱۱۵۴)

معنی نو Bul (۱۱۵۵)

فرستادن فرعون بداین در طلب ساحران،

چونك موسى باز گشت و او بماند . اهل رأی و مشورت را پیش خواند
 آن چنان دیدند کز اطراف مصر . جمع آردشان شه و صراف مصر
 او بسی مردم فرستاد آن زمان . هر نواحی بهر جمع جادوان
 ۱۱۶۰ هر طرف که ساحری بُد نامدار . کرد پُران سوی او ده پیک کار
 دو جوان بودند ساحر مُشْتَهَر . یخِر ایشان در دل مَه مُشْتَهَر
 شیر دوشید ز مَه فاش آشکار . در سفرها رفته بر خُتی سوار
 شکر کرباسی نموده ماهتاب . آن پیسوده فروشید شتاب
 سیم بُرده مشتری آگه شد . دست از حسرت بُرخها بر زده
 ۱۱۶۵ صد هزاران همچین در جادوی . بوده مُنشی و نبوده چون رَوع
 چون بدیشان آمد آن پیغام شاه . کز شما شاهست اکنون چاره خواه
 از پی آنک دو درویش آمدند . بر شه و بر قصر او مَوکب زدند
 نیست با ایشان بغیر یک عصا . که می گردد بآمرش ازدها
 شاه و لشکر جمله بیچاره شدند . زین دو کس جمله باقمان آمدند
 ۱۱۷۰ چاره ی باید اندر ساحرے . تا بود که زین دو ساحر جان بری
 آن دو ساحرا چو این پیغام داد . ترس و مهری در دل هر دو فدا
 عَرَف جنیت چو جیبیدن گرفت . سر بزاتو بر نهادند از شیگفت
 چون دیبرستان صوف زانوست . حلّ مُشکل را دو رانو جادوست

Heading: A فرستادن فرعون بطلب ساحران.

(۱۱۵۷) After this verse K adds:

گفته بام ساحران دارم ما . هر یکی در سحر فرد و پیشوا

(۱۱۶۴) AB Bul. دست از حیرت .

(۱۱۶۶) Bul. این پیغام .

(۱۱۶۷) L Bul. بر قصر شه .

(۱۱۷۱) A . این دو ساحرا را .

(۱۱۷۲) Bul. در نهادند .

خواندن آن دو ساحر پدر را از گور و پرسیدن از روان
پدر حقیقت موسی علیه السّلم،

بعد از آن گفتند ای مادر ییا * گورِ بابا کو تو ما را ره نها
۱۱۷۵ بُردشان بر گورِ او بنمود راه * پس سه روزه داشتند از بهرِ شاه
بعد از آن گفتند اے بابا بها * شاه پیغمبی فرستاد از و جا
که دو مرد اورا بَنگ آورده اند * آبِ رُویش پیش لشکر برده اند
نیست با ایشان سلاح و لشکری * جز عصا و در عصا شور و شره
تو جهان را ستان در رفته * گرچه در صورت بخاک خفته
۱۱۸۰ آن اگر سحرست ما را ده خبر * و ر خدای باشد ای جان پدر
هر خبر ده تا که ما سجد کنیم * خویشتن بر کیبایی بر زنیم
نا آمیدانیم و اومیدی رسید * رانگانییم و کرم ما را کشید

جواب گفتن ساحر مرده با فرزندان خود:

بانگ زد کای جان و فرزندان من * هست پندتا گفتن این را مرهین
فاش و مطلق گفتنم دستور نیست * لیک راز از پیش چشم دور نیست
۱۱۸۵ لیک بنمایم نشانی با شما * تا شود پیدا شمارا این خفا
نور چشمانم چو آنجا که روید * از مقام خفتنش آگه شوید
آن زمان که خفته باشد آن حکیم * آن عصارا قصد کن بگناریم

امیدی L Bul. (۱۱۸۲) . جان و پدر B (۱۱۸۰) . بنموده H (۱۱۷۵)

After the Heading A has the verse: (۱۱۸۲)

گفتشان در خواب کای اولاد من * نیست ممکن ظاهر این را دم زدن

:So B (which reads دم مزن), K Bul. and H in marg. Verse ۱۱۸۲ occurs in AH only; in A it follows the verse cited above.

نشانی بر شما Bul. (۱۱۸۵) . و Bul. om. (۱۱۸۱)

گر بدزدی و توانی ساخرست . چارهٔ ساحر بر تو حاضرست
 ورنه نانی هان و هان آن ایزدبست . او رسول ذوالجلال و مهندبست
 ۱۱۶ گر جهان فرعون گیرد شرق و غرب . سزنگون آید خدا آنگاه حَرَب
 این نشانِ راست دادم جانِ باب . بر نویس الله اَعْلَم بِالْأَصَاب
 جانِ بابا چون بخسید ساحری . بحر و مکرش را نباشد رَقَبری
 چونک چوین خفت گرگ این شود . چونک خفت آن جهل او ساکن شود
 لیک حیوانی که چوپانش خداست . گرگ را آنجا امید و ره بجاست
 ۱۱۷ جادوی کی حق کند خُفت و راست . جادوی خواندن مرآن حق را خطاست
 جانِ بابا این نشان قاطعت . گر ببرد نیز حقش رافعت

تشبیه کردن قرآن مجید را بعصای موسی و وفات مصطفی را
 علیه السّلم نمودن بخواب موسی و قاصدان تغیر قرآن را بآن دو
 ساحر بچه کی قصد بردن عصا کردند چون موسی را خفته یافتند،

مصطفی را وعده کرد اَلطّافِ حق . گر میری تو نمیرد این سَق
 من کتاب و مُعْجزه را رافعم . بیش و کم کن را زقرآن مانعم
 من ترا اندر دو عالم رافعم . طاعنان را از حدیثت دافعم
 ۱۲۰ کس نتاند بیش و کم کردن دَرُو . تو به از من حافظی دیگر مجو
 رونقت را روز روز افزون کنم . نام تو بر زر و بر نقره زخم
 منبر و محراب سازم بهر تو . در محبت قهر من شد قهر تو

بر تو ظاهرست Bul. گر بدزدیدن توانی Bul. (۱۱۸۸)

مهندبست و A om. هان هان Bul. (۱۱۸۶)

معجزت را AK Bul. (۱۱۸۸) تغیر قرآن را با آن دو Heading: H

حافظم in the first hemistich B om. A رافعم in both hemistichs. K Bul. (۱۱۹۹)

کس نداند L. کس نیارد A (۱۲۰۰) and رافعم in the second.

نام تو از ترس پنهان می‌گویند. چون نماز آرند پنهان می‌شوند
از هراس و ترس کفار لعین. دینت پنهان می‌شود زیر زمین
۱۲۰۵ من مناره پُر کرم آفاق را. کور گردانم دو چشم عاقر را
چاکرانت شهرها گیرند و جاه. دین تو گردد زمای تا بهاء
تا قیامت باقیش داریم ما. تو مترس از نسخ دین ای مصطفی
ای رسول ما تو جادو نیستی. صادقی هر خرقه موسیستی
هست قرآن مر ترا همچون عصا. کفرها را در کشد چون ازدها
۱۲۱۰ تو اگر در زیر خاکی خفته. چون عصایش دان تو آنچ گفته
فاصدانرا بر عصایش دست نی. تو بخسپ ای شه مبارک خفتنی
تن بخفته نور تو بر آسمان. بهر پیکار تو زه کرده کان
فلسفی و آنچ پوزش می‌کند. قوسِ نورت تیرد و زش می‌کند
آن چنان کرد و از آن افزون که گفت. او بخفت و بخت و اقبالش خفت
۱۲۱۵ جانِ بابا چونک ساحر خواب شد. کار او بی رونق و بی تاب شد
هر دو بوسیدند گورش را و رفت. تا بمصر از بهر این پیکار رفت
چون بمصر از بهر آن کار آمدند. طالب موسی و خانه او شدند
اتفاق افتاد گمان روز و ورود. موسی اندر زیر نخلی خفته بود
پس نشان دادندشان مردم بدو. کی برو آن سوسه نخلستان بچو
۱۲۲۰ چون بیامد دید در خرما بنان. خفته کو بود بیدار جهان
بهر نازش بسته او دو چشم سر. عرش و فرش جمله در زیر نظر
ای بسا بیدار چشم خفته دل. خود چه بیند دید اهل آب و گل

(۱۲۱۰) آنک گفته B (۱۲۱۱) K Bul. عصایت, and so corr. in H.

(۱۲۱۴) A. و زان افزون. بخت اقبالش.

(۱۲۱۶) BK Bul. آن پیکار and so corr. in H.

(۱۲۱۹) Bul. دادند مردشان. (۱۲۲۰) B که بود.

(۱۲۲۱) A in the second hemistich: Bul. نظر. گر بخسب بر گشاید صد بصر.

(۱۲۲۲) Bul. دید for چشم.

آنک دل بیدار دارد چشم سر . گر بخسبد بر گشاید صد بصر
 گر تو اهل دل نه بیدار باش . طالب دل باش و در پیکار باش
 ۱۲۳۵. و در دلت بیدار شد و خسب خوش . نیست غایب ناظرت از هفت و شش
 گفت پیغمبر که خسبد چشم من . لیک گئی خسبد دلم اندر و سن
 شاه بیدارست حارس خفته گیر . جان فدای خفتگان دل بصر
 وصف بیداری دل اے معنوی . در مگنجد در هزاران مثنوی
 چون بدیدندش که خفته است او دراز . بهر دزدی عصا کردند ساز
 ۱۲۳۶. ساحران قصد عصا کردند زود . کر پش باید شدن و آنکه ربود
 آنکی چون پیشتر کردند ساز . اندر آمد آن عصا در اهتزاز
 آن چنان بر خود بلرزید آن عصا . هر دو بر جا خشک گشتند از و جا
 بعد از آن شد ازدها و حمله کرد . هر دو آن بگریختند و روی زرد
 رو در افتادن گرفتند از نهیب . غلط غلطان منہزم در هر نشیب
 ۱۲۳۷. پس یقینشان شد که هست از آسمان . ز آنک می دیدند حد ساحران
 بعد از آن اطلاق و تپشان شد پدید . کارشان تا نزع و جان کندن رسید
 پس فرستادند مردی در زمان . سوی موسی از برای عذر آن
 کامتحان کردم و مارا گئی رسد . امتحان تو اگر نبود حسد
 مجرم شاهیم مارا عفو خواه . ای تو خاص الخاص درگاه اله
 ۱۲۳۸. عفو کرد و در زمان نیکو شدند . پیش موسی بر زمین سر می زدند
 گفت موسی عفو کردم ای کرام . گشت بر دوزخ تن و جانتان حرام
 من شمارا خود ندیدم ای دوبار . اعجبی سازید خود را زاعتذار
 همچنان بیگانه شکل و آشا . در تبرد آید بهر پادشا

عروش و فرش جمله در زیر نظر. A in the second hemistich: (۱۲۳۲)

و حارس A (۱۲۳۷). پیغمبر ABHK (۱۲۳۶). از پنج و شش Bul. (۱۲۳۵)

کآن دو بر جا BL (۱۲۳۴). آنکه Bul. oia. و before (۱۲۴۰)

عذر خواه. B Bul. و مارا K Bul. محرم شاهیم A (۱۲۴۱). هر دو آن Bul (۱۲۴۲)

پس زمین را بوسه دادند و شدند . انتظار، وقت و فرصت می‌دند

جمع آمدن ساحران از مدائن پیش فرعون و تشریفها یافتن و
دست بر سینه زدن در قهر خصم او که این بر ما نویس،

۱۲۴۵ تا بفرعون آمدند آن ساحران . دادشان تشریفهای بس گران
و عدهاشان کرد و پیشین هم بداد . بندگان و اسبان و نقد و جنس و زاد
بعد از آن می‌گفت هین ای سابقان . گر فروز آید اندر امنعان
بر فشانم بر شما چندان عطا . که بدزد پرده جود و سخا
پس بگفتندش باقیال تو شاه . غالب آییسم و شود کارش تباه
۱۲۵۰ ما درین فن صدّرم و پهلوان . کس ندارد پای ما اندر جهان
ذکر موسی بنده خاطرها شدست . کین حکایتهاست که پیشین بُست
ذکر موسی بهر روپوش است لیک . نور موسی نقد بُست ای مرد نیک
موسی و فرعون در همتی بُست . باید این دو خصم را در خویش جُست
با قیامت هست از موسی زَنَاج . نور دیگر نیست دیگر شد سراج
۱۲۵۵ این سیفال و این پلینه دیگرست . لیک نورش نیست دیگر زان سرست
گر نظر در شبیه داری گم شوی . زانک از شبیه است اعداد دوی
ور نظر بر نور داری و اِرمی . از دوی و اعداد جسم منتهی
از نظرگاهست ای مغز وجود . اختلاف مؤمن و کبر و جهود

وقت فرصت . A Bul. (۱۲۴۴)

او . A om. بر سینه نهادن . Heading:

تشریفهای بی کران . BL (۱۲۴۵) بندگان اسبان نقد و جنس زاد . A (۱۲۴۶)

هین ای ساحران . Bul. (۱۲۴۷) او بدرد . A (۱۲۴۸)

کبر پیشین . A (۱۲۵۱) ای یار نیک . L Bul. (۱۲۵۲)

نَست آن دیگر سرست . A . قنله . L Bul. . پلینه . HT . قنله . ABK (۱۲۵۵)

از دوی اعداد . A (۱۲۵۷)

اختلاف کردن در چگونگی و شکل پیل،

پیل اندر خانه تاریک بود * عرضه را آورده بودندش هُود
 ۱۲۶۰ از برای دیدنش مردم بسی * اندر آن ظلمت می شد هر کسی
 دیدنش با چشم چون ممکن نبود * اندر آن تاریکیش کف می بُسود
 آن یکی را کف مجرطوم اوفتاد * گفت همچون ناودانست این نهاد
 آن یکی را دست بر گوشش رسید * آن برُو چون باذین شد پدید
 آن یکی را کف چو بر پایش بُسود * گفت شکل پیل دیدم چون عمود
 ۱۲۶۹ آن یکی بر پشت او نهاد دست * گفت خود این پیل چون تخی بُست
 همچنین هر یک مجزوی که رسید * فهم آن می کرد هر جا می شنید
 از نظرگاه گشتشان شد مختلف * آن یکی دالش لقب داد این الف
 در کف هر کس اگر شمع بُدی * اختلاف از گشتشان بیرون شدی
 چشمِ حق همچون کف دُست و بس * نیست کف را بر همه او دست رس
 ۱۲۷۰ چشم دریا دیگرست و کف دگر * کف پیل وز دیده دریا نگر
 جنبش کجا ز دریا روز و شب * کف می بین و دریا نی عجب
 ما چو کشتیها هم بر می زیم * تیره چشم و در آب روشنیم
 ای تو در کشتی تن رفته بخواب * آب را دیده نگر در آب آب
 آب را آبست کو می راندش * رُوح را رُوحست کو میخواندش
 ۱۲۷۵ موی و عیبی کجا بُد کافاب * رشت موجودات را می داد آب
 آدم و حوا کجا بود آن زمان * کی خدا افکند این زه در کمان
 این سخن هم ناقص است و آبرست * آن سخن کی نیست ناقص آن سرست
 گر بگوید زان بلفزد پای تو * ور نگوید هیچ از آن ای وای تو

در کف هر یک K (۱۲۶۸) . هر جا که شبد Bul. مجری Bul. (۱۲۶۶)

آی عجب A. corr. above. دریا زکنها K (۱۲۷۱)

کجا بُد AB Bul. (۱۲۷۶)

ور بگوید در مثال صورتی • بر هان صورت بختی ای فتنی
 ۱۲۸۰ بسته پانی چون گیا اندر زمین • سر بختی بیادے بی یقین
 لیک پایت نیست تا نقلی کنی • یا مگر پارا ازین گل بر کنی
 چون کنی پارا حیات زین یگست • این حیات را روش بس مشکست
 چون حیات از حق بگیری ای روی • پس شوی مسغی از گل می روی
 شیرخواره چون زدایه بسکند • لوت خواره شد مر اورا می هلد
 ۱۲۸۵ بسته شیر زمینی چون حبوب • جو طعام خویش از قوت القلوب
 حرف حکمت خور که شد نور ستیر • اے تو نور بی حجب را ناپدیر
 تا پذیرا گردی ای جان نوررا • تا ببینی بی حجب مستوررا
 چون ستاره سیر بر گردون کنی • بلک بی گردون سر بی چون کنی
 آن چنان کر نیست در هست آمدی • هین بگو چون آمدی مست آمدی
 ۱۲۹۰ راههای آمدن یادت نماند • لیک رمزی بر تو بر خواهیم خواند
 هوش را بگذار و آنکه هوش دار • گوش را بر بند و آنکه گوش دار
 فی نگویم زآنک خای تو هنوز • در بهاری تو بدیدستی تموز
 این جهان همچون درخت ای کرام • ما برو چون میوه های نیم خام
 سخت گیرد خامها مر شاخ را • زآنک در خای شاید کاخ را
 ۱۲۹۵ چون بخت و گشت شیرین لب گزان • سست گیرد شاخها را بعد از آن
 چون از آن اقبال شیرین شد دهان • سرد شد بر آدمی ملک جهان
 سخت گیری و تعصب خامست • تا جبینی کار خون آشامست
 چیز دیگر مانند اما گفتنش • با تو روح القدس گوید بی منش
 فی تو گویی هم بگوش خوشتن • فی من و فی غیر من ای هم تو من

(۱۲۸۰) L Bul. زدایه بگسلد. پیچی A. بر مثال Bul. (۱۲۷۱)

هین نگر چون آمدی A (۱۲۸۱)

A om. بر before. خواهم A later hand has written ما above. (۱۲۹۰)

فی من و فی غیر من Bul. (۱۲۹۹) فی منش A (۱۲۹۸) درختست A (۱۲۹۲)

۱۴۰۰ همیو آن وقتی که خواب اندر روی * نو زیبیش، خود بهیش، خود شوی
 بشنوی از خویش و پنداری فلان * با تو اندر خواب گفتست آن نهان
 تو یکی تو نیستی اسے خوش رفیق * بلک گردونی و دریای عمیق
 آن تو رفت که آن نه صد توست * قلزمست و غرقه گاه صد توست
 خود چه جای حلو بیدارست و خواب * کم مزین و الله اعلم بالصواب
 ۱۴۰۵ کم مزین تا بشنوی از کم زبان * آنچه نامد در زبان و در بیان
 کم مزین تا بشنوی زان آفتاب * آنچه نامد در کتاب و در خطاب
 کم مزین تا کم زند بهر تو روح * آشنا بگذار در کشتی نوح
 همچو کنگان کاشنا می کرد او * که نخواهر کشتی نوح، عدو
 می بیا در کشتی بابا نشین * تا نگردي غرق طوفان ای مبین
 ۱۴۱۰ گفت نی من آشنا آموختم * من بجز شمع، تو شمع افروختم
 هین مکن کین موج طوفان، بلاست * دست و پا و آشنا امروز لاست
 باد قهرست و بلای شمع کُش * جز که شمع حق نی پاید خمش
 گفت فی رفت بر آن کوه بلند * عاصبت آن که مرا از هر کردند
 هین مکن کی کوه کاهست این زمان * جز حبیب خویش را ندهد امان
 ۱۴۱۵ گفت من گئی پس تو بشنوده ام * که طمع کردی که من زین دوده ام
 خوش نیامد گفت تو هرگز مرا * من بری ام از تو در هر دو سرا
 هین مکن بابا که روز ناز نیست * مر خدارا خویشی و انباز نیست
 تا کنون کردی و این کم ناز کیست * اندرین درگاه گیرا ناز کیست
 کم یلد کم یولدست او از قدم * فی پدر دارد نه فرزند و نه عم

آن تو رفت A (۱۴۰۲) تو یکی دو نیستی B (۱۴۰۲) تو for تا A (۱۴۰۰)

ان در زمان Bul (۱۴۰۵) بیداری Bul AB (۱۴۰۴) که آن صد توست Bul. آن تویی Bul.

من یلد A (۱۴۰۹) کشتی و نوح A (۱۴۰۸) از آفتاب A (۱۴۰۶) HK

گم for کوه A. بر آن Bul (۱۴۱۲) A Bul. as in the text. مبین

نه for فی AH (۱۴۱۶) اندرین درگاه کبر و ناز کیست Bul. (۱۴۱۸)

۱۴۲۰ ناز فرزندان کجا خواهد کشید * ناز بابایان کجا خواهد شنید
 نیستم مولود پیرا کم بناز * نیستم والد جوانا کم گراز
 نیستم شوهر نیم من شهوتی * نازرا بگذار اینجا ای ستی
 جز خضوع و بندگی و اضطراب * اندرین حضرت ندارد اعتبار
 گفت بابا سالها این گفته * باز و گوی بجهل آشنه
 ۱۴۲۵ چند ازینها گفته با هر کسی * تا جواب سرد بشنود بی
 این دم سرد تو در گوشت نرفت * خاصه اکنون که شدم دانا و زفت
 گفت بابا چه زیان دارد اگر * بشنوی یکبار تو پند پدر
 همچین می گفت او پند لطیف * همچنان می گفت او دفع عیث
 می پدر از نصح کنعان سیر شد * فی دای در گوش آن رادیر شد
 ۱۴۳۰ اندرین گفت بدمد و موج تیز * بر سر کنعان زد و شد ریز ریز
 نوح گفت ای پادشاه بُردبار * مرا خر مُرد و سَیلت بُرد بار
 وعده کردی مرا تو بارها * که بیابد اهلت از طوفان رها
 دل نهادم بر اُمیدت من سلیم * پس چرا بُر بود سیل از من گلیم
 گفت او از اهل و خویشان نبود * خود ندیدی تو سپیده او کبود
 ۱۴۳۵ چونک دندان تو کرمش در فتاد * نیست دندان بر کنش ای اوستاد
 تا که باقی تن نگرده زار ازو * گرچه بود آن تو شو یزار ازو
 گفت بیزارم ز غیر ذات تو * غیر نبود آنک او شد مات تو
 تو هی دای که چونم با تو من * بیست چندانم که با باران چمن
 زنده از توشاد از تو عالی * مُقَنَزی بی واسطه و بی حایل

کم گراز Bul. (۱۴۲۱) کی خواهد کشید Bul. (۱۴۲۰)

که بیاید B. وعده کردی مرا A. (۱۴۲۲) نازرا اینجا رها کن ای ستی Bul. (۱۴۲۲)

کرمش اوفتاد Bul. (۱۴۲۵) و. A. گفته (۱۴۲۴) از تو گلیم A. (۱۴۲۴)

که باران با چمن Bul. (۱۴۲۸) غیر ننمود A. (۱۴۲۶) تا کی H. (۱۴۲۶)

معنای A. از تو عافی A. (۱۴۲۹)

۱۲۴۰. مُنْصَل فی مُنْصَل فی ای کَال * بَلْک بی چُون و چگونِه و اعتلال
 ماهیانیم و تو دریای حیات * زندانیم از لطف ای نیکو صفات
 تو ننگنجی در کنار فکرتی * فی معلولم قرین چُون علّی
 پیش ازین طوفان و بعد این مرا * تو مُخاطَب بوده در ماجرا
 با تو می گفتم نه با ایشان سخن * ای سخن بخش تو و آن کهن
 ۱۲۴۵. فی که عاشق روز و شب گوید سخن * گاه با اطلال و گاهی با دَمَن
 رُوی در اطلال کرده ظاهر * او کرای گوید آن مدحت کرا
 شکر طوفانرا کنون بگماشتی * واسطه اطلال را بر داشتی
 ز آنک اطلال ائیم و بد بُدند * فی ندایی فی صدایی می زدند
 من چنان اطلال خواهم در خطاب * کز صدا چون کوه را گوید جواب
 ۱۲۵۰. تا مَثْنا بشوم من نام تو * عاشقم بر نام جان آرام تو
 هر نبی ز آن دوست دارد کوه را * تا مَثْنا بشنود نام ترا
 آن که پست مثال سنگلاخ * موش را شاید نه مارا در مُناخ
 من بگویم او نگردد یار من * بی صدا ماند دم گفتار من
 با زمین آن به که هوارش کنی * نیست هَندَم با قدَم یارش کنی
 ۱۲۵۵. گفت ای نوح ار تو خواهی جمله را * حشر گردانم بر آرم از ترا
 بهر کنعانی دل تو نشکنم * لیک از احوال آگه می کنم
 گفت فی فی راضیم کی تو مرا * هم کنی غرقه اگر باید ترا
 هر زمانم غرقه می کن من خوشم * حکم تو جانست چون جان می کشم
 نشگرم کس را و گر هر بنگرم * او بهانه باشد و تو منظرم
 ۱۲۶۰. عاشق صنع تو در شکر و صبر * عاشق مصنوع کی باشم چو گیر

و بعد از این Bul. (۱۲۴۲)

هر قی A. (۱۲۵۱)

با دم یارش A. (۱۲۵۲)

و چون جان Bul. (۱۲۵۸)

فکر طوفانرا A. (۱۲۴۷)

بی صدا A. (۱۲۵۲)

آگاهت کم Bul. (۱۲۵۶)

و لیم A. (۱۲۴۸)

دم و گفتار Bul. (۱۲۵۲)

عاشق صنح خدا با قر بود * عاشق مصنوع او کافر بود

توفیق میان این دو حدیث که الرِّضَا بِالْكَفْرِ كُفْرٌ و حدیث دیگر مَنْ لَمْ يَرْضَ بِقَضَائِي فَلْيَطْلُبْ رَبًّا سِوَايَ،

دی سؤالی کرد سائل مرمرا * زآنک عاشق بود او بر ماجرا
گفت نکته الرِّضَا بِالْكَفْرِ كُفْرٌ * این پیهر گفت و گفت اوست مهر
باز فرمود او که اندر هر قضا * مر مسلمانرا رضا باید رضا
۱۲۶۰ فی قضای حق بود کفر و نفاق * گر بدین راضی شوم باشد شقاق
ور نیم راضی بود آن هر زیان * پس چه چاره باشدم اندر میان
گفتش این کفر مقضی نه قضاست * هست آبار قضا این کفر راست
پس قضا را خواه از مقضی بدان * تا شکالت دفع گردد در زمان
راضیم در کفر زان رو که قضاست * نه ازین رو که نزاع و خُب ماست
۱۲۷۰ کفر از روی قضا هم کفر نیست * حق را کافر بخوان اینجا مه ایست
کفر جهلست و قضای کفر علم * هر دوگی يك باشد آخر حلم و حلم
زشتی خط زشتی نقاش نیست * بلك از وس زشت را بنمود نیست
فوت نقاش باشد آنک او * هر تواند زشت کردن هر نیکو
گر گشام بحث این را من بساز * تا سؤال و تا جواب آید دراز
۱۲۷۰ ذوق نکته عشق از من می رود * نقش خدمت نقش دیگر می شود

و. AK om. (۱۲۶۲) سواي. ABHK Bul. این. Heading: B om.

(۱۲۶۶) In A the first hemistich of v. ۱۲۶۱ (omitting قضا) is repeated as the first hemistich of this verse.

اینجا مایست. Bul. هم خود. BK Bul. (۱۲۷۰)

حلم و حلم. and so corr. in H. Bul. حلم و حلم. BK Bul. (۱۲۷۱)

هم نیکو. A. زآنکه او. Bul. (۱۲۷۲)

من براز T. گر گشام K. (۱۲۷۴)

مثل در بیان آنک حیرت مانع بحث و فکر است،

آن یکی مرد دُومو آمد شتاب * پیش یک آینه دار، مستطاب
گفت از ریشم سپیدی کن جُدا * کی عروس تو گزیدم ای فقی
ریش او ببرد کل پیش نهاد * گفت تو بگزین مرا کاری فساد
این سؤال و آن جوابست آن گزین * که سهراینها ندارد درد دین
آن یکی زد سبلی مرزیدرا * حمله کرد او هر برای کیدرا^{۱۴۸۰}
گفت سبلی زن سؤال یکنم * پس جوابم گوی و آنکه میزنم
بر قفای تو زدم آمد طراق * یک سؤالی دارم اینجا در وفای
این طراق از دست من بودست یا * از قفاگاه تو اسه فخر کیا
گفت از درد این فراغت نیستم * که درین فکر و تفکر بیستم
تو که بی دردی می اندیش این * نیست صاحب دُردرا این فکر هین^{۱۴۸۱}

حکایت،

در صحابه کم بُدی حافظ کسی * گرچه شوقی بود جانانش را بسی
ز آنک چون مغزش در آگند و رسید * پوستها شد بس رقیق و وا گفید
قشرِ جَوَز و قُشَق و بادام هر * مغز چون آگندشان شد پوست کم
مغزِ علم افزود کم شد پوستش * ز آنک عاشق را بسوزد دوستش^{۱۴۸۰}
وصفِ مطلوبی چو ضدِ طالیست * وحی و برق نور سوزند نیست
چون تخی کرد اوصاف قدیم * پس بسوزد وصفِ حادث را گلبم
رُبِعِ قُرآن هر کرا محفوظ بود * جلّ فینا از صحابه می شنود

آن یکی مردی می آمد. A (۱۴۷۶)

گزینم ای فنا. Bul. (۱۴۷۷)

و کل. BK Bul. (۱۴۷۸)

او از برای کیدرا. Bul. (۱۴۸۰)

بودست و یا. AB Bul. (۱۴۸۲)

Heading: B om,

و کم شد. Bul. (۱۴۸۱)

جمع صورت با چنین معنی ژرف . نیست ممکن جز زسلطانی شگرف
 در چنین مستی مُراعاتِ ادب . خود نباشد و بود باشد عجب
 ۱۳۹۵ اندر استغنا مُراعاتِ نیاز . جمع ضدّین است چون برگرد و دراز
 خود عصا معشوقِ عُیان می بود . کور خود صندوقِ قرآن می بود
 گفت کوران خود صنادیقند پُر . از حُرُوفِ مُصَحَّف و ذِکْرِ و نُذْر
 باز صندوقی پُر از قرآن بهست . زآنک صندوقی بود خالی بدست
 باز صندوقی که خالی شد زبار . به صندوقی که پُر موش است و مار
 ۱۴۰۵ حاصل اندر وصل چون افتاد مَرَد . گشت دلاله به پیش مَرَد سَرَد
 چون بمطلوبت رسیدی ای ملیح . شد طلب گاری علم اکنون قبیح
 چون شدی بر بامهای آسمان . سرد باشد جُست و جُوی نردبان
 جز برای یاری و تعلیم غیر . سرد باشد راه خیر از بعدِ خیر
 آینه روشن که شد صاف و ملی . جهل باشد بر نهادن صبغی
 ۱۴۰۵ پیش سلطان خوش نشسته در قبول . زشت باشد جُستن نامه و رسول

دأستان مشغول شدن عاشقی بعشق نامه خواندن و مطالعه کردن
 عشق نامه در حضور معشوق خویش و معشوق آنرا ناپسند داشتن،
 طَلَبُ الدَّلِيلِ عِنْدَ حُضُورِ الْمَدْلُولِ قَبِيحٌ وَالِاسْتِغْلَالُ
 بِالْعِلْمِ بَعْدَ الْوُصُولِ إِلَى الْمَعْلُومِ مَذْمُومٌ،

آن یکی را یار پیش خود نشاند . نامه بیرون کرد و پیش یار خواند
 مینها در نامه و مدح و ثنا . زاری و مسکینی و بس لایها

گفت. L Bul. (۱۳۹۷). قرآن میشود Bul. (۱۳۹۶). زسلطان AB Bul. (۱۳۹۲).

بهست for بدست A (۱۳۹۸). خود for چون AH. خود کوران.

A om. (۱۴۰۲).

Heading: A ناپسند داشتن K. و گشتن طلب الدلیل . and so Bul. A الاستغلال للعلم.

گفت معشوق این اگر پیر منست . گاه وصل این عمر ضایع کردندست
 من بپیش حاضر و تو نامه خوان . نیست این باری نشان عاشقات
 ۱۴۱ گفت اینجا حاضری اما ولیک . من غمی یام نصیب خویش ولیک
 آنچه می دیدم ز تو پارینه سال . نیست این تم گرچه می یغم وصال
 من ازین چشمه زلالی خورده ام . دیدم و دل ز آب تازه کرده ام
 چشمه می بینم ولیکن آب نی . راو آبم را مگر زد ره زنی
 گفت پس من نیستم معشوق تو . من به بُلُقار و مُرادت در قُتُو
 ۱۴۱۵ عاشقی تو بر من و بر جالتی . حالت اندر دست نبود یا قتی
 پس نیستم کُلی مطلوب تو من . جزو مقصودم ترا اندر زمین
 خانه معشوقه ام معشوق نی . عشق بر تقدست بر صندوق نی
 هست معشوق آنک او یک تو بود . مبتدا و مُتَهالات او بود
 چون پیاپی اش بهانی منظر . هر هُویدا او بود هر نیز سر
 ۱۴۲ میر احوالست نه موقوف حال . بند آن ماه باشد ماه و سال
 چون بگوید حال را فرمان کند . چون بخواد جسمه را جان کند
 منتها بنود که موقوفست او . منتظر بنشسته باشد حال جو
 کیهبای حال باشد دست او . دست جنبانند شود پس مست او
 گر بخواد مرگ هم شیرین شود . خار و نشتر نرگس و نسرین شود
 ۱۴۲۵ آنک او موقوف حالست آدنبت . گه بجمال افزون و گاهی در کمبت
 صوفی ابن الوقت باشد در مثال . لیک صافی فارغست از وقت و حال
 حالها موقوف عزم و رای او . زند از نفخ مسیح آسای او
 عاشق حالی نه عاشق بر منی . بر آید حال بر من می تنی

(۱۴۰۸) Bul. وقت وصل.

(۱۴۱۱) A. گرچه می دیدم وصال.

(۱۴۱۷) ABK. و بر صندوق.

(۱۴۲۵) A. om. او.

(۱۴۱۰) A. گنت اما حاضرست.

(۱۴۱۴) HT. قُتُو, as in text.

(۱۴۲۰) A. و نه این ماه.

(۱۴۲۷) A. نضر.

آنک یلک دم کم ذی کامل بود . نیست معبود خلیل آفل بود
 ۱۴۲۰ و آنک آفل باشد و گه آن و این . نیست دلبر لا اُحِبُّ الْاَفْلَین
 آنک او گاهی خوش و گه ناخوش است . یلک زمانی آب و یلک دم آتش است
 بُرَج مَه باشد ولیکن ماه فی . نقش بُت باشد ولی آگاه فی
 هست صوفی صفا جو ان وقت . وقت را همچون پدر بگرفته سخت
 هست صافی غرق نور ذو انجلا ل . این کس فی فارغ از اوقات و حال
 ۱۴۲۵ غرقه نوری که او کم یولدست . کم یلکد آن ایزدست
 رو چنین عشقی بجوگر زنده . ورنه وقت مختلف را بسند
 منگر اندر نقش زشت و خوب خویش . بنگر اندر عشق و در مطلوب خویش
 منگر آنک تو حیرری یا ضعیف . بنگر اندر هست خود ای شریف
 تو بهر حالی که باشی طلب . آب یجو دایما ای خشک لب
 ۱۴۳۰ کان لب خشکت گواهی دهد . کو باخر بر سر منبع رسد
 خشکی لب هست پیغمای ز آب . که بمات آرد یقین این اضطراب
 کین طلب گارے مبارک جنبشست . این طلب در راه حق مانع کشیست
 این طلب مفتاح مطلوبات است . این سپاه و نصرت رایات است
 این طلب همچون مبشر در صیاح . میزند نعره که میاید صبح
 ۱۴۳۵ گرچه آلت نیست تو ی طلب . نیست آلت حاجت اندر راه رب
 هر کرا بینی طلب گار ای پسر . یار او شو پیش او انداز سر
 کز جوار طالبان شوی . وز ظلال غالبان شوی

یلک زمان آب و یکی دم A (۱۴۲۱) . آفل A om. (۱۴۲۰)

صوفی صفا چون AH Bul. (۱۴۲۲)

غرق عشق A. BKL Bul. suppl. in marg. (۱۴۲۴)

عشقی بجر A (۱۴۲۶)

In AH the order of the following verses is ۱۴۴۲, ۱۴۴۰, ۱۴۴۱, ۱۴۴۳.

در ظلال Bul. (۱۴۴۷) and so corr. in H. همچون خروص BKL Bul. (۱۴۴۴)

گر یکی موری سلیانی بجُست * مَنگر اندر جُستنِ او سُسْت سُسْت
هرچه داری تو زمال و پیشه * نه طلب بود اول و اندیشه

حکایت آن شخص که در عهد داود علیه السّلم شب و روز
دعا می‌کرد کی مرا روزی حلال ده بی رنج،

۱۴۰. آن یکی در عهد داود نی * نزد هر دانا و پیش هر غی
این دعا می‌کرد دایم کای خدا * تَرَوی بی رنج روزی کن مرا
چون مرا تو آفریدی کاهلی * زخم خواری سُسْت جَنی مَنی
بر خران پشت ریش بی مُراد * بارِ اسبان و آستران نتوان نهاد
کاهم چون آفریدی ای مکی * روزیسم ده هم زرام کاهلی
۱۴۰۰ کاهم من سایه خُشیم در وجود * خفتم اندر سایه این فضل و جود
کاهلان و سایه خُشان را مگر * روزی بنوشته لَوی دگر
هرکرا پابست جوید روزی * هرکرا پا نیست کن دل سوزی
رزق را ی‌ران بسوی آن حزین * ابر را می‌کش بسوی هر زمین
چون زمین را پا نباشد جود تو * ابر را راند بسوی او دُوتو
۱۴۱. طفل را چون پا نباشد مادرش * آید و ریزد وظیفه بر سرش
روزی خواهر بناگه بی تعب * کی ندارم من زکوشش جز طلب
مدّت بسیار می‌کرد این دعا * روز تا شب شب همه شب تا ضحی

Heading: A در روزگار داود. حکایت for حکمت A.

نوع دگر. Bul. نوعی دگر (۱۴۰۶) BK. این، and آن is suppl. above. A om. (۱۴۰۰)

پایست. Bul. in the first hemistich (۱۴۰۷)

ابر باران بسوی هر زمین. BKL Bul. ابر باران کش بسوی هر زمین (۱۴۰۸)

In H باران is written above as a variant.

The copyist of A, misled by the homoioteleuton (طلب), has inadvertently

omitted vv. ۱۴۱۵-۱۴۱۶. L. Bul. مدتی.

خلق می‌خندید بر گفتار او • بر طمع‌خای و بصر پیکار او
 که چه می‌گوید عَجَب این سُست‌ریش • یا کسی دادست بنگ، بی‌شیش
 ۱۴۶۵ راه روزی کسب و رنجست و تعب • هر کتی را پیشه داد و طلب
 أَطْلُبُوا الْأَرْزَاقَ فِي أَشْيَائِهَا • اَدْخُلُوا الْأَوْطَانَ مِنْ أَبْوَابِهَا
 شاه و سلطان و رسول حق‌گون • هست داود نبی ذو فُنون
 با چنان عِزّی و نازی‌کاندروست • که گزیدستش عنایت‌های دوست
 مُعْجَزَاتِش بی‌شمار و بی‌عدد • موج بخشایش مدد اندر مدد
 ۱۴۷۰ هیچ‌کس را خود ز آدم تا کنون • گئی بُلست آواز همچون ارغنون
 کج بهر وعظی ببرانند دویست • آدمی را صوتِ خویش کرد نیست
 شیر و آهو جمع گردد آن زمان • سوی تذکیرش مغفل این از آن
 کوه و مرغان هم رسایل با دَمش • هر دو اندر وقتِ دعوت تحرّش
 این و صد چندین مرورا معجزات • نورِ رُوش بی رجهات و درجهات
 ۱۴۷۵ با همه تمکین خدا روزی او • کرده باشد بسته اندر جُست و جُو
 بی زره‌باف و رنجی روزیش • می‌نیاید با همه پیروزش
 این چنین مخدول واپس مانده • خانه‌کند دُون و گردون‌رانده
 این چنین مُذِر می‌خواهد که زود • بی تجارت پُر کند دامن زسود
 این چنین گنجی بی‌آمد در میان • که بر آیم بر فلک بی نردبان
 ۱۴۸۰ این می‌گفتش بَسَخَرُوْا بَکِیْر • که رسیدت روزی و آمد بشیر
 و آن می‌خندید مارا هر بده • ز آنچه یابی هدیه‌ای سالارِ ده
 او ازین تشیعِ مردم وین قُوس • کم نمی‌کرد از دعا و چاپلوس

(۱۴۶۳) H as in the text. پیکار از

۱. نیست ریش Bul. (۱۴۶۴)

(۱۴۶۵) H است. کسب رنج

(۱۴۷۰) K چون مد ارغنون BL. آواز صد چون ارغنون In H صد is suppl.

below. (۱۴۷۳) Bul. از دَمش. (۱۴۷۴) AK Bul. om. و after

(۱۴۷۱) H گنجی. A گنجی

(۱۴۸۲) A زین قُوس H writes چاپلوس as in the text.

تا که شد در شهر معروف و شهره کو زآنانم تپی جوید پیسر
شد مثل در خام طبعی آن گدا . او ازین خواهش نمی آمد جدا

دویدن گاو در خانه آن دعا کننده بالحاح، قال النبی علیه
السلم إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحِلِّينَ فِي الدُّعَاءِ زیرا عینِ خواست از
حق تعالی و الحاح خواهنده را به است از آنچه میخواهد آنرا ازو،

تا که روزی ناگهان در چاشت گاه . این دعا می کرد با زاری و آه
ناگهان در خانه اش گاوی درید . شاخ زد بشکست دَرِ بُند و کلید
گاو گستاخ اندر آن خانه بخت . مرد در جست و قوایم هاش بست
پس گلی گاوی ببرد آن زمان . بی توقف بی تأمل بی امان
چون سرش ببرد شد سوی قصاب . تا اهابش برگردد در دم شتاب

عذر گفتن نظم کننده و مدد خواستن،

۱۴۸۰ ای تقاضاگر درون همچون چنین . چون تقاضای کیی اتمام این
سهل گردان ره نما توفیق ده . یا تقاضا را چهل بر ما میده
چون زمُنلس زر تقاضای کیی . زر ببخشش در سر ای شام غنی
بی تو نظم و قافیه شام ر سحر . زهره گی دارد کی آید در نظر
نظم و نجیبس و قوافی ای علیم . بنده امر تواند از ترس و بیم
چون مُسَبِّح کرده هر چیز را . ذات بی غیبز و با غیبز را

خام طبعی Bul. L (۱۴۸۴) . گوید پیسر Bul. (۱۴۸۳)

و. A om. (۱۴۸۶) Heading: A om. ازو.

نظم کنند for ناظم Bul. Heading:

In K بی and با are transposed. (۱۴۹۰) A ای for این.

هر یکی تسبیح بر نوعی دیگر. گوید و از حال آن این بی خبر
 آدمی مُنْکَر ز تسبیح جماد. و آن جماد اندر عبادت اوستاد
 بلك هفتاد و دو ملت هر یکی. بی خبر از یکدیگر و اندر شکی
 چون دو ناطق را ز حال یکدیگر. نیست آگه چون بود دیوار و در
 ۱۹۰۰ چون من از تسبیح ناطق غافل. چون بداند سُبْحَه صامت دلم
 سُنّی از تسبیح جَبَری بی خبر. جبره از تسبیح سُنّی بی اثر
 هست سُنّی را یکی تسبیح خاص. هست جبری را رُضد آن در مَنَاص
 این می گوید که آن ضالست و گم. بی خبر از حال او و ز امر قَم
 و آن می گوید کی اینرا چه خبر. جنگشان افگند یزدان از قنر
 ۱۹۰۵ گوهر هر يك هُویدا می کند. یجنس از نا جنس پیدا می کند
 قهر را از لطف داند هر کسی. خواه دانا خواه نادان یا خبی
 لیک لطفی قهر در پنهان شد. یا که قهری در دل لطف آمد
 کم کسی داند مگر ربّانی. کش بود در دل یحک جانی
 باقیان زین دو گمانی می برند. سوی لانه خود يك پسر پرنده

بیان آنک علم را دو پُرسْت و گمان را يك پُرسْت، ناقص آمد

ظن پیرو از ایتدست، و مثال ظنّ و یقین در علم،

۱۹۱۰ علم را دو پسر گمان را يك پُرسْت. ناقص آمد ظنّ پیرو از ایتدست
 مرغ يك پسر زود افتد سَرنگون. باز بر پُرد دو گمانی یا فروز

۱۴۶۷) Bul. اندر عبادات A (۱۴۶۷).

۱۴۶۸) BK Bul. بی خبر از هر یکی اندر شکی A (۱۴۶۸).

۱۵۰۱) In AH ۷۷, ۱۵۰۱ and ۱۵۰۲ are transposed.

۱۵۰۲) Bul. جنس را با جنس A (۱۵۰۲).

Heading: B= Bul. om. all except مثال الخ.

اُفت و خیزان می رود مرغ گمان * با یکی پسر بر امید آشیان
چون زطن و رست عیش رو نمود * شد دو پسر آن مرغ یک پسر گشود
بعد از آن ییسی سویا مستقیم * فی علی وجهه میکا او سقیم
۱۵۱۵ با دو پسر بر می برد چون جبرئیل * بی گمان و بی مگر بی قال و قیل
گر همه عالم بگویندش ثویه * بر ره یزدان و دین مستوی
او نگرده گرم تر از گشتنشان * جان طاق او نگرده جفتنشان
ور همه گویند او را گمراهی * کوه پنداری و تو برگه گهی
او نیفتد در گمان از طعنشان * او نگرده دردمند از طعنشان
۱۵۲ بلك گر دریا و کوه آید بگفت * گویدش با گمراهی گشتی تو جفت
هیچ يك ذره نیفتد در خیال * یا بطعن طاعنان رنجور حال

مثال رنجور شدن آدمی بوجه تعظیم خلق و رغبت مشتریان
بوی و حکایت معلم،

کودکان مکتبی از اوسناد * رنج دیدند از ملال و اجتهاد
مشورت کردند در تعویق کار * تا معلم در فتد در اضطرار
چون نمی آید و را رنجوری * کی بگیرد چند روز او دوری
۱۵۲۵ تا رهیم از حبس و تنگی و زکار * هست او چون سنگ خارا بر قرار
آن یکی زیرکترین تدبیر کرد * کی بگیرد اوسنا چونی تو زرد
خبر باشد رنگ تو بر جای نیست * این اثر یا از هوا یا از تبیست
اندکی اندر خیال افتد ازین * تو برادر هم مددکن این چنین

آن مرغ يك پسر بر گشود. BK Bul. (۱۵۱۲) .افت خیزان BL (۱۵۱۲)

نه علی وجه Bul. (۱۵۱۴)

طعنشان Bul. in and in the second hemistich طبعشان (۱۵۱۶) A in the first hemistich

ضعفشان the second hemistich

زیرکتر این BK Bul. (۱۵۲۶)

چون در آبی از در مکتب بگو. خیر باشد اوستاد احوالِ تنو
 آن خیالش اندکی افزون شود. کز خیالی عاقلی مجنون شود ۱۰۴۰
 آن سومر و آن چارم و پنجم چنین. در پی ما غم نآید و چنین
 تا چو سی کودکِ تَوَاسِرِ این خبر. متفق گویند یابد مُسْتَقَر
 هر یکی گفتش که شاباش ای ذکی. باد بخت بر عنایت مُشْکی
 متفق گشتند در عهد وثیق. کی نگرداند سخن را یک رفیق
 بعد از آن سوگد داد او جمله را. تا که غمازه نگوید ماجرا ۱۰۴۵
 رأی آن کودک بچزید از همه. عقل او در پیش و رفت از رَمَه
 آن تفاوت هست در عقلِ بَشَر. کی میان شاهدان اندر صُور
 زین فک فرمود احمد در مقال. در زبان پنهان بود حُسنِ رجال

عقول خلق متفاوتست در اصل فطرت و نزد معتزله

متساویست، تفاوت عقول از تحصیل علم است،

اختلاف عقولها در اصل بود. بر وفاق سُبَّان باید شنود
 بر خلاف قولِ اهلِ اعتزال. کی عقول از اصل دارند اعتدال ۱۰۴۰
 تجربه و تعلیم بیش و کم کند. تا یکی را از یکی اعْلَم کند
 باطلست این زانکِ رأیِ کودکی. کی ندارد تجربه در مسلکی
 بر دمید اندیشه زان طفل خرد. پیر با صد تجربه بویی بُرد
 خود فزون آن به کی آن از فطرتست. تا زافزونی که جهد و فکرست
 تو بگو داده خدا بهتر بود. یا که لنگی راهوارانه رود ۱۰۴۵

غ ناید. ABK Bul. و چارم. A (۱۰۴۱). اوستا. BK Bul. (۱۰۴۱)

تا کی. A (۱۰۴۵). ای ذکی. Bul. (۱۰۴۴). متفق کردند. Bul. (۱۰۴۲)

حسنِ رجال. A (۱۰۴۸). از پیش. Bul. (۱۰۳۶)

و تفاوت. B. بیان آنکه عقول خلق. Heading: Bul.

رود. for بود. A (۱۰۴۵)

در وهم افگدن کودکان استادرا،

روز گشت و آمدند آن کودکان * بر همین فکرت زخانه تا دکان
 جمله استادند بیرون منتظر * تا در آید اول آن یارِ مُصر
 زآنک منبج او بُدست این رای را * سرِ امام آید همیشه پای را
 اے مقلدِ توجو پیشی بر آن * کج بود منبع ز نورِ آسمان
 ۱۰۰. او در آمد گفت اُستارا سلام * خیر باشد رنگِ رویت ز رُفام
 گفت اُستا نیست رنجی مرا * تو برو بنشین مگو یاوه هلا
 نفی کرد اما غبارِ وهمِ بد * اندکی اندر دلش ناگاه زد
 اندر آمد دیگری گفت این چنین * اندکی آن وهم افزون شد بدین
 همچنین تا وهم او قوت گرفت * مانند اندر حالِ خود بس در شگفت

بیار شدن فرعون هم یوهم از تعظیم خَلقان،

۱۰۰۰ سَجَّهٔ خلق از زن و از طفل و مرد * زد دلِ فرعون را رنجور کرد
 گفتن هر يك خداوند و مَلِك * آن چنان کردش زوَهی مُهْتَك
 که بدعویِ اِلَهِی شد دلیر * ازدها گشت و نمی شد هیچ سیر
 عقلِ جزوی آفتش و هاست و ظن * زآنک در ظُلُمات شد اورا وَطَن
 بر زمین گر نیم گزراهی بود * آدمی بی وهم این می رود
 ۱۰۱. بر سرِ دیوارِ عالی گر روی * گردو گر غرضش بود کژی شوی
 بَلَك می آفتی زلرزۀ دل بوفهم * ترسِ وَهْمی را نکو بنگر بفهم

س. for پس Bul. (۱۰۰۴) شد برین AK Bul. (۱۰۰۲) استاد A. (۱۰۰۱)

Heading: AB om. هم.

این for راهی A. (۱۰۰۱) عقل جزوی Bul. (۱۰۰۸)

نیکو A. ترس و وهی Bul. (۱۰۶۱)

رنجور شدن استاد بوم،

گفت اُستا سُست از وهر و زیم • بر جهید و ی کشانید او گلم
 خشمگین با زن که چهاروست سُست • من بدین حال نپُرسید و نُبُست
 خود مرا آگه نکرد از رنگِ من • قصد دارد تا رهد از ننگِ من
 ۱۵۶۵ او بحسن و جلوه خود مست گفت • بی خبر کز بام افتادم چو طشت
 آمد و در را بُنْدے و گشاد • کودکان اندر پی آن اوستاد
 گفت زن خبرست چون زود آمدی • کی مبادا ذاتِ نیکی را بدے
 گفت کوری رنگ و حال من بین • از غم بیگانگان اندر حین
 تو درون خانه از بغض و نفاق • ی نبینی حال من در احراق
 ۱۵۷۰ گفت زن ای خواجه عیبی نیست • وهر و ظن لاشی بی معیست
 گفتش ای غر تو هنوزی در لجاج • ی نبینی این تغیر و از نجاج
 گر تو کور و گرشدی مارا چه جرم • ما درین رنجیم و در اندوه و گرم
 گفت اے خواجه یسارم آینه • تا بداف که ندارم من گنه
 گفت رومه تو رهی مه آینه • دایما در بغض و کین و عنت
 ۱۵۷۵ جامه خواب مرا زو گستران • تا بخشم که سر من شد گران
 زن توقف کرد مردش بانگ زد • کای عَنو زوتر ترا این و سزد

در جامه خواب افتادن استاد از وهر و نالیدن او از وهر رنجوری،

جامه خواب آورد و گسترد آن عجوز • گفت امکان نی و باطن پُرسوز
 گر بگویم متهم دارد مرا • ورنگوم جد شود این ماجرا

مست for جُست A (۱۵۶۵) • بر جهید او A (۱۵۶۲)

م و ظن لاشی A (۱۵۷۰) • ذات پاکت را AB (۱۵۶۷)

اندوه کرم AL (۱۵۷۲) • گفت ای غر A Bul (۱۵۷۱)

و مردش A (۱۵۷۱) • نه نورهی نه آینه نه L (۱۵۷۲) and so Bul.

قالِ بَد رنجور گرداند هی . آدی را که نبودستش غی
 ۱۵۸۰ قول پیغمبر قَبُولُهُ یُقَرِّضُ . اِنْ تَمَارَضْتُمْ لَدَیْنَا تَمَرَضُوا
 گر بگویم او خیالی بر زند . فعل دارد زن که خلوت می کند
 مر مرا از خانه بیرون می کند . بهر فسق فعل و افسون می کند
 جامه خوابش کرد و استاد او فناد . آه و ناله از وی می بزد
 کودکان آنجا نشستند و نهان . درس میخواندند با صد اندهان
 ۱۵۸۵ کین همه کردیم و ما زندانیسم . بد بنای بود ما بد بانسیم

دوم بار در هم افگدن کودکانِ استادرا که اورا از قرآن
 خواندن ما درد سر افزاید،

گفت آن زیرک که ای قوم پَسَند . درس خوانید و کنید آوا بلند
 چون هی خواندند گفت ای کودکان . بانگ ما استادرا دارد زیان
 درد سر افزاید اُسارا زبانگ . ارزد این کو درد یابد بهر دانگ
 گفت اُستا راست و گوید روید . درد سر افزون شدم بیرون شوید

خلاص یافتن کودکان از مکتب بدین مکر،

۱۵۹۰ سجد کردند و بگفتند اے کرم . دور بادا از تو رنجورے و یسم
 پس بیرون جَستند سوی خانها . همچو مرغان در هواے دانهها
 مادرانشان خشمگین گشتند و گفت . روز کُتاب و ثنا با لهُو جُفت

کرد و اوستاد K. خوابش K (۱۵۸۴) . خیال بد Bul. (۱۵۸۱) . پیغامبر ABKL (۱۵۸۰)

بود و ما AK Bul. کردیم after و Bul. om. (۱۵۸۵) . کرد اوستاد A

کو for گر A . استادرا A (۱۵۸۸) . کای قوم A (۱۵۸۶)

(۱۵۹۲) Bul. روز کارست و ثنا . After this verse K Bul. add:

وقت تحصیل است اکنون و ثنا * میگریزید از کتاب و اوستا

عذر آوردند کای مادر تو بیست . این گناه از ما و از تقصیر نیست
 اثر قضاے آسمان اُستادِ ما . گشت رنجور و مقیم و مبتلا
 ۱۵۹۵ مادران گفتند مکرست و دروغ . صد دروغ آرید بهر طحِ دروغ
 ما صباح آییم پیش اوستا . تا ببینیم اصلِ این مکر شما
 کودکان گفتند بِسْمِ اللَّهِ رَوید . بر دروغ و صدقِ ما واقف شوید

رفتن مادران کودکان بعیادت اوستاد،

بامدادان آمدند آن مادران . خفته استا همچو بیمارِ گران
 هم عَرَق کرده زبهارئِ لحاف . سر بیسته رُو کشیده در بحاف
 ۱۶۰۰ آه آهی می کند آهسته او . جملگان گشتند هم لا حَوْلَ کَو
 خبر باشد اوستاد این دردِ سر . جانِ تو مارا نبودست زین خبر
 گفت من هم بی خبر بودم ازین . آگهم مادر غُران کردند هین
 من بدمر غافل بَشْغَلِ قال و قیل . بود در باطن چنین رنجی ثقیل
 چون یجد مشغول باشد آدمی . او زدید رنجِ خود باشد عَمی
 ۱۶۰۵ اثر زنانِ مصرِ یوسف شد سَر . که ز مشغولی بشد زیشانِ خبر
 پاره پاره کرده ساعدهای خویش . رُوحِ واله کی نه پس بیند نه پیش
 اے بسا مردمِ شجاع اندرِ حَراب . کی ببرد دست و پا پایشِ ضراب
 او همان دست آورد در گیر و دار . برگانِ آنک هست او بر فرار
 خود ببیند دست رفته در ضَرَر . خون ازو بسیار رفته بی خبر

Heading: ABK Bul. استاد.

(۱۶۰۱) B Bul. اوستا. Bul. نبوده زین خبر. See note on verse ۶۰۲.

(۱۶۰۵) A Bul. نشد زیشان.

(۱۶۰۷) A Bul. و یا پایش. BK Bul. om. و Bul. پایش.

(۱۶۰۱) H ببیند, the initial letter having no point. A ببیند.

در بیان آنک تن روح را چون لباسی است و این دست آستین
دست روح است و این پای موزه پای روحست.

۱۶۱۰ تا بدانی که تن آمد چون لباس . رو بجو لباس لسانی را ملیس
روح را توحید الله خوشترست . غیر ظاهر دست و پایی دیگرست
دست و پا در خواب بینی و ایتلاف . آن حقیقت دان مدانش از گراف
آن توی کی بی بدن داری بدن . پس مرس از جسم جان بیرون شدن

حکایت آن درویش کی در کوه خلوت کرده بود و بیان
حلاوت انقطاع و خلوت و داخل شدن درین منقبت که انا
جلیس من ذکرنی و انیس من استانس یی،
گر با همه چو بی منی بی همه . و ربی همه چو با منی با همه

بود درویشی بکھسارے مُقیم . خلوت اورا بسود هم خواب و ندیم
۱۶۱۰ چون زخالتی می رمید اورا شمول . بود از انفاسِ مرد و زن ملول
همچنانک سهل شد مارا حَضَر . سهل شد هم قومِ دیگر را سَفَر
آن چنانک عشقی بر سرورے . عاشق است آن خواجه بر آهنگرے
هر کسی را بهر کارے ساختند . میل آنرا در دلش انداختند
دست و پا بی میل جُبَانِ گِی شود . خار و خَس بی آب و بادی کِی رود
۱۶۱۰ گر بینی میل خود سوے سَما . پَرِ دولت برگشا همچون هُما

پای . A (۱۶۱۱) . لباسی را بلیس . A . چون لیس . Bul. (۱۶۱۰)

از جسم و جان AK (۱۶۱۲) . بینی ایتلاف . A . در خاب K (۱۶۱۲)

Heading: A حکایت درویشی . A om. و خلوت . In H خلوت before . is suppl. above.

سهل باشد هم A (۱۶۱۶) . هم یار و ندیم . Bul. (۱۶۱۴)

ور بینی میل خود سوی زمین . نوحه ی کن هیچ منشین از حنین
عاقلان خود نوحها پیشین کنند . جاهلان آخر بسر بری زنند
زابتدای کار آخررا ببین . تا نباشی تو پیشان یومر دین

دیدن زرگر عاقبت کار را و سخن بر وفق عاقبت گفتن با
مستعیر ترازو،

آن یکی آمد پیش زرگری . که ترازو ده که بر سنج زر
۱۶۲۵ گفت خواجه رو مرا غلبیر نیست . گفت میزان ده بدین تسخرمه ایست
گفت جاروبی ندارم در دکان . گفت بس بس این مضاحک را بمان
من ترازوبی که میخواهم بده . خوشتن را کرمکن هر سو میجه
گفت بشنیدم سخن کرم نیستم . تا نپندارم که بی معیستم
این شنیدم لیلک پیری مُرّتش . دست لرزان جسم تو ناستنش
۱۶۳۰ و آن زر تو هم قراضه خُرد و مُرد . دست لرزد پس بریزد زر خُرد
پس بگویی خواجه جاروبی بیمار . تا بجوم زر خود را در غبار
چون بروی خاک را جمع آوری . گویم غلبیر خوام ای جری
من تراول دیدم آخررا تمام . جای دیگر رو از اینجا والسلام

ما یست Bul. برین تسخر BK. غلبیر for غریال BKL Bul. گفت رو خواجه B (۱۶۲۵)

کرمکن A (۱۶۲۷)

کی بی A (۱۶۲۸)

چشم تو BL (۱۶۲۹)

در غبار L Bul. (۱۶۴۱)

ای غری A. غریال خوام Bul. (۱۶۴۲)

بقیة قصّة آن زاهد کوهی که نذر کرده بود کی میوه کوهی از
درخت باز نکتم و درخت نفشانم و کسی را نکویم صریح و کنایت
کی بیفشان آن خورم کی باد افکنده باشد از درخت،

اندر آن که بود اشجار و ثمار. بس مُرود کوهی آنجا بی شمار
۱۶۳۵ گفت آن درویش یا رب با تو من. عهد کردم زین نچینم در زمین
جز از آن میوه که باد انداخت. من نچینم از درخت مُنتعش
مدتی بر نذر خود بودش وفا. تا در آمد امتحانات قضا
زین سبب فرمود استنسا کنید. گر خدا خواهد پیمان بر زنید
هر زمان دلرا دگر میلی دهم. هر نفس بر دل دگر داغی نهم
۱۶۴۰ کُلّ إصباح لَنَا شَأْنٌ جَدِيدٌ. کُلّ شَيْءٍ عَنْ مُرَادٍ لَا يَجِيدُ
در حدیث آمد که دل همچون پریست. در بیابانی اسیر صرصر پریست
باد پُرا هر طرف راند گراف. که چپ و گه راست با صد اختلاف
در حدیث دیگر این دل دان چنان. کَلْبِ جَوْشَانِ زَانِشِ اندر قازغان
هر زمان دلرا دگر رای بود. آن نه از وی لیک از جای بود
۱۶۴۵ پس چرا این شوی بر رای دل. عهد بندی تا شوی آخر خجل
این هم از تأثیر حکمت و قدر. چاه بی بینی و نتوانی حذر
نیست خود از مرغ پُران این عجب. که نیند دامر و افند در عَطَب
این عجب که دامر بیند هم و تَد. گر نخواهد ور بخواهد و فند
چشم باز و گوش باز و دام پیش. سوے دای یپرد با پَرِ خویش

که استنسا A (۱۶۳۸). تا بر آمد Bul. (۱۶۳۷). پس مرود Bul. و. A om. (۱۶۳۴).

اندر غارغان A. اندر قازغان K. این دلرا چنان B (۱۶۴۲).

و. A om. A. کو نیند A (۱۶۴۷). آن هم Bul. این هم از تأثیر و حکمت A (۱۶۴۶).

گر بخواهد ور نخواهد BK Bul. گر بخواهد گر نخواهد A. گر دام بیند A (۱۶۴۸).

تشبیه بند و دام قضا بصورت پنهان با اثر پیدا،

۱۶۵۰ بیخی اندر دلقی مهترزاده . سر برهنه در بلا افتاده
 در هوا به نابکاره سوخته . افشیه و املاک خود بفروخته
 خان و مان رفته شده بدنام و خوار . کار دشمن می رود ادبازوار
 زاهد به بند بگوید اے کیا . همتی می دامن ابر بهر خدا
 کاندربین ادباز رشت افتاده ام . مال و زر و نعمت از کف داده ام
 ۱۶۵۵ همتی تا بُوک من زمین و آرم . زین گل تیره بود که بر جهنم
 این دعا میخواهد او از عالم و خاص . کاخلِلاص و اخلِلاص و اخلِلاص
 دست باز و پای باز و بند فی . فی موکل بر سرش فی آهی
 از کدامین بند مجبوی خلاص . باز کدامین خیس میجوی مناص
 بند تقدیر و قضای مخفی . که نیند آن بجز جان صفی
 ۱۶۶۰ گرچه پیدا نیست آن در ممکن است . بتر از زندان و بند آهن است
 ز آنک آهنگر مر آن را بشکند . خفه گرم خشت زندان بر کند
 ای عجب این بند پنهان گران . عاجز از تکمیل آن آهنگران
 دیدن آن بند احمد را رسد . بر گلی بسته حبل من مسد
 دید بر پشت عیال بولهب . تنگ هیزم گشت حمالة حطب
 ۱۶۶۵ حبل و هیزم را جز او چسبی ندید . که پدید آید بر هر ناپدید
 باقیانش جمله تاویل کند . کین زنی هوشیست و ایشان هوشمند
 لیک از تأثیر آن پشش دوتو . گشته و نالان شد او پیش تو

Heading: A و اثر پیدا .

گلی . A . تا بوک . (۱۶۵۵) L Bul. - ادبازوار . BK . خانان . (۱۶۵۴) Bul.

بند و تقدیر . A (۱۶۵۶) . کاخلِلاص و اخلِلاص . K (۱۶۵۶)

BHK . لیک هیزم . A (۱۶۶۴) . بدتو از . A Bul. (۱۶۶۰)

پشش او . AL . تأثیر او . A (۱۶۶۷) . و . Bul. om. (۱۶۶۷) . آید بدو . B (۱۶۶۵)

که دعایی مثنی تا و ره . تا ازین بند نهان بیرون جهم
آنک ببند این علامتها پدید . چون نداند او شفی را از سعید
داند و پوشد بآمبر ذو الجلال . که نباشد کشف راز، حق حلال
۱۷۰ این سخن پایان ندارد آن فقیر . از مجاعت شد زبون و تن اسیر

مضطرب شدن فقیر نذر کرده بکندن امروء از درخت و گوشال
حق رسیدن بی مهلت،

پنج روز آن باد امروءی نریخت . ز آتش جوعش صوری ی گریخت
بر سر شاخی مرودی چند دید . باز صبری کرد و خود را وا کشید
باد آمد شاخ را سر زیر کرد . طبع را بر خوردن آن چیر کرد
۱۷۵ جوع و ضعف و قوت جذب قضا . کرد زاهد را ز نذرش بی وفا
چونک از امروءین میوه شکست . گشت اندر نذر و عهد خویش سست
م در آن دم گوشال، حق رسید . چشم او بگشاد و گوش او کشید

متم کردن آن شیخ را با دزدان و بریدن دستش را،

ببست از دزدان بدند آنجا و بیش . بخش ی کردند مسروقات خویش
شعرا غماز آگه کرده بود . مردم شهنه بر افتادند زود
۱۸۰ م بد آنجا پای چپ و دست راست . جمله را برید و غوغایی بخواست

Heading: BHK Bul. مضطرب

(۱۷۱) Bul. چیر for چیر . جود و ضعف A (۱۷۵)

(۱۷۶) Bul. میوه شکست . A om. و .

Heading; A om. آن .

(۱۷۸) Bul. adds: . مرزوقات خویش A (۱۷۸)

یا غضب ما مور شد آدم عوان . قطع کردن دستشان و پایشان
م مر آنجا K (۱۸۰)

دست زاهد هر بریده شد خَلَط . پاشرا بمخواست هم کردن سَقَط
 در زمان آمد سوارے بس گزین . بانگ بر زد بر عوان کای سگ بین
 این فلان شیخ است و اَبْدَالِ خدا . دستِ او را تو چرا کردے جُدا
 آن عوان بثرید جامه تیز رفت . پیشِ شخه داد آگاهیش تفت
 ۱۶۸۵ شخه آمد پا برهنه عذرخواه . که ندانستم خدا بر من گواه
 هین بیل کن مر مرا زین کارِ زشت . اے کرم و سَرورِ اهلِ بهشت
 گفت می دادم سبب این نیشرا . می شناسم من گناهِ خویشرا
 من شکستم حرمتِ آیمانِ او . پس ینم بُرد دادستانِ او
 من شکستم عهد و دانستم بَلست . تا رسید آن شومِ جُرأت بدست
 ۱۶۹۰ دستِ ما و پایِ ما و مغز و پوست . باد اے والی فدای حکمِ دوست
 قسم من بود این ترا کردم حلال . تو ندانستی ترا نبود وصال
 و آنک او دانست او فرمانِ رواست . با خدا سامانِ پیچیدن کجاست
 ای بسا مرغی پریده دانه جو . که بُریده حلقِ او هر حلقِ او
 ای بسا مرغی زیمغله و زمَقص . بر کنارِ بامِ محبوسِ قَفص
 ۱۶۹۵ ای بسا ماهی در آبِ دُورِ بَست . گشته از حرصِ گلو مأخوذ شُست
 ای بسا مستور در پرده بُد . شومِ فرج و گلو رُسوا شد
 ای بسا قاضی حَبَر نیک خُو . امر گلو و رِشونی او زردُرو
 بَلک در هاروت و ماروت آن شراب . از غرُوج چرخشان شد سَرِ باب
 بایزید از بهر این کرد احتراز . دید در خود کاهلی اندر نماز
 ۱۷۰۰ از سبب اندیشه کرد آن ذو لُباب . دید علتِ خوردنِ بسیار از آب

سر برهنه Bul. (۱۶۸۵) . ای سگ Bul. (۱۶۸۲) . سقط for علط A (۱۶۸۱)

قسم ما ABK Bul. (۱۶۹۱) . Writen in marg. H. (۱۶۸۸)

در کنار بام Bul. (۱۶۹۴) . سامان for بان A (۱۶۹۲)

وز رشونی Bul. (۱۶۹۷) . حرص گلو A (۱۶۹۵)

آن سراب A (۱۶۹۸) . In A the second hemistich of this verse and the second

hemistich of v. ۱۷۰۰ are inadvertently transposed.

گفت تا سالی نخواهر خورد آب * آنچنان کرد و خدایش داد تاب
این کینه جهد او بد بهر دین * گشت او سلطان و قُطْبُ العارفین
چون بریده شد برای حلق دست * مرد زامدرا در شکوی بیست
شیخ آقَطع گشت نامش پیش خلق * کرد معروفش بدین آفاتِ خلق

کرامات شیخ اقطع و زنبیل بافتن او بدو دست،

۱۷۰۰ در عَریشِ اورا یکی زایر یافت * کو بهر دو دست ی زنبیل بافت
گفت اورا ای عَدُوّ جانِ خویش * در عریشم آمدی سرکرده پیش
این چرا کردی شتاب اندر سیاق * گفت از اِفراطِ مَهر و اَشِیاق
پس تبسم کرد و گفت اکنون یَا * لَیْکَ تَخْفِی دار این را ای کیا
تا نبهرم من مگو این با کسی * فی فریقی فی حیپی فی خسی
۱۷۱۰ بعد از آن قوی دگر از روزنش * مَطْلَع گشتند بر بافیدنش
گفت حکمت را تو دانی کردگار * من کم پنهان تو کردی آشکار
آمد اِلْهَامش که یکجندی بُدند * که درین غم بر تو مُنِکَر شدند
کی مگر سالوس بود او در طریق * که خدا رُسولش کرد اندر فریق
من نخواهر کان رَمَه کافر شوند * در ضلالت در گان بد روند
۱۷۲۰ این کرامت را بکردیم آشکار * که دهیمت دست اندر وقت کار
تا که آن بیچارگان بد گان * رد نگردند از جناب آسمان
من ترا بی این کرامتها زبیش * خود نسلی دادی از ذاتِ خویش
این کرامت بهر ایشان دادمت * وین چراغ از بهر آن بنهادمت

کرد تاب AB Bul. (۱۷۰۱).

بد آن آفات B (۱۷۰۴).

کو for Bul. (۱۷۰۵).

ای عدوی ل (۱۷۰۶).

اندر سیاق ABK Bul. (۱۷۰۷).

مطلع کردند Bul. (۱۷۱۰).

بکردم B (۱۷۱۵).

تا که این A Bul. (۱۷۱۶).

تو از آن بگذشته کز مرگ تن * ترسی وز تفریق اجزای بدن
 و هم تفریق سر و پا از تو رفت * دفع و هم اسیر رسیدت نیک زفت ۱۷۲۰

سبب جرأت ساحران فرعون بر قطع دست و پا،

ساحران را نی که فرعون لعین * کرد تهدید سیاست بر زمین
 که بیز دست و پانان از خلاف * پس در آویزم ندارمتان مُعاف
 او می پنداشت کایشان در همان * و هم و تخویند و وسواس و گان
 که بودشان لرزه و تخویف و ترس * از توهمها و تهدیدات نفس
 ۱۷۲۵ او نمی دانست کایشان رسته اند * بر دریچه نور دل بنشته اند
 سایه خود را زخود دانسته اند * چابک و چست و گش و بر جسته اند
 هاون گردون اگر صد بارشان * خرد کوبد اندرین گنزارشان
 اصل این ترکیب را چون دیده اند * از فروع و هم کم ترسیده اند
 این جهان خوابست اندر ظن مه ایست * گر رَوَد در خواب دستی باک نیست
 ۱۷۳۰ گر بخواب اندر سرت ببرد گاز * هم سرت بر جاست هم عمرت دراز
 گر بینی خواب در خود را دو نیم * تن دُرستی چون بخیزی فی سقیم
 حاصل اندر خواب نقصان بدن * نیست باک و فی دو صد پاره شدن
 این جهان را که بصورت قایمست * گفت پیغمبر که حلم نایمست
 از ره تقلید تو کرده قبول * سالکان این دیک پیدا بی رسول
 ۱۷۳۵ روز در خوابی مگو کین خواب نیست * سایه قرعست اصل جر متهتاب نیست
 خواب و بیداریت آن دان ای عَضُد * که ببیند خفته کو در خواب شد

(۱۷۱۹) Bul. از تفریق. For ترسی (- v) cf. I ۲۹۰, II ۱۵۸۷, etc.

(۱۷۲۲) A om. و before تخویف and before گان. (۱۷۲۵) The order of the

following verses in B is ۱۷۲۷-۱۷۲۹, ۱۷۲۷, ۱۷۲۸, ۱۷۲۶, ۱۷۲۸.

(۱۷۲۶) A مایه خود را. (۱۷۲۷) H گنزارشان. (۱۷۲۹) B Bul. مایست.

(۱۷۳۰) H و هم عمرت. (۱۷۳۲) ABHK پیغامبر. (۱۷۳۶) AK خواب بیداریت.

او گمان بُرده که این دم خفته‌ام • بی‌خبر ز آن کوست در خواب دُوم
 کوزه‌گر گر کوزه‌را بشکند • چون بخواهد باز خود قام کند
 کُور را هر گام باشد ترسِ چاه • با هزاران ترس می‌آید براه
 ۱۷۴۰ مرید بینا دید عَرَضِ راه را • پس بداند او مغالک و چاه را
 پا و زانویش نلرزد هر دمی • رُو تَرش گی دارد او از هر غمی
 خیز فرعوناً که ما آن نیستیم • کی بهر بانگی و غولی بیستیم
 خرقهٔ مارا بِدَر دوزنک هست • ورنه خود مارا برهنه‌تر بهست
 بی لباس این خوب را اندر کنار • خوش در آریم ای عَدُوّ نابکار
 ۱۷۴۵ خوشتر از تجرید از تن وز مزاج • نیست ای فرعونِ بی‌الهام گنج

شکایت استر پیش شتر کی من بسیار در رو می‌افتم
 و تو غمی افتی الا بنادر،

گفت اَسْتَر با شُتر کای خوش رفیق • در فراز و شیب و در راه دقیق
 تو نه آبی بر سر و خوش می‌روی • من می‌آیم بَسَر در چون غوی
 من می‌افتم برُو در هر دمی • خواه در خشکی و خواه اندر نمی
 این سبب را باز گو با من که چیست • تا بدانم من که چون باید بزیست
 ۱۷۵۰ گفت چشم من ز تو روشن‌ترست • بعد از آن هر از بلندی ناظرست
 چون بر آم بر سر کوهی بلند • آخر عقیقه ببینم هوشمند
 پس همه پستی و بالایی راه • دیده‌ام را و نباید هم اله
 هر قدم را از سر بینش نم • از عِشار و اوفتادن و رهم

ورنه مارا خود. B Bul. (۱۷۴۲) as in text. K خواب دُوم. A (۱۷۳۷)

مزاج. Bul. written above. مارا and از تن. A om. (۱۷۴۵) ای عدوی. A (۱۷۴۴)

شکایت کردن. K Bul. Heading:

بر for در. BK Bul. نیایی. Bul. (۱۷۴۷) ای خوش. A (۱۷۴۶)

و. A om. (۱۷۴۲) کوه. BKL Bul. (۱۷۵۱)

تو نبینی پیش خود يك دوسه گام . دانه بینی و نبینی رنج دام
 ۱۷۵۵ يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ لَدَيْكُمْ وَالْبَصِيرَ . فِي الْكُفَّارِ وَالْأَزُولِ وَالْمَسِيرِ
 چون جبین را در شکم حق جان دهد . جذب اجزا در مزاج او نهد
 از خویش او جذب اجزا می‌کند . تار و پود جسم خود را می‌تند
 تا چهل سالش بمجذب جزوها . حق حریش کرده باشد در نها
 جذب اجزا روح را تعلیم کرد . چون نداند جذب اجزا شاه فرد
 ۱۷۶۰ جامع این ذرها خورشید بود . بی غذا اجزات را داند زبود
 آن زمانی که در آبی تو ز خواب . هوش و حس رفته را خواند شتاب
 تا بدانی کآن ازو غایب شد . باز آید چون بفرماید که عُد

اجتماع اجزای خر عزیر بعد از پوسیدن بلذن الله و درهم

مرگب شدن پیش چشم عزیز،

هین عزیراً در نگر اندر خرت . که پوسیدست و ریزید بَرَت
 پیش تو گردد آورم اجزاش را . آن سر و دم و دو گوش و پاش را
 ۱۷۶۵ دست نی و جزو برم می‌نهد . پاره‌ها را اجتماع می‌دهد
 در نگر در صنعت پاره زنی . کوهی دوزد کهن بی سوزنی
 ریمان و سوزنی فی وقت خرز . آنچنان دوزد که پیدا نیست دَرز
 چشم بگشا حشر را پیدا ببین . تا نماند شبهات در یوم دین
 تا ببینی جامع را تمام . تا نلرزی وقت مردن ز اهتمام
 ۱۷۷۰ همچنانک وقت خفت ایمنی . از فوات جمله جسمهای تنی
 بر حواس خود نلرزی وقت خواب . گرچه می‌گردد بریشان و خراب

باز آمد A (۱۷۶۲)

پوسیدن و باذن الله درم A

Bul. (۱۷۶۷) A om. ریمانی سوزنی

BL. (۱۷۶۱) BK Bul. جامع‌ا را

پاها را A (۱۷۶۵)

جامع‌ا را BK Bul. (۱۷۶۱)

and so H in marg. گرچه می‌لرزد B گرچه می‌گردد AH بلرزی A (۱۷۷۱)

جزع ناکردن شیخی بر مرگ فرزندان خود،

بود شیخی رهنمایی پیش ازین . آسمانی شمع بر روی زمین
 چون پیبر در میان اُمتان . درگشای روضه دار آنجنان
 گفت پیغمبر که شیخ رفته پیش . چون نبی باشد میان قوم خویش
 ۱۷۷۵ يك صبحی گفتش اهل بیت او . سخت دل چونی بگو ای نیک‌خو
 ما زمرگ و هجر فرزندان تو . نوحه می‌داریم با پشت دوتو
 تو نمی‌گویی غمی زارے چرا . یا که رحمت نیست اندر دل ترا
 چون ترا رحمی نباشد در درون . پس چه اومیدستان از تو کون
 ما باومید تویم ای پیشوا . که بنگذاری تو مارا در فنا
 ۱۷۸۰ چون بیارایند روز حشر سخت . خود شفیع ما توی آن روز سخت
 در چنان روز و شب بی‌زینهار . ما باگرام تویم اومیدوار
 دست ما و دامن توست آن زمان . کی نماند هیچ مجرم را امان
 گفت پیغمبر که روز رستخیز . کی گذارم مجرمانرا اشک‌ریز
 من شفیع عاصیان باشم بجان . تا رهاشان ز اشکجه گران
 ۱۷۸۵ عاصیان و اهل کبایرا بجهد . و رهاشم از عتاب نفی عهد
 صالحان اُمت خود فارغند . از شفاعت‌های من روز گزند
 بلک ایشانرا شفاعت‌ها بود . گفتشان چون حکم نافذ می‌رود
 هیچ داور و زیر غیری بر نداشت . من نیم داور خدام بر فراشت
 آنک بی‌وزرست شیخست ای جوان . در قبول حق چو اندر کف کمان

Heading: B Bul. شیخ.

(۱۷۷۴) BH پیغمبر . (۱۷۷۷) BK Bul. نیست در دل ای کجا .

(۱۷۷۸) Bul. امیدستان . (۱۷۷۹) Bul. باید . Bul. بنگذاری .

(۱۷۸۱) A Bul. om. و . Bul. امیدوار . (۱۷۸۲) A Bul. دست و ما .

(۱۷۸۳) ABK پیغمبر . (۱۷۸۵) B از عتاب . (۱۷۸۶) Bul. چون فارغند .

۱۷۹- شیخ کی بُود پیر یعنی مُو سپید * معنی این مُو بدان ای بیامید
 هست آن موی سیاه هستی او * تا زهستیاش نماند تایی مو
 چون که هستیاش نماند پیر اوست * گر سیاه مُو باشد او یا خود دُموست
 هست آن موی سیاه و صف بشر * نیست آن مو موی ریش و موی سر
 عیسی اندر مهد بر دارد نذیره * که جوان ناگشته ما شیخیم و پیر
 ۱۷۹= گر رهید از بعضی اوصاف بشر * شیخ نبود کهل باشد ای پسر
 چون یکی موی سیاه گان و صف ماست * نیست بر وی شیخ و مقبول خداست
 چون بود مویش سپید ار با خودست * او نه پیرست و نه خاص ایزدست
 و ر سر موی زو صفش باقیست * او نه از عرش است او آفاقست

عذر گفتن شیخ بهر ناگریستن بر مرگ فرزندان خود،

شیخ گفت اورا مپندار ای رفیق * که ندارم رحم و مهر و دل شفیق
 ۱۸۰۰ بر همه کُفار مارا رحمنست * گرچه جان جمله کافر نعتست
 بر سگانم رحمت و بخشایش است * که چرا از سنگهاشان مالش است
 آن سگی که می‌گزد گوم دعا * کی ازین خُو و رهانش ای خدا
 این سگانرا هم در آن اندیشه دار * که نباشند از خلائق سنگسار
 زان بیاورد اولبارا بر زمین * تا کدشان رَحْمَةً لِّلْعَالَمِینَ
 ۱۸۰۵ خلق را خواند سوی درگاه خاص * حقرا خواند که وافر کن خلاص
 جهد بنماید ازین سو بهر پند * چون نشد گوید خدایا در مپند
 رحمت جزوی بود مر عامرا * رحمت کلی بود هُما را

نار مو. (۱۷۹۱) BKL Bul. زهستیاش. L Bul. مو سفید. (۱۷۹۰)

سفید Bul. (۱۷۹۱) A om. و. (۱۷۹۶) B. (۱۷۹۲) B. وور خود دو مویست

دل و. (۱۷۹۱) AH om.

Heading: BK Bul. om. مرگ. BK om. خود.

که کدشان Bul. (۱۸۰۴)

رحمت جزوش فرین گشته بکل . رحمت دریا بود هادی سُبُل
 رحمت جزوی بکل پیوسته شو . رحمت گل را تو هادی بین و رَو
 ۱۸۱۰ تا که جزوست او نداند راه بحر . هر غدیری را کند ز آبِ بحر
 چون نداند راه یم کی ره ببرد . سوی دریا خلق را چون آورد
 متصل گردد ببحر آنگاه او . ره ببرد تا بحر همچون سیل و جَو
 ور کند دعوت بتقلیدی بسود . نه از عیان و وَحی و تأییدی بود
 گفت پس چون رَحْم داری بر همه . همچو چوپانی بگرد این ره
 ۱۸۱۰ چون نداری نوحه بر فرزند خویش . چونک فِصَادِ آغلشان زد بنیش
 چون گواه رَحْم اشک دیده است . دیدنِ تویی نَم و رِگِبه چراست
 رُو بزن کرد و بگفتش ای عجز . خود نباشد فصلِ ذی همچون تَمُوز
 جمله گر مُردند ایشان گر حی اند . غایب و پنهان ز چشم دل گیرند
 من چو بینشان معین پیش خویش . از چه رُو رُورا کنم همچون تو ریش
 ۱۸۲۰ گرچه بیرونند از دُورِ زمان . با من اند و گردِ من بازی گنان
 گریه از هجران بود یا از فراق . با عزیزانم وصالست و عناق
 خلق اندر خواب می بینندشان . من بیداری می بینم عیان
 زین جهان خود را ذی پنهان کنم . برگِ رحمت را از درخت افشان کنم
 رحمت اسیرِ عقل باشد ای فلان . عقل اسیرِ روح باشد مِ یَدان
 ۱۸۲۵ دستِ بسته عقل را باز کرد . کارهای بسته را هم ساز کرد
 رَحمتها و اندیشه بر آب صفا . همچو خَس بگرفته روی آب را
 دستِ عقل آن خَس یکسوی ببرد . آب پیدا می شود پیشِ رخِرد
 خَس پس آنه بود بر جَو چون حباب . خَس چو یکسو رفت پیدا گشت آب

رحمت کل بین تو هادی A. جزئی Bul. (۱۸۰۱)

فرزند و خویش H (۱۸۱۵) . عیان و حق تأییدی A (۱۸۱۴)

و ایشان K (۱۸۱۸) اشک از دیده است Bul. (۱۸۱۶)

همچو تو A. من به بینشان Bul. (۱۸۱۹)

چونك دستِ عقل نكشاید خدا . خس فزاید از هوا بر آبِ با
 ۱۸۲۰ آب را هر دم کند پوشیده او . آن هوا خندان و گریان عقل تو
 چونك تقوی بست دو دستِ هوا . حق گشاید هر دو دستِ عقل را
 پس حواسِ چیره محکوم تو شد . چون بخرد سالار و مخدوم تو شد
 حق را بی خواب خواب اندر کند . تا که غیبها زجان سربرزند
 هم بیدار بید خوابها . هم زگردون برگشاید بابها

قصه خواندن شیخ ضریز مصحف را در رؤ و بینا شدن
 وقت قرائت،

۱۸۲۵ دید در ایام آن شیخ فقیر . مصحفی در خانه پیری ضریز
 پیش او مهیا شد او وقتِ تموز . هر دو زاهد جمع گشته چند روز
 گفت اینجا ای عجب مصحف چراست . چونك نایبناست این درویش راست
 اندرین اندیشه تشویش فزود . که جز او را نیست اینجا باش و بود
 اوست تنها مصحفی آویخته . من نیم گستاخ یا آمیخته
 ۱۸۴۰ تا پیرم فی خُش صبری کنم . تا بصبری بر مُردی بر زخم
 صبر کرد و بود چندی در حَرَج . کشف شد کالِ صَبْرٍ مِنْفَاحُ النَّجْرَجِ

صبر کردن لُقمان چون دید که داود علیه السلام حلقها
 می ساخت از سؤال کردن با این نیت کی صبر
 از سؤال موجب فرج باشد،

رفت لُقمان سوی داود صفا . دید کوی کرد ز آهن حلقها

از هوا A (۱۸۲۰)

و Bul. om. (۱۸۲۲)

پیرا ضریز A (۱۸۴۵) . بینی has been altered into In H (۱۸۲۴)

جمله را با هم دگر در می‌فکند. ز آهن پولاد آن شاه بلند
صنعت زراد او کمر دیده بود. در عجب می‌ماند و وسواسش فزود
۱۸۴۵ کین چه شاید بود و پرسم ازو. که چه می‌سازی ز حلقه تو بتو
باز با خود گفت صبر اولی‌ترست. صبر تا مقصود زو تر ره‌برست
چون نپرسی زودتر کشف شود. مرغ صبر از جمله پُران تر بود
ور پیری دیرتر حاصل شود. سهل از بی‌صبریّت مشکل شود.
چونک لقمان تن بزد هم در زمان. شد تبار از صنعت داود آن
۱۸۵۰ پس زیره سازید و در پوشید او. پیش لقمان کرم صبر خو
گفت این نیکو لباس است ای فتی. در مصاف و جنگ دفع زخم را
گفت لقمان صبر هم نیکو دمیست. که پناه و دافع هر جا غیبت
صبرا با حق قرین کرد ای فلان. آخر وَالْعَصْرُ آگه بخوان
صد هزاران کیمیا حق آفرید. کیمیایی همچو صبر آدم ندید

بقیه حکایت نابینا و مصحف،

۱۸۵۵ مرد مهمان صبر کرد و ناگهان. کشف گشش حال مشکل در زمان
نیم شب آواز قرآنرا شنید. جست از خواب آن عجایب را بدید
که ز مصحف کور میخواندی دُرُست. گشت بی‌صبر و ازو آن حال جست
گفت آیا ای عجب با چشم کور. چون می‌خوانی می‌بینی سطور
آنچ می‌خوانی بر آن افتاده. دست را بر حرف آن بنهاد
۱۸۶۰ اصْبَعَتْ در سیر پیدا می‌کند. که نظر بر حرف داری مُسْتَنَد

م. دیگر A (۱۸۴۲)

ABK Bul. صنعت داود. HL have زراد as in

و. A om. (۱۸۵۰) و. before وسواس. ABK om.

غمت and نیکو دمیست AK Bul. (۱۸۵۲)

خواندن او Bul. مصحف خواندن A

ازو آن جای A. ازو احوال Bul. می‌خواند L Bul. (۱۸۵۷)

گفت ای گشته زجلم تن جدا . این عجب و داری از صنح خدا
 من زحق در خواستم کای مستعان . بر فراآت من حربم همچو جان
 نیستم حافظ مرا نوره بس . در دو دیده وقت خواندن بدرگه
 باز ده دو دیده ام را آن زمان . که بگیرم مصحف و خوانم عیان
 آمد از حضرت ندا کای مرد کار . اے پسر رنجی بها او میدوار ^{۱۸۷۵}
 حسن ظنست و امیدی خوش ترا . که ترا گوید پسر دگر بر ترا
 هر زمان که قصد خواندن باشدت . یا زمُحَنها فراآت بایدت
 من در آن دم و دم چشم ترا . تا فرو خوانی معظم جوهر را
 همچنان کرد و هر آنکاهی که من . و گشام مصحف اندر خواندن
 آن خیره که نشد غافل زکار . آن کرامی پادشاه و کردگار ^{۱۸۷۶}
 باز بخشد بینم آن شاه فرد . در زمان همچون چراغ شب نور د
 زین سبب نبود ولی را اعتراض . هرچ بستاند فرستد اعتیاض
 گر بسوزد باغت انگورت دهد . در میان مانتی سورت دهد
 آن شک بی دست را دستی دهد . کان غمهارا دل مستی دهد
 لا تُسَلِّم و اعتراض از ما برفت . چون عوض یآید از مفقود رفت ^{۱۸۷۷}
 چونک بی آتش مرا گرمی رسد . راضیم گر آتش ما را کشد
 بی چراغی چون دهد او روشنی . گر چراغت شد چه افغان و کفی

صفت بعضی اولیا که راضی اند باحکام و دعا و لایه نکنند
 کی این حکم را بگردان،

بشنو اکنون قصه آن رهروان . که ندارند اعتراضی در جهان

امید خوش B (۱۸۷۶) . امیدوار . L Bul. ای هم رنجی A (۱۸۷۵)

مفقود رفت H . مفقود از before A om. از من برفت Bul. (۱۸۷۵)

و دعا B Bul. om. بعضی In K از has been added after Heading: Bul. بعضی

زاولیا اهل دعا خود دیگرند . گه می دوزند و گاهی می درند
 ۱۸۸۰ قوم دیگر و شام زاولیا . که دهانشان بسته باشد از دعا
 از رضا که هست رام آن کرام . چُستن دفع قضایشان شد حرام
 در قضا ذوقی می ببینند خاص . کُفرشان آید طلب کردن خلاص
 حُسن ظنی بر دل ایشان گشود . که پوشند از غی جامه کبود

سؤال کردن مهلول آن درویش را،

گفت مهلول آن یکی درویش را . چو فی ای درویش وائف کن مرا
 ۱۸۸۵ گفت چون باشد کسی که جاودان . بر مراد او رود کار جهان
 سبَل و جُوها بر مراد او روند . اختران زان سان که خواهد آن شوند
 زندگی و مرگ سرهنگان او . بر مراد او روانه کو بگو
 هرکجا خواهد فرستد تعزیت . هرکجا خواهد بیغشد تهنیت
 سالکان راه هم بر کام او . ماندگان از راه هم در دام او
 ۱۸۹۰ هیچ دندانی نخندد در جهان . بی رضا و امر آن فرمان روا
 گفت ای شه راست گفתי همچین . در فر و سیاه تو پیداست این
 این و ضد چندینی ای صادق ولیک . شرح کن این را بیان کن نیک
 آنچه نیک فاضل و مرد فضل . چون بگوش او رسد آرد قبول
 آن چنانش شرح کن اندر کلام . که از آن بهره بیابد عقل علم
 ۱۸۹۵ ناطق کامل چو خوان پاشی بود . خوانش پُر هر گونه آشی بود

(۱۸۷۹) Bul. که گهی دوزند . After this verse Bul. adds:

یک گروهی بس نهان کرده سلوک . می دانندشان امیران و ملوک

(۱۸۸۲) A seems to have آمد for آید .

(۱۸۸۳) A om. هرگز and has جامه in marg.

(۱۸۸۵) A کو جاودان . Bul.

شود کار جهان . (۱۸۹۲) H مرد فضل as in the text.

(۱۸۹۴) B Bul. بهره یابد . که از آن م بهره یابد .

(۱۸۹۵) B Bul. بر هر گونه .

۱۹۰۰ که نهانند هیچ مهمان بی نوا . هر کسی یابد غذای خود جدا
 همچو قرآن که بمعنی هفت توست . خاص را و عام را مَطْمَم دَرُوست
 گفت این باری یقین شد پیشِ عالم . که جهان در امرِ یزدانست رام
 هیچ برگی در نیفتد از درخت . بی قضا و حکم آن سلطانِ بخت
 از دهان لقمه نشد سوی گلو . تا نگوید لقمه را حق که اَدْخُلُوا
 میل و رغبت کآن زمام آدمیست . جُیشِ آن رامِ امرِ آن غیبست
 در زمینها و آسمانها ذره . پَر نجُنباند نگردهد پَره
 جز بفرمانِ قدیم نافذش . شرح نتوان کرد و جلدی نیست خوش
 که شُرد برگِ درختان را تمام . بی نهایت گی شود در نطقِ رام
 ۱۹۰۵ این قدر بشنو که چون کَلِّ کار . می نگردهد جز بامرِ کردگار
 چون قضای حق رضای بنده شد . حکمِ او را بنده خواهند شد
 فی تکلف فی پیِ مزد و ثواب . بلك طبع او چنین شد مُسْتَطاب
 زندگی خود نخواهد بهرِ خود . فی پیِ ذوقِ حِسوةِ مُتَلَذ
 هر کجا امرِ قَدَم را مُسَلِّکست . زندگی و مُردگی پیشش یکبست
 ۱۹۱۰ بهرِ یزدان می زید فی بهرِ گنج . بهرِ یزدان می مُرد نه از خوف و رنج
 هست ایمانش برای خواستِ او . فی برائے جَت و اشجار و جَو
 تَرکِ کفرش هر برائے حق بود . فی زبیمِ آنک در آتش رود
 این چنین آمد زاصلِ آن خویِ او . فی ریاضتِ فی پُست و جویِ او
 آنگهان خندد کی او بیند رضا . همچو حلّای شگرِ او را قضا
 ۱۹۱۵ بنده کش خوی و خِلّت این بود . فی جهان بر امر و فرمانش رود
 پس چرا لابه کند او یا دعا . که بگردان ای خداوند این قضا

(۱۸۹۹) K بر نیفتد .

کادخلوا BL Bnl. (۱۹۰۰)

(۱۹۰۳) AB Bnl. om. و

گی for A (۱۹۰۴)

(۱۹۰۷) AB Bnl. تکلف فی .

(۱۹۱۰) BHK می مُرد AL om.

مرگش او و مرگش فرزندان او * بهر حق پیشش چو حلول در گلو
نزع فرزندان بر آن بارقا * چون قطایف پیش شیخ بی نوا
پس چرا گوید دعا آلا مگر * در دعا بیند رضای دادگر
۱۶۲. آن شفاعت و آن دعا نه از رحم خود * و کند آن بند صاحب رشد
رحم خود را او همان دم سوختست * که چراغ عشق حق افروختست
دوزخ اوصاف او عشقتست و او * سوخت مر اوصاف خود را مو بهو
هر طروفی این قروفی کی شناخت * جز دقوفی تا درین دولت بتاخت

قصه دقوفی و کراماتش،

آن دقوفی داشت خوش دیباجه * عاشق و صاحب کرامت خواجه
۱۶۳. بر زمین می شد چو مه بر آسمان * شب روانرا گشته زو روشن روان
در مفای مسکنی کم ساختی * کم دو روز اندر دهی انداختی
گفت در یک خانه گر باشم دو روز * عشق آن مسکن کند در من فروز
غیره المسکن احاذرُ أنا * انقلی یا نفس سافر للغنا
لا أعوذ خلق قلبی بالمكان * کی یکن خالصا فی الامتحان
۱۶۴. روز اندر سیر بد شب در نماز * چشم اندر شاه باز او همچو باز
منقطع از خلق فی از بد جوی * منفرد از مرد و زن فی از دوی
مشتفی بر خلق و نافع همچو آب * خوش شفیعی و دعاش مستجاب
نیک و بد را مهربان و مستقر * بهتر از مادر شهی تر از پدر
گفت پیغمبر شمارا ای مہان * چون پدر هستم شفیق و مہربان
۱۶۵. زان سبب کی جمله اجزای منید * جزورا از کل چرا بر می گید

(۱۶۲) A عشق خود.

(۱۶۲) Bul. om. و.

(۱۶۳) A خوش for خود.

(۱۶۳) BK Bul. در زمین.

(۱۶۴) A که باشم.

(۱۶۴) A احاذرها L. اجادها.

(۱۶۵) AH کای مہان. AHK پیغامبر.

جُزْوَ از کُل قطع شد بی کار شد * عَضْو از تن قطع شد مُردار شد
تا نپسوندد بکُل بار، دگر * مرده باشد نبودش از جان خبر
ور بجنب نیست آنرا خود سَند * عَضْو نو بپسید هر جُنبش کند
جُزْوَ ازین کُل گر بُرد یکسو رود * این نه آن کُلت کو ناقص شود
۱۱۴ قطع و وصل او نیاید در مثال * چیزِ ناقص گفته شد بهر مثال

باز گشتن بقصه دقوی،

مر علی را در مثالی شیر خواند * شیر مثل او نباشد گرچه راند
از مثال و مثل و فرق آن بران * جانب قصه دقوی ای جوان
آنک در فتوی امام خلق بود * گوی نفوی از فرشته می رسد
آنک اندر سیر مرا مات کرد * هم ز دین داری او دین رشک خورد
۱۱۵ با چنین نفوی و اوراد و قیام * طالب خاصان حق بودی مدام
در سفر معظم مرادش آن بدی * که تمی بر بنده خاصی زدی
این همی گفתי چو می رفتی براه * کن فرین خاصگانم ای اله
یا رب آنها را که بشناسد دلم * بند و بسته میان و مجلیم
و آنک نشناسم تو ای یزدان جان * بر من محبوبشان کن مهربان
۱۱۶ حضرتش گفתי که ای صدر مبین * این چه عشقست و چه استفاست این
بهر من داری چه می جویی دگر * چون خدا با کُست چون جویی بشر
او بگفتی یا رب ای دانای راز * تو گشودی در دلم راه نیاز
در میان بحر اگر بنشسته ام * طمع در آب سو هم بسته ام
همچو داوود نود نجه مراست * طمع در نجه هرینم هم بخاست

در مثال Bul. (۱۱۴۱) A. بر مثال.

فرق او Bul. (۱۱۴۲)

بودش مدام A. (۱۱۴۵)

این بدی Bul. (۱۱۴۶)

مجلیم و before Bul. om. A. (۱۱۴۸)

صدری A. که ای for کای AB (۱۱۵۰)

بر آب Bul. (۱۱۵۴)

۱۱۰۰ حرص اندر عشق تو فخرست و جاه * حرص اندر غیر تو ننگ و تباہ
 شهوت و حرص نران پیشی بود * و آن حیزان ننگ و بدکشی بود
 حرص مردان از ره پیشی بود * در محنت حرص سوی پس رود
 آن یکی حرص از کالم مردبست * و آن دگر حرص افنضاح و سردبست
 آه سزی هست اینجا بس نهان * که سوی رخسری شود موسی دوان
 ۱۱۶۰ همچو مستفی کز آتش سیر نیست * بر هر آنج یافتی بالله مه ایست
 بی نهایت حضرتست این بارگاه * صدر را بگذار صدر نُست راه

سر طلب کردن موسی خضر را با کمال نبوت و قریت

از گلیم حق بیاموز ای کریم * بین چه ی گوید زمستانی کلم
 با چنین جاه و چنین پیغمبری * طالب خضرم ز خودینی ببری
 موسی تو قوم خود را هشته * در پی نیکویی سرگشته
 ۱۱۶۵ کینبادی رسته از خوف و رجا * چند گردی چند جویی تا کجا
 آن تو با نُست و تو واقف برین * آسمان چند پیمایی زمین
 گفت موسی این ملامت کم کنید * آفتاب و ماه را کم ره زبید
 میروم تا تجمع البخرین من * تا شوم مصحوب سلطان زمین
 اجعل الخضر لأمری سببا * ذاك أو أمضي وأسري حنبا
 ۱۱۷۰ سالها پُرم پُرم و بالها * سالها چه بود هزاران سالها
 میروم یعنی میارزد بدان * عشق جانان کم بدان از عشق نان
 این سخن پایان ندارد ای عمو * داستان آن دققی را بگو

از Bul. om. A. این یکی حرص (۱۹۰۸)

موسی روان BK Bul. (۱۹۰۹)

و صدر نُست BK Bul. حضرت این بارگاه A (۱۹۱۱)

چند گویی تا کجا Bul. (۱۹۱۰)

باز گشتن بقصه دقوقی،

آن دقوقی رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَيْهِ . گفت سافرتُ مدی فی خافِئِهِ
 سال و مه رفتم سفر از عشقِ ماه . بی خبر از راه جبران در اله
 ۱۱۷۵ پا برهنه می روی بر خار و سنگ . گفت من حیرانم و بی خویش و دنگ
 تو می بین این پایهارا بر زمین . زانک بر دل می رود عاشق یقین
 از ره و منزل زکوتاه و دراز . دل چه داند کوست مست دِلنواز
 آن دراز و کوتاه اوصافِ تنست . رفتن ارواح دیگر رفتنست
 تو سُر کردی ز طُغْه تا بعفل . فی بگامی بود فی منزل نه نقل
 ۱۱۸۰ سَبَر جان بی چون بود در دُور و دَیر . جسم ما از جان یاموزید سَیر
 سَبَر جمانه رها کرد او کون . می رود بی چون نهان در شکلِ چون
 گفت روزی می شدم مشتاق وار . تا ببینم در بَشَر انوارِ یار
 تا ببینم قُلُوبی در فطره . آفتابِ دَرَج اندر ذره
 چون رسیدم سوی یک ساحل بگام . بود پیگه گشته روز و وقت شام

نمودن بمثال هفت شمع سوی ساحل،

۱۱۸۵ هفت شمع از دُور دیدم ناگهان . اندر آن ساحل شناخیدم بدان
 نور شعله هیر یکی شمع از آن . بر شک خوش تا عنان آسمان
 خیره گشتم خیرگی هم خیره گشت . موج حیرت عقل را از سر گذشت

زانکه من حیرانم Bul. میروم Bul. (۱۱۷۵) . در عشق ماه Bul. (۱۱۷۴)

فی نقل AH. و فی منزل Bul. (۱۱۷۶)

از جا Bul. و A om. . در دُور و دَیر H (۱۱۸۰)

روزی میروم A (۱۱۸۲) . جهانی Bul. (۱۱۸۱)

Heading: A مثال. BK Bul.

خیرگی A. bis. خیره A (۱۱۸۷) . شناخیدم بجان Bul. (۱۱۸۵)

این چگونه شمعها افروخته است . کین دو دیده خلق ازینها درخته است
خلق جویان چراغی گشته بود . پیش آن شمع که بر مه یفزود
۱۹۹۰ چشم بندی بُد عجب بر دیدها . بندشان ی کرد بهدی من یفا

شدن آن هفت شمع بر مثال يك شمع،

باز می دیدم که می شد هفت يك . می شکافد نور او جیب فلك
باز آن يك بار دیگر هفت شد . مستی و حیرانی من زفت شد
اتصالی میان شمعها . که نیاید بر زبان و گفت ما
آنك يك دیدن کند ادراك آن . سالها نتوان نمودن از زبان
۱۹۹۰ آنك يك دم بیندش ادراك هوش . سالها نتوان شنودن آن بگوش
چونك پایانی ندارد رَو إِلَيْكَ . زَانِكَ لَا أَحْصِي ثَنَاءَ مَا عَلَيْكَ
پیشتر رفتم دوان کآن شمعها . تا چه چیزست از نشان کبریا
می شدم بی خویش و مدهوش و خراب . تا یفتادم زنجیل و شتاب
ساعتی بی هوش و بی عقل اندرین . اوفتادم بر سر خاک زمین
۲۰۰۰ باز با هوش آمدم بر خاتم . در رَوش گویی نه سر نی پاستم

نمودن آن شمعها در نظر هفت مرد،

هفت شمع اندر نظر شد هفت مرد . نورشان می شد بسقفِ لاورد
پیش آن انوار نور روز دُرد . از صلابت نورهارا می سُرد

بُدَ for يك A (۱۹۹۰)

Heading: A om. and ان بر.

شنیدن Bul. (۱۹۹۵) و ادراك و هوش Bul. (۱۹۹۶) A

می شدم بی هوش و مدهوش و خراب K (۱۹۹۸) A om. و چیزند Bul. (۱۹۹۷)

بی عقل و A om. (۱۹۹۹) before و مدهوش before

دُرد for دوزد A (۲۰۰۲) و لاجورد Bul. (۲۰۰۱)

باز شدن آن شمعها هفت درخت،

باز هر يك مرد شد شكل، درخت . چشم امر سبزی ایشان نیکبخت
 زانپهن برگ پیدا نیست شاخ . برگ هم گم گشته از میوه فراخ
 ۲۰۰۵ هر درختی شاخ بر سدره زده . سدره چه بود از خلا بیرون شده
 پیخ هر يك رفته در قصر زمین . زیرتر از گاو و ماهی بد یقین
 بیخشان از شاخ خندان روی تر . عقل از آن آشكالشان زیر و زبر
 میوه که بر شکافیده ز زور . همچو آب از میوه جستی برقی نور

مخفی بودن آن درختان از چشم خلق،

این عجب تر که بر ایشان می گذشت . صد هزاران خلقی از صحرا و دشت
 ۲۰۱۰ ز آرزوی سایه جان می باخندند . از گلیبی سایه بان می ساختند
 سایه آن را نمی دیدند هیچ . صد تنو بر دیده های پیچ پیچ
 ختم کرده قهر حق بر دیده ها . که نبیند ماه را ببند سها
 ذره را ببیند و خورشید نی . لیک از لطف و کرم نو مید فی
 کاروانها بی نوا و این میوها . بخته می ریزد چه سحرست ای خدا
 ۲۰۱۵ سپر پوشیده می چندان خلق . درهم افتاده بیغما خشک خلق
 گشته هر برگ و شکوفه آن غصون . تر بدر یا لیت قومی بعلمون
 یانگ و آمد زسوی هر درخت . سوه ما آید خلق شور بخت
 بانگ و آمد زغیرت بر ثجر . چشمشان بستیم کلا لا وزر

Heading: B شمعها for آن هفت مرد .

(۲۰۰۴) BH گم گشته as in text.

(۲۰۰۶) Bul. تا فقر .

(۲۰۱۴) A لطف کرم

(۲۰۱۶) Bul. گفت . Bul. از غصون .

(۲۰۱۷) B آید .

گر کسی می گفتشان کین سو روید * تا ازین اشجار مُسْتَعِد شوید
 ۲۰۲۰ جمله می گفتند کین مسکین مست * امر قضاء الله دیوانه شدست
 مغز این مسکین زسودای دراز * وز ریاضت گشت فاسد چون پیاز
 او عَجَب می ماند یا رَبّ حال چیست * خلق را این برده و اضلال چیست
 خلق گوناگون با صد رأی و عقل * يك قَدَم آن سونمی آرند تَقَل
 عافلان و زیرکانشان زاتفاق * گشته مُنْكَر زین چنین باغی و عاق
 ۲۰۲۵ یا منم دیوانه و خیره شک * دیو چیزی مر مرا بر سر زده
 چشم می مالم بهر لحظه که من * خواب می بینم خیال اندر زَمَن
 خواب چه بود بر درختان می روم * میوهاشان می خورم چون نگرور
 باز چون من بنگرم در مُنْکران * که می گیرند زین بُستان کران
 با کمال احتیاج و افتقار * زآرزوی نیم غوره جان سپار
 ۲۰۳۰ زاشتباک و حرص يك برگ درخت * می زنند این بی نوبان آء سخت
 در هزیمت زین درخت و زین ثمار * این خلایق صد هزار اندر هزار
 بانر می گوم عَجَب من می خوم * دست در شاخ خیالی در زدم
 حَتّی إِذَا مَا اسْتَيْسَسَ الرُّسُلُ بگو * تا بَطْنُوا أَنَّهُمْ قَدْ كَذِبُوا
 این فرامت خوان که تخفیف کذب * این بود که خویش بیند مُحْتَجِب
 ۲۰۳۵ در گمان افتاد جان انبیا * زاتفاق مُنْكَرئ اشقیا
 جَاءَهُمْ بَعْدَ التَّشْكُّكِ نَصْرُنَا * ترکشان گو بر درخت جان برآ
 می خور و می ده بدان کین روزیست * هر دم و هر لحظه سحرآموزیست
 خلق گویان ای عجب این بانگ چیست * چونك صحرا از درخت و بر تپست
 گیس گشتیم از تم سودایبان * که بنزدیک شما باغست و خوان

چون می بنگرم Bul. (۲۰۲۸) زیرکانش Bul. (۲۰۲۴) برده اضلال A (۲۰۲۲)

و این ثمار B (۲۰۴۱) برگ Bul. (۲۰۴۰)

In K این is written. این بخوان استیاس الرسل ای عو. Bul. حَتّی إِذَا مَا B (۲۰۴۲)

گدیا Bul. (۲۰۴۸) حَتّی below

۲۰۴۰ چشم می‌مالیم اینجا باغ نیست . یا بیابانست یا مشکل رهبت
 ای عجب چندین دراز این گفت و گو . چون بود یهوده ور خود هست کو
 من می گویم چو ایشان ای عجب . این چنین مهری چرا زد صنع رب
 زمین تنازعها محمد در عجب . در تعجب نیز مانده بو لهب
 زمین عجب تا آن عجب فرقیست ژرف . تا چه خواهد کرد سلطان شگرف
 ۲۰۴۵ ای دقوی تیزتر ران هین خموش . چند گویی چند چون فحطست گوش

يك درخت شدن آن هفت درخت،

گفت راندم پیشتر من نیکبخت . باز شد آن هفت جمله يك درخت
 هفت می‌شد فرد می‌شد هر دوی . من چه سان می‌گشتم از حیرت می
 بعد از آن دیدم درختان در نماز . صف کشید چون جماعت کرده ساز
 يك درخت از پیش مانند امام . دیگران اندر پی او در قیام
 ۲۰۵۰ آن قیام و آن رکوع و آن سجود . از درختان بس می‌گشتم و نمود
 یاد کردم قول حق را آن زمان . گفت النجم و تجرأ یسجدان
 این درختانرا نه زانوه میان . این چه ترتیب نمازست آن چنان
 آمد إلهام خدا گای با فروز . می عجب داری زکار ما هنوز

هفت مرد شدن آن هفت درخت،

بعد دیری گشت آنها هفت مرد . جمله در قعد پی یزدان فرد
 ۲۰۵۱ چشم می‌مالم که آن هفت ارسلان . تا کیانند و چه دارند از جهان

گفتگو Bul. (۲۰۴۱) می‌مالم که اینجا Bul. (۲۰۴۰)

سلطان In A آن is suppl. before (۲۰۴۴)

Heading: A آن هفت مرد, corr. above.

BK Bul. (۲۰۴۱) اندر پی او, and so corr. in H.

نی زانو AH. آن درختانرا A (۲۰۵۲) و. K om. (۲۰۵۱)

چون بنزدیکی رسیدم من ز راه * کردم ایشانرا سلام از انتباه
 قوم گفتندم جواب آن سلام * ای دُفوقی مَفْخَر و تاجِ کرام
 گفتم آخر چون مرا بشناختند * پیش ازین بر من نظر نداشتند
 از ضمیر من بدانستند زود * یکدگر را بشگریدند از فرود
 ۲۰۶۰ پانجم دادند خندان کای عزیز * این پوشیدست اکنون بر تو نیز
 بر دلی کو در تحیر با خداست * گئی شود پوشید راز، چپ و راست
 گفتم از سوی حقایق بشگفتند * چون زانم حرفِ رسمی و افند
 گفت اگر راسی شود غیب از وی * آن زانغراق دان فی از جاهلی
 بعد از آن گفتند مارا آرزوست * افتاد کردن بتو ای پاك دوست
 ۲۰۶۰ گفتم آری يك يك ساعت که من * مشکلاتی دارم امر دُوَرِ زَمَن
 تا شود آن حل بصبحتهای پاك * که بصحبت زوید انگوری زخاک
 دانه پُر مغز با خاک دُزَم * خلوتی و صحبتی کرد از کرم
 خوبستن در خاک کَلِّ محو کرد * تا نماندش رنگ و بو و سرخ و زرد
 از پس آن محو قبض او نماند * پَر گشاد و بسط شد مَرگَب براند
 ۲۰۷۰ پیش اصل خویش چون بی خویش شد * رفت صورت جلوه معیش شد
 سر چین کردند هین فرمان تراست * تَفَتِ دل از سَر چین کردن بخلست
 ساعتی با آن گروه مُجَنَّبِی * چون مُرافب گشتم و از خود جُدا
 هم در آن ساعت ز ساعت رست جان * زانک ساعت پیر گرداند جوان
 جمله تلوینها ز ساعت خاستست * رست از تلوین که از ساعت برست

پوشیدست B (۲۰۶۰) . تاج و کرام H (۲۰۵۷)

ه از جاهلی Bul. جاهلی از before BK om. دان. A om. عیب A (۲۰۶۲)

(۲۰۶۴) After this verse Bul. adds:

مر مرا شد چونکه این گونه خطاب * اینچنین هم دادم ایشانرا جواب

از پس آن قبض محو Bul. (۲۰۶۱) . دُزَم ABH (۲۰۶۷)

وز خود A (۲۰۷۲) . چون for خود A (۲۰۷۰)

۲۰۷۵ چون ز ساعت ساعتی بیرون شوی . چون نماند محرم، بیچون شوی
 ساعت از بی ساعتی آگاه نیست . زانکش آن سو جز تحیر راه نیست
 هر نفر را بر طویله خاص او . بسته اند اندر جهان چست و جو
 مینصب بر هر طویله راضی . جز بدستوری نیاید رافضی
 از هوس گر از طویله بستگلد . در طویله دیگران سر در کند
 ۲۰۸۰ در زمان آخر جهان چست خوش . گوشه آفسار او گیرند و کش
 حافظان را گر نبینی اے عیار . اختیار را ببین بی اختیار
 اختیارے می کنی و دست و پا . بر گشادست چرا جسی چرا
 روه در انکار حافظ بُرده . نام تهدیدات نقش کرده

پیش رفتن دقوفی بامامت،

این سخن پایان ندارد تیز دو . هین نماز آمد دقوفی پیش رو
 ۲۰۸۵ اے یگانه هین دوگانه بر گزار . تا مزین گردد از تو روزگار
 اے امام چشم روشن در صلا . چشم روشن باید اندر پیشوا
 در شریعت هست مکروه ای کیا . در امامت پیش کردن کور را
 گرچه حافظ باشد و چست و فیه . چشم روشن به و گر باشد سنبه
 کور را پرهیز نبود امر قذر . چشم باشد اصل پرهیز و حذر
 ۲۰۹۰ او پلیدی را نبیند در عبور . هیچ مؤمن را مبادا چشم کور
 کور ظاهر در نجاست ظاهرست . کور باطن در نجاست سرست
 این نجاست ظاهر از آبی رود . آن نجاست باطن افزون میشود
 جز بآب چشم نتوان شستن آن . چون نجاست باطن شد عیان
 چون نجس خواندست کافر را خدا . آن نجاست نیست بر ظاهر و را

چست جو A (۲۰۷۷)

Bul. از طویله بستگلد A (۲۰۷۶)

تهدید آن نقش A (۲۰۸۲)

بر گزار A Bul. (۲۰۸۵)

۲۰۹۵ ظاهر کافر ملوث نیست زین . آن نجاست هست در اخلاق و دین
 این نجاست بُویش آید بیست گام . و آن نجاست بُویش از ری تا بشام
 بلك بُویش آسمانها بر رود . بر دماغ خور و رضوان بر شود
 اینچ می گویم بقدر فهم نُست . مردم اندر حسرت فهم دُرست
 فهم آبست و وجود تن سبو . چون سبو بشکست ریزد آب ازو
 ۲۱۰۰ این سبورا پنج سوراخست ژرف . اندرو فی آب ماند خود نه برف
 امر غُضُوا غُضَّةَ أَبْصَارِکُمْ . هر شنیدی راست نهاده تو سُم
 امر دهانت نطقی فهمت را برد . گوش چون ریگست فهمت را خورد
 همچنین سوراخهای دیگرست . می کشاند آب فهم مُضْمَرست
 گر زد ریا آب را بیرون کنی . بی عوض آن بحر را هامون کنی
 ۲۱۰۵ بیگه است ارنی بگویم حال را . مَنظَرِ اَعْواض را و اَبْدال را
 کآن عوضها و بدلها بحر را . از کجا آید ز بقع خرجها
 صد هزاران جانور زو می چرند . ابرها هم از برونش می برند
 باز دریا آن عوضها می کشد . از کجا دانند اصحاب رُشد
 قصها آغاز کردیم از شباب . ماند بی مُخْلِص درون این کتاب
 ۲۱۱۰ اے ضیاء الحق حُسام الدینِ راد . که فلک و آرکان چو تو شاهی نراد
 تو بنادر آمدی در جان و دل . ای دل و جان از قدوم تو خجل
 چند کردم مدح قوم ما مَقْی . قصید من ز آنها تو بودی ز اقتضا
 خانه خود را شناسد خود دعا . تو بنام هر که خواهی کن ثنا

آن نجاست A in the second hemistich (۲۰۹۶).

آینه میگویم Bul. (۲۰۹۸) و A om. آسمانها بر دود K (۲۰۹۷).

می کشاید Bul. (۲۱۰۴) . بنهادی A . این شنیدی Bul. (۲۱۰۱).

و آن بدلها Bul. ABK (۲۱۰۶).

اصحاب رصد A (۲۱۰۸) . از برونش می برند A . زو می چورند Bul. ABK (۲۱۰۷).

مدح در حق حُسام الدین with (۲۱۰۶) After this verse A has the Heading

بهر کتمان مدح از نا محمل . حق نهادست این حکایات و مثل
 ۲۱۱۵ گر چنان مدح از تو آمد هم نخل . لیک پذیرد خدا جهد آلف
 حق پذیرد کسره دارد معاف . کر دو دیک کور دو قطره کفاف
 مرغ و ماهی داند آن ایهام را . که ستودم مجمل این خوش نام را
 تا برو آه حسودان کم وزد . تا خیالش را بدندان کم گزد
 خود خیالش را کجا یابد جسود . در وثاق موش طوطی گی غنود
 ۲۱۲۰ آن خیال او بود از اختیال . موی ابروی ویست آن فی هلال
 مدح تو گویم برون از پنج و هفت . بر نویس اکنون دقوی پیش رفت

پیش رفتن دقوی بامامت آن قوم،

در نجات و سلام الصالحین . مدح جمله انبیا آمد عجین
 مدحها شد جملگی آمیخته . کوزها در یک لکن در ریخته
 ز آنک خود مدوح جز یک بیش نیست . کیشها زین روی جز یک کیش نیست
 ۲۱۲۵ دانک هر مدحی بنور حق رود . بر صور و اشخاص عاریت بود
 مدحها جز مستحق را گی کند . لیک بر پنداشت گمراه شوند
 همچو نوری تافته بر حایطی . حایط آن انوار را چون رابطی
 لاجرم چون سایه سوی اصل راند . ضال مه گم کرد و ز راستایش هاند
 یا زجای عکس ماهی را نمود . سر پیچ در کرد و آن را یستود
 ۲۱۳۰ در حقیقت نادج ماه است او . گرچه جهل او بعکس کرد رو
 مدح او مَراست فی آن عکس را . کفر شد آن چون غلط شد ماجرا

۲۱۱۵) B Bul. مدح . ۲۱۱۴) B این کنایات و مثل .

۲۱۲۰) AK این خیال . ۲۱۱۴) A خود for چون .

۲۱۲۷) A رابطی : ۲۱۲۵) Bul. زانکه هر مدحی .

۲۱۲۹) A سر پیچ در کرد و ضال آنرا ستود . B Bul. سر پیچ کرد و هانرا یستود .

کز شقاوت گشت گم‌ره آن دلیر * مه بی‌الا بود و او پنداشت زیر
 زین بُتان خلفان پریشان می‌شوند * شهوت راند پشیمان می‌شوند
 زآنک شهوت با خیالی راندست * وز حقیقت دورتر و ماندست
 با خیالی مبلِ تو چون پَر بود * تا بدان پَر بر حقیقت بر شود ^{۲۱۴۵}
 چون براندی شهوتی پَرست بریخت * لنگ گشتی و آن خیال از تو گریخت
 پر ننگ دار و چنین شهوت مران * تا پَر میلت بَرَد سوی چنان
 خلق پندارند عشرت می‌کنند * بر خیالی پَر خود بر می‌کنند
 وام‌دار شرح این نکته شدم * مهلم ده معیسم زان تن زدم

اقتدا کردن قوم از پس دقوی،

^{۲۱۴۰} پیش در شد آن دقوی در نماز * قوم همچون اطلس آمد او طراز
 اقتدا کردند آن شاهان قطار * در پی آن مقصدای نامدار
 چونک با تکیرها مقرون شدند * همچو قربان از جهان بیرون شدند
 معنی تکیر اینست اے امام * کاسه خدا پیش تو ما قربان شدیم
 وقت ذبح الله اکبر می‌کنی * همچنین در ذبح نفس گشتی
^{۲۱۴۵} تن چو اسماعیل و جان همچون خلیل * کرد جان تکیر بر جسم نبیل
 گشت گشته تن زشوه‌ها و آرز * شد بیسم الله پس در نماز
 چون قیامت پیش حق صفها زده * در حساب و در مناجات آمد

تا بر حیل A (۲۱۴۷) . شهوتی Bul. (۲۱۴۴) . و. K om. (۲۱۴۲)

معصوم for معصوم A (۲۱۴۹)

Hending: A om. قوم. Bul. آن قوم. B از نماز. مقصود از نماز. دقوی رضی الله عنه.

آن مقدا آن نامدار A. در پس آن AB Bul. (۲۱۴۱)

Bul. (۲۱۴۲) A appears to read تمام instead of شدم. ای امیر.

A om. و. After this verse Bul. adds: (۲۱۴۵)

تیغ نیز الله اکبر نفس را * سر برش تا که یابد جان را

ایستاده پیش یزدان اشک ریز. بر مثال راست خیز رستخیز
 حق می گوید چه آوردی مرا. اندرین مهلت که دادم من ترا
 ۲۱۵۰ عمر خود را در چه پایان برده. قوت و قوت در چه فانی کرده
 گوهر دیده کجا فرسوده. پنج حس را در کجا پالوده
 چشم و گوش و هوش و گوهرهای عرش. خرج کردی چه خریدی تو ز فرش
 دست و پا دادمت چون یل و کلند. من ببخشیدم زخود آن گئی شدند
 همچین پیغامهای دزدگین. صد هزاران آید از حضرت چنین
 ۲۱۵۵ در قیام این گفتها دارد رجوع. وز خجالت شد دوتا او در رکوع
 قوت استادان اثر خجالت نماند. در رکوع از شرم تسبیحی بخواند
 باز فرمان می رسد بر دار سر. از رکوع و پاسخ حق بر شمر
 سر بر آرد از رکوع آن شرمسار. باز اندر رو فتد آن خام کار
 باز فرمان آیدش بر دار سر. از سجود و وا ده از کرده خبر
 ۲۱۶۰ سر بر آرد او دگر ره شرمسار. اندر افتد باز در رو همچو مار
 باز گوید سر بر آر و باز گو. که بخوایم جست اثر تو مو ببو
 قوت با ایستادن نبودش. که خطاب هیتی بر جان زدش
 پس نشیند قعد زان بار گران. حضرتش گوید سخن گو با بیان
 نعمت دادم بگو شکرت چه بود. دادمت سرمایه هین بنهای سود
 ۲۱۶۵ رو بدست راست آرد در سلام. سوی جان انبیا و آن کرام
 یعنی ای شاهان شفاعت کین لئیم. سخت در گل ماندش پاه و گلیم

و. A om. (۲۱۵۰). دادم مر ترا H (۲۱۴۹). راست خیزی A (۲۱۴۸).

درد و کین Bul. (۲۱۵۴). هوش و. AH om. (۲۱۵۲).

اندر افتد باز در رو همچو مار: B in the second hemistich (۲۱۵۸).

B om. (۲۱۵۹). B om. (۲۱۶۰).

یا بیان Bul. (۲۱۶۳).

یا و گلیم Bul. (۲۱۶۶).

بیان اشارت سلام سوی دست راست در قیامت از هیبت
محاسبه حق و از انبیا استعانت و شفاعت خواستن،

انبیا گویند روز چاره رفت . چاره آنجا بود و دستافزار رفت
مرغ بی هنگامی اے بدبخت رو . ترک ما گو خون ما باندِ مشو
رو بگرداند بسوی دست چپ . در تبار و خویش گویندش که خب
۲۱۷۰ هین جواب خویش گو با کردگار . ما کیم ای خواجه دست از ما بدار
فی ازین سونی از آن سو چاره شد . جان آن بیچاره دل صد پاره شد
از همه نومید شد مسکین کیا . پس بو آرد هر دو دست اندر دعا
کز همه نومید گشتم اے خدا . اول و آخر سوی و منها
در نماز این خوش اشارتها بین . تا بدان کین بخواند شد یقین
۲۱۷۵ بچه بیرون آر از بیضه نماز . سر مزین چون مرغ بی تعظیم و ساز

شنیدن دقوی در میان نماز افغان آن کشتی کی غرق
خواست شدن،

آن دقوی در امامت کرد ساز . اندر آن ساحل در آمد در نماز
و آن جماعت در پی او در قیام . اینت زیبا قوم و بگزیده امام

Heading: Bul. در بیان . A. om. در قیامت . A. om. و after حق .

(۲۱۶۷) A Bul. دستافزار رفت . (۲۱۶۸) بی هنگام .

(۲۱۶۹) HK write and خب . A. om. و . H. تبار خویش . with ر written above .

(۲۱۷۱) A این بیچاره دل . (۲۱۷۲) تا بدان کین خود بخواند .

(۲۱۷۵) Bul. om. و .

Heading: A خواست شد . B آن کشتی غرق شدن .

(۲۱۷۶) Bul. کرده ساز . (۲۱۷۷) K om. و after قوم .

ناگهان چشمش سوی دریا فتاد * چون شنید از سوی دریا داد داد
 در میان موج دید او کشتی * در قضا و در بلا و زشتی
 ۲۱۸۰ هم شب و هم ابر و هم موج عظیم * این سه تاریکی و از غرقاب بیم
 تند بادے همچو عزرائیل خاست * موجها آشوفت اندر چپ و راست
 اهل کشتی از مهابت کاسته * نعره و ایلها بر خاسته
 دستها در نوحه بر سر میزدند * کافر و ملحد همه مغلف شدند
 با خدا با صد نضرع آن زمان * عهدها و نذرها کرده بجان
 ۲۱۸۵ سر برهنه در سجود آنها که هیچ * رؤیشان قبله ندید از پیچ پیچ
 گفته که بی فایده است این بندگی * آن زمان دید در آن صد زندگی
 از همه اومید برید تمام * دوستان و خال و عم بابا و مام
 زاهد و فاسق شد آن دم متنی * همچو در هنگام جان کدنت شقی
 فی زچیشان چاره بود و فی زراست * حیلها چون مرد هنگام دعاست
 ۲۱۹۰ در دعا ایشان و در زاری و آه * بر فلک زایشان شد دود سیاه
 دیو آن دم از عداوت بین بین * بانگ زد ای سگ پرستان علتین
 مرگ و جسد ای اهل انکار و نفاق * عاقبت خواهد بُدن این اتفاق
 چشمتان تر باشد از بعد خلاص * که شوید از بهر شهوت دیو خاص
 یادتان نآید که روزی در خطر * دستتان بگرفت یزدان از قدر
 ۲۱۹۵ این هی آمد ندا از دیو لیک * این سخن را نشنود جز گوش نیک
 راست فرمودست با ما مصطفی * قطب و شاهنشاه و دریای صفا
 کآنج جاهل دید خواهد عاقبت * عاقلان بینند زاول مرتبت
 کارها ز آغاز اگر غیبت و سر * عاقل اول دید و آخر آن مُصر
 اولش پوئید باشد و آخر آن * عاقل و جاهل بینند در عیان

(۲۱۷۸) B شنید از سوی کشتی.

(۲۱۹۱) BK Bul. ای for کای.

(۲۱۹۴) A که در روز خطر.

(۲۱۹۶) A om. و after قطب. AB Bul. om. و after شاهنشاه.

۲۲۰۰ گر نبینی واقعه غیب ای عنود * حزم را سیلاب کی اندر زبود
حزم چه بود بدگمانی در جهان * کم بدم بند بلاے ناگهان

تصوّرات مرد حازم،

آن چنانک ناگهان شیری رسید * مرد را بر بود و دز بیشه کشید
او چه اندیشد در آن بردن بین * تو همان اندیش اے اُستادِ دین
ی کشد شیر قضا در بیشها * جان ما مشغولِ کار و پیشها
۲۲۰۵ آن چنان کز فقر می ترسد خاق * زیر آب شور رفته تا بخلق
گر بترسیدی امر آن فقرا فرین * گنجهاشان کشف گشتی در زمین
جمله شان از خوفِ غم در عینِ غم * در پی هستی فتاده در عدم

دعا و شفاعت دوقی در خلاص کشتی،

چون دوقی آن قیامت را بدید * رحم او جوشید و اشک او دوید
گفت یا رب منگر اندر فعلشان * دستشان گیر ای شه نیکو نشان
۲۲۱۰ خوش سلامشان بساحل باز بر * ای رسید دست تو در بحر و بر
ای کریم و اے رحیم سَرمدے * در گذار از بدسگالان این بدی
ای بداده رایگان صد چشم و گوش * بی زرشوت بخش کرده عقل و هوش
پیش از استحقاق بخشید عطا * دید از ما جمله کفران و خطا
ای عظیم از ما گناهان عظیم * تو توانی عفو کردن در حرم

جرم را A: عیب K (۲۲۰۰)

بر جهان K. جرم A (۲۲۰۱). In Bul. this verse is placed after the Heading.

Heading: A مردم حازم.

بترسیدی B (۲۲۰۶) کر چه A (۲۲۰۷) و. om. A (۲۲۰۲)

بخشنه A (۲۲۱۲) ای شه A (۲۲۰۶)

۲۲۱۵ ما زاز و حرص خود را سوخیم * وین دعا را هم ز تو آموخیم
 حرمت آن که دعا آموختی * در چنین ظلمت چراغ افروختی
 همچنین می رفت بر لفظش دعا * آن زمان چون مادران با وفا
 اشک می رفت از دو چشمش و آن دعا * بی خود از وی می بر آمد بر ما
 آن دعای بی خود آن خود دیگرست * آن دعا زو نیست گفت داورست
 ۲۲۲۰ آن دعا حق می کند چون او فناست * آن دعا و آن اجابت از خداست
 واسطه مخلوق فی اندر میان * بی خبر زان لایه کردن جسم و جان
 بندگان حق رحیم و بردبار * خوی حق دارند در اصلاح کار
 مهربان بی رشوتان یاری گران * در مقام سخت و در روز گران
 هین بچو این قوم را ای مبتلا * هین غنیمت دارشان پیش از بلا
 ۲۲۲۵ رست کشتی از تم آن پهلوان * و اهل کشتی را بچهد خود گمان
 که مگر بازوی ایشان در حذر * بر هدف انداخت تیری از هنر
 پا رهاند رو بهان را در شکار * و آن زخم داند رو بهان غرار
 عشقها با دم خود بازند کین * و رهاند جان ما را در کین
 رو بهان را نگه دار از کلوخ * پا چو نبود تم چه سود ای چشم شوخ
 ۲۲۳۰ ما چو رو بهانیم و پای ما کرام * و رهاندان ز صد گون انتقام
 حیلۀ باریک ما چون تم ماست * عشقها بازیم با دم چپ و راست
 دم بچنانیم ز استدلال و مکر * تا که حیران ماند از ما زید و بکر
 طالب حیرانی خلقان شدیم * دست طمع اندر الوهیت زدیم
 تا با فسون مالک دلها شویم * این فی بینیم ما کاندرا گویم
 ۲۲۳۵ در گوی و در چهی ای قلیان * دست و دار از سبال دیگران

رو بهان بر غرار A (۲۲۲۷). چراغ for چرا A (۲۲۱۶). این دعا را Bul. (۲۲۱۵).

Bul. (۲۲۲۸). در کین H. با دم خود سازند. Bul. (۲۲۲۸).

چون دمهات A (۲۲۴۱). ما چو رو بهان. BK Bul. (۲۲۴۰).

از سیل دیگران AB (۲۲۳۵). دلا شدیم. Bul. (۲۲۴۱).

چون بیستانی رمی زیبا و خوش * بعد از آن دامنِ خلفان گیر و کش
 ای مُقیمِ حبسِ چار و پنج و شش * نغز جانی دیگرانرا هم بگش
 ای چو خرنده حریفِ کونِ خر * بوسه‌گانی یافتی مارا بَبر
 چون ندادت بندگیِ دوست دست * مَلِکِ شاهی از کجالت خاستست
 ۲۲۴۰ در هوای آنک گویندت زهی * بسته در گردنِ جانن زهی
 روپها این دُمِ حیل‌ترا پهل * وقف کن دل بر خداوندانِ دل
 در پناه شیر کم نآید کباب * روپها تو سوی جیفه کم شتاب
 ای دلا منظوری حقِ آنکه شوی * که چو جزوی سوی کُلِ خود روی
 حق می‌گوید نظرمان بر دلست * نیست بر صورت که آن آب و گلست
 ۲۲۴۵ تو می‌گویی مرا دل نیز هست * دل فسرانِ عرش باشد فی پست
 در گلِ تیره یقین هم آب هست * لیک زان آبت نشاید آب‌دست
 زانک گر آبست مغلوبِ گلست * پس دلِ خودرا مگو کین هم دلست
 آن دلی کز آسمانها برترست * آن دلِ آبدال یا پیغمبرست
 پاک گشته آن زِ گل صافی شد * در فزونی آمده وافی شد
 ۲۲۵۰ ترکِ گل کرده سوی بحر آمده * رسته از زندانِ گل بگری شده
 آبِ ما محبوسِ گل ماندست هین * بحرِ رحمت جذب کن مارا زطین
 بحر گوید من ترا در خود کشم * لیک می‌لانی که من آبِ خوشم
 لایقِ تو محروم می‌دارد ترا * ترکِ آن پنداشت کن در من درآ
 آبِ گل خواهد که در دریا رود * گل گرفته پایِ آب و می‌کشد
 ۲۲۵۵ گر رهاند پایِ خود از دستِ گل * گل بماند خشک و او شد مُستقل
 آن کشیدن چیست از گلِ آبرا * جذبِ تو نقل و شرابِ نابرا

مارا ببر B (۲۲۴۸) . گیر کش K (۲۲۴۱)

چو جزئی BK Bul. تو دلا and so corr. in H. Bul. (۲۲۴۲)

پیغامبرست AHK (۲۲۴۸) . در دلست Bul. (۲۲۴۴)

و نابرا A (۲۲۵۶) . پاک گشته از گل A (۲۲۴۱)

همچنین هر شهوتی اندر جهان • خواه مال و خواه جاه و خواه نان
 هر یکی زینها ترا مستی کند • چون نیابی آن خُمارت میزند
 این خُمار غم دلیل آن شدست • که بدان مقفود مستی ات بُست
 ۲۲۶۰ جز باندازه ضرورت زین مگیر • تا نگردد غالب و بر تو امیر
 سر کشیدی تو که من صاحب دلسم • حاجت غیره ندارم و اصلم
 آن چنانکه آب در گل سر کشد • که منسم آب و چرا جویم مدد
 دل تو این آلوده را پنداشتی • لاجرم دل زاهل دل برداشتی
 خود روا داری که آن دل باشد این • کو بود در عشق شیر و انگین
 ۲۲۶۵ لطف شیر و انگین عکس دلست • هر خوشی را آن خوش از دل حاصلست
 پس بود دل جوهر و عالم عَرَض • سایه دل چون بود دل را غرض
 آن دلی کو عاشق مالست و جاه • یا زبون این گل و آب سیاه
 یا خیالاتی که در ظلمات او • می پرستندشان برای گفت و گو
 دل نباشد غیر آن دریای نور • دل نظرگاه خدا و آنگاه کُور
 ۲۲۷۰ فی دل اندر صد هزاران خاص و عام • در یکی باشد کداست آن کدام
 ریزه دل را پهل دل را بجو • تا شود آن ریزه چون کوی ازو
 دل محبُطست اندرین رِخْطه وجود • ز ره افشاند از احسان و جود
 اخر سلام حق سلامتھا نثار • می کند بر اهل عالم اختیار
 هر کرا دامن دُرست و مُعد • آن نثار دل بد آنکس می رسد
 ۲۲۷۵ دامن تو آن نیازست و حضور • هین منه در دامن آن سنگ فجور
 تا ندرد دامن ز آن سنگها • تا بدانی نقدر از رنگها
 سنگ پُر کردی تو دامن از جهان • م زسنگ سیم و زر چون کودکان

آلوده B (۲۲۶۳) • بدان مقصود A (۲۲۵۹) • خود نیابی A (۲۲۵۸)

راختبار Bul. H. and so corr. in Bul. K (۲۲۷۳) • کو for که A (۲۲۶۴)

آن سنگها A (۲۲۷۶) • بر آنکس Bul. B (۲۲۷۵)

و. om. A. م سنگ سیم و زر Bul. در جهان Bul. (۲۲۷۷)

از خیال سیم و زر چون زر نبود * دامن صدقت درید و غم فزود
گی نماید کودکانرا سنگ سنگ * تا نگردد عقل دامنشان بچنگ
۲۲۸۰ پیر عقل آمدن آن موی سپید * موی گنجد درین بخت و امید

انکار کردن آن جماعت بر دعا و شفاعت دقوی و پریدن
ایشان و ناپیدا شدن در پرده غیب و حیران شدن
دقوی که بر هوا رفتند یا بر زمین،

چون رهید آن کشتی و آمد بکام * شد نماز آن جماعت هم نثار
فُجُجی افتادشان با همدگر * کین فضولی کیست از ما ای پدر
هر یکی با آن دگر گفتند سر * از پس پشت دقوی مستتر
گفت هر يك من نکردم کون * این دعا فی از برون فی از درون
۲۲۸۵ گفت مانا کین امام ما زدزد * بو الْفُضُولَانِه مناجاتی بکرد
گفت آن دیگر که ای یار یقین * مر مرا هم می‌نماید این چنین
او فضولی بوده است از انقباض * کرد بر مختار مطلق اعتراض
چون نگه کردم رِسِّس تا بنگرم * که چه می‌گویند آن اهل کرم
يك از ایشانرا ندیدم در مقام * رفته بودند از مقام خود تمام
۲۲۹۰ فی بیچ فی راست فی بالا نه زیر * چشم تیز من نشد بر قوم چیر
دُرْها بودند گوی آب گشت * فی نشان پا و فی گردی بدشت
در قباب حق شدند آن دم همه * در کدامین روضه رفتند آن رمه
در تخمیر ماندم کین قومرا * چون بپوشانید حق بر چشم ما

آن خیال A Bul. (۲۲۷۸)

Heading: A om. آن. A om. که.

فی اندرون A (۲۲۸۴)

بودند کوی آب و کشت B (۲۲۹۱)

کردم رِسِّس A (۲۲۸۸)

Bul. در کرای روضه (۲۲۹۲)

آن چنان پنهان شدند از چشم او * مثل غَوْطَة ماهیان در آبِ جُو
 ۲۲۹۵ سالها در حسرت ایشان ماند * عمرها در شوق ایشان اشک راند
 تو بگویی مرد حق اندر نظر * گوی در آرد با خدا ذکر بشر
 خرازین و خسپد اینجا ای فلان * که بشر دیدی تو ایشانرا نه جان
 کار ازین ویران شدست ای مردِ خام * که بشر دیدی مر اینهارا چو عام
 * تو همان دیدی که ابلیس لعین * گفت من از آتشم آدم ز طین
 ۲۲۹۰ چشم ابلیسانه را یکدم ببند * چند بینی صورت آخر چند چند
 ای دقوف با دو چشم همچو جُو * هین میرومید ایشانرا بجُو
 هین بچو که رکن دولت جستن است * هر گشادی در دل اندر بستن است
 از همه کار جهان پرداخته * گو و گوئی گو بجان چون فاخته
 نیک بنگر اندرین ای محتجب * که دعا را بست حق بر آستجب
 ۲۲۹۰ هرکرا دل پاک شد از اعتلال * آن دعاش ورود تا ذو الجلال

باز شرح کردن حکایت آن طالب روزی حلال بی کسب و
 رنج در عهد داود علیه السّلم و مستجاب شدن دعای او

یاد مر آمد آن حکایت کانت فقیر * روز و شب و کرد افغان و نغیر
 وز خدا میخواست روزی حلال * بی شکار و ریغ و کسب و انتقال
 پیش ازین گفتیم بعضی حال او * لیک تعویق آمد و شد پنج تو
 هم بگو پیش کجا خواهد گرینخت * چون زآبر فضل حق حکمت برینخت

دیدی تو اینهارا B (۲۲۹۷) که در آرد B (۲۲۹۶)

امید B Bul. (۲۲۹۱) دیدی تو ایشانرا Bul. (۲۲۹۸)

دعایش A (۲۲۹۰) کور گویی تو بجان B apparently (۲۲۹۰۲)

و بی رنج: A Heading

بعض Bul. (۲۲۹۸)

صاحبِ گاوش بدید و گفت هین . ای بظلمتِ گاوِ من گشته رهین
هین چرا کشتی بگو گاو مرا . ابله طرار انصاف اندرا
گفت من روزی زحق میخواسم . قبله را از لابه و آراسم
آن دعا که کهنه ام شد مستجاب . روزی من بود کُشتم نك جواب
او زخشم آمد گریبانش گرفت . چند مُشتی زد برُوش نایشکفت

رفتن هر دو خصم نزد داود پیغامبر علیه السلام،

۱۲۱۰ ی کشیدش تا بدادِ نی . که بیا اے ظالم گنج غمی
حُجّت بارد رها کن اے دعا . عقل در تن آورو با خویش آ
این چه می گویی دعا چه بُود بخند . بر سر و ریش من و خویش ای توند
گفت من با حق دعاها کرده ام . اندرین لابه بسی خون خورده ام
من یقین دارم دعا شد مستجاب . سر بزن بر سنگ ای مُنکر خطاب
۲۲۲۰ گفت رگزد آید هین . یا مُسلّین . ژاز ببینید و فُشار این مَهِن
اے مسلمانان دعا مال مرا . چون از آن او کند بهر خدا
گر چنین بودی هم عالم بدین . يك دعا املاك بردندی بکین
گر چنین بودی گدایانِ ضریر . محشم گشته بُدندے و امیر
روز و شب اندر دعا اند و ثنا . لابه گویان که تومان ده ای خدا
۲۲۲۰ تا تو ندھی هیچکس ندهد یقین . اے گشاینک تو بگشا بند این
مکسبِ کوران بود لابه و دعا . جز لب نانی نیابند از عطا
خلق گفتند این مُسلّمان راست گوست . وین فروشنده دعاها ظلم جوست

و. انصاف A (۲۴۱۱) ای for که B (۲۴۱۰)

Heading: A داود .

بردندی یقین B (۲۴۲۲) ای مسلّین A (۲۴۲۰) یقین دام Bul. (۲۴۱۹)

۲۴۲۴ Bul. اندر ثنا B. تومان with written above. تومان K.

و. A om. (۲۴۲۶)

این دعا گوی باشد از اسبابِ ملک . گوی کشید این را شریعت خود بِمَلِک
 بَیْع و بَخِشِش یا وصیت یا عطا . یا زجنس، این شود بِمَلِکِ ترا
 ۲۲۳۰ در کدامین دفترست این شرع نو . گاورا تو باز ده یا جس رو
 او بسوے آسمان می کرد رو . واقعه ما را نداند غیر تو
 در دل من آن دعا انداختی . صد امید اندر دلم افراختی
 من تی کردم گزافه آن دعا . همچو یوسف دیک بودم خوابها
 دید یوسف آفتاب و اختران . پیش او سجن کنان چون چاکران
 ۲۲۳۵ اعتمادش بود بر خواب دُرُست . در چه و زندان جز آنرا می بُست
 زاعتماد آن نبودش هیچ غم . از غلام وز مَلام بیش و کم
 اعتمادی داشت او بر خواب خویش . که چو شمع می فروزیدش زبیش
 چون در افگندند یوسف را بچاه . بانگ آمد سمع او را از اله
 که تو روزی شه شوی ای پهلوان . تا بمالی این جفا در رُویشان
 ۲۲۴۰ قایل این بانگ نآید در نظر . لیک دل بشناخت قایل را زائر
 قوت و راحتی و مُسندے . در میان جات فتادش زان ندا
 چاه شد بر وی بدان بانگ، جلیل . گلشن و بزی چو آتش بر خلیل
 هر جفا که بعد از آتش می رسید . او بدان قوت بشاده می کشید
 همچنانک، ذوق آن بانگ، آلت . در دل هر مؤمنی تا حشر هست
 ۲۲۴۵ تا نباشد بر بلاشان اعتراض . فی زامرو نبی حُشاش انتباض
 لقمه حکمی که تلخی می نهد . گلشگر آنرا گوارش می دهد
 گلشگر آنرا که نبود مُسند . لقمه را زانکار او فی می کند
 هر که خوای دید از روز، آلت . مست باشد در ره طاعات مست

مَلِکِ ترا H . یا زجنس B (۲۲۳۱) . کشد A (۲۲۳۸)

مَلام و بیش BK Bul. (۲۲۳۶) . written above می with، ما نداند B (۲۲۳۱)

زبان ندی Bul. (۲۲۴۱) . بر رویشان Bul. (۲۲۴۲)

در بلاشان BK Bul. (۲۲۴۵)

ی‌گشَد چون اشتر مست این جوال * بی فتور و بی گمان و بی ملال
 ۲۲۵۰ کَلْکِ نَصْدِیقَش بَیْگَرْدِ پوزِ او * شد گوامِ مستی و دلسوزِ او
 اشتر از قوتِ چو شیر نرسد * زیرِ ثقلِ بارِ اندکِ خور شد
 زارزویِ نافه صد فاقه برُو * بی‌نماید کوه پیشش تارِ مو
 در آلتِ آنکو چنین خواهی ندید * اندرین دنیا نشد بند و مرید
 ور بشد اندر تردّدِ صَدِیکه * یکِ زمانِ شکرشش و سالیِ گله
 ۲۲۵۵ پایِ پُیش و پایِ پس در راهِ دین * بی‌نهد با صد ترددِ بی‌یقین
 رام‌دارِ شرحِ اینم نكِ گِرَو * ور شتابست زآلَمِ نَشْرَحِ شِنو
 چون ندارد شرحِ این معنیِ کران * خر بسوی مدعیِ گاوران
 گفت کورم خواند زین جُرمِ آن دعا * بس بلیسانه قیاس است اے خدا
 من دعا کورانه گئی کرده‌ام * جز بخالیِ کذبِ گئی آورده‌ام
 ۲۲۶۰ کور از خلقان طَمَحِ دارد زجهل * من زتو کر تُست هر دشوار سهل
 آن یکی کورم زکوران بشرید * او نیازِ جان و اخلاصم ندید
 کورئِ عشقت این کورئِ من * حُبِ یُعِیْ وَیُصِیْتُ ای حَسَن
 کورم از غیرِ خدا بی‌با بدو * مقتضایِ عشقِ این باشد بگو
 تو که ببینای زکورانم مدار * دایرم برِ گِردِ لطفِ ای مدار
 ۲۲۶۵ آنچنانکِ یوسفِ صدیقِ را * خوابِ نبوده و گشتش مُتکا
 مر مرا لطفِ تو هر خواهی نمود * آن دعایِ بی‌حدمِ بازه بود
 ی‌ندانند خلقِ اسرارِ مرا * ژاژِ ی‌دانند گشتارِ مرا
 حَقّانست و که داند رازِ غیب * غیرِ عَلَامِ سر و ستارِ عیب
 خصمِ گشتش رُو بن کن حقِ بگو * رُو چه سبِ آسمانِ کردی عو
 ۲۲۷ شَیدِ ی‌آری غلطِ ی‌افگنی * لافِ عشق و لافِ قریبِ ی‌زنی
 با کدامین رُوی چون دل‌مرد * رُویِ سویِ آسمانها کرد

و. A om. (۲۲۵۰)

اشتر غوار. Dul. (۲۲۵۱)

پاك گرو A (۲۲۵۶)

مر مرا م لطف تو A (۲۲۶۶)

غُلْفَى در شهر افتاده ازین . آن مُسَلِّمات می‌نهد رو بر زمین
کای خدا این "بنده را رسوا مکن . گر بستم هر رستی من پیدا مکن
تو همی داف و شبهای دراز . که همی خواندم ترا با صد نیاز
۲۴۷۵ پیش خلق این را اگر چه قدر نیست . پیش تو همچون چراغ روشنست

شنیدن داود علیه السّلم سخن هر دو خصم و سؤال کردن از مدّعی علیه،

چونک داود نبی آمد برون . گفت هین چونست این احوال چون
مدّعی گفت ای نبی "الله داد . گاو من در خانه او در فساد
گشت گاوم را پُرسش که چرا . گاو من گشت او بیان کن ماجرا
گفت داودش بگو ای بو الکرم . چون تلف کردی تو ملک محترم
۲۴۸۰ هین پراگنده مگو حجت بیار . تا بیکسو گردد این دعوی و کار
گفت ای داود بودم هفت سال . روز و شب اندر دعا و در سؤال
این همی جستم زیزدان کای خدا . روزی خواهر حلال و بی عنا
مرد و زن بر ناله من واقفند . کودکان این ماجرا را و اصفاند
تو پرس از هر که خواهی این خبر . تا بگویدی شکنجه بی ضرر
۲۴۸۵ هر هویدا پرس و هم پنهان ز خلق . که چه می‌گفت این گدای زنک دلق
بعد این جمله دعا و این فغان . گاوی اندر خانه دیدم ناگهان
چشم من تاریک شد فی بهر لُوت . شادی آنک قبول آمد قنوت
کشتم آنرا تا دهر در شکر آن . که دعای من شنود آن غیب‌دان

افتاده چنین A (۲۴۷۲) . and so corr. in H. BK Bul. (۲۴۷۵) . اگر خود قدر نیست

Heading: Bul. خصم را . B om. از . Bul. om. علیه .

و بی ضرر K Bul. (۲۴۸۴) . و . A om. (۲۴۸۲) . روز شب A (۲۴۸۱)

بعد زین Bul. (۲۴۸۶) . A om. (۲۴۸۵)

حکم کردن داود علیه السلام بر کشنده گاو،

گفت داود این سخنهارا بشنو. حجت شرعی درین دعوی بگو
 ۲۲۹۰ تو روا داری که من بی حجتی. بنهم اندر شهر باطل سُنتی
 این که بخشیدت خریدی وارثی. رُبْع را چون یستائی حارثی
 کسب را همچون زراعت دان عمو. تا نکاری دخل نبود زان تو
 کآنچه کاری بذروی آن آن نُست. ورنه این بیداد بر تو شد دُرُست
 رو به مال مُسلمان کثر مگو. رو بچو دام و بد باطل مجو
 ۲۲۹۵ گفت ای شه تو همین یگویم. که می گویند اصحاب یستم

تصرع آن شخص از داوری داود علیه السلام،

سجده کرد و گفت کای دانای سوز. در دل داود انداز آن قُروز
 در دلش نه آنچه تو اندر دلم. اندر افگندی براز ای مُثُیلم
 این بگفت و گزیه در شد های های. تا دل داود بیرون شد زجای
 گفت هین امروز ای خواهان گاو. مَهْیَم ده وین دتاوی را مکاو
 ۲۳۰۰ تا روم من سوی خلوت در نماز. پرسم این احوال از دانای راز
 خوی دارم در نماز آن التفات. معنی قُرْة عَیْنی فی الصَّلَات
 روزن جانم گشادست از صفا. می رسد بی واسطه نامه خدا
 نامه و باران و بور از روزنم. می فتد در خانه ام از معدنم
 دوزخست آن خانه کان بی روزست. اصل دین ای بند روزن کردنت

بگوی and بشوی A (۲۲۸۹)

بنهم اندر شرع H (۲۲۹۰)

این کی بخشیدت K (۲۲۹۱)

AB Bul. کسب را K (۲۲۹۲)

آنچه کاری BK Bul. (۲۲۹۳)

ABK Bul. دانای (۲۲۹۶)

A om. ای. (۲۲۹۷)

من امروز A (۲۲۹۹)

for این H (۲۳۰۱)

the word has been altered.

Bul. گشاده (۲۳۰۲)

۲۴۰۵ تیشه هر بیشه کم زن بیا. تیشه زن در کندن روزن هلا
یا نمی دانی که نور آفتاب. عکس خورشید برونست از حجاب
نور این دانی که حیوان دیدم. پس چه گرنا بود بر آدمم
من چو خورشیدم درون نور غرق. می ندانم کرد خویش از نور فرق
رفتیم سوی نماز و آن خلا. بهر تعلیمت ره مر خلق را
۲۴۱۰ کثریم نا راست گردد این جهان. حرب خدعه این بود ای پهلوان
نیست دستوری و گرنی ریختی. گرد از دریای رانم انگیزی
همچنین می گفت داود این نسق. خواست گشتن عقل خلفان مُتَمَرِّق
پس گریبانش کشید از پس یکی. که ندانم در یکی اش من شکی
با خود آمد گفت را کوتاه کرد. لب بیست و عزم خلوتگاه کرد

در خلوت رفتن داود تا آنچه حقیقت پیدا شود،

۲۴۱۵ در فرو بست و برفت آنکه شتاب. سوی محراب و دعای مستجاب
حق نبودش آنچه بنمودش تمام. گشت واقف بر سزای انتقام
روز دیگر جمله خصمان آمدند. پیش داود پیمبر صف زدند
همنحان آن ماجراها باز رفت. زود زد آن مدعی تشیع زفت

حکم کردن داود بر صاحب گاو کی از سر گاو بر خیزد و
تشیع صاحب گاو بر داود علیه السلام،

۲۴۲۰ گفت داودش خمش کن رو بپل. این مسلمانرا زگاو کن بیل
چون خدا پوشید بر تو ای جوان. رو خمش کن حق ستاری بدان

ار آدم A (۲۴۰۷). هر بیشه K. تیشه در هر بیشه Bul. (۲۴۰۵)

آنج for آنکه Bul. (۲۴۱۶). حرب و خدعه Bul. (۲۴۱۰)

Heading: Bul. بر خیزد.

گفت وایلی چه حکمت این چه داد * از پی من شرع نو خواهی نهاد
رفته است آوازه عدلت چنان * که معطر شد زمین و آسمان
مرسگان کور این استم نرفت * زین نعدی سنگ و گه بشکافت نبت
همچنین تشبیع میزد بر ملا * کالصلّا هنگام ظلمت الصلا

حکم کردن داود بر صاحب گاو که جمله مال خود را بوی ده،

۲۴۲۵ بعد از آن داود گفتش کای عتود * جمله مال خویش اورا بخش زود
ورنه کارت سخت گردد گفتمت * تا نگردد ظاهر از وی استمت
خاک بر سر کرد و جامه بر درید * که بهز دم میکی ظلی مزید
یکدی دیگر برین تشبیع راند * باز داودش پیش خویش خواند
گفت چون بخت نبود ای بخت کور * ظلمت آمد اندک اندک در ظهور
۲۴۳۰ رید آنگاه صدر و پیشگاه * ای دریغ از چون تو خر خاشاک و کاه
رو که فرزندان تو با جفت تو * بندگان او شدند افزون مگو
سنگ بر سینه میزد با دو دست * میدوید از جهل خود بالا و پست
خلق هم اندر ملامت آمدند * کز ضعیف کار او غافل بدند
ظالم از مظلوم کی داند کسی * کو بود سخره هوا همچون خسی
۲۴۳۵ ظالم از مظلوم آنکس پی برسد * کو سپر نفس ظالم خود برسد
ورنه آن ظالم که نفس است از درون * خصم مظلومان بود او از جنون
سگ هاره حمله بر مسکین کند * تا تواند زخم بر مسکین زند
شرم شیرانراست فی سگ را بدان * که نگیرد صید از همسایگان
عامه مظلوم گش ظالم-پرست * از کین سگسان سوه داود جست

این. for و A. وایلا Bul. (۲۴۲۱) ای عتود B Bul. (۲۴۲۵)

مزید for بدید A (۲۴۲۷)

۲۴۳۵ Instead of کی داند کسی A repeats آنکس پی برد

سگسان BK Bul. (۲۴۳۶) خصم مر مظلوم باشد از جنون BK Bul. (۲۴۳۶)

۲۴۴۰ روی در داود کردند آن فریق . کاسه نبی . حجتی بر ما شفیق
این نشاید از تو کین ظلیست فاش . فهر کردی بی گاهی را بلاش

عزم کردن داود علیه السّلم بخواندن خلق بدان صحرا کی
راز آشکارا کند و حجتها همه قطع کند،

گفت ای یاران زمان آن رسید . گان سپر مکتوم او گردد پدید
جمله بر خیزید تا بیرون رویم . تا بر آن سپر نهان واقف شویم
در فلان صحرا درختی هست زفت . شاخهایش انبه و بسیار و جفت
۲۴۴۵ سخت راسخ خیمه گاه و میخ او . بوی خون می آیدم از ییخ او
خون شدست اندر بن آن خوش درخت . خواجهر را گشت این منحوس بخت
تا کنون حلم خدا پوشد آن . آخر از ناشکرئی آن قلیان
که عیال خواجهر را روزی ندید . فی بنوروز و نه موسمه ای عید
بی نویسان را بیک لقبه نجست . یاد ناورد او ز حقه های نجست
۲۴۵۰ تا کنون از بهر يك گاو این لعین . می زند فرزندی او را بر زمین
او بخود بر داشت پرده از گناه . ورنه می پوشید جرمش را اله
کافر و فاسق درین دور گزند . پرده خود را بخود بر می درند
ظلم مستورست در اسرار جان . می نهی ظالم پیش مردمان
که ببینیدم که دارم شاخها . گاو دوزخ را ببینید از ملا

Heading: BK راز را . A و حجتها همه . Bul. و حجتها را همه .

۲۴۴۴) A بسیار و جفت . B بسیار جفت . Bul. for بدان ۲۴۴۳)

۲۴۴۶) After this verse Bul. adds:

مال او را غصب کرده این عود * آنکه عید مشغراش کرده بود

این جوان آن خواجهر را گردد پسر * طفل بوده نیست او را زین خبر

و . A om. ۲۴۵۲) . و موسمه ای عید A ۲۴۴۸) . حکم خدا A ۲۴۴۷)

کیدی ۲۴۵۰) written above the final letter of (?) مر with , گاو دوزخ را کیدی از بلا A ۲۴۵۴)

گواهی دادن دست و پا و زیان بر سر ظالم هم در دنیا،

۲۴۵۰ پس هم اینجا دست و پایت در گزند * بر ضمیر تو گواهی می دهند
چون موکل می شود بر تو ضمیر * که بگو تو اعتقادات را بگیر
خاصه در هنگام خشم و گفت و گو * می کند ظاهر سرت را موبسو
چون موکل می شود ظلم و جنا * که مؤید کن مرا اے دست و پا
چون می گیرد گواه سر لگام * خاصه وقت جوش و خشم و انتقام
۲۴۶۰ پس همانکس کین موکل می کند * تا لواے راز بر صحرای زند
پس موکلهای دیگر روزی حشر * هر تواند آفرید از بهر نشر
ای بده دست آمد در ظلم و کین * گوهرت پیداست حاجت نیست این
نیست حاجت شهره گشتن در گزند * بر ضمیر آتشینت واقفند
نفس تو هر دم بر آرد صد شرار * که ببیندم منم ز اصحاب نار
۲۴۶۵ جزوِ نارم سوی کُلّ خود رور * من نه نورم که سوی حضرت شوم
همچنان کین ظالم حق نائمناس * بهر گواهی کرد چندین التباس
او ازو صد گاو بُرد و صد شتر * نفس اینست ای پدر از وی بُسر
نیز روزی با خدا زاری نکرد * یا ربّی نامد ازو روزی بدرد
کای خدا خصم مرا خشنود کن * گر منش کردم زیان تو سود کن
۲۴۷۰ گر خطا گشتم دیت بر عاقله است * عاقله جانم تو بودی از آلت
سنگ می ندهد با ستغفارِ دُر * این بود انصافِ نفس ای جانِ حُر

Heading: Bul. در این دنیا.

(۲۴۶۰) B for که.

(۲۴۶۵) B پیش تو هر دم.

(۲۴۷۰) H کز خطا Bul. میر عاقلست.

(۲۴۷۱) AH omi. ای، which is suppl. in marg. H.

برون رفتن خلق بسوی آن درخت،

چون برون رفتند سوی آن درخت . گفت دستش را پیش بندید سخت
تا گناه و جرم او پیدا کنم . تا لوی عدل بر صحرا زخم
گفت ای سگ . جگر این را کُشته . تو غلای خواجه زین رو گشته
خواجه را کشتی و بُردی مال او . کرد یزدان آشکارا حال او ^{۲۴۷۵}
آن زنت اورا کنیزک بوده است . با همین خواجه جفا بنموده است
هرچه زو زایید ماده یا که نر . ملک وارث باشد آن گل سر بسر
تو غلای کسب و کارت ملک اوست . شرع جُستی شرع یُستان رو نکوست
خواجه را کشتی با ستم زار زار . هر برینجا خواجه گویان زینهار
کازد از اشتاب کردی زیر خاک . از خیالی که بدیدیدی سَهَناک ^{۲۴۸۰}
نک سرش با کارد . در زیر زمین . باز کاوید این زمین را همچنین
نام این سگ هم نشسته کارد بره کرد با خواجه چنین مکر و ضرر
هیچنان کردند چون بشکافتند . در زمین آن کارد و سررا یافتند
وَلَوْله در خلق افتاد آن زمان . هر یکی زَنار بَرید از میان
بعد از آن گفتش بیا ای دادخواه . دادِ خود یُستان بدان روی سیاه ^{۲۴۸۵}

قصاص فرمودن داود علیه السّلم خونی را بعد از الزام حجت برو،

هم بدان تیغش بنمود او قصاص . گئی کند مکرش زِعَلَم حق خلاص
چلم حق گرچه مُواساها کند . لیک چون از حد بشد پیدا کند
خون نمسپد در فتد در هر دلی . مِلک جُست و جُوی کشف مُشکلی

باشد BK Bul. . هرچه ازو (۲۴۷۷) Bul. . غلام B Bul. . حدّ اورا (۲۴۷۴) Bul.

از آن روی سیاه A (۲۴۸۵) . نوشته B Bul. (۲۴۸۲) . کب K (۲۴۷۸) . آنها سر بسر

Heading: B Bul. om. برو.

جست و جوی و کشف BK (۲۴۸۸) . پیدا for رسوا Bul. (۲۴۸۷)

آنحضرت داور ربّ دین . سر بر آرد از ضمیر آن و این
 ۲۴۹۰ کان فلان چون شد چه شد حالش چه گشت . همچنانک جوشد از گلزار گشت
 جوشش خون باشد آن را جُستها . خارش دلها و بحث و ماجرا
 چونک پیدا گشت سر کار او . مُعجزه داود شد فاش و دوتو
 خاق جمله سر برهنه آمدند . سر بسجده بر زمینها وزدند
 ما همه کورانِ اصلی بوده ایم . از تو ما صد گون عجایب دیده ایم
 ۲۴۹۵ سنگ با تو در سخن آمد شهیز . کز برای غزوِ طالوتم بگیر
 تو بسه سنگ و فلاخن آمدی . صد هزاران مرد را برهم زدی
 سنگهای صد هزاران پاره شد . هر یکی هر خصم را خون خواره شد
 آهن اندر دست تو چون موم شد . چون زیره سازی ترا معلوم شد
 کوهها با تو رسائل شد شکور . با تو میخوانند چون مُقری زُبور
 ۲۵۰۰ صد هزاران چشم دل بگشاده شد . امر تم تو غیبرا آماده شد
 و آن قوی تر زان همه کین دایمست . زندگی بخشی که سَرمد فایمست
 جانِ جمله مُعجزات اینست خود . کو ببخشد مرده را جانِ ابد
 کشته شد ظالم جهانی زنده شد . هر یکی از نو خدا را بنده شد

بیان آنک نفس آدمی بجای آن خونبست کی مدعی گاو گشته
 بود و آن گاو کشنده عقلست و داود حقست با شیخ کی
 نایب حقست که بقوت و یاری او تواند ظالم را کشتن
 و توانگر شدن بروزی بی کسب و بی حساب،

نفس خود را کُش جهان را زنده کن . خواجه را کُشتن او را بنده کن

مر خصم را. Bul. (۲۴۹۷) و. A om. . معجزه A (۲۴۹۲) . بحث ماجرا Bul. (۲۴۹۱)

Heading: A om. . بقوت before . بجای آن A om. . بروزی حلال Bul.

۲۰۰ مدعی گاو نفس، نُست هین . خوشتن را خواجه کردست و مبین
 آن کُشته گاو عقل، نست رو . بر کُشته گاو تن میگر مشو
 عقل اسپرست و همی خواهد زحی . روزی بی رنج و نعمت بر طبق
 روزی بی رنج او موقوف چیست . آنک بکشد گاورا کامل، بدیست
 نفس گوید چون کُشی تو، گاو من . ز آنک گاو نفس باشد نفس تن
 ۲۰۱ خواجه زاده عقل مانده بی نوا . نفس خونی خواجه گشته و پیشوا
 روزی بی رنج و دانی که چیست . قوت ارواحست و ارزاق نیست
 لیک موقوفست بر قربان گاو . گنج اندر گاو دان ای گنج کاو
 دوش چیزه خورده ام و زنی تمام . دادی در دست فهم تو زمار
 دوش چیزه خورده ام افسانه است . هرچه می آید ز پنهان خانه است
 ۲۰۲ چشم بر اسباب از چه دوخیم . گر زخوش چشمان گیریم آموخیم
 هست بر اسباب اسبابی دگر . در سبب منگر در آن افکن نظر
 انبیا در قطع اسباب آمدند . معجزات خویش بر کیوان زدند
 بی سبب بر بحرا بشکافتند . بی زراعت چاشی گندم یافتند
 ریگها هم آرد شد از سغیشان . پشم بز ابریشم آمد گش گشان
 ۲۰۳ جمله قرآن هست در قطع سبب . عز درویش و هلاک بولهب
 مرغ بایلی دو سه سنگ افکند . لشکر زفت حبش را بشکند
 پیل را سوراخ سوراخ افکند . سنگ مرغی کو بیلا پر زند
 دُم گاو کُشته بر مفتول زن . تا شود زنه همان تم در کن
 خلق بیزه جهد از جای خویش . خون خود جوید ز خون بالای خویش
 ۲۰۴ هجین ز آغاز قرآن تا تمام . رفض اسبابست و علت و الملام

(۲۰۷) Bul. همی جوید زحق.

(۲۰۶) A باشد نفس تن.

(۲۰۲) BHK as in text. گنج کاو

(۲۰۱) Bul. پر زراعت.

(۲۰۸) A اصل بدیست.

(۲۰۰) A om. و.

(۲۰۳) H as in text. گیریم

کشف این نه از عقل کارافزا بود . بندگی کن تا ترا پیدا شود
 بند معقولات آمد فلسفی . شهسوار عقل آمد صنی
 عقل عقل مغز و عقل نُست پوست . معد حیوان همیشه پوست جُوست
 مغزجوی از پوست دارد صد ملال . مغز نغز انرا حلال آمد حلال
 ۲۵۲ چونك قشر عقل صد برهان دهد . عقل کل گام بی ایقان نهد
 عقل دفترها کند یکر سیاه . عقل عقل آفاق دارد پُر زماه
 از سیاهی وز سپیدے فارغست . نور ماهش بر دل و جان بازغست
 این سیاه و این سپید ار قدر یافت . زان شب قدرست کاختروار تافت
 قیمت همیان و کیسه از زرست . بی ززر همیان و کیسه آبرُست
 ۲۵۳ همچنانك قدر تن از جان بود . قدر جان از پرتو جانان بود
 گریدی جان زند بی پرتو کون . هیچ گنتی کافرانرا میتون
 هین بگو که ناطقه جو ی کند . تا بقرن بعد ما آبی رسد
 گرچه هر قرن سخن آری بود . لیک گفت سالفان یاری بود
 فی که م تورات و انجیل و زبور . شد گواہ صدق قرآن ای شکور
 ۲۵۴ روزی اب رزج جو ولی حساب . کز بهشت آورد جبریل سبب
 بلك رزقی از خداوند بهشت . بی صنایع باغبان بی رنج رگشت
 زآنك نفع نان در آن نان داد اوست . بدهدت آن نفع بی توسط پوست
 ذوق پنهان نقش نان چون سفره ایست . نان بی سفره ولی را بهره ایست
 رزقی جانی گی بری با سعی و جُست . جز بعدل شیخ کو داود نُست
 ۲۵۵ نفس چون با شیخ بیند گام تو . از بن دندان شود او رام تو
 صاحب آن گاو رام آنگاه شد . کز دم داود او آگاه شد
 عقل گاهی غالب آید در شکار . بر سگ نفست که باشد شیخ یار

مغز نغز آن را H . مغز جو . Bul. (۲۵۲)

بیزر آن همیان . Bul. (۲۵۳)

بی حسیب . Bul. (۲۵۴)

نفس از درهاست با صد زور و فن * روی شیخ اورا ز مُرد دیده‌کن
 گر تو صاحب گاورا خواهی زبون * چون خزان سنجش کن آن سوی حرون
 ۲۵۵۰ چون نزدیک ولیّ الله شود * آن زبان صد گرش کوته شود
 صد زبان و هر زبانش صد لغت * زرق و کستانش نیاید در صفت
 مدعی گاو نفس آمد فصیح * صد هزاران حجت آرد ناصبیح
 شهر را بنفربند الا شاه را * ره نستاند زد شه آگاه را
 نفس را نسبیح و مصحف در بین * خنجر و شمشیر اندر آستین
 ۲۵۵۵ مصحف و سالوس او باور مکن * خویش با او همسر و همسر مکن
 سوه حوضت آورد بهر وضو * واندر اندازد ترا در قعر او
 عقل نورانی و نیکو طالبست * نفس ظلمانی برو چون غالبست
 زانک او در خانه عقل تو غریب * بر در خود سگ بود شیر مہیب
 باش تا شیران سوی پیشه روند * ویت سگان کور آنجا بگروند
 ۲۵۶۰ مکر نفس و تن نماند عالم شهر * او نگردد جز بوخی آلت قلب فہر
 هر که جنس اوست یار او شود * جز مگر داود کو شیخت بود
 کو مبدل گشت و جنس تن نماند * هر که حق در مقام دل نشانند
 خلق جمله علقی اند از کین * یارِ علت می شود علت یقین
 هر خبی دعوی دباودے کند * هر که بی تمیز کف در وی زند
 ۲۵۶۵ از صیادی بشنود آواز طیر * مرغ ابله می کند آن سوه سیر
 نقد را از نقل شناسد غویست * هین ازو بگریز اگر چه معنویست
 رسته و بر بسته پیش او یکست * گر یقین دعوی کند او در شکست
 این چنین کس گر ذکی مطلق است * چویش این تمیز نبود احق است
 هین ازو بگریز چون آهو ز شیر * سوی او مشتاب ای دانا دلیر

نش ظلمانی K (۲۵۵۷)

کان شیخت BK Bul. که شیخت A (۲۵۶۱)

و Bul om. (۲۵۶۲)

گر بختن عیسی علیه السّلم فراز کوه از احقان،

۲۰۷۰ عیسیٰ مَریمَ بکوهی و گر بخت • شیر گویی خون او و خواست رخت
آن یکی در پی دوید و گنت خَبر • در پیت کس نیست چه گریزی چو طیر
با شتاب او آنچنان میبخت جُفت • کز شتاب خود جواب او نگفت
یک دو میدان در پی عیسی براند • پس بجِدِّ جَدِّ عیسی را بخواند
کز پی مَرَضاتِ حق یک لحظه بیست • که مرا اندر گریزت مشکلیست
۲۰۷۵ از کی این سو و گریزی ای کریم • فی پیت شیر و نه خصم و خوف و بیم
گنت از احق گریزانم برو • و رهانم خویش را بندم مشو
گنت آخر آن مسبحا فی توی • که شود کور و کر از تو مستوی
گنت آری گنت آن شه نیستی • که فسون غیبر را مأویستی
چون بخوانی آن فسون بر مرده • بر جهد چون شیر صید آورده
۲۰۸۰ گنت آری آن منم گنتا که تو • فی زرگل مرغان کئی ای خوب رُو
گنت آری گنت پس ای روح پاک • هر چه خواهی و کنی از کبست پاک
با چنین برهان که باشد در جهان • که نباشد مر تر از بندگان
گنت عیسی که بذات پاک حق • مُبَدِّعِ تن خالق جان در سَقِ
حُرْمَتِ ذات و صفات پاک او • که بود گردون گریبان چاک او
۲۰۸۵ کان فسون و اسم اعظم را که من • بر کر و بر کور خواندم شد حسن
بر گم سنگین بخواندم شد شکاف • خرقه را بدرید بر خود تا بناف
بر تن مرده بخواندم گشت حی • بر سر لاشی بخواندم گشت شی
خواندم آنرا بر دل احق بود • صد هزاران بار و درمانی نشد
سنگِ خارا گشت و زان خور نگشت • ریگ شد کر وی نرُود هیچ گشت

ای میحا B (۲۰۷۷)

A seems to have read *دل احق بود* originally, but a corrector has altered
و درمانی نبود A. (شود) شود.

۲۵۱۰ گفت حکمت چیست کآنجا اسم حق . سود کرد اینجا نمود آنرا سَقِ
 آن هان رنجست و این رنجی چرا . او بشد این را و آنرا شد دوا
 گفت رنجِ احمق قهر خداست . رنج و کوری نیست قهر آن ابتلاست
 ابتلا رنجست کآن رحم آورد . احمق رنجست کآن زخم آورد
 آنچ داغِ اوست مهر او کرده است . چاره بر وی نیارد بُرد دست
 ۲۵۱۵ ز آخنان بگریز چون عسی گریخت . صحبت احمق بسی خونها که ریخت
 اندک اندک آبرا دزدد هوا . دین چنین دزدد هر احمق از شما
 گرمیت را دزدد و سردی دهد . همچو آن کو زیر کون سنگی نهد
 آن گریز عسی نی از بیم بود . اینست او آف بی، تعلیم بود
 زهر را بر کند آفای را . چه غم آن خورشید با اشراق را

قصه اهل سبا و حماقت ایشان و اثر ناکردن نصیحت انبیا در احمقان

۲۶۰۰ یاد آمد فیضه اهل سبا . عزتم احمق صباشان شد و با
 آن سبا ماند بشهر بس گلان . در فسانه بشنوی از کودکان
 کودکان افسانه می آورند . دَرَج در افسانه شان بس سر و پند
 هزارها گویند در افسانه ها . گنج می جو در همه ویرانه ها
 بود شهری بس عظیم و مه ولی . قدر او قدر سگِ ریش فی
 ۲۶۰۵ بس عظیم و بس فراخ و بس دراز . سخت زفت زفت اندازه پیاز
 مردم ده شهر مجموع اندرو . لیک جمله سه تن، ناشسته رو

رخ کوری Bul. (۲۵۹۲) چرا for هذا A. (۲۵۹۱)

بهر اشراق را Bul. (۲۵۹۱) خونها بر ریخت Bul. (۲۵۹۵)

بهر احمقان Bul. نصیحت ایشان A. رجوع بقصه Heading: B قصه corr. to

زفت و زفت Bul. (۲۶۰۵) از همه Bul. (۲۶۰۴) بشهری Bul. (۲۶۰۱)

اندرو خلق و خلایق بی شمار. لیک آن جمله سه خام پخته خوار
 جان ناکرده بجانان تاخت. گر هزارانست باشد نیم تن
 آن یکی بس. دوزین و دیده کور. از سلیمان کور و دیده پای مور
 ۲۶۱۰ و آن دگر بس تیز گوش و نخت کر. گنج در وی نیست یک جو سنگ زر
 و آن دگر غور و برهنه لاشه باز. لیک دامنه جامه او دراز
 گفت کور اینک سپای و زسند. من می بینم که چه قومند و چند
 گفت کر آره شوم بانگشان. که چه می گویند پیدا و نهان
 آن برهنه گفت ترسان زین من. که بپرند امر درازی دامنم
 ۲۶۱۵ کور گفت اینک بنزدیک آمدند. خیز بگریزم پیش از زخم و بند
 کر می گوید که آری مشغله. و شود نزدیکتر یاران هله
 آن برهنه گفت آره دامنم. از طمع بپرند و من ناایمنم
 شهر را هشتند و بیرون آمدند. در هزیمت در دی اندر شدند
 اندر آن ده مرغ فربه یافتند. لیک ذره گوشت بر وی نه نژند
 ۲۶۲۰ مرغ مرده خشک وز زخم کلاغ. استخوانها زار گشته چون بناغ
 زان می خوردند چون از صید شیر. هر یکی از خوردنش چون پیل سیر
 هر سه زان خوردند و بس فربه شدند. چون سه پیل بس بزرگ و مه شدند
 آنچنان کر فربهی هر یک جوان. در نگنجیدی ز زفتی در جهان
 با چنین گیزی و هفت اندام زفت. از شکاف در برون جستند و رفت
 ۲۶۲۵ راه برگ خلق ناپیدا رهست. در نظر ناید عجایب مخرجست

و در وی B. دیگر A (۲۶۱۰). هزارانند Bul. (۲۶۰۸). و. A om. (۲۶۰۷).

بپرند Bul. (۲۶۱۴). شنیدم Bul. (۲۶۱۴). و لاشه باز Bul. دیگر A (۲۶۱۱).

A in second hemistich: در هزیمت در دی اندر شدند. In AH vv, ۲۶۱۵

and ۲۶۱۶ are transposed.

در وی K Bul. (۲۶۱۶). A om. (۲۶۱۸). A om. (۲۶۱۷).

با چنین کبری A (۲۶۲۴). آنچنان از A (۲۶۲۴). بناغ K Bul. (۲۶۲۰).

در نظر ناید که آن بیجا رهست BK Bul. (۲۶۲۵).

نك پياپی کاروانها مُقننی . زین شکافِ تر که هست آن مُقننی
بر تر از جوی نیای آن شکاف . سخت ناپیدا وزو چندین زفاف

شرح آن کور دوربین و آن کرّ تیزشنو و آن برهنه درازدامن،

کرّ امل را دان که مرگ ما شنید . مرگِ خود نشنید و نقل خود ندید
حرص ناپیاست بیند مو بمو . عیبِ خلفان و بگوید کو بکو
(۲۶۴) عیبِ خود يك ذره چشمِ کورِ او . و نیند گرچه هست او عیبِ جو
عُور و ترسد که دامانش بُرند . دامنِ مردِ برهنه کی درند
مردِ دنیا مفلس است و ترس ناك . هیچ او را نیست از دزدانش باك
او برهنه آمد و عریان رود . وز غمِ دزدش جگر خون میشود
وقتِ مرگش که بود صد نوحه پیش . خند آید جانش را زین ترسِ خویش
(۲۶۵) آن زمان داند غنی کش نیست زر . هم ذکِ داند که بُد او بی هنر
چون کنارِ کودکی پُر از سفال . کو بر آن لرزان بود چون رمبِ مال
گر ستانی پاره گریان شود . پاره گر بازش دهی خندان شود
چون نباشد طفل را دانش دُثار . گریه و خندش ندارد اعتبار
محشم چون عاریت را ملك دید . پس بر آن مال دُرُوغین و طپید
(۲۶۶) خواب و بیند که او را هست مال . ترسد از دزدی که بُزاید جوال
چون زخوابش بر جهانند گوشِ کش . پس ز ترسِ خویش تسخر آیدش
همچنان لرزانی این عالمان . که بُودشان غفل و علم این جهان

Heading: Suppl. in marg. H.

وز دزدانش B (۲۶۴) . ببیند کو بکو . عیبِ خلفان را بگوید A (۲۶۴)

and so corr. in H. , که او بد بی هنر BK Bul. (۲۶۵) . زین خله خویش A (۲۶۴)

A ملك دید H (۲۶۴) . خندش B (۲۶۴) and so corr. in H.

ترسانی این عالمان B (۲۶۴) . پس بر ترس خویش Bul. (۲۶۴)

از پی این عاقلانِ ذو فنون * گفت ایزد در نُهی لا یَعْلَمُونَ
 هر یکی ترسانِ زُردئی کسی * خوشتن را علم پندارد بسی
 ۲۶۹۵ گوید او که روزگار می‌برند * خود ندارد روزگار، سودمند
 گوید ار کارم بر آوردند خلق * غرقِ بیکاریست جانِش تا بخلق
 غیر ترسان که من دامن کشان * چون رهانم دامن از چنگالشان
 صد هزاران فصل داند از علوم * جانِ خود را می‌ندانند آن ظَلوم
 داند او خاصیتِ هر جوهری * در بیانِ جوهرِ خود چون خری
 ۲۷۰۰ که می‌دانم یَجُوز و لا یَجُوز * خود ندانی تو یَجُوزی یا عَجُوز
 این روا و آن ناروا دانی و لیک * تو روا یا ناروا بی تو نیک
 قیمتِ هر کاله می‌دانی که چیست * قیمتِ خود را ندانی احمقست
 سعدها و نحسها دانسته * ننگری تو سعدی یا ناشسته
 جانِ جمله علمها اینست این * که بدانی من یکم در یومِ دین
 ۲۷۰۵ آن اصولِ دین بدانستی تو لیک * بنگر اندر اصلِ خود گز هست نیک
 از اصولیتِ اصولِ خویش به * که بدانی اصلِ خود ای مردِ مه

صفت خرمی شهر اهل سبا و ناشکری ایشان،

اصطلاح بد بود آن اهل سبا * می‌رمیدند ز آسبابِ لفا
 دادشان چندان ضیاع و باغ و راغ * از چپ و از راست از بهر فراغ

ABK Bul. فضل. (۲۶۹۸) جاصقی A (۲۶۹۹).

ای عجز Bul. بحوری یا عجز A (۲۶۹۰).

BK Bul. ننگری سعدی تو. (۲۶۹۴) For the metre cf. note on v. ۱۷۱۹. After this verse AH add (cf. v. ۲۵۰۲):

جان جمله علمها اینست خود * کو پیشند جمله را جان ابد

AB (۲۶۹۵) از اصول.

Heading: A om. شهر.

بس که افتاد از پُری ثمار. تنگ می‌شد معبر ره بر گذار
 آن نثار میوه ره را می‌گرفت. از پُری میوه ره‌رو در شگفت
 سله بر سر در درختان نشان. پُر شده ناخواست از میوه نشان
 باد آن میوه فشانده فی کسی. پُر شدی ز آن میوه دامن‌ها بسی
 خوشه‌ای زفت تا زیر آمد. بر سر و روی رونده می‌زده
 مرد گلخن‌باب از پُری زر. بسته بودی در میان زرین کمر
 سگ کلچه کوفتی در زیر پا. تخمه بودی گرگ صحرای نوا
 گشته این شهر و ده از دزد و گرگ. بُز نترسیده هم از گرگ سترگ
 گر بگویم شرح نعمت‌های قوم. که زیادت می‌شد آن یوما پیوم
 مانع آید از سخنانِ مِهم. انبیا بردند امیر فاستم

آمدن پینغامبران از حق بنصیحت اهل سبا،

سبزه پیغمبر آنجا آمدند. گم‌ره‌انرا جمله ره‌بر می‌شدند
 که هله نعمت فزون شد شکر کو. مرکب شکر از بخشد حر کو
 شکر منعم واجب آید در خورد. ورنه بگشاید در خشم ابد
 هین کرم بیند و این خود کس کند. کر چنین نعمت بشکری بس کند
 سر بیخشد شکر خواهد سجد. پا بیخشد شکر خواهد قعد
 قوم گفته شکر مارا بُرد غول. ما شدیم از شکر وز نعمت ملول
 ما چنان پُرمرده گشتیم از عطا. که نه طاعتان خوش آید نه خطا
 ما نمی‌خواهیم نعمت‌ها و باغ. ما نمی‌خواهیم اسباب و فراغ
 انبیا گفتند در دل علیست. که از آن در حق شناسی آفتست

(۲۶۶۴) A om. و.

(۲۶۶۷) Bul. یوما پیوم.

Heading: K om. از

(۲۶۶۹) ABHK پینغامبر.

(۲۶۷۶) Bul. اسباب فراغ.

نعمت از وسه جلگی علت شود . طعمه در بیمار گی قوت شود
 چند خوش پیش تو آمد ای مُصر . جمله ناخوش گشت و صاف او کُبر
 ۲۸۰ تو علّت این خوشبها آمدی . گشت ناخوش هرچه در وی کف زدی
 هرکه او شد آشنا و یار تو . شد حقیر و خوار در دیدار تو
 هرکه او بیگانه باشد با تو هم . پیش تو او بس مه‌است و محترم
 این هم از تأثیر آن بیمارست . زهر او در جمله جُفتان سارست
 دفع آن علت باید کرد زود . که شکر با آن حدّث خواهد نمود
 ۲۸۵ هر خوشی کاید بتو ناخوش شود . آب حیوان گر رسد آتش شود
 کبیبای مرگ و جنکست آن صفت . مرگ گردد زان حیانت عاقبت
 بس غذایی که زوی دل زند شد . چون پیامد در تن تو گنّه شد
 بس عزیزی که بنار اِشکار شد . چون شکارت شد بر تو خوار شد
 آشنایی عقل با عقل از صفا . چون شود هر دم فزون باشد و لا
 ۲۹۰ آشنایی نفس با هر نفس پست . تو یقین می‌دانی که دم کم کمترست
 زانک نفس گرید علت می‌تند . معرفت را زود فاسد می‌کنند
 گبرخواهی دوست را فردا نیر . دوستی با عاقل و با عقل گیر
 از نومر نفس چون با علّی . هرچ گیری تو مرض را آلتی
 گبر بگیری گوهری سنگی شود . ور بگیری پهنر دل جنگی شود
 ۲۹۵ ور بگیری نکنه بختری لطیف . بعدِ ذرکت گشت بی‌ذوق و کثیف
 که من این را بس شنیدم کهنه شد . چیزِ دیگر گو بجز آن ای عَصُد
 چیزِ دیگر تازه و نو گفته گیر . باز فردا زان شوی سیر و نفیر
 دفع علت کن چو علت خو شود . هر حدیثی کهنه پشت نو شود

کف در وی Bul. (۲۸۰) A . پش تو آید Bul. (۲۷۱) B.

هر دم کمترست Bul. (۲۹۰) B . و لا K (۲۸۱) . بس پست B (۲۸۲)

کثیف و before A om . و لطیف Bul. بکر K (۲۹۵)

حدیث B Bul. (۲۹۸)

تا که آن کهنه بر آرد برگ نو . بشکنانند کهنه صد خوشه زگو
 ۲۷۰۰ ما طیبانیم شاگردان حق . بحر قلزم دید ما را فَأَنْتَلَقِ
 آن طیبان طبعیت دیگرند . که بدیل از راه نهضی بنگرند
 ما بدیل بی واسطه خوش بنگریم . کز فراست ما بعالی منظریم
 آن طیبان غذا اند و ثمار . جان حیوانی بدیشان استوار
 ما طیبان فعالینم و مقال . مَلِیْهِمْ ما پرتو نور جلال
 ۲۷۰۵ کین چنین فعلی ترا نافع بود . وَأَنْجَانِ فعلی زره قاطع بود
 این چنین قولی ترا پیش آورد . وَأَنْجَانِ قولی ترا نبش آورد
 آن طیبانرا بود بولی دلیل . وین دلیل ما بود وَحْیِ جلیل
 دستمزدی و نخواهیم از کمی . دستمزد ما رسد از مقدسی
 هین صلا بیمارئ ناسوررا . داروے ما یک یک رنجوررا

معجزه خواستن قوم از پیغامبران،

۲۷۱۰ فور گفتند ای گروه مدعی . گو گواه علم طب و نافع
 چون شما بسته همین خواب و خورید . همچو ما باشید در دیه ی چریند
 چون شما در دام این آب و رگبید . گی شما صیاد سیمرخ دلبید
 حبّ جاه و سروری دارد بر آن . که شمارد خویش از پیغمبران
 ما نخواهیم این چنین لاف و دروغ . کردن اندر گوش و افتادن بدوغ

(۲۷۱۱) H از کهنه نو A. with برود suppl. above. AB Bul.

بشکنند آن کهنه.

و. شاگردان (۲۷۰۰) Bul.

(۲۷۰۵) Bul. نافع شود.

(۲۷۰۷) B om.

(۲۷۰۸) BK Bul. رسد از حق بی.

و. (۲۷۱۰) Bul. om.

(۲۷۱۱) In A و is written before در ده، above the line.

(۲۷۱۲) A پیغامبران ABHK. حبّ و جاه.

(۲۷۱۴) A گفت و دروغ. A om. و before افتادن.

۲۷۱۵ انبیا گفتند کین زان علتست . مایه کورے حجاب رؤیتست
 دعوی ما را شبیدیت و شما . می بینید این گهر در دست ما
 امتحانست این گهر مر خلق را . ماش گردانیم گرد چشمها
 هرکه گوید کوگوا گفتش گواست . کوئی بیند گهر حبس عاست
 آفتابی در سخن آمد که خیز . که بر آمد روز بر چه کم ستیز
 ۲۷۲۰ تو بگویی آفتابا کُگوگاه . گویدت ای کور از حق دید خواه
 روز روشن هرکه او جوید چراغ . عین جُست کوریش دارد بلاغ
 و نه بی بی گمانی برده . که صباحست و تو اندر پرده
 کوری خود را مکن زین گفت فاش . خاش و در انتظار فضل باش
 در میان روز گفتن روز گو . خویش رسوا کردندت ای روز جو
 ۲۷۲۵ صبر و خاموشی جذوب رحمتست . وین نشان جُستن نشان علتست
 اُصْطُوا پذیر تا بر جان سو . آید از جانان جزای اُصْطُوا
 گر نخواهی نکس پیش این طیب . بر زمین زن زر و سُرّا ای لیب
 گفت افزون را تو بفروش و بخر . بذل جان و بذل جاه و بذل زر
 تا ثناء تو بگوید فضل هو . که حسد آرد فلک بر جاه تو
 ۲۷۳۰ چون طیبانرا نگه دارید دل . خود ببینید و شوید از خود خجل
 دفع این کوری بدست خلق نیست . لیک اکرام طیبان امر هدیتست
 این طیبانرا بجان بند شوید . تا بهشک و عنبر آگند شوید

متم داشتن قوم انبیارا،

قوم گفتند این همه زرفست و مکر . گی خدا نایب کند از زید و بکر

شنیدید Bul. (۲۷۱۶)

فاش گردانیم Bul. (۲۷۱۷)

(۲۷۱۸) A عاست , and so H, in which the middle letter has a point both above and below. B چشمش عاست.

ورغی دانی B (۲۷۲۲)

نشان عاقبتست A (۲۷۲۵)

که خدا AB (۲۷۲۳)

هر رسول شاه باید جنس او . آب و گل کو خالق افلاك كو
 ۲۷۳۰ مغز خر خوردیم تا ما چون شاه . پشه را داریم همراز هما
 كو هما كو پشه كو گل كو خدا . زافسان چرخ چه بود ذره را
 این چه نسبت این چه پیوندی بود . تا که در عقل و دماغی در رود

حکایت خرگوشان که خرگوشی را برسالت پیش پیل فرستادند
 که بگو که من رسول ماه آسمان پیش تو که ازین چشمه آب
 حذر کن چنانک در کتاب کلیله تمام گفته است،

این بدان ماند که خرگوشی بگفت . من رسول ماهر و با ماه جفت
 کر رمه پیلان بر آن چشمه زلال . جمله نخچیران بُدند اندر و بال
 ۲۷۴۰ جمله محروم و زخوف از چشمه دور . حله کردند چون کم بود زور
 از سرگه بانگ زد خرگوش زال . سوی پیلان در شب غره هلال
 که بیا رابع عشر ای شاه پیل . تا درون چشمه یابی این دلیل
 شاه پیلان من رسول پیش ییست . بر رسولان بند و زجر و خشم نیست
 ماهی گوید که اے پیلان روید . چشمه آن ماست زین یکسو شوید
 ۲۷۵۰ ورنه من تان کور گردانم یتم . گفتم از گردن برون انداختم
 نرک این چشمه بگوید و روید . تا ز زخم تیغ مه ایمن شوید
 نك نشان آنست کاندز چشمه ماه . مضطرب گردد ز پیل آب خواہ
 آن فلان شب حاضر آ ای شاه پیل . تا درون چشمه یابی زین دلیل

تا کی A (۲۷۳۷)

Heading: A خرگوش را . In H برسالت is suppl. in marg. A که بگو من که رسول

شاه پیلان AK (۲۷۴۲)

A in second hemistich تیغ مه ایمن شوید (۲۷۴۴)

A om. (۲۷۴۵) A om. K. Bul. تیغ من (۲۷۴۶)

چونك هفت و هشت از مه بگذرید . شاه پیل آمد ز چشمه می چربید
 ۲۷۵۰ چونك زد خرطوم پیل آن شب در آب . مضطرب شد آب و مه کرد اضطراب
 پیل باور کرد از وے مان خطاب . چون درون چشمه مه کرد اضطراب
 ما نه زان پیلان گولیم ای گروه . كه اضطراب ماه آردمان شكوه
 انبیا گفتند آه پند جان . سخت تر کرد ای سفیهان بندتان

جواب گفتن انبیا طعن ایشانرا و مثل زدن ایشانرا،

ای دریفا كه دوا در ریختان . گشت زهر قهر جان آهنگتان
 ۲۷۵۵ ظلمت افزود این چراغ آن چشمرا . چون خدا بگماشت پرده خشمرا
 چه رئیس جست خواهیم از شما . كه ریاستمان فروست امر سا
 چه شرف یابد ز کشتی بحر دُر . خاصه کشتی ز سرگین گشته پر
 ای دریغ آن دیده کور و کبود . آفتابی اندرو ذره نمود
 زادی كه بود بی مثل و ندید . دیده ابلیس جز طینی ندید
 ۲۷۶۰ چشم دیوانه بهارش ده نمود . زان طرف جتید کوزا خانه بود
 ای بسا دولت كه آید گاه گاه . پیشی بی دولت بگردد او ز راه
 ای بسا معشوق کاید ناشناخت . پیش بدبختی نداند عشق باخت
 این غلطیه دیده را حرمان ماست . وین مقلب قلب را سو الفضاست
 چون بت سنگین شمارا قبله شد . لعنت و کورے شمارا ظلمه شد
 ۲۷۶۵ چون بشاید سنگتان انبار حق . چون نشاید عقل و جان هراز حق
 پشه مرده همارا شد شريك . چون نشاید زنده هراز ملِك

کاضطراب. AB Bul. (۲۷۵۲) هفت و هشت. AB Bul. (۲۷۴۱)

In Bul. this verse comes after the Heading. (۲۷۵۴)

Heading: H om. طعن.

After this verse Bul. adds: (۲۷۶۲)

احسانرا اینچنین حرمان چراست * می نازد بگهرمانرا راه راست

یا مگر مرده تراشیده شاست . پشه زنه تراشیده خداست
 عاشق، خویشید و صنعت کرد خویش . دُمِ ماران را سَرِ مارست کبش
 فی در آن دُمِ دولتی و نعمی . فی در آن سَرِ راحتی و لذتی
 ۲۷۷۰ گرِ سرگردان بود آن دُمِ مار . لایقند و در خورند آن هر دو یار
 آن چنان گوید حکیم، غزنوی . در الهی نامه خوش گر بشنوی،
 کمر فضولی کن تو در حکم، قدر . در خور آمد شخصی خر با گوشِ خر
 شد مناسب عضوها و اندانها . شد مناسب وصفها با جانها
 وصفِ هر جانی تناسب باشدش . بی گمان با جان که حق بتراشدش
 ۲۷۷۵ چون صفت با جان قرین کردست او . پس مناسب دانش همچون چشم و رُو
 شد مناسب وصفها در خوب و زشت . شد مناسب حرفها که حق نبشت
 دیک و دل هست یَتِّ اَصْبَعین . چون قلم در دستِ کاتب ای حُسین
 اصْبَعِ لطفست و فخر و در میان . کلکِ دل با قبض و بسطی زین بَنان
 اے قلمِ بنگر گر اِجلالستی . که میانِ اَصْبَعین کیستی
 ۲۷۸۰ جمله قصد و جنبشت زین اصبع است . فراقِ تو بر چار راهِ مَجْمَع است
 این حُرُوفِ حالها از نسخِ اوست . عزم و قَسَخْت هم زَعَزَم و نَسَخِ اوست
 جز نیاز و جز نَضَرع راه نیست . زین تَقَلُّبِ هر قلم آگاه نیست
 این قلم داند ولی بسرِ قدرِ خود . قدرِ خود پیدا کند در نیک و بد
 آنچه در خرگوش و پیل آویختند . تا از لرزا با جَبَل آمیختند

بیان آنک هر کس را نرسد مثل آوردن خاصه در کار الهی،

۲۷۸۵ گی رستنان این مثلاً ساختن . سوی آن درگاه پاك انداختن

(۲۷۷۱) BK Bul. and so corr. in H. خوش بشنوی (۲۷۷۱) . عاشق خویشند A (۲۷۷۱)

(۲۷۷۲) Bul. apparently A (۲۷۷۲) نوشت B (۲۷۷۲) . گوش خر با شخص خر (۲۷۷۲) Bul.

آن نسخ اوست B . حالها (۲۷۸۱) Bul. . اَصْبَعین لطفست (۲۷۷۸) Bul. . دیکِ دل (۲۷۷۸) Bul.

(۲۷۸۵) In Bul. this verse precedes the Heading.

آن مثل آوردن آن حضرتست * که بعلم سِر و جهرا و آیتست
 تو چه دانی سِر چیزی تا تو گل * یا بزلّی یا برُخ آری مثل
 موسی آنرا عصا دیند و نبود * ازدها بُد سِر او لب می‌گشود
 چون چنان شاهی نداند سِر چوب * تو چه دانی سِر این دام و حُبوب
 چون غلط شد چشم موسی در مثل * چون کند موئی فضولی مُدْخَل^{۲۷۹۰}
 آن مثال ترا چو ازدها کند * تا پاسخ جزو جزوت برکند
 این مثال آورد ابلیس، لَیْن * تا که شد ملعون حق نا یوم دین
 این مثال آورد قارون از لجاج * تا فرو شد در زمین با فخت و تاج
 این مثال ترا چو زاغ و بوم دان * که ازیشان پست شد صد خاندان

مثلا زدن قوم نوح با سبزه در زنان کشتی ساختن،

^{۲۷۹۰} نوح اندر بادیه کشتی بساخت * صد مثل گو از پی تَسْخَر بناخت
 در یابانی که چاه آب نیست * می‌کند کشتی چه نادان ابلیست
 آن یکی می‌گفت ای کشتی بناز * و آن یکی می‌گفت پَسَرش هم بساز
 او می‌گفت این فرمان خداست * این بچَرَنکها نخواهد گشت کاست

این مثال ترا A (۲۷۹۱)

بر زمین A (۲۷۹۲)

و ابلیست B. After this verse Bul. adds: (۲۷۹۳)

آن یکی گننا دمش کز بد و را * و آن دگر گفت پای او معوج چرا
 و آن دگر گفت ای بود مشک بهی * غر آخر دید آنرا غر گهی

یکی for دگر A in second hemistich (۲۷۹۷)

حکایت آن دزد که می پرسیدندش که چه می کنی نیم شب در
بن این دیوار گفت دهل می زنم،

این مثل بشنو که شب دزدی عید * در بن دیوار خفیه می برید
۲۸۰۰ نیم پیداری که او رنجور بود * طقطق آهسته اش را می شنود
رفت بر بام و فرود آویخت سر * گفت اورا در چه کاری ای پدر
خبر باشد نیم شب چه می کنی * تو کی گفتا دهل زن ای سنی
در چه کاری گفت می گویم دهل * گفت کو بانگ دهل ای بوسیل
گفت فردا بشنوی این بانگ را * نعره یا حسرتا یا ولتسا
۲۸۰۵ آن دروغست و کثر و بر ساخته * سیر آن کثر را تو هر نشاخته

جواب آن مثل که منکران گفتند از رسالت خرگوش
پیغام پیل از ماه آسمان،

سر آن خرگوش دانه دیو فضول * کی ببیش نفس تو آمد رسول
تا که نفس گول را محروم کرد * ز آب حیوانی که از وی خضر خورد
باز گونه کرده معنبش را * کفر گفتی مستعد شو نبش را
اضطراب ماه گفتی در زلال * که بترسانید پیلانرا شغال
۲۸۱۰ قصه خرگوش و پیل آری و آب * خشیت پیلان زمه در اضطراب
این چه مانند آخر ای کوران خام * با مهنی که شد زبوش خاص و عام
چه مه و چه آفتاب و چه فلك * چه عقول و چه نفوس و چه ملک

Heading: H om. این. B om. درین بن. Bul. در بن آن. A چه before که.

(۲۷۱۱) A که آن دزدی.

Heading: A om. Bul. پیغام. گفتند از and مثل.

۲۸۰۹) Bul. بترساند. (۲۸۱۲) Bul. عقول و چه نفوس.

آفتاب آفتاب آفتاب . این چه می گویم مگر هستم بخواب
صد هزاران شهر را خشم شهن . سرنگون کردست ای بد گم زهان
۲۸۱۵ کوه بر خود می شکافد صد شکاف . آفتابی چون خراسی در طواف
خشم مردان خشک گرداند محاب . خشم دلهما کرد عالمها خراب
بشگرید ای مردگان بی حنوط . در سیاست گاه شهرستان لوط
پیل خود چه بود که سه مرغ پران . کوفتند آن پیلکانرا استخوان
۲۸۲۰ اضعف مرغان ابابیلست و او . پیل را بذرید و نپذیرد رفو
کیست کو نشید آن طوفان نوح . یا مضاف لشکر فرعون و روح
روحشان بشکست و اندر آب ریخت . ذره ذره ایشان بر می گسیخت
کیست کو نشید احوال نمود . و آنک صرصر عادیانرا می ربود
چشم باری در چنان پیلان گشا . که بُدندی پیلکش اندز و غا
آنچنان پیلان و شاهان ظلم . زیر خشم دل همیشه در رجوم
۲۸۲۵ تا ابد امر ظلمتی در ظلمتی . می روند و نیست غوثی رحمتی
نام نیک و بد مگر نشیده اید . جمله دیدند و شما نادیده اید
دیگر نادیده می آید لیک . چشمتانرا و گشاید مرگ نیک
گیر عالم پُر بود خورشید و نور . چون روی در ظلمتی مانند گور
بی نصیب آبی از آن نور عظیم . بسته روزن باشی از ماه کریم
۲۸۳۰ تو درون چاه رفتی ز کاخ . چه گنه دارد جهانهای فراخ
جان که اندر وصف گرگی ماند او . چون ببینند روی یوسف را بگو
لحن داودی بسنگ و گه رسید . گوش آن سنگین دلانش کم شنید
آفرین بر عقل و بر انصاف باد . هر زمان و الله اعلم بالرشاد
صَدِّقُوا رُسُلًا کَرَامًا یَا سَبَا . صَدِّقُوا رُوحًا سَبَاهَا مِنْ سَبَا
۲۸۳۵ صَدِّقُوهُمْ هُمْ شُؤْسٌ طَالِعُهُ . یُؤْمِنُوكُمْ مِنْ مَخَازِی الْفَارِعِ

(۲۸۱۸) A آن مالکانرا

(۲۸۱۹) K om. و before پذیرد

(۲۸۲۴) A و آنچنان

(۲۸۲۲) A که شنید

صَدَقُوا مِنْهُمْ هُمْ بُدُوْرَ زَاهِرَه . قَبْلَ اَنْ يَلْقَوْكُمْ بِالسَّاهِرَه
 صَدَقُوا مِنْهُمْ هُمْ مَصَائِجُ النَّجَى . اَكْرَمُوْهُمْ هُمْ مَنَاصِيْحُ الرَّجَا
 صَدَقُوا مَنْ لَيْسَ يَرْجُوْ خَيْرَكُمْ . لَا تَضْلُوا لَا تَضِلُّوا غَيْرَكُمْ
 پارسی گویم هین تازی بَهل . هندوی آن تُرك باش ای آب و گل
 هین گواههای شاهان بشنوید . بگرویدند آسمانها بگرویدند

معنی حزم و مثال مرد حازم

یا بحال اولینان بشگرید . یا سوی آخر مجزوی در پَرید
 حزم چه بود در دو تدبیر احتیاط . از دو آن گیری که دُورست از خُباط
 آن یکی گوید درین ره هفت روز . نیست آب و هست ریگ پای سوز
 آن دگر گوید دروعست این بران . که بهر شب چشمه بینی روان
 حزم آن باشد که برگیری تو آب . تا زنی از ترس و باشی بر صواب
 گر بود در راه آب این را بریز . ورنه نباشد وای بر مرد سبیز
 ای خلیفه زادگان دادی کشید . حزم بهر روز مبعادی کشید
 آن عدوی که پدرتان کین کشید . سوی زندانش زعلین کشید
 آن شه شطرنج دل را مات کرد . از بهشتش مُخره آفات کرد
 چند جا بندش گرفت اندر نبرد . تا بگشتی دز فگندش روی زرد
 این چنین کردست با آن بهلوان . سست سستش منگرید ای دیگران
 مادر و بابای مارا آن حسود . تاج و پیرایه بجالاکي ربود
 کردشان آنجا برهنه و زار و خوار . سالها بگریست آدم زار زار

آب گل A (۲۸۴۱) . برجا AB (۲۸۴۸) . یَلْقَوْكُمْ H (۲۸۴۶)

Heading: AH مردم حازم.

و پای سوز A (۲۸۴۲) . اولینان A (۲۸۴۱)

در صواب Bul. (۲۸۴۵) . این بدان AH (۲۸۴۴)

زار خوار A (۲۸۴۳) . دیگران for بهلوان A (۲۸۵۱)

که ز آشک چشم او رُوسید نبت * که چرا اندر جریده لاست نبت
 ۲۸۵۰ تو قیاسی گیر طرّارِش را * که چنان سرور کند زو ریش را
 الحذر ای گل پرستان از شرش * تیغ لا حولی زیند اندر سرش
 کوهی بیند شمارا از کین * که شما اورا نمی بیند هین
 دایما صیاد ریزد دانهها * دانه پیدا باشد و پنهان دغا
 هر کجا دانه بدیدی الحذر * تا نبندد دام بر تو بال و پر
 ۲۸۶۰ زانک مرغی کو بجز زانک دانه کرد * دانه از صحرای بی تزویر خورد
 هم بدان قانع شد و از دام جست * هیچ دای پَر و بالش را نبست

وخامت کار آن مرغ که ترك حزم کرد از حرص و هوا،

باز مرغی فوق دیواری نشست * دید سوی دانه دای ببست
 يك نظر او سوی صحرا می کند * يك نظر حرص بدانه می کشت
 این نظر با آن نظر چالیش کرد * ناگهانی از یخرد خالیش کرد
 ۲۸۶۵ باز مرغی کان تردد را گذاشت * زان نظر بر کند و بر صحرا گماشت
 شاد پَر و بال او بخاله * تا امام جمله آزادان شد او
 هر که اورا مقتدا سازد برست * در مقام امن و آزادی نشست
 و آنک شام حازمان آمد دلش * تا گلستان و چمن شد منزلش
 حزم ازو راضی و او راضی ز حزم * این چنین کن گر کنی تدبیر و عزم
 ۲۸۷۰ بارها در دام حرص افتاده * خلق خود را در بُریدن داده
 بازت آن توای لطف آزاد کرد * توبه پذیرفت و شمارا شاد کرد
 گفت إن عدتُم کذا عدنا کذا * نحن زوجنا أفعالنا بالجزا

اورا می بیند A (۲۸۵۷)

Heading: ABH Bul. om. کار.

(۲۸۷۲) GK أفعال as in text.

چونك جُفتی را بر خود آورم - آند آن جفتش دوانه لاجرم
 جفت کردم این عمل را با اثر - چون رسد جفتی رسد جفتی دگر
 ۱۸۷۰ چون رُیاید غارتی از جفت شوی * جفت می آید پس او شوی جوی
 بارِ دیگر سوی این دام آمدیت * خاك اندر دشت توه زدیت
 بازت آن تَوَاب بگشاد آن گره * گفت هین بگریز روی این سو مینه
 باز چون پروانه نشیان رسید * جانانرا جانب آتش کشید
 کم کن ای پروانه نسیان و شکی * در پرسوزید بنگر تو یکی
 ۱۸۸۰ چون رهیدی شکر آن باشد که هیچ * سوی آن دانه نداری پیچ پیچ
 تا ترا چون شکرگویی بخشد او * روزی بی دام و بی خوفِ عدو
 شکر آن نعمت که تان آزاد کرد * نعمت حق را نباید باد کرد
 چند اندر رنجها و در بلا * گفتمی از دام رها ده ای خدا
 تا چنین خدمت کم احسان کم * خاك اندر دشت شیطان زخم

حکایت نذر کردن سگان هر زمستان که این تابستان چون
 بیاید خانه سازیم از بهر زمستان را،

۱۸۸۰ سگ زمستان جمع گردد استخوانش * زخم سرما خُرد گرداند چنانش
 کو بگوید کین قدر تن که منم * خانه از سنگ باید کردندم
 چونك تابستان بیاید من بچنگ * بهر سرما خانه سازم زسنگ
 چونك تابستان بیاید از گشاد * استخوانها پهن گردد پوست شاد
 گوید او چون زفت بیند خویش را * در کدامین خانه گنجم ای کیا

از گره. GHK. بازتان تَوَاب ABGHK. (۱۸۷۷) روانه B. (۱۸۷۲)

گفت. A. (۱۸۸۲) B. Bul. شیطان کم. After this verse Bul. adds:

چون دهد حق زامتحاناش رها * حال اوّل باز آید مر نرا

گشاد B. (۱۸۸۸) Heading: ABIHK Bul. om. را after زمستان.

۲۸۹۰ زفت گردد پا کشد در سایه . کاهلی سیری غری خودرایه
 گویدش دل خانه باز ای عمو . گوید او در خانه گی گنجم بگو
 استخوان حرص تو در وقت درد . درهم آید خرد گردد در نوزد
 گوئی از توبه بسازر خانه . در زمستان باشدم استانه
 چون بشد درد و شدت آن حرص زفت . همچو سگ سودای خانه از تو رفت
 ۲۸۹۵ شکر نعمت خوشتر از نعمت بود . شکر باره گی سوی نعمت رود
 شکر جان نعمت و نعمت چو پوست . زانک شکر آرد ترا تا کوی دوست
 نعمت آرد غفلت و شکر انبیا . صید نعمت کن بدام شکر شاه
 نعمت شکر کند پرچشم و میر . تا کنی صد نعمت اینار فقیمر
 سیر نوشی از طعام و ثقل حق . تا رود از تو شکم خواری و دق

منع کردن منکران انبیارا علیهم السلام از نصیحت کردن و
 محبت آوردن جبرئانه،

۲۹۰ قوم گفتند ای نصحان بس بود . اینچ گفتید ار درین ده کس برد
 قفل بر دلمای ما بنهاد حق . کس نناند بُرد بر خالق سبق
 نفس ما این کرد آن تصویرگر . این نخواهد شد بگفت و گو دگر
 سنگ را صد سال گویی لعل شو . کهنه را صد سال گویی باش نو
 خاک را گویی صفا آب گیر . آب را گویی عمل شو یا که شیر
 ۲۹۰۵ خالق افلاک او و افلاکیان . خالق آب و تراب و خاکیان
 آسمان را داد دوران و صفا . آب و گل را تیره روی و نما

چون بشد آندرد و شدت حرص زفت. Bul. (۲۸۹۷) G غری as in text. (۲۸۹۰)

In A the hemistichs of this verse are transposed. (۲۸۹۶)

AB Bul. میر for میر. (۲۸۹۸)

Heading: AG om. منکران. G om. علیهم السلام.

آنج ABH (۲۹۰۰) Bul. نناند برد. (۲۹۰۱)

گی تواند آسان دُردی گُزید . گی تواند آب و گِل صفت خرید
قسمتی کردست هر یک را رُی . گی کُهی گردد بجهدی چون کُهی

جواب انبیا علیهم السلام مر جبریانرا،

انبیا گفتند کارے آفرید ، و صفهای که تَنان زان سَر کشید
۲۱۰ و آفرید او و صفهای عارضی . که کسی مَبفُوض می گردد رضی
سنگ را گویی که زر شو بیهدست . سَن را گویی که زر شوراه هست
ریگ را گویی که گِل شو عاجزست . خالک را گویی که گِل شو جایزست
رنجها دادست کآنرا چاره نیست . آن بَمل، لنگی و فطس و عَمیست
رنجها دادست کآنرا چاره هست . آن بَمل، لَفوه و درد سَرسست
۲۱۵ این دواها ساخت بهر ائتلاف . نیست این درد و دواها از گراف
بلک اغلب رنجها را چاره هست . چون بحد جویی یآید آن بدست

مکرر کردن کافران حجتهای جبریانرا،

قوم گفتند ای گروه این رنج ما . نیست زان رنجی که پُذیرد دوا
سالها گفتید زین افسون و پند . سخت تر می گشت زان هر لحظه بند
گر دوا را این مرض قابل بُدی . آخر از وی ذَرّه زایل شده
۲۱۲ سُدّه چون شد آب نآید در جگر . گر خورد دریا رود جایی دگر
لاجرم آماس گیرد دست و پا . تشنگی را نشکند آن اسنفا

(۲۱۰/۸) After this verse Bnl. adds:

صافنی خود نیست تبدیلا مدار * آب نبود انگین ای هویشرا

که آری H. گفتند که کاری A (۲۱۰/۹)

باز جواب آنبا علم السلام ایشانرا،

آنبا گفتند نومیدی بدست * فضل و رحمتی باری بی حدست
از چنین محسن نشاید نا امید * دست در قتراک این رحمت زبید
اے بسا کارا که اول صعب گشت * بعد از آن بگشاده شد سختی گذشت
۲۹۲۵ بعد نومیدی بسی او میدهاست * از پس ظلمت بسی خورشیدهاست
خود گرفتیم که شا سنگین شدیت * قفلها بر گوش و بر دل بر زدیت
هیچ مارا با قبولی کار نیست * کار ما تسلیم و فرمان کرد نیست
او بفرمودستان این بندگی * نیست مارا از خود این گویندگی
جان برای امر او دارم ما * گر بریگی گوید او کارم ما
۲۹۲۶ غیر حق جانم نمی را یار نیست * با قبول و رد خلقش کار نیست
مزد تبلیغ رمالانش ازوست * زشت و دشمن رو شدم از بهر دوست
ما برین درگه ملولان نیستیم * تا ز بعد راه هر جا بیستیم
دل فرو بسته و ملول آنکس بود * کز فراق یار در محبس بود
دلبر و مطلوب با ما حاضرست * در شمار رحمتش جان شاکرست
۲۹۲۷ در دل ما لاله زار و گلشنیست * پیری و پژمردگی را راه نیست
دایما تر و جوانیم و لطیف * تازه و شیرین و خندان و ظریف
پیش ما صد سال و یکساعت یکیست * که دراز و کوتاه از ما منفکیست
آن دراز و کوتاهی در جسمهاست * آن دراز و کوتاه اندر جان کجاست
سیصد و نه سال آن اصحاب کهف * پیششان یک روز بی اندوه و آهف
۲۹۲۸ و آنکه بنمودشان یک روز هم * که بتن باز آمد ارواح از عدم

۲۹۲۵ A Bul. امیدهاست. (۲۹۲۵) Bul. در قتراک حق باید زبید. (۲۹۲۲)

و. (۲۹۲۱) A om. یا قبول K (۲۹۲۰). زدید and شدید. (۲۹۲۶) Bul.

و یا ما. دلبر مطلوب Bul. (۲۹۲۴). و. (۲۹۲۳) A om. درین درگه. AB Bul. (۲۹۲۲)

این دراز A in first hemistich (۲۹۲۸). طریف A (۲۹۲۶)

بی اندوه. Bul. as in text. یک روز G (۲۹۲۹)

چون نباشد روز و شب با ماه و سال و گئی بود سیری و پیری و ملال
 در گلستان، عدم چون بی خودیست * مستی از سغراق لطف ایزد هست
 کم یذوق کم یدر هر کس کو نخورد * کی بوم آرد جعل انفس و زرد
 نیست موهوم از بدی موهوم آن * همچو موهومان شدی معدوم آن
 ۲۱۴۵ دوزخ اندر و فم چون آرد بهشت * هیچ تابد روی خوب از خوک زشت
 هین گلوی خود مبرهان ای مهان * این چنین لقمه رسیدن تا دهان
 راههای صعب پایان برده‌ام * ره بر اهل خویش آسان کرده‌ام

مکرر کردن قوم اعتراض ترجمیه بر انبیا علیهم السلام،

فور گفتند از شما سعد خودیت * نحن هابید و ضدیت و مرتدیت
 جان ما فارغ شد از اندیشه‌ها * در غم افگدید مارا و عنا
 ۲۱۵۰ ذوق جمعیت که بود و اتفاق * شد زفال زشتان صد افتراق
 طوطی نقل شکر بودیم ما * مرغ مرگ اندیش گشتیم از شما
 هر کجا افسانه غم گستر بست * هر کجا آوازه مستکبر بست
 هر کجا اندر جهان فال بدیست * هر کجا مسخی نکالی مأخذ بست
 در مثال قصه و فال شماست * در غم انگیزی شما مشتاقست

باز جواب انبیا علیهم السلام،

۲۱۵۵ انبیا گفتند فال زشت و بد * از میان جانان دارد مدد

بدی for بدی Bul. نیست موم از بدی A (۲۱۴۴)

مرتد ای مهان Bul (۲۱۴۶) از روی زشت Bul (۲۱۴۵)

Heading: A اعتراض ترجمیه

مرتدیت and ضدیت Bul. ماییت AIII. خودیت Bul (۲۱۴۸)

مکال Bul. مأخذست and بدست G (۲۱۵۰) افگندیت ABHK (۲۱۴۹)

Heading: Bul. جواب گفتن

گر تو جایی خفته باشی با خطر * ازدها در قصد تو از سوی سر
 بهرانی مر ترا آگاه کرد * که بچه زود از نه ازدهات خورد
 تو بگویی فال بد چون می زنی * فال چه برج به بین در روشنی
 از میان فال بد من خود ترا * می رهامم می برم سوی سرا
 ۲۱۶۰ چون نبی آگه کند است از نهان * کو بدید آنج ندید اهل جهان
 گر طیبی گویدت غوره مخور * که چنین رنجی بر آرد شور و شر
 تو بگویی فال بد چون می زنی * پس تو ناصح را مؤتم و کفی
 ورنه منجم گویدت کامروز هیچ * آنچنان کاری مکن اندر پیچ
 صد ره امر بینی دروغ اختری * یک دو باره راست آید می خری
 ۲۱۶۵ این نجوم ما نشد هرگز خلاف * صحتش چون ماند از تو در غلاف
 آن طیب و آن منجم از گان * می کند آگاه و ما خود از عیان
 دود می بینیم و آتش از کران * حمله می آرد بسوی مکران
 تو می گویی خمش کن زین مقال * که زبان ماست فال شوم فال
 ای که نصیح ناصحان را نشنوی * فال بد با تست هر جا می روی
 ۲۱۷۰ افعی بر پشت تو بر می رود * او زبانی ببندش آگه کند
 گویش خاموش غمگیم مکن * گوید او خوش باش خود رفت آن سخن
 چون زند افعی دهان بر گردنت * تلخ گردد جمله شادی جُستنت
 پس بدو گویی همین بود ای فلان * چون بند زیدی گریبان در فغان
 یا زبالایم تو سنگی می زدی * تا مرا آن جد نمودی و بدی
 ۲۱۷۵ او بگوید زانک می آزرده * تو بگویی نیک شادم کرده

A (۲۱۵۹) . بین نور روشنی. Bul. فال چی AH (۲۱۵۸) . بچه ورنی که ازدهات Bul. (۲۱۵۷)
 After this verse Bul. adds: و آنچنان A. که امروز AH (۲۱۶۲) . من for بین

تو نشو زان خاسر و نادم امان * مر ترا خوش نیست امروز بیگان
 و خود رفت K. گویدش خاموش AH (۲۱۷۱) . زبان ماست Bul. از مقال Bul. (۲۱۶۸)

In G جُستنت is written below گردنت (۲۱۷۲)

هر زدی Bul. (۲۱۷۹) . گویی چه بودی ای فلان Bul. (۲۱۷۲)

گفت من کردم جوانمردی پند . تا رهانم من ترا زین خشک بند
از لثیمی حق آن نشناختی . مایه ایذا و طغیان ساختی
این بود خوی لثیان دنی . بد کند با تو چونیکویی کنی
نفس را زین صبر می کن منحیش . که لثیمست و نسازد نیکویش
۲۹۸۰ با کریمی گر کنی احسان زد . مریکی را او عوض همتد دهد
با لثیمی چون کنی قهر و جفا . بنده گردد ترا بس با وفا
کافران کارند در نعمت جفا . باز در دوزخ ندانان رنجا

حکمت آفریدن دوزخ آن جهان و زندان این جهان تا معبد
متکبران باشد که ایتیا طوعاً او کرهاً،

که لثیان در جفا صاف شوند . چون وفا ببینند خود جاف شوند
مسجد طاعتشان پس دوزخ است . پای بند مرغ بیگانه فحاش است
۲۹۸۵ هست زندان صومعه دزد و لثیم . کاندرو ذاکر شود حق را مقیم
چون عبادت بود مقصود از بشر . شد عبادتگاه گردن کش سفر
آدمی را هست در هر کار دست . لیک ازو مقصود این خدمت بدست
ما خَلَقْتُ الْإِنْسَ وَالْإِنْسَ این بخوان . جز عبادت نیست مقصود از جهان
گرچه مقصود از کتاب آن فن بود . گر توش بالمش کنی هر می شود
۲۹۹۰ لیک ازو مقصود این بالمش نبود . علم بود و دانش و ارشاد و سود
گر تو مبخی ساختی شمیرا . برگزیدی بر ظفر ادبارا

میکن میخیش. Bul. (۲۹۷۱) . لثیانی A. (۲۹۷۸) . رهانم مر ترا K. جوانمردی G (۲۹۷۶)

جور و جفا. ABH Bul. (۲۹۸۱) . همتد. A. Bul. هر یکی را. Bul. (۲۹۸)

Heading: A طوعاً و کرهاً. (۲۹۸۵) K. Bul. دزد لثیم. AH بود ذاکر.

الانی. In K این is written above (۲۹۸۸)

ادبیرا. K Bul. (۲۹۹۱) . سود و before G om. (۲۹۹۰)

گرچه منصود از بشر علم و مُدبست . لیک هر یک آدمی را مَعْدبست
 معبدِ مردِ بَرِیَم اَکْرَمَتَه . معبدِ مردِ لَیْسَم اَسْفَمَتَه
 مرثیان را بزن تا سَر نهند . مرکریمان را یَد تا بَر دهند
 ۲۹۹۵ لاجرم حق هر دو مسجد آفرید . دوزخ آنهارا و اینهارا مَزید
 ساخت موسی قُدس دَر بابِ صغیر . تا فِرود آرند سر قومِ رَحِیر
 ز آنک جَبَّارَن بُدند و سَرِراز . دوزخ آن بابِ صغیرست و نیاز

بیان آنک حق تعالی صورت ملوک را سببِ مسخر کردن جَبَّارَن
 که مسخر حق نباشند ساخته است چنانک موسی علیه السّلم
 بابِ صغیر ساخت بر رِیضِ قدس جهتِ رُکوعِ جَبَّارَن بی
 اسراییل وقتِ در آمدن که اُدْخُلُوا اَلْبَابَ سَجْدًا
 وَقُولُوا حِطَّةٌ

اَتَجْنَانُکِ حَقِ زگوشت و استخوان . از شهن بابِ صغیری ساخت هان
 اهلِ دنیا سجدَ ایشان کنند . چونک سجدَ کَبیریآرا دشمنند
 ۲۰۰۰ ساخت سرگین دانکی محرابشان . نامِ آن محراب میر و پهلوان
 لایقِ این حضرتِ پاکی نه اید . نَشکرِ پاکانِ شما خالی بَیْسند
 آن سگان را این خسان خاضع شوند . شیه را عارست کُورا بگروند
 گریه باشد شخه هر موش خُو . موش که بود تا ز شیران ترسد او

اسْفَمَتَه and اَکْرَمَتَه H (۲۹۹۴) . ظلم هدبست A (۲۹۹۲)

(۲۹۹۵) In Bul. the order of this and the two following verses is: ۲۹۹۷, ۲۹۹۵, ۲۹۹۶.

(۲۹۹۶) Bul. فرو آرند.

Heading: A om. که after در آمدن . K حِطَّةٌ نَغْفِرْ لَکُمْ .

پاکی نبید AII (۲۰۰۱) . عارست Bul. (۲۰۰۲)

خوفِ ایشان از کلاب حق بود. * خوفشان گي ز آفتاب حق بود
 ۲۰۰۵ رَبِّ الْأَعْلَاسِ وَزِدْ أَنْ مِهَانَ. رَبِّ أَدْفِ در خور، این ابلهان
 موش گي ترسد ز شیران مُصاف. * بَلْكَ آن آهوتگان، مشک ناف
 رَو بپیش، کاسه لیس ای دیگ لیس. * تَوْش خداوند و ولی نعمت نویس
 بس کن ار شرعی بگویم دُور دست. * خشم گیرد میر و هر داند که هست
 حاصل این آمد که بد گن ای کرم. * با لثیان تا نهد گردن لثیم
 ۲۰۱۰ با لثیم نفس چون احسان کند. * چون لثیان نفس بد کفران کند
 زین سبب بُد که اهلِ محنت شاگرد. * اهلِ نعمت طاغی و ماکرند
 هست طاغی بگلر زین قبا. * هست شاکر خسته صاحب عبا
 شکر گي روید زاملاک و نَعَم. * شُکر می روید ز بلوی و سَم

قصه عشق صوفی بر سفره تهی،

صوفی بر میخ روزی سفره دید. چرخ میزد جامه هارا و درید
 ۲۰۱۵ بانگ می زد نك نوای بی نوا. * فحطها و دردها را نك دوا
 چونك دود و شور او بسیار شد. * هر که صوفی بود با او یار شد
 رنج رنجی و های و هوای میزدند. * تاي چندی مست و بی خود می شدند
 بو النضوی گفت صوفی را که چیست. * سفره آویخته وز نان نهیست
 گفت رَو رَو نفسی بی معیستی. * تو بچو هستی که عاشق نیستی
 ۲۰۲۰ عشق نان بی نان غذای عاشق است. * بند هستی نیست هر کو صادق است
 عاشقانرا کار نبود با وجود. * عاشقانرا هست بی سرمایه سود

بَلْكَ for لیک A (۲۰۰۶). رَبِّیْ اِلَاعِلِی است AH (۲۰۰۵).

کامل محنت BK 'Bul. (۲۰۱۱). و. A om. تَوْش for تَش AHK (۲۰۰۷).

نوا ای بی نوا A (۲۰۱۴). شکر کی گوید ABH (۲۰۱۲).

دود BGHK writa. و. AH cm. درد و شور Bul. (۲۰۱۶).

و. A om. تا که چندی Bul. های هوایی ABHK. گنج گنجی H. گنج گنجی G (۲۰۱۷).

بال نی و گزید عالم می‌پرند . دست ف و گو زمینان می‌برند
 آن فقیری کو زمینی بوی یافت . دست بزرگ می زنبیل بافت
 عاشقان اندر عدم خیمه زدند . چون عدم یک رنگ و نفس واحدند
 ۴۰۴ شیرخواره گئی شناسد ذوقِ لُوت . مر پری را بوی باشد لُوت و پوت
 آدمی کی بو ببرد از بوی او . چونک خوی اوست ضدِ خوی او
 یابد از بو آن پتری بوی گش . تو نیایی آن ز صد من لُوت خوش
 پیش قبطی خون بود آن آب نیل . آب باشد پیش سبطی جیل
 جاده باشد بحر زابرایلیان . غرقه باشد زفرعون عوان

مخصوص بودن یعقوب علیه السّلم بچشیدن جام حق از روی
 یوسف و کشیدن بوی حق از بوی یوسف و حرمان
 برادران و غیرهم ازین هر دو

۴۰۵ آنچ یعقوب از رخ یوسف بدید . خاص او بُد آن باخوان گئی رسید
 این زعشش خویش در چه می‌گند . و آن بگفت از بهر او چه می‌گند
 سفره او پیش این از نان نهیست . پیش یعقوبست پُر کو مُشتمیست
 روی ناشسته نبیند روی حور . لا صَلَوة گفت إِلَّا بِالطَّهْور
 عشق باشد لُوت و پوت جانها . جوع ازین رویت قوت جانها

(۴۰۴۸) Bul. و جیل . عاشقان کاندرا A (۴۰۴۴)

(۴۰۴۹) After this verse Bul. adds:

بود ابراهیم را گلزار نار * لیک نهرود عنودرا زمر مار
 سازد آتش را سمندر خاندان * لیک مرغانرا بود ضر و زیان
 عاشقانرا درد و غم حلوا شود * ناکسانرا لیک آن بلوا شود

(۴۰۵۰) After this verse Bul. adds:

آهسته شد از شهه او نغمه یاب * یک زدبگر یافت عکس آب و تاب

۲۰۳۵ جوع یوسف بود آن یعقوب را . بوی نانش و رسید از دور جا
 آنک بستند پیرهن را میشتافت . بوی پیراهان یوسف می نیافت
 و آنک صد فرسنگ زان سو بود او . چونک بُد یعقوب می بویید بو
 های بسا عالم ز دانش بی نصیب . حافظ علمت آنکس فی حیب
 مستمع از وی می یابد مشام . گرچه باشد مستمع از جنس عام
 ۲۰۴۰ ز آنک پیراهان بدستش عاریه است . چون بدست آن نخاسی جاریه است
 جاریه پیش نخاسی سرسریست . در کف او از برای مشتریست
 قسبست حققت روزی دادنی . هر یکی را سوی دیگر راه فی
 یک خیال نیک باغ آن شد . یک خیال زشت راه این زده
 آن خدایی کز خیالی باغ ساخت . وز خیالی دوزخ و جای گذاخت
 ۲۰۴۵ پس که داند راه گلشنهای او . پس که داند جای گلشنهای او
 دیدبان دل نبیند در مجال . کز کدامین رُکنی جان آید خیال
 گر بدیدسے مطلعش را ز احتیال . بند کردی راه هر ناخوش خیال
 گئی رسد جاسوس را آنجا قدم . که بود میرصاد و در بند عدم
 دامن فضلش بکف کن گوروار . قبض اعی این بود ای شهریار
 ۲۰۵۰ دامن او امر و فرمان و یست . نیکبختی که تَقی جان و یست
 آن یکی در مرغزار و جوی آب . و آن یکی پهلوی او اندر عذاب
 او عجب مانده که ذوق این ز چیست . و آن عجب مانده که این در حبس کیست
 هین چرا خشکی که اینجا چشمهاست . هین چرا زردی که اینجا صد دواست
 همنشینا هین در آ اندر چمن . گوید ای جان من نیارم آمدن

(۲۰۳۵) AH م. یعقوب را.

(۲۰۳۶) Bul. نیافت.

(۲۰۳۷) Bul. می بویید او.

(۲۰۴۰) AK Bul. پیراهن.

(۲۰۴۴) A خیال *dis*.

(۲۰۴۵) Bul. جای for راه.

(۲۰۴۶) A دیدبانی.

(۲۰۴۸) A om. و.

(۲۰۴۹) A فیض اعی. G apparently یار شهره.

حکایت امیر و غلامش کی نماز باره بود و انس عظیم داشت در نماز و مناجات با حق،

۲۰۵۵ میر شد محتاج گرمابه سحر . بانگ زد سُقَر هلا بر دار سر
طاس و مندی و گِل از التون بگیر . تا بگرمابه روم ای ناگر بر
سُقَر آن دم طاس و مندی نکو . برگرفت و رفت با او دو بدو
مسجدی بر ره بُد و بانگ صلا . آمد اندر گوشِ سُقَر در ملا
بود سُقَر سخت مَوْلَع در نماز . گفت ای میر من ای بندِ نواز
۲۰۶۰ تو برین دَکات زمانی صبر کن . تا گزارم فرض و خوانم لَمْ یَكُنْ
چون امام و قوم بیرون آمدند . از نماز و وردها فارغ شدند
سُقَر آنجا ماند تا نزدیکِ چاشت . میر سُقَر را زمانی چشم داشت
گفت ای سُقَر چرا نای بیرون . گفت می‌نگذارم این ذو فنون
صبر کن نك آمدن ای روشنی . نیستم غافل كه در گوش منی
۲۰۶۵ هفت نوبت صبر کرد و بانگ کرد . تا كه عاجز گشت از تپاش مرد
پاسخش این بود می‌نگذارم . تا بیرون آمم هنوز ای محترم
گفت آخر مسجد اندر کس نماند . کیت وای دارد آنجا کت نشاند
گفت آنك بسته‌است از بیرون . بسته‌است او هم مرا در اندرون
آنك نگذار ترا کای درون . می‌بند گذارد مرا کایم بیرون
۲۰۷۰ آنك نگذار کین سو پا نهی . او بدین سو بست پای این ره
ماهیانرا بحر نگذار بیرون . خاکیانرا بحر نگذار درون
اصلی ماهی آب و حیوان از گِلست . حیل و تدبیر اینجا باطلست

Heading: ABHK Bul. om. انس داشت در نماز و مناجات عظیم .

تا گذارم Bul. (۲۰۶۰) . در ره Bul. (۲۰۵۸) . با او رو برو Bul. (۲۰۵۷)

کیت نشاند A (۲۰۶۷) . بانگ زد Bul. (۲۰۶۵) . ای ذو فنون ABHK Bul. (۲۰۶۳)

آب حیوان A (۲۰۷۲) . او ازین سو AHK (۲۰۷) . از اندرون A (۲۰۶۸)

قفل زفتست و گشایند خدا . دست در تسلیم زن واندر رضا
 ذره ذره گر شود مفتاحها . این گشایش نیست جز از کبریا
 ۲۰۷۵ چون فراموش شود تدبیر خویش . یابی آن بخت جوان از پیر خویش
 چون فراموش خودی یادت کند . بنده گشتی آنگه آزادت کنند

نومید شدن انبیا از قبول و پذیرایی منکران قوله حتی
 إِذَا اسْتِيَاسَ الرَّسُلُ،

انبیا گفتند با خاطر که چند . می دهیم اینرا و آنرا وعظ و پند
 چند گویم آهن سردی زغی . در دیدن در قفس هین تا بگی
 جیش خلق از قضا و وعلاست . تیزی دندان زسوز معلاست
 ۲۰۸۰ نفس اول راند بر نفس دُور . ماهی افس سر گند باشد فی زُور
 لیک هم می دان و خریان جو تیر . چونك بَلِّغْ گفت حق شد ناگزیر
 تو نی دانی کریم دو کیستی . جهد کن چندانك بینی چستی
 چون نهی بر پشت کشتی بار را . بر توکل می کنی آن کار را
 تو غی دانی که از هر دو کی . غرقه اندر سفر یا ناجی
 ۲۰۸۵ گر بگویی تا ندانم من رَکیم . بر نخوام تاخت در کشتی و یم
 من درین ره ناچیم یا غرقه ام . کشف گردان کر کلایم رفقه ام
 من نخوام رفت این ره با گان . بر امید خشک همچون دیگران
 هیچ بازرگانی نآید ز تو . زآنك در غیبت سر این دور و

زن اندر رضا A (۲۰۷۴) but و appears to have been inserted by a later hand.
 A (۲۰۷۶) bis. كد

Heading: G پذیرای . Bul. نا پذیرای . BK Bul. قوله تعالى .

گفته گردد Bul. (۲۰۸۰) اندر ستر A (۲۰۸۴)

بر کشتی K Bul. گر نگوئی یا ندانی من کیم AB (۲۰۸۵)

In AH the order of this and the two following verses is ۲۰۸۹, ۲۰۹۰, ۲۰۸۸.

تاجر ترسند طبع شیشه جان . در طلب نه سود دارد نه زیان
 ۲۰۹ بل زیان دارد که محرومست و خوار . نور او یابد که باشد شعله خوار
 چونک بر بُوگشت جمله کارها . کار دین آوکی کزین یابی رها
 نیست دستور بدینجا قرع باب . جز امید الله اعلم بالصواب

بیان آنک ایمان مقلد خوفست و رجا،

داعی هر پیشه اومیدست و بُوک . گرچه گردنشان زگوشش شد چو دوک
 بامدادان چون سوی دکان رود . بر امید و بُوک روزی و دود
 ۲۰۹ بُوک روزی نبودت چون روی . خوفِ حرمان هست تو چونی قوه
 خوفِ حرمان ازل در کسبِ لُوت . چون نکردت سست اندر جُست و جُوت
 گویی گرچه خوفِ حرمان هست پیش . هست اندر کاهلی این خوف بیش
 هست درگوشش امیدم بیشتر . دارم اندر کاهلی افزون خطر
 پس چرا در کار دین ای بدگمان . دامت میگرد این خوفِ زیان
 ۲۱۰ یا ندیده کاهلی این بازار ما . در چه سودند انبیا و اولیا
 زین دکان رفتن چه کانشان رُو نمود . اندرین بازار چون بستند سود
 آتش آنرا رام چون خلخال شد . بحر آنرا رام شد حمال شد
 آهن آنرا رام شد چون موم شد . باد آنرا بنده و محکوم شد

بیان آنک رسول علیه السّلم فرمود إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَوْلِيَاءُ أَخْيَاءُ،

قوم دیگر سخت پنهان میروند . شهره خلفان ظاهر کی شوند
 ۲۱۰ این همه دارند و چشم هیچکس . بر نیفتند بر کیاشان یکفَس

و. Bul. om. (۲۰۹۱) . امیدست A Bul. (۲۰۹۲) . و شیشه جان A (۲۰۹۱)

رام چون حمال شد Bul. (۲۱۰۲) . نگردد ست Bul. (۲۰۹۶)

هم کرامشان هم ایشان در حرم * نامشان را نشنوند آبدال هم
 یانی دانی کرمهای خدا * کو ترا میخواند آن سو که یی
 شش جهت عالم همه اکرام اوست * هر طرف که بنگری اعلام اوست
 چون کرمی گویدت آتش در آ * اندر آ زود و مگو سوزد مرا

حکایت مندیل در تنور پر آتش انداختن آنس. رضی الله
 عنه و ناسوختن،

۲۱۱۰ از آنس فرزند مالک آمدست * که بهمانی او شخصی شدست
 او حکایت کرد کز بعد طعام * دید آنس دستارخوان را زردفام
 چرخ کن و آلوده گفت ای خادمه * اندر افگن در تنورش یکدمه
 در تنور پر ز آتش در فگند * آن زمان دستارخوان را هوشمند
 جمله مهمانان در آن حیران شدند * انتظار دود کندورے بُدند
 بعد يك ساعت بر آورد از تنور * پاك و اسپید و از آن اوساخ دور
 قوم گفتند اے صحابی عزیز * چون نسوزید و منقی گشت نیز
 گفت زانك مصطفی دست و دهان * بس بمالید اندرین دستارخوان
 اے دل ترسند از نار و عذاب * با چنان دست و لپی کن اقتراب
 چون جمادی را چنین تشریف داد * جان عاشق را چها خواهد گشاد
 ۲۱۲۰ سر کلوخ کعبه را چون قبله کرد * خاکِ مردان باش ای جان در نبرد
 بعد از آن گفتند با آن خادمه * تو نگویی حال خود با این همه
 چون فگندی زود آن از گفت وی * گیر او بردست در اسرار پی

این سو A (۲۱۰۷) Bul. نشنود. (۲۱۰۶)

H (۲۱۰۸) as in text. اعلام

زود مگو H (۲۱۰۹) corr. to مگو

Bul. منقی گشت نیز (۲۱۱۶) A om. را. (۲۱۱۱)

این چنین دستارخوانِ قیمتی * چون فگندی اندر آتش ای سستی
گفت دارم بر کریمان اعتماد * نبستم زاکرامِ ایشان ناامید
۴۱۲۵ ریژری چه بود اگر او گویدم * در رو اندر عین آتش بی تدمر
اندر افتم از کمالِ اعتماد * از عباد الله دارم بس امید
سر در اندازم نه این دستارخوان * ز اعتماد هر کریم رازدان
ای بزاز خود برین اکسیر زن * کم نباید صدقِ مرد از صدقِ زن
آن دلِ مردی که از زن کم بود * آن دلِ باشد که کم زاشکم بود

قصه فریاد رسیدن رسول علیه السلام کاروانِ غرب را کی از
تشنگی و بی آبی در مانده بودند و دل بر مرگ نهاده
شتران و خلقِ زبان بیرون انداخته،

۴۱۲ اندر آن وادی گروهی از عرب * خشک شد از قحطِ بارانشان قُرب
در میان آن بیابان مانده * کاروانی مرگِ خود بر خوانده
ناگهانی آن مُغیب هر دو کُون * مصطفی پیدا شد از ره بهرِ عَوْن
دید آنجا کاروانی بس بزرگ * بر تَفِ ریگ و ره صعب و سُرُگ
اشترافشان را زبان آویخته * خلقِ اندر ریگ هر سو ریخته
۴۱۳ رحش آمد گفت هین زوتر روید * چند یاری سوی آن گُشبان دوید
که سیاهی بر شتر مُشک آورد * سوے میرِ خود بزودے می برد

از عباد الله دارم بس امید A. اعتیاد Bul. (۴۱۲۴) B. دستارخوانی G. رستی.

(۴۱۲۵) A. om. اعتیاد Bul. (۴۱۲۶) A. om.

کم نباید A. (۴۱۲۸) کریمی A. (۴۱۲۷)

Heading: AH Bul. در ره مانده Bul. زبانها از دمان بیرون.

(۴۱۴۱) AH مرگ خود را خوانده AH corr. in H.

(۴۱۴۲) AH صعب سُرگ AH.

آن شریان سیه را با شش سره . سوی من آرید با فرمان مُر
 سوی کُتبان آمدند آن طالبان . بعد يك ساعت بدیدند آنچنان
 بنده می شد سیه با اشتره . راویه پُر آب چون هدیه بره
 ۲۱۴۰ پس بدو گفتند می خواند ترا . این ظرف فَخْرُ الْبَشَرِ خَيْرُ الْوَرَى
 گفت من نشنام او را کیست او . گفت او آن ماه روی فندخو
 نوعها تعریف کردندش که هست . گفت مانا او مگر آن شاعرست
 که گروهی را زبون کرد او بِسَخَر . من نیایم جانب او نیمه شیر
 گش گشانش آوردند آن طرف . او فغان بر داشت در تشبیع و تف
 ۲۱۴۵ چون کشیدندش به پیش آن عزیز . گفت نوشید آب و بردارید نیز
 جمله را زان مَشْك او سیراب کرد . اشتران و هر کسی زان آب خورد
 راویه پُر کرد و مَشْك از مَشْك او . ابر گردون خیره ماند از رشك او
 این کسی دیدست كز يك راویه . سرد گردد سوز چندان هاویه
 این کسی دیدست كز يك مَشْك آب . گشت چندین مَشْك پُر بی اضطراب
 ۲۱۵۰ مَشْك خود روپوش بود و موج فضل . می رسید از امر او از بحر اصل
 آب از جوشش می گردد هوا . و آن هوا گردد زسردی آبا
 بلك بی علت و بیرون زین حَکَم . آب رویانید تکوین از عدم
 تو ز طفلی چون سیها دید . در سبب از جهل بر چنسیه
 با سیها از مُسَبِّ غافل . سوی این روپوشها زان مایل
 ۲۱۵۵ چون سیها رفت بر سر می زف . رَئِنا و رَئِناها می کنی
 رَبِّ می گوید بر تو سوس سبب . چون زُصَم یاد کردی اے عجب
 گفت زین پس من ترا بینم همه . نشگرم سوی سبب و آن دمدمه
 گویدش رُدْوا لَعَادُوا کارِ نُسْت . ای تو اندر توبه و میثاق سُست

آن ساحرست B (۲۱۴۲) . فندخوی A (۲۱۴۱) . خیر البشر A (۲۱۴۰)

من تمام A (۲۱۴۲) . تشبیع و تفت K (۲۱۴۴) . as in text Mَشْك G (۲۱۴۶)

بلکه بی اسباب بیرون Bul. (۲۱۵۲) . B om. (۲۱۴۹) . چندین A Bul. (۲۱۴۸)

لیک من آن ننگرم رحمت کنم . رحمتم پُرست بر رحمت تنم
 ۲۱۶۰ ننگرم عهد بدت بدهم عطا . از کرم این دم چو ی‌خوانی مرا
 قافله حیران شد اندر کارِ او . یا محمد چیست این ای بحرِ خو
 کرده روپوش مشک خردرا . غرقه کرده هر عرب هر گردرا

مشک آن غلام از غیب پر آب کردن بمعجزه و آن غلام
 سیاه را سپیدرو کردن باذن الله تعالی،

ای غلام اکنون تو پُرین مشک خود . تا نگویی در شکایت نیک و بد
 آن رسته حیران شد از برهانِ او . می‌دیدم از لامکان ایمانِ او
 ۲۱۶۵ چشمه دید از هوا ریزان شده . مشکِ او روپوشِ فیضِ آن شده
 زان نظر روپوشها هم بر درید . تا معین چشمه غیبی بدید
 چشمها پر آب کرد آن دم غلام . شد فراموش زخواجه وز مقام
 دست و پایش ماند از رفتنِ براه . زلزله افگند در جانِش اله
 باز بهر مصلحت بازش کشید . که بخوش آ باز روای مستفید
 ۲۱۷۰ وقتِ حیرت نیست حیرت پیشِ نُست . این زمان در ره در آچالاک و چُست
 دستهای مصطفی بر رو نهاد . بوسهای عاشقانه بس بداد
 مصطفی دستِ مبارک بر رخس . آن زمان مالید و کرد او قرخش
 شد سپید آن زبگی و زاده حبش . همچو بدر و روز روشن شد شبش
 یوسفی شد در جمال و در دلال . گفتش اکنون رو بده و گوی حال
 ۲۱۷۵ او می‌شدی سرو بی پای مست . پای می‌شناخت در رفتنِ ز دست

ای بحرِ جو A (۲۱۶۱) . و بر رحمت Bul. (۲۱۵۹)

Heading: Bul. om. after رو . سپید رو Bul. آمدن از غیب .

پیش هست A (۲۱۷۰) . دستها خویشتن A (۲۱۷۱) . written above مصطفی .

زبگی زاده ABH Bul. (۲۱۷۲) . برد او دست مبارک A (۲۱۷۳)

Bul. (۲۱۷۴) . دلال for کمال .

پس بیامد با دو مشک پُر روان * سوی خواجه از نواهی کاروان

دیدن خواجه غلام خود را سپید و ناشناختن که اوست و

گفتن که غلام مرا تو کشته خونت گرفت و خدا ترا

بدست من انداخت

خواجه از دُورش بدید و خیره ماند * از تخیر اهل آن ده را بخواند
 راویۀ ما اشهر ما هست این * پس کجا شد بندۀ زنگی چین
 این یکی بَدْرِست می‌آید ز دُور * می‌زند بر نورِ روز از رُوش نور
 ۲۱۸۰ کو غلام ما مگر سرگشته شد * یا بدو گرگی رسید و کُشته شد
 چون بیامد پیش گفتش کیستی * از یمن زادی و یا تُرکیستی
 گو غلام را چه کردی راست گو * گر بکشتی و نما حیلت محو
 گفت اگر کُشتم بتو چون آمدم * چون پهای خود درین خون آمدم
 کو غلام من بگفت اینک منم * کرد دست فضل یزدان روشن
 ۲۱۸۵ می چه می‌گویی غلام من کجاست * هین نخواستی رست از من جز براست
 گفت اسرار ترا با آن غلام * جمله و گویم یکایک من تمام
 ز آن زمانی که خریدی تو مرا * تا باکنون باز گویم ماجرا
 تا بدانی که همانم در وجود * گرچه از شبنیز من صُبحی گشود
 و رنگ دیگر شد ولیکن جانِ پاک * فارغ از رنگست و از ارکان و خاک
 ۲۱۹۰ تن شناسان زود مارا گم کنند * آب‌نوشان ترکِ مشک و خُم کنند
 جان‌شناسان از عذدها فارغند * غرقۀ دریای بی‌چونند و چند

(Heading: In Bul. the Heading immediately follows v. ۲۱۸۰. Bul. سپیدرو.

گفتا B (۲۱۸۱) آن یکی A (۲۱۷۹) چین for چین AH (۲۱۷۸)

ارکان خاک A (۲۱۸۱) فضل دست یزدان Bul. (۲۱۸۴)

جان شو و از راه جان جان را شناس * یارِ پیش شو نه فرزندِ قیاس
 چون مَلَك با عقل يك سرشته‌اند * بهرِ حکمت را دو صورت گشته‌اند
 آن مَلَك چون مرغ بال و پر گرفت * وین خرد بگناشت پر و فر گرفت
 ۲۱۹۵ لاجرم هر دو مناصر آمدند * هر دو خوش رو پشتِ همدیگر شدند
 هم مَلَك هم عقل حق را واجدی * هر دو آدم را معین و ساجدی
 نفس و شیطان بوده زاول واحدی * بوده آدم را عدو و حاسدی
 آنک آدم را بکن دید او رمید * و آنک نورِ مومن دید او خمید
 آن دو دیده‌روشان بودند ازین * وین دورا دیده ندید غیر طین
 ۲۲۰۰ این بیان اکنون چو خر بر یخ بماند * چون نشاید بر جهود انجیل خواند
 گی توان با شیعه گفتن از عمر * گی توان بر بطن زدن در پیشِ گر
 لیک گر در ده بگوشت يك کس است * های هوئی که بر آورد بر بس است
 مستحق شرح را سنگ و کلوخ * ناطقی گردد مشرَح با رُسخ

بیان آنک حق تعالی هرچ داد و آفرید از سموات و ارضین
 و اعیان و اعراض همه با استدعای حاجت آفرید، خود را
 محتاج چیزی باید کردن تا بدهد کی اَمَّنْ یُجِيبُ الْمُضْطَرَّ اِذَا
 دَعَاهُ، اضطرار گواه استحقاق است؛

آن نیازِ مربی بودست و درد * که چنان طفلی سخن آغاز کرد
 ۲۲۰۵ جُزْوَ اَوَّلِی او برای او بگفت * جُزْوَ جُزْوَ گفت دارد در نهفت
 دست و پا شاهد شوندت ای ره * مَکْرَمَ را چند دست و پا نهی

۲۱۹۹) Bul. دُورَا.

۲۲۰۰) Bul. خر در گل بماند.

۲۲۰۱) II بَرَبُط.

۲۲۰۲) B لیک اگر K Bul. های و هوئی.

Heading: AH آفرید و داد. ABHK Bul. ارضین for ارض. B Bul. بیاید.

ور نباشی مستحق شرح و گفت * ناطقه ناطق ترا دید و بخت
هرچ روید از پی محتاج رُست * تا یابد طالپ چیزی که جُست
حق تعالی گرسنوات آفرید * از برای دفع حاجات آفرید
۲۲۱۰ هر کجا دردی دوا آنجا رود * هر کجا فقره نوا آنجا رود
هر کجا مشکل جواب آنجا رود * هر کجا کشتیست آب آنجا رود
آب کم جوشنگی آور بدست * تا بجوشد آب از بالا و پست
تا نرَاید طفلک نازک گلو * کی روان گردد ز پستان شیر او
رو بدین بالا و پستیها بدو * تا شوی نشنه و حرارت را گرو
۲۲۱۵ بعد از آن از بانگ زنبور هوا * بانگ آب جُشو بنوشی ای کیا
حاجت تو کم نباشد از حشیش * آب را گیری سوه او می کشیش
گوشت گیری آب را تو می کشی * سوی زرع خشک تا یابد خوشی
زرع جان را کس جواهر مضرست * ابر رحمت پُر ز آب گزُرنست
تا سَافَر رَهْم آید خطاب * نشنه باش الله اَعْلَم بِالصَّواب

آمدن آن زن کافر با طفل شیرخواره بنزدیک مصطفی علیه السلام
و ناطق شدن عیسی وار بمعجزات رسول صلی الله علیه وسلم،

۲۲۲۰ هم از آن ده يك زن از کافران * سوی پیغمبر دوان شد زامنحان
پیش پیغمبر در آمد با رخسار * کودکی دو ماهه زن را بر کنار
گفت بودند سَلَّمَ اللهُ عَلَيْكَ * یا رَسُولَ اللهِ قَدْ جِئْنَا إِلَيْكَ
مادرش از خشم گفتش فی خموش * کیت افکند این شهادت را بگوش

۲۲۱۹) A الله. ۲۲۱۴) A om. و. نشنه.

Heading: A om. عیسی وار after. A از معجزات. ABK Bul. add علیه السلام after رسول and after عیسی وار.

۲۲۲۰) ABGHK پیغامبر. A Bul. در کار. ۲۲۲۱) ABGHK پیغامبر.

این رِکیت آموخت ای طفلِ صغیر * کی زبانت گشت در طفلی جریر
 ۲۲۲۵ گفت حق آموخت آنگه جبرئیل * در بیان با جبرئیل من رسیل
 گفت گو گفتا که بالای سرت * و نبینی کن بیلا منظر
 ایستاده بر سر تو جبرئیل * مرا گشته بصد گونه دلیل
 گفت و بینی تو گفتا که یلی * بز سرت تابان چو بدری کاملی
 و ییآموزد مرا وصفِ رسول * زان علوم و رهاوند زین سفول
 ۲۲۳۰ پس رسولش گفت ای طفلِ رضیع * چیست نامت باز گو و شو مطیع
 گفت نام پیش حق عبد العزیز * عبد عزی پیش این یک مُشتِ حیز
 من زعزّی پاک و بیزار و بری * حق آنک دادت این پیغمبری
 کودکِ دو ماهه همچون ماهِ بدر * درسِ بالغ گفته چون اصحابِ صدر
 پس حنوط آن دم زجنت دز رسید * تا دماغِ طفل و مادر یو کشید
 ۲۲۳۵ هر دو یگفتند که خوفِ سقوط * جان سپردن به برین بوی حنوط
 آنکی را کش معرّف حق بود * جامد و نامیش صد صدق زند
 آنکی را کش خدا حافظ بود * مرغ و ماهی مرو را حارس شود

رویدن عقاب موزه مصطفی علیه السّلم و بردن بر هوا و نگون
 کردن و از موزه مار سیاه فرو افتادن،

اندرین بودند کآوازِ صلا * مصطفی بشید انر سوی غلا
 خواست آبی و وضو را تازه کرد * دست و رُورا شست او زان آبِ سرد
 ۲۲۴۰ هر دو پاشست و بهوزه کرد رای * موزه را بر بُود یک موزه رُیای

بدر کاملی ABK Bul. (۲۲۲۸) که زبانت BK Bul. (۲۲۲۴)

پیغمبری ABGHK. پاک بیزار A (۲۲۲۲) یک مُشت چیز Bul. (۲۲۴۱)

صدق بود Bul. (۲۲۴۶) از خوف ABH Bul. (۲۲۴۵) گفت Bul. (۲۲۴۲)

مار سیاه B. در هوا ABHK. رسول BK Bul. مصطفی for رسول را AII Heading:

دست سوی موزه بُرد آن خوش خطاب • موزه را بر بُرد از دستش عُناب
 موزه را اندر هوا بُرد او چو باد • پس نگون کرد و از آن ماری فناد
 در فناد از موزه یلک مار سیاه • زان عنایت شد عُنابش نیکخواه
 پس عُناب آن موزه را آورد باز • گفت هین بستان و رَو سوی ناز
 ۲۲۴۵ از ضرورت کردم این گستاخی • من زآذب دارم شکست شاخی
 وای کو گستاخ پایی می نهد • بی ضرورت کش هوا فتوی دهد
 پس رسولش شکر کرد و گفت ما • این جفا دیدیم و بود این خود وفا
 موزه بر بُودی و من در هر شدم • تو غم بُردی و من در غم شدم
 گرچه هر غیبی خدا مارا نبود • دل در آن لحظه بخود مشغول بود
 ۲۲۵۰ گفت دُور از تو که غفلت در تو رُست • دیدم آن غیبرا هر عکس نُست
 مار در موزه ببینم بر هوا • نیست از من عکس نُست ای مصطفی
 عکس نورانی هم روشن بود • عکس ظلماتی هم گلخن بود
 عکس عبد الله هم نوری بود • عکس بیگانه هم کور بود
 عکس هر کس را بدان ای جان بین • پهلوی جنسی که خواهی می نشین

وجه عبرت گرفتن ازین حکایت و یقین دانستن که إِنَّ
 مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا،

۲۲۵۵ عبرتست آن قصه ای جان مر ترا • تا که راضی باشی در حکم خدا
 تا که زیرک باشی و نیکوگمان • چون بینی واقعه بد ناگهان

و. خود این بود. (۲۲۴۷) ABH شکر گفت. (۲۲۴۱) B om.

در هوا. A Bul. نیبم. A (۲۲۵۱) و. من در غم بدم. (۲۲۴۸) Bul.

که می خواهی نشین. A (۲۲۵۴)

Heading: A حکایت.

AB Bul. این قصه. (۲۲۵۵) ABGHK Bul. تا کی. A. contra metrum. Cf.

دیگران گردند زرد از بیم آن . تو چو گل خندان گه سود و زیان
 ز آنک گل گر برگ برگش می کنی . خند نگذارد نگرده مُشغی
 گوید از خارے چرا افتم بغم . خند را من خود زخار آورده ام
 ۲۲۶۰۱ هرچ از تو یافه گردد از قضا . تو یقین دان که خریدت از بلا
 مَا أَتَصَوَّفَ قَالَ وَجَدَانُ الْفَرَح . فِي الْفَوَادِ عِنْدَ إِيْتَانِ الْفَرَح
 آن عفتابش را عفتابی دان که او . در بود آن موزه را زان نیک خو
 تا رهاند پاشرا از زخم مار . ای خنک عقی که باشد بی غبار
 گفت لا تَأْسُوا عَلٰی مَا فَاتَكُمْ . إِنَّ آفَ السَّرْحَانِ وَأَرْذٰی شَانِكُمْ
 ۲۲۶۰۵ کان بلا دفع، بلاهای بزرگ . و آن زیان منع، زیانهای سترگ

استدعای آن مرد از موسی زبان بهایم با طیور،

گفت موسی را یکی مرد جوان . که بیآموزم زبان جانوران
 تا بود کز بانگ حیوانات و دد . عبرتی حاصل کنم در دین خود
 چون زبانهای بنی آدم همه . در پی آبست و نان و دمدمه
 بولک حیوانات را دردی دگر . باشد از تدبیر هنگام گذر
 ۲۲۷۰ گفت موسی رو گذر کن زین هوس . کین خطر دارد بسی در پیش و پس
 عرت و بیداری از یزدان طلب . نه از کتاب و از مقال و حرف و لب
 گرم تر شد مرد زان منعی که کرد . گرم تر گردد می از منع مرد
 گفت ای موسی چو نور تو بتافت . هرچ چیزی بود چیزی از تو یافت
 مرا محروم کردن زین مراد . لایق لطف نباشد ای جواد

۱. عتار Bul. (۲۲۶۰) می گئی H. می گئی (۲۲۵۸)

شانکم. Bul. A. واری Bul. (۲۲۶۴)

2. دفع. corr. in H. AH Bul. in the second hemistich (۲۲۶۰)

Heading: ABIIK Bul. موسی علیه السلام. AB Bul. و طیور.

3. مقال حرف A (۲۲۶۱). In II م is written below the final letter of مقال.

۲۲۷۰ این زمان قائم مقام حق توی • یأس باشد گر مرا مانع شوی
گفت موسی یا رَبِّ این مردِ سلیم • بخُره کردنش مگر دیوِ رجیم
گر بیاموزم زبانِ گارش بود • ورنه بیاموزم دلش بدی شود
گفت ای موسی بیاموزش که ما • رد نکردیم از کرم هرگز دعا
گفت یا رَبِّ او پشیمانی خورد • دست خاید جامه‌ها را بردرد
۲۲۸۰ نیست قُدْرَت هر کس را سازوار • عجز بهر مایه پرهیزگار
فقر ازین رُو فخر آمد جاودان • که بقُوی ماند دست نارسان
ز آن غنا و ز آن غنی مردود شد • که ز قُدْرَت صبرها پدُرود شد
آدمی را عجز و فقر آمد امان • از بالای نفس پُرحرص و غمان
آن غم آمد ز آرزوهای فُضول • که بدان خو کرده است آن صیدِ غول
۲۲۸۰ آرزوی گل بود گلِ خواره را • گلشنگر نگارد آن بیچاره را

وحی آمدن از حقّ تعالی بموسی کی بیاموزش چیزی کی استدعا
می‌کند یا بعضی از آن،

گفت یزدان تو به بایست او • بر گشا در اختیار آن دست او
اختیار آمد عبادت را نمک • ورنه می‌گردد بناخواه این فَلَک
گردش او را نه اجر و نه عقاب • که اختیار آمد هنر و وقتِ حساب
جمله عالم خود مسیح آمدند • نیست آن تسیح جبری مُزمنند
۲۲۹۰ تیغ در دستش نه از عجزش بکن • تا که غازی گردد او یا راهزن

۲۲۷۷) Bul. بود for شود. ۲۲۷۱) Bul. می‌درد.

۲۲۸۲) H مبعود for مردود, corr. above. مبعود is used in the same sense in

Book IV, ۱۶۱۸.

۲۲۸۴) In Bul. the two hemistichs of this verse are transposed.

Heading: A om. از حقّ تعالی. G om. می‌کند before می.

۲۲۸۱) Bul. از تسیح. ABK Bul. جبری مُزمنند.

زآنك گزمنّا شد آدم زاختیار * نیم زنبور، عسل شد نیم مار
 مؤمنان کان، عسل زنبوروار * کافران خود کانِ زهری همچو مار
 زآنك مؤمن خورد بگزیده نبات * تا چو نحلی گشت ریق، او حیات
 باز کافر خورد شربت از صدید * هر زقوتش زهر شد در وی پدید
 ۲۲۹۵ اهلِ إلهام، خدا عینُ اتّحیات * اهلِ تسویل، هوا سَمُ الْهَمّات
 در جهان این مدح و شاباش و زهی * زاختیارست و حفاظ آگهی
 جمله رندان چونك در زندان بوند * متقی و زاهد و حق‌خوان شوند
 چونك قدرت رفت کاسد شد عمل * هین که تا سرمایه نشاند اجل
 قدرتت سرمایه سودست هین * وقتِ قدرت را نگه دار و ببین
 ۲۲۹۸ آدمی بر یخنک گزمنّا سوار * در کفِ درکش عیانِ اختیاری
 باز موسی داد پسند اورا بهر * که مُرادت زرد خواهد کرد چهر
 ترك این سودا بگو وز حق بترس * دیو دادست برامه مکر درس

قانع شدن آن طالب بتعلیم زبان مرغ خانگی و سگ و اجابت موسی علیه السّلم،

گفت باری نطقی سگ کو بر درّست * نطقی مرغ، خانگی کاهل، پَرست
 گفت موسی هین تو دانی رَو رسید * نطقی این هر دو شود بر تو پدید
 ۲۲۹۵ بامدادان از برای امتحان * ایستاد او منتظر بر آستان
 خادمه سهره ییفشاند و فتاد * پاره نان، بیات آثارِ زاد

۲۲۹۵ B om. Bul. بر وی پدید. (۲۲۹۴) B چو نحلی.

۲۲۹۶ A حفاظ و آگهی. (۲۲۹۸) H ایستاد اجل.

۲۲۹۷ In A وقت is written above. (۲۲۹۱) Bul. پند داد.

Heading: Bul. آن مرد طالب.

۲۲۹۸ A نان نبات. (۲۲۹۵) AH بامداد آن شخص بهر امتحان.

در ربود آنرا خروسی چون رگرو . گفت سگ کردی تو بر ما ظلم رو
دانه گندم توانی خورد و من . عاجزم در دانه خوردن در وطن
گندم و جورا و باقی خوب . می توانی خورد و من نه ای طروب
۲۲۱ این لب نانی که قسم ماست نان . می رایی این قدر را از سگان

جواب خروس سگرا،

پس خروش گفت تن زن غم مخور . که خدا بدهد عوض زینت دگر
اسب این خواجه سقط خواهد شدن . روزی فردا سیر خور کم کن حزن
مر سگانرا عید باشد مرگ اسب . روزی وافر بود بی جهد و کسب
اسب را بفروخت چون بشنید مرد . پیش سگ شد آن خروش روی زرد
۲۲۲ روزی دیگر همچنان نانرا ربود . آن خروس و سگ برو لب برگشود
کای خروس عشوه ده چند این دروغ . ظالمی و کاذبی و بی فروغ
اسب کش گشتی سقط گردد کجاست . کوی اخترگوی و محرومی ز راست
گفت او را آن خروس با خبر . که سقط شد اسب او جای دگر
اسب را بفروخت و جست او از زبان . آن زبان انداخت او بر دیگران
۲۲۳ لیک فردا آسترش گردد سقط . مر سگان را باشد آن نصبت فقط
زود استرا فروشید آن حریص . یافت از غم وز زبان آن دم محیص
روزی ثالث گفت سگ با آن خروس . اے امیر کاذبان با طبل و کوس
گفت او بفروخت استرا شتاب . گفت فردایش غلام آید مصاب
چون غلام او ببرد نانها . بر سگ و خواهند ریزند اقربا

ماست آن Bul. A (۲۴۱۰) . با ما ظلم B (۲۴۰۷)

Heading: Bul. جواب دادن خروس . (۲۴۱۲) G اسب , and so passim.

را . In H می is written above (۲۴۱۵) ΔH لبرا گشود

و . K Bul. om. (۲۴۱۶) . چندان دروغ . Bul. چند ای دروغ A (۲۴۱۶)

لیک فردایش K (۲۴۲۳)

۲۲۲۵ این شنید و آن غلامش را فروخت * رست از خُسران و رخ را بر فروخت
شکرهای کرد و شادیها که من * رستم از سه واقعه اندر زمن
تا زبان مرغ و سگ آموخم * دین سوه القصارا دروخم
روزی دیگر آن سگ محروم گفت * کای خروس، ژازخا کو طاق و جُفت

نخل گشتن خروس پیش سگ بسبب دروغ شدن در آن سه وعده،

چند چند آخر دروغ و مکر تو * خود پرد جز دروغ از وگر تو
۲۲۲۶ گفت حاشا از من و از جنس من * که بگردم از دروغی منهن
ما خروسان چون مؤذن راست گوی * هم رفیق آفتاب و وقت جوئے
پاسبان آفتابیم از درون * گر کنی بالای ما طشتی نگون
پاسبان آفتابند اولیا * در بشر واقف ز آسرار خدا
اصل ما را حق بی بانگ نماز * داد هدیه آدمی را در جهاز
۲۲۲۷ گر بناهنگام سہوی مان رود * در اذان آن مَقَل ما می شود
گفت ناهنگام حی علی فلاح * خون ما را می کند خوار و مباح
آنک معصوم آمد و پاک از غلط * آن خروس جان وخی آمد فقط
آن غلامش مُرد پیش مشتری * شد زبان مشتری آن یکسرے
او گریزانید مالش را و لیک * خون خود را ریخت اندر یاب نیک
۲۲۲۸ یک زبان دفع زبانهایی شدی * جسم و مال ماست جانهارا فدا

Heading: In Bul. the Heading follows v. ۲۲۲۷, and in AB v. ۲۲۲۹.

(۲۲۲۹) A چند و چند.

(۲۲۲۶) K Bul. علی الفلاح.

(۲۲۲۹) B Bul. اندر باب.

(۲۲۲۸) Bul. om. و. AK Bul. فدی.

پیش شاهان در سیاست گستری . می دهی تو مال و سررا می خری
 انجمنی چون گشته اندر قضا . می گیریزی ز داو و مال را

خبر کردن خروس از مرگ خواجه ،

ليك فردا خواهد او مردن يقين . گاو خواهد گشت وارث در حين
 صاحب خانه بخواد مُرد رفت . روز فردا نك رسيدت لوت رفت
 ۲۲۴۵ پاره های نان و لالنگ و طعام . در میان کوی یابد خاص و عام
 گاو قربانی و نانهای تنگ . بر سگان و سایلان ریزد سبک
 مرگ اسب و استر و مرگ غلام . بُد قضا گردان این مغرور خلم
 از زیان مال و درد آن گر بخت . مال افزون کرد و خون خویش ریخت
 این ریاضتهای درویشان چراست . کان بلا بر تن بقای جانهاست
 ۲۲۵۰ تا بفای خود نباید سالکی . چون کند تن را سقیم و هالکی
 دست کی جُبد بایشار و عمل . تا نبیند داده را جانش بدل
 آنک بدهد بی امید سودها . آن خداست آن خداست آن خدا
 یا ولی حق که خوی حق گرفت . نور گشت و تابش مطلق گرفت
 کو غنی است و جز او جمله فقیر . کی فقری بی عوض گوید که گیر
 ۲۲۵۵ تا نبیند کودکی که سبب هست . او پیاز گند را ندهد ز دست
 این همه بازار بهر این غرض . بر دکانها رسته بر بوی عوض
 صد مناع خوب عرضه می کنند . و اندرون دل عوضها می تنند
 يك سلاوی نشنوی ای مرد دین . که نگردد آخر آن آستین
 بی طمع نشیند ام از خاص و عام . من سلامی ای برادر و السلام

لالنگ طعام. Bnl. لالیک A. (۲۲۴۵) . مرد و رفت. ABK Bnl. (۲۲۴۴)

بهر این عرض A. (۲۲۵۱) . امید A. (۲۲۵۲) . دادرا A. (۲۲۵۱)

غرضها می تپد A. می کید A. (۲۲۵۷) . آخرت آن AHK Bnl. and so corr. in G. (۲۲۵۸)

۲۲۶۰ جز سلام حق هین آنرا بچو . خانه خانه جا بجا و کو بکو
از دهان آدمی خوش مشام . هر پیام حق شنودم هر سلام
وین سلام باقیان بر بوی آن . من هی نوئم بدیل خوشتر زجان
زان سلام او سلام حق شدست . کانش اندر دودمان خود زدست
مرده است از خود شد زند بر لب . زان بود اسرار حقش در دلب
۲۲۶۵ مردن تن در ریاضت زندگست . رنج این تن روح را پایندگست
گوش بنهاده بد آن مرد خیش . می شنود او امر خروش آن حدیث

دویدن آن شخص بسوی موسی بزهار چون از خروس خبر
مرگ خود شنید

چون شنید اینها دوان شد تیز و تفت . بر در موسی کلیم الله رفت
رو هی مالید در خاک او زبیم . که مرا فریاد رس زین ای کلیم
گفت رو بفروش خود را و بره . چونک اُستا گشته بر چه زچه
۲۲۷۰ بر مُسلَمانان زیان انداز تو . کیسه و هبانه را کن دوتو
من درون خشت دیدم این قضا . که در آینه عیان شد مر ترا
عافل اول بیند آخر را بدیل . اندر آخر بیند از دانش مُقل
یاز زاری کرد کاه نیکو خصال . مرا در سر مزین در رومال
از من آن آمد که بودم ناسزا . ناسرایم را توده حُسن آنجزا
۲۲۷۵ گفت تیری جَست از شَست ای پسر . نیست سَست کَاید آن واپس بَسر
لَبک در خواهم زنی که داوره . تا که ایمان آن زمان با خود بری

بر دلب A. (۲۲۶۴) . هین آنرا A. (۲۲۶۰)

Heading: ABIHK Bul. بزهار. In Bul. the Heading follows v. ۲۲۶۵

در رومال H. ای نیکو A. (۲۲۷۴) . و. A. om. (۲۱۶۷)

از شست K. (۲۲۷۵)

چونک ایمان بُرده باشی زندۀ . چونک با ایمان رَوے پایندۀ
 هم در آن دم حال بر خواجه بگشت . تا دلش شورید و آوردند طشت
 شورش، مرگست نه مَبِضَّة طعام . فی چه سودت دارد ای پندبختِ خام
 ۲۲۸۰ چار کس بردند تا سوی وثاق . ساق می مالید او بر پشتِ ساق
 پندِ موسی نشنوه شوخی کنی . خویشنت بر تیغِ پولادی زنی
 شرم نآید تیغ را از جانِ تو . آنِ نُست این ای برادرِ آنِ تو

دعا کردن موسی آن شخص را تا بایمان رود از دنیا،

موسی آمد در مناجات آن سحر . کای خدا ایمان ازو مستان مبر
 پادشاهی کن بر بوجشا که او . سهو کرد و خبره رُوی و غلو
 ۲۲۸۵ گنتش این علم نه در خوردِ نُست . دفع پندارید گنتم را و نُست
 دست را بر ازدها آنکس زند . که عصارا دشت از درها کند
 سِرِ غیب آنرا سزد آموختن . که زگفت لب تواند دوختن
 در خور دریا نشد جز مرغِ آب . فهم کن وَاَللهُ اعْلَمُ بِالْصَّوَابِ
 او بدریا رفت و مرغِ آب نبود . گشت غرقه دست گیرش ای ودود

اجابت کردن حق تعالی دعای موسی را علیه السّلم،

گفت بجنیدم بدو ایمان نَعَم . ور تو خواهی این زمان زندش کم
 بلك جمله مردگانِ خاك را . این زمان زندش کم بهر ترا
 گنت موسی این جهان مردنست . آن جهان انگیز گنجها روشنست

Heading: ABHK Bul موسی علیه السّلم .

(۲۲۸۰) Bul. بدو بخشا .

(۲۲۸۱) A om. و .

Heading: AK Bul. om. را .

(۲۲۹۰) K Bul. زندش .

این قنجا چون جهان بود نیست • بازگشت عاریت بس سرد نیست
 ورحمتی افشان بر ایشان هر کون • در نهان خانه لَدِیْنَا مُخَضَّرُون
 تا بدانی که زیان جسم و مال • سود جان باشد رهاند از وبال
 پس ریاضت را بجان شو مشتری • چون سپردی تن بخدمت جان بری
 و ریاضت آیدت بی اختیار • سر ینہ شکرانه ده ای کامیار
 چون سَنَت داد آن ریاضت شکر کن • تو نکردی او کشیدت زامِرِ کن

حکایت آن زنی کی فرزندش غی زیست بنالید جواب آمدگی
 آن عوض ریاضت تُست و بجای جهاد مجاهدانست ترا

آن زنی هر سال زاییدی پسر • بیش از شش مه نبوده عُمرُور
 یا سه مه یا چهار مه گشتی تباہ • ناله کرد آن زن که افغان ای اله
 نه مَمَ بارس و سه ماهم قَرَح • نعمتم زُوتَرَرُو از قَوْس قُرَح
 پیش مردان خدا کرده نفیر • زین شکایت آن زن از دردِ نذیر
 بیست فرزند این چنین در گور رفت • آنی در جانِشان افتاد تنگ
 تا شی بنمود او را جَنَّتِ • باقی سبزی خوشی بی ضَنَّتِ
 باغ گفتم نعمت بی کفرا • کاصلِ نعمهاست و تَجَمُّع باغها
 ورنه لا عَیْبَ رَأَتْ چه جای باغ • گفت نورِ غمیرا یزدان چراغ
 مثل نبود آن مثالِ آن بود • تا بَرَد بُوئی آنک او حیران بود
 حاصل آن زن دید آنرا مست شد • زان تجلی آن ضعیف از دست شد

(۲۲۹۲) K Bul. پس. In H the word is unpointed.

Heading: ABHK Bul. این عوض. A om. ترا.

افناذ و تنگ ABH. آنی در جان او. K Bul. (۲۴۰۲) قوس و فرح ABKH (۲۴۰۱)

و. A om. (۲۴۰۵) بی ظننی AK. باقی for یافتی A (۲۴۰۴)

حاصل آنرا دید آن زن AH (۲۴۰۸)

دید در قصری نبشته نام خویش * آنِ خود دانستش آن محبوب کیش
 ۴۴۱۰ بعد از آن گفتند کین نعمت و راست * کو بجان بازی بجز صادقی نخواست
 خدمت بسیار ی‌بایست خُرد * مر ترا تا بر خوری زین چاشت خورد
 چون تو کاهل بودی اندر التجا * آن مصیبت‌ها عوض دادت خدا
 گفت یا رب تا بصد سال و فزون * این چنینم ده بریز از من تو خون
 اندر آن باغ او چو آمد پیش پیش * دید در وی جمله فرزندان خویش
 ۴۴۱۵ گفت از من گم شد از تو گم نشد * بی دو چشم غیب کس مرگم نشد
 تو نکردی فصد و از بینی دوید * خون افزون تا زتب چانت رهید
 مغز هر میوه بهست از پوستش * پوست دان تن را و مغز آن دوستش
 مغز نفزی دارد آخِر آدمی * یک‌دی آنرا طلب گر زان دی

در آمدن حمزه رضی الله عنه در جنگ بی زره،

اندر آخر حمزه چون در صف شدی * بی زره سرمست در غزو آمدی
 ۴۴۲۰ سینه باز و تن برهنه پیش پیش * در فگندی در صف شمشیر خویش
 خلق پرسیدند کای عم رسول * ای هنرمند صف شکن شاه فحول
 نه تو لا تُلَفُوا بِأَیْدِیْکُمْ اِلَی * تَهْلُکَه خواندی ز بی‌غلام خدا
 پس چرا تو خویش را در تهلکه * بی در اندازی چنین در معرکه
 چون جوان بودی و زفت و سخت زره * تو نمی رفتی سوی صف بی زره
 ۴۴۲۵ چون شدی بیر و ضعیف و مُنَحْنی * پردهای لا اُبالی می زنی
 لا اُبالی وار با تبیغ و سنان * و نمایی دار و گیر و امتحان
 تبیغ حرمت می ندارد پیر را * کی بود تمیز تبیغ و تیر را

(۴۴۰۶) B نوّشه. After this verse AH add:

دید در قصری نبشته نام خود * شد پیش کان او بد نامزد

تو نکردی فضل A (۴۴۱۶). گفت از من گم شد G (۴۴۱۵). بخواست Bul. (۴۴۱۰)

در صف زدی Bul. (۴۴۱۹). جنگ for حرب Bul. ABHK Bul. و om. Bul.

زین نسق غمخوارگان بی خبر . پند می دادند اورا از غیر

جواب حمزه مر خلقرا،

گفت حمزه چونک بودم من جوان . مرگ می دیدم وداع این جهان
 ۲۴۲۰ سوی مردن کس بر رغبت گئی رود . پیش از درها برهه گئی شود
 لیک از نور محمد من کون . نینم این شهر فانی را زبون
 از برون حسن لشکرگاه شاه . پُر می بینم ز نور حق سپاه
 خیمه در خیمه طناب اندر طناب . شکر آنک کرد بیدار ز خواب
 آنک مردن پیش چشمش تهلکست . امر لا تلقوا بگيرد او بدست
 ۲۴۳۰ و آنک مردن پیش او شد فتح باب . سارِعُوا آید مراورا در خطاب
 الحذر ای مرگ بینان بارِعُوا . العجل ای حشر بینان سَارِعُوا
 الصلا ای لطف بینان اِفْرَحُوا . البلا ای فخر بینان اِثْرَحُوا
 هرکه یوسف دید جان کردش فدای . هرکه گرگش دید بر گشت از هدای
 مرگ هر یک ای پسر هرنگ اوست . پیش دشمن دشمن و بر دوست دوست
 ۲۴۴۰ پیش تَرک آینه را خوش رنگست . پیش زیگی آینه هم رنگست
 آنک و ترسی ز مرگ اندر فرار . آن زخود ترسانی ای جان هوش دار
 رُوی زشت نیست نه رخسار مرگ . جان تو همچون درخت و مرگ برگ
 از تو رسته است از نکو است از بدست . ناخوش و خوش هر ضحیت از خودست
 گر بخاری خسته خود بکننه . و ر حریر و قز قری خود ریشه
 ۲۴۵۰ دانك نبود فعل هرنگ جزا . هیچ خدمت نیست هرنگ عطا
 مُرد مُردوران نمی ماند بکار . کان عرض وین جوهرست و پایدار
 آن همه سختی و زورست و عرق . وین همه سیمست و زرست و طبق

اندر قرار A (۲۴۴۱) . نهی لا تلقوا Bul. (۲۴۴۴) . شکر G (۲۴۴۲)

زرست و سیمت Bul. (۲۴۴۷) . دالم for لیک Bul. ABHK (۲۴۴۵)

گر ترا آید ز جای نهی * کرد مظلومت دعا در محنتی
 تو همی گویی که من آزاده‌ام * بر کسی من نهی نهاده‌ام
 ۴۴۵۰ تو گنای کرده شکل دگر * دانه رشتی دانه گی ماند بپر
 او زنا کرد و جزا صد چوب بود * گوید او من گی زدم کس را بعود
 نه جزای آن زنا بود این بلا * چوب گی ماند زنارا در خلا
 مار گی ماند عصا را ای کلیم * درد گی ماند دوارا اے حکیم
 تو بجای آن عصا آب منی * چون بیفکندی شد آن شخص سنی
 ۴۴۵۵ یار شد یا مار شد آن آب تو * زان عصا چونست این راغب تو
 هیچ ماند آب آن فرزند را * هیچ ماند نیشگر مرفند را
 چون سجودی یا رکوعی مرد رشت * شد در آن عالم سجود او بهشت
 چونک پرید از دهانش حمد حق * مرغ جنت ساختش رب الفلق
 حمد و نسیحت نماند مرغ را * گرچه نطفه مرغ بادست و هوا
 ۴۴۶۰ چون زدست رُست ایشار و زکات * گشت این دست آن طرف نخل و نبات
 آب صبرت جوی آب خلد شد * جوی شیر خلد مهر نُست و ود
 ذوق طاعت گشت جوی انگین * مستی و شوق تو جوی خمرین
 این سیها آن اثرها را نماند * کس نداند چوئش جای آن نشاند
 این سیها چون فرمان تو بود * چار جو هم مر ترا فرمان نمود
 ۴۴۶۵ هر طرف خواهی روانش میکی * آن صفت چون بد چنانش میکی
 چون منی تو که در فرمان نُست * نسل آن در امر تو آیند چُست
 دود بر امیر تو فرزند تو * که منم جزوت که کردی اش گرو
 آن صفت در امر تو بود این جهان * هم در امر نُست آن جوها روان
 آن درختان مر ترا فرمان برند * کان درختان از صفات با برند

این فرزند را A (۴۴۵۶) شکلی ABK Bul. (۴۴۵۰)

زکوة G (۴۴۶۰) شد سجود او در آن عالم Bul. (۴۴۵۷)

با برند Bul. (۴۴۶۱) کی کردی A. فرزند تو Bul. B. میرود در امر Bul. (۴۴۶۷)

۲۴۷۰ چون بامر تُست اینجا این صنات . پس در امر تُست آنجا آن جزات
چون ز دست زخم بر مظلوم رُست . آن درختی گشت ازو زقوم رُست
چون زخشم آتش تو در دلم زدی . مایه ناری جهشم آمده
آتش اینجا چو آدم سوز بود . آنج از وی زاد مردافروز بود
آتش تو قصه مردم می کند . نار کز وی زاد بر مردم رن
۲۴۷۵ آن سخنها چو مار و گز گُشت . مار و کزوم گشت و می گیرد دُست
اولبارا داشتی در انتظار . انتظار رستخیزت گشت یا
وعدۀ فردا و پس فردای تو . انتظار حشرت آمد وای تر
منظر مانی در آن روز دراز . در حساب و آفتاب جان گدا
کاسمانرا منظر می داشتی . تخم فردا ره روم و کاشی
۲۴۸۰ خشم تو تخم سبزه دوزخست . هین بگش این دوزخ را کین فتح است
گفتن این نار نبود جز نور . نُورک اطفاء نارنا نحنُ الشُّور
گر تو بی نوری کنی حلی بدست . آتش زنگست و در خاکسترست
آن تکلف باشد و رُوبوش هین . باررا نکشد بغیر نور دین
تا نبینی نور دین ایمن مباش . کاتش پنهان شود یک روز فاش
۲۴۸۵ نور آبی دان و هم بر آب چش . چو یک داری آب از آتش مترس
آب آبش را گشت کاتش بخو . می سوزد نسل و فرزندان
سوی آن مرغایان رو روز چند . تا ترا در آب حیوانی گشت
مرغِ خاکی مرغ آب هفتند . لیک ضدّاند آب و روغنند
هر یکی مراد را خود را بداند . احتیاطی کن بهم مانده اند

تُست A (۳۷۱) . مظلوم رُست . with ر written under the initial letter of تُست .

مردم سوز AB Bul. in the first hemistich (۳۷۲)

۳۷۵) G گزدم and گزدمت (۳۷۵) AH رست for زاد , corr. in H .

و . خاکستر بدست A (۳۸۲) . اطفاء K (۳۸۱) . و . Bul. om. (۳۷۸)

آب Bul. (۳۸۷) . نسل فرزندان Bul. (۳۸۶) . این نکلف Bul. (۳۸۳)

۴۴۰. همچنانك وسوسه و وَخِ اَلَسْتُ . هر دو معنولند لیکن فرق هست
 هر دو دَلالانِ بازار، ضمیر . رخنهارا می‌ستانند ای امیر
 گر تو صرافِ دلی فکرت شناس . فرق کن رِیَر دو فکر چون نخاس
 ورنه ندانی این دو فکرت از گان . لا خلابه گوی و مشتاب و مران

حیلة دفع مغبون شدن در بیع و شرا،

آن یکی یارے پیسبررا بگفت . که من در بیعها با غبن جُفت
 ۴۴۵ مکر هر کس کو نروشد یا خرد . همچو سحرست و زرام می‌برد
 گفت در بیعی که ترسی از غرار . شرط کن سه روز خودرا اختیار
 که تائی هست از رحمان یقین . هست تعجیل ز شیطان لعین
 پیش‌سگ چون لقمه نان افگنی . بُو کد آنکه خورد ای مُعْتَنی
 او بینی بُو کد ما با خرد . هم بپوشش بغل، مُنْتَفِد
 ۴۵۰ با تائی گشت موجود از خدا . تا بش روز این زمین و چرخها
 ورنه قادر بود کو کُنْ فیکون . صد زمین و چرخ آوردی برون
 آدمی را اندک اندک آن هُمام . تا چهل سالش کند مردِ تمام
 گرچه قادر بود کاندَر یک نفس . از عدم بران کد پنجاه کس
 عیسی قادر بود کو از یک دعا . بی توقف بر جهاندار مُرده‌را
 ۴۵۵ خالق عیسی بنشوند که او . بی توقف مردم آرد تو بنو
 این تائی از پی تعلیم نُست . که طلب آمده باید بی سُکُست
 جویکی کوچک که دایم می‌رود . نه نِجَس گردد نه گدای شود
 زین تائی زاید اقبال و سرور . این تائی بیضه دولت چون طُور

دَلالِی B (۴۴۱)

AK (۴۴۱۲) دو فکر چون نخاس and so Bul., which

nax

ای مغتنی BH (۴۴۱۸)

A (۴۵۰۲) مردم تمام .

Bul. آن تائی Bul. بی شکست .

K (۴۵۰۷) جویک .

سرخ کی ماند بیضه ای عنید * گرچه از بیضه هی آید پدید
 ۲۰۱۰ باش تا اجزای تو چون بیضا * مرغها زایند اندر انتها
 بیضه مار ارچه ماند در شبه * بیضه گنجشک را دُورست ره
 دانه آبی بدانه سبب نیز * گرچه ماند فرقهها دان ای عزیز
 برگها هرنگ باشد در نظر * میوها هر یک بود نوعی دگر
 برگهای جسمها مانده اند * لیک هر جانی برنی زنه اند
 ۲۰۱۵ خاکی در بازار یکسان می روند * آن یکی در ذوق و دیگر دردمند
 همچنان در مرگ یکسان می رویم * نیم در خُسران و نمی خُسریم

وفات یافتن بلال رضی الله عنه با شادی،

چون بلال از ضعف شد همچون هلال * رنگِ مرگ افتاد بر روی بلال
 جفتِ او دیدش بگفتا و حَرَب * پس بلالش گفت نه نه وَا طَرَب
 تا کنون اندر حَرَب بودم ززیست * توجه دانی مرگ چون عیش است و چیست
 ۲۰۲۰ این می گفت و رُخش در عینِ گفت * نرگس و گلبرگ و لاله می شکفت
 تابِ رُو و چشمِ پُر انوارِ او * می گواهی داد برگفتارِ او
 هر سیه دل می سیه دیده و را * مردم دیده سیاه آمد چرا
 مردم نادیده باشد رُو سیاه * مردم دیده بود مرآتِ ماه
 خود که بیند مردم دیده ترا * در جهان جز مردم دیده فرا
 ۲۰۲۵ چون بغیر مردم دیده اش ندید * پس بغیر او که در رنگش رسید
 پس جز او جمله مُقِلد آمدند * در صفات مردم دیده بلند
 گفت جُفتش الیراق ای خوش خصال * گفت نه نه الیوالست الیوال

و. K om. چه عیشت Bul. (۲۰۱۹)

مرآت شاه B (۲۰۲۴)

کی در رنگش G (۲۰۲۵) «خود کی بیند» G (۲۰۲۴)

ABHK الیوالست این وصال, corr: in H. (۲۰۲۷)

گفت جُنت امشب غریبی می‌روی . از تبار و خویش غایب می‌شوی
گفت نه نه بلك امشب جان من . می‌رسد خود از غریبی در وطن
گفت ۲۰۲۰ رویت را کجا بینیم ما . گفت اندر حلقه خاص خدا
حلقه خاصش بتو پیوسته‌است . گر نظر بالا کنی نه سوی پست
اندر آن حلقه ز رَبِّ الْعَالَمِينَ . نور می‌تابد چو در حلقه نگین
گفت ویران گشت این خانه دریغ . گفت اندر مه نگر منگر بیخ
کرد ویران تا کند معورتر . قوم انبه بود و خانه مختصر

حکمت ویران شدن تن بمرگ،

۲۰۲۵ من چو آدم بودم اول حبس کُرب . بُر شد اکنون نعلِ جانم شرق و غرب
من گدا بودم درین خانه چو چاه . شاه گنتم قصر باید بهر شاه
قصرها خود مرشهان را مانس است . مرده را خانه و مکان گوری بس است
انیسار تنگ آمد این جهان . چون شهان رفتند اندر لامکان
مردگانرا این جهان بنمود فر . ظاهرش زفت و بمعنی تنگ بر
۲۰۴۰ گر نبودی تنگ این افغان زجست . چون دوتا شد هرکه دروی بیش زیست
در زمان خواب چون آزاد شد . زان مکان بنگر که جان چون شاد شد
ظالم از ظلم طبع باز رست . مرد زندانی ز فکس حبس جست
این زمین و آسمان بس فراخ . سخت تنگ آمد بهنگام مناخ
جسم بند آمد فراخ و سخت تنگ . خنک او گریه فخرش جمله ننگ

و. A om. (۲۰۲۸)

حلقه نگین B (۲۰۲۲)

من چه آدم A (۲۰۲۵)

چه چاه A (۲۰۲۶) corr. in marg. باید شاه را

تنگ تر Bul. (۲۰۲۹)

چشم بند آمد ABK Bul. (۲۰۴۴)

تشبیه دنیا کی بظاہر فراخست و بمعنی تنگ و تشبیه خواب
کی خلاص است ازین تنگی.

۲۵۱۵ همچو گرمابه که تنبیه بود * تنگ آبی جانت بچسید شود
گرچه گرمابه عریض است و طویل * زان تیش تنگ آیدت جان و کلیل
تا برون نآی بنگشاید دلت * پس چه سود آمد فراخی منزلت
یا که کفش تنگ پوشی ای غوی * در ییابان فراخی می روی
آن فراخی ییابان تنگ گشت * بر تو زندان آمد آن صحرا و دشت
۲۵۲۰ هر که دید او مرترا از دور گشت * کو در آن صحرا چو لاله تر شکفت
او نداند که تو همچون ظالمان * از برون در گلشنی جان در فغان
مخوابی تو آن کفش بیرون کردنت * که زمانی جانت آزاد از تنبست
اولیارا خواب ملکست ای فلان * همچو آن اصحاب کعبه اندر جهان
خواب می بینند و آنجا خواب نه * در عدم در می روند و باب نه
۲۵۲۵ خانه تنگ و درون جان چنگ لُوک * کرد ویران تا کند قصر ملک
چنگ لُوک چون حنین اندر رحم * نه مه گشتم شد این نفلان مُهم
گر نباشد درد زه بر مادر * من درین زندان میان آذر
مادرم طعمم ز درد مرگ و خویش * می کند ره تا رهد بَره زمیش
تا چَرَد آن بره در صحرای سبز * هین رحم بگشا که گشت این بره گبز
۲۵۳۰ درد ز گر نج آبستان بود * بر جیان اشکستن زندان بود

(۲۵۱۵) H آبی, with آید as variant. A Bul. بچسید بود. H بچسید. G بچسید.

(۲۵۱۷) A Bul. بنگشاید. (۲۵۱۸) A om. از.

(۲۵۱۹) Bul. om. و. before آنجا. (۲۵۲۰) Bul. و درو جان.

(۲۵۲۱) A آذر. (۲۵۲۲) Bul. آن نفلان. Bul. نه مه گشتم شد.

(۲۵۲۳) Bul. می کند زه. (۲۵۲۴) A Bul. آبستن.

حامله گریان زَرَه کَآئِنَ اَلْهَناص • وَاَن جَنین خندان که پیش آمد خلاص
هرچ زیر، چرخ هستند اُمّهات • از جَماد و از بهیسه وز نبات
هر یکی از درد غیری غافلند • جز کسانی که نبیه و کاملند
آنچ کُوسه داند از خانه کسان • بکمه از خانه خودش گی داند آن
۴۵۶۵ آنچ صاحب دل بداند حالِ تو • تو ز حالِ خود ندانی ای عمو

بیان آنک هرچ غفلت و غم و کاهلی و تاریکیست همه
از تنست که ارضی است و سفلی،

غفلت از تن بود چون تن روح شد • بیند او اسرار را بی هیچ بُد
چون زمین بر خاست از جَوّ فَلَک • نه شب و نه سایه باشد یی و لَک
هر کجا سایهست و شب یا سایه گه • از زمین باشد نه از افلاک و مَه
دود پیوسته هر از بهیمر بود • نه ز آتشیهای مُسْتَجِم بود
۴۵۷۰ وَقَم افتند در خطا و در غلط • عقل باشد در اصابتها فقط
هر گرانی و کسل خود از تنست • جان ز خفت جمله در پردنست
رُوی سرخ از غلبه خونها بود • رُوی زرد امر جنبش صغرا بود
رُو سپید از قُوّت بَلَقَم بود • باشد از سودا که رُو ادهر بود
در حقیقت خالق آثار اوست • لیک جز علت نبیند اهلِ پوست
۴۵۷۵ مغز کوا از پوستها آواره نیست • از طیب و علت او را چاره نیست
چون دُوم بار آدمی زاده بزاد • پای خود بر فرقِ علتها نهاد
علتِ اُولی نباشد دین او • علتِ جُزّوے ندارد کین او

(۴۵۶۱) A • وین جنبین • (۴۵۶۵) After this verse Bul. adds:

آنکه در پیشانیت بنموده اش • بو العجب که تو تنائی دیدنش

نه و لك G. باشد فی و لك H. فی شب فی سایه باشد فی و لك A (۴۵۶۷)

(۴۵۶۸) A om. و. A. با سایه B. سایه گه G (۴۵۶۱) as in text.

می‌پرد چون آفتاب اندر افق . با عروس صدق و صورت چون تَنُّ
 بلك بیرون از افق وز چرخها . بی مکان باشد چو ارواح و نَبی
 ۲۵۸۰ بل عقول ماست سایه‌های او . می‌فتند چون سایه‌ها در پای او
 مجنبد هرگه که باشد نص‌شناس . اندر آن صورت ننیدشد قیاس
 چون نیابد نص‌اندر صورتی . از قیاس آنجا نباید عبرتی

تشبیه نصّ یا قیاس،

نصّ وَخَمِ رُوحِ قُدسی دَانِ یَفین . وَاَنْ قیاسِ عَقْلِ جُزوی نَحْتِ اَبِن
 عقل از جان گشت با إدراك و فر . روح او را گئی شود زیر نظر
 ۲۵۸۵ لَبك جان در عقل تأثیری کند . زان اثر آن عقل تدبیری کند
 نُوحِ وارِ ار صَدَقی زد در سو روح . کو یَم و کشتی و کو طوفانِ نوح
 عقل اثر را روح پندارد و لبك . نورِ خور از قرصِ خور دُورست نيك
 زان برصی سالکی خرسند شد . تا ز نورش سوی قرص افگند شد
 زانك این نوری که اندر سافل است . نیست دایم روز و شب او آفل است
 ۲۵۹۰ وَاَنْك اندر قرص دارد باش و جا . غبرقه آن نور باشد دایما
 نه سحابش ره زند خود نه غروب . وَا رهید او از فراق سینه‌کوب
 این چنین کس اصلش از افلاك بود . یا مبدل گشت گسر از خاك بود
 زانك خاکی را نباشد تابِ آن . که زند بر وی شعاعش جاودان
 گر زند بر خاك دایم تابِ خور . آنچنان سوزد که ناید زو نسر

بی مکان همچون Bul. (۲۵۷۹) In the second hemistich H has در چرخها.

عقولست و نبی.

۲۵۸۰) ABGHK Bul. به سایه‌های او.

Heading: Bul. نصّ و قیاس.

۲۵۸۳) A صَدَقی. G صَدَقی. Bul. کویم و کو کشتی کو طوفان نوح.

۲۵۹۱) In H a corrector has indicated that خود and نه should be transposed.

۴۵۹۵ دایم اندر آب کار، ماهیست . مار را با او کجا همراهی است
لیک در کج مارهای پُر فتنند . اندرین یم ماهیها می کنند
مکرشان گر خلق را شیدا کند . هم ز دژیا تاسه شان رُسلو کند
و اندرین یم ماهیان پُر فتنند . مار را امر بحر ماهی می کنند
ماهیان قعر دریا به جلال . بحرشان آموخته بحر حلال
۴۶۰۰ پس بحال از تاب ایشان حال شد . بحس آنجا رفت و نیکو فال شد
تا قیامت گر بگویم زین کلام . صد قیامت بگذرد وین ناتمام

آداب المستمعین و المریدین عند فیض الحکمة من لسان الشیخ،

بر ملولان این مکرر کردنست . نزد من عمر مکرر بُردنست
شمع از برق مکرر بر شود . خاک از تاب مکرر زر شود
گر هزاران طالبند و یک ملول . از رسالت باز می ماند رسول
۴۶۰۵ این رسولان ضمیر رازگو . مستمع خواهند اسرافیل خو
نقوی دارند و کبری چون شهان . چاکری خواهند از اهل جهان
تا ادبهاشان بچاگه نآورد . از رسالتشان چگونه بر خوری
کمی رسانند آن امانت را بنو . تا نباشی پیششان راکع دوتو
هر ادبشان کمی می آید پسند . گامند ایشان زایوان بلند
۴۶۱۰ نه گدایانند کز هر خدمتی . از تو دارند ای مزور متنی
لیک با بی رغبتیها اے ضمیر . صدقه سلطان بیفشان و مگیر
اسب خود را اے رسول آسمان . در ملولان متنگ و اندر جهان
فرخ آن ترکی که استیزه نهد . اسبش اندر خندق آتش جهد

کادرین م A (۴۵۹۸)

ضمیر و رازگو A (۴۶۰۵)

رساند A (۴۶۰۸)

و . Bul. om. (۴۶۰۰)

بدگی خواهند Bul. (۴۶۰۶)

و اندر جهان H (۴۶۱۲)

گرم گرداند فرس را آنچنان * کی کند آهنگِ اوجِ آسمان
 ۲۱۱۰ چشم را اثر غیر و غیرت دوخته * همچو آتش خشک و تر را سوخته
 گز پشیمانی بر او عیبی کند * آتش اول در پشیمانی زند
 محسود پشیمانی نرُوید از عدم * چون بیند گریه صاحب قدم

شناختن هر حیوانی بوی عدو خود را و حذر کردن و بطلالت
 و خسارت آنکس کی عدو کسی بود کی از و حذر ممکن
 نیست و فرار ممکن نی و مقابله ممکن نی،

اَسب داند بانگ و بوی شیر را * گرچه حیوانست الا نادرا
 بل عدو خویش را هر جانور * خود بداند از نشان و از اثر
 ۲۱۲۰ رومِ خُفاشک نیارد بر پرید * شب برون آمد چو دزدان و چرید
 از همه محروم تر خُفاش بود * که عدو آفتاب فُشاش بود
 نه تواند در مُصافش زخم خورد * نه بفزین تاندش مهجور کرد
 آفتابی که بگرداند فُشاش * اثر برای غصه و فخر خُفاش
 غایت لطف و کمال او بود * اگر نه خُفاش کجا مانع شود
 ۲۱۲۵ دشمنی گیری بحد خویش گیر * تا بود ممکن که گردانی اسیر
 مظهر با قَلَم چو استیزه کند * ابله است او ریش خود بری کند
 حیل او اثر سبالش نگذرد * چنبره خُجَره قر چون بر دَرَد
 با عدو آفتاب این بد عتاب * اے عدو آفتاب آفتاب
 ای عدو آفتابی کز قَرش * یی بلرزد آفتاب و اخترش

کو AH. که for کی B (۲۱۲۲) . برون آمد A (۲۱۲۰)

(۲۱۲۴) Written in marg. H, apparently by the original hand.

(۲۱۲۶) ABHK چه استیزه , corr. in H.

(۲۱۲۷) Bul. چهر .

۲۶۲۰ تو عِدْوِ او نه خصمِ خودی * چه غم آتش را که تو هیزم شدی
 ای عجب از سوزشت او کم شود * یا ز درد سوزشت پُر غم شود
 رحمتش نه رحمتِ آدم بود * که مزاجِ رحمِ آدم غم بود
 رحمتِ مخلوق باشد غصه ناک * رحمتِ حق از غم و غصه ست پالک
 رحمت بی چون چنین دان ای پدر * ناید اندر وهر از وی جز اثر

فرق میان دانستن چیزی بمثال و تقلید و میان دانستن
 ماهیت آن چیز،

۲۶۳۰ ظاهرست آثار و میوه رحمتش * لیک گی داند جز او ماهیتش
 هیچ ماهیات اوصاف کمال * کس نداند جز آثار و مثال
 طفل ماهیت نداند طمرا * جز که گویی هست چون حلوا تر
 گی بود ماهیت ذوق جماع * مثل ماهیات حلوا ای مطاع
 لیک نسبت کرد از روی خوئی * با تو آن عاقل چو تو کودک وئی
 ۲۶۴۰ تا بداند کودک آنرا از مثال * گر نداند ماهیت یا عین حال
 پس اگر گویی بدانم دور نیست * ور ندانم گفت کذب و زور نیست
 گر کسی گوید که دانی نوح را * آن رسول حق و نور روح را
 گر بگویی چون ندانم کآن فر * هست از خورشید و مه مشهورتر
 کودکان خرد در کتابها * و آن امامان جمله در محرابها
 ۲۶۵۰ نام او خوانند در قرآن صریح * قصه اش گویند از ماضی فصیح
 راست گو دانیش تو از روی وصف * گرچه ماهیت نشد از نوح کشف

(۲۶۲۱) Bul. یا ز درد سوزشت او غم خورد.

(۲۶۲۲) Bul. غم خورد.

(۲۶۲۳) Bul. om. و. G گی as in text.

(۲۶۲۴) B که بود.

(۲۶۴۰) AB با عین حال.

(۲۶۴۱) BK Bul. in the second hemistich have ور بگویی که ندانم زور نیست.

ور بگوئی من چه دامن نوحرا • همچو او بی داند اورا اے قتی
 مور لنگم من چه دامن فلرا • پشه گی داند اسرافیلرا
 این سخن هم راستست از روی آن • که بپایست ندانیش ای فلان
 ۲۶۵۰ عجز از ادراک ماهیت عمو • حالت عامه بود مطلق مگو
 زانک ماهیات و سر سر آن • پیش چشم کاملان باشد عیان
 در وجود از سر حق و ذات او • دورتر ابراهیم و استبصار کو
 چونک آن معنی نماند از محرمات • ذات و وصفی چیست کآن ماند نهان
 غلب بختی گوید این دورست و گو • بی زتاویلی محالی کم شنو
 ۲۶۵۵ فطب گوید مر ترا ای سست حال • آنچه فوق حال نیت آید محال
 واقعاتی که کونست برگشود • نه که اول هر محالست و نبود
 چون رها نیت زده زندان کرم • تیرا بر خود مکن حبس ستم

جمع و توفیق میان نفی و اثبات يك چیز از روی نسبت
 و اختلاف جهت

نفی آن يك چیز و اثباتش رواست • چون جهت شد مختلف نسبت دوتاست
 ما رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ از نسبت است • نفی و اثباتست و هر دو مُثَبِّتست
 ۲۶۶۰ آن تو افگندی چو بردست تو بود • تو نه افگندی که قوت حق نمود
 زویر آدم نهادما حدسه بود • مُثَبِّت خاك اَشْكست لشکر گئی شود
 مُثَبِّت مُثَبِّتست و افگندن زماست • زین دو نسبت نفی و اثباتش رواست

(۲۶۶۷) Bul. همچو او می داند.

(۲۶۶۹) Written in marg. H, apparently by the original hand.

(۲۶۶۴) H کآن for آن. Bul. ذات وصفی

Heading: A يك چیزی. Bul. جمع و تریق

(۲۶۶۱) A Bul. om. as a variant. H in marg. gives راستست. Bul. هر دو و before

of مُثَبِّتست. Bul. آدم زاده را. (۲۶۶۱) Bul. در دست تو. (۲۶۶۰)

يَعْرِفُونَ إِلَّا نَبِيًّا أَضْدَادُهُمْ . يَمْلِكُ مَا لَا يَشْتَبِيهِ أَوْلَادُهُمْ
 همچو فرزندانِ خود دانندشان . مُنْكَرَانِ بَا صَد دَلِيلِ وَ صَد نشان
 ۲۶۶۵ لِيكَ از رَشَك و حَسَد پنهان كند . خويشتن را بَر نَدَانِمِ يَزَنَد
 پس چو يَعْرِفَ گُفت چون جايِ دگر . گُفت لَا يَعْرِفُهُمْ غَيْرِي فَذَر
 اِنْتَهُمْ تَحْتَ فِصَالِي كَامِنُونَ . جز كه يزدانِشان نداند زَاَمُون
 هر بنسبت گير اين مفتوح را . كه بداني و نداني نوح را

مذلة فنا و بقای درویش

گفت قایل در جهان درویش نیست . و ر بود درویش آن درویش نیست
 ۲۶۷۰ هست امر رُويِ سفاکِ ذاتِ او . نیست گشته وصفِ او در وصفِ هُو
 چون زبانه شمع پیش آفتاب . نیست باشد هست باشد در حساب
 هست باشد ذاتِ او تا تو اگر . بر نهی پنبه بسوزد زان شرر
 نیست باشد روشنی نهد ترا . کرده باشد آفتاب او را فنا
 در دو صد مَنْ شَهِد يَكِ اَوْقِيَهْ خَل . چون در افگندی و دروي گشت خَل
 ۲۶۷۵ نیست باشد طعمِ خَل چون ی چشی . هست اَوْقِيَهْ فزون چون بر کشی
 پیش شیری آهوی بی هوش شد . هستی اش در هستی او رُوپوش شد
 این قیاسِ ناقصان بر کارِ رَب . جوششِ عشقست نه از ترکِ ادب
 نبضِ عاشق بی ادب بر ی جهد . خویش را در کَفَهْ شه ی نهَد
 بی ادب تر نیست کس زو در جهان . با ادب تر نیست کس زو در پنهان
 ۲۶۸۰ هر بنسبت دان وفاق ای مُتَجَبِّ . این دو ضدُّ با ادب یا بی ادب
 بی ادب باشد چو ظاهر بنگری . كه بود دعوی عشقش هم سَری

در جای دگر . Bul. چو يَعْرِفَ H (۲۶۶۶) . يَمْلِكُ G . اَوْلَادُهُم and اضْدَادُهُم H (۲۶۶۴)

آهوی . BHK Bul. (۲۶۷۶) . بر کَفَهْ . AH Bul. (۲۶۷۸) . corr. in H.

ای متَجَبِّ . ABK Bul. (۲۶۸۰)

چون بیاطن بنگری دعوی کجاست . او و دعوی بیش آن سلطان فناست
 مات زید زید اگر فاعل بود . لیک فاعل نیست کو عاقل بود
 او زروی لفظ نحوے فاعلست . ورنه او منقول و موش فاعلست
 ۲۸۵ فاعل چه کو چنان مقهور شد . فاعلها جمله از وے دور شد

قصه وکیل صدر جهان که متمم شد و از بخارا گریخت
 از بیم جان، باز عشقش کشید رویشان،
 که کار جان سهل باشد عاشقانرا،

در بخارا بند صدر جهان . متمم شد گشت از صدرش نهان
 مدت ده سال سرگردان بگشت . که خراسان گه کهنستان گاه دشت
 از پس ده سال او از اشیاق . گشت بی طاقست زایام فراق
 گشت تاب فرقت زین پس نماند . صبرگی داند خلعت را نماند
 ۳۶۵ از فراق این خاکها شوره بود . آب زرد و گند و تیره شود
 باد جان افزا و رخ گردد ویا . آتش خاکستره گردد ویا
 باغ چون جنت شود دایر المرص . زرد و ریزان برگه او اندر خرص
 غل ذراک از فراق دوستان . همچو تیرانداز اشکسته کان
 دوزخ از فرقت چنان سوزان شدست . پیر از فرقت چنان لرزان شدست
 ۳۶۵ گر بگویم از فراق چون شرار . تا قیامت یک بود از صد هزار
 پس زشرح سوز او کم زین نفس . ربی سلیم ربی سلیم گوی و بس
 هرج از وی شاد گردی در جهان . از فراق او بیندیش آن زمان

فاعلی چه Bul. (۳۶۵) آن Bul. om. (۳۶۸۲)

کار جهان سهل باشد Heading: B Bul.

شوره شود Bul. (۳۶۱۰) مدنی AHK (۳۶۸۷) و A om. (۳۶۱۲)

گوی بس AII (۳۶۱۶)

زانچ گشتی شاد بس کس شاد شد . آخر از وی جَست و همچون باد شد
از تو م بجهد تو دل بر وی منه . پیش از آن کو بجهد از وی تو بجه

پیدا شدن روح القدس بصورت آدمی بر مریم بوقت برهنگی
و غسل کردن و پناه گرفتن بحق تعالی ،

۲۷۰۰ همچو مَرَم گوی پیش از قَوْتِ مَلِك . نقش را کَالْعَوْدُ بِالرَّحْمَنِ مَلِك
دید مریم صورتی بس جان فزا . جان فزایی دل رُبایی در خلا
پیش او بر رُست از رُوی زمین . چون مه و خورشید آن رُوحِ الْآمِن
از زمین بر رُست خوبی بی نقاب . آن چنان کز شرق رُوید آفتاب
لرزه بر اعضای مریم افتاد . کو برهنه بود و ترسید از فساد
۲۷۰۵ صورتی که یوسف ار ذیدی عیان . دست از حیرت بُردی چون زنان
همچو گل پیشش برُوید آن زرگل . چون خیالی که بر آرد سَر زیل
گشت بی خود مریم و در بی خودی . گفت بجهم در پناه ایزده
وَأَنْكَ عادت کرده بود آن پاك جَبَب . در هزیمت رَخت بردن سوی غیب
چون جهانرا دید مُلکی بی قرار . حازمانه ساخت زان حضرت حصار
۲۷۱۰ تا بگام مرگ حصنی باشدش . که نیابد خصم رام مَقْصَدَس
از پناه حق حصاره به ندید . یورتگه تَزْدِيكِ آن دِز بر گرید
چون بدید آن غمزهای عقل سوز . که از وی شد جگرها تیزدوز
شاه و لشکر حلقه در گوشش شد . خسروان هوش بی هوش شد
صد هزاران شاه مملوکش برق . صد هزاران بدر را داده بدیق

پیش کو بجهد تو خود از وی بجه ABHK . دل در وی A (۳۶۹۹) . و A om. (۳۶۹۸)

Heading: AH add مریم after گرفتن . In A Bul. the Heading follows v. ۳۷۰۰

گشت مریم پیغود B Bul. (۳۷۰۷) بروید او Bul. (۳۷۰۶) . و A om. (۳۷۰۴)

Bul. ملك. (۳۷۰۶)

۲۷۱۵ زهره فی مرزهره را تا قم زند . عقل کلش چون بیند کم زند
 من چه گویم که مرا در دوختست . دنگهم را دنگه او سوختست
 دود آن نام دلیلم من برو . دور از آن شه باطل ما عرو
 خود نباشد آفتابی را دلیل . جز که نور آفتاب مستطیل
 سایه کی بود تا دلیل او بود . این بسنش که ذلیل او بود
 ۲۷۲ این جلالت در دلالت صادقت . جمله ادراکات پس او سابقست
 جمله ادراکات بر خرمای لنگ . او سوار باد پزان چون خدنگ
 گر گریزد کس نیابد گزیده شه . ور گریزند او بگیرد پیش ره
 جمله ادراکات را آرام فی . وقت میدانست وقت جام فی
 آن یکی و همی چو بازی میپرد . و آن دگر چون تیر معبری درد
 ۲۷۳ و آن دگر چون کشتی با بادبان . و آن دگر اندر تراجع هر زمان
 چون شکاری می نمایدشان زدور . جمله حمله میفزایند آن طهور
 چونک ناپیدا شود حیران شوند . همچو جفان سوی هر ویران شوند
 منظر چشمی بهم یک چشم باز . تا که پیدا گردد آن صید باز
 چون بماند دیر گویند از ملال . صید بود آن خود عجب یا خود خیال
 ۲۷۴ مصلحت آنست تا یک ساعتی . قوتی گیرند و زور اثر راحتی
 گر نبودی شب همه خلفان زاز . خوبشتن را سوختندی زاهتزاز
 از هوس و حرص سود اندوختن . هر کسی دادی بدن را سوختن
 شب پدید آید چو گنج رحمتی . تا رهند از حرص خود یکساعتی
 چونک قبضی آیدت ای راهرو . آن صلاح نیت آتش دل مشو
 ۲۷۵ زانک در خرجی در آن بسط و گشاد . خرج را دخلی ببايد زاعتماد

بگیرند A . ور گریزد او Bul . نیاید گرد شه A (۲۷۲۲) . نور آفتابی A (۲۷۱۸)

bis دیگر A (۲۷۲۵) . دیگر A (۲۷۲۴) . و وقت جام Bul (۲۷۲۳)

گنجی A (۲۷۲۳) . انداختن Bul (۲۷۲۲) . صید نیاز ABHK Bul (۲۷۲۸)

و om. A (۲۷۲۵) . آیس دل K Bul (۲۷۲۴)

گر هاره فصل تابستان بُدی * سوزش خورشید در بُستان شدی
 مَبْنَش را سوختی از پیغ و بُن * که دگر تازه نگشتی آن کهن
 گر تُرُش رُو بست آن دی مُشَفِّق است * صیف حیدانست اما مُخْرِقست
 چونک قبض آید تو در وی بسط بین * تازه باش و چین میفکن در جبین
 ۲۷۴۰ کودکان خندان و دانایان تُرُش * غم جگر را باشد و شادی زُش
 چشمِ کودنک همچو خر در آخُست * چشمِ عاقل در حسابِ آخُست
 او در آخُر چرب و یبند علف * وین زَقْصَابِ آخُرش یبند تلف
 آن علف تلخست کهن فصّاب داد * بهرِ لحْم ما تراروی نهاد
 رَو زحکمت خور علف کائرا خدا * بی غرض دادست از محض عطا
 ۲۷۴۵ فهمِ نان کردی نه حِکمت ای ری * زانچ حق گفت کُلُوا مِنْ رِزْقِ
 رِزْقِ حق حکمت بود در مرتبت * کان کُلُوکِیرت نباشد عاقبت
 این دهان بستی دهانی باز شد * کُو خورند لَقْهائِ راز شد
 گر ز شیر دیوتن را وَا بُرے * در فطام او بسی نعمت خورے
 تُرُک جُوشش شرح کردم نیم خام * از حکیم غزنوی بشنو تسار
 ۲۷۵۰ در اِلَهِی نامه گوید شرحِ این * آن حکیم غیب و قَحْرُ اَلْعَارِفِین
 غم خور و نان غم افزایان مخور * زانک عاقل غم خورد کودنک شُکُر
 قندِ شادی میوه باغِ غمست * این فرج زخمست و آن غم مَرَمست
 غم جو بینی در کنارش کش بعشق * از سَر رُیو نظر کن در دیشق
 عاقل از انگور می بیند می * عاشق از معدوم شی بیند می
 ۲۷۵۵ جنگ می کردند حملات پَیر * تو مگش تا من کُشَم حِمْلش چو شیر
 زانک زان رنجش می دیدند سود * حل را هر یک زدیگری ربود

شدی (۲۷۳۶) ABHK Bul. در بستان زدی. In G a corrector has written زدی above زدی.

این علف (۲۷۴۲) A دیگر (۲۷۳۷) BK Bul. بر جبین, and so corr. in H.

ترک جوشش (۲۷۴۱) GH ترک جوشش as in text. گر زشر دیو (۲۷۴۸)

رنجش (۲۷۵۶) G زبوه (۲۷۵۴)

مُزد حق کو مزد آن بی‌مایه کو * این دهد گنجیت مزد و آن نَسو
 گنج زری که چو خسی زیر ریگ * با تو باشد آن نباشد مُرّدریگ
 پیش پیش آن جنازه است می‌دود * مونس گور و غریبی می‌شود
 ۲۷۱. بهر روز مرگ این دم مرده باش * تا شوی با عشق سَرمَد خواجه تاش
 صبر می‌بیند ز پُرده اجتماع * روی چون گلزار و زلفین مُراد
 غم چو آینه است پیش مجنهد * کاندین ضد می‌نماید روی ضد
 بعد ضد رنج آن ضد دگر * رُو دهد یعنی گشاد و کَر و فر
 این دو وصف از پنجه دست بین * بعد قبض مُشت بسط آید یقین
 ۲۷۲. پنجه را گر قبض باشد دایما * یا همه بسط او بود چون مبتلا
 زین دو وصف کار و مکسب منظم * چون پر مرغ این دو حال اورا مِم
 چونک مرم مضطرب شد یکرمان * همچنانک بر زمین آن ماهیان

گفتن روح القدس مریم را که من رسول حقّ بتو آشفته مشو
 و پنهان مشو از من که فرمان اینست،

بانگ بروی زد نمودار کرم * که امینِ حضرتم از من مَرَم
 از سَرافرازانِ عزّت سر معکش * از چنین خوش مخرمان خود در مکش
 ۲۷۳. این همی گفت و ذبالة نور پاک * از لبش می‌شد پیمایی بر سَپاک
 از وجود می‌گریزی در عدم * در عدم من شام و صاحب عَلم
 خود بَنه و بنگاه من در نیستیست * یکسواره نقش من پیش سیتست

و. A om. جنازه می‌رود. Bul. (۲۷۰۹) مرده ریگ. Bul. (۲۷۰۸)

فیض مُشت A (۲۷۱۴) گشاد کَر A (۲۷۱۴) عشق as in text. GH (۲۷۱۰)

و. A om. (۲۷۱۱) یا همه A. فیض باشد A (۲۷۱۵)

فرمان که before A om. و پنهان مشو. A om. رسول من before A om. Heading:

A (۲۷۱۶) apparently دم for خود, but the reading is uncertain.

سیتست G. بن و بنگاه Bul. (۲۷۱۲) ذبالة Bul. (۲۷۲۰)

مَرْبَا بَنَگَرِ که نفسِ مُشْکِلِم * هر هلالِ هر خیالِ اندر دلم
 چون خیالی در دلت آمد نشست * هر جا که یِ گریزی با توست
 ۲۷۷۵ جدر خیالی عارضی باطلی * کو بود چون صبح کاذب آفتی
 من چو صبحِ صادق از نورِ رَب * که نگردد رِگردِ روزم هیچ شب
 هین مکن لا حَوْلَ عِمرانِ زادهام * که زلا حَوْلَ این طرف افتادهام
 مرا اصل و غذا لا حَوْلَ بود * نورِ لا حَوْلَ که پیش از قول بود
 تو می گیری پناه از من بحق * من نگاریدم پناهم در سَبَق
 ۲۷۸۰ آن پناهم من که مَخْلَصاتِ بود * تو آغُذ آری و من خود آن آغُذ
 آفتی نبود بترانِ ناشناخت * تو بر یار و ندانی عشقِ باخت
 یار را اغیار پنداری می * شادی را نامِ بَنهادی غمی
 این چنین نخلی که لطفِ یارِ ماست * چونک ما دزدیم نخلش دارِ ماست
 این چنین مشکین که زلفِ میرِ ماست * چونک بی عقلم این زنجیرِ ماست
 ۲۷۸۵ این چنین لطفی چو نیلی می رود * چونک فرعونیم چون خوت می شود
 خون می گوید من آمِ هین مریز * یوسمِ گرگ از تومِ ای پُرسِ تیز
 تو نمی بینی که یارِ بُردبار * چونک با او ضد شدی گردد چو مار
 لحمِ او و شحمِ او دیگر نشد * او چنان بد جز که از مَنظَر نشد

عزمِ کردنِ آن وکیل از عشق که رجوع کند ببخارا لا اُبالی وار،

شمعِ مریم را بیلِ افروخته * که بخارا می رود آن سوخته
 ۲۷۹۰ سخت بی صبر و در آشنایِ تیز * رو سوی صدرِ جهان می کن گریز

عارضی و باطلی AK. خیال AKH (۲۷۷۵). آید نشست Bul. (۲۷۷۴).

نگاریدم with *idafa*. BG. Suppl. in marg. A. (۲۷۷۶). Suppl. in marg. A. (۲۷۷۸).

تو بر یاری ندانی A (۲۷۸۱). بود for بود A Bul. (۲۷۸۰). نگارنده Bul.

پد H. آن چنان بد A (۲۷۸۸).

می کن but originally H (۲۷۹۰). این وکیل AB. Heading:

این بُخارا مَنبَحِ دانش بود . پس بُخارایست هَرکِ آتش بود
 پیشِ شیخی در بُخارا اندری . تا بخواری در بُخارا ننگری
 جز بخواری در بُخارای دلش . راه نهدد جز و مَدِّ مُشکَلش
 اے خنکِ آنرا که ذَلَّتِ نَفْسُهُ . وای آنکس را که بِرِذی رَفْسُهُ
 ۲۷۹۰ فُرَقَتِ صدرِ جهان در جانِ او . پاره باره کرده بود ارکانِ او
 گشت بر خیزم مَآنجَا و رور . کافر ار گشتم دگر ره بگردور
 و رور آنجا بستم پیشِ او . پیشِ آن صدرِ نکو اندیشِ او
 گویم افگدم پیشت جانِ خویش . زند کن یا سَر بُر مارا چو میش
 کُشته و مرده پیشت ای قمر . به که شامِ زندگان جای دگر
 ۲۸۰۰ آرمودم من هزاران بار پیش . بی تو شیرین و نینیم عیشِ خویش
 غَنِّ لِي یا مَبِیَّتِي لَحْنِ الشُّور . اُبْرُکِي یا نَافِثِي عَمِّ السُّرُور
 اِبْلَی یا اَرْضُ دَمْعِي فِدَکَتِي . اِشْرَی یا نَفْسُ وِرْدَا قَدْ صَفَا
 عُدَّتْ یا عِبْدِي اِلَینَا مَرْحَبَا . نَعَمْ ما رَوَحَتْ یا رَیجَ اَلصَّبَا
 گفت ای یاران روان گشتم وداع . سوی آن صدری که امیرست و مُطاع
 ۲۸۰۵ دَم بدم در سوز بریان و شوم . هرج بادا باد آنجا و روم
 گرچه دل چون سنگِ خارا و کند . جانِ من عزمِ بُخارا و کند
 مَسْکِنِ یارست و شهرِ شاهِ من . پیشِ عاشقِ این بود حُبُّ اَلوَطَن

پرسیدن معشوقی از عاشق غریب خود کی از شهرها کدام شهر را
 خوشتر یافتی و انبوه‌تر و محنم‌تر و پُر نعمت‌تر و دل‌گشاستر،
 گفت معشوقی به عاشق کای فتی . تو بغربت دیدی بس شهرها

A. کی ذلت A (۲۷۹۴). جرّ و مَدّ AH (۲۷۹۳). آتش بود AK (۲۷۹۱).
 نیکو اندیش A (۲۷۹۲). دیگر ره A. خیزم و آنجا A (۲۷۹۳). پردی رفسه B. پردی رفسه
 که میرست Bul. کامیرست ABHK (۲۸۰۴). دیگر A (۲۷۹۱).

پس کدامین شهر ز آنها خوشترست . گفت آن شهری که در وی ذلبرست
 ۲۸۱۰ هرکجا باشد شب ما را بساط . هست صحرا گر بود سم آغیاط
 مرکجا که یوسفی باشد چو ماه . جنتست ارچه که باشد قعر چاه

منع کردن دوستان او را از رجوع کردن بخارا و تهدید کردن و لا ابالی گفتن او،

گفت او را ناصحی اے بی خبر . عاقبت اندیش اگر دارے هنر
 در نگر پس را بغل و پیش را . همچو پروانه مسوزان خویش را
 چون بخارا یروے دیوانه . لایق زنجیر و زندان خانه
 ۲۸۱۰ او ز تو آهن می خاید زخشم . او می جوید ترا با بیست چشم
 میکند او تیز از بهر تو کارد . او سگ قحطست و تو انبان آرد
 چون رهدی و خدایت راه داد . سوی زندان یروی چونت فناد
 بر تو گر ته گون موکل آمدی . غل بایستی کریشان کم زدی
 چون موکل نیست بر تو هیچ کس . از چه بسته گشت بر تو پیش و پس
 ۲۸۲۰ عشق پنهان کرده بود او را اسیر . آن موکل را نمی دید آن نذیر
 هر موکل را موکل مختفیست . ورنه او در بند سگ طبعی زچیت
 خشم شام عشق بر جانش نشست . بر عوانی و سبزه زویش بسته
 می زند او را که هین او را بزن . زان عوانان نهان افغان من
 هر که بینی در زبانی ی رود . گرچه تنها با عوانی ی رود
 ۲۸۲۰ گر ازو واقف بدے افغان زدے . پیش آن سلطان سلطانان شدے

او گرچه into ارچه که (۲۸۱۱) In A a corrector has altered

Heading: Bul. لا ابالی وار.

گم زدی G (۲۸۱۸) Bul. اگر داری نظر. (۲۸۱۲)

هر موکل را موکل B. هر موکل را موکل A. (۲۸۲۱)

ربنخی بر سر پیش، شاه خاک * تا امان دیدی زدیو، سهمناک
مهر دیدی خوش را اے کم زور * زان ندیدی آن موکل را تو کور
غره گشتی زین دروغین پر و بال * پر و بالی کو گشت سوی وبال
بر سبک دارد ره بالا کند * چون گل آلو شد گرانها کند

لا ابالی گفتن عاشق و عاذل را از سر عشق،

۲۸۲۰ گفت ای ناصح خموش کن چند چند * پند کم ده زانک بس سختست بند
سخت تر شد بند من از بند تو * عشق را نشناخت دانشمند تو
آن طرف که عشق میافزود درد * بو حینیه و شافعی درسی نکرد
تو ممکن تهدید از کشتن که من * نشسته زارم بخون خویشتن
عاشقان را هر زبانی مرد نیست * مردن عشاق خود یک نوع نیست
۲۸۲۵ او دو صد جان دارد از جان هدی * و آن دو صدرا می کند هر دم فدی
هر یکی جان را ستاند ده بها * امر نبی خوان عشرة أمثالها
گر بریزد خون من آن دوست رو * پای کوبان جان بر افشانم برو
آزمودم مرگ من در زندگست * چون رهم زین زندگی پاینده گست
أَفْتُلُوكَیْ أَفْتُلُوكَیْ یا رِیْقات * إِنَّ فِی قَتْلِ حَیَاتَا فِی حَیَاتِ
۲۸۳۰ یا مُیَرِ اتَّخَذَ یا رُوحَ الْبَیْنا * اِجْتَذِبْ رُوحِی وَجُدْ لِی بِالْقَیْنا
لی حَبِیبٌ حُبُّهُ یَشْوِیهِ اَلْحَشا * لَوْ یَشا یَبْشِی عَلَی عَیْنِی مَشِی
پاری گو گرچه تازه خوشترست * عشق را خود صد زبانی دیگرست
بوی آن دلبر چو پَران می شود * آن زبانه جمله حیران می شود

Heading: Bul. عاشق بخاری. In G عاشق is suppl. above. B مرّ عشق.

(۲۸۲۰) A پند کم کن.

(۲۸۳۱) A عشرة. BGHK عشرة. Bul. عشرة.

(۲۸۳۱) B Bul. حیات فی حیات. K حیوتا. The reading of A is uncertain.

(۲۸۴۱) ABH Bul. مشا. (۲۸۴۲) Bul. فارسی گو. B زبان.

بس کنم دلبر در آمد در خطاب . گوش شو و الله اعلم بالصواب
 ۲۸۴۵ چونك عاشق توبه كرد آكون بترس . كو چو عياران كند بر دار دَرس
 گرچه اين عاشق بخارا مي رود . نه بدرس و نه باستا مي رود
 عاشقان را شد مدرّس حسن دوست . دفتر و درس و سبّشان روي اوست
 خامشند و نعره تَكَرّارشان . مي رود تا عرش و تخت يارشان
 دَرشّان آشوب و چرخ و زلزله . نه زيادانت و باب سلسله
 ۲۸۵۰ سلسله اين قوم جعد مُشك بار . مسئله دَوَرست ليكن دَوَر يار
 مسئله كيس ار پُرسد كس ترا . گو ننگنجد گنج حق در كيسها
 گر دم خُلع و مُبارا مي رود . بدمين ذكر بخارا مي رود
 ذكر هر چيزي دهد خاصيتي . زانك دارد هر صنت ماهيتي
 دم بخارا در هنرها بالقي . چون بخواري رُو نه زان فارغي
 ۲۸۵۵ آن بخاري غصه دانش نداشت . چشم بر خورشيد پيش مي گاشت
 هر كه در خلوت پيش يافت راه . او زدانشا نجويد دسنگاه
 يا جمال جان چو شد همكاسه . باشدش زانبار و دانش تاسه
 ديد بر دانش بود غالب فرا . زان هم دنيا بچربد عامه را
 زانك دنيا را هي بينند عين . وان جهاني را هي دانند دين

رو نهادن آن بنده عاشق سوي بخارا،

۲۸۶۰ رُو نهاد آن عاشق خونا به ريزه دل طپان سوي بخارا گرم و تيز
 ريگ آمون پيش او همچون حرير . آب جيعون پيش او چون آب گير

(۲۸۴۹) Bul. آشوب چرخ.

(۲۸۵۲) K. صلغ و مبارا.

(۲۸۵۱) BG om. The verse is suppl. in marg. G by a later hand.

(۲۸۵۵) K Bul. در خورشيد. (۲۸۵۸) A غالب فرا.

(۲۸۶۱) AB Bul. ريگ هامون.

آن بیابان پیش او چون گلستان . میفتاد از خند او چون گلستان
 در سرفند دست قند امالیش . از بخارا یافت و آن شد مذهبش
 اے بخارا عفل افزا بوده . لیکن از من عفل و دین بر بوده
 بدری جویم از آنم چون هلال . صدری جویم درین صفای نعال ۲۸۷۵
 چون سواد آن بخارا را بدید . در سواد غم بیاض نسد پدید
 ساعتی افتاد بهوش و دراز . عفل او پرتد در بستان راز
 بر سر و رویش گلای میزدند . از گلاب عشق او غافل بدنا .
 او گلستانی نهائی دید بود . غارت عشقش زخود بپرسید بود
 تو فسرده در خور این دم نه . با شکر مقرون نه گرچه نی ۲۸۷۰
 رخت عفلت با توست و عافلی . کز جودا آیم تر وها غافلی

در آمدن آن عاشق لا ابالی در بخارا و تحذیر کردن دوستان
 او را از پیدا شدن،

ندر آمد در بخارا شادمان . پیش معشوق خود و دارالآمان
 همچو آن مستی که پرد برائیر . مه کنارش گیرد و گوید که گیر
 هر که دیدش در بخارا گفت خیز . پیش از پیدا شدن منشین گریز ۲۸۷۵
 که ترا میجوید آن شه خشمگین . تا کشد از جان تو ده ساله کین
 الله الله در میا در خون خویش . تکیه کم کن بر تم و افسون خویش
 شجسته صدر جهان بودی و راد . معتمد بودی مهندس اوساد
 غدر کردی وز جزا بگریختی . رسته بودی باز چون آویختی
 از بلا بگریختی با صد حیل . ابلهی آوردت اینجا یا اجل

و. A om. (۲۸۷۸)

غایب عشقش . A. گلستان . ABH Bul. (۲۸۶۹)

مردم برائیر A (۲۸۷۲) . نی . B. گرچه نه AK (۲۸۷)

۲۸۸۰ ای که عقلت بر عطار دق کند . عقل و عاقل را قضا احق کند
 نخس خرگوشی که باشد شیرجو . زیرکی و عقل و چالاکی کو
 هست صد چندین فسونهای قضا . گفت إذا جاء ألفضا ضاق ألفضا
 صد ره و مخلص بود از چپ و راست . از قضا بسته شود کو ازدهاست

جواب گفتن عاشق عاذلانا و تهدید کنندگانرا،

گفت من مستقیم آم کشد . گرچه می دانم که هر آب کشد
 ۲۸۸۵ هیچ مستقی بنگر یزد ز آب . گردو صد بارش کند مات و خراب
 گر بیاماسد مرا دست و شکم . عشق آب از من نخواهد گشت کم
 گویم انگه که پرسند از بطون . کاشکی بخرم روان بودی درون
 خیلک اشکم گوید راز موج آب . گر بپریم هست مرگ مستطاب
 من بهر جای که بینم آب جو . رشک آید بودی من جای او
 ۲۸۹۰ دست چون دفت و شکم همچون دهل . طلب عشق آب می کویم چو گل
 گر بریزد خوم آن روح الامین . جرعه جرعه خون خورم همچون زمین
 چون زمین و چون جبین خون خوارام . تا که عاشق گشته ام این کارام
 شب می جویم در آتش همچو دیگ . روز تا شب خون خورم مانند ریگ
 من پشیمانم که مگر انگختم . از مراد خشم او بگرختم
 ۲۸۹۵ گو بران بر جان مستم خشم خویش . عبد قربان اوست و عاشق گاویش
 گاو اگر خشد و گر چیزی خورد . بهر عید و ذبح او می پرورد

(۲۸۸۰) Bul. دق زند.

کان ازدهاست B. صد ره مخلص A. (۲۸۸۲).

گر for که B. (۲۸۸۶).

جای اوی A. آمد. Bul. آب جوی A. (۲۸۸۹).

(۲۸۹۱) In Bul. this and the following verse are transposed.

و. Bul. om. (۲۸۹۵) بیختم او A. (۲۸۹۶).

گاوِ موسی دان مرا جان داده . جزو جزور حشر هر آزاده
 گاوِ موسی بود قربان گشته . کثرین جزویش حیات گشته
 بر جهید آن گشته ز آسایش زجا . در خطابِ اضریوه بعضها
 ۲۱۰ یا کرامی اذبحوا هذا البقر . *اِنْ اَرَدْتُمْ حَشَرَ اَرْواحِ النَّظَرِ*
 از جماده مُردم و نامی شدم . وز نهامُ مردم بجهان بر زدم
 مُردم از حیوانی و آدم شدم . پس چه ترسم گی ز مُردن کم شدم
 حمله دیگر بپیرم از بشر . تا بر آم از ملائک پَر و سر
 وز ملک م بایدم جستن زجو . *كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ اِلَّا وَجْهَهُ*
 ۲۱۰۰ بار دیگر از ملک قربان شوم . آنچه اندر و فم نایند آن شوم
 پس عدم کردم علم چون از غنُون . گویدم که اِنَّا اِلَيْهِ رَاجِعُونَ
 مرگ دان آنک اتفاق اُمت است . کابِ حیوانی نهان در ظلمتست
 همچو نیلوفر پَرُو زین طَرَفِ جُو . همچو مستفی حریص و مرگ جُو
 مرگ او آبست و او جویای آب . *يَخْرُودُ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِالصَّوَابِ*
 ۲۱۱۰ اے فسرده عاشقِ ننگین نمد . کو زبم جان زجانان می رمد
 سوی تیغِ عشقش ای ننگِ زنا . صد هزاران جان نگر دستک زنا
 جوی دیدی کوزه اندر جوی ریز . آبر را از جوی گب باشد گریز
 آبِ کوزه چون در آب جُو شود . محو گردد در وی و جُو او شود
 وصف او فانی شد و ذاتش بقا . زین سپس نه کم شود نه بدلقا
 ۲۱۱۰۰ خویش را بر نخلِ او آویختم . عذرِ آنرا که از بگریختم

(۴۸۱۸) After this verse A adds:

گاورا بکنید و بر کشته زید * بر خیال و بر گمان کمتر تنید

۲۸۱۹) G بعضها . (۴۹۰۲) B Bul. که زمردن .

۴۹۰۴) Bul. با و سر . (۴۹۰۴) G جستن , as in text.

۴۹۰۶) ABH گویدت اِنَّا . In H م is written below the ت in گویدت .

۴۹۰۸) H او طرف . (۴۹۰۶) Bul. om. و before او .

۴۹۱۰) AH عاشق .

رسیدن آن عاشق بمعشوق خویش چون دست از جان
خود بُشت،

همچو گویی سجد کن بر زو و سر * جانب آن صدر شد با چشم تر
جمله خلفان منتظر سر در هوا * کش بسوزد یا بر آویزد و را
این زمان این احمق يك لحظه را * آن نماید که زمان بدبخت را
همچو پروانه شرر را نور دید * احمقانه در فساد از جان بُرید
۲۹۲۰ ليك شمع عشق چون آن شمع نیست * روشن اندر روشن اندر روشنیست
او بعکس شمعهای انشیست * می نماید آتش و جمله خوشیست

صفت آن مسجد که عاشقش بود و آن عاشق مرگجوی
لا ابالی کی درو مهان شد،

يك حکایت گوش کن ای نيك پی * مسجدی بُد بر کنار شهر ری
هیچ کس در وی نختی شب زیم * که نه فرزندش شدی آن شب یتیم
بس که اندر وی غریب غور رفت * ضیعتم چون اختران در گور رفت
۲۹۲۵ خوشتر را نيك ازین آگاه کن * صبح آمد خواب را کوتاه کن
هر کسی گنتی که پزیرانند تُند * اندرو مهان گُشان با تبخ گُند
آن دگر گنتی که بحرست و طَلَم * کین رَصَد باشد عذوق جان و خصم
آن دگر گنتی که بر نه نقش فاش * بر دَرش کای میهان اینجا مباح
شب محسب اینجا اگر جان بایدت * ورنه مرگ اینجا کین بگشایدت
۲۹۳۰ و آن یکی گنتی که شب قُلی نهید * غافل کاید شما کم ره دهید

در آورَد. Bul. (۲۹۱۷)

Heading: Bul. که مردم کس بود.

و جان و جسم. Bul. (۲۹۲۷) که. A om. (۲۹۲۶) غریب و غور. AH Bul. (۲۹۲۴)

ره کم دهید. ABHK Bul. (۲۹۲۰) as in text. (۲۹۲۸) and so corr. in H.

مهمان آمدن در آن مسجد،

تا یکی مهمان در آمد وقت شب . کوشنیدک بود آن صیت عجب
از برای آزمون و آزمود . ز آنک بس مردانه و جان سیر بود
گفت کم گیر سر و اشکبه . رفته گیر از گنج جان یک حبه
صورت تن گو سرو من کیستم . نقش کم ناید چو من باقیستم
چون نَفَخْتُ بودم از لطف خدا . نَفَخَ حق باشم ز نام تن جدا
تا نیفتد بانگِ نَفَخِش این طرف . تا رهد آن گوهر از تنگین صدف
چون تَمَنَّا مَوْتَ گفت ای صادقین . صادقم جانرا بر افشام برین

ملامت کردن اهل مسجد آن مهمان عاشق را از شب خفتن
در آنجا و تهدید کردن مرورا.

قوم گفتندش که همین اینجا مُسَبِّب . تا نکوبد جان ستانت همچو کسب
که غریبی و ننی داند ز حال . کاندر اینجا هر که خفت آمد زوال
اتفاق نیست این ما بارها . دیدام ز جمله اصحاب نهی
هر که آن مسجد شبی مسکن شدش . نیم شب مرگم ملاهل آمدش
از یکی ما تا بصد این دیدام . نه بتقلید از کسی بشنیدام
گفت الدین نصیحه آن رسول . آن نصیحت در لغت ضلّ غُلُول

بس فرزانه Bul. (۲۱۲۲)

اشکبه A Bul. (۲۱۲۲)

حق تمنا BK Bul. (۲۱۲۲)

Heading; Q om. آن. APHK om. مرورا.

کسب and محسب GK. جان ستاند A. نکوبد H (۲۱۲۸)

هر که خست آید زوال Bul. (۲۱۲۶)

اتفاق هست A (۲۱۴۰) corr. in marg.

زهر ملاهل آیدش Bul. (۲۱۴۱)

الدین النصیحه Bul. (۲۱۴۲)

این نصیحت راستی در دوستی • در غُلُولی خائن و سگ‌پوستی
 ۲۱۴۹ بی خیانت این نصیحت از و داد • بی‌نهایت مگرد از عقل و داد

جواب گفتن عاشق عاذلانرا،

گفت او ای ناصحان من بی ندم • از جهان زندگی سیر آمدم
 منلی ام زخم‌جو و زخم‌خواه • عافیت کم جوئے از منلی برآه
 منلی فی کو بود خود برگ‌جو • منلی امر لا اُبالی مرگ‌جو
 منلی فی کو بکف پول آورد • منلی چستی کرین پُل بگذرد
 ۲۱۵۰ آن نه کو بر هر دکانی برزند • بل جهد از کون و کانی برزند
 مرگ شیرین گشت و نَقْلَم زین سرا • چون قفص هشتن پریدن مرغ را
 آن قفص که هست عیب باغ در • مرغ بی‌بند گلستان و شجر
 جَوّی مرغان از برون رگِرد قفص • خوش می‌خوانند ز آزادی قفص
 مرغ را اندر قفص زان سبزه‌زار • نه خورش ماندست و نه صبر و قرار
 ۲۱۵۱ سر زهر سوراخ بیرون می‌کند • تا بود کین بند از پا برکند
 چون دل و جان چنین بیرون بود • آن قفص را در گشایی چون بود
 نه چنان مرغ قفص در اندهان • رگِرد بر گِردش بجله گرگان
 گئی بود اوزا درین خوف و حزن • آرزوی از قفص بیرون شدن
 او می‌خواهد کرین ناخوش حصص • صد قفص باشد بگِرد این قفص

(۲۱۴۴) A غُلُول.

(۲۱۴۵) A بی خیانت.

کم جو تو Bul. زخم‌خوار و زخم‌خواه Bul. (۲۱۴۷)

(۲۱۴۸) B om.

(۲۱۵۱) K om. و ماندست after.

(۲۱۵۲) حصص: so pointed in GK.

عشق جالینوس برین حیوة دنیا بود کی هنر او همین جا بکار
می آید هنری نورزیده است کی در آن بازار بکار آید آنجا
خود را بعوام یکسان می بیند،

۲۲۶۰ آنچنانک گفت جالینوس راد . از هوای ابن جهان و امر مُراد
راضیم کز من بپایند نیم جان . که زگون آسری بینم جهان
گره می بیند بگردد خود قطار . مرغش آیس گشته بودست از مطار
یا عدم دیدست غیر این جهان . در عدم نادیده او حشری نهان
چون جنین کش می کشد بیرون کرر . می گریزد او سپس سوی شکم
۲۲۶۱ لطف رُوش سوی مَصْدَر می کند . او مَقَر در پشتِ مادر می کند
که اگر بیرون فتم زین شهر و کام . اے عجب بینم بدیده این مقام
یا دری بودی در آن شهر و رخم . که نظاره کردی اندر رَحِم
یا چو چشمه سوزنی راهر بُنی . که زیروغم رَحِم دیده شدی
آن جنین هر غافلست از عالمی . همچو جالینوس او ناخُشوی
۲۲۶۲ او نداند کآن رُطوباتی که هست . آن مدد از عالم بیرون نیست
آنچنانک چار عنصر در جهان . صدمد آرد ز شهر لامکان
آب و دانه در قفص گر یافته است . آن زباغ و عرصه در تافته است
جانهای انبیا بینند باغ . زین قفص در وقتِ فُلان و فراغ
پس ز جالینوس و عالم فارغند . همچو ماه اندر فلکها بازغند

Heading: A همین جایگاه می آید Bul. لاجرم انجا خود را . After می بیند ABK Bul.
add وَالْأَمْرُ يَوْمَئِذٍ لِلَّهِ امیرئ او نمی ماند .

(۲۲۶۷) Bul. درین شهر .

(۲۲۷۱) A Bul. صدمد دارد .

(۲۲۷۲) B در یافته است . A om. و after باغ .

۲۱۷۰ و ز جالینوس این گفت، افراسست * پس جوابم بهر جالینوس نیست
 این جواب آنکس آمد کین بگفت * که نبودش دل پر نور جُفت
 مرغ جانش موش شد سوراخ جو * چون شنید از گرگان او عَرَجُوا
 زان سبب جانش وطن دید و فرار * اندرین سوراخ دنیا موش وار
 هر درین سوراخ بنائی گرفت * در خور سوراخ دانایی گرفت
 ۲۱۸۰ پیشهایی که مژاورا در مَزید * کاندین سوراخ کار آید گزید
 زآنک دل بر کند از بیرون شدن * بسته شد راه رهیدن از بدن
 عنکبوت از طبع عنقا داشتی * از اُغای خیمه گی افراشتی
 گریه کرده چنگر خود اندر قفص * نام چنگش درد و سرسام و مفص
 گریه مرگست و مرض چنگال او * میزند بر مرغ و پَر و بال او
 ۲۱۸۵ گوشه گوشه می جهد سوی دوا * مرگ چون قاضیست و بنجورے گوا
 چون پیاده قاضی آمد این گواه * که می خواند ترا تا حکم گاه
 مَهلتی میخواستی از وی در گریز * گر پذیرد شد و گرنه گفت خیز
 جستن مَهلت دوا و چارها * که زنی بر خرقه تن پارها
 عاقبت آید صباخی خشم وار * چند باشد مَهلت آخر شرم دار
 ۲۱۹۰ عذر خود از شه بخواه ای پُر حسد * پیش از آنک آچنان روزی رسد
 و آنک در ظلمت براند بارگی * بر کند زان نور دل یکبارگی
 می گریزد از گوا و مقصدش * کان گوا سوی قضا می خواندش

آنکس آید Bul. (۲۱۷۱) . افراسست Bul. (۲۱۷۰)

پیشها و حرفها اندر مزید Bul. (۲۱۸۰)

دام چنگش X (۲۱۸۲)

و Bul. om. میلود سوی دوا Bul. (۲۱۸۵)

با حکم گاه A. (۲۱۸۶)

میخواست و از وی A. (۲۱۸۷)

از نور AH. و آنک در ظلمت A. (۲۱۹۱)

و از مقصدش A. (۲۱۹۲)

دیگر باره ملامت کردن اهل مسجد مهران را از شب خفتن در آن مسجد،

قوم گفتندش مکن جلدی بر تو . تا نگردد جامه و جانت رگرو
آن ز دور آسان نماید به نگر . که با آخر سخت باشد ره گذر
۲۱۱۵۰ خویشتن آویخت بس مرد و سُکست . وقت بیجا پیچ دست آویز جُست
پیشتر از واقعه آسان بود . در دل مردم خیال نیک و بد
چون در آید اندرون کارزار . آن زمان گردد بر آنکس کار زار
چون نه شبری هین منه تو پای پیش . کآن اجل گرگست و جان نُست میش
ور ز آبدالی و میشت شیر شد . این آ که مرگ تو سرزیر شد
۴۰۰۰ کیست ابدال آنک او مُبدل شود . خمرش از تبدیل یزدان خل شود
لیک مستی شیرگیری وز گان . شیر بنداره تو خود را هین مران
گفت حق ز اهل نفاق ناسدید . با سَهم ما بینهم با سَ شدید
در میان همدگر مردانه اند . در غزا چون عورتان خانه اند
گفت پیغمبر سپهدار غیوب . لا تُجاعه یا فتی قبلُ الحروب
۴۰۰۵ وقت لاف غزوستان کف کنند . وقت جوش جنگ چون کف بی فند
وقت ذکر غزو شمشیرش دراز . وقت کز و فر تیغش چون پیاز
وقت اندیشه دل او زخم جو . پس بیک سوزن نهی شد خیک او
من عجب دارم زجویای صفا . کو رمد در وقت صیقل از جفا
عشق چون دعوی جفا دیدن گواه . چون گواهی نیست شد دعوی تباه

Heading: ANIK Bul. om. دیگر باره . After the Heading K adds:

زین گذر کن جانب آن شخص را . کو مسجد آمد آن شب مهران

In Bul. the same verse precedes the Heading. (۲۱۱۵) A شکست for سُکست .

Bul. پیغامبر . BGHK Bul. (۴۰۰۴) A همدیگر . (۴۰۰۴) گست .

کو گریزد وقت صیقل Bul. (۴۰۰۸) . لب پر کف کند Bul. مردان کف کند B (۴۰۰۵)

چون گواهی نیست Bul. چون چنین (?) دعوی جفا دیدن B (۴۰۰۶)

۴۰۱۰ چون گواهد خواهد این قاضی مرغی * بوسه ده بر مار تا یابی تو گنج
 آن جفا با تو نباشد اے پسر * بلك با وصف بدی اندر تو در
 بر نهد چوبی که آنرا مرد زد * بر نهد آنرا نژد بر گزند زد
 گر بزد مر اسبرا آن کینه کش * آن نزد بر اسب زد بر سُکسکش
 تا زُسکُک و ا رهد خوش بوی شود * شیره را زندان کفی تا ع شود
 ۴۰۱۵ گفت چندان آن یتیم را زدی * چون نترسیدی ز قهر ایزدی
 گنت اورا کی زدم ای جان و دوست * من بر آن دیوی زدم کو اندروست
 مادر ار گوید ترا مرگ تو باد * مرگ آن خو خواهد و مرگ فساد
 آن گروهی کز ادب بگریختند * آبر مردی و آب مردان ریختند
 عاذلانسان از وعا و راندند * تا چنین چیز و محنت ماندند
 ۴۰۲۰ لاف و غرّه و ازخارا کم شنو * با چنینها در صف هنجار مرو
 زانک زادوگم خیالاً گفت حق * کز رفاق سُست بر گردان و رِق
 که گر ایشان با شما هم ره شوند * غازیان بی مغز همچون که شوند
 خویشان را با شما هم صف کنند * پس گریزند و دل صف بشکنند
 پس سپاهی اندکی بی این نفر * به که با اهل نفاق آید حشر
 ۴۰۲۵ هست بادام کم خوش بیخته * به زبیساری تلخ آمیخته
 تلخ و شیرین در رُغازغ یک شیند * نقص از آن افتاد که هیل نیند
 گبر ترسان دل بود کو از گان * می زید در شک ز حال آن جهان
 می رود در ره نداند منزلی * گام ترسان می نهد اعی دلی
 چون نداند ره مسافر چون رود * با ترددها و دل پُر خون رود

ای جان دوست. Bul. (۴۰۱۶). آن اسبرا AH (۴۰۱۴). چون جفا A (۴۰۱۱).

لاف غر و ازخارا A (۴۰۲۰). In A vv. ۴۰۲۱ and ۴۰۲۲ are transposed. (۴۰۲۱).

Written in marg. H, apparently by the original hand. (۴۰۲۲)

گر بصرت یک شی اند B. Bul. زعازع A (۴۰۲۶). به کی A. سپاه B Bul. (۴۰۲۴).

غافل ز حال آنجهان B. Bul. گبر H (۴۰۲۷).

۴۰۳- هر که گوید های این سوره نیست * او کند از بیم آنجا وقف و ایست
ور بداند ره دل با هوش او * گئی رود هر های و هو در گوش او
پس مشو همراه این اُشتر دِلان * زانک وقت ضیق و پیمد آفلان
پس گیرزند و ترا تنها هلند * گرچه اندر لافِ سحر بابلند
تو زرغایان مجوهین کارزار * تو زطاوسان مجو صید و شکار
۴۰۴ طبع طاوس است و وسواسست کند * دم زند تا از مقامت برگردد

گفتن شیطان قریش را کی بچنگ احمد آید کی من یارها
کم و قبیله خود را بیاری خوانم و وقت ملاقات صفین گریخن،

همچو شیطان در سپه شد صد یکم * خواند افسون که اینی جار لکم
چون قریش از گفت او حاضر شدند * هر دو لشکر در ملاقات آمدند
دید شیطان از ملایک اسپهی * سوی صف مؤمنان اندر ره
آن جنودا کم تر وها صف زده * گشت جان او زبسم آنشکه
۴۰۵ پای خود را پس کشید می گرفت * که هی بینم سپاهی من شگفت
اے آخاف الله ما لی منه عون * اذهبوا اینی آرے ما لا ترون
گفت حارث ای سراقه شکل هین * دی چرا تو می نگفتی این چنین
گفت این دم من هی بینم حرب * گفت می بینی جماعشیش عرب

و. AK Bul. om. (۴۰۳)

Heading: Bul. احمد در آید. In K او is suppl. after گریخن

(۴۰۴) Bul. om. که. BK کاتی. After this verse Bul. adds:

چون قریش را با وسواس کرد او * مکر و افسون گفت لازم شد غلو
لجسر اسلام را تشعبت کنیم * بیخ و بنیادش ز عالم بر کنیم
چونکه شد با قول او جمع سپاه * گشت آخر حیلش نقش تپاه

گشته جان او Bul. (۴۰۴)

معاشیش Bul. خنایش A apparently (۴۰۴)

می‌بینی غیر این لبك ای تو ننگ . آن زمان لاف بود این وقت جنگ
 ۴۰۴ دی می‌گفتی كه پایندان شدم . كه بُودتان فنج و نُصرت دم بدم
 دی زَعیمُ آبجیش بودی ای لعین . وین زمان نامزد و ناچیز و مهین
 تا بخوردیم آن دم تو و آمدیم . تو بتون رفتی و ما هبزم شدیم
 چونك حارث با سُرَافه گفت این . از عتابش خشمگین شد آن لعین
 دستِ خود خشمین زدست او کشید . چون زگفت اوش دردِ دل رسید
 ۴۰۵ سینه‌اش را كوفت شیطان و گریخت . خونِ آن بیچارگان زین مگر ریخت
 چونك ویران کرد چندین عالم او . پس بگفت إلفِ بَرِی لا مِنْكُمْ
 كوفت اندر سینه‌اش انداختش . پس گریزان شد چو هیبت تاخش
 نفس و شیطان هر دو يك تن بوده‌اند . در دو صورت خویش را بنوده‌اند
 چون فرشته و عقل كه ایشان يك بُند . بهرِ حکمتش دو صورت شدند
 ۴۰۵ دشمنی داری چنین در سِرِّ خویش . مانعِ عقلست و خصمِ جان و کیش
 يك نَفَس حمله کند چون سوسمار . پس بسوراخی گریزد در فرار
 در دل او سوراخها دارد کنون . سر زهر سوراخ می‌آرد برون
 نامِ پنهان گشتن دیو از نفوس . و اندر آن سوراخ رفتن شد خُوس
 كه خُوش چون خُوس قُنفُذست . چون سر قُنفُذ را آمدش دست
 ۴۰۶ كه خدا آن دیورا خُتاس خواند . كو سرِ آن خارپُشتك را بهاند
 می‌نهان گردد سرِ آن خارپُشت . در بدم از بیمِ صیاد دُرُشت
 تا چو فرصت یافت سر آرد برون . زین چنین مكری شود مارش زبون
 گرنه نَفَس از اندرون راحت زدی . ره‌زنان را بر تو دستی گئی بُدی
 زانِ عوانِ مقضی كه شهونست . دل اسیرِ حرص و آزو آفتست

این بیچارگان A (۴۰۵) . خشمگین A (۴۰۴) . لیکن تو ننگ Bul. (۴۰۴)

زهیت تاخش Bul. (۴۰۵)

In AH v. ۴۰۵۴ follows دو صورت بندد A . کابشان BK . كه Bul. om. (۴۰۵)

آزو حرص Bul. . عوانی Bul. (۴۰۶) . ۴۰۵۵ ..

۴۶۵ زآن عوانِ پسر شدی دزد و تباہ . تا عوانانرا بفیهر نُست راه .
 در شهر بشنو تو این بندِ نکو . یَن جَنیکُم لَکُم اَعَدی عَدُو
 طَهَطْراق این عدو مشو گریز . کو چو ابلیس است در آج و ستیز
 بر تو او از بهر دنیا و نبرد . آن عذابِ سرمدی را سهل کرد
 چه عجب گر مرگدرا آسان کند . او زهرِ خویش صد چندان کند
 ۴۷۰ سحر کاهی را ب صنعت گه کند . باز کوهی را چو کاهی می تند
 ز شهابها نغز گرداند بَن . نغزها را زشت گرداند بظَن
 کارِ سحر اینست کودم می زند . هر نفس قلبِ حقایق می کند
 آدمی را خیر نماید ساعتی . آدمی سازد خیره را و آیتی
 این چنین ساحر درونِ نُست و سر . اِنَّ فِی الْوَسْوَی سَحْرًا مُسْتَبْر
 ۴۷۵ اندر آن عالم که هست این سحرها . ساحران هستند جادوی گشا
 اندر آن صحرا که رُست این زهرِ تر . نیز رو بیدست تریاق ای پسر
 گوید تریاق از من جو سهر . که ز زهرِ من بتو نزدیکتر
 گفت او سحرست و ویرانی تو . گفت من سحرست و دفعِ سحرِ او

مکرر کردن عاذلان پندرا بر آن مهبان آن مسجد مهبان کش

گفت پیغمبر که اِنَّ فِی الْاَیَّاتِ . سَحْرًا و حق گفت آن خوش پهلوان
 ۴۸۰ هین مکن جَلَدی برو ای بُو الْعَکْرَم . مسجد و مارا مکن زین مَنهَم

و. و. AHK Bul. om. (۴۰۷۴) اعدا علو. AH Bul. (۴۰۶۶)

رویناست A (۴۰۷۶) اندرین عالم K (۴۰۷۵)

After this verse Bul. adds: (۴۰۷۸)

تا بود تریاقی مرشد در درون * کرده باشی دفع زهر نفس دون
 کن ظلم سحر را از دل شکست * گنج پر کامل آری تا بدست

Heading: After the Heading Bul. adds:

باز کن تو وصف مجددا ادا * فصّه مهبان باشد ماجرا

و. و. A om. (۴۰۸۰) پیغامبر ABGHK (۴۰۷۹)

که بگوید دشمنی از دشمنی . آتشی در ما زند فردا دنی
 که بناسانید اورا ظالمی . بر بهانه مسجد او بُد سالی
 تا بهانه قتل بر مسجد نهد . چونك بدنامست مسجد او جهد
 نهمتی بر ما منه ای سخت جان . كه نه ایم ایمن زمكرد دشمنان
 ۴۰۸ هین برو جلدی مكن سودا مپرز . كه نتان پیسود کیوانرا بگزر
 چون تو بسیاران بلافید زبخت . ریش خود بر كد يك يك لخت لخت
 هین برو کوتاه كن این قیل و قال . خویش و مارا در مینگن در و بال

جواب گفتن مهمان ایشانرا و مثل آوردن بدفع کردن حارس
 گشت بیانگ دف از گشت شتری را کی کوس محمودی

بر پشت و زدندی،

گفت ای یاران از آن دیوان نیم . که زلا حولی ضعیف آید پیم
 کودکی کو حارس گشتی بده . طلبگی در دفع مرغان میزدی
 ۴۰۹ تا رمیدی مرغ زان طلبك زگشت . گشت از مرغان بد بی خوف گشت
 چونك سلطان شاه محمود کریم . بر گذر زت آن طرف خیمه عظیم
 با سپاهی همچو استاره انبر . انبه و پیروز و صفدر ملك گیر
 اُشتری بد کو بُدی حمال کوس . بُختی بد پیش رو همچون خروس
 بانگ کوس و طبل بروی روز و شب . میزدی اندر رجوع و در طلب
 ۴۱۰ اندر آن مزرع در آمد آن شتر . کودك آن طلبك بزد در حفظ بر

کی توان پیسود AH . هین مكن جلدی برو Bul. (۴۰۸۵) . كه نگريد Bul. (۴۰۸۱)

Heading: A شتری را for شیری را.

(۴۰۸۶) G گشتی as in text, and also with *faḥa* in the following verse.

(۴۰۱۶) Suppl. in marg. A. (۴۰۱۶) Suppl. in marg. A. K پختی.

(۴۰۹۴) K میزدند اندر Bul. میزدندی در K (۴۰۹۴)

عاقلی گشتش مزین طبلک که او * بختۀ طبل است با آتش است خو
 پیش او چه بود تبوراک تو طفل * که کشد او طبل سلطان بیست رکفل
 عاشقم من گشته قربان لا * جان من نوبتگه طبل بلا
 خود تبوراکست این تهدیدها * پیش آنچه دیده‌است این دیده‌ها
 ۴۱۰۰ ای حریفان من از آنها نیستم * کز خیالاتی درین ره بیستم
 من چو اسماعیل بام بی حذر * بل چو اسماعیل آزادمر ز سر
 فارغم از طمطراق و از ریا * قلّ تعالوا گفت جانم را بیا
 گفت پیغمبر که جاد فی السّف * بالعطیّه من تیقن بالخلف
 هرکه بیند مر عطارا صد عوض * زود در بازد عطارا زین غرض
 ۴۱۰۵ جمله در بازار از آن گشتند بند * تا چو سود افتاد مال خود دهند
 زر در انبانها نشسته منتظر * تا که سود آید بذل آید مِصر
 چون بیند کالۀ در ریج بیش * سرد گردد عشقش از کالای خویش
 گرم زان ماندست با آن کوندید * کالهای خویش را ریج و مزید
 همچنین علم و هنرها و حرف * چون ندید افزون از آنها در شرف
 ۴۱۱۰ تا به از جان نیست جان باشد عزیز * چون به آمد نام جان شد چیز لیز
 لعبت مرده بود جان طفل را * تا نگشت او در بزرگی طفل را
 این تصوّر وین تخیل لعبتست * تا تو طفلی پس بدانت حاجتست
 چون ز طفلی رست جان شد در وصال * فارغ از حسّ است و تصویر و خیال
 نیست محرم تا بگویم بی نفاق * تن زدم والله أعلم بالوفاق

(۴۱۰۰) A درین ره نیستم.

(۴۱۰۴) ABGHK پیغامبر.

(۴۱۰۴) B زین عرض، corr. in marg. A.

(۴۱۰۵) A چه سود. (۴۱۰۶) i چون بدید.

(۴۱۱۱) A بود جان طفل را.

(۴۱۱۲) AH حاجتست. AB بدانت. LH لعبتست.

(۴۱۱۴) AH شد جان، corr. in H.

۴۱۱ مال و تن برفند ریزان فنا . حق خریدارش که الله آشتی
 برها زان از تن اولیست . که هی در شک یقینی نیست
 وین عجب ظنست در تو ای مہین . که غی پرد بیستان یقین
 هرگان تشنه یقین است ای پسر . میزند اندر تراید بال و پسر
 چون رسد در علم پس پر پا شود . مریقین را علم او بویا شود
 ۴۱۲ زانک هست اندر طریق مفتن . علم کنر از یقین و فوق ظن
 علم جویای یقین باشد بدان . و آن یقین جویای دیدست و عیان
 اندر آلہکم بخوان این را کنون . از پس گلا پس لو تعلمون
 می کشد دانش ببینش ای علم . گر یقین گشتی بینندے جمیم
 دید زاید از یقین بی امثال . آنچنانک از ظن می زاید خیال
 ۴۱۳ اندر آلہکم بیان این بین . که شود علم الیقین عین الیقین
 از گان و از یقین بالاتر . وز ملامت برنی گردد سر
 چون دهانم خورد از حلوی او . چشم روشن گشتم و بینای او
 پا نهم گستاخ چون خانه رور . پا نلرزانم نه کورانہ رور
 آنچ گل را گفت حق خدانش کرد . با دل من گفت و صد جندانش کرد
 ۴۱۴ آنچ زد بر سرو و قدش راست کرد . و آنچ از وی نرگس و نسرين بخورد
 آنچ تی را کرد شیرین جان و دل . و آنچ خاکی یافت ازو نقش چنگل
 آنچ ابرورا چنان طرار ساخت . چهره را گلگونہ و گلنار ساخت
 مر زبانرا داد صد افسون گرے . و آنک کان را داد زر جعفری
 چون در زراذخانه باز شد . غمزه های چشم تیرانداز شد

و. ریزان فنا. Bul. ریزان و فنا. A. برقد (۴۱۱۵)

که تو در شک. Bul. هبی (sic) هستی A. (۴۱۱۶)

پویا HK. بر پا شود. Bul. AHK (۴۱۱۹)

که کورانہ. Bul. (۴۱۲۸) بخوان این را. Bul. ABH (۴۱۲۲)

و. AK Bul. om. آنچ با گل گفت A. (۴۱۲۹)

یافت زو. Bul. یافت از نقش AB (۴۱۴۱) و before om. A. (۴۱۴۰)

۴۱۳۵ بر دلم زد تیر و سودایم کرد * عاشق شکر و شکرخایسم کرد
 عاشق آنم که هر آن آن اوست * عقل و جان چاندان یک مرجان اوست
 من نلاقم ور بلاقم همچو آب * نیست در آتش کشی ام اضطراب
 چون بدزدم چون حفیظ مخزن اوست * چون نباشم سخت رو پشت من اوست
 هر که از خورشید باشد پشت گرم * سخت رو باشد نه یم اورا نه شرم
 ۴۱۴۰ همچو روی آفتاب بی حذر * گشت رویش خصم سوز و پرده در
 هر پیمبر سخت رو بُد در جهان * یکسواره کوفت بر جیش شهبان
 رو نگردانید از ترس و غی * یک تنه تنها بزد بر عالمی
 سنگ باشد سخت رو و چشم شوخ * او ترسد از جهان پُر کلوخ
 کآن کلوخ از ریختن زن یک تخت شد * سنگ از صنوع خدایی سخت شد
 ۴۱۴۵ گوسفندان گریه بر روند از حساب * زانپیشان گی بترسد آن قصاب
 کلکم راعی نبی چون راعی است * خلق مانند رمه اوساعی است
 از رمه چوپان نترسد در نبرد * لبکشان حافظ بود از گرم و سرد
 گر زند بانگی ز قهر او سر رمه * دان ز مهرت آن که دارد بر رمه
 هر زمان گوید بگوشت بخت تو * که ترا غمگین کنم غمگین مشو
 ۴۱۵۰ من ترا غمگین و گریان زان کنم * تا کت از چشم بدان پنهان کنم
 تلخ گردانم ز غنمها خوی تو * تا بگردد چشم بد از روی تو
 نه تو صیادی و جویای منی * بنده و افکنده راعی منی
 حیل اندیشی که در من درسی * در فراق و جستن من بی کسی
 چاره می جوید پی من درد تو * می شنودم دوش ام سرد تو
 ۴۱۵۵ من توانم هر که بی این انتظار * ره دهم بنمایمت رام گذار

اورا Bul. آرَد (۴۱۴۹) .عاشق شیر Bul. (۴۱۴۵)

کلکم راعی AH (۴۱۴۶) . که بترسد B (۴۱۴۵)

در گرم و سرد A (۴۱۴۷)

H می توانم with, suppl. above. (۴۱۵۵)

تا ازین گردابِ دُورانِ وایِ رهی • بر سرِ گنجِ وصالِ پایِ بهی
لیکِ شیرینی و لذاتِ مقرر • هست بر اندازه رنجِ سفر
آنکه از شهر و زخویشان بر خوری • کز غریبی رنج و محنتها پیری

تمثیل گریختن مؤمن و بی صبری او در بلا باضطراب و
بی قراری نخود و دیگر حوایج در جوش دیگ
و بر دویدن تا بیرون جهند،

بشگر اندر نخودی در دیگ چون • می جهد بالا چو شد ز آتش زبون
۴۱۶۰ هر زمان نخود بر آید وقتِ جوش • بر سرِ دیگ و بر آرد صد خروش
که چرا آتش بن در می زنی • چون خریدی چون نگونم می کنی
می زند کفلیز کدبانو که نی • خوش بپوش و بر بجه ز آتش کنی
ز آن نجوشانم که مکررم منی • بلك تا گبری تو ذوق و جاشنی
تا غدی گردی بیامیزی بجان • بهر خوارے نیست این امتحان
۴۱۶۵ آب میخوردی بیستان سبز و تر • بهر این آتش بدست آن آب خور
رحمتش سابق بدست از قهر زان • تا ز رحمت گردد اهل امتحان
رحمتش بر قهر از آن سابق شدست • تا که سرمایه وجود آید بدست
زانک بی لذت نروید لحم و پوست • چون نروید چه گذارد عشقِ دوست
زان تقاضا گر بیاید قهرها • تا کنی ایشارِ آن سرمایه را
۴۱۷۰ باز لطف آید بر اے عذر او • که بکردی غسل و بر جستی زجو

ازین طوفان دوران Bnl. (۴۱۵۶)

Heading: A با اضطراب. ABK Bnl. بیرون جهد.

(۴۱۵۶) G نخودی as in text, and so vocalised in the following verse.

غذا ABHK (۴۱۶۴) گبری مذاق و جاشنی Bnl. (۴۱۶۳) ز آتش که نی A (۴۱۶۲)

سرمایه ها A (۴۱۶۱) چه گذارد A (۴۱۶۸) بودست Bnl. (۴۱۶۶) غذا Bnl.

گوید اے بخود چریدی در بهار * رنج مہمان تو شد نیکوش دار
تا کہ مہمان باز گردد شکر ساز * بیش شہ گوید زایشار تو باز
تا بجای نعمت مُنعِم رسد * جملہ نعمتہا بَرَد بر تو حسد
من خلیل تو پسر بیش بچک * سَر بنہ اِف آرائی اَذْبَحُک
سَر بیش قہر نہ دل بر قرار * تا بَسُر حلفت اسمعیل وار ۴۱۷۵
سَر بزم لیک این سَر آن سَر یست * کر بریدہ گشتن و مردن بَر یست
لیک مقصود ازل تسلیم نُست * اے مُسلمان بایدت تسلیم جُست
اے بخود و جوش اندر ابتلا * تا نہ ہستی و نہ خود ماند ترا
اندر آن بُستان اگر خندید * تو گل بُستان جان و دیدہ
گر چُدا از باغ آب و گل شدے * لقمہ گشتی اندر آحیا آمدے ۴۱۸۰
شو غِذی و قُوت و اندیشہا * شیر بودی شیر شو در بیشہا
از صفائش رُسْتہ و اللہ نُخست * در صفائش باز رُو چالاک و چُست
ز ابر و خورشید و زگردون آمدی * پس شدی اوصاف و گردون بر شدی
آمدی در صورت باران و تاب * بروے اندر صفات مستطاب
جُز و شید و ابر و انجمہا بُدی * نَفَس و فعل و قول و فکر تہا شدی ۴۱۸۵
ہستی حیوان شد از مرگ نبات * راست آمد اَقْتُلونی یا نِفات
چون چنین بُرد بست مارا بعد مات * راست آمد اِن فِ قَتلی حیات
فعل و قول و صدق شد قُوت مَلک * تا بدین معراج شد سوی فلک
آن چنان کان طعمہ شد قُوت بَشَر * از جہادی بر شد و شد جانور
این سخن را ترجمہ پہناوری * گفتہ آید در مقام دیگری ۴۱۹۰

(۴۱۷۴) A بچک. IIK بچک. G بچک as in text.

(۴۱۷۶) A بستان و جان دیدہ. (۴۱۸۱) Bul. غدا. BHK غدا.

(۴۱۸۲) Bul. اندر نخست. (۴۱۸۲) II om. و after اوصاف.

(۴۱۸۴) A و مستطاب. (۴۱۸۵) B قول و قوت تہا شدی.

(۴۱۸۶) Bul. بر بست. (۴۱۸۶) A قول صدق.

کاروان نام زگردون و رسد. تا تجارت می کند و می رود
 پس بر و شیرین و خوش با اختیار. نه بتلخی و کراحت دزدوار
 زان حدیث تلخ می گویم ترا. تا زتلخها فرو شویم ترا
 ز آب سرد انگور افسرده رهد. سردی و افسردگی بیرون نهد
 ۴۱۵ تو زتلخی چونک دل پر خون شوی. پس زتلخها همه بیرون روی

تمثیل صابر شدن مؤمن چون بر سر و خیر بلا واقف شود؛

سگ شکاری نیست او را طوق نیست. خامر و ناجوشیده جز بی ذوق نیست
 گفت نخود چون چنین است ای سنی. خوش بجوشم یاریم ده راستی
 تو درین جوشش جویم غمار منی. گفت چایم زن که بس خوش می زنی
 همچو بیل بر سرم زن زخم و داغ. تا نبینم خواب هندستان و باغ
 ۴۲۰ تا که خود را در دم در جوش من. تا ره یابم در آن آغوش من
 ز آنک انسان در غنا طایع شود. همچو بیل خواب بین باغی شود
 بیل چون در خواب بیند هند را. بیلان را نشنود آرد دغا

عذر گفتن کدبانو با نخود و حکمت در جوش داشتن
 کدبانو نخود را،

آن سنی گوید و را که پیش ازین. من جو تو بودم راجزای زمین

بیرون شوی B (۴۱۵). بیرون جهد. Bul. افسرده زهد K (۴۱۴).

Heading: ABHK Bul. سر و منفعت بلا. G. شر و خیر بلا. H seems to have had originally. AB شد واقف.

(۴۱۶) In B Bul. this verse precedes the Heading. After this verse Bul. adds:

هر که صابر نبود از ذبح و بلا. اندر آن درگه نیابد شان را

تا به بیل B (۴۱۴). بجوشم G. ای سنی GH (۴۱۷).

باغی شود. A Bul. GH (۴۲۰).

چون بنوشیدم جهادِ آذری • پس پذیرا گشتم و اندر خوری
 ۴۲۰۰ مثنی جوشیده‌ام اندر زمن • مثنی دیگر درونِ دیگِ تن
 زمین دو جوشش قوتِ رحما شدم • روح گشتم پس ترا اُستا شدم
 در جهادی گفتمی زان می‌دوی • تا شوی علم و صفتِ معنوی
 چون شدم من روح پس بارِ دگر • جوشِ دیگر کز حیوانی گذر
 از خدا می‌خواه تا زمین نکمها • در نلغزی و رسی در مُتها
 ۴۲۱۰ زانک از قرآن بسی گم‌ره شدند • زان رَسَن قوی درون چه شدند
 مر رس را نیست جُروی ای عنود • چون ترا سودای سزایا نبود

باقی قصه مه‌مان آن مسجد مه‌مان‌کش و ثبات و صدق او

آن غریب شهرِ سزایا طلب • گفت می‌خسبم درین مسجد بشب
 مسجد اگر کز تلای من شوی • کعبه حاجت‌روای من شوی
 هین مرا بگذار ای بگزیده دار • تا رسن‌بازی کنم منصور دار
 ۴۲۱۰ گر شدیت اندر نصیحت جبرئیل • می‌خواهد غوث دمر آتش خلیل
 جبرئیل را که من افروخته • بهتر چون عوذ و عنبر سوخته
 جبرئیل اگر چه یاری می‌کفی • چون برادر پاس‌داری می‌کفی
 ای برادر من بر آذر چابکر • من نه آن جانم که گرم یش و کم
 جانِ حیوانی فزاید از علف • آتشی بود و چو هیزم شد تلف
 ۴۲۲۰ گر نگشتی هیزم او مُشر بُدی • تا ابد معبور و هم عامر بُدی
 باد سوزانست این آتش بدان • پرتو آتش بود نه عینِ آن

(۴۲۰۴) A. بنوشیدم. B. بنوشیدم (the second letter unpointed).

(۴۲۰۸) K. Bul. چون شدی تو روح.

Heading: Bnl. بقیه قصه. A. بیان مسجد.

(۴۲۱۴) B. حاجت‌روایی می‌شوی. B. کربلای می‌شوی.

(۴۲۱۷) K. چون برادر. (۴۲۱۵) Bul. گر شدید.

عین آتش در ائیر آمد یقین * پرتو و سایه و یست اندر زمین
 لاجرم پرتو نباید ز اضطراب * سوی معین بازی گردد شتاب
 قامت تو بر قرار آمد بساز * سایهات کوتاه دی یکدم دراز
 ۴۲۲۰ ز آنک در پرتو نیابد کس ثبات * عکسها و گشت سوی اُمّهات
 هین دهان بر بند فته لب گشاد * خُشک آر الله اَعْلَم بِالرَّشَاد

ذکر خیال بد اندیشیدن قاصر فهمان،

پیش از آنک این قصه تا مخلص رسد * دودگندی آمد از اهل حسد
 من نمی رنجم ازین لیک این آکد * خاطر ساده دلی را پی کند
 خوش بیان کرد آن حکیم غزنوی * بهر محبوبان مثال معنوی
 ۴۲۳۰ که زقرآن گر نبیند غیر قال * این عجب نبود ز احباب ضلال
 کز شعاع آفتاب پُر ز نور * غیر گرمی نیابد چشم کور
 خربطی ناگاه از خرخانه * سر برون آورد چون طعانه
 کین سخن پسنست یعنی مثنوی * قصه پیغمبرست و پی روست
 نیست ذکر بحث و اسرار بلند * که دوایند اولیا آن سو سهند
 ۴۲۴۰ از مقامات تبیل تا فنا * پایه پایه تا ملاقات خدا
 شرح و حد هر مقام و منزلی * که بهر زو بر پرد صاحب دلی
 چون کتاب الله یامد هر بر آن * این چنین طعنه زدند آن کافران
 که اساطیرست و افسانه نژند * نیست تعبیتی و تحقیقی بلند
 کودکان خرد فهمش می کنند * نیست جز امر پسند و ناپسند

Heading: A om. بد.

دود و گدی BK. پیش ازین کین. Bml. (۴۲۲۷)

پیغامبرست ABGHC (۴۲۴۴)

۲۴۰ ذکر یوسف ذکر زلفِ پُر خَمَش * ذکرِ یعقوب و زلیخا و غمش
ظاهریست و هر کسی پی می برد * گو بیان که گم شود در وی بخرد
گفت اگر آسان نماید این بتو * این چنین آسان یکی سوره بگو
چنان و اُستان و اهل کار * گو یکی آیت ازین آسان بیکار

تفسیر این خبر مصطفیٰ علیہ السَّلَام کی لِلْقُرْآنِ ظَهْرٌ وَبَطْنٌ
وَلِبَطْنِهِ بَطْنٌ إِلَى سَبْعَةِ أَبْطُنٍ،

حرفِ قرآنرا بدان که ظاهر باطنی بس قاهر است
۲۴۵ زیرِ آن باطن یکی بطنِ یَوْم * که دَرُو گردد خردما جمله گم
باطنِ چارم از نبی خود کس ندید * جز خدای بی نظیر بی ندید

(۱۲۱۰) After this verse Bul. adds:

ذکر آدم گندم و ابلیس و مار * ذکر هود و نوح و ابراهیم و نار
ذکر اسمعیل و ذبح و جبرئیل * ذکر قصد کعبه و اصحاب فیل
ذکر بلقیس و سلیمان و سبا * ذکر داود و زبور و اوریا
ذکر طالوت و شعیب و صوم م * ذکر یونس ذکر لوط و قوم م
ذکر حل مریم و نخل و غنای * ذکر یحیی زکریا و ریاض
ذکر صالح نافه و تقسیم آب * ذکر ادریس و مناجات و جواب
ذکر الیاس و غریو و مرگ بین * ذکر فارون قصه خسف زمین
ذکر خاص صبر ایوب نیبه * ذکر اسرا ئیلیان و سیرتیه
ذکر موسی و شجر طور و عصا * خلع نعلین و خطابات و عطا
ذکر عیسی رفع و معراج و سما * ذکر ذو القرنین و خضر و ارمیا
ذکر فضل احمد و خلق عظیم * شد قبر از معجزاتش هر دو نیم

سورۃ B. سورة A. (۱۲۱۲) هر یکی پی می برد (۱۲۱۱) Bul.

چنان و انسیان AB (۱۲۱۳)

Heading: After الْقُرْآنِ ظَهْرًا وَبَطْنًا B has K علیہ السَّلَام and so Bu

(۱۲۱۶) ABHK Bul. adds: و بی ندید.

اینچنین تا بطنِ سابع يك يك * اینحدیث مصطفاست خود نیست شك

تو زُفران ای پسر ظاهر مین . دیو آدم را نیند جز که طین
ظاهر فُران چو شخص آدمیست . که نُفوش ظاهر و جانش خفست
مَرَدَرِ عِد سالِ عَمّ و خالِ او . يك سرِ موی نبیسد حالِ او

بیان آنک رفتن انبیا و اولیا علیم السّلم بکوهها و غارها
جهت پنهان کردن خویش نیست و جهت خوف تشویش
خلق نیست بلك جهت ارشاد خلقت و تحریض
بر انقطاع از دنیا بقدر ممکن،

۴۲۰. آنک گویند اولیا در کُه بوند . تا ز چشم مردمان پنهان شوند
پیش خلق ایشان فراز صد کُه اند . گامِ خود بر چرخ هَنَم می نهند
پس چرا پنهان شود کُه جو بود . کو ز صد دریا و کُه زان سو بود
حاجتش نبود بسوی کُه گریخت . کر پیش کُره فلك صد نعل ریخت
چرخ گردید و ندید او گرد جان . نَقَرِیتِ جامه بهوشید آسمان
۴۲۰۰ گر بظاهر آن پری پنهان بود . آدمی پنهان تر از پریان بود
نزدِ عاقل زان پری که مُضَرست . آدمی صد بار خود پنهان ترست
آدی نزدیکِ عاقل چون خفست . چون بود آدم که در غیب او صُنبت

تشبیه صورت اولیا و صورت کلام اولیا بصورت عصای موسی
و صورت افسون عیسی علیهما السّلم،

آدی همچون عصای موسی است . آدمی همچون فسون عیسی است

Heading: A om. خوف و تشویش . A Bul. خوف و تشویش . Bul. امکان نیست .

Heading: Bul. فسون . B موسی و افسون عیسی .

در کف حق بهر داد و بهر زین * قلبِ مؤمن هست یکتا اِصْبَعَيْنِ
 ۴۶۶ ظاهرش چوئی ولیکن پیش او * کَوْنِ يَك لَمَه چو بگشاید گلو
 تو مبین ز افسون عیسی حرف و صوت * آن بین کر وی گریزان گشت موت
 تو مبین ز افسونش آن لَهجاتِ پست * آن نگر که مرده بر جَست و نشست
 تو مبین مر آن عصارا سهل یافت * آن بین که بحر خضرارا شکافت
 تو ز دوری دیک چنر سیاه * یك قَدَم فا پیش نه بنگر سپاه
 ۴۶۷ تو ز دوری و نبینی جز که گردد * اندکی پیش آ بین در گردِ مَرَد
 دیدارِا گردد او روشن کند * کوههارا مردی او بر کند
 چون بر آمد موسی از اقصای دشت * کسو طُور از مقدس رِقاص گشت

تفسیر یا جِبَالُ اَوَّی مَعَهُ وَالطَّيْرُ،

رُویِ داود از قرش تابان شد * کوهها اندر پیشِ نالان شد
 کوه با داود گشته هم‌ری * هر دو مُطَرِبِ مست در عشقِ شهبی
 ۴۶۷ یا جِبَالُ اَوَّی امر آمد * هر دو هم‌آواز و هم‌برده شد
 گفت داودا تو هجرت دیک * بهر من از همدان بپیک
 اے غریبِ فرد بی مؤنس شد * آتش شوق از دلت شعله زده
 مُطَرِبانِ خواهی و قَوال و ندیم * کوههارا پیشت آرد آن قدیم
 مطرب و قَوال و سُرنا می کند * که به پیشت بادِ پیمایی کند
 ۴۶۸ تا بدانی ناله چون که را رواست * بی لب و دندان ولی را ناله‌است
 نغمه اجزای آن صافی جسد * هر دی در گوشِ حُش و رسد

۴۶۶) A تو مبین افسون.

۴۶۶) A تو مبین افسونش.

۴۶۷) ABH Bul. بحر اخضرارا.

۴۶۷) Bul. و پیش.

۴۶۷) Bul. آمدی. Bul. شدی.

۴۶۷) Bul. مطربی.

۴۶۷) A orn. و before سرنایی.

۴۶۷) Bul. ولی را نغمه‌است.

همنشینان نشنوند او بشنود . ای خنک جان کو بغیش بگرود
 بشگرد در نفس خود صد گفت و گو ، همنشین او نبرده هیچ بو
 صد سؤال و صد جواب اندر دلت . می رسد از لامکان تا منزلت
 ۴۲۸ بشنوی تو نشنود زان گوشها . گر بزدیك تو آرد گوش را
 بگیرم ای گر خود تو آنرا نشنوی ، چون مثالش دیده چون نگروی

جواب طعنه زننده در مثنوی از قصور فهم خود،

ای سگ طاعن تو عَوَّ عَوَّ می کنی . طعنِ قرآن را برون شو می کنی
 لاین نه آن شیرست کز وی جان بری . یا زینجه قهر او ایمان بری
 تا قیامت می زند قرآن رندی . اے گروهی چهل رگشته فندی
 ۴۲۹ که مرا افسانه می پنداشتید . نخر طعن و کافری می کاشتید
 خود بدیدیت آنک طعنه می زدیت . که شما فانی و افسانه بدیت
 من کلام حقّم و قائم بذات . قوت جان جان و یا قوت زکات
 نور خورشیدم فتاده بر شما . لیک از خورشید ناگشته جدا
 نك منم ینبوع آن آب حیات . تا رهانم عاشقانرا از مات
 ۴۳۰ گر چنان گند آرتان ننگبختی . جرعه بر گورتان حق ریختی
 نه بگیرم گفت و پند آن حکیم . دل نگردانم بهر طعنی سقیم

مثل زدن در رمیدن کرّه اسب از آب خوردن بسبب

شغولیدن سایسان،

آنک فرمودست او اندر خطاب . کرّه و مادر می خوردند آب

ABHK. ای گرو B (۴۲۸۴). زان آن Bul. (۴۲۸۰). گفتو Bul. (۴۲۷۹).

پدید and می زدید and بدیدید Bul. (۴۲۸۶). فدا and ندا Bul.

Heading: A سایسان for شاهان.

و شخولیدند هر دم آن نفره بهر اسبان که هلا هین آب خور
 آن شخولیدن بکُزّه می رسید. سرهی بر داشت و از خور می رسید
 ۴۲۹۵ مادرش پرسید کاه کُزّه چرا. می روی هر ساعتی زین راستا
 گفت کُزّه می شخولند این گروه. زانفاق بانگشان دارم بشکوه
 پس دلم می لرزد از جا می رود. زانفاق نعره خوقم می رسد
 گفت مادر تا جهان بودست ازین. کارافزایان بُدند اندر زمین
 هین تو کار خویش کن ای ارجمند. زود کایشان ریش خود بر می کنند
 ۴۳۰۰ وقت تنگ و می رود آب فراخ. پیش از آن کر هجر گردی شاخ شاخ
 شُهره کاریزیست پُر آب حیات. آب کش تا بردمد از تو نبات
 آب خضر از جوی نطنج اولیا. می خورم ای نشئه غافل بیا
 گر نبینی آب گورانه بنفن. سوی جو آور سو در جوی زن
 چون شنیدی کاندین جو آب هست. کور را تقلید باید کار بست
 ۴۳۰۵ جو فرو بر مشک آب اندیش را. تا گران بینی تو مشک خویش را
 چون گران دیدی شوی تو مُستدل. رست از تقلید خشک آنگاه دل
 گر نبیند کور آب جو عیان. ایک داند چون سو بیند گران
 که ز جو اندر سو آبی برفت. کین سبک بود و گران شد ز آب و زفت
 ز آنک هر بادی مرا در می بود. باد می نر بایدم ثقلم فزود
 ۴۳۱۰ مر سنبهان را ریاید هر هوا. ز آنک نبودشان گراف قُوی
 کشتی بی لنگر آمد مرد شر. که زیاده کُز نیابد او حذر
 لنگر غفلت عاقل را امان. لنگری در یوزه کن از عاقلان

و. Bul. om. (۴۲۹۴)

از نباتات B. کاریزیست A. شهر A. (۴۳۰۱)

مای خضر از آب چشم اولیا A. (۴۳۰۲)

بر جوی زن Bul. سوی جوی آور Bul. سوی آب آور B. (۴۳۰۳)

چون گران بینی B. (۴۳۰۶)

ز آب زفت H Bul. (۴۳۰۸)

او مددهای بخرد چون در ربود . از خزینۀ دُرِ آن دریای جود
 زین چنین آمداد دل پُر فن شود . بجهد از دل چشم هم روشن شود
 ۴۱۶ زانک نور از دل برین دیده نشست . تا چو دل شد دسد تو عاطلت
 دل چو بر انوارِ عقلی نیز زد . زان نصیبی هم بدو دسد دهد
 پس بدان کابِ مبارک ز آسمان . وخی دلها باشد و صدق بیان
 ما چو آن کره هم آب جو خوریم . سوسه آن وسوس طاعن ننگیم
 پیروز پیغمبرانی ره سپر . طعنه خلقتان هه بادسه شُهر
 ۴۱۷ آن خداوندان که ره طی کرده اند . گوش فا بانگ سگان گئی کرده اند

بقیه ذکر آن مہمان مسجد مہمانکش،

باز گوکان پاکباز شیرمرد . اندر آن مسجد چه بنمودش چه کرد
 مخفت در مسجد خود اورا خواب گو . مرد غرقه گشته چون خسد بجو
 خواب مرغ و ماهیان باشد ہی . عاشقانه زیر غرقاب غمی
 نیم شب آواز با هوی رسید . کلام آم بر سرت ای مستنید
 ۴۱۸ پنج گزیت این چنین آواز سخت . می رسید و دل می شد تحت تحت

تفسیر آیت وَاجْلِبْ عَلَيْهِمْ بِخَبْلِكَ وَرَجُلِكَ،

تو چو عزم دین کنی با اجتهاد . دیو بانگت بر زند اندر نهاد

(۴۱۶) GH as in text. B بجهد.

(۴۱۷) AB Bul. نور دل. (۴۱۶) B نیز زد.

(۴۱۸) A پی روی. ABHK پیغامبرانی. AH ہی بادی.

(۴۲۰) A نا بانگ.

Heading: Bul. بقیه قصه ذکر.

(۴۲۱) A کان for آن. (۴۲۰) Bul. پنج نوبت.

Heading: A این آیت. BHK Bul. این آیت که.

(۴۲۶) Bul. بانگت میزند.

که مَرَو زان سو بَندیش ای غوی . که اسیر رنج و درویشی شو
 بدینا گرده زیاران و بُری . خوار گردی و پشیمان خور
 تو زیم بانگ آن دیو لعین . و گریزی در ضلالت از یقین
 ۴۳۳ که هلا فردا و پس فردا مراست . راه دین بوم که مهلت پیش ماست
 مرگ بینی باز کو از چپ و راست . و کشد همسایه را تا بانگ خاست
 باز عزم دین کنی از بیم جان . مزد سازی خوشتن را یک زمان
 پس سلاح بر بندی از علم و حکم . که من از خوف نیارم پای کم
 باز بانگی بر زند بر تو زمکر . که بترس و باز گرد از تیغ فقر
 ۴۳۴ باز بگریزی ز راه روشنی . آن سلاح علم و فن را بفنگی
 سالها اورا بیانگی بنده . در چنین ظلمت نمد افگنده
 هیبت بانگ شیاطین خلق را . بند کردست و گرفته خلق را
 تا چنان نوید شد جانسان ز نور . که روان کافران ز آهل قبور
 این شکوه بانگ آن ملعون بود . هیبت بانگ خدای چون بود
 ۴۳۵ هیبت بازست بر کبک نجیب . مر مگر را نیست زان هیبت نصیب
 زانک نبود باز صیاد مگس . عنکبوتان ی مگس گیرند و بس
 عنکبوت دیو بر چون تو ذباب . کر و فر دارد نه بر کبک و عقاب
 بانگ دیوان گله بان اشیاست . بانگ سلطان پاسبان اولیاست
 تا نیامزد بدین دو بانگ دور . قطره از بحر خوش با بحر شور

رسیدن بانگ طلسمی نیم شب مهان مسجدرا

۴۳۶ بشنو اکنون قصه آن بانگ سخت . که نرفت از جا بدان آن نیکبخت

و. A om. (۴۳۷)

پس سلاح. A Bul. (۴۳۴)

آن ملیح H (۴۳۵)

مر مگس گیرند. Bul. (۴۴۱)

بر تو چون ذباب A (۴۴۲)

تا بحر شور HK (۴۴۴)

Heading: A طلسم. Bul. نیم شب در گوش مهان. Bul. om. مسجدرا.

گفت چون ترسم چو هست این طبلِ عید * تا دُهل ترسد که زخمِ او را رسید
 ای دُهل‌های تپه‌ای قلوب * یسمنان از عید جان شد زخمِ چوب
 شد قیامت عید و بی‌دینان دُهل * ما چو اهلِ عید خندان همچو گل
 بشنو اکنون این دهل چون بانگ زد * دیگر دُولت‌ها چگونه می‌پزد
 ۴۲۰ چونک بشنود آن دهل آن مرد دید * گفت چون ترسد دلم از طبلِ عید
 گفت با خود هین ملّزان دل‌کرین * مُرد جانم بددلان بی‌سفین
 وقت آن آمد که حیدروار من * مُلکِ گیسر یا بهردازم بدن
 بر جهید و بانگ بر زد کای کیا * حاضر اینک اگر مردی بیا
 در زمان بشکست ز آواز آن طلم * زر می‌ریزد هر سو قسم قسم
 ۴۲۵ ریخت چندان زر که ترسد آن پسر * تا نگردد زر ز پُزّه راهِ دَم
 بعد از آن بر خاست آن شیر عید * تا سحرگاه زر بیرون می‌کشید
 دفن می‌کرد و می‌آمد بزر * با جُوال و توبره بارِ دگر
 گنجها بنهاد آن جان‌باز از آن * کورئ ترسانی واپس خزان
 این زر ظاهر بخاطر آمدست * در دل هر کورِ دُور ز پُزّه‌ست
 ۴۳۰ کودکانِ اِسفالهارا بشکنند * نام زر بنهند و در دامن کنند
 اندر آن بازی چو گویی نامِ زر * آن کند در خاطرِ کودک گذر
 بل زرِ مضروبِ ضربِ ایزدی * کو نگردد کاسد آمد سرمدی
 آن زری کین زر از آن زر تاب یافت * گوهر و تابندگی و آب یافت
 آن زری که دل ازو گردد غنی * غالب آید بر فقر در روشنی
 ۴۳۵ شمع بود آن مسجد و پروانه او * خویشتن در باخت آن پروانه‌خو
 پَر بسوخت او را ولیکن ساختش * بس مبارک آمد آن انداختش

این دهل B. بشنید. (۴۲۰) Bul. که هست. ABH Bul. (۴۴۷)

حاضر من تو اگر Bul. (۴۲۵) A. تا بهردازم. (۴۲۵)

پار دیگر A. (۴۲۷) H. شیر عید. (۴۲۷)

پس مبارک Bul. (۴۲۷) که دل از آن Bul. (۴۲۷)

همچو موسی بود آن مسعود بخت . کاشی دید او بسوی آن درخت
چون عنایتها بر او موفور بود . ناری پنداشت و خود آن نور بود
مرد حق را چون بینی ای پسر . تو گمان داری بر او نثار بشر
۴۳۷۰ تو زخود می آبی و آن در توست . نار و خار ظن باطل این سوست
او درخت موسی است و پُر ضیا . نور خوان نارش بخوان باری بیّا
نه فطام این جهان ناری نمود . سالکان رفتند و آن خود نور بود
پس بدان که شمع دین بر می شود . این نه همچون شمع آتشیها بود
این نماید نور و سوزد یار را . و آن بصورت نار و گل زواری
۴۳۷۵ این چو سازندگی سوزندگی . و آن گه وصلت دل افروزندگی
شکل شعله نور پاک سازوار . حاضرانرا نور و دورانرا چو نار

ملاقات آن عاشق با صدر جهان،

آن بخاری نیز خود بر شمع زد . گشته بود از عشقش آسان آن گبد
آه سوزانش سوی گردون شد . در دل صدر جهان مهر آمد
گفته با خود در هر گه کای احد . حال آن آواره ما چون بود
۴۳۸۰ او گمائی کرد و ما دیدیم لیک . رحمت مارا نمی دانست نیک
خاطر بجزر زما ترسان شود . لیک صد او مید در ترسش بود
من بترسانم و قبح یاورها . آنک ترسد من چه ترسانم و را
چهر دیگر سرد آذری رود . نه بدان کز جوش از ستری رود
ایمان را من بترسانم بعلم . خایان را ترس بر شاورم بعلم

آن خود نور بود ABHK . می پنداشت او خود . Bul . و . K om . (۴۳۶۸)

نار and after نور و . Bul . om . (۴۳۷۴) . و ظن باطل A (۴۳۷۰)

Heading: A بهدر . و . A om . (۴۳۷۶)

آمید A Bul . (۴۳۸۱) . ای احد A (۴۳۷۶)

۴۲۸۵ پاره دوزیر پاره در موضع نهم * هر کسی را شربت اندر خور دم
 هست سَرِ مرد چون بیخ درخت * زان برُوید برگهای از چوبِ سخت
 در خور، آن بیخ رُسته برگها * در درخت و در نفوس و در نهب
 بر فلک پرهاست زاشجار وفا * أَصْلُهَا ثَابِتٌ وَقَرْعُهُ فِي السَّمَاءِ
 چون بُرُست از عشق پَر بر آسمان * چون نرُوید در دل صدر جهان
 ۴۲۹۰ موج یزد در دلش غمِ گنه * که زهر دل تا دل آمد روزه
 که زیل تا دل یغین روزن بود * نه جُدا و کُور چون دو تن بود
 مُتَّصِل نبود سَفال، دو چراغ * نورشان مزوج باشد در مَسَاغ
 هیچ عاشق خود نباشد وصل جو * که نه معشوقش بود جُویای او
 لَيْكَ عَشِقٌ عَاشِقَانِ تَنْ زِهْ كُنْد * عَشِقٌ مَعْشُوقَانِ خُوش وَفَرِّیه كُنْد
 ۴۲۹۵ چون درین دل برقی مهر، دوست جُست * اندر آن دل دوستی می دان که هست
 در دل، تو مهر حق چون شد دوتو * هست حق را بی گمانی مهر تو
 هیچ بانگ کف زدن نآید بَدَر * از یکی دست تو بی دستی دگر
 تشنه می نالد که ای آب گوار * آب هم نالد که کو آن آب خوار
 جذب آبست این عطش در جان ما * ما از آن، او و او هم آن ما
 ۴۳۰۰ حکمت حق در قضا و در قَدَر * خرد مارا عاشقان، همدگر
 جمله اجزای جهان زان حُکم پیش * جُفت جُفت و عاشقان، جُفت خویش
 هست هر جزوی ز عالم جُفت خواه * راست همچون گهزیا و برگز کاه
 آسمان گوید زمین را مَرَحَبَا * با تُوَمَر چون آهن و آهن رُبا
 آسمان مرد و زمین زن در رخرد * هرج آن انداخت این می پرورد
 ۴۳۰۵ چون نماند گرمیش بفرستد او * چون نماند تَرِی و نم بدهد او

در نها. Bul. (۴۲۸۷)

و فرغ فی السما A. پرهاست. BK Bul. بر فلک سرامت A (۴۲۸۸)

از یکی دستی تو. Bul. (۴۲۹۷). بی گان A (۴۲۹۶). بر بر آسمان. ABR Bul. (۴۲۸۹)

همدیگر A (۴۳۰۰). کای آب گوار AB (۴۲۹۸)

بُرچِ خاکی خاكِ ارض را مدد . بُرچِ آبِ تریش اندر قَمَد
 بُرچِ بادِ ابر سوی او بَرَد . تا بُخاراتِ وِخَم را بر کُشد
 بُرچِ آتشِ گرمیِ خورشید ازو . همچو نابۀ سرخ ز آتشِ پشت و رُو
 هست سرگردانِ فلكِ اندر زمین . همچو مردانِ گِردِ مَكْسَبِ بهرِ زین ۴۴۰
 وینِ زمینِ کدبانو بها میکند . بر ولادات و رِضا عَشِ می تَنَد
 پس زمین و چرخ را دان هوشمند . چونکِ کارِ هوشمندان می کنند
 گرنه از مِ این دو دِلِبر می مَزند . پس چرا چون جُفتِ درم می خَزند
 بی زمینِ کئی گُلِ برُوید و آرزوان . پس چه زاید ز آب و تابِ آسمان
 بهرِ آن می لست در ماده بَشر . تا بود تکبیلِ کارِ همدگر ۴۴۱
 میلِ اندر مرد و زن حق زان نهاد . تا بقا یابد جهانِ زین اتحاد
 میلِ هر جُزوی بجزوی مِ نهد . ز اتحادِ هر دو تولیدی زهد
 شبِ چنین با روزِ اندر اعتناق . مُخْتَلِفِ در صورتِ اَمّا اِتِّفاقِ
 روز و شبِ ظاهر دو رُضد و دُشمنند . لیکِ هر دو یکِ حقیقتِ می تَنَد
 هر یکی خواهانِ دگر را همچو خویش . از پیِ تکبیلِ فعل و کارِ خویش ۴۴۲
 زانکِ بی شبِ دَخلِ نَبودِ طبع را . پس چه اندر خَرَجِ آرد روزها

جذب هر عنصری جنس خود را کی در ترکیب آدمی محتبس
 شده است بغیر جنس،

خاك گوید خاكِ تَن را باز گرد . تركِ جانِ کن سوی ما آ همچو گُرد
 جنسِ مایِ پیشِ ما اولیتری . به که زان تَن و رهی و زان تری
 گوید آرسِ لیکِ من پابسته ام . گرچه همچون تو ز بهر آن خسته ام

۴۴۰ Bul. پشت رو . ۴۴۱ Bul. میلیست .

۴۴۲ Bul. تركِ جانِ گو . ABHK Bul. ۴۴۱ .

Bul. بغیر جنس خود . Heading: Bul. ۴۴۲ .

Bul. سوی ما اولیتری . Bul. ۴۴۲ .

تَرئی تن را بچویند آہا . کای تری باز آ زعُزت سوی ما
 ۴۴۵ گروء تن را ہی خواند ائیر . کہ زناری راہ اصل خویش گیر
 هست هفتاد و دو عَلت در بدن . از کِششہای عناصر ربی رسن
 عَلت آید تا بدن را بسُکُلد . تا عناصر ہدگر را با ہلد
 چار مُرغند این عناصر بستہ پا . مرگ و رنجورے و عَلت پاگشا
 پایشان از ہدگر چوں باز کرد . مرغِ ہر عنصر یقین پرواز کرد
 ۴۴۶ جذبہٗ این اصلہا و فرعہا . ہر دوی رنجی نہد در جسم ما
 تا کہ این ترکیہا را بردَرَد . مرغِ ہر جُزوی باصل خود پَرَد
 حکمت حق مانع آید زین عَجَل . جمعیان دارد بصحّت تا اجل
 گوید ای اجرا اجل مشہود نیست . پَر زدن پیش از اجلتان سود نیست
 چونک ہر جُزوی بچوید ارتفاق . چون بود جانِ غریب اندر فراق

منجذب شدن جان نیز بعالم ارواح و تقاضای او و میل
 او بمقرّ خود و منتطع شدن از اجزای اجسام کی
 کُندہ پای بازِ روح اند،

۴۴۷ گوید ای اجزای پَسَن فَرشیم . غُربت من تلختر من عَرشیم
 میلِ تن در سبزه و آبِ ریان . زان بود کہ اصل او آمد از آن
 میلِ جان اندر حیات و در حیات . زانک جان لامکان اصل وی است
 میلِ جان در حکمت و در علوم . میلِ تن در باغ و راغست و گُروم
 میلِ جان اندر ترقی و شرف . میلِ تن در کسب و اسبابِ علف

ہدیگر A (۴۴۶) ؛ بدن را بگسلد Bul. (۴۴۷)

باصل خود رود Bul. (۴۴۸)

کسب E . کسب اسباب و علف Bul. (۴۴۹)

۴۴۴ میل و عشق، آن شرف هم سوی جان . زین یحیی را و یحییون را بدان
 گر بگویم شرح این بی حد شود . مثنوی هشتاد تا کاغذ شود
 حاصل آنک، هرک او طالب بود . جان مطلوبش درو راغب بود
 آدمی حیوان نیلای و جماد . هر مرادی عاشق، هر بی مراد
 بی مرادان بر مراد می تنند . و آن مرادان جذب ایشان می کنند
 ۴۴۵ لیک میل، عاشقان لاغر کند . میل معشوقان خوش و خوش فر کند
 عشق معشوقان دو رخ افروخته . عشق عاشق جانِ او را سوخته
 کهرِ عاشق بشکلی بی یار . گاه می کوشد در آن راه دراز
 این رها کن عشق آن نشه دهان . تافت اندر سینه صدر جهان
 دود آن عشق و غم آتش گداز . رفته در بخدوم او مُشقی شده
 ۴۴۶ لیکش از ناموس و بوش و آب و رو . شرم می آمد که با جوید ازو
 رحمتش مشتاق آن مسکین شده . سلطنت زین لطف مانع آمد
 غل حیران کین عجب او را کشید . یا گیش زان سو بدین جانب رسید
 ترک جلدی کن کرین ناواقفی . لب ببند الله اعلم باخفی
 این سخن را بعد ازین مدفون کنم . آن گشند و گشد من چون کنم
 ۴۴۷ کیست آن کت می کشد ای معنی . آنک می نگذاردت کین دم زنی
 صد عزیمت می کنی بهر سفر . می کشاند مر ترا جای دگر
 زان بگرداند بهر سو آن لگام . تا خبر یابد ز فارس اسپ خاگر
 اسپ زیرک سار زان نیکویی است . کو می داند که فارس بر وی است

۴۴۴) A. میل و عشق. A. زین یحیی و یحییون را.

۴۴۵) G. کاغذ. In BK Bul. vv. ۴۴۴ and ۴۴۵ are transposed.

۴۴۶) AH Bul. برو راغب. ۴۴۶) A. و هر بی مراد.

۴۴۷) After this verse A leaves a blank space for a new Heading.

۴۴۸) G. بخدوم with *iqāfat*.

۴۴۹) AB. لیکن از ناموس. Bul. لیک.

۴۵۰) Bul. زیرک سار.

او دلت را بر دو صد سودا بیست * بی مُرادت کرد پس دل را شکست
 ۴۶۷۰ چون شکست او بالِ آن رای فُخُست * چون نشد هستی بالِ اِشکن دُرُست
 چون فضایش حبلِ تدبیرت سُکست * چون نشد بر تو قضای آن دُرُست

فَسَحْ عَزَائِمَ وَنَقْضُهَا جِهَتِ بَاخْبَرِ کَرْدَنِ آدَمی رَا از آنک مالک
 و قاهر اوست و گاه گاه عزم او را فسخ ناکردن و نافذ
 داشتن تا طمع او را بر عزم کردن دارد تا باز
 عزمش را بشکند تا تنبیه بر تنبیه بود،

عزمها و فصدها در ماجرا * گاه گاهی راست و آید ترا
 تا بطمع آن دلت نیت کند * بارِ دیگر نیت را بشکند
 و بر بکلی بی مُرادت داشتی * دل شدی نوید امل گی کاشتی
 ۴۶۷۰ و بر نکاریدی امل از عوریش * گی شدی پیدا برُو منهوریش
 عاشقان از بی مُرادیهای خویش * باخبر گشتند از مولای خویش
 بی مُرادی شد قلاوز بهشت * حُفَّتِ اُجَنَّةُ شِنو ای خوش سِرشت
 که مُرادات همه اِشکسته پاست * پس کسی باشد که کام او رواست
 پس شدند اِشکسته اش آن صادقان * لیک کُو خود آن شکست عاشقان

پس. ۴۶۵۹) G بر دُو صد as in text. In K و is suppl. above before

۴۶۷۰) A بالِ زان رای Bul. بال و آن رای A.

۴۶۷۱) A Bul. تدبیرت شکست. AB Bul. قضای حق. H قضای او.

Heading: A نقضا. G نافذ داشتن.

۴۶۷۰) G و بر نکاریدی.

۴۶۷۱) ABIK Bul. عاشقان for عافان.

۴۶۷۸) GK کام او را رواست as in text. Bul. پس کسی.

۴۴۷ عافلان ایشکسته‌اش از اضطرار. عاشقان ایشکسته با صد اختیار
عافلان‌ش بندگان بندید اند. عاشقانش شگری و قندی اند
ایشیا کرها مهار. عافلان. ایشیا طوعا بهار. بی‌دلان

نظر کردن پیغامبر علیه السّلم با سیران و تبسم کردن و گفتن کی
عَجِبْتُ مِنْ قَوْمٍ يُجْرُونَ إِلَى الْجَنَّةِ بِالسَّلَاسِلِ وَالْأَغْلَالِ،

دید پیغامبر یکی جوئی اسیر. که می‌بردند و ایشان در نیر
دیدشان در بند آن آگاه شیر. می‌نظر کردند در روی زیر زیر
۴۴۷ تا می‌خایید هر یک از غضب. بر رسول صدق دندانها و لب
زهره نه با آن غضب که دم زنند. زانک در زنجیر قهرده‌متند
می‌کشاندشان موکل سوی شهر. می‌برد از کافرستانشان بهر
نه فهدایی می‌سناند نه زر. نه شفاعت می‌رسد از سرور
رحمت عالم می‌گویند و او. عالمی را می‌برد خلق و گلو
۴۴۸ با هزار انکار می‌رفتند راه. زیر لب طعنه زنان بر کار شاه
چارها کردیم و اینجا چاره نیست. خود دل این مرد کم از خار نیست
ما هزاران مرد شیر آلب ارسلان. با دو سه عریان سست نیم‌جان
این چنین در مانده‌ام از کز زروست. یا ز اخترهاست یا خود جادو است
بخت ما را بر کردید آن بخت او. بخت ما شد سرنگون اثر بخت او
۴۴۸ کار او از جادوی گر گشت زفت. جادوی کردیم ما هر چون رفت

(۴۴۷) Bul. ایشیا طوعا بهار عاشقان

(۴۴۷) ABGHK پیغامبر.

(۴۴۸) Bul. om. و. In K و is written above the line.

(۴۴۸) A سست و نیم‌جان.

تفسیر این آیت که **إِنْ تَسْتَفْتِحُوا فَقَدْ جَاءَكُمْ الْفَتْحُ** آیة ای طاعنان می گفتید کی از ما و محمد علیه السلام آنک حقت فتح و نصرتش ده و این بدان می گفتید تا گمان آید کی شما طالب حقد بی غرض اکنون محمدا نصرت دادیم تا صاحب حق را ببینید،

از بُتان و از خدا در خواستیم . که بکن مارا اگر ناراستیم
 آنک حق و راستست از ما و او . نصرتش ده نصرت اورا بجو
 این دعا بسیار کردم و صلات . پیش لات و پیش عزی و منات
 که اگر حقت او پیداش کن . ورنباشد حق زبون ماش کن
 ۴۴۹۰ چونک و دیدیم او منصور بود . ما همه ظلمت بدم او نور بود
 این جواب ماست کآنچه خواستید . گشت پیدا که شما ناراستید
 باز این اندیشه را از فکر خویش . کور می کردند و دفع از ذکر خویش
 کین تفکر مانم از دبار رُست . که صواب او شود در دل دُرست
 خود چه شد گر غالب آمد چند بار . هر کی را غالب آرد روزگار
 ۴۴۹۵ ما هم از ایام بخت آور شدیم . بارها بر وی مظفر آمدیم
 باز گفتندی که گرچه او شکست . چون شکست ما نبود آن رشت و پست
 زآنک بخت نیک اورا در شکست . داد صد شادی پنهان زبردست
 کو باشکسته نمی مانست هیچ . که نه غم بودش در آن نه پیچ پیچ
 چون نشان مؤمنان مغلوبست . لیک در اشکست مؤمن خویشست

Heading: In H the Heading ends with **الفتح**. The remainder is suppl. in marg. H. ABK Bul. om. **آیة**. AB add **محمدرا** after **عليه السلام**.

و او نور A. و او منصور A (۴۴۹۰) گر نباشد ABHK Bul. (۴۴۸۹)

غالب آید چند بار Bul. (۴۴۹۴)

چون نشان مردمان B (۴۴۹۱)

۴۰۰ گر نو مُشك و عبری را بشكی . عالمی از فَوْج رَنجَان بُر كُفی
 در شكستی ناگهان سرگین خر . خانهها بُر گُشند گردد تا بَسَر
 وقتِ وا گشتِ حُدیبیه بذل . دولتِ اِنّا فَتَحْنَا زد دَهْل

سَرِّ اَنك بی مراد باز گشتن رسول علیه السّلم از حُدیبیه حق
 تعالی لقب آن فتح کرد که اِنّا فَتَحْنَا که بصورت غلق بود
 و بمعنی فتح چنانك شکستن مشك بظاهر شکستن است و بمعنی
 درست کردن است مشکیِ اِورا و تکمیل فواید اوست،

آمدش پیغام از دولت که رَو . تو زَمَنح اَین ظفر غمگین مشو
 کاندربین خواری نَقَدت فتهاست . نك فلان قلعه فلان بُقعہ تراست
 ۴۰۰ بَنگر آخر چُونك وا گردید تَفَت . بر قُرُیْطَه و بر نُضیر از وی چه رفت
 قلعهها هم گِرَد آن دو بُقعها . شد مَسَلَم وز غنایم نفعها
 ورنباشد آن تو بَنگر کین فریق . پُر غم و رنجند و منتون و عشیق
 زهرِ خواری را چو شگرِی خورند . خاِرِ غمهارا چو اُشْثَرِی چرند
 بهرِ عَینِ غم نه از بهرِ فَرَج . اَین نَسافل پیشِ ایشان چون کَرَج
 ۴۰۱ اَچنان شادند اندر فَعْرِ چاه . که هی ترسند اَمّا نَحْت و کَلَاه
 هر کجا دلبر بود خود هَمْتَنین . فوقِ گردونست نه زیرِ زمین

فوج و ریحان Bul. (۴۰۰)

پر گه Bul. (۴۰۱)

(۴۰۲) In Bul. this verse follows the Heading.

Heading: A om. که after کرد Bul. نفعنا لك.

(۴۰۵) Bul. om. و. BGH. فربغه ABGH. نظائر.

تفسیر این خبر که مصطفیٰ علیه السّلم فرمود لا تَفْضِلُونِي
عَلَىٰ يُونُسَ بْنِ مَتَىٰ،

گفت پیغمبر که معراج مرا • نیست بر معراج یونس اجنبی
ن من بر چرخ و آن، او نشیب • زَانِكَ قُرْبِ حق بروست از حساب
قُرْب نه بالا نه پستی رفتست • قُرْبِ حق از حبس هستی رستنت
۴۵۱۰ نیست را چه جای بالا است و زیر • نیست را نه زود و نه دُورست و دیر
کارگاه و گنج حق در نیستیست • غَرَّة هستی چه دانی نیست چیست
حاصل این اِشْکَست ایشان ای کیا • می‌نماند هیچ با اشکست ما
آنچنان شادند در ذل و تلف • همچو ما دم وقت اقبال و شرف
برگِ بی‌برگی هم اِقْطَاعِ اوست • فرو و خواریش افتخارست و عُلوست
۴۵۲۰ آن یکی گفت ار چنانست آن ندید • چون بخندید او که مارا بسته دید
چونک او مَبْدَل شدست و شادیش • نیست زین زندان و زین آزادیش
پس بنهر دشمنان چون شاد شد • چون ازین فتح و ظفر پُر باد شد
شاد شد جانش که بر شیران نر • یافت آسان نصرت و دست و ظفر
پس بدانتیم کو آزاد نیست • جز بدنی دلخوش و دلشاد نیست
۴۵۳۰ ورنه چون خندد که اهل آن جهان • بر بد و نیکند مُشْفِقِ مهربان
این بهنگیدند در زیر زبان • آن اسیران باهر اندر بخت آن
تا موکل نشنود بر ما جهد • خود سخن در گوشِ آن سلطان برد

Heading: H یونس این متی .

(۴۵۱۲) ABGHK پیغامبر .

(۴۵۱۴) Bul. و پستی .

(۴۵۱۶) AK Bul om. و .

(۴۵۲۰) Bul. آن بدید .

(۴۵۲۷) Bul. آن سلطان رسید .

(۴۵۱۲) Bul. از حسب .

(۴۵۱۵) ABHK Bul. om. و after .

(۴۵۱۶) H اِقْطَاعِ .

(۴۵۲۲) Bul. دست for فتح .

آگاه شدن پیغامبر علیه السّلم از طعن ایشان بر شهادت او،
 گرچه نفید آن موکل آن سخن . رفت در گوشتی که آن بُد من لَدُن
 بُوی پیراهانِ یوسف را ندید . آنک حافظ بود و بعنوش کشید
 ۴۵۲۰ آن شیطین بر عَنانِ آسمان . نشنوند آن سِرِّ لَوْحِ غیبدان
 آن محمد خفته و تکیه زده . آمد سرِ گردِ او گردان شد
 او خورد حلا که روزیشت باز . آن نه کانگستانِ او باشد دراز
 نجمِ ثاقب گشته حارس دیوران . که بیل دزدی زآخِدر سرستان
 ای دو دیده سوی دکان از پگاه . هین بسجد رو بجو رزق اله
 ۴۵۳۰ پس رسول آن گفتشان را فهم کرد . گفت آن خند نبودم از نبرد
 مرده اند ایشان و پوسیده فنا . مرده کشتن نیست مردی پیش ما
 خود یکند ایشان که مه گردد شکاف . چونک من پا بفشرم اندر مُصاف
 آنکهی گازاد بودیت و مکین . مر شمارا بسته ی دیدم چنین
 اے بنازید بملک و خاندان . نزد عاقل اُشتری بر ناودان
 ۴۵۴۰ نقش تن را تا قتاد از بام طشت . پیش چشم کل آت آت گشت
 بنگرم در غوره ی بینم عیان . بنگرم در نیست شی بینم عیان
 بنگرم بر عالمی بینم نهان . آدر و خوا نرسته ام جهان
 مر شمارا وقتِ ذراتِ آلت . دیده ام پابسته و منکوس و پست
 از حدوثِ آسمان بی عُمَد . آنچ دانسته بدم افزون نشد

و. AH om. (۴۵۲۹) . که بُد آن من لدن AH (۴۵۲۸)

گردد دراز Bul. باز for ناز A. این خورد حلا Bul. (۴۵۲۲)

After this verse K has the Heading AH Bul. رزق از اله ای دیده K (۴۵۲۴)

Bul. has: جواب گفتن رسول علیه السّلم آن اسیران را: (which is suppl. in H): رسول صلی الله علیه و سلم ضمیر اسیران را

و. Bul. om. (۴۵۳۱) . بنازیدن A (۴۵۲۹)

۴۵۴ من شمارا سَرَنگُونِ ی دیدم * پیش از آن کز آب و گل بالینام
 نو ندیدم با کم شادی بدان * این هی دیدم در آن اقبال نان
 بسته قهر خفی و آنکه جه قهر * قند می خوردید و در وی دَرَج زهر
 این چنین قندی پُر از زهر ار عَدُو * خوش بنوشد چنت حسد آید رُو
 با نشاط آن زهر می کردید نوش * مرگنان خُفیه گرفته هر دو گوش
 ۴۵۵ من نمی کردم غذا از بهرِ آن * تا ظنر یام فرو گیسیم جهان
 کین جهان جیفه است و مُردار و رخص * بر چنین مُردار چون باشم حربص
 سگ نیم نا پَرچَم مرده گنم * عیسی ام آم که تا زندش گنم
 زان می کردم صُوفِ جنگ چاک * تا رهانم مر شمارا امر هلاک
 زان نمی بُرم گِلوهای بشر * تا مرا باشد کز وفتر و حشر
 ۴۵۶ زان می بُرم گِلویی چند تا * زان گِلوها عالمی باید رها
 که شما پروانه وار از جیلِ خویش * پیش آتش می کنید این حمله کیش
 من می رانم شمارا همچو مست * از در افتادن در آتش با دو دست
 آنک خود را فَنحها پنداشنید * تخمِ منحوس خود می کاشنید
 يك دگرا جِلدِ یجِد می خواندیند * سوه اژدرها فَرَس می راندید
 ۴۵۷ قهر می کردید و اندر عینِ قهر * خود شما مقهورِ قهر شبرِ دهر

بیان آنک طاعی در عین قاهری مقهورست و در عین منصوری مأسور،

دزد قهر، خواجه کرد و زر کشید * او بدان مشغول خود والی رسید
 گر زخواجه آن زمان بگر بختی * گئی بَرُو والی حشر انگبختی

زنگ کم Bul. (۱۵۰۲) و. AB Bul. om. می خوردند A (۱۵۱۷) . آب گل A (۱۵۱۵)

این جمله کیش H (۱۵۰۶) . گِلویی چند ABHK Bul. (۱۵۰۵) . کز وفتر حشر Bul. (۱۵۰۴)

در بیان AH Heading: with deletion جِد G (۱۵۰۶)

قاهرئ دزد منهوریش بود * زآنک قهر او سر او را ربود
 غالبی بر خواجه دام او شود * تا رسد والی و بستاند قود
 ۴۵۶ ای که تو بر غلطی چیره گشته * در بُرد و غالی آغشته
 آن بقاصد منهزم کردستان * تا ترا در حلقه ی آرد گشان
 هین عنان در گش پی این منهزم * در مران تا تو نگردی مُنْخِزِم
 چون کشانیدت بدین شیوه بنام * حمله بینی بعد از آن اندر زحام
 عقل ازین غالب شدن گئی گشت شاد * چون درین غالب شدن دید او نساد
 ۴۵۷ تیز چشم آمد رخِرد بینای پیش * که خدایش سُرْمه کرد از کحلِ خویش
 گفت پیغمبر که هستند از فنون * اهلِ جنت در خصوصتها زبون
 از کمالِ حزم و سُو الظَّن خویش * نه زَقَص و بددلی و ضعفِ کبش
 در فیه دادن شبیه در گهون * حکمتِ لَوْلَا زِجَالٍ مُؤْمِنُون
 دست کوتاهی زگفتار لعین * فرض شد بهر خلاصِ مُؤْمِنین
 ۴۵۸ قصه عهدِ خُدَیْبِیَه بخوان * گفتْ اَیْدِیکُمْ تَمَامت زان بدان
 نیز اندر غالبی هر خویش را * دید او مغلوبِ دامِ کسریا
 زان فی خِدم من از زنجیرتان * که بکردم ناگهان شبگیرتان
 زان فی خِدم که با زنجیر و غل * ی کشتان سوی سَروستان و گل
 ای عجب کز آتش بی زینهار * بسته ی آریستان تا سبزه زار
 ۴۵۹ از سوی دوزخ بزنجیر گران * ی کشتان تا بهشت جاودان
 هر مُقِلِّد را درین ره نیک و بد * همچنان بسته بحضرت ی کُشد
 جمله در زنجیرِ بیم و ابتلا * ی روند این ره بغیرِ اولیا
 ی کُشد این راه را پیکاروار * جز کبابی واقف از اسرارِ کار
 جهد کن تا نور تو رُخشان شود * تا سلوک و خدمت آسان شود

(۴۵۶۷) Bul. منخرم. H.

(۴۵۶۸) Bul. حمله بینی. (۴۵۷۱) ABGHK پیغامبر. H. هست اند.

(۴۵۷۴) B om. (۴۵۸۴) Bul. آسان کند.

۴۵۸۵ کودکانرا می‌برے مکتب بزور . زآنک هستند از فواید چشم‌کور
چون شود واقف بمکتب می‌دود . جانش از رفتن یگفته می‌شود
میرود کودک بمکتب بیج بیج . چون ندید از مزد کار، خوش هیچ
چون کند در کیسه دانگی دست‌مزد . انگهان بی‌خواب گردد شب چو دزد
جهد کن تا مزد طاعت در رسد . بر مطیعان آنکست آید حسد
۴۵۹۰ *إِنِّيَا كَرَهَا مَلِدْ كَشْتَهَا* . *إِنِّيَا طَوَعَا صَفَا بَسْرَشَهَا*
این محب حق زهر، علی . و آن دگر را می غرض خود خلّی
این محب دایه یک از بهر شیر . و آن دگر دل داده بهر این سیر
طفل را امر حسن او آگاه نه . غیر شیر او را ازو دلخواه نه
و آن دگر خود عاشق دایه بود . ب غرض در عشق یک‌رایه بود
۴۵۹۵ پس *مُحِبِّ حَقِّ بَاوَمِدْ وَ بَتْسْ* . *دَفْنَرْ تَفْلِيدْ* می‌خواند بدّرس
و آن محب حق زهر، حق کجاست . که زاعراض و زعلها جداست
گر چنین و گر چنان چون طالبست . جنب حق او را سوی حق جادست
گر محب حق بود *لَفْنِيرَه* . *کَنَ يِنَالْ دَايَمَا مِن خَيْرَه*
یا محب حق بود *لَعْنِيَه* . *لَا سَوَاهُ خَايَمَا مِن بَيْنِيَه*
۴۶۰۰ هر دورا این جست و جوها زان سرّیست . این گرفتاری دل زان دلبرست

جذب معشوق عاشق را من حیث لا یعلمه العاشق ولا یرجو
ولا یخطر بباله ولا یظهر من ذلک الجذب اثره فی العاشق
إلا الخوف الممزوج بالیاس مع کوام الطلب،

مقدم اینجا که در صدر جهان . گر نبوده جذب آن عاشق نهان

انگهان آید K (۴۵۸۹)

می عرض A (۴۵۹۱)

می عرض A (۴۵۹۴)

بامید A Bul. (۴۵۹۵)

ناشکیباگی بُدی او از فراق • گئی دوان باز آمدی سوی وثاق
 مَیلِ معشوقان نهانست و ستیر • مَیلِ عاشق با دو صد طیل و نغیر
 یلک حکایت هست اینجا ز اعتبار • ایک عاجز شد بخاری ز انتظار
 ۴۶۰ • تیرکِ آن کردیم کُمر در جُست و جُوست • تا که پیش از مرگ بیند روی دوست
 تا رهد از مرگ تا یابد نجات • ز آنک دیدم دوستت آبِ حیات
 هرک دیدم او نباشد دفعِ مرگ • دوست نبود که نه میوه‌ش نه برگ
 کار آن کارست ای مشتاقِ مست • کاندر آن کار ارسد مرگ خوش است
 شد نشان صدقِ ایمان ای جوان • آنک آید خوش ترا مرگ اندر آن
 ۴۷۰ • گر نند ایمان تو ای جانِ چنین • نیست کامل رَو بَجوِ اکالِ دین
 هرک اندر کار تو شد مرگ دوست • بر دل تو بی کراهت دوست اوست
 چون کراهت رفت آن خود مرگ نیست • صورتِ مرگست و نُقلانِ کرد نیست
 چون کراهت رفت مردن نفع شد • پس دُرُست آید که مُردن دفع شد
 دوست حق است و کسی کش گفت او • که توی آن من و من آن تو
 ۴۷۵ • گوش دار اکنون که عاشق می‌رسد • بسته عشقِ او را بِجَبَلِ مِن مَسَد
 چون بدید او چهره صدر جهان • گویا پَریدش از تن مرغِ جان
 همچو چوبِ خشک افتاد آن تنش • سرد شد از فَرَقِ جان تا ناخنش
 هزج کردند از بَخُور و از گُلاب • نه بچینید و نه آمد در خطاب
 شاه چون دید آن مَزَعَنرِ روی او • پس فرود آمد ز مَرگِبِ سوی او
 ۴۸۰ • گفت عاشق دوست می‌جوید بَنَت • چونک معشوق آمد آن عاشق برفت
 عاشقِ حقی و حقِ آنست کُ • چون بیاید نبود از تو تَای مُو

از مرگ یابد او نجات. Bul. (۴۶۰-۶)

رسیدن بخاری عاشق در بندگی: After this verse K Bul. have the Heading: (۴۷۵)

صدر جهان. In AH there is a blank space, and in marg. B a Heading similar

to that of K Bul. (۴۷۷) ABHK Bul. از فرق سر, corr. in H.

(۴۸۱) Bul. تارِ مَر. In K تَای has been altered to تار by a labor hand.

صد چو تو فانیست پیش آن نظر * عاشقی بر نفی خود خواجه مگر
سایه و عاشقی بر آفتاب * شمس آید سایه لا گردد شتاب

دادخواستن پشه از باد بحضرت سلیمان علیه السّلم

پشه آمد از حدیفه وز گیاه * وز سلیمان گشت پشه دادخواه
۱۶۵۰ کاسه سلیمان معدلت و گستری * بر شیطین و آدی زاد و پری
مرغ و ماهی در پناه عدل نیت * کیست آن گم گشته کش فضلت نجست
داد ده مارا که بس زارم ما * بی نصیب از باغ و گلزارم ما
مشکلات هر ضعیفی از تو حل * پشه باشد در ضعیفی خود مثل
شهره ما در ضعف و اشکسته پری * شهره تو در لطف و مسکین پروری
۱۶۶۰ اے تو در اطلاق قدرت منتهی * منتهی ما در کمی و ندری
داد ده مارا ازین غم جدا * دست گیر ای دست تو دست خدا
پس سلیمان گفت ای انصاف جو * داد و انصاف از که میخواهی بگو
کیست آن ظالم که از باد و بروت * ظلم کردست و خراشیدست روت
ای عجب در عهد ما ظالم کجاست * کونه اندر حبس و در زنجیر ماست
۱۶۷۰ چونک ما زادم ظلم آن روز مرد * پس بعهد ما که ظلی پیش بُرد
چون بر آمد نور ظلمت نیست شد * ظلم را ظلمت بود اصل و عُضد
نک شیطین کسب و خدمت میکنند * دیگران بسته باصفادند و بند

(۱۶۴۲) After this verse Bul. adds:

کی بود در پشه تاب ند باد * کی خیال الله اعلم بالساد

Heading: AH حضرت . پشه از

(۱۶۴۴) AH و از گیاه .

(۱۶۴۱) A داد کن مارا . Bul. از آن غم .

(۱۶۴۲) AB Bul. باد بروت .

(۱۶۴۵) AG کی ظلی . (۱۶۴۶) K کسب .

اصلِ ظلمِ ظالمان از دیو بود . دیو در بندست اِستم چون نمود
 مُلک زان دادست مارا کُن فکان . تا نینالد خلق سوے آسمان
 ۴۶۴۰ تا ببالا بر نیاید دودها . تا نگردد مُضطرب چرخ و سُها
 تا نلرزد عرش از نالهٔ یتیم . تا نگردد از ستم جانِ سقیم
 زان نهادیم از مالکِ مَذَقی . تا نیاید بر فلکها یا رَی
 منگر ای مظلوم سوے آسمان . کآسانی شاه داری در زمان
 گفت پشه دادِ من از دستِ باد . کو دو دستِ ظلم بر ما برگشاد
 ۴۶۴۵ ما ز ظلمِ او بنگی اندریم . بالِ لبِ بسنه ازو خون میخورم

امر کردن سلیمان علیه السّلم پشهٔ متظلم را باحضار خصم بدیوان حکم،

پس سلیمان گفت ای زیبادوی . امرِ حق باید که از جان بشنوی
 حق بن گفتست هان ای دادآور . مشنوا از خصی تو بی خصی دگر
 تا نیاید هر دو خصم اندر حضور . حق نیاید پیشِ حاکم در ظهور
 خصم تنها گر بر آرد صد نفیر . هان و هان بی خصم قولِ او بگیر
 ۴۶۵۰ من نیارم رُو ز فرمانِ تاقوت . خصم خود را رُو بیآور سوی من
 گفت قولِ نُست برهان و دُرُست . خصم من بادست و او در حکمِ نُست
 بانگ زد آن شه که ای بادِ صبا . پشهٔ افغان کرد از ظلمتِ ببا
 هین مُقابلِ شونو و خصم و بگو . پاسخِ خصم و بکن دفعِ عَدُو

کآسان شاه A (۴۶۴۲)

Heading: Bul. خود .

پیش من AH (۴۶۵۰) . هان هان H (۴۶۴۹)

بادست و after K om. برهان درست A Bul. و برهان A (۴۶۵۱)

کای باد AB (۴۶۵۲)

تو و خصمت بگو B . تو با خصم Bul. (۴۶۵۳)

باد چون بشنید آمد تیز تیز * پشه بگرفت آن زمان رام گریز
 ۴۶۵۵ پس سلیمان گفت ای پشه کجا * باش تا بر هر دو رام من قضا
 گفت ای شه مرگ من از بود اوست * خود سیاه این روز من از دود اوست
 او چو آمد من کجا یام فرار * کوی بر آرد از نهاد من دمار
 همچنین جویای درگاه خدا * چون خدا آمد شود جویند لا
 گرچه آن وصلت بقا اندر بقاست * لیک زاوّل آن بقا اندر فناست
 ۴۶۶۰ سایه‌ای که بود جویای نور * نیست گردد چون کند نورش ظهور
 عقل گی ماند چو باشد سزیه او * کُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ
 هَالِكٌ آيِدِ بِيْشِ وَجْهِهِ هَسْتُ وَنَيْسْتُ * هستی اندر نیستی خود طرفه ایست
 اندرین محض رخردها شد ز دست * چون قلم اینجا رسیده شد شکست

نواختن معشوق عاشق بیهوش را تا بیهوش باز آید،

ی کشید از بیهوشی اش در میان * اندک اندک از کرم صدر جهان
 ۴۶۶۵ بانگ زد در گوش او شه کای گدا * زر نثار آوردست دامن گشنا
 جان تو کاند در فراقم یطپید * چونک زنهارش رسیدم چون رسید
 ای بدید در فراقم گرم و سرد * با خود آ از بی خودی و بانر گردد
 مرغ خانه اُشتی را بی خرد * رسم مهمانش بخانه می برد
 چون بخانه مرغ اشتهر پا نهاد * خانه ویران گشت و سقف اندر فتاد
 ۴۶۷۰ خانه مرغست هوش و عقل ما * هوشی صالح طالب نایب خدا
 نایب چون سر کرد در آب و گلش * نه گل آنجا ماند نه جان و دلش
 کرد فضل عشق انسانرا فضول * زین فزون جویی ظلومست و جهول

چون بشنود AH (۴۶۵۴)

Pending: A om. بیهوش, which has been suppl. by a later hand.

ماند و فی AH Buh. (۴۶۷۱)

جاهلست و اندرین مُشکل شکار • می‌کشد خرگوش شیری در کنار
 گی کنار اندر کشیدی شیرا • گر بلدانستی و دیدی شیرا
 ۴۶۷ ظالمست او بر خود و بر جانِ خود • ظلم بین کز عدلها گوی برد
 جهل او مر علمهارا اوستاد • ظلم او مر عدلهارا شد رشاد
 دست او برگرفت کین رفته دَمش • آنکهی آید که من دَم بخشش
 چون بین زنک شود این مرده تن • جان من باشد که رُو آرد بین
 من کم اورا ازین جان مُحْتَشَم • جان که من بخشم ببیند بخشش
 ۴۷۰ جانِ ناتمَحَرَم نیند رُوی دوست • جز همان جان کاصل او از گوی اوست
 در دَم قصاب طار این دوست را • تا هلد آن مغز نغزش پوست را
 گفت اے جان ریمه از بلا • وصل مارا در گشادیم الصلا
 ای خود ما بی خودی و مستیات • اے زهنت ما هاره هستیات
 با تو لب لب این زمان من تو بتو • رازهای کهنه گویم و شنو
 ۴۷۵ زانک آن لبها ازین دَم و رَمَد • بر لب جوی نهان بری دَمَد
 گوش بی گوش درین دم بر گشا • بهر راز یَفْعَلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ
 چون صلا ی وصل بشنیدن گرفت • اندک اندک مرده جَنیدن گرفت
 نه کم از خاکست کز عِشْوَه صبا • سبز پوشد سر بر آرد از فنا
 کم زامب نطفه نبود کز خطاب • یوسفان زاینده رخ چون آفتاب
 ۴۷۶ کم زیادی نیست شد از امرِ کُن • در رَحِم طاووس و مرغ خوش سخن

جاهلست او اندرین K Bul. (۴۶۷۴)

عدلها گویی برد Bul. (۴۶۷۵)

رشاد for زیاد H (۴۶۷۶)

(۴۶۸۱) After this verse A leaves a blank space for a Heading.

ای زهنتی ما A. ای خودی ما A. (۴۶۸۲)

کهنه می گویم شنو AH (۴۶۸۴)

(۴۶۹۰) After this verse Bul. adds:

بست کتر چون زمار امر سلام • گلستان شد مر خلیل را بالتمار

نمود از جوب محسرا کدر عیان • زامر هو شد چونکه اودرها نشان

کم زکوه سنگ نبود کز ولاد . نافع کان نافع نافع زاد زاد
 زين مه بگذر نه آن مایه علم . عالمی زاد و بزیاید در بدر
 بر جهید و بر طپید و شاد شاد . يك دو چرخ زد سجود اندر فتاد

با خویش آمدن عاشق بهوس و روی آوردن بشنا و شکر معشوق،

گفت ای عنای حق جانرا مَطاف . شکر که باز آمدی زان کوه قاف
 ۴۶۹۵ ای سرافیل قیامت گاه عشق . ای تو عشق، عشق وای دلخواه عشق
 اولین خلعت که خواهی دادیم . گوش خواهر که نبی بر روزنم
 گرچه ی دانی بصنوت حال من . بند پرور گوش کن اقبال من
 صد هزاران بار ای صدر، فرید . ز آرزوی گوش تو هوشم پرید
 آن سیمی تو و آن اصفای تو . و آن تپشهای جان افزای تو
 ۴۷۰ آن بنوشتن کم و بیش مرا . عشوه جان بداندیش مرا
 قلبهای من که آن معلوم نَست . پس پذیرفتی تو چون نقد دُرست
 بهر گستاخی شوخ غرّه . جلها در پیش حُلمت ذره
 اولاً بشنو که چون ماندم زشت . اول و آخر ز پیش من بجمت
 ثانیاً بشنو تو ای صدر، ودود . که بی جستم ترا ثانی نبود
 ۴۷۰۵ ثالثاً تا از تو بیرون رفته ام . گویا نالک ثلاثه گفتم
 رابعاً چون سوخت مارا مَزَرعه . می ندانم خامه ام رابعه
 هر کجا یابی تو خون بر خاکها . پی بری باشد یقین از چشم ما

Heading: BK Bul. روی . AH Bul. آوردن او . Bul. om. و شکر . A om. معشوق .

(۴۶۹۵) A گوش خواهی . (۴۷۰۰) H آن بنوشتن .

(۴۷۰۱) G پس for پس . Bul. چون کان درست .

(۴۷۰۲) Bul. شوخی .

گفت من رعدست و این بانگ و حنین * زائر خواهد تا بیارده بر زمین
 من میانم گفت و گریه می‌تنم * یا بگریم یا بگویم چون کنم
 ۴۷۱۰ گر بگویم قوت می‌گردد بکا * و ر بگریم چون کم شکر و ثنا
 می‌فند از دیکه خون دل شها * بین چه افتادست از دیکه مرا
 این بگفت و گریه در شد آن نجف * که برو بگریست هم دُون هر شریف
 از دلش چندان بر آمد های هوی * حلقه کرد اهل بخارا اگر دوی
 خیره گویان خیره گریان خیره‌خند * مرد و زن خرد و کلان حیران شدند
 ۴۷۱۵ شهر هم هرنگر او شد اشک‌ریز * مرد و زن درم شک چون رستخیز
 آسمان می‌گفت آن دم با زمین * گر قیامت را ندیدستی بین
 عقل حیران که چه عشقت و چه حال * تا فراق او عجبتر یا وصال
 چرخ بر خواند قیامت‌نامه‌را * تا بجزره بر دریکه جامه‌را
 با دو عالم عشق را بیگانگی * اندرو هفتاد و دو دیوانگی
 ۴۷۲۰ سخت پنهانست و پیدا حیرنش * جان سلطانان جان در حسرتش
 غیر هفتاد و دو ملت کیش او * تخت شاهان تخته‌بندی پیش او
 مطرب عشق این زند وقت سماع * بندگی بند و خداوندی صداع
 پس چه باشد عشق دریای عدم * در شکسته عقل را آنجا قدم
 بندگی و سلطنت معلوم شد * زمین دو پرده عاشقی مکنوم شد
 ۴۷۲۵ کاشکی هستی زبانی داشتی * تا زهستان پردها بر داشتی
 هرچ گویی ای کم هستی از آن * پرده دیگر برو بستی بدان
 آفت ادراک آن فالست و حل * خون بخون شستن محالست و محال

تا بگریم AK (۴۷۰۹) . بانگ حنین A (۴۷۰۸)

و ر بگویم G in the second hemistich (۴۷۱۰)

گرد او Bul. های و هو Bul. از لیش چندان B (۴۷۱۴)

جان عشق این ره زند وقت سماع A (۴۷۲۲) . تخت‌بندی A (۴۷۲۱)

هرچ گویی ای دی هستی A (۴۷۲۶)

من چو با سَوَدایانش مخرمم . روز و شب اندر قفس در می دم
 سخت مست و بی خود و آشفته . دوش ای جان بر چه پهلو خفته
 ۴۷۳۰ هان و هان هُش دار بر ناری دمی . اولاً بر چه طلب کن تحریمی
 عاشق و مستی و بگشاده زبان . الله اُشنری بر ناودان
 چون زراز و ناز او گوید زبان . یل جَبیل الستر خواند آسمان
 ستر چه در پشم و پنبه آذرست . تا می پوشیش او پیداترست
 چون بگویم تا سرش پنهان کنم . سر بر آرد چون علم کانک منم
 ۴۷۴۰ رَغَمِ آنم گیرم او هر دو گوش . کای مدغ چونش می پوشی پوش
 گویش رو گرچه بر جوشیده . همچو جان پدای و پوشیده
 گوید او محبوس خُبتست این تنم . چون می اندر بزم خُبک می زخم
 گویش زان پیش که گردی گرو . تا نیاید آفتِ مستی بِرو
 گوید از جام لطیف آشام من . یارِ روزم تا نماز شام من
 ۴۷۵۰ چون بیاید شام و دزدد جام من . گویش وایه که نامد شام من
 زان عرب بنهاد نام می مُدام . زانک سیری نیست می خور را مُدام
 عشق جوشد باده تحقیرا . او بود ساقی نهان صدیق را
 چون بجویی تو بتوفیق حسن . باده آب جان بود ابریق تن
 چون ببفزاید می توفیق را . قوت می بشکند ابریق را
 ۴۷۶۰ آب گردد ساقی و هر مست آب . چون مگو و الله اعلم بالصواب
 پرتو ساقیست کاندر شیره رفت . شیره بر جوشید و رفصان گشت و زفت
 اندرین معنی پیرس آن خیر را . که چنین گی دیدی بودی شیر را
 بی تفکر پیش هر دانند هست . آنک با شورید شورانند هست

عاشق و مستی بگشاده Bul. (۴۷۳۱) . هان هان Bul. (۴۷۳۰)

ستر H (۴۷۳۲) . الستر H . چون زراز و راز او Bul. (۴۷۳۳)

میخوارا Bul. (۴۷۴۱) . و Bul. om. (۴۷۴۰) . خویش می پوشی A (۴۷۴۰)

گشت زفت K Bul. (۴۷۴۶) . چون بجوشی A (۴۷۴۳)

حکایت عاشقی درازهجرائی و بسیارامتحائی،

يك جوانی بر زنی مجنون بُدست * و ندادش روزگار وصل دست
 ۴۷۰۰ بس شکنجه کرد عشقش بر زمین * خود چرا دارد زاوَل عشق کین
 عشق از اوَل چرا بخونی بود * تا گریزد آنک بیرونی بود
 چون فرستاده رسولی پیش زن * آن رسول از رشك گشتی راهزن
 و بر بسوی زن نبستی کتابش * نامه را نصیف خوانده نایبش
 و بر صبارا پيك كردی در وفا * از غباری تیره گشتی آن صبا
 ۴۷۰۵ رُقعہ گر بر پَر مرغی دوختی * پَر مرغ امر تَف رُقعہ سوختی
 راههای چاره را غیرت بست * لشکر اندیشه را رایت شکست
 بود اوَل مؤنس غم انتظار * آخرش بشکست کی هر انتظار
 گاه گشتی کین بالای بی دواست * گاه گشتی نه حیات جلن ماست
 گاه هستی زو بر آوردی سَری * گاه او از نیستی خوردنی برے
 ۴۷۱۰ چونك بر وی سرد گشتی این نهاد * جوش کردی گرم چشمه اتحاد
 چونك با بی برگی غُربت ساخت * برگ بر بی برگی بسوے او بناخت
 خوشهای فکرتش بی کاه شد * شَبَرانرا رَهْما چون ماه شد
 ای بسا طوطی گویای خَمش * ای بسا شیرین روان رو تَرش
 رو بگورستان دی خامش نشین * آن خموشان سخن گورا ببین
 ۴۷۱۵ يك اگر رنگ بینی خاکشان * نیست یکسان حالت چالاکشان
 شمع و لَم زندگان یکسان بود * آن یکی غمگین دگر شادان بود
 تو چه دانی تا نوشی فالشان * زانک پنهانست بر تو حالشان

امتحان A. و. ABK Bul. om. درازهجرائی. ABIK Bul. عاشق. ABK Bul.

(۴۷۱۹) After this verse Bul. adds:

روز و شب بیهواب و بی عیست و زار * لیل و شنورید مجنون نزار

نوشتی B (۴۷۰۴) هرکه پیرونی Bul. (۴۷۰۱)

بشنوی اثر فال های و هوی را . گئی بپیشی حالتِ صَدْتُوسرا
 نقشِ ما یکسان یضدها مُتَصِف . خاكِ هر یکسان روانشان مُخْتَلِف
 ۴۷۶۸ همچنین یکسان بود آوازا . آن یکی پُر درد و آن پُر نازها
 بانگِ اسبان بشنوی اندر مُصاف . بانگِ مرغان بشنوی اندر طواف
 آن یکی از حقد و دیگر زارتباط . آن یکی از ریخ و دیگر از نشاط
 هرکِ دُور از حالتِ ایشان بود . پیشِ آن آوازا یکسان بود
 آن درختی چنبد از زخمِ تَبر . و آن درخت دیگر از بادِ سحر
 ۴۷۶۹ بس غلط گشتم زدیک مُزْدَرِیگ . زانکِ سَرپوشیده ی جوشیدِ دیگ
 جوش و نوشِ هرکت گوید بیا . جوشِ صدق و جوشِ تزویر و ریا
 گر نداری بُوزجانِ رُ. شناس . رَوِ دماغی دشتِ آور بُوشناس
 آن دماغی که بر آن گلشن تَند . چشمِ یعنوبان هم او روشن کند
 هین بگو احوالِ آن خسته جگر . کز بخاری دُور ماندم ای پسر

یافتن عاشق معشوق را و بیان آنک جوینده یابنده بود کی فَن
 یَعْمَلُ مِثْمَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا یَرَهُ،

۴۷۸۰ کآن جوان در جُست و جُوبُدهفت سال . از خیالِ وصل گشته چون خیال
 سایه حق بر سر بند بود . عاقبت جوینده یابنده بود
 گفت پیغمبر که چون کویِ دَری . عاقبت زان در برون آید سَری
 چون نشینی بر سر کویِ کسی . عاقبت بینی تو هم رُویِ کسی
 چون زجای می گئی . هر روز خاكِ . عاقبت اندر رمی در آید پاكِ

این یکی B (۴۷۰) . که بینی A (۴۷۸)

گر نداری دیده های روشناس B (۴۷۷)

و من یعمل Heading: ABG

کوبد A . پیغامبر ABGHK (۴۷۸) . چمنجو Bül (۴۷۸۰)

۴۷۸۰ جمله دانند این اگر تو نگروی * هرچه ی کاریش روزی بدروی
 سنگ بر آهن زدی آتش نجست * این نباشد و نباشد نادرست
 آنک روزی نیستش بخت و نجات * نشگرد عقلش مگر در نادرات
 کآن فلان کس گشت کرد و بر نداشت * و آن صدف بُرد و صدف گوهر نداشت
 بَلَقَمِ باغور و ابلیس لغین * سود نامدشان عبادتها و دین
 ۴۷۹۰ صد هزاران انبیا و رهروان * نآید اندر خاطر آن بدگان
 این دورا گیرد که تاریکی دهد * در دلش ادبار جز این گی نهد
 بس کسا که نان خورد دلشاد او * مرگش او گردد بگردد در گلو
 پس تو ای ادبار رو هر نان مخور * تا نبفتی هجر او در شور و شر
 صد هزاران خلق نانها میخورند * زور میبند و جان میپرورند
 ۴۷۹۵ تو بدان نادر کجا افتاده * گر نه محرومی و ابله زاده
 این جهان پُر آفتاب و نور ماه * او بهشته سرفرو بُرده بچاه
 که اگر حق است پس کوروشی * سر زچه بر دار و بنگر ای دنی
 جمله عالم شرق و غرب آن نور یافت * تا تو در چاهی نخواهد بر تو تافت
 چه زها کن رو بایوان و گروم * کم ستیز اینجا بدان کالنج شوم
 ۴۸۰۰ هین مگو کاینک فلانی گشت کرد * در فلان سالی ملخ گشتش بخورد
 پس چرا کارم که اینجا خوف هست * من چرا افشام این گندم زدست
 و آنک او نگذاشت گشت و کارا * پُر کند کورئ تو انبارا
 چون دری می کوفت او از سلوئی * عاقبت در یافت روزی خلوئی
 جست از بیم عَمَس شب او بیاض * یار خود را یافت چون شمع و چراغ
 ۴۸۰۵ گفت سازند سبهر آن نفس * ای خدا تو رحمتی کن بر عس

AII (۴۷۹۶) . گشت کرد G (۴۷۸۸) . این . A om. دانند before suppl. می A (۴۷۸۵)

(۴۸۰۰) G and گشت گشتش (۴۸۰۰) . نور و نام . After this verse Bul. adds: (۴۸۰۲)

ترك تفصیلاترا میكن همان * حال آن عاشق جوانرا كن بیان

او شب بیاض AII (۴۸۰۴)

ناشناسا تو سببها کرده * از دم دوزخ بهشتیم بُرده
 بهر آن کردی سبب این کار را * تا ندارم خوار من يك خارا
 در شکست پای بخشد حق پری * هر زعفر چاه بگشاید درے
 تو مبین که بر درختی یا بچاه * تو مرا بین که من منشاح راه
 ۴۸۱۰ گر تو خواهی باقی این گفت و گو * اے اخی در دفتر چارم بچو

تم المجلد الثالث من المثنوی المعنوی،

(۴۸۰۶) After this verse Bul. adds:

مر ترا هر چه کرامت شود * با حقش کردی نظر رحمت شود
 (۴۸۱۰) Bul. از دفتر.

بسم الله الرحمن الرحيم ،

الظَّعن الرابع ، الى احسن الرابع ، وأجل المنافع ^(a) ، تُسرَّ ^(b) قلوب العارفين
 بمطالعته كسرور الرياض بصوب ^(c) الغمام ، وأُنس العيون بطيب المنام ، فيه
 ارتياح الأرواح ، وشفاء الأشباح ، وهو كما يشبهه المخلصون وبهوونه ، وبطلبه
 السالكون وبهمنونه ، للعيون قرة ، وللنفوس مسرة ، أطيب الثمار لمن اجتنى ، وأجل
 البرادات والبنى ، موصل العليل الى طيبه ، وهادى الحبيب الى حبيب ، وهو
 بحمد الله من اعظم المواهب ، وأنفس الرغائب ، مجدد عهد الألفة ، مُسهل عُسر
 اصحاب الكلفة ، يزيد النظر فيه اسفا لمن يَعِد ، وسُرورا ^(d) لشُكرا لمن سَعِد ،
 نضن ^(e) صدره ما لم ينضم ^(f) صدور ^(g) الغانيات من المحلل ، جزاء لاهل العلم
 والعمل ، فهو كبدٍ طلع ، وجدَّ رجح ، زائد على تأمل الآملين ، زايد لرؤد ^(h)
 العاملين ، يرفع الأمل بعد انخفاضه ، ويسط الرجاء بعد انقباضه ، كشس
 دُشرفت ، من بين غمام ⁽ⁱ⁾ تفرقت ^(j) ، نور لأصحابنا ، وكثر لأعقابنا ، ونسأل الله
 التوفيق لشكره فان الشكر قيد للعنيد ^(k) ، وصيد للمزيد ، ولا يكون إلا ما يريد ،
 ومما شجاني أننى كنت نايما . أعلل ^(l) من برز يطيب التَنَسُّم .
 إلى أن دعت وزفاه فى غُصن آيكة . تُفردُ مَبكاهها يحسن التَرَنُّم .

Heading: After الرِّحيم AH add لستعين .

(a) A om. المنافع . (b) A تُسرَّ . G تُسرَّ . (c) ABGHK بصوت .

(d)-(d) A om. H وسُكرا . (e) Bul. صدره . (f) H تنضم .

(g) A زايد لود . (h) Bul. غمامة . (i) ABHK تفرق .

(j) H للعنيد , corr. by a later hand ,

(k) G أعلل .

فَلَوْ قَبْلَ مَبَايَا بَكَيْتُ صَابَةً . لِسُعْدَى (a) شَفِيتُ النَّفْسَ قَبْلَ التَّنْثِيمِ
 وَلَكِنْ بَكَيْتُ قَبْلِي فَهَيَّجَ لِي الْبُكَاءُ . بُكَاهَا فَقُلْتُ النَّفْلُ الْمُنْفَعْدِيمِ
 رَحِمَ اللَّهُ الْمُتَقَدِّمِينَ وَالْمُتَأَخِّرِينَ (b) وَالْمُنْجِزِينَ وَالْمُتَجَزِّينَ (b) بِفَضْلِهِ وَكَرَمِهِ ،
 وَجَزِيلِ آيَاتِهِ وَرِيعِهِ ، فَهُوَ خَيْرُ مُسْتَوَلٍ ، وَأَكْرَمُ مَأْمُولٍ ، وَاللَّهُ (c) خَيْرُ حَافِظِنَا
 وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ (d) وَخَيْرُ الْمُؤْنِسِينَ وَخَيْرُ الْوَارِثِينَ (d) ، وَخَيْرُ مُخْلِفٍ رَازِقٍ
 لِلْعَابِدِينَ الزَّارِعِينَ الْحَارِثِينَ ، وَصَلَّى اللَّهُ (e) عَلَى مُحَمَّدٍ (e) وَعَلَى جَمِيعِ الْأَنْبِيَاءِ
 وَالْمُرْسَلِينَ ، (f) آمِينَ يَا رَبَّ الْعَالَمِينَ (f) ،

B. وَالْمُدْعَرْنَ وَالْمُدْعَرِينَ H. وَالْمُرِينَ وَالْمُدْعَرِينَ A (b)-(b). BUL. بِسُعْدَى (a).
 . وَخَيْرُ الْوَارِثِينَ وَخَيْرُ الْمُؤْنِسِينَ BUL. (d)-(d). BUL. فَالَهُ (c). وَالْمُنْجِزِينَ وَالْمُتَجَزِّينَ
 عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَآلِهِ الْأَكْرَمِينَ K BUL. (e)-(e).
 . وَالْمُحَمَّدُ رَبُّ الْعَالَمِينَ B (f)-(f).

بسم الله الرحمن الرحيم

ای ضیاء آتقی حُسام الدین توی . که گذشت از مه بنورت مثنوی
 هست علی تو اے مُرنجا . ی‌گشت این را خدا داند کجا
 گردن این مثنوی را بسته . ی‌کشی آن سوی که دانسته
 مثنوی پویان گشند ناپدید . ناپدید از جاهلی کش نیست دید
 مثنوی را چون تو مبدأ بوده . گر فزون گردد توش افزوده
 چون چنین خواهی خدا خواهد چنین . ی‌دهد حق آرزوی متقین
 کانَ لِلَّهِ بوده در ما مَضَى . تا که کانَ الله پیش آمد جزا
 مثنوی از تو هزاران شکر داشت . در دعا و شکر کفها بر فراشت
 در لب و کفش خدا شکر تو دید . فضل کرد و لطف فرمود و مزید
 زانک شاکرا زیادت وعده است . آنچنانک قُرب مُردِ یجده است
 گنت وَاسْجُدْ وَاقْتَرِبْ یزدانِ ما . قُربِ جان شد یجده ابدانِ ما
 گر زیادت ی‌شود زین رُو بود . نه از برای بَوش و های و هو بود
 با تو ما چون رز بتابستان خوشیم . حکم داری هین بکش تا ی‌کشیم
 خوش بکش این کاروانرا تا بچ . اے امیر صَبْرٍ مِنْتَاحُ الْفَرَجِ
 حج زیارت کردن خانه بود . حج رَّبِّ الْبیتِ مردانه بود
 زان ضیا گنت حُسام الدین ترا . که تو خورشیدی و این دو وصفها
 کین حُسام و این ضیا یکبست هین . تیغ خورشید از ضیا باشد یقین

Heading: ABGK om.

(۲) K آن سوش .

(۸) A گشتا .

(۱) B لطف افزود .

(۱۴) G صبرٍ with *idafat*. Bul. الصبر.

نور از آن ماه باشد وین ضیا • آن خورشید این فرو خوان از نیا
 شمس را قرآن ضیا خواند ای پدر • و آن قمر را نور خواند این را نگر
 ۲۰ شمس چون عالی تر آمد خود زماه • پس ضیا از نور افزون دان بجاء
 پس کس اندر نور مه متهج ندید • چون بر آمد آفتاب آن شد پدید
 آفتاب اغواض را کامل نمود • لاجرم بازارها در روز بود
 تا که قلب و نقد نیک آید پدید • تا بود از غبن و از حيله بعيد
 تا که نورش کامل آمد در زمین • تاجران را رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ
 ۲۱ لیک بر قلاب مبعوض است و سخت • زآنک ازو شد کاسد اورا نقد و رخت
 پس عدوی جان صرافست قلب • دشمن درویش کی بود غیر کلب
 انہما با دشمنان بری تنند • پس ملایک رَبِّ سَلِّمْ هِی زَنند
 کین چراغی را که هست او نورکار • از پُف و دُمهای دزدان دُور دار
 دزد و فلاست خصم نور بس • زین دواى فریادرس فریاد رس
 ۲۲ روشنی بر دفتر چارم بریز • کآفتاب از چرخ چارم کرد خیز
 هین ز چارم نور ده خورشیدوار • تا بتابد بر بلاد و بر دیار
 هرکش افسانه بخواند افسانه است • و آنک دیدش نقد خود مردانه است
 آب نیلست و بقبطی خون نمود • قوم موسی را نه خون بد آب بود
 دشمن این حرف این دم در نظر • شد مثل سرنگون اندر سَفَر

(۱۶) Bul. نگر.

(۲۰) In B vv. ۲۰ and ۲۱ are transposed.

(۲۱) B پس کا در نور مه

(۲۲) ABK Bul. اغراض را.

(۲۳) G نقد نیک with *idafat*.

(۲۴) A بر زمین.

(۲۵) AH om. و before سخت. H کاسد شد. In A کاسد is suppl. after کاسد. A.

نقد رخت.

(۲۶) Bul. عدوی جان. B عدوی کجوت.

(۲۷) B بر دشمنان پ.

(۲۸) G نور کار with *idafat*.

(۲۹) ABHK نور و بس.

(۳۰) در دفتر A.

(۳۱) در بلاد و در دیار B.

(۳۲) AB به خون بود.

(۳۳) H و این دم A. شد مملک, corr. in marg.

۲۵ اے ضیاء الحق تو دیدی حالِ او . حق نمودت پاسخِ افعالِ او
دیدن غیبت چو غیبت اوستاد . کم مبادا زین جهان این دید و داد
این حکایت را که نقدِ وقت ماست . گر نمائش فی کفی اینجا رواست
ناکسانرا ترک کن بهر گسان . قصه را پایان بر و مخلص رسان
این حکایت گر نشد اینجا نام . چارمین جلدست آرش در نظام

تمامی حکایت آن عاشق کی از عسس گریخت در باغی مجهول
خود معشوق را در باغ یافت و عسس را از شادی دعای خیر
می کرد و می گفت کی عسی آن تکرهوا شیئا وهو خیر لکم،

۴۰ اندر آن بودیم کان شخص از عسس . راند اندر باغ از خوفِ فرس
بود اندر باغ آن صاحب جمال . کر غمش این در عنا بد هشت سال
سایه او را نسود امکان دید . همچو عفا وصفِ او را می شنید
جز یکی لقیه که اول از قضا . بروی افتاد و شد او را دل رُینا
بعد از آن چندان که می کوشید او . خود مجالش می نداد آن تندخو
۴۵ نه بلا به چاره بودش نه مال . چشم پُر و بی طمع بود آن نهال
عاشق هر پیشه و مطلبی . حق بیالود اول کارش لپی
چون بدان آسیب در جست آمدند . پیش پاشان می نهد هر روز بند
چون در افگندش بجست و جوی کار . بعد از آن در بست که کاین بیار
هم بر آن بسو می تنند و می روند . هر دی راجی و آیس می شوند

(۲۸) G مخلص as in text.

Hending: A نام . A om. در باغی . Bul. معشوق را . Bul. و میگفت . ABHK
Bul. om. کی before عسی.

(۴۱) A بود for بد , corr. in marg.

(۴۲) Bul. می کوشید .

۵۰ هر کسی را هست اومید برے . که گشادندش در آن روزی دَری
 باز در بستندش و آن دَر پَست . بر همان اومید آتش پا شدست
 چون درآمد خوش در آن باغ آن جوان . خود فرو شد پا بگنجش ناگهان
 مر عس را ساخته یزدان سبب . تا زبیم او دَوَد در باغ شب
 میند آن معشوقه را او با چراغ . طالب انگشترے در جُوی باغ
 ۵۵ پس قرین می کرد از ذوق آن نفس . با ثناء حق دعای آن عس
 که زیان کردم عس را از گریز . بیست چندان سیم و زر بر وی بریز
 امر عوانی مر و را آزاد کن . آنچنانک شادم اورا شاد کن
 سعد دارش این جهان و آن جهان . از عوانی و سگی اش و رهان
 گرچه خُوی آن عوان هست ای خدا . که هماره خلق را خواهد بلا
 ۶۰ گر خبر آید که شه جُوی نهاد . بر مُسلیمانان شود او زفت و شاد
 و ر خبر آید که شه رحمت نمود . امر مُسلیمانان فگند آنرا بچود
 مائی در جان او افتد از آن . صد چنین اِدبارها دارد عوان
 او عوان را در دعا در می کشید . کز عوان اورا چنان راحت رسید
 بر همه زهر و بر و تریاق بود . آن عوان پیوند آن مشتاق بود
 ۶۵ پس بد مُطلق نباشد در جهان . بد نسبت باشد این را هم بدان
 در زمانه هیچ زهر و قند نیست . که یکی را پا دگرا بند نیست
 مریکی را پا دگرا پای بند . مریکی را زهر و بر دیگر چو قند
 زهر مار آن مار را باشد حیات . نسبتش با آدمی باشد مهات
 خلقی آبی را بود دریا چو باغ . خلقی خاکی را بود آن مرگ و داغ
 همچنین بر می شمرد ای مرد کار . نسبت این از یکی کس تا هزار

. امید . AK Bul. (۵۰)

. امید . Bul. باز در در بستش B (۵۱)

. و سگی بازش رهان B. و سگی A (۵۸)

. در خبر باید B. در خبر K (۶۱)

. کآن عوان B (۶۴)

. بند نیست A (۶۶)

. زهر مار آن مارا G (۶۸)

. از یکی تا صد هزار B (۷۰). زهر ماران مارا . ABHK Bul. in text.

زید اندر حق آن شیطان بود * در حق شخصی دگر سلطان بود
 آنم بگوید زید صدیق سنیست * وین بگوید زید گبر کشتیست
 زید یک دانست بر آن یک جهان * او برین دیگر همه رنج و زیان
 گر تو خواهی کو ترا باشد شکر * پس ورا این چشم عشاقش نگر
 ۷۵ منگر از چشم خودت آن خوب را * بین بچشم طالبان مطلوب را
 چشم منود بر بند زان خوش چشم تو * عاریت کن چشم از عشاق او
 بلک ازو کن عاریت چشم و نظر * پس ز چشم او بروی او نگر
 تا شوی ایمن زسیری و ملال * گفت کان الله که زین ذوالجلال
 چشم او من باشم و دست و دلش * تا رهد از مدبرها مقبلش
 ۸ هر چه مکروهست چون شد او دلیل * سوے محبوبت حبیبست و خلیل

حکایت آن واعظ کی هر آغاز تذکیر دعای ظالمان و سخت دلان و بی اعتقادان کردی

آن یکی واعظ چو بر تخت آمدی * قاطعان راه را داعی شده
 دست بر وی داشت یا رب رحم ران * بر بدان و مُفسدان و طاغیان
 بر همه نَسَیْرُ کُفَّانِ اهلِ خیر * بر همه کافر دلان و اهلِ دیر
 می نکردی او دعا بر اصفیا * می نکردی جز خیشان را دعا
 ۸۵ مر ورا گفتند کین معهود نیست * دعوت اهل ضلالت جود نیست

گبر و کشتیست B (۷۲)

بر آن یک چو جان K Bul. 'corr. in marg.' جهان for apparently A (۷۲)

G جهان as in text.

پس ورا B (۷۴) for زید را

چون او شد دلیل AH (۸۰)

Headings: B حکایت واعظی. AB در هر آغاز. Bul. om. و after ظالمان.

او نکردی آن دعا Bul. (۸۶)

گفت نیکویی ازینها دیدار * من دعاشان زین سبب یگزیدم
 خبث و ظلم و جور چندان ساختند * که مرا از شر بخیر انداختند
 هر گهی که رو بدینا کردم * من از ایشان زخم و ضربت خوردم
 کردم از زخم آن جانب پناه * باز آوردندی گرگان براه
 ۹۰ چون سبب ساز صلاح من شدند * پس دعاشان بر منست ای هوشمند
 بند می نالد بحق از درد و نیش * حد شکایت می کند از رنج خویش
 حق می گوید که آخر رنج و درد * مر ترا لایه کثافت و راست کرد
 این گله زان نعمتی کن کت زند * از در ما دور و مطرودت کند
 در حقیقت هر عدو داروی تست * کیمیا و نافع و دنجوی تست
 ۹۵ که ازو اندر گریزی در خلا * استعانت جویی از لطف خدا
 در حقیقت دوستان دشمنند * که ز حضرت دور و مشغولت کند
 هست حیوانی که نامش اشغریست * او بزخم چوب زفت و آه سرست
 تا که چوبش یزی به می شود * او ز زخم چوب فربه می شود
 نفس مؤمن اشغری آمد یقین * کو بزخم رنج زفت و سمین
 ۱۰۰ زین سبب بر انبیا رنج و شکست * از همه خلق جهان افزون ترست
 تا ز جانها جان شان شد زفت تر * که ندیدند آن بلا قوی دگر
 پوست از دارو بلا گش می شود * چون ادیم طایفی خوش می شود
 ورنه تلخ و تیز مالدی درو * گند گشتی ناخوش و ناپاک بو

(۸۷) حیف و ظلم B (۸۷)

(۸۸) In A زخم is suppl. above. A om. و after (۸۸)

(۹۰) A چون سبب صلاح. Instead of ساز A has بپر suppl. above. (۹۰)

(۹۱) B om. و. (۹۱)

(۹۴) HK دوستدار و صادق و دلجوی تست corr. in marg. (۹۴)

(۹۷) A و زفت. A آسغریست. (۹۸) Bul. بزخم. (۹۷)

(۹۹) A آسغری. K Bul. بزخم و رنج. (۱۰۱) ABHK Bul. قوی دگر. (۹۹)

(۱۰۲) K طلع. گر نه تلخ B (۱۰۲)

آدمی را پوستِ نامدبوغ دان * از رطوبتها شده زشت و گران
 ۱۰ تلخ و تیز و مالش بسیار ده * تا شود پالک و لطیف و با فیه
 ورنه نمی توانی رضا ده ای عیار * گر خدا رنجت دهد بی اختیار
 که بلای دوست تظہیر شماست * علم او بالای تدبیر شماست
 چون صفا بیند بلا شیرین شود * خوش شود دارو چو صحت بین شود
 بُرد بیند خویش را در عینِ مات * پس بگوید اُفْلُوْی یا رُفَات
 ۱۱ این عوان در حقّ غیری سود شد * لیکن اندر حقّ خود مردود شد
 رحم ایمانی ازو پشیم شد * کین شیطانی برو پیچید شد
 کارگاهِ خشم گشت و کین ورے * کینه دان اصل ضلال و کافری

سؤال کردن از عیسی علیه السلام که در وجود از همه

صعبها صعبتر چیست،

گفت عیسی را یکی هشیار سر * چیست در هستی ز جمله صعبتر
 گفتش ای جان صعبتر خشم خدا * که از آن دوزخ می لرزد چو ما
 ۱۱ گفت ازین خشم خدا چه بود امان * گفت ترکِ خشم خویش اندر زمان
 پس عوان که معین این خشم گشت * خشم زنش از سبع هر در گذشت
 چه امیدش برحمت جز مگر * باز گردد زان صفت آن بی هنر
 گرچه عالم را ازیشان چاره نیست * این سخن اندر ضلال افگند نیست
 چاره نبود هر جهانرا از چنین * لیکن نبود آن چنین ماء مبین

درو پیچید B (۱۱۱). فی تائی B Bul. (۱۰۶). طلخ K (۱۰۵).

کافری و before A. om. آنک بود اصل ضلال و کافری B (۱۵۲).

Heading: ABHK Bul. از عیسی علیه السلام. ABII Bul. om. سؤال کردند ABH.

که یا روح الله در وجود

افگند نیست K (۱۱۸). گفت ای جان AH (۱۱۴).

آن جهانرا A (۱۱۶).

قصه خیانت کردن عاشق و بانگ بر زدن معشوق بر وی

۱۲۰ چونك تنهاش بدید آن ساده مرد • زود او قصه كنار و بوسه كرد
 بانگ بر وی زد بهیت آن نگار • كه مرو گستاخ ادب را هوش دار
 گفت آخر خلونست و خلف نی • آب حاضر نشنه همچون منی
 كس نی جنبد درین جا جز كه باد • کیست حاضر کیست مانع زین گشاد
 گفت اے شیدا تو ابله بوده • ابلهی وز عاقلان نشنوده
 ۱۲۰۰ باد را دیدی كه می جنبد بدان • باد جنبانست اینجا باذران
 مرزوحه نصریف منیع ایزدش • زد برین باد و می جنباندش
 جزو بادی كه بحكم ما درست • باذبیزن تا نجنبانی نجست
 جنبش این جزو باد ای ساده مرد • بی تو و بی باذبیزن سر نكرد
 جنبش باد نفس كاندر آبت • تابع نصریف جان و قالیست
 ۱۲۰۰ گاه دم را مدح و پیغای كنی • گاه دم را هجو و دشنامی كنی
 پس بدان احوال دیگر بادهای • كه زجزوی كل می بیند نمی
 باد را حق كه بهار می كند • در دیش زین لطف عاری می كند
 بر گروه عاد صرصر می كند • باز بر هودش معطر می كند
 می كند يك باد را زهر سموم • مر صبارا می كند خرم قدوم
 ۱۲۰۰ باد دم را بر تو بنهاد او اساس • تا كنی هر باد را بر وی قیاس

Heading: B. معشوقه. قصه کردن بخیانت آن عاشق.

تنهائش AK (۱۲۰).

زین مراد Bul. چیست مانع B Bul. (۱۲۳).

ابله از عاشقان نشنوده A. گفت ای ابله تو شیدا بوده Bul. (۱۲۴).

هجر و A om. (۱۴۰) after. (۱۲۶) G om.

كل می بیند Bul. K (۱۴۱).

زهر و سموم B. يك باد را بزنان سموم Bul. (۱۲۴).

در نمی گردد سخن بی لطف و قهر. بر گروهی شهد و بر قومیست زهر
 مَرُوحَه جناب پی، انعام کس. وز برای قهر هر پشه و مگس
 مَرُوحَه تقدیر ربانی چرا. پُر نباشد ز امتحان و ابنِ لا
 چونك جزو بادِ دَم یا مَرُوحَه. نیست إِلَّا مُتَسَدِّ یا مَصْلَحَه
 ۱۴ این شمال و این صبا و این دُور. گی بود از لطف و از انعام دُور
 يَك کفِ گدَم ز آبِ باره یَبین. فَم کُن کَانَ جمله باشد همچین
 کَلِّ باد از بُرِج بادِ آسمان. گی جَهْد بی مَرُوحَه آن باذران
 بر سرِ خرمن بوقتِ انتقاد. نه که فَلَاحان زحَم جَویند باد
 تا جُدا گردد ز گدَم کاهِها. تا بآبِ باره رُود یا چاهِها
 ۱۵۰ چون بهاند دیر آن بادِ وزان. جمله را بینی بحقِ لابه کُنان
 همچین در طَلَقِ آن بادِ وِلاد. گر نیاید بانگِ درد آید که داد
 گر نمی دانند کس رانده اوست. باد را پس کردن، زاری چه خُوست
 اهلِ کشتی همچین جویای باد. جمله خواهانش از آن رَبِّ اَلْعِباد
 همچین در دردِ دندانها زیاد. دفع میخوای بسوز و اعتقاد
 ۱۵۰۰ از خدا لابه کُنان آن جُندیان. که به بادِ ظنر اے کامران
 رُقْعَه نعویذ میخوانند نیز. در شکنجِ طَلَقِ زن از هر عزیز
 پس هم دانسته اند آنرا یَقین. که فرستد باد رَبُّ اَلْعَالَمین
 پس یَقین در عقلِ هر داندِه هست. اینک با جُبیند جُبانندِه هست
 گر تو اورا و نبینی در نظر. فَم کُن آنرا باظهارِ اثر
 ۱۵۵ تَن بچان جَبید نمی بینی تو جان. لیک از جَبیدن، تَن جان بدان

بر گروهی قهر و بر قومیست مهر K (۱۳۶)

با مَرُوحَه AB (۱۳۶)

يَك کفی Bul. باشد این چنین B. and so Bul. (۱۴۱)

چه هوست Bul. زاینده اوست B (۱۴۷)

اینرا یَقین Bul. (۱۵۲)

گفت او گر ابلهم من در ادب * زیرکم اندر وفا و در طلب
گفت ادب این بود خود که دین شد * آن دگر را خود همی دانی تو لَد

قصه آن صوفی کی زن خود را با بیگانه بگرفت،

صوفی آمد بسوی خانه روز * خانه يك دَر بود و زن با كفش دوز
جُفت گشته با زنی خویش زن * اندر آن يك حُجره از وسواس تن
۱۶۰ چون بزد صوفی بچید دَر چاشت گاه * هر دو در ماندند نه حیل نه راه
هیچ معهودش نَبَد کو آن زمان * سوی خانه باز گردد از دكان
فاصله آن روز بی وقت آن مَرُوع * از خیالی كرد تا خانه رُجوع
اعتماد زن بر آن کو هیچ بار * این زمان فا خانه نآمد او زكار
آن قیاسش راست نآمد از قضا * گرچه ستارست هم بدهد سزا
۱۶۵ چونك بد کردی بترس آمَن مِباش * زآنك تُخست و برویاند خدای
چند گاهی او ببوشاند که تا * آیدت زآن بد پشیمان و حیا
عهدِ عُمَر آن امیرِ مومنان * داد دزدی را بچلاد و عوان
بانگ زد آن دزد کاسه میرِ دیار * اولین بارست جرم زینهار
گفت عُمَر حاش لله كه خدا * بارِ اول قهر بارد در جزا

(۱۵۷) After this verse B adds:

خود ادب این بود و آن دیگر دُفین * زین بتر باشد که دیدیش یقین
هرچه زین گونه تلابد بعد ازین * يك نخط خواهد بدن جمله چنین

and so Bul., which in the second verse has تراود

Heading: ABHK Bul. om. آن. ABHK Bul. زینرا.

تا خانه Bul. آن زمان K (۱۶۴) فی راه A (۱۶۰)

این مِباش ABHK Bul. (۱۶۵) B Bul. بدهد جزا. B has سزا in marg.

حکایت آن دزد که در عهد امیر: (۱۶۱) After this verse Bul. has the Heading:

المؤمنین عمر رضی الله عنه

بر جزا B (۱۶۹)

۱۷۰ بارها پوشد بی اظهار فضل . باز گیرد از بی اظهار عدل
تا که این هر دو صفت ظاهر شود . آن میسر گردد این منذر شود
بارها زن نیز این بد کرده بود . سهل بگشت آن و سهل می نمود
آن نمی دانست عقل پایست . که سبب دایم زبونیاید درست
آن چنان تنگ آورد آن قضا . که منافق را کند مرگ فجاء
۱۷۵ نه طریق و نه رفیق و نه امان . دست کرده آن فرشته سوی جان
آنچنان کین زن در آن حُجَره جفا . خشک شد او و حریفش زابتلا
گفت صوفی با دل خود کای دو گبر . از شما کینه کشم لیکن بصبر
لیک نادانسته آرم این نفس . تا که هر گوشتی ننوشد این جرس
از شما پنهان کشد کینه یحیی . اندک اندک همچو بیاری دیق
۱۸۰ مرد دیق باشد چو بخ هر لحظه کم . لیکن بدارد بهر دم بهر دم
همچو کفاری که می گیرندش و او . غره آن گشت کین کفنار کو
هیچ پنهان خانه آن زنا نبود . سنج و دهلیز و ره بالا نبود
به تنوری که در آن پنهان شود . نه جوالی که حجاب آن شود
همچو عرصه پهن روز رستخیز . نه گو و نه پُشته نه جای گریز
۱۸۵ گفت یزدان وصف این جای حرج . بهر مخسر لا ترے فیها عوج

معشوق را زیر چادر پنهان کردن جهت تلبیس و بهانه گفتن
زن که اِنْ کَیْدُکِنَّ عَظِیمٌ،

چادر خود را برو افکند زود . مرد را زن ساخت و در را بر گشود

تا بهر گوشتی نیند این جرس B (۱۷۸) . این نمی دانست Bul. (۱۷۴)

می گیرندش او Bul. K . می گیرند و او B (۱۸۱) . بدارد که هر دم AH (۱۸۰)

این for آن ABHK Bul. (۱۸۵) . ره و بالا AH (۱۸۲)

Heading: A در زیر . H Bul. om. زن, which is suppl. in marg. H. A om. زن که.

زیرِ چادر مرد رُسا و عیان . سخت پیدا چون شتر بر نردبان
گفت خانونست از اعیان شهر . مرورا از مال و اقبالت بهر
در بیستم تا کی بیگانه . در نیاید زود نادانانه
۱۱۰ گفت صوفی چشنش هین خدمتی . تا بر آرم بی سپاس و منی
گفت میلش خویشی و پیوستگیست . نیک خانونست حق داند که کیست
خواست دختر را ببند زیر دست . اتفاقا دختر اندر مکتبست
باز گفت ار آرد باشد یا سُوس . می کم اورا بجان و دل عروس
یک پسر دارد که اندر شهر نیست . خوب و زیرک چابک و مکتب کیست
۱۲۰ گفت صوفی ما فقیر و زار و کم . قوم خانون مال دار و محشم
کی بود این کفو ایشان در زواج . یک در از چوب و دری دیگر زجاج
کفو باید هر دو جفت اندر نکاح . ورنه تنگ آید نماند اریاح

گفتن زن که او در بند جهاز نیست مراد او ستر و صلاحست
و جواب گفتن صوفی این را سر پوشیده،

گفت گفتم من چنین عذری واو . گفت نه من نیستم اسباب جو
ما زمال و زر ملول و ثغهام . ما بحرص و جمع نه چون عامه ام
۲۰۰ قصد ما سترست و پاک و صلاح . در دو عالم خود بدان باشد فلاح
باز صوفی عذری درویشی بگفت . و آن مکرر کرد تا نبود نهفت

(۱۸۷) B Bul. شتر بر ناودان. After this verse BK Bul. add:

از تعجب گفت صوفی چیست این * هرگز این را من ندیدم کیست این

(۱۹۲) G Bul. as in text. (۱۹۴) Bul. مکتب کیست.

(۱۹۵) K Bul. متهم اند و محشم، corr. in marg. Bul. توانگرند و محشم

(۱۹۶) Bul. در دیگر. (۱۹۷) A Bul. گفت باید. After this verse Bul. adds:

کی بود مهرنگ فقر و احتشام * کی بود هجنس یاقوت و رخام
نصف جامه اطلس و نصفش پلاس * عیب فاحش دانش اهل قیاس

گفت زن من هر مکرر کرده‌ام . بی‌جهاز مرا مفرر کرده‌ام
اعتقاد اوست رایشنر زکوه . که زصد فقرش نی‌آید شکوه
او می‌گوید مُرادم عِفْنَسْت . از شما مقصود صدق و هِنَسْت
۲۰۰ گفت صوفی خود جهاز و مالِ ما . دید و می‌بیند هویدا و خفا
خانه تنگی مقام یک نی . که درو پنهان نماند سوزنی
باز سَنَر و پاکی و زُهد و صلاح . از ما به داند اندر انتصاح
به زما می‌داند او احوال سَنَر . وز پس و پیش و سر و دُنْبَالِ سَنَر
ظاهرا او بی‌جهاز و خادمست . وز صلاح و سَنَر او خود عالمست
۲۱۰ شرح مستوری زبایا شرط نیست . چون بُرُو پیدا چو روزِ روشنیت
این حکایت را بدان گفتم که تا . لاف کم باقی چو رُسوا شد خطا
مر ترا اے م بدعوی مُستزاد . این بُدَسْت اجتهاد و اعتقاد
چون زن صوفی تو خاین بوده . دامِ مکر اندر دغا بگشوده
که زهر نأشته رُوی کپ زنی . شرر داری وز خدای خویش فی

غرض از سمیع و بصیر گفتن خدا را،

۲۱۰ از بی، آن گفت حق خود را بصیر . که بود دید و یَت هر دم نذیر
از بی، آن گفت حق خود را سمیع . تا بیند لب زگفتار، شنبیع
از بی، آن گفت حق خود را علیم . تا نیندیشی فسادے نو زیم
نیست اینها بر خدا اسمِ عَلم . که سیه کافور دارد نامِ هم
اسم مشتق است و اوصافِ قدیم . نه مثالِ عَلمِ اَوکی سقیم

هویدا بی خفا K . هویدا بی خفا B (۲۰۰)

خود او AH . بی جهیز B (۲۰۱)

(۲۱۱) This and the following verse are transposed in H. (۲۱۲) A cm.

Heading: Bul. بصیر و علیم گفتن، and so corr. in K.

(۲۱۶) K بگفتار، corr. below.

۲۲. ورنه تَسَخَّر باشد و طَر و دَها * کَرَرَا سامع ضَریرانرا ضیا
یا عَلم باشد حَی نام، وَفِیَح * یا سیام زشترا نام، صَبِیح
طَنَلْک، نوزاده را حاجی لقب * یا لقب غازی نبی بهر نَسَب
گر بگویند این لقبها در مدح * تا ندارد آن صفت نبود صَبِیح
تَسَخَّر و طَنَزی بود آن یا جُنُون * پالک حق عَمَّا یَقُولُ الظَّالِمُونَ
۲۳. من هی دانستم پیش از وصال * که نِکُورُوی ولیکن بدخصال
من هی دانستم پیش از لِفَا * کز ستیزه راسخی اندر شفا
چونک چشم سرخ باشد در عَمَش * دانش زان درد گرم بینش
تو مرا چون بره دیدی بی شُبَان * تو گمان بردی ندارم پاسبان
عاشقان از درد زان نالیده اند * که نظر ناجایگه مالیده اند
۲۴. بی شُبَان دانسته اند آن طَیْر را * رایگان دانسته اند آن سَی را
تا زَغَمَزَه تیز آمد بر جگر * که منم حارس گرافه کم نگر
کی کم امر بره کم امر بُزْغاله ام * که نباشد حارس از دُنْباله ام
حارسی دارم که مُلکش می سزد * داند او بادی که آن بر من وزد
سرد بود آن باد یا گرم آن عَلم * نیست غافل نیست غایب ای سَیم
۲۵. نفسِ شهبازی زحقِ کَرست و کُور * من بیلِ کُوریت می دیدم ز دُور
هشت سالت زان نپرسیدم بهیچ * که پُرت دیدم ز جَهل بهیچ
خود چه پرسم آنک او باشد بَتُون * که تو چونی چون بود او سَرنگُون

مثال دنیا چون گولخن و تقوی چون حمام،

شهبازی دنیا مثال گلغنست * که ازو حمام تقوی روشنست

طَنَلْک (۲۲) AH. (۲۲۱) In A vv. ۲۲۱ and ۲۲۲ are transposed.

گر for اگر. AB Bul. در غمش. A. چشت. B (۲۲۷). نیکوروی. A (۲۲۵).

که بر من می وزد. B Bul. (۲۲۴). در جگر. B (۲۴۱).

چون گلخن. AH Bul. Heading: زجَهل و بهیچ. BHK Bul. (۲۴۶).

لیک قسم متقی زین تون صفاست . زآنک در گرمابه است و در نقاست
 ۲۴۰ اغنیا مانده سرگین کشان . بهر آتش کردن گرمابه بان
 اندر ایشان حرص بنهاده خدا . تا بود گرمابه گرم و با هوا
 ترک این تون گوی و در گرمابه ران . ترک تون را عین آن گرمابه دان
 هرک در تونست او چون خادمست . مر ورا که صابرست و حازمست
 هرک در حمام شد سیهای او . هست پیدا بر رخ زیبای او
 ۲۴۵ تونیان را نیز سیما آشکار . از لباس و از دختان و از غبار
 ورنینی رُوش پُوش را بگیر . بُو عصا آمد برای هر ضریر
 ورنداری بُو در آتش در سخن . از حدیث نَو بدان راز کهن
 پس بگوید تونی صاحب ذهب . بیست سَلَه چَرک بُردم تا شب
 حرص تو چون آتش است اندر جهان . باز کرده هر زبانه صد دهان
 ۲۵۰ پیش عقل این زر جو سرگین ناخوشست . گرچه چون سرگین فروغ آشت
 آفتاب که دم از آتش زند . چَرک تر را لایق آتش کند
 آفتاب آن سنگ را هم کرد زر . تا بتون حرص افتد صد شر
 آنک گوید مال گُرد آورده ام . چیست یعنی چَرک چندین بُرده ام
 این سخن گرچه که رُسوائی فراست . در میان تونیان زین فخرهاست
 ۲۵۵ که توشش سَلَه کشیدی تا شب . من کشیدم بیست سَلَه بی کُرب
 آنک در تون زاد و پاک را ندید . بوی مُشک آرد بَرُو رنجی پدید

توانگران K اغنیا for منعمان B (۲۴۰)

و. AB Bul. om. (۲۴۲)

گر نه یعنی B (۲۴۶)

گر نداری Bul. (۲۴۷)

as in text مُکُرب B (۲۵۵)

corr. in marg. رنجی رسید A. و. K om. (۲۵۶)

قصه آن دباغ کی در بازار عطاران از بوی عطر و مشک
بیهوش و رنجور شد،

آن یکی افتاد بیهوش و خمید * چونک در بازار عطاران رسید
بوی عطرش زد ز عطارانِ راد * تا بگردیدش سر و بر جا افتاد
همچو مُردارِ اوفتاد او بی خبر * نیم روز اندر میان ره گذر
۲۶۰ جمع آمد خلق بر وی آن زمان * جملگان لا حول گو درمان گان
آن یکی کف بر دل او می براند * وز گلاب آن دیگری بر وی فشاند
او نمی دانست کاندر مَرَنعه * از گلاب آمد ورا آن واقعه
آن یکی دستش می مالید و سر * و آن دگر که گل می آورد سر
آن بخور عود و شکر زد هم * و آن دگر از پوشش می کرد کم
۲۷۰ و آن دگر نبضش که تا چون می جهد * و آن دگر بوی از دهانش می سند
تا که می خورد دست و پا بنگ و حبش * خلق در ماندند اندر بیخوش
پس خبر بردند خویشانرا شتاب * که فلان افتاده است آنجا خراب
کس نمی داند که چون مصروع گشت * یا چه شد کورا فناد از بام طشت
یک برادر داشت آن دباغ زفت * گریز و دانا بیامد زود تفت
۲۷۰ اندکی سرگین سگ در آستین * خلق را بشکافت و آمد با حین
گفت من رنجش می دامن زچبست * چون سبب دانی دوا کردن جلیست

Heading: B om. و مشک. Bul. رنجور شد.

در دل او A (۲۶۱) و بیهوش افتاد K (۲۵۷).

بخور و عود K (۲۶۴) تر for بر H. می مالید سر Bul. (۲۶۴).

و یا for یا ABK Bul. (۲۶۱) بو Bul. آن دگر نبض B (۲۶۵).

پا چه شد کز بام افتادست طشت ABH Bul. تا چه شد A (۲۶۸).

زود و تفت AHK Bul. داشت او دباغ Bul. (۲۶۹).

جلیست A Bul. (۲۷۱) و. Bul. om. (۲۷۰).

چون سبب معلوم نبود مُشکلست . داروے رنج و در آن صد مُحَبِلست
 چون بدانستی سبب را سهل شد . دانش اسباب دفعِ جهل شد
 گفت با خود هشتش اندر مغز و رگ . توی بر تو بوی آن سرگینِ سگ
 ۲۷۵ تا میان اندر حدث او تا بشب . غرقِ دَبَاغِست او روزی طلب
 پس چنین گفتست جالینوسِ رِمه . آنچه عادت داشت بیمار آتشِ دِه
 کز خلافِ عادتست آن رنجِ او . پس دوی رنجش از معتادِ جو
 چون جَعَلَ گشتست از سرگینِ کشتی . از گلاب آید جَعَلَ را بیہوشی
 هم از آن سرگینِ سگ داروی اوست . که بدانِ او را می معتاد و خوست
 ۲۸۰ اَلْحَبِیثَاتُ اَلْمُحَبِّیْنِ را بخوان . رُو و پشتِ این سخن را باز دان
 ناصحانِ او را بعنبر یا گلاب . می دوا سازند بہرِ فتحِ باب
 مر خبیثان را نسازد طِبِّیات . در خور و لایق نباشد ای رِفَات
 چون زرعِ طم و حی کز گشتند و گم . بُد فغانشان کہ تَطِیْرنا بِکُم
 رنج و بیماریست مارا این مغال . نیست نیکو و عَظْمَانِ مارا بنال
 ۲۸۵ گر بیَاغازید نُصْحی آشکار . ما کیم آن در شمارِ سنگسار
 ما بَلَقُو و کَلَفُو فرہ گشتہ ایم . در نصیحت خویش را نسرشتہ ایم
 هست قوتِ ما دروغ و لاف و لاغ . شورشِ معدست مارا زینِ بلاغ
 رنج را صد تو و افزون می کبید . عقل را دارو بافیون می کبید

معالجه کردن برادر دَبَاغ دَبَاغ را بِخَفِیہ ببوی سرگین،

خلق را می رانند از وے آن جوان . تا علاجش را نبینند آن کسان

روزی و پشت (۲۸۰) Bul. معتاد خوست A (۲۷۹)

این دم K (۲۸۵) و. و. om. (۲۸۶) . کز گشتند A (۲۸۴) . نسازد A (۲۸۲)

افزون و صد نو H . رنج را افزون زصد تو می کبید A (۲۸۸)

Heading: A om. دَبَاغ، which is suppl. in marg. H. AK om. بخفیه B را دَبَاغ -
 خفیه از نظارگان .

۲۹۰ سر بگوش بُرد همچون رازگو * پس نهاد آن چیز بر یفی * او
 کو بکف سرگین سگ ساییده بود * داروی مغز، پلید آن دیده بود
 ساعتی شد مرد جُبیدن گرفت * خلق گفتند این فسونی بد شگفت
 کین بخواند افسون بگوش او دید * مرده بود افسون بفریادش رسید
 جُبیش اهل فساد آن سو بود * که زنا و غمزه و اَبَرُو بود
 ۲۹۵ هر کرا مُشک نصیحت سود نیست * لاجرم با بوی بد خو کرد نیست
 مُشرکانرا زان تجس خواندست حق * کاندرون پُشک زادند از سبَق
 کرم کو زادست در سرگین ابد * بی نگرداند بعبر خوی خود
 چون نَزَد بر وی نثار رَشِ نور * او همه جسمست بی دل چون قُشور
 ور زرش نور حق قمیش داد * همچو رَسَمِ مصر سرگین مرغ زاد
 ۳۰۰ لیک نه مرغِ خسیس خانگی * بِلک مرغِ دانش و فرزانیگی
 تو بدان مانی کز آن نوری نهی * زآنکه یفی بر پلیدی نهی
 از فراق زرد شد رُخسار و رُو * برگز زردی میوه ناپخته تو
 دیگ ز آتش شد سیاه و دود فام * گوشت از سختی چنین ماندست خام
 هشت سالت جوش دادم در فراق * کم نشد یک ذره خامیت و نفاق
 ۳۰۵ غُوره تو سنگ بسنه کز ستمار * غورها اکنون میزنند و تو خام

(۲۹۱) AB Bul. سفر پلیدان. After this verse B adds:

چونک بوی آن حدثرا او کشید * مغز و ینش بوی ناغوش را سزید

and so Bul., which has مغز زشتش. The verse is suppl. in marg. AK; in K apparently by the original hand. K has حدثرا وا کشید.

(۲۹۲) AK زناز و غمزه.

(۲۹۳) A زادست.

(۲۹۴) H Bul. سرگین بد.

(۲۹۵) Bul. خامی و نفاق. B از فراق.

(۳۰۰) A از سقام. A om. و. After this verse Bul. adds:

چینه تیزی مر تو خامی تا ابد * گر بود جوشش ترا بیعد و عد

عذر خواستن آن عاشق از گناه خویش بتلبیس و روی پوش
و فهم کردن معشوق آنرا نیز،

گفت عاشق امتحان کردم مگیر. تا ببینم تو حریفی یا ستیر
من می دانستم بی امتحان. لیک گئی باشد خبر همچون عیان
آفتابی نامر تو مشهور و فاش. چه زیانست از بکردم ابتلاش
تو منی من خویشان را امتحان. می کم هر روز در سود و زیان
۴۱۰ انبیا را امتحان کرده عُدات. تا شد ظاهر از ایشان مُعجزات
امتحان چشم خود کردم بنور. ای که چشم بد ز چشمان تو دور
این جهان همچون خرابست و تو گنج. گر تنخص کردم از گنجت مرغ
ز آن چنین بی خردگی کردم گزاف. تا زخم با دشمنان هر بار لاف
تا زبانی چون ترا نمی نهد. چشم ازین دیدگاوها دهد
۴۱۵ گر شدم در راه حُرمت راذن. آمد مرا به بششیر و کفن
جز بدست خود مُبرّم پا و سر. که ازین دستم نه از دست دیگر
از جدایی باز می رانی سخن. هر چه خواهی کن ولیکن این مکن
در سخن آباد این در راه شد. گفت امکان نیست چون بیگناه شد
پوستها گفتیم و مغز آمد دفین. گر بهانیم این نماید همچین

Heading: K. این عاشق. Dal. رو پوش. A. نیز for بدل.

(۴۱) A. امتحان کردن. G. عداه.

(۴۱۴) A. با دشمنان در دم بلاف.

(۴۱۷) Dal. ان مکن.

رد کردن معشوقه عذر عاشقرا و تلبیس اورا در روی او مالیدن،

۲۲۰ در جوابش سرگشاد آن یار لب • کز سوی ما روز سوه نُست شب
حیلهاے تیره اندر داورے • پیش بینایان چرا می آورے
هرچ در دل داری از مکر و رموز • پیش ما رُسواست و پیدا همچو روز
گر پیوشیش زبَنه پزورے • تو چرا بی رُوی از حدی برے
انرا پدر آموز کآدم در گناه • خوش فرود آمد بسوی پایگاه
۲۲۰ چون بدید آن عالم الآسرار • بردو پا اسناد استغفار
بر سر خاکستر انده نشست • از بهانه شاخ تا شاخی نَجست
رَبَّنَا إِنَّا ظَلَمْنَا گفت و بس • چونک جانداران بدید از پیش و پس
دید جانداران پنهان همچو جان • نورِ باش هر یکی تا آسمان
که هلا پیش سلیمان مور باش • تا بنشکافد ترا این دورِ باش
۲۲۰ جز مقام راستی يك دم مه ایست • هیچ لالا مردرا چون چشم نیست
کور اگر از پند پالوده شود • هر دی او باز آلوده شود
آدم تو نیستی کور از نظر • لیک إذا جاءَ الْقَضَا عَمِي الْبَصَرُ
عمرها باید بنادر گاه گاه • تا که بینا از قضا افتد بجاه
کوررا خود این قضا همراهِ اوست • که مر اورا اوفتادن طبع و خوست
۲۲۰ در حدث افتد نداند بُوئی چیست • از من است این بُوئی یا زالودگست

Heading: Bul. عذرهای عاشقرا A. معشوق B. بر روی.

و سوی ABH (۲۲۰)

و رسول و پیدا, corr. above. Bul. ازین مکر A (۲۲۲)

که هلا B. کور هلا A (۲۲۱) گفت بس A (۲۲۷) پیدا before.

AK (۲۲۲) الْفَضَى G. as in text.

B تا for تا (۲۲۵)

ور کی بر وی کند مُشکی نثار * هم زخود داند نه از احسانِ یار
 پس دو چشمِ روشنِ ای صاحبِ نظر * مر ترا صد مادرست و صد پدر
 خاصه چشمِ دل که آن هفتادوست * وین دو چشمِ حسنِ خوشه‌چینِ اوست
 ای دریغ‌ا ره‌زنانِ بنشسته‌اند * صد گِره زیرِ زبانه بسته‌اند
 ۲۴۰ پای بسته چون رود خوش راهوار * بس گران بندبست این معذور دار
 این سخنِ اشکسته می‌آید دلا * کین سخنِ دُرست غیرت آسیا
 دُر اگرچه خُرد و اشکسته شود * توتیای دینِ خسته شود
 ای دُر از اِشکستِ خود بر سر مزن * کر شکستنِ روشنی خواهی شدن
 همچنین اِشکسته بسته گفتنیست * حق کند آخر دُرشنش کو غیبست
 ۲۴۵ گندم از بَشکست و از مِ در سُکست * بر دکان آمد که نك نانِ دُرست
 تو هم ای عاشقِ جو جُرمِ گشت فاش * آب و روغن ترک کن اِشکسته باش
 آنکِ فرزندانِ خاصِ آدمند * نفعه اِنّا ظَلَمَنا می‌دمند
 حاجتِ خود عرضه کن حُجّت مگو * همچو ابلیسِ لعینِ سخت‌رو
 سخت‌روییِ گر ورا شد عیب‌پوش * در ستیز و سخت‌روییِ رَو بکوش
 ۲۵۰ آن ابرِ جَهْل از پیمبرِ مُعْجزی * خواست همچون کینه‌ور تُرکی غُزی
 لیکِ آن صَدیقِ حقِ مُعْجزِ نخواست * گفت این رُو خود نگوید جز که راست
 گئی رسد همچون تُو را کر مَنی * امتناعِ همچو من یارے گئی

و غیرت ABHK Bul. (۲۴۱)

و. A om. (۲۴۲)

خواهد شدن B Bul. (۲۴۳)

آمد نگر نان درست A. از مِ در شکست A Bul. (۲۴۵)

نفعه BHK Bul. کَا نك فرزندان B (۲۴۷)

(۲۵۰) Instead of this verse Bul. has the two following verses:

معجزه جست از نبی بوجهل سک * دید و نژودش از آن الا که شک

سو جهل را بود انجماز رسول * چون عدو دین بد شد ناقبول

گفت رو خود این نگوید A. حق for خود A (۲۵۱)

گفتن آن جهود علی را کرم الله وجہہ کی اگر اعتماد داری بر
حافظی حق از سر این کوشک خود را در انداز و
جواب گفتن امیر المؤمنین اورا،

مُرَافَعِی را گنت روزی یلک عنود • کو زعظیم خدا آگہ نبود
بر سر بای و قصری بس بسند • حفظ حق را وافق اے ہوشمند
۲۵۵ گفت آری او حنیظ است و غنی • ہستی مارا زطفلی و منی
گنت خود را اندر افگن ہین زبام • اعتمادی کن بحفظ حق تہام
تا یقین گردد مرا ایقان تو • واعتماد خوب با برہان تو
پس امیرش گفت خائش کن پرو • تا نگرود جائت زین جرأت رگو
کی رسد مر بندہ را کی با خدا • آزمایش پیش آرد زبائلا
۲۶۰ بندہ را کی زہرہ باشد کز فضول • امتحان حق کند ای گنج گول
آن خدا را می رسد کو امتحان • پیش آرد ہر دی با بندگان
تا بہا مارا نباید آشکار • کہ چہ دارم از عقیہ در سرار
بیچ آدم گنت حق را کہ ترا • امتحان کردم درین جرم و خطا
تا ببینم غایت حلت شہا • اہ رکا باشد بحال این رکا
۲۶۵ غلب تو از بس کہ آمد خیرہ سر • هست عذرت از گناہ تو بتر
آنک او افراشت سقف آسمان • تو چہ دانی کردن اورا امتحان
اے ندانستہ تو شر و خیر را • امتحان خود را کن آنکہ غیرا

۲۵۴) B حفظ را وافق، with written above.

۲۵۵) A زطفلی تا منی • هست مارا زطفلی.

۲۵۸) B از جرأت H. ازین جرأت.

۲۵۹) A مر بندہ را کی خدا •

۲۶۰) AK Bul. گنج و گول.

۲۶۴) Bul. غایت حلم ترا.

امتحان خود چو کردی ای فلان . فارغ آب ز امتحان دیگران .
 چون بدانستی که شکر دانه . پس بدانی کاهل شکر خانه .
 ۲۷۰ پس بدان بی امتحالی که اله . شکرے نفرستد ناجابگاه
 این بدان بی امتحان از علم شاه . چون سرے نفرستد در پایگاه
 هیچ عاقل افگند دُرّ نین . در میان مُستراحِ پُر چین
 زانک گفتُم . حکیم آگهی . هیچ نفرستد بانبار گهی
 شیخ را که پیشوا و ره برست . گر مُردی امتحان کرد او خُست
 ۲۷۵ امتحانش گر کفی در راه دین . هر تو گردی مُتَحَن ای بی یقین
 جرأت و جهل شود پُریان و فاش . او برهنه گی شود زان افتاش
 گر بیاید ذره سحر کورا . بر دَرَد زان که ترازو اے قتی
 کز قیاس خود ترازو یَتَد . مرد حق را در ترازو ی کند
 چون ننگبند او بیزان خرد . پس ترازوی بخرد را بر درد
 ۲۸۰ امتحان همچون تصرف دان دُرّو . تو تصرف بر چنان شای مجو
 چه تصرف کرد خواهد نقشها . بر چنان نقاش بهر ابتلا
 امتحانی گر بدانست و بدید . فی که هر نقاش آن بر وی کشید
 چه قدر باشد خود این صورت که بست . پیش صورنها که در علم و بست
 وسوسه این امتحان چون آمدت . بخت بد دان کآمد و گردن زدت
 ۲۸۵ چون چنین وسواس دیدی زود زود . با خدا گزد و در آ اندر سجود
 سجده گرا . تر کن از اشک روان . کای خدا تو را رها نم زین گمان
 آن زمان کت امتحان مطلوب شد . مسجد دین تو پُر خُشروب شد

تا پایگاه A . چون شوی A (۴۷۱) . چه کردی A (۴۶۸)

سوی انبار که Bul . حکیم مثبه Bul . حکیمی AB (۴۷۲)

زان کوه A (۴۷۳) . جرأت جهل K (۴۷۶)

در چنان Bul . (۴۸۰) . ننگبند A (۴۷۹)

وسواس بینی A (۴۸۵) . خود این صورت کیست Bul . (۴۸۳)

از گمان Bul . کای خدایا Bul . که خدایا و رها نم B (۴۸۶)

قصه مسجد اقصی و خروپ و عزم کردن داود علیه السلام
پیش از سلیمان علیه السلام بر بنای آن مسجد،

چون در آمد عزم داودی بتننگ . که بسازد مسجد اقصی بسنگ
وخی کردش حق که ترك این بخوان . که زدست بر نیاید این مکان
نست در تقدیر ما آنک تو این . مسجد اقصی بر آری ای گزین
گنت جرم چیست ای دانای راز . که مرا گویی که مسجد را مساز
گنت بی جبری تو خونها کرده . خوب مظلومان بگردن برده
که زاولان تو خلق بی شمار . جان بدادند و شدند آنرا شکار
خون بسی رفتست بر آواز تو . بر صدای خوب جان پرداز تو
گنت مغلوب تو بودم مست تو . دست من بر بسته بود از دست تو
نه که هر مغلوب شه مرحوم بود . نه که المغلوب کالمعدوم بود
گنت این مغلوب معدومست کو . جز بنسبت نیست معدوم آیفنوا
این چنین معدوم کو از خویش رفت . بهترین هستها افتاد و رفت
او بنسبت با صفات حق فناست . در حقیقت در فنا اورا بنسبت
جمله ارواح در تدبیر اوست . جمله اشباح هر در تضر اوست
آنک او مغلوب اندر لطف ماست . نیست مضطر بلك مختار ولاست
منتهای اختیار آنست خود . که اختیارش گردد اینجا منفذ
اختیاری را نبودی چاشنی . گر نگشتی آخر او محواز منی
در جهان گر لقمه و گر شربتست . لذت او فرع نحو لذتست
گرچه از لذات بی تأثیر شد . لذتی بود او و لذت گیر شد

تا مرا گویی B (۲۱۱)

آیفنوا B (۲۱۲)

قبله ارواح A (۲۰۰)

و شدند این آشکار A (۲۱۳)

در بقا اورا A (۲۱۱)

کاخیارش ABHK Bul (۲۰۲)

شرح انہا المؤمنون اخوة والعلماء کففس واحدة، خاصہ
اتحاد داود و سلیمان و سایر انبیا علیہم السلام کی اگر یکی از
ایشان را منکر شوی ایمان بہیچ نبی درست نباشد،
و این علامت اتحادست کہ یک خانہ از آن ہزاران خانہ
ویران کنی آن ہمہ ویران شود و یک دیوار قائم نماند کہ لا
نفرق بین احدی منهم، والعاقل یکفیه الاشارة این
خود از اشارت گذشت،

گرچہ بر ناید بچہد و زور تو . لیک مسجد را بر آرد پُور تو
کرده او کرده نُست اے حکیم . مؤمنانرا اتصالی دان قدیم
مؤمنان معدود لیک ایمان یکی . جہشان معدود لیکن جان یکی
غیر فہم و جان کہ در گاو و خرسٹ . آدمی را عقل و جانی دیگرست
۴۱۰ باز غیر جان و عقل آدمی . هست جانی در ولیّ آن دئی
جان حیوانی ندارد اتحاد . تو مجبوی این اتحاد از رُوح باد
گر خورد این نان نگردد سیر آن . ور کشد بار این نگردد او گران
بلک این شادی کند از مرگ او . از حسد میرد چو بیند برگ او

Heading: ABHK سایر الانبیا . AK om. کی before Bul. یکرا ازیشان . B
Bul. و یک دیوار دیگر دیوار . B هزاران آن . G om. کہ اگر یک خانہ
After the Heading Bul. adds: از اشارات گذشت و اہ علم K . بین احد م رنہ

از خدا داود را آمد خطاب * ای گزین پیغمبر والا جناب

تو مثنویٰ ہنچ دل بند خیال * تا نباشد در دلت حزن و ملال

AB Bul. غیر عقل و جان آدمی (۴۱۰)

از روی باد A (۴۱۱)؟

جان گرگان و سگان هر يك جُداست . متعَد جانهای شیران خداست
 ۴۱۰ جمع گنتم جانهاشان من بایم . کآن یکی جان صد بود رُسَبَت بچشم
 همچو آن يك نور خورشید سما . صد بود رُسَبَت بصحن خاتما
 ليك يك باشد همه انوارشان . چونك برگیری تو دیوار از میان
 چون نماند خانهارا قاعده . مؤمنان مانند نفس واحد
 فرق و اشکالات آید زین مقال . زآنك نبود مثل این باشد مثال
 ۴۲۰ فرها بی حد بود از شخص شیر . تا بشخص آدمی زاد دلیر
 ليك در وقت مثال ای خوش نظر . اتحاد امر روی جان بازی نگر
 کآن دلیر آخر مثال شیر بود . نیست مثل شیر در جمله حدود
 متعَد نقشی ندارد این سرا . تا که مثل وای تمام من ترا
 هم مثال ناقصی دست آورم . تا زحیرانی رخردا و خرم
 ۴۳۰ شب بهر خانه چراغی وینهند . تا بنور آن زظلمت وینهند
 آن چراغ این تن بود نورش جو جان . هست محتاج فنیل و این و آن
 آن چراغ شش فنیله این حواس . جلگی بر خواب و خور دارد اساس
 بی خور و بی خواب نرید نیم دم . با خور و با خواب نرید نیز هر
 بی فنیل و روغنش نبود بقا . با فنیل و روغن او هر بی وفا
 ۴۴۰ زآنك نور علی اش مرگ جُست . چون زید که روز روشن مرگ اوست
 جمله حسهای بشر هر بی بقاست . زآنك پیش نور روز حفر لاست
 نور حق و جان پایان ما . نیست کَلّی فانی و لا چون گیا
 ليك مانند ستاره و ماهتاب . جمله نموند از شعاع آفتاب

کار يك جان صد بود A (۴۱۰)

جانهارا قاعده A (۴۱۸)

این باشد مثال Bul. (۴۱۹)

از جمله حدود Bul. (۴۲۲)

فنیل این و آن A (۴۲۶)

دارد سباسب A. و خورد آرد اساس B. و om. A (۴۲۷)

G as in text. (۴۲۸)

آنچنانک سوز و درد زخم کیک * محو گردد چون در آید مار اِلِیک
 ۴۳ آن چنانک غور اندر آب جست * تا در آب از زخم زنبوران برست
 و کند زنبور بر بالا طواف * چون بر آرد سر نداشتش مُعاف
 آب ذکر حق و زنبور این زمان * هست یاد آن فلانه و آن فلان
 دم بخور در آب ذکر و صبر کن * تا رهی از فکر و وسواس گهن
 بعد از آن تو طبع آن آب صفا * خود بگیری جملگی سر تا پیا
 ۴۴ آنچنانک از آب آن زنبور شر * و گریزد از تو هر گیرد حذر
 بعد از آن خواهی تو دور از آب باش * که بس طبع آبی خواجه تاش
 پس کسانی که جهان بگذشته اند * لا نیند و در صفات آغشته اند
 در صفات حق صفات جمله شان * همچو اختر پیش آن خوری نشان
 گر زقرآن نقل خواهی ای خرون * خوان جَبِیعْ هُرْ لَدَیْنا مُخَضَّرُون
 ۴۵ مُخَضَّرُون معدوم نبود نیک بین * تا بقای روحها دانی یقین
 روح محبوب از بقا بس در عذاب * روح واصل در بقا پاک از حجاب
 زین چراغ حسن حیوان البراد * گنمت هان تا نجوی اتحاد
 روح خود را متصل کن ای فلان * زود با ارواح قدس سالکان
 صد چراغ را مژندار بیستند * پس جدا اند و یگانه نیستند
 ۴۶ زان همه جنگد این اصحاب ما * جنگ کس نشنید اندر انبیا
 زانک نور انبیا خورشید بود * نور حسن ما چراغ و شمع و دود
 یک ببرد یک بماند تا بروز * یک بود پُرمرد دیگر با فُروز

(۴۳) Bul. آن فلان و این فلان. K. این فلانه. B. یاد این فلان و آن فلان. (۴۴)

(۴۴) A. دم بخورد آب. ABHK om. و before وسواس. In H و is suppl. above. (۴۵)

(۴۵) G. جوید حذر with idāfat. B. جوید حذر. (۴۶)

(۴۶) K. م در عذاب. Bul. از بقایش در عذاب. (۴۷)

(۴۷) BGHK مژند as in text. ABH جدا. (۴۸)

(۴۸) A. وین اصحاب. (۴۹)

(۴۹) A. و دیگر. (۵۰)

جان حیوانی بود حی^۱ از غذا * هر ببرد او بهر نیک و بد^۲
 گر ببرد این چراغ و طی شود * خانه همایه مظلم کی شود
 ۴۵۵ نور آن خانه چو بی این هر بپاست * پس چراغ حق هر خانه جد است
 این مثال جان حیوانی بود * نه مثال جان ربانی بود
 باز از هندوی شب چون ماه زاد * در سر هر روزی نوری فتاد
 نور آن صد خانه را تو یک شهر * که نهاند نور این بی آن دگر
 تا بود خورشید تابان بر آفتاب * هست در هر خانه نور او قف^۳
 ۴۶۰ باز چون خورشید جان آفتاب شود * نور جمله خانهها زایل شود
 این مثال نور آمد مثل فی * مر ترا هادی عدورا رهزی
 بر مثال عنکبوت آن زشت خو * پردهای گند را بر بافد او
 از لعاب خویش پرده نور کرد * دیده ادراک خود را کور کرد
 گردن اسب را بگیرد بر خورد * و بگیرد پاش بشاند لحد
 ۴۶۵ کم نشین بر است توسن بی لگام * عقل و دین را پیشوا کن و السلام
 اندرین آهنگ منگر سست و پست * کاندرین ره صبر و شوق انفس است

بقیه قصه بنای مسجد اقصی،

چون سلیمان کرد آغاز بنا * باک چون کعبه هایون چون مینی
 در بنایش دیده شد کترو فر * فی فُسُرده چون بناهای دگر
 در بنا هر سنگ کز که یسکت * فاش یسرُوا بی می گنت از نخست

۱. بر سر هر روزی. K Bul. (۴۵۷) بهر نیک و بد. A. حی از غدی. Bul. (۴۵۴)

۲. قف. A. نور آن قف. B. آفتاب for فراق. A. (۴۵۹)

۳. ادراک. H (۴۶۲) altered to ادراک.

۴. A om. پاش and has دم suppl. above. (۴۶۱)

۵. و. A om. (۴۶۵) شوق. G (۴۶۶) as in text.

۶. یسکت. A Bul. (۴۶۶) آغاز بی. AH (۴۶۷)

۴۷۰ هجرو از آب و گل آدم که . نور ز آهک پاره‌ها تابان شد
سنگ بی حمال آینه شد . و آن در و دیوارها زنده شد
حق می‌گوید که دیوار بهشت . نیست چون دیوارها بی‌جان و زشت
چون در و دیوار تن با آگهیست . زنده باشد خانه چون شاه‌شهیست
هم درخت و میوه هم آب زلال . با بهشتی در حدیث و در مقال
۴۷۵ زانک جنت را نه زاکت بسته‌اند . بلکه از اعمال و نیت بسته‌اند
این بنا ز آب و گل مرده بُدست . و آن بنا از طاعت زنده شدست
این باصل خوش . ماند پرخلل . و آن باصل خود که علمست و عمل
هم سریر و قصر و تاج و ثیاب . با بهشتی در سؤال و در جواب
فرش بی فراش پیچیده شود . خانه بی مکناس رویده شود
۴۸۰ خانه دل بین زغم زویده شد . بی گناس از توبه رویده شد
تخت او سیار بی حمال شد . حلقه و قدر مطرب و قوال شد
هست در دل زندگی دار آنخلود . در زبانم چون نمی‌آید چه سود
چون سلیمان در شدی هر بامداد . مسجد اندر بهر ارشاد عباد
بند دادی که بگفت و سخن و ساز . که بفعل اعنی رکوعی یا نماز
۴۸۵ پسند فعلی خلق را جذاب‌تر . که رسد در جان هر باگوش و کر
اندر آن وهم امیری کم بود . در حتم تأثیر آن مُحک بود

(۴۷۰) A و آدم که.

(۴۷۵) A om. نه.

(۴۷۷) B و آن باصل خود بر از علم و عمل.

(۴۷۸) B om. و after قصر.

(۴۷۹) K شد for بود.

(۴۸۲) B بر زبانم.

(۴۸۱) A با نماز. AB Bul.

(۴۸۵) B کی رسد. Bul. هر گوش هر جان و کر.

قصه آغاز خلافت عثمان رضی الله عنه و خطبه وی در
بیان آنک ناصح فعال بفعل به از ناصح قوال بقول،

قصه عثمان که بر منبر برفت * چون خلافت یافت بشناید نعت
منبر، مهتر که سه پایه بدست * رفت بوبکر و دوم پایه نشست
بر سوم پایه عمر در دور خویش * از برای حرمت اسلام و کیش
۴۹. دور عثمان آمد او بالا تخت * بر شد و نشست آن محمود بخت
پس سؤالش کرد شخصی بو النضول * کآن دو نشستند بر جای رسول
پس تو چون جستی از ایشان برترے * چون برتبت تو از ایشان کسری
گفت اگر پایه سوم را بشیرم * و هم آید که مثال عمر
بر دوم پایه شور من جای جو * گوی بوبکرست و این هم مثل او
۴۹۰ هست این بالا مقام مصطفی * و هم مثلی نیست با آن شه مرا
بعد از آن بر جای خطبه آن و دود * تا بقرب عصر لب خاموش بود
زهره نه کس را که گوید هین بخوان * یا برون آید زمجد آن زمان
هیبتی بنشسته بد بر خاص و عام * بر شد نور خدا آن صحن و بام
هرک ببنا ناظر، نورش بدی * کور زان خورشید هم گرم آمدی
۵۰۰ پس زگری فهم کرده چشم کور * که بر آمد آفتابی بی فنور
لیک این گری گشاید دید را * تا ببیند عین هر بشنید را
گریش را فحرن و حالتی * زان تیش دل را گشادی تسعی

Heading: B او خطبه.

حرمت و اسلام A. بر سیم پایه AH (۴۸۶)

پایه سیم را AH (۴۹۲)

و. K om. و در دوم پایه Bul. (۴۹۴)

آن گری Bul. (۵۰۱) . ناظری A (۴۹۹)

ضجری G (۵۰۲)

کور چون شد گرم از نورِ قَلَم . از فرج گوید که من یبنا شدم
 سخت خوش مستی ولی ای بو اَحْسَن . پارهٔ راهست تا بینا شدن
 ۵۰۰ این نصیب کور باشد ز آفتاب . صد چنین و الله اعلم بالصواب
 و آنک او آن نور را بینا بود . شرح او کی کارِ بوسینا بود
 و ر شود صد تو که باشد این زبان . که بچنانند بعف پردهٔ عیان
 وای بر وی گر بساید پرده را . تبخیر اللهی کند دستش جدا
 دست چه بود خود برش را برگرد . آن سری کز جهل سرهای کند
 ۱۰۰ این بتقدیر سخن گفتم ترا . ورنه خود دشن کجا و آن کجا
 خاله را خایه بُدی خالوشدی . این بتقدیر آمدست ار او بُدی
 از زبان تا چشم کو پاک از شکست . صد هزاران ساله گویم اندکست
 همین مشو نومید نور از آسمان . حق چو خواهد می رسد در یک زمان
 صد اثر در کانه‌ها از اختران . می رساند قدرش در هر زمان
 ۱۰۵ اختر گردون ظلم را ناسخ است . اختر حق در صفانش راسخ است
 چرخ پانصد ساله راه ای مستعین . در اثر نزدیک آمد با زمین
 سه هزاران سال و پانصد تا زحل . دم بدم خاصیتش آرد عمل
 دَرهش آرد چو سایه در ایاب . طول سایه چیست پیش آفتاب
 وز نفوسِ پاکِ اختر و شمد مدد . سوی اخترهای گردون می رسد
 ۲ ظاهر آن اختران قوام ما . باطن ما گشته قوام ما

۵۰۴) A کور شد چون .

۵۰۶) A و آنک او .

۵۰۷) ABHK Bul. تو .

۵۱۲) B هزاران سال .

۵۱۵) K رانجد and ناسخند .

در بیان آنک حکما گویند آدمی عالم صُغریست و حکمای
 اللّهی گویند آدمی عالم کُبریست زیرا آن علم حکما بر صورت
 آدمی مقصور بود و علم این حکما در حقیقت حقیقت
 آدمی موصول بود،

پس بصورت عالم اصغر تُوی * پس بمعنی عالم اکبر تُوی
 ظاهر آن شاخ اصل میوه است * باطناً بهر ثمر شد شاخ هست
 گر نبودی میل و اومید ثمر * گی نشاندی باغبان پیخ، ثمر
 پس بمعنی آن ثمر از میوه زاد * گر بصورت از ثمر بودش ولاد
 مصطفی زین گفت کادم وانیسا * خلف من باشند در زیر لولا
 بهر این فرموده است آن ذو فُنون * رمز نَحْنُ الْآخِرُونَ السَّابِقُونَ
 گر بصورت من زادم زاده ام * من بمعنی جَدِّ جَدِّ افتاده ام
 کز برای من بُدش سَجَّ مَلَك * وز پی من رفت بر هفتم فلك
 پس زمین زایید در معنی پدر * پس زمیوه زاد در معنی ثمر
 اول، فکر آخر آمد در عمل * خاصه فکرے کو بود وصف ازل
 حاصل اندر يك زمان از آسمان * ورودی آید ایدر کاروان
 نیست بر این کاروان این ره دراز * گی مَفَازَه زفت آید با مَفَاز
 دل بکعبه ورود در هر زمان * جسم طبع دل بگیرد زامتنان
 این دراز و کونیهی مر جسم راست * چه دراز و کوتاه آنجا که خداست

Heading: Bul. کبراست. ABH Bul. حکمای الهی. ABHK Bul. صغراست.

در حقیقت آدمی. ABH Bul. منصور بود after. A om. زیرا علم آن حکما

امید. Bul. (۵۲۲) ظاهر آن شاخ. ABHK Bul. (۵۲۱)

فکری کآن بود B. فکری که بود AH (۵۲۰) بودش نژاد Bul. (۵۲۴)

اندز کاروان A (۵۲۱) مَفَاز، without gamma. G (۵۲۲)

۴۰۰ چون خدا مر جسم را تبدیل کرد * رفتش بی فرسخ و بی میل کرد
صد امیدست این زمان بر دار گام * عاشقانه اے فتی خلیّ الکلام
گرچه پیلۀ چشم برهم می‌زلف * در سفینه خفته ره می‌کُنی

تفسیر این حدیث که مَثَلُ أُمَّتِي كَمَثَلِ سَفِينَةِ نُوحٍ مَنْ
تَمَسَّكَ بِهَا نَجَا وَمَنْ تَخَلَّفَ عَنْهَا غَرِقَ،

بهر این فرمود پیغمبر که من * همچو کشتیام بطوفانِ زمین
ما و اصحابم چو آن کشتی نوح * هرک دست اندر زند یابد فتوح
۴۰۰ چونک با شیخی تو دُور از زشتی * روز و شب سیّارے و در کشتی
در پناهِ جانِ جان بخشی بُوی * کشتی اندر خفته ره می‌روے
مَسْکُلُ از پیغمبر ایامِ خویش * تکیه کم کن بر فن و بر کامِ خویش
گرچه شیری چون رُوی ره بی دلیل * خویش بین و در ضلّالی و ذلیل
هین مَیْزِ إِلَّا که با پَرهای شیخ * تا بینی عَوْنِ لشکَرائِ شیخ
۴۱۰ یك زمانی مَرِجِ لطفش بِالِ نُست * آتشِ قهرش دمی حَمَالِ نُست
قهرِ اورا ضدِ لطفش کم شمر * اتحاد هر دو بین اندر اثر
یك زمان چون خاك سبزه می‌کند * یك زمان پُر باد و گِبرَت می‌کند
جسمِ عارف را دهد وصفِ جَماد * تا برو رُوید گُل و نسرین شاد
ایک او بیند نبیند غیر او * جز بَهْمَنْزِ پاك ندهد خُلد بُو
۴۲۰ مغز را خالی کن از انکارِ یار * تا که رجحان یابد از گزارِ یار
تا یابی بُوی خُلد از یار من * چون محمد بُوی رحمن از بین

پیغامبر BGK (۴۸) نجی. Heading: BK

کشتی و نوح K. ما و اصحابم چون کشتی نوح. Bul. (۴۱)

پیغامبر BGHK. مَسْکُلُ از پیغمبر. Bul. مشکل از پیغامبری A (۴۲)

عَوْن و لشکَرائِ AG (۴۴) خویش بینی در ضلّالی. Bul. (۴۳)

در صفِ معراجیان گر ببستی . چون بُرافت برکشاند نیستی
 نه چو معراج زمینی تا قمر . بلک چون معراجِ کلکی نا شکر
 نه چو معراج بخاری تا سما . بل چو معراجِ جنبی تا نهی
 ۵۵ خوش بُراقی گشت خنگِ نیستی . سوی هستی آردت گر نبستی
 کوه و دریاها سُش مَس می‌کند . تا جهانِ حنّ را پس می‌کند
 پا بکش در کشتی و می‌رو روان . چون سوی معشوقِ جان جانِ روان
 دست نه و پای نه رو تا قَم . آنچنانکِ تاخت جانها از عدم
 بر دریدی در سخن پرده قیاس . گر نبودی سمعِ سامع را نُعاس
 ۶۰ ای فلکِ برگشتِ او گوهر بار . از جهانِ او جهانها شرم دار
 گر بیاری گوهرت صدا شود . جامدت بینند و گویا شود
 پس نثاری کرده باشی بهر خود . چونک هر سرمایه تو صد شود

قصهٔ هدیه فرستادن بلقیس از شهر سبا سوی سلیمان علیه السلام،

هدیهٔ بلقیس چهل استر بُدست . بار آنها جمله خشتِ زر بُدست
 چون بصرای سلیمانی رسید . فرشِ آنها جمله زرِ پخته دید
 ۶۵ بر سر زر تا چهل منزل براند . تا که زر را در نظر آبی نماند
 بارها گفتند زر را وای بریم . سوی مغزن ما چه بیگار اندریم
 عرصهٔ کش خاکِ زرِ ده دهبست . زر هدیه بردن آنجا ابله‌بست
 اے بُرده عقل هدیه تا ائه . عقل آنجا کهنرست از خاکِ راه
 چون کساد هدیه آنجا شد پدید . شرمسارشان می واپس کشید

(۵۵۱) Bul. بر گشاید A. آر بستی sine puncto. B.

(۵۵۷) Bul. معشوقِ جانِ روان G. چون خوش B. میرو روان.

(۵۵۸) the و suppl. above. آنچنانکِ جانها را از عدم A.

(۵۶۱) ABHK شش تا شود. (۵۶۴) BH Bul. چل اشتر.

(۵۶۶) B واپس. (۵۶۷) H بیگار. G.

۵۷۰ باز گفتند ارکسَاد و ار رُوا . چیست بر ما بنده فرمایم ما
 گر زر و گر خاك ما را بُرد نیست . امرِ فرمان ده بجا آورد نیست
 گر بفرمایند که واپس برید . هم بفرمان تخته را باز آورید
 خدش آمد چون سُلیمان آن بدید . کز شما من گئی طلب کردم نرید
 من بی گوم مرا هدیه دهید . بلك گفتم لایق هدیه شوید
 ۵۷۱ که مرا از غیب نادر هدیه است . که بشر آنرا نیارد نیز خواست
 و پرسنید اختری کو زر کند . رُو باو آرید کو اختر کند
 و پرسنید آفتاب چرخ را . خوار کرده جانِ عالی نرخوا
 آفتاب از امرِ حق طباخ ماست . ابلهی باشد که گویم او خداست
 آفتاب گر بگیرد چون کُنی . آن سیاهی زو تو چون بیرون کُنی
 ۵۸۰ نه بدرگام خدا آری صداع . که سیاهی را ببر و ده شعاع
 گر کشند نیم شب خورشید کو . تا بنالی یا امان خواهی ازو
 حادثات اغلب بشب واقع شود . و آن زمان معبود تبو غایب بود
 سوی حق گر راستانه خم شوی . و رهی از اختراش محرم شوی
 چون شوی محرم گشام با تو لب . تا ببینی آفتاب نیم شب
 ۵۸۵ جز روانِ پاك اورا شرق نه . در طلوعش روز و شب را فرق نه
 روز آن باشد که او شارق شود . شب نماند شب چو او بارق شود
 چون نماید ذره پیش آفتاب . همچنانست آفتاب اندر لباب
 آفتاب را که رُخشان می شود . دیدم پیشش کُند و حیران می شود
 همچو ذره پیش در نورِ عرش . پیش نورِ بی حدِ موفورِ عرش
 ۵۹۰ خوار و مسکین یمنی اورا بی قرار . دیدم قوت شده از کردگار

و از رُوا . B . از کساد AB (۵۷۰)

کُن واپس برید . Bul. (۵۷۲)

شارق بود . Bul. (۵۸۶)

و موفور . Bul. (۵۸۹)

بجای . BK (۵۷۱)

یا بنالی . A (۵۸۱)

as in text رُخشان G (۵۸۸)

دیده یا قوت B (۵۹۰)

کیمیای که از ویک مائریه . بر دُخان افتاد گشت آن اختری
 نادر اکسیری که از وی نیم تاب . بر ظلای زد بگردش آفتاب
 بُو العجب میناگری کز یک عمل . بست چندین خاصیت را بر زحل
 باقی اخترها و گوهرهای جان . هم برین میفاس اے طالب بدان
 ۵۱۰ دیدۀ حسی زبون آفتاب . دیدۀ ربّانی جو و بیاب
 تا زبون گردد پیش آن نظر . شَعَشَعات آفتاب با شَرَر
 کآن نظر نوری و این ناری بود . نار پیش نور بس تاری بود

کرامات و نور شیخ عبد الله مغربی قدس الله سره،

گفت عبد الله شیخ مغربی . شصت سال از شب ندیدم من شی
 من ندیدم ظلمتی در شصت سال . نه بروز و نه شب نه زاعتلال
 ۶۰۰ صوفیان گفتند صدق قال او . شب همی رفتیم در دُنبالِ او
 در بیابانهای پُر از خار و گو . او چو ماه بدر مارا پیش رو
 روی پس ناکرده می گشتی شب . هین گو آمد میل کن در سوی جب
 باز گشتی بعد یکدم سوی راست . میل کن زیرا که خاری پیش پاست
 روز گشتی پاش را پای بوس . گشته و پایش چو پاهای عروس
 ۶۰۵ نه زخاک و نه زگل بر روی اثر . نه از خراش خار و آسیب حجر
 مغربی را مشرق کرده خدای . کرده مغرب را چو مشرق نورزای

شعشعات A (۵۱۶) . جوی و بیاب B (۵۱۵) . و گشت Bul. (۵۱۱)

کآن نظر ناری و این نوری بود * نار پیش نوریش تاری بود Bul. (۵۱۷)

سره العزیز B Heading:

هین که آمد A (۶۰۲) . صدق حال او B (۶۰۰)

پیش ماست Bul. (۶۰۲) After this verse Bul. adds: (۶۰۴)

روز گشتی پای بوس گشته ما * زآنکه بودش پاک از گل هر دو پا

نورزا B . خدا B ۶)

نور این شمس شُوسِ فارس است . روز خاص و عام را او حارس است
چون نباشد حارس آن نور، بجهد . که هزاران آفتاب آرد پدید
تو بنور او می رَو در امان . در میان ازدها و کز دمان
۶۱۰ پیش پشست فرود آن نور پاک . ی کند هر ره زنی را چاک چاک
یَوْمَ لَا یُخْزِی النَّبِیَّ رَاسَت دَان . نُورِ یَسَعِی بَیْنَ اَیْدِیْهِمْ بَخَوَان
گرچه گردد در قیامت آن فزون . از خدا اینجا بخواهید آزمون
کو ببخشد هر بیخ و هر بناغ . نور جان و الله اعلم بِالْبَلاغ

باز گردانیدن سلیمان علیه السّلم رسولان بلقیس را بآن هدیه
کی آورده بودند سوی بلقیس و دعوت کردن بلقیس را
بایمان و ترک آفتاب پرستی،

باز گردید آن رسولان خَجَل . زر شمارا دل بین آرید دل
۶۱۰ این زر من بر سر آن زر نهید . کورئ تن فرج استرا دهید
فرج استر لایق حلقه زرست . زر عاشق روی زرد اصرست
که نظر گام خداوندست آن . که نظر انداز خورشیدست کان
کو نظر گام شعاع آفتاب . کو نظر گام خداوند لباب
از گرفت من زجان اسیر کنید . گرچه اکنون هم گرفتار کنید
۶۲۰ مرغ فتنه دانه بر بامست او . پر گشاده بسته دامست او
چون بدانه داد او دل را بچان . ناگرفته مر ورا بگرفته دان
آن نظرها که بدانه می کند . آن گره دان کو بها بر می زند

نورِ یَسَعِی G (۶۱۱) . کز دمان G (۶۰۹) . as in text روز خاص G (۶۰۷)

سوی ایمان Bul. با آن هدیه BK Bul. یا هدیه A. رسولان om. Heading:

ناگرفته مرغ را B. ناگرفته مورا A (۶۲۱)

دانه گوید گرتو می دزدی نظر • من می دزدم ز تو صبر و مقر
چون کشیدت آن نظر اندر بیم • پس بدانی کز تو من غافل نیم

قصه عطاری که سنگ ترازوی او رگل سرشوی بود و
دزدیدن مشتری رگل خوار از آن گل هنگام سنجیدن شکر
دزدیده و پنهان،

۶۲۵ پیش عطاری یکی رگل خوار رفت • تا خرد آبلوچ قند خاص زفت
پس بر عطاری طرار دودل • موضع سنگ ترازو بود رگل
گفت رگل سنگ ترازوی منست • گر ترا میل شکر بخریدنست
گفت هستم در مهبی قندجو • سنگ میزان هرچ خواهی باش گو
گفت با خود پیش آنک رگل خورست • سنگ چه بود رگل نکوتر از زرست
۶۳ همچو آن دلاله که گفت ای پسر • نو عروسی یافتم بس خوب فر
سخت زیبا لیک هم یک چیز هست • کان سنبره دختر حلوا گریست
گفت بهتر این چنین خود گر بود • دختر او چرب و شیرین تر بود
گر نداری سنگ و سنگت از رگست • این به و به رگل مرا میوه دلیست
اندر آن کفه ترازو زاعتداد • او بجای سنگ آن رگل را نهاد
۶۴ پس برای کفه دیگر بدست • هم بفذر آن شکر را می شکست

صبر و مقر H (۶۲۴)

Heading: A. om. از.

خاص و رفت A (۶۲۵)

(۶۲۶) After this verse Bul. adds:

گفت عطاری ای جوان آبلوچ من * نیست نیکوئی تکلف بی سخن

خوب و فر Bul. یافتم همچون. قهر H (۶۲۰)

این مرا میوه B (۶۲۴)

چون نبودش تبثه او دیر ماند. مشتری را منظر آنجا نشاند
 رویش آن سو بود گل خور ناشیکنت. گل ازو پوشیده دزدیدن گرفت
 ترس ترسان که نباید ناگهان. چشم او بر من فتد از امتحان
 دید عطار آن و خود مشغول کرد. که فروز تر دزد هین ای روی زرد
 ۶۴۰ گر بدزدی وز گل من یبری. رو که هم از پهلوی خود می خوری
 تو می ترسی زمین لبک از خری. من می ترسم که تو کتر خوری
 گرچه مشغول چنان احق نیم. که شکر افزون کنی تو از نیم
 چون بینی مر شکر را زآزمود. پس بدانی احق و غافل که بود
 مرغ زان دانه نظر خوش می کند. دانه هم از دور راهش می زند
 ۶۴۵ گر زنای چشم خطی می ببری. نه کباب از پهلوی خود می خوری
 این نظر از دور چون تیرست و سم. عشقت افزون می شود صبر تو کم
 مال دنیایا دام مرغان ضعیف. ملک عقی دام مرغان شریف
 تا بدین ملکی که او دامیست ژرف. در شکار آرند مرغان شگرف
 من سلیمان می بخورم ملکشان. ملک من پرهام از هر ملکشان
 ۶۵۰ کین زمان هستی خود ملوک ملک. مالک ملک آنک بجھید او ز ملک
 بازگونی ای اسیر این جهان. نام خود کردی امیر این جهان
 ای تو بند این جهان محبوس جان. چند گوی خوش را خواجه جهان

منظر او می نشاند AH. تبثه (sic) او می دیر ماند H (۶۴۱)

هین for ازین Bul. دید آن عطار AB Bul. (۶۴۱)

شکر را آزمود B (۶۴۲)

خطی A. کز زنای چشم K (۶۴۵)

چون تیرست H (۶۴۶)

دامیست G (۶۴۸)

می پرهام B. من سلیمان بخورم Bul. (۶۴۹)

بجھد ABHK Bul. آنک for او که B (۶۵۰)

دلدارى کردن و نواختن سلیمان علیه السلام مر آن رسولانرا
و دفع وحشت و آزار از دل ایشان و عذر قبول
ناکردن هدیه شرح کردن با ایشان،

ای رسولان و فرستتان رسول . ردّ من بهتر شما را از قبول
پیش بقیس آنچه دیدیت از عجب . باز گوید از بیابان ذهب
تا بدانند که بزر طامع نه ام . ما زر از زر آفرین آورده ام
آنک گر خواهد همه خاک زمین . سر بسر زر گردد و نثر ثین
حقى برای آن کند ای زرگزین . روز محشر این زمین را نقره گین
فارغیم از زر که ما بس پُر فیم . خاکانرا سر بسر زرین کنیم
از شما گى کدیه زر می کنیم . ما شما را کیمیا گری کنیم
ترک آن گیرید گر ملک سباست . که برون آب و رگل بس مُکلمست
تخنه بندست آنک تختش خوانند . صدر پنداره و بر در مانند
پادشاهی نیست بر ریش خود . پادشاهی چون کنی بر نیک و بد
بی مراد تو شود ریش سپید . شرم دار از ریش خود ای کز امید
مالک الملکست هرکش سر نهد . بی جهان خاک صد ملکش دهد
لیک ذوق سجده پیش خدا . خوشتر آید از دو صد دولت ترا
بس بنالی که نخواهم ملکه ها . ملک آن سجده مسلم کن مرا

Heading: A om. مر آن . B om. Bul. کردن بایشان .

(۱۵۱) After this verse Bul. adds:

که چهار منزل بروی زر بدید * وز چنین هدیه نخل چون می شدید

من شما را bis. Bul. میکم . کی for که A (۱۵۱) . همه روی زمین B (۱۵۶)

و . A om. . برون از آب ABHK . اگر ملک B (۱۶۰)

سنید . Bul. H (۱۶۲)

پادشاهان جهان از بَدَرگی . بُو نبردند از شراب بَسَدَر
 ورنه اذْهَم وار سَرگردان و دنگ . ملک را برهر زدندی بی درنگ
 لَبْک حق بهر ثبات این جهان . مُهرشان بَنهاد بر چشم و دهان
 ۷۷۰ تا شود شیرین بر ایشان نخت و تاج . که ستایم از جهانداران خراج
 از خراج ار جمع آری زر چو ریگ . آخر آن از تو بهاند مُرْکَریگ
 هرَم جانت نگر دد ملک و زر . زر بیده سُرْمه ستان بهر نظر
 تا ببینی کین جهان چاهِست تنگ . یوسفانه آن رسن آرس چینگ
 تا بگوید چون زجاء آبی بیلر . جان که یا بُشْرائِ هَذَا لَی غلام
 ۷۷۱ هست در چاه انعکاسات نظر . کینرین آنک نباید سنگ زر
 وقت بازی کودکانرا زِ اِختلال . بی نماید آن خَرْفها زَر و مال
 عارفانش کپیّاگر گشته اند . تا که شد کانها بر ایشان نژند

دیدن درویش جماعت مشایخ را در خواب و درخواست کردن
 روزی حلال بی مشغول شدن بکسب و از عبادت ماندن
 و ارشاد ایشان اورا و میوه‌های تلخ و ترش کوهی
 بر وی شیرین شدن بداد آن مشایخ،

آن یکی درویش گفت اندر سَمَر . خَضْرَیانرا مَن بدیدم خواب در
 گفتیم ایشانرا که روزی حلال . از کجا نوشم که نبُود آن و بال

که حق از بهر ثبات AB (۶۶۹) . زدیدی B (۶۶۸).

آخر از تو آن بهاند AH (۶۷۱).

ملک و زر بفروش و حیرانی بحر corr. in marg. H in second hemistich (۶۷۲).

زجه آبی AH (۶۷۳).

ماندن او Bul. K. بکسب دنیا Bul. که مشغول B. حلال از ایشان Bul. K. Heading:

و بر وی Bul. برو شیرین A. اورا بهرهای Bul. زان و بال Bul. (۶۷۴).

۷۸. مر مرا سوی گهستان رانندند. مېوها زان بيشه يافتانندند
 كه خدا شيرين بگرد آن مېوها. در دهان تو بهتيمای ما
 هين بخور پاك و حلال و بی حساب. بی صداع و نقل و بالا و نشیب
 پس مرا زان رزق نطفی دُو نمود. ذوقِ گنت من بخردها و ربود
 گفتم اين فتنهست ای ربّ جهان. بخششی ده از همه خلقان جهان
 ۷۹. شد سخن از من دل خوش يافتم. چون انار از ذوق و بشكافتم
 گفتم ار چیزی نباشد در بهشت. غير اين شادی كه دارم در سرشت
 هيچ نعمت آرزو نآيد دگر. زين نپردازم بخور و نشكّر
 مانده بود از كسب يك دو حبهام. دوخته در آستين حبهام

نیت کردن او کی این زر بدم بدان هیزم کش چون من روزی
 يافتم بگرامات مشايخ و رنجیدن آن هیزم کش از ضمير و نیت او،

۸۰. آن يکی درویش هیزم ي کشيد. خسته و مانده زبیشه در رسيد
 پس بگفتم من زروزی فارغم. زين چس از بهر رزق نيست غم
 ميوه مکروه بر من خوش شدست. رزقِ خاصي جسم را آمد بدست
 چونك من فارغ شدستم از گلو. حبه چنبدست اين بدهم بدو
 يدم اين زرا بدین تکليف کش. تا دوسه روزك شود از قوت خوش
 خود ضمير مرا همی دانست او. زانك ممش داشت نور از شمع هو
 ۸۱. بود پيشش سر هر اندیشه. چون چراغی در درون شیشه

ABH om. حلال بی حساب. A. حلال بی حساب BH (۷۸). این مېوها Bul. (۷۸)

before. BHK Bul. om. و بالا. B (۷۹). دل بشكافتم

كسب K (۷۸). بخور for مجوز BHK Bul. (۷۹)

Heading: A om. او.

زانك شمعش HK (۸۱). Bul. بدان for بدین (۸۱)

هیچ پنهان می‌نشد از وی ضمیر * بود بر مضمون دلم او امیر
 پس همی‌مُنْگید با خود زیر لب * در جوابِ فکرِ آن بُو العجب
 که چنین اندیشی از بهر ملوک * کَيْفَ تَلْقَى الرِّزْقَ إِن لَّمْ يَرْزُقْكَ
 من نمی‌کردم سخن را فهم لیک * بر دلم می‌زد عتابش نیک
 ۷۰۰ سوی من آمد بهیبت همچو شیر * تنگتر هیزم را زخود بنهاد زیر
 پُرتو حالی که او هیزم نهاد * لرزه بر هر هفت عُضْوٍ من فتاد
 گفت یا رَبِّ گر ترا خاصان می‌اند * که مبارک‌دَعْوَت و فَرَحِ پی‌اند
 لطف تو خواهم که میناگر شود * این زمان این تنگتر هیزم زر شود
 در زمان دیدم که زر شد هیزم * همچو آتش بر زمین می‌تافت خوش
 ۷۰۵ من در آن بی‌خود شدم تا دیرگه * چونک با خویش آمدم من از ولّه
 بعد از آن گفت ای خدا گر آن کبار * بس غُیورند و گریزان زایشمار
 باز این را بند هیزم ساز زود * بی توقف هم بر آن حالی که بود
 در زمان هیزم شد آن اغصان زر * مست شد در کار او عقل و نظر
 یعد از آن بر داشت هیزم را و رفت * سوی شهر از پیش من او تیز و تفت
 ۷۱۰ خواستم تا در پی آن شه روم * پُرم امروے مشکلات و بشنوم
 بسته کرد آن هیبت او مرا * پیشِ خاصان ره نباشد عامه را
 و ر کسی را ره شود گو سرفشان * کآن بود از رحمت و از جذیشان
 پس غیبت دار آن توفیق را * چون بیابی صحتِ صدیق را
 نه چو آن ابله که یابد قریب شاه * سهل و آسان در فند آن دم ز راه
 ۷۱۵ چون ز قربانی دهندش بیشتر * پس بگویند رانِ گاوست این مگر
 نیست این از رانِ گاو ای مُفتری * رانِ گاوت می‌نماید از خری
 بنابر شاهانه‌ست این بی رشونی * بخشش محض است این از رحمتی

(۶۹۷) مُنْگید: so vocalized in BG.

(۷۰۱) A. پرتو خاکی.

(۷۰۲) B. خاصان هیزد.

(۷۰۵) B. آمدم باز از ولّه.

تخریض سلیمان علیه السّلم مر رسولانرا بر تعجیل هجرت بلقیس
بهر ایمان،

همچنان که شه سلیمان در نبرد * جنبی خیل و لشکر بلقیس کرد
که بیاید ای عزیزان زود زود * که بر آمد موجها از بحر جود
۷۳۰ سوی ساحل می‌فشاند بی خطر * جوش موجش هر زمانی صد گهر
الصّلا گفتیم اے اهل رشاد * کین زمان رضوان در جنت گشاد
پس سلیمان گفت ای پیکان روید * سوی بلقیس و بدین دین بگروید
پس بگویدش بیا اینجا تمام * زود که انّ الله یدْعُو بِالسّلام
هین بیا اے طالب دولت شتاب * که فتوحست این زمان و فتح باب
۷۳۵ ای که تو طالب نه تو هر بیا * تا طلب یابی ازین یار وفا

سبب هجرت ابرهیم ادم قدس الله سره و ترك ملك خراسان،

ملك برهر زن تو ادم وار زود * تا بیایی همچو او ملك خلود
خفته بود آن شه شبانه بر سریر * خراسان بر بام اندر دار و گیر
قصه شه از خراسان آن م نبود * که کند زان دفعه دزدان و زود
او همی دانست کآن کو عادلست * فارغست از واقعه این دلست
۷۳۰ عدل باشد پاسبان کامها * نه بشب چوبک زنان بر بامها
ليك بد مقصودش از بانگ رباب * همچو مشتاقان خیال آن خطاب
نالۀ سُرنا و تهدید دُفل * چیزک مانند بدان نافور کل
پس حکمان گفته اند این لحها * از دوار چرخ بگرفنیم ما

(۷۳۲) Bul. om. که.

م. تو بیا. ABH Bul. (۷۳۵)

Heading: A ادم suppl. above. A om. ملك. B خراسان گفتن.

(۷۳۶) B درم زن. (۷۳۶) Bul. مر کو عادلست. G originally دلست.

بانگِ گردشهای چرخست این که خلق * یسرایندش بطنبور و بخلق
 ۷۳۸ مؤمنان گویند کائنات، بهشت * نغز گردانید هر آواز زشت
 ما همه اجزای آدم بوده ایم * در بهشت آن لحنها بشنوده ایم
 گرچه بر ما ریخت آب و گل شکی * یادمان آمد از آنها چیزی
 لیک چون آمیخت با خاک کُرب * گئی دهند این زیر و این بم آن طرب
 آب چون آمیخت با بول و گِیز * گشت زامیزش مزاجش تلخ و تیز
 ۷۴۰ چیزی از آب هستش در جسد * بول گیرش آتش را می کشد
 گر نجس شد آب این طبعش بهاند * کانش غمرا بطبع خود نشاند
 پس غذای عاشقان آمد سماع * که درو باشد خیال اجتماع
 فوئی گیرد خیالات ضحیر * بلك صورت گردد از بانگ و صغیر
 آتش عشق از نواها گشت تیز * آتشانك آتش آن جوزیز

حکایت آن مرد تشنه کی از سر جوزین جوز می ریخت در نجوی
 آب که در گو بود و بآب نمی رسید تا بافتادن جوز بانگ
 آب بشنود و او را چو سماع خوش بانگ آب اندر طرب می آورد،

۷۴۰ در نُغوی بود آب آن تشنه راند * بر درخت جوز جوزی و فشانند
 می نناد از جوزین جوز اندر آب * بانگ می آمد می دید او حباب
 عافی گنش که بگذارای فنی * جوزها خود نشگی آرد ترا

خاک و کرب A (۷۳۸) . یادمان آید از آنها اندکی Bul. (۷۳۷)

غذای G. غذای Bul. A (۷۴۲) . طلخ و تیز K (۷۳۹)

آتشانك آن آتش A (۷۴۱) . و om. A (۷۴۲)

Heading: A om. جوز before ریخت. AH و با آب B. و در اب B. بانگ آب را B.

چون سماع Bul. او را before و om. A

بگذر AH Bul. (۷۴۷) . می آید Bul. (۷۴۶) . درختی B (۷۴۰)

بیشتر در آب می‌افند ثمر. آب در پستیست از تو دور در
تا نو از بالا فرو آید بزور. آب جویش برده باشد تا بدور
۷۵۰ گفت قصدم زین فشاندن جوز نیست * تیزتر بنگر برین ظاهر مه‌ایست
قصده من آنست کاید بانگ آب * هم بینم بر سر آب این حباب
نشنه را خود شغل چه بود در جهان * رگردد پای حوض گشتن جاودان
رگردد جو و رگردد آب و بانگ آب * همچو حاجی طایف که صواب
همچنان مقصود من زین مثنوی * ای ضیاء الحق حسام الدین توی
۷۵۵ مثنوی اندر فُزوع و در اصول * جمله آن نُست کردستی قبول
در قبول آرند شاهان نیک و بد * چون قبول آرند نبود بیش رد
چون یهالی کاشتی آتش بد * چون گشادش داده بگشایگره
قصدم از الفاظ اوزار، توست * قصدم از انشایش آواز، توست
پیش من آوازت آواز خداست * عاشق از معشوق حاشا که جداست
۷۶۰ اتصالی بی تکلیف بی قیاس * هست ربّ الناس را با جانِ ناس
لیک گفتم ناس من نَسّاس نی * ناس غیر جانِ ناس ناس نی
ناس مَرُوم باشد و کو مردمی * تو سرِ مردم ندیدیستی دمی
مَا رَمِيتَ إِذْ رَمِيتَ خَوَانِد * لیک جسی در نجزی مانده
مُلکِ جستم را چو بلفیس ای غبی * ترک کن بهر سُلیمان نبی

برده باقی A. فرود آید. AH Dul. (۷۴۹) دورتر A. Dul. و از تو. Bul. (۷۴۸)
طایف و کعبه A. (۷۵۴) corr. in marg.

(۷۵۶) After this verse Bul. adds:

مشویرا جمله اصل و ابتدا * خود تویی هر با تو باشد انتها
م نرا عون نرا هر التجا * نفقت و بر سعد تو شد اثکا
استوا و گفت و گوی مشوی * گر پذیرفتی همه هدیه توی
عز و افالرا قبول تو نشان * چرخ تویی شاه دل و سلطان جان

از انشایش ABHK. Bul. (۷۵۸) آتش تو ده ABH (۷۵۷)

تو سری مردم A. (۷۶۲). اتعال A. (۷۶۰) گبی H که for کی AB (۷۵۹)

۷۵. یکنم لا حَوْلَ نه از گفتِ خویش . بلك از وسواسِ آن اندیشه‌کیش
 کو خیالی می‌کند در گفتِ من . در دل از وسواس و انکاراتِ ظن
 یکنم لا حَوْلَ یعنی چاره نیست . چون ترا در دل بضمت گفتنیست
 چونك گفتِ من گرفت در گُلُو . من خَمَش کردم تو آن خود بگو
 آن یکی نایبِ خوش فی می‌زدست . ناگهان از مقدّش بادے بچست
 ۷۶. نای را برگون نهاد او که زمین . گر تو بهتر می‌زنی بستان بزن
 ای مُسَلِّمان خود ادب اندر طلب . نیست إِلَّا حَمَل از هر بی‌ادب
 هرکرا بی‌نی شکایت می‌کند . که فلان کس راست طبع و خوی بد
 این شکایت گر بدان که بدخوست . که مر آن بدخوی را او بدگوست
 زآنک خوش خُو آن بود که در خُمول . باشد از بدخو و بدطبعان حُمول
 ۷۷. لک در شیخ آن گله زآمرِ خداست . نه بی‌خشم و مہارات و هواست
 آن شکایت نیست هست اصلاحِ جان . چون شکایت کردن پیغمبران
 ناحیولی انبیا از امر دان . ورنه حَمَالست بدرا حَلَمشان
 طبع را گفتند در حَمَل بدی . ناحیولی گر بود هست ایزدی
 ای سلیمان در میانِ زاغ و باز . حَلَم حق شو با همه مرغان بساز
 ۷۸. ای دو صد بلفیس رحمت را زبون . که اِهْدِ قَوی اِنَّهُمْ لَا یَعْلَمُونَ

تهدید فرستادن سلیمان علیه السلام پیش بلفیس کی اصرار
 میندیش بر شرك و تأخیر مکن،

هین بیا بلفیس ورنه بد شود . لشکرت خصمت شود مُرتد شود

انکارات و بطن . Bul. وسواس و . K om. (۷۶)

نایی . G has نایی که خوش فی می‌زدست . Bul. نایی فی خوش می‌زدست . ABHK (۷۶)

چون بر آن بدخوی را بدگو بود B . بدان بدخو بود B (۷۷) with *iqdāf* خوش

رحمل بدی G (۷۸) . پیغامبران ABGK . این شکایت K (۷۷)

پرده‌دار تو دَرَت را بر کند. جان تو با نو بجان خصی گد
 جمله ذرات زمین و آسمان. لشکر حقند گام امتحان
 باد را دیدی که با عادن چه کرد. آبر را دیدی که در طوفان چه کرد
 ۷۸۰ آنچ بر فرعون زد آن بحر کین. و آنچ با فارون نمودست این زمین
 و آنچ آن بایل با آن پل کرد. و آنچ پشه کله نم‌رود خورد
 و آنک سنگ انداخت داودی بدست. گشت ششصد پاره و لشکر شکست
 سنگ و بارید بر آغدای لوط. تا که در آب سیه خوردند غوط
 گر بگویم از جمادات جهان. عافانه یارئ پیغمبران
 ۷۹۰ مثنوی چندان شود که چل شتر. گر کنند عاجز شود از بار پُر
 دست بر کافر گواهی دهد. لشکر حق شود سر می‌نهد
 اے نموده ضد حق در فعل دَرس. در میان لشکر اوی بترس
 جزو جزوت لشکر او در وفای. مر ترا اکنون مطیعند از نفاق
 گر بگوید چشم را کورا فشار. درد چشم از تو بر آرد صد دمار
 ۷۹۵ و ر بدن‌دان گوید او بنما و بال. پس بینی تو زدن‌دان گوشال
 باز کن طبر را بخوان بابُ اَلْعَال. تا بینی لشکر تن را عمل
 چونک جان جان هر چیزی و بست. دشمنی با جانِ جان آسان گِست
 خود رها کن لشکر دیو و پری. کز میان جان کندر صَدَری
 ملک را بگنار بلفیس از نُخست. چون مرا یابی همه مُلک آن نُست
 ۸۰۰ خود بدانی چون بر من آمدی. که تو بی من نقش گرامه بدی
 نقش اگر خود نقش سلطان یا غیبست. صورتست از جانِ خود بی چاشنیست

شصد. G (۷۸۷) آبر for ابر (۷۸۴) B

After this verse Bul. adds:

از کف شاه رسل يك فیضه خاك * کرد ناگه مشرکین را بس ملاک

ABGK پیغامبران (۷۸۶)

Bul. از بار بر (۷۹۰)

زینت او از برای دیگران * باز کرده بیّه چشم و دهان
 ای تو در پیکار خود را باخته * دیگران را تو زخود نشاخته
 تو بهر صورت که آبی بیستی * که منم این والله آن تو نیستی
 ۸۰۶. یلک زمان تنها بهائی تو زغلق * در غم و اندیشه مانی تا بخلق
 این تو گئی باشی که تو آن آوحدی * که خوش و زیبا و سرمست خودی
 مرغ خویشی صید خویشی دام خویش * صدر خویشی فرش خویشی بام خویش
 جوهر آن باشد که فام با خودست * آن عَرَض باشد که فرع او شدست
 گسر تو آدم زاده چون او نشین * جمله دُرّیات را در خود ببین
 ۸۱۰. چیست اندر خم که اندر نهر نیست * چیست اندر خانه کاندر شهر نیست
 این جهان خُست و دل چون جوی آب * این جهان حُجّه است و دل شهر عجب

پیدا کردن سلیمان علیه السّلم که مرا خالصاً لِأَمْرِ اللَّهِ

جهدست در ایمان تو، یلک ذره غرضی نیست مرا نه در نفس

تو و حسن تو و نه در ملک تو، خود بینی چون چشم

جان باز شود بنور الله،

هین یَا که من رسولم دعوتی * چون اجل شهوت گشتم نه شهوتی
 ور بسود شهوت امیر شهوتم * نه اسیر شهوت رُوی بتم
 بُت شکن بودست اصل اصل ما * چون خلیل حق و جمله انبیا

در ینگار G (۸۰۴)

فرش خویش و بام خویش AHK Bul. صید خویش و دام خویش AHK Bul. (۸۰۷)

خجرت G (۸۱۱) غم کاندرا ABHK (۸۱۰)

Heading: K Bul. بلفیس را که مرا Bul. غرض Bul. نفی در نفس تویی در ملک تو Bul. (۸۱۱)

بنور الله عزّ وجلّ K Bul. باز شود والمؤمن ينظر بنور الله B. و نه در حسن تو B

شهوت و روی Bul. (۸۱۴)

۸۱۴ گر در آیسیم اے رہی در بُتکدہ * بُت سجود آرد نہ ما در مَعْبَدہ
 احمد و بُوجَہل در بُتخانہ رفت * زین شدن تا آن شدن فرقیست زفت
 این در آید سر نہند اورا بتان * آن در آید سر نہند چون اُمتان
 این جہان شہوتی بُتخانہ ایست * انیسا و کافرانرا لانہ ایست
 لیلک شہوت جسدہ پاکان بود * زر نسوزد ز آنک نقد کانت بود
 ۸۲۰ کافران قَلْبند و پاکان همچو زر * اندرین بُوتہ کردند این دو نفر
 قلب چون آمد سبہ شد در زمان * زر در آمد شد زری او عیان
 دست و پا انداخت زر در بوتہ خوش * در رخ آتش ہی خندد رگش
 جسم ما روپوش ما شد در جہان * ما چو دریا زیر این گہ در نہان
 شاہ دین را منگر ای نادان بطین * کین نظر کردست ابلیس این
 ۸۲۵ کی توان اندود این خورشیدرا * با کف گل تو بگو آخر مرا
 گر ہریزی خاک و ضد خاکسترش * بر سر نور او بر آید بر سرش
 گہ کہ باشد کو پیوشد روی آب * طین کہ باشد کو پیوشد آفتاب
 خیز بلفیسا چو ادم شاہوار * دود ازین مُلک دو سہ روزہ برآر

باقی قصۂ ابرہیم ادم قدس اللہ سرہ

بر سر تختی شنید آن نیک نام * طَفَطَفی و ہاے و ہوی شب زبام

سر نہند اورا بتان A (۸۱۷) فرقت A. زین for این A (۸۱۶)

آنک نقد A (۸۱۹) جہانی A (۸۱۸)

با کفی گل K (۸۲۵) ہی خندد زکشی B Bul. (۸۲۲)

طین کی باشد GH. تا پیوشد روی آب B. کہ چہ باشد B. کہ کی باشد AGHK (۸۲۷)

A and H کی in the first hemistich, and ABH کی in the second.

Heading: ABB Bul. ابرہیم ادم رحمۃ اللہ علیہ. After the Heading Bul. adds:

حال ابراہیم را کز: تو بیان * از چہ رو کردست ترک ان جہان

پیام B Bul. ہای ہوی B. تختی K (۸۲۶)

۸۲۰ گامهای تُند بر بامِ سرا . گفت با خود این چنین زهره رَکرا
 بانگِ زد بر روزنِ قصر او که کیست . این نباشد آدب مانا پَرِیست .
 سر فرو کردند قوی بو العجب . ما می گردیم شب بهر طلب
 هین چه می جوید گفتند اشتران . گفت اشتر بام بر کی جُست هان
 پس بگفتندش که تو بر تختِ جاه . چون می جویی ملاقاتِ اِلَه
 ۸۲۵ خود هان بُد دیگر او را کس ندید . چون پری از آدمی شد نابد به
 معنی اش پنهان و او در پیش خلق . خلق گئی بیند غیرِ ریش و دلق
 چون ز چشمِ خویش و خلقان دُور شد . همچو عَفا در جهان مشهور شد
 جانِ هر مرغی که آمد سوی قاف . جمله عالم ازو لافند لاف
 چون رسید اندر سَبا این نورِ شرق . غُلُغُل افتاد در بلقیس و خلق
 ۸۳۰ رُوحهای مُرده جمله پَر زدند . مُردگان از گویِ تن سر بر زدند
 یك دگر را مژده می دادند هان . نك ندای می رسد اتر آسمان
 زان ندا دینها می گردند گبز . شاخ و برگِ دل می گردند سبز
 از سُلیمان آن نَفَس چون نفخِ صُور . مردگانرا و رهانید از قُصور
 مر ترا بادا سعادت بعد ازین . این گذشت اللهُ اَعْلَم بِالْأَیَّتین

بقیه قصه اهل سبا و نصیحت و ارشاد سلیمان علیه السلام آل
 بلقیس را هر یکی را اندر خورد مشکلات دین و دل او و صید
 کردن هر جنس مرغ ضمیری بصفیر آن جنس مرغ و طعمه او،
 ۸۳۵ قصه گویم از سَبا مشتاق دار . چون صبا آمد بسوی لاله زار

خوش ندایی B (۸۳۱) . لافند و لاف A Bul. جمله مرغان (۸۳۸)

Heading: In G آل is suppl. above. BG اندر خود و مشکلات HK خور و
 Bul. خور . In G خور is suppl. before خود, and in H خود is suppl. after خود . مشکلات
 صید و A om. . دل و دین او B . اندر خور خود و مشکلات
 چون سبا آمد A (۸۳۵)

لاقتِ الْأَشْبَاحَ يَوْمَ وَصَلِهَا . عَادَتِ الْأَوْلَادُ صَوْبَ أَصْلِهَا
 أُمَّةُ الْعَشْرِ أَخْفَعَتْ فِي الْأَمَمِ . يَمْلِكُ جُودُ حَوْلَهُ لَوْمُ السِّفَمِ
 ذَلَّةُ الْأَزْوَاجِ مِنْ أَشْبَاحِهَا . عِزُّهُ الْأَشْبَاحِ مِنْ أَزْوَاجِهَا
 أَيُّهَا الْعُشَّاقُ السَّفِيَا لَكُمْ . أَنْتُمْ الْبَاقُونَ وَالْبَقِيَا لَكُمْ
 أَيُّهَا السَّالُونَ قُومُوا وَاعْشَقُوا . ذَاكَ رِيحُ يُونُسَ فَإِسْتَنْشِقُوا ۸۸۰
 مَنْطِقُ الطَّيْرِ سَلِمَانِي يَا . بَانِكْ هَرِ مَرغِي كِه آيدِ سِرَا
 چون بهرغانت فرستادست خفی . لحنِ هَرِ مَرغِي بدادست سَبَقِ
 مرغِ جَبَری را زبانی جَبَرگنو . مرغِ پَرِاشکسته را از صَبَرگو
 مرغِ صابرا تو خوش دار و مُعَافِ . مرغِ عَنقارا بخوان اوصافِ فاف
 مر کبوتر را حذر فرما زباز . باز را از حِلْمِ گو و احتراز ۸۹۰
 وَاَنْ لُحْفَاثِيْهَا كِه مَانْدِ او بی نوا . یِ کُنْشِ بَا نُوْر جُنْتِ وَاَشْنَا
 کَبْکِ جَنْگِی را بیاموزان تو صُلَحِ . مر خُروسانِرا نِمَا اَشْرَاطِ صُبحِ
 هِجَنانِ یَرُو زَهْدُهُ دَا عَقَابِ . رِه نِمَا وَاَللهُ اَعْلَمِ بِالصَّوَابِ

آزاد شدن بلقیس از ملک و مست شدن او از شوق ایمان و
 التفات همت او از همه ملک منقطع شدن وقت هجرت الا از تخت،

چون سُلیمان سوی مرغانِ سَبَا . یِک صَفیری کرد بست آن جله را
 ۸۶۰ سِز مگر مرغی که بُد بی جان و پَر . یا چو ماهی گنگ بود از اصل کَر
 نی غلط گفتم که گر گرسر نهد . پیشِ وَخَمِ کَبَرِیا سمعش دهد
 چونک بلقیس از دل و جان عزم کرد . بر زمانِ رفته هر افسوس خورد

صوت اصلها A (۸۴۶)

80. G. : ی سیرا (۸۵۱)

اشراق صبح B (۸۵۷)

Heading: Bul. از همه منقطع شدن.

از اصل و کر ABH (۸۶۰)

که گر کر HK (۸۶۱)

هم افسوس A (۸۶۲)

ترك مال و ملك كرد او آنچنان . كه بترك نام و ننگ آن عاشقان
 آن غلامان و کنیزان بنام . پیش چشم همچو پوسیده پیاز
 ۸۶۱ باغها و قصرها و آب رود . پیش چشم از عشق گلخن می نمود
 عشق در هنگام استیلا و خشم . زشت گرداند لطیفانرا بچشم
 هر زمر در نمایند گدنا . غیرت عشق این بود معی لا
 لا اله الا هو اینست اے پناه . که نماید مه ترا دیگ سیاه
 هیچ مال و هیچ مخزن هیچ رخت . می درفش نماید الا جز که تخت
 ۸۷۰ پس سلیمان از دلش آگاه شد . کز دل او تا دل او راه شد
 آنکی که بانگ موران بشنود . هر فغان سر دوران بشنود
 آنک گوید رانی قالت نملته . هم بداند راز این طاف تهن
 دید از دورش که آن تسلیم کیش . تلخ آمد فرقت آن تخت خویش
 گر بگویم آن سبب گردد دراز . که چرا بودش تخت آن عشق و ساز
 ۸۷۵ گرچه این کلك فلم خود بی حسیت . نیست جنس کاتب اورا مؤنسیست
 همچنین هر آلت پیشه وره . هست بی جان مؤنس جان وره
 این سبب را من معین گفتمی . گر نبودی چشم فهمت را نمی
 از بزرگی تخت کز حدی فزود . نقل کردن تخت را امکان نبود
 خرده کاری بود و ترفیش خطر . همچو اوصاف بدن با همدگر
 ۸۸۰ پس سلیمان گفت گرچه فی الآخر . سرد خواهد شد برو تاج و سریر
 چون زوحدت جان برون آرد سری . جسم را با فر او نبود قره
 چون بر آید گوهر از قعر بحار . بنگری اندر کف و خاشاک خوار

ترك ملك و مال AH (۸۶۲) . کنیزانرا بنام B (۸۶۱)

همچنانك هیچ مخزن H (۸۶۱) . and so Bul. , آن عشق ساز A (۸۶۱)

گرچه خود این کلك و کاغد بی حسیت B . کلك و فلم ABHK Bul. (۸۷۵)

In H هر has been . جان وری H . جانوری GK Bul. . جان وری AB . آتی A (۸۷۶)

همدیگر A . اوصاف بدن B (۸۷۶) . چشم و فهمت را A (۸۷۷) . مؤنس suppl. after

نگری HK (۸۸۲) . G خاشاک with sukūn .

سر بر آرد آفتاب با شرر • ثُمَّ عَفَرَبَرَا که سازد مُسْتَقَر
 لیک خود با این همه بر نقدِ حال • جست باید تختِ اورا انتفال
 ۸۵ تا نگردد خسته هنگامِ لقا • کودکانه حاجتش گردد روا
 هست بر ما سهل و اورا بس عزیز • تا بود بر خوانِ خوران دیو نیز
 عِبَرَتِ جانش شود آن تختِ ناز • همچو دلق و چارُف پیشِ ایاز
 تا بداند در چه بود آن مبتلا • از کجاها در رسید او تا کجا
 خاک را و نطفه را و مُضغ را • پیشِ چشمِ ما می دارد خدا
 ۸۶ کز کجا آوردت اے بَدَنیت • که از آن آید می خُفَرِ یَقِیت
 تو بر آن عاشق بُدی در دَوَرِ آن • مُنکر این فضل بودی آن زمان
 این کرم چون دفعِ آن انکارِ نُسْت • که میانِ خاک می کردی نَحْسْت
 حُجَّتِ انکار شد اِنْشَارِ تو • امر دوا بدتر شد این بیمارِ تو
 خاک را نُصویرِ این کار از کجا • نطفه را خصمی و انکار از کجا
 ۸۷ چون در آن دم بی دل و بی سر بُدی • فکرت و انکار را مُیکر بُدی
 از جهادِ چو نلک انکارِ بُرست • هر ازین انکارِ حُشْر شد دُرست
 پس مثالِ تو چو آن حلقه زنیست • کز درونش خواجِه گوید خواجِه نیست
 خلقه زن زین نیست در یابد که هست • پس ز حلقه بر ندارد هیچ دست
 پس هم انکارِ میهن می کند • کز جماد او حشرِ صَفَف می کند
 ۹۰ چند صنعت رفت ای انکارِ تا • آب و رِگِلِ انکار زاد از هَلْ آبی
 آب و رِگِلِ می گفت خود انکار نیست • بانگ می زد بی خبر که اِخبار نیست
 من بگویم شرحِ این از صد طریق • لیک خاطرِ لغزد از گفتِ دقیق

کی سازد GH (۸۸۲)

بر خوان دیوان حور نیز A. و. corr. above. A om. K (۸۸۱) هست مارا سهل

as in text. (۸۹۰) G خُفَرِ یَقِیت (۸۸۸) B مبتلا A. او مبتلا

هم از آن انکار Bul. (۸۹۶) بُر شد B (۸۹۲) تو بد آن عاشق B (۸۹۱)

In B vv. ۸۹۸ and ۸۹۹ are transposed, but the error is indicated in

the usual way. (۹۰۱) B Bul. کاخبار نیست

چاره کردن سلیمان علیه السّلم در احضار تخت بلقیس از سبا،

گفت عفّریتی که تختش را بَن . حاضر آرم تا تو زین مجلس شدن
گفت آصف من یاسم اعظم . حاضر آرم پیش تو در یکدمش
۱۰۰ گرچه عفّریت اوستادِ بحر بود . لیک آن از نفخِ آصف رو نمود
حاضر آمد تختِ بلقیس آن زمان . لیک ز آصف نه از فنِ عفّریّیان
گفت حمّدُ الله برین و صد چنین . که بدیدستم ز ربّ العالمین
پس نظر کرد آن سلیمان سوی تخت . گفت آری گول گیری ای درخت
پیشِ جوب و پیشِ سنگِ نقش کند . ای بسا گولان که سرها می نهند
۱۱۰ ساجد و مسجود از جان بی خبر . دیدم از جان جُنبشی و اندک اثر
دیدم در وقتی که شد حیران و دنگ . که سخن گفت و اشارت کرد سنگ
نرد خدمت چون بناموضع بیاخت . شیرِ سنگین را شفی شیری شناخت
از کرم شیرِ حقیقی کرد جود . استخوانی سوی سگ انداخت زود
گفت گرچه نیست آن سگ بر قوام . لیک مارا استخوانِ لطیفست عام

قصه یاری خواستن حلیمه از بتان چون عقیب فطام مصطفی را

علیه السّلم گم کرد و لرزیدن و سجده بتان و گواهی

دادن ایشان بر عظمت کار مصطفی صلی الله علیه وسلم،

۱۱۰ قصه رازِ حلیمه گویمت . تا زدايد داستانِ او غمت

Heading: After the Heading Bul. adds:

پس سلیمان گفت عسکرا مان . تخت بلقیس را کون خوام عیان

حمّدُ G (۱۰۷) . من یکدمش A . پیش شه B (۱۰۴)

اگرچه AB Bul. (۱۱۴) . که سخن گفت GH (۱۱۱) . ای بسی گولان B (۱۰۶)

Heading: Bul. عظمت کار حمّدُ ABHK Bul. عقیب فطام .

مصطفی را چون زشیر او باز کرد . برگشت برداشت چون ریحان و وزد
می‌گریزاندش از هر نیک و بد . تا سپارد آن شهشه را بچند
چون همی آورد امانت را زیم . شد بکعبه و آمد او اندر حطیم
از هوا بشنید بانگی کای حطیم . تافت بر تو آفتابی بس عظیم
۱۲۰ ای حطیم امروز آید بر تو زود . صد هزاران نور از خورشید جود
ای حطیم امروز آرد در تو رخت . مُخْتَم شاهی که پیک اوست بخت
اے حطیم امروز بی شک از نوی . منزل جانهای بالایی شوی
جان پاکان طَلَب طَلَب و جَوّ جَوّ . آیدت از هر نواحی مسی شوق
گشت حیران آن حلیمه زان صدا . نه کسی در پیش نه سوی فنا
۱۲۵ شش جهت خالی ز صورت وین ندا . شد پیاپی آن نداری جان فدا
مصطفی را بر زمین بنهاد او . تا کند آن بانگ خوش را جُست و جَوّ
چشم و انداخت آن دم سو سو . که کجا است آن شه اسرارگو
کین چنین بانگ بلند از چپ و راست . و رسید با رب رسانند کجاست
چون ندید او خیره و نومید شد . جسم لرزان همچو شاخ پید شد
۱۳۰ باز آمد سوی آن طفل رشید . مصطفی را بر مکان خود ندید
حیرت اندر حیرت آمد بر دلش . گشت بس تاریک از غم منزلش
سوی منزلها دوید و بانگ داشت . که بر دزدانه ام غارت گماشت
مکیان گفتند ما را علم نیست . ما ندانستیم کآنجا کودکیست

(۱۲۰) ABH Bul. امروز آمد . (۱۲۱) Bul. بر تو رخت .

طَلَب طَلَب H. طلب و طلب و جَوّ و جَوّ . (۱۲۲)

پیش و after ABH Bul. insert . از صدا Bul. (۱۲۳)

and so G in marg. آن بانگ زن را جست و جو H. آن بانگ را او جست و جو B (۱۲۴)

این شه H. که کجاست این خسرو اسرارگو B. که کجاست این شه K (۱۲۵)

در دلش AH (۱۲۶) . بر مقام خود B (۱۲۷)

تا که بر دردانه ام Bul. که کی بر دردانه ام ABGHK (۱۲۸)

رنجت چندان اشك و كرد او بس فغان * که ازو گریان شدند آن دیگران
۱۱۰ سینه کوبان آنچنان بگریست خوش * کاختران گریان شدند از گرینه اش

حکایت آن پیر عرب کی دلالت کرد حلیمه را باستعانت بتان،

پیرمردی پیش آمد با عصا * کای حلیمه چه فتاد آخر ترا
که چنین آتش زدل افروختی * این جگرهارا زمانم سوختی
گفت احمد را رضیعم مُقْتَمَد * پس بیاوردم که بشپارم پیچد
چون رسیدم در حطیم آوازاها * می رسید و می شنیدم از هوا
۱۴۰ من جو آن الحان شنیدم از هوا * طفل را بنهادم آنجا زان صدا
تا بینم این ندا آواز کیست * که ندایی بس لطیف و بس شپست
نه از کسی دیدم بگرد خود نشان * نه ندایی منقطع شد يك زمان
چونك وا گشتم ز حیرت های دل * طفل را آنجا ندیدم وای دل
گفتش ای فرزند تو آنده مدار * که تمام مرترا يك شهریار
۱۴۵ که بگوید گر بخواید حال طفل * او بداند مترا و تر حال طفل
پس حلیمه گفت ای جانم فدا * مرترا ای شیخ خوب خوش ندا
هین مرا بنمای آن شاه نظر * کش بود از حال طفل من خبر
برد او را پیش عَزَّی کین ضم * هست در اخبار غیبی مُقْتَمَد
ما هزاران گم شد زو یافتیم * چون بخدیمت سوسه او بشناقتیم
۱۵۰ پیر کرد او را سجود و گفت زود * ای خداوند عرب ای بحر جود

کوبان. K Bul. (۱۲۵) و. Bul. om. (۱۲۴)

از صدا. Bul. (۱۴۰) پیش آمد B (۱۲۶)

بینم این صدا B (۱۴۱)

تمام من ترا. Bul. گفت ای فرزند. AB Bul. (۱۴۴)

خوب و خوش ندا A Bul. (۱۲۶)

عَزَّی. Gi has سوی عَزَّی. Bul. (۱۲۷)

گفت ای عَزَّی تو بس اِکرامها * کرده تا رَسنهام از دامها
 بر عرب حَقست از اِکرام تو * فرض گشته تا عرب شد رام تو
 این حلیمه سَعْدی از او مید تو * آمد اندر ظِلِّ شاخِ پید تو
 که ازو فرزندِ طفلی گم شدست * نام آن کودکِ مُحَمَّد آمدست
 ۱۵۰ چون مُحَمَّد گفت این جمله بتان * سَرنگون گشتند و ساجد آن زمان
 که برَوای پیر این چه جُست و جُوست * آن محمدا که عزل ما ازوست
 ما نگون و سنگسار آیم ازو * ما کساد و بی عیبار آیم ازو
 آن خیالاتی که دیدند ز ما * وقتِ فُتوت گاه گاه اهلِ هوا
 گم شود چون بارگام او رسید * آب آمد مرتبش مرا درید
 ۱۶۰ دُور شو ای پیر فتنه کم فُروز * هین ز رَشکِ احمدی مارا مسوز
 دور شو بهر خدا ای پیر تو * تا نسوزی ز آتشِ تَفدیر تو
 این چه دُمِ ازدها افشردنست * هیچ دانی چه خبر آوردنست
 زین خبر جیوشد دل دریا و کان * زین خبر لرزان شود هفت آسمان
 چون شنید از سنگها پیر این سخن * پس عصا انداخت آن پیر کهن
 ۱۶۵ پس زلرزه و خوف و بیم آن ندا * پیر دندانها بهم بر میزد
 آنچنانک اندر زمستانِ مردِ عَور * او می لرزید و می گفت اے ثُور
 چون در آن حالت بدید او پیرا * آن عجب گم کرد زن تدیرا
 گفت پیرا گرچه من در محنت * حیرت اندر حیرت اندر حیرم
 ساعتی بادر خطیبی می کند * ساعتی سنگم ادیبی می کند

۱۵۴) Bul. امید او. سعدی. A. شاد written above. G. حلیمه سعد. (154)

۱۵۵) After this verse K adds the Heading: شنیدن نام محمد علیه السلام آن بتان (155)

و سرنگون شدن ایشان.

۱۵۶) A Bul. and so corr. in G. Bul. om. (156)

۱۵۷) Bul. بی عیباریم ازو. A. سنگساریم ازو. (157)

۱۵۸) Bul. این چه گفت و گوست. (158)

۱۵۹) Bul. آن ندی. پس زخوف و لرز و بیم B (159)

۱۶۰) Bul. با و سر کم کرد زن. (160)

۱۷۰ باد با حرفم سخنها می دهد . سنگ و کوم فهم اشیا می دهد
 گاه طفل مرا ربوده غیبیان . غیبیان سبز پر آسمان
 از که نالم با که گویم این گله . من شدم سودایی اکنون صدایه
 غیرش از شرح غیسم لب بیست . این قدر گویم که طفلم گم شد دست
 گر بگویم چیز دیگر من کنون . خلق بندندم بزنجیر جنون
 ۱۷۵ گفت پرش کای حلیمه شاد باش . سجد شکر آر و زورا کم خراش
 غم مخور یاوه نگردد او ز تو . بلک عالم یاوه گردد اندرو
 هر زمان از رشک غیرت پیش و پس . صد هزاران پاسبانست و حرس
 آن ندیدی کان بتان ذو قنون . چون شدند از نام طفلت سرنگون
 این عجب قرنیست بر روی زمین . پر گشتم من ندیدم جنس این
 ۱۸۰ زین رسالت سنگها چون ناله داشت . تا چه خواهد برگه گاران گماشت
 سنگ بی جرمست در معبودیش . تو نه مضطر که بنده بودیش
 او که مضطر این چنین ترسان شدست . تا که بر مجرم چها خواهند بست

خبر یافتن جد مصطفی عبد المطلب از گم کردن حلیمه
 محمدا علیه السلام و طالب شدن او گرد شهر و نالیدن او بر
 در کعبه و از حق در خواستن و یافتن او محمدا علیه السلام،
 چون خبر یابید جد مصطفی . از حلیمه وز فغانش بر ملا

سنگها بین تو که بنده . In the second hemistich K has: . سخنها می دمد B (۱۷۰)

سبز پوش آسمان . Bul. سبز پر بر آسمان B (۱۷۱) . corr. in marg. می دهد

از کی نالم با کی گویم . GH (۱۷۲) . and so A in marg.

نو مخور غم که نگردد یاوه او K (۱۷۶) . ای حلیمه . ABH Bul. (۱۷۵)

پیش پس H . رشک و غیرت . BK Bul. (۱۷۷)

تو نه بنده که مضطر بودیش . AH (۱۸۱) . corr. in H.

چون خبر در یافت B (۱۸۲)

وز چنان بانگ بلند و نعرها . که بپلی می رسید از وی صدا
 ۱۱۰ زود عَبْدُ الْمُطَّلِبِ دانست چیست . دست بر سینه می زد می گریست
 آمد از غم بر در کعبه بسوز . کای خیر از سر شب وز رازی روز
 خویشتن را من نمی بینم فقی . تا بود هر رازی تو همچون منی
 خویشتن را من نمی بینم هنر . تا شور مقبول این مسعود در
 یا سر و سجد مرا قدری بود . یا باشکم دولتی خندان شود
 ۱۱۰ لک در سیای آن دُرّ ینبیم . دیدم آثارِ لطف اے کرم
 که نمی ماند بها گرچه زماست . ما همه میم و احمد کیاست
 آن عجایبها که من دیدم برو . من ندیدم بروی و بر عدو
 آنک فضل تو درین طلبش داد . کس نشان نهد بدساله جهاد
 چون یقین دیدم عنایتی تو . بروی او دُرّ است از دریای تو
 ۱۱۰ من هر اورا می شفیع آریم . حال او ای حال دات با من بگو
 از درون کعبه آمد بانگ زود . که هم اکنون رخ بتو خواهد نبود
 با دو صد اقبال او محظوظ ماست . با دو صد طلب ملک محظوظ ماست
 ظاهرش را شهره گیهان کنیم . باطنش را اهرمه پنهان کنیم
 زری کان بود آب و یگل ما ز زگریم . که گهش خلخال و گه خاتم بریم
 ۱۰۰۰ گه حمایل های شمشیزش کنیم . گاه بند گردن شیرش کنیم
 گه تُرُنج تخت بر سازیم ازو . گاه تاج فرقه های مُلک جُر
 عشقها دارم با این خاک ما . ز آنک افتادست در قعه رضا
 گه چنین شاهی ازو پیدا کنیم . گه هم اورا پیش شه شیدا کنیم
 صد هزاران عاشق و معشوق ازو . در فغان و در نفیر و جُست و جُو

کی من دیدم B (۱۱۲) . می بینم من فقی AH (۱۱۷)

جواب آمدن جد مصطفی عبد (۱۱۰) After this verse K adds the Heading: الْمُطَّلِبُ and so Bul.

زری و کان A (۱۱۱)

۱۰۰۰ کارِ ما اینست بر کورئِ آن * که بکارِ ما ندارد میلِ جان
 این فضیلت خاک را زانِ رُو دهم * که نواله پیشِ بی‌برگانِ نهم
 زآنک دارد خاکِ شکلِ آغبرِ * وز درون دارد صفاتِ آنورِ
 ظاهرش با باطنش گشته بچنگ * باطنش چون گوهر و ظاهر چو سنگ
 ظاهرش گوید که ما اینم و بس * باطنش گوید نکو بین پیش و پس
 ۱۰۱۰ ظاهرش میگرد که باطن هیچ نیست * باطنش گوید که بنمایم بیست
 ظاهرش با باطنش در چالش‌اند * لاجرم زین صبر نصرت و کشند
 زین ترش رُو خاکِ صورها کنیم * خند پنهانش را پیدا کنیم
 زآنک ظاهر خاکِ اندوه و بکاست * در درونش صد هزاران خنده‌هاست
 کاشفِ السِّرِّم و کارِ ما همین * کین نهانها را بر آریم از کین
 ۱۰۱۵ گرچه دزد از میگری تن و زند * شمه آن از عصر پیدا و کند
 فضلها دزدیده‌اند این خاکها * تا میفر آریشان از ایشلا
 بس عجب فرزند کورا بوده‌است * لیک احمد بر همه افزوده‌است
 شد زمین و آسمان خندان و شاد * کین چنین شاهی زما دو جفت زاد
 و شکافد آسمان از شادیش * خاک چون سوسن شد زآزادیش
 ۱۰۲۰ ظاهرش با باطنش ای خاکِ خوش * چونک در جنگد و اندر کش مکش
 هرک با خود بهر حق باشد بچنگ * تا شود معنیش خصمِ بُو و رنگ
 ظلمتش با نور او شد در قتال * آفتابِ جانش را نبود زوال
 هرک کوشد بهر ما در امتحان * پشت زیرِ پایش آرد آسمان
 ظاهرش از تو بگی افغان کنان * باطن تو گلستان در گلستان
 ۱۰۲۵ فاصد او چون صوفیانِ رُو ترش * تا نیامیزند با هر نورکش

زآنکه نعمت پیشِ بی‌برگانِ نهم. K Bul. (۱۰۰۶)

نیکو بین. A (۱۰۰۱)

کاشفِ سرِّم. B (۱۰۱۴)

A (۱۰۱۵) with شمه از عصر suppl. above.

عارفان رُوتُرش چون خَارِ بُشت * عیش پنهان کرده در خارِ دُرُشت
 باغ پنهان گِردِ باغ آن خارِ فاش * کای عَدَوی دزد زین در دُور باش
 خَارِ بُشتا خارِ حارس کرده * سرِ چو صوغی در گریبان بُرده
 تا کسی دُرِ چارِ دانگِ عیش تو * کم شود زین گُلُرخانِ خارِخو
 ۱۰۴۰ طفلِ تو گرچه که کودکِ خو بُدست * هر دو عالم خود طفیلِ او بُدست
 ما جهانب را بدو زند کنیم * چرخ را در خدمتش بند کنیم
 گفت عبد المطلب کین دم کجاست * ای عَلِیُّ السِّرِّ نشان ده راه راست

نشان خواستن عبد المطلب از موضع محمد علیه السلام که کجاست
 یابم و جواب آمدن از اندرون کعبه و نشان یافتن،

از درون کعبه آوازش رسید * گفت ای جویند آن طفلِ رشید
 در فلان وادیست زیرِ آن درخت * پس روان شد زود پیرِ نیکبخت
 ۱۰۴۵ در رکاب او امیرانِ قُرَیش * زانکِ جدش بود زاعیانِ قُرَیش
 تا بُشتِ آدم آسلافش همه * مهترانِ بزم و رزم و مَلَحْسه
 این نَسَبِ خود پوستِ او را بوده است * کز شهنشاهانِ مِه پالوده است
 مغزِ او خود از نسبِ دورست و پاک * نیست جنش از سَمَكِ کس تا سَمَک
 نورِ حق را کس نجوید زاد و بود * خلعتِ حق را چه حاجت تار و پود
 ۱۰۴۰۰ کمترین خلعت که بدهد در ثواب * بر فزاید بر طرازِ آفتاب

(۱۰۲۶) A در خاکِ دُرُشت.

(۱۰۲۷) B عَدَوٌ دزد، and so written above the line in A. ABH Bul. دزد.

Bul. زین رز دور باش.

(۱۰۲۹) A om. Bul. گم شود. G در چارِ دنگ. H گم شود.

(۱۰۳۰) A om. B هر دو عالم در طفیل.

(۱۰۴۴) B Bul. om. آن. (۱۰۴۵) B از اعیان.

بقیة قصّة دعوت رحمت بلقیس را،

خیز بلقیسا بیا و ملک بین • بر لب دریای یزدان دُر بین
خواهرانت ساکن، چرخ سَف • تو بهرداری چه سلطانی کنی
خواهرانت را زینششهایِ راد • هیچ و دانی که آن سلطان چه داد
تو زشادی چون گرفتی طبل زن • که منم شاه و رئیس، گولخن

مثل قانع شدن آدمی دنیا و حرص او در طلب و غفلت او
از دولت روحانیان کی ابنای جنس وی اند نعره زنان
که یا لیتَ قومی یعلمون،

۱۰۴۰ آن سگی در کو گدای کور دید • حمله و آورد و دلفش و درید
گفته‌ام این را ولی باری دگر • شد مکرر بهر تأکید خبر
کور گفتش آخر آن یارانِ تو • بر که‌اند این دم شکاری صیدجو
قسم تو در کوی می‌گیرند گور • در میان کوی می‌گیری تو کور
ترك این تزویر گو شیخ نفور • آب شوری جمع کرده چند کور
۱۰۵۰ کین مُردان، من و من آب شور • می‌خورند از من می‌گردند کور
آب خود شیرین کن از بحر لُتُن • آب بدر دامن این کوران مکن
خیز شیران، خدا بین گورگیر • تو چو سگ چونی بزرقی کورگیر
گور چه از صید غیر، دوست دور • جمله شیر و شیرگیر و مستر نور

Heading (1): B om. رحمت.

Heading (2): K Bul. در طلب دنیا. In G دنیا is suppl. after طلب. GK Bul.

و نعره زنان

کرده B، تزویر کن AB Bul. (۱۰۴۱) • یار دگر ABHK Bul. (۱۰۴۲)

(۱۰۵۰) Snmpl. in marg. B.

در نظاره صید و صیادئ شه . کرده ترك صید و مُرده در وَله
 ۱۰۰۰ هجو مرغِ مُرده شان بگرفته یار . تا کند او جنس ایشانرا شکار
 مرغِ مُرده مضطر اندر وصل و بین . خوانند القلب بین اصبعین
 مرغِ مُرده را هر آنک شد شکار . چون ببیند شد شکار شهریار
 هرك او زین مرغِ مُرده سر یافت . دست آن صیادرا هرگز نیافت
 گوید او متگر بُرداری من . عشق شه بین در نگهداری من
 ۱۰۶۰ من نه مُردارم مرا شه کشته است . صورت من شبه مُرده کشته است
 جیشم زین پیش بود از بال و پر . جیشم اکنون زدست دادگر
 جیش فانیم بیرون شد ز پوست . جیشم باقیست اکنون چون ازوست
 هرك كز جنبد پیش جیشم . گرچه سبُزغست زارش و کُشم
 هین مرا مُرده مین گرزند . در کفِ شام نگر گر بسند
 ۱۰۶۰ مُرده زنك کرد عیسی از کرم . من بکفِ خالق عیسی درم
 گئی بامم مُرده در قبضه خدا . بر کفِ عیسی مدار این م رها
 عیسی ام لیکن هر آنکو یافت جان . از کرم من او بماند جلودان
 شد ز عیسی زنك لیکن باز مُرد . شاد آنکو جان بدین عیسی سپرد
 من عصام در کفِ موسی خویش . موسی پنهان و من پیدا پیش
 ۱۰۷۰ بر مُسلمانان پل دریا شوم . باز بر فرعون از کرها شوم
 این عصارا ای پسر تنها مین . که عصا بی کف حق نبود چین
 موج طوفان م عصا بد کو زدرد . طنطنه جادو برستانرا بخورد
 گر عصاهای خدا را بشمرم . زرق این فرعونانرا بر درم

(۱۰۵۴) A om. و before .مُرده .

(۱۰۵۶) A Bul. خوانند . Bul. suppl. after اند A .

(۱۰۵۷) A چون ببیند شکار شهریار .

(۱۰۶۶) A در کف عیسی . AB در قبض خدا .

(۱۰۶۶) A زرق . (۱۰۶۶) AB Bul. من عصام .

لیلک زین شیرین گیای زهرمند * ترک کن تا چند روزی می چرند
 ۱۰۷۸ گر نباشد جای فرعون و سری * از کجا یابد جهنم پروری
 قریش کن آنکس کس ای قصاب * زآنک بی برگند در دوزخ کلاب
 گر نبودی خصم و دشمن در جهان * پس بمرده خشم اندر مردمان
 دوزخ آن خشمست خصمی بایش * تا زید و زنی رحیمی بکشش
 پس بمندی لطف بی قهر و بدی * پس کال پادشاهی گی بدی
 ۱۰۸۰ ریش خندی کرده اند آن میکران * بر مثلها و بیان ذاکران
 تو اگر خواهی بکن عم ریش خند * چند خواهی زیست ای مردار چند
 شاد باشید ای محبان در نیاز * بر همین در که شود امروز باز
 هر حویلی باشدش گردی دگر * در میان باغ امر سیر و گبر
 هر یکی با جنس خود در گرد خود * از برای پختگی نس می خورد
 ۱۰۸۵ تو که گرد زعفرانی زعفران * باش و آمیزش مکن با دیگران
 آب میخور زعفرانها تا ری * زعفرانی اندر آن حلوا ری
 در مکن در گرد شلم پوز خویش * که نگردد با تو او هم طبع و کیش
 تو بکردی او بکردی مودعه * زآنک آرض الله آمد و اسعه
 خاصه آن ارضی که از پنهانوری * در سفر گم می شود دیو و پزی
 ۱۰۹۰ اندر آن بحر و بیابان و جبال * منقطع می گردد او هام و خیال
 این بیابان در بیابانهای او * همچو اندر بحر پریک تای مو
 آب راستاده که سیرتش نهان * تازه تر خوشتر ز جواهر روان
 کو درون خویش چون جان و روان * سیر پنهان دارد و پای روان
 مستمع خفتست کوتاه کن خطاب * ای خطیب این نقش کم کن تو بر آب

گیاه زهرمند A Bnl. (۱۰۷۴)

دیکه. and in marg. گردی A suppl. above for رنگی (۱۰۸۲)

اندرین حلوا B (۱۰۸۶)

مودعه GHK (۱۰۸۹), as in text.

چان روان AK (۱۰۹۲)

کم زن تو Bnl. (۱۰۹۴)

۱۰۹۵ خیزر بلفیساک بازارست تیزر • زین خسیسان کسانا فگن گریز
 خیزر بلفیسا کنون با اختیار • پیش از آنک مرگ آرد گیر و دار
 بعد از آن گوشت کشد مرگ آنچنان • که چو دزد آبی بشنعه جان گنان
 زین خران تا چند باشی نعل دزد • گر همی دزدی ییآ و لعل دزد
 خواهرانت یافته مُلک، خُلود • سو گرفته مُلکت، کور و کبود
 ۱۱۰۰ ای خنک آنرا کریں مُلکت بخت • که اجل این مُلک را ویران گریست
 خیزر بلفیسا ییآ باری بین • مُلکت شاهان و سلطانان دین
 رُسته در باطن میان گُلستان • ظاهر را حادی میان دوسنان
 بوستان با او روان هر جا رود • لیک آن از خلق پنهان می شود
 میوها لابه کنان کز من بچَر • آب خیانت آمد کز من بخور
 ۱۱۰۵ طُوف می کن بر فلک بی پَر و بال • همچو خورشید و چو بَدَر و چون هلال
 چون روان باشی روان و پای نی • می خوری صد لُوت و لُقه خای نی
 لب بهنگ غم زند بر کشیت • نی پدید آید ز مردن زشیت
 هم تو شاه و هم تو لشکر هم تو تخت • هم تو نیکوخت باشی هم تو بخت
 گر تو نیکوختی و سلطان زفت • بخت غیر نُسْت روزی بخت رفت
 ۱۱۱۰ تو پاندی چون گدایان بی نوا • دولت خود هم تو باش ای مُجَنَّب
 چون تو باشی بخت خود ای معنوی • پس تو که بختی ز خود گئی گم شوی
 تو ز خود گئی گم شوی ای خوش خِصال • چونک عین تو تُرُشد مُلک و مال

(۱۰۹۵) Bul. بازارست.

(۱۱۰۱) Bul. om. و.

(۱۱۰۲) GH ظاهر آحادی.

(۱۱۰۶) B روزی تخت رفت.

(۱۱۱۰) A' om. هم and has خود suppl. above: i. e., تو باش.

(۱۱۱۱) B پس چو تو بختی.

بقیة قصه عمارت کردن سلیمان علیه السّلم مسجد اقصی را بتعلیم
ووحی خدا جهت حکمتهایی که او داند و معاونت
ملایکه و دیو و پری و آدمی آشکارا،

اے سلیمان مسجد اقصی بساز . لشکر بلقیس آمد در نماز
چونک او بنیاد آن مسجد نهاد . جن و انس آمد بتن در کار داد
۱۱۱۰ يك گروه از عشق و قوی بی مراد . همچنانک در ره طاعت عباد
خلق دیوانند و شهوت سلسله . می کشندشان سوی دکان و غله
هست این زنجیر از خوف و وکله . تو مبین این خلق را بی سلسله
می کشندشان سوی کسب و شکار . می کشندشان سوی کان و بحار
می کشندشان سوی نیک و سوی بد . گفت حق فی جیدها حبل المسد
۱۱۲۰ قَدْ جَعَلْنَا الْحَبْلَ فِيْ اَعْنَاقِهِمْ . وَاتَّخَذْنَا الْحَبْلَ مِنْ اَخْلَاقِهِمْ
لَيْسَ مِنْ مُنْقِذٍ مُنْقِذٍ . قَطُّ اِلَّا طَايِرَةٌ فِيْ عُنُقِهِ
حرص تو در کار بد چون آتشست . اخگر از رنگ خوش آتش خوشست
ان سیاهی فحش در آتش نهان . چونک آتش شد سیاهی شد عیان
اخگر از حرص تو شد فحش سیاه . حرص چون شد ماند آن فحش تباہ
۱۱۲۵ ان زمان آن فحش اخگر می نمود . آن نه حُسن کار نار حرص بود
حرص کارت را بی آرایه بود . حرص رفت و ماند کار تو کبود

ملایکه و آدمی و دیو و پری در ساختن آشکارا . Bul. قصه . G om. Hearing.

(۱۱۱۰) A om. و . In II بی مراد is a correction; the original reading is uncertain.

(۱۱۱۸) HK کسب . (۱۱۱۹) Bul. مد .

(۱۱۲۰) AB Bul. اعناقکم and اخلاقکم .

(۱۱۲۶) AH چونک شد آتش .

(۱۱۲۷) Bul. آتش از حرص تو .

غُولِ نَرا که بر آراید غُول • پخته ندارد کسی که هست غُول
 آرایش چون نماید جانِ او • کند گردد زآزمون دندانِ او
 از مَسّ آن دام دانه می نمود • عکسِ غولِ حرص و آن خود خلم بود
 ۱۱۴۰ حرص اندر کارِ دین و خیرِ جُو • چون نماند حرص باشد نفزُو
 خیرها نفزند نه از عکسِ غیر • تابِ حرص از رفت ماند تابِ خیر
 تابِ حرص از کارِ دنیا چون برفت • فم باشد مانده از اخگر بفت
 کودکانرا حرص می آرد غرار • تا شوند از ذوقِ دل دامن سوار
 چون زکودک رفت آن حرص بدش • بر دگر اطفال خنده آیدش
 ۱۱۴۵ که چه می کردم چه می دیدم درین • خلک زعکسِ حرص بشود انگین
 آن پِنای انبیا بی حرص بود • زان چنان پیوسته رَوَنها فزود
 اے بسا مسجد بر آورده کرام • ایک نبود مسجدِ اقصا نام
 کعبه را که هر دی عزی فزود • آن ز اخلاصاتِ ابرهیم بود
 فضل آن مسجد ز خاک و سنگ نیست • لیک در بتاش حرص و جنگ نیست
 ۱۱۵۰ نه کُتُبشان مثلِ کُتُب دیگران • نه مساجدشان نه کسب و خان و مان
 نه ادبشان نه غضبشان نه نکال • نه نُعاس و نه قیاس و نه مثال
 هر یکشانرا یکی فزوی دگر • مرغِ جانسان طایر از پری دگر
 دل می لرزد ز ذکرِ حالشان • قبله افعالِ ما افعالشان
 مرغشانرا بیضها زرین بدست • نیشبِ جانسان محرّگه بین شدست
 ۱۱۵۵ هرچه گویم من بجانِ نیکوی قوم • نقص گفتم گشته ناقص گوی قوم
 مسجدِ اقصی بسازید اے کرام • که سلیمان باز آمد و السلام
 و رازین دیوان و پریان سرگشند • جمله را اَمَلاک در چنبر گشند

که یارایند Bul. بر آرایند ABHK. غور را A (۱۱۲۷)

و آن خود دام بود AHK Bul. corr. in marg. H. (۱۱۲۹)

ز ذکر و حالشان A (۱۱۴۲) خان. و before B om. (۱۱۴۰)

for شدست in the second hemistich ABK Bul. بُدست (۱۱۴۴)

دیو یکدم کثر رود از مکر و زرق • تازیانه آیدش بر سر چو برق
چون سلیمان شو که تا دیوان تو • سنگ بُرند از پی ایوان تو
۱۱۵۳ چون سلیمان باش بی وسواس و ربو • تا ترا فرمان برسد جتی و دیو
خاتم تو این دلست و هوش دار • تا نگردد دیو! خاتم شکار
پس سلیمانی کند ببر تو مُدام • دیو با خاتم حذر کن و آسلاّم
آن سلیمانی دلا منسوخ نیست • در سر و سرت سلیمانی کُنیست
دیو هم وقتی سلیمانی کند • لیک هر جُلاهِ اطلس کی تند
۱۱۵۵ دست جنباند چو دست او و لیک • در میان هر دُشمن فرقیست نیک

قصه شاعر و صله دادن شاه و مضاعف کردن آن وزیر بُوَ الحَسَن نام،

شاعری آورد شعری پیش شاه • بر امید خلعت و اکرام و جاه
شاه مُکرم بود فرمودش هزار • اندر سرخ و کرامات و نثار
پس وزیرش گفت کین اندک بود • ده هزارش هبیه و ده تا رود
از چو شاعر نُس از تو بخرَدست • ده هزاری که بگفتم اندکست
۱۱۶۰ فقه گفت آن شاه را و فلسفه • تا بر آمد عشرِ خرمن از گفّه
ده هزارش داد و خلعت در خورش • خانه شکر و ثنا گشت آن سرش
پس تفحص کرد کین سعی که بود • شاه را اهلیت من کی نمود

جولاه B (۱۱۵۴)

Heading: AK om. آن.

هدیه ده تا و رود B (۱۱۵۸)

پس از تو B. پس از تو A. از چنان شاعر Bul. (۱۱۵۶)

کرد آن سرش Bul. داد خلعت A (۱۱۶۱). فقه گفت Bul. (۱۱۶۰)

که نمود AB Bul. (۱۱۶۲)

پس بگفتندش فلانُ الدین وزیر . آن حسن نام و حسن خلق و ضمیر
در ثنائی او یکی شعری دراز . بر نیش و سوی خانه رفت باز
۱۱۶۵ بی زبان و لب همان تمغای شاه . مدح شه و کرد و خلعتهای شاه

باز آمدن آن شاعر بعد چند سال بامید همان صله و هزار
دینار فرمودن بر قاعده خویش و گفتن وزیر نوهم حسن نام
شاه را که این سخت بسیار است و مارا خرجهاست
و خزینه خالیست و من اورا بده یک آن خشنود کم ،

بعد سالی چند بهر رزق و گشت . شاعر از فقر و غوز محتاج گشت
گفت وقت فقر و تنگی دودست . جست و جوی آزموده بهترست
در گهی را کماز سودم در کرم . حاجت نورا بدان جانب برم
معنی الله گشت آن سیمونه . یولهنون فی احوایج هم لکنه
۱۱۷۰ گفت اَلِهِنَا فِی حَوَائِجِنَا اِلَیْکَ . وَ اَلْتَمَسْنَاهَا وَ جَدْنَاهَا لَدُنْکَ
صد هزاران عاقل اندر وقت درد . جمله نالان پیش آن دَیَانِ فَرْد
هیچ دیوانه فلیوسه این کند . بر بخیلی عاجزه کُذِیه تَنَد
گر ندیدند ده هزاران بار بیش . عاقلان کی جان کشیدند پیش
بلک جمله ماهیان در موجها . جمله پزندگان بر اوجها

بر نوشت Bul. شعر. (۱۱۶۴)

۱۱۶۵ A. بی زبان لب و همان . A om. و in the second hemistich.

ABK. مارا اخراجات و خزینه A. نو فرمودن شاه . Bul. Heading:

Bul. آن for این .

۱۱۶۶ Bul. فقر و غرض .

۱۱۶۸ B. همان جانب ABH. از کرم .

۱۱۶۹ G. یولهنون . (۱۱۷۲) H. عاقلان جان کی .

۱۱۷ پیل و گرگ و حیدر، اشکار نیز * ازدهای زفت و مور و مار نیز
 بلك خاك و باد و آب و هر شرار * مایه زو یابند هم دی هم بهار
 هر دَمش لایه کند این آسمان * که فرو مگذارم ای حق يك زمان
 اُسْتَمَن من عصمت و حفظ تو است * جمله مَطْوِئِ بَیْنِ آن دو دست
 وین زمین گوید که دارم بر قرار * ای که بر آم تو کردستی سوار
 ۱۱۸۰ جلگات کیسه ازو بردوختند * دادن حاجت ازو آموختند
 هر نَبِی زو بر آورده بَرَات * اِسْتَعِیْنُوا مِنْهُ صَبْرًا اَوْ صَلَات
 هین ازو خواهید نه از غیر او * آب در یم جو جو در خشک جو
 ورنجواهی از دگر هم او دهد * بر کف میلش سخا هم او نهد
 آن که مُعْرِض را زَرّ فارون کند * رُو بدو آری بطاعت چون کند
 ۱۱۸۵ بار دیگر شاعر از سودای داد * رُوی سوی آن شه مُحَسَن نهاد
 هدیه شاعر چه باشد شعر تو * پیشِ مُحَسَن آرد و بنهد گرو
 مُحَسَنان با صد عطا و جود و پر * زر نهاده شاعرانرا منتظر
 پیششان شعری به از صد تنگ شعر * خاصه شاعر کو گهر آرد ز فقر
 آدمی اَوَّل حَرِیص نان بود * زَانَك قُوْت و نان سْتُون جان بود
 ۱۱۹۰ سوی کسب و سوی غَضَب و صد یحیل * جان نهاده بر کف از حرص و امل
 چون بنادر گشت مستغنی ز نان * عاشق نامست و مدح شاعران
 تا که اصل و فصل او را بر دهند * در بیان فضل او منبر نهند
 تا که کَر و قَر و زَر بخشی او * همچو عنبر بُو دهد در گنت و گو
 خَلْقِ ما هر صورت خود کرد حق * وصفِ ما از وصفِ او گیرد سَق

خاك و آب و باد Bul. (۱۱۷۶) حیدر و اشکار A. (۱۱۷۵)

از خشک جو B. آب از یم Bul. (۱۱۸۲) زو بیاورده B. (۱۱۸۱)

رو نهاده A. (۱۱۸۷) از دگر کسی او دهد Bul. (۱۱۸۳)

خاصه شعری گان گهر Bul. يك تنگ Bul. (۱۱۸۸)

فَرّ زربختی او Bul. (۱۱۹۳) کسب K. (۱۱۹۰)

۱۱۹۵ چونك آن خلاق شكر و حمد جُوست . آدمی را مدح جویی نیز خُوست
 خاصه مرد حق که در فضلست چُست . بُر شود زان باد چون خيكِ دُرُست
 ورنه باشد اهل زان باد دروغ . خيكِ بذريدست تکی گیرد فروغ
 اين مثل از شود نگنم ای رفيق . سرسری مشنوَ چوا هلی و مُثيق
 اين پيغمبر گنت چون بشنيد قدح . که چرا فربه شود احمد بمدح
 ۱۲۰۰ رفت شاعر پيش آن شاه و بُرد . شعر اندر شكر احسان کآن نبرد
 محسان مُردند و احسانها بماند . ای خنك آنرا که اين مرکب براند
 ظالمان مُردند و ماند آن ظلهها . وای جانی کو کند مکر و دها
 گنت پيغمبر خنك آنرا که او . شد زدنیا ماند ازو فعلِ نكو
 مُرد مُخسن ليك احسانش نبرد . نَزِد يزدان دين و احسان نيست بخُرد
 ۱۲۰۵ وای آنكو مُرد و عصيانش نبرد . تا نپنداری برگ او جان بُرد
 اين رها کن زانك شاعر بر گذر . وام دارست و قوی محتاج زر
 بُرد شاعر شعر سوی شهر بار . بر اميد بخشش و احسانِ پار
 نازنين شعری بُر از دُرُ دُرُست . بر اميد و بُوي اكرامِ نُخُست
 شاه هم بر خوي خود گفتش هزار . چون چنين بد عادت آن شهر بار
 ۱۲۱۰ ليك اين بار آن وزير بُر زجود . بر بُراقِ عز زدنیا رفته بود
 بر مقام او وزير نو رئيس . گشته ليکن سخت لُجرم و خسيس
 گنت اے شه خرجها دارم ما . شاعری را نبود اين بخشش جزا
 من بُرُبع عَشْرِ اين ای مُقَتَّم . مرد شاعرا خوش و راضی کم
 خلق گفتندش که او از پيش دست . ده هزاران زين دلاور بُرده است

(۱۱۹۷) G خيك with *idafat*.

(۱۲۰۰) ABHK شکر و احسان . AH رفت سوی شاه آن شاعر ببرد . Bul. پيش for سوی

(۱۲۰۲) ABGHK فعل نكو . A . پيغامبر

(۱۲۰۵) A Bul. om. و .

(۱۲۰۸) Bul. om. و .

(۱۲۱۰) Bul. عز دنيا .

(۱۲۱۴) ABH Bul. هزاری

۱۲۱۵ بعد شکر کلک خالی چون کند . بعد سلطان گدایی چون کند
گفت بفشارم ورا اندر فشار . تا شود زار و نزار از انتظار
آنگه از خاکش دم از راه من . در یابد همچو گلبرگ از چمن
این بن بگذار که استاد درین . گرفتار بود هر آتشین
از تُریاگر ببرد تا تُری . نمر گردد چون ببیند او مرا
۱۲۲۰ گفت سلطان برو فرمان تُراست . لیک شادش کن که نیکوگویی ماست
گفت او را و دو صد او میدلیس . تو بمن بگذار و این بر من نویس
پس فگندش صاحب اندر انتظار . شد زمستان و دی و آمد بهار
شاعر اندر انتظارش پیر شد . پس زبون این غم و تدیر شد
گفت اگر زر نه که دشنام دهی . تا رهد جانم ترا باشم روی
۱۲۲۵ انتظارم گشت بارے گو برو . تا رهد این جان مسکین از گرو
بعد از آتش داد رُبْع عُشرِ آن . ماند شاعر اندر اندیشه گران
کآن چنان نقد و چنان بسیار بود . این که دیر اُشگفت دستۀ خار بود
پس بگفتندش که آن دستورِ راد . رفت از دنیا خدا مُردتِ دهاد
که مُضاعف زو می شد آن عطا . کم می افتاد بختش را خطا
۱۲۳۰ این زمان او رفت و ایسانرا بُرد . او بُرد الحق بی احسان بُرد
رفت از ما صاحب راد و رشید . صاحب سلاح درویشان رسید
رو بگیر این را و زاینجا شب گریز . تا نگیرد با تو این صاحب ستیز
ما بصد حیل ازو این هدیرا . بستم اے بی خبر از جهدِ ما

م آهین Bul. کاستام BK Bul. (۱۲۱۸) . بعد شکری A (۱۲۱۵)

بگذار و این Bul. A . امیدلیس A Bul. (۱۲۲۱)

باشد روی A (۱۲۲۴) as in text پس زبون GHK Bul. (۱۲۲۲)

رفت از دنیا دون عمر تو باد B (۱۲۲۸) . کآن چنان زود B (۱۲۲۷)

ولی احسان Bul. یکی احسان A (۱۲۳۰) . هر عطا B (۱۲۲۳)

In G verses ۱۲۲۴ K Bul. ازو این صلوا (۱۲۲۴) . آن صاحب A (۱۲۲۲)

رُو بایشان کرد و گنت ای مُشفتان * از کجا آمد بگوئید این عوان
 ۱۲۴۵ چیست نام، این وزیر، جامه گن * قوم گفتندش که نامش م حسن
 گفت یا رب نام آن و نام این * چون یکی آمد دروغ ای رب دین
 آن حَسَن نامی که از بک کلک او * صد وزیر و صاحب آید جودخو
 این حَسَن کر ریش زشت این حَسَن * می توان بافید ای جان صد رسن
 بر چنین صاحب چو شه اِصفا کند * شاه و مُلکش را ابد رسوا کند

مانستن بدْرایی این وزیر ذون در افساد مروّت شاه بوزیر
 فرعون یعنی هامان در افساد قابلیت فرعون،

۱۲۴۰ چند آن فرعون می شد نرم و رام * چون شنیده او زموی آن کلام
 آن کلای که بداده سنگ شیر * امر خوئی آن کلام بی نظیر
 چون بهامان که وزیرش بود او * مشورت کردی که کینش بود خو
 پس بگفتی تا کون بودی خدیو * بند گردی ژند پوئی را بریو
 همچو سنگ متجنیفی آمدی * آن سخن بر شیشه خانه او زد
 ۱۲۴۵ هرچ صد روز آن کلم خوش خطاب * ساختی در یکدم او کردی خراب
 عقل تو دستور و مغلوب هواست * در وجودت رهزن رام خداست
 ناصحی ربّانی پندت دهد * آن سخن را او بن طرّحی نهد

آید for آمد ABHK (۱۲۴۷) . آن عوان Bul. (۱۲۴۴)

وین حسن کز B (۱۲۴۸)

Bul. om. و, which is written above the line in A. (۱۲۴۹)

Heading: B مانند کردن. A om. ذون. B om. یعنی هامان. In G هامان is suppl.

by a later hand.

سگی A (۱۲۴۴)

آن کردی خراب K (۱۲۴۵)

مهرچه سالی آن کلم خوش خطاب * راست کردی در دم او کردی خراب

و Bul. om. (۱۲۴۶)

ناصر B (۱۲۴۷)

کین نه بر جایست هین از جا مشو • نیست چندان با خود آ شیدا مشو
 وای آن شه که وزیرش این بود • جای هر دو دوزخ پُر کُبت بود
 ۱۲۵۰ شاد آن شاهی که اورا دست گیر • باشد اندر کار چون آصف وزیر
 شاء عادل چون فرین او شود • نامر آن نور علی نُور بود
 چون سلیمان شاه و چون آصف وزیر • نور بر نورست و غنبر بر عبیر
 شاه فرعون و چو هامانش وزیر • هر دورا نبود زینبختی گزیر
 پس بود ظلماتُ بعضی فوقَ بعض • نه رخرد یار و نه دولت روزِ غرض
 ۱۲۵۵ من ندیدم جز تفاوت در اِشام • گر تو دیدستی رسان از من سلام
 همچو جان باشد شه و صاحب چو عقل • عقل فاسد روح را آرد بِنَقْل
 آن فرشته عقل چون هاروت شد • سحرآموز دو صد طاغوت شد
 عقل جزوی را وزیر خود مگیر • عقل کل را ساز ای سلطان وزیر
 مر هوارا تو وزیر خود مساز • که بر آید جان پاکت از نیاز
 ۱۲۶۰ کین هوا پُر حرص و حالی بین بود • عقل را اندیشه یوم دین بود
 عقل را دو دید در پایانِ کار • بهر آن گل می کشد او رنج خار
 که نفرساید نریزد در خزان • باد هر خرطومِ اخشم دُور از آن

از جا مرو B (۱۲۴۸)

نور علی نور این بود G. نام او. ABH Bul. (۱۲۵۱)

چون Bul. om. و before (۱۲۵۲)

AH بعضی AGHK Bul. ظلماتُ بعض B. with *idafat* ظلمات G. (۱۲۵۴)

موتی دولت

آموزد originally آموزید و صد B. آموزد و صد AH Bul. (۱۲۵۷)

یوم الدین ABHK Bul. و. Bul. om. (۱۲۶۰)

بهر آن او گل کشد A (۱۲۶۱)

باد with *idafat* G. باد with *sukān* K (۱۲۶۲)

نشستن دیو بر مقام سلیمان علیه السّلم و تشبّه کردن او
بکارهای سلیمان علیه السّلم و فرق ظاهر میان هر دو سلیمان و
دیو خویشتن را سلیمان بن داود نام کردن،

ورچه عقلت هست با عقلِ دگر * یار باش و مشورت کن ای پدر
با دو عقل از بس بلاها می رهی * پای خود بنر اوج گردونها نمی
۱۲۶۵ دیو گر خود را سلیمان نام کرد * مُلک بُرد و مملکت را رام کرد
صورت کار سلیمان دیده بود * صورت اندر سرّ دیوی می نمود
خلق گفتند این سلیمان بی صفاست * از سلیمان تا سلیمان فرقه است
او چو بیدار است این همچون و سَن * همچنانک آن حَسَن با این حَسَن
دیو می گفتی که حق بر شکلی من * صورتی کردست خوش بر اهرمن
۱۲۷۰ دیورا حق صورت من داده است * تا نیندازد شمارا او بشست
گر پدید آید بدعوی زینهار * صورتِ او را مدارید اعتبار
دیوشان از مکر این می گفت لیک * می نمود این عکس در دلمای نیک
نیست بازی با مُبیز خاصه او * که بود تمیز و عقلش غیب گو
هیچ سحر و هیچ تلیس و دغل * می نیندد پرده بر اهل دُول
۱۲۷۵ پس می گفتند با خود در جواب * بازگونه می روی ای کز خطاب
بازگونه رفت خواهی همچنین * سوی دوزخ اسفل اندر سافلین
او اگر معزول گشتست و فقیر * هست در پیشانیش بدر مُنیر
تو اگر انگشتی را بُرده * دوزخی چون زهریر افسرده
ما بیوش و عارض و طاق و طُرنَب * سر کجا که خود می نهم سُنَب

(۱۲۶۲) B عقی دگر.

(۱۲۶۴) B بر فرق گردونها.

(۱۲۶۸) Bul. این حسن با آن حن. (۱۲۷۲) Bul. بر آن عکس.

(۱۲۷۴) K om. و before عارض.

۱۲۸۰ ور بغفلت ما نهیم اورا جین * پنجه مانع بر آید از زمین
 که نه آن سر مرین سزیرا * هین مکن سجد مرین اذبارا
 کردی من شرح این بن جان فزا * گر نبودی غیرت و رشک خدا
 هر قناعت کن تو پذیر این قدر * تا بگویم شرح این وقتی دیگر
 نام خود کرده سلیمان نبی * روی پوشی می کند بر هر صبی
 ۱۲۸۵ در گذر از صورت و از نام خیز * از لقب وز نام در معنی گریز
 پس پرس از حدی او وز فعل او * در میان حد و فعل او را بجو

در آمدن سلیمان علیه السلام هر روز در مسجد اقصی بعد از
 تمام شدن جهت عبادت و ارشاد عابدان و معتکفان و رُستن
 عفاقر در مسجد،

هر صبحی چون سلیمان آمدی * خاضع اندر مسجد اقصی شده
 نوگای رُسته دیدی اندرو * پس بگفتی نام و نفع خود بگو
 تو چه دارویی چپی نامت چیست * تو زیان کی و نفعت بر کیست
 ۱۲۹۰ پس بگفتی هر گبای فعل و نام * که من آنرا جانم و این را رَحم
 من مرین را زهرم و او را شکر * نام من اینست بر لوح از قدر
 پس طیبیان از سلیمان زان گیا * عالم و دانا شدند مقتدای
 تا گنهای طیبی ساختند * جسم را از ریخ و پرداخنند
 این نجوم و طب و خم انیاست * عقل و حس را سوی بی سوره کجاست

ادبیرا AH Bul. سجد چنین ادبارا B. که نه سر تو B. Bul. (۱۲۸۱)

و. A om. (۱۲۸۲)

در میان خلق و فعل B. و فعل او Bul. بهرس از خلق او B. (۱۲۸۶)

تو زیان چه و In the second hemistich B hasy. چه نام تو چیست B. (۱۲۸۹)

و آنرا شکر Bul. (۱۲۹۱) نفع تر بکیست.

۱۲۹۵ عقل جزوی عقل استخراج نیست . جز پذیرای فن و محتاج نیست
 قابل تعلیم و فهمست این خرد . لیک صاحب وخی تعلیمش دهد
 جمله حرفتها یقین از وخی بود . اول او لیک عقل آنرا فزود
 هیچ حرفت را بین کین عقل ما . تاند او آموختن بی اوستا
 گرچه اندر مکر مؤشاکاف بد . هیچ پیشه زار بی اُستا نشد
 ۱۳۰۰ دانش پیشه ازین عقل ار بُدی م پیشه بی اوستا حاصل شدی

آموختن پیشه گورگنی قابیل از زاغ پیش از آنک در عالم علم گورگنی و گور بود

کندن گوری که کمتر پیشه بود . گنی ز فکر و حله و اندیشه بود
 گر بُدی این فهم مبر فایلا را . گنی نهادی بر سر او هایل را
 که کجا غایب کنم این گشته را . این بخون و خاک در آغشته را
 دید زاغی زاغ مرده در دهان . بر گرفته تیز و آمد چنان
 ۱۳۰۵ از هوا زیر آمد و شد او بن . از بی تعلیم او را گورگن
 پس بچنگال از زمین انگبخت گرد . زود زاغ مرده را در گور کرد
 دفن کردش پس پوشیدش بحاک . زاغ از الهام حق بُد علمناک
 گنت فایلا آه شه بر عقل من . که بود زاغی زمن افرون بن
 عقل کل را گنت ما زاغ آلبصر . عقل جزوی و کند هر سو نظر
 ۱۳۱۰ عقل ما زاغست نور خاصگان . عقل زاغ اُستاد گور مردگان
 جان که او دنباله زاغان برد . زاغ اوا سوه گورستان برد

بی اوستا A (۱۲۹۹) . داند B . تواند AH (۱۲۹۸)

و گور نبود Bul . چون پیش از آنکه Bul . Heading:

جملت AH (۱۳۰۱) . تعلیم with substitution G (۱۳۰۵)

بُد for بود A (۱۳۰۶)

هین مدو اندر پی نفس چو زاغ . کو بگورستان برد نه سوی باغ
 گر روی تو در پی عنفای دل . سوی قاف و مسجد اقصای دل
 نو گیاهی هر دم از سودای تو . می دمد در مسجد اقصای تو
 ۱۴۱۵ تو سلیمان وار داد او بد . پی بر از وی پای رد بر وی منه
 زانک حال این زمین با ثبات . باز گوید با تو انواع نبات
 در زمین گر تیشکر و خود قیاست . ترجمان هر زمین نیست وی است
 پس زمین دل که نبش فکری بود . فکرها اسرار دل را و نمود
 گر سخن کش یام اندر انجمن . صد هزاران گل بروم چون چمن
 ۱۴۲۰ و سخن کش یام آن دم زن میزد . میگریزد نکتها از دل چو دزد
 جنبش هر کس بسوی جاذبست . جذب صادق نه چو جذب کاذبست
 میروی گه گمراه و گه در رشد . رشته پیدا نه و آن کت می کشد
 اشتر کور می مهار تو رهین . تو گش می بین مهارت را مبین
 گر شدی محسوس جذاب و مهار . پس نمایی این جهان دار الفرار
 ۱۴۲۵ گهر دیدی کو پی سگ می رود . سُخره دیو ستنبه می شود
 در پی او گئی شدی مانند جز . پای خود را و کشیدی گهر نیز
 گاو گر واقف ز قصایان بدی . کی پی ایشان بنان دگان شدی
 یا بخوردی از کف ایشان سپوس . یا بدادی شیرشان از چابکوس
 و بخوردی کی علف هضمش شدی . گر ز مقصود علف واقف بدی
 ۱۴۳۰ پس ستون این جهان خود غفلتست . چیست دولت کین دَوَادو با لُتست

(۱۴۱۲) Bul. هین مرو. A. نفس. (۱۴۱۵) B (?) پای چپ, corr. in marg.

نه چو for فی که B (۱۴۲۱)

مهارت را for مهار تو Bul. corr. in marg. مهار تو متن K (۱۴۲۴)

پی سگ می دود K Bul. (۱۴۲۵) دار الفرار A Bul. (۱۴۲۴)

گاو اگر B (۱۴۲۷) گهر نیز Bul. (۱۴۲۶)

از پی ایشان A. کی بخوردی A (۱۴۲۸)

اَوَّلش تَوَّ دَوَّ بَاخِر لَتَ بَخُور. جز درین ویرانه نبود مرگِ خر
 تو بچید کاری که بگرفتِ بدست. عیش این دمر بر تو پوشید شدست
 زانِ همی تانی بدادنِ تن بکار. که پوشید از تو عیش کردگار
 همچنین هر فکر که گرمی در آن. عیب آن فکرت شدست از تو نهان
 ۱۲۳۵ بر تو گر پیدا شدی زو عیب و شین. زو رمیدی جانت بُعْدَ اَلْمَشْرِقِین
 حال کآخر زو پشیمان می‌شوی. گر بود این حالت اَوَّل کی دوی
 پس پوشید اَوَّل آن سر جانِ ما. تا کیم آن کار بر وفقِ قضا
 چون قضا آورد حکم خود پدید. چشم وَا شد تا پشیمانی رسید
 این پشیمانی قضای دیگرست. این پشیمانی پهل حق را پُرست
 ۱۲۴۰ و رکعی عادت پشیمان خور شوی. زین پشیمانی پشیمان تر شوی
 نیم عُثْرَت در پریشانی رود. نیم دیگر دمر پشیمانی رود
 ترک این فکر و پشیمانی بگو. حال و یار و کار نیکوتر بگو
 و نداری کار نیکوتر بدست. پس پشیمانی برافوت چه است
 گر می‌دانی رَم نیکو پُرست. و ندانی چون بدانی کین بدست
 ۱۲۴۵ بد ندانی تا ندانی نیک را. ضِدرا از ضد توان دید ای قتی
 چون ز ترک فکر این عاجز شدی. از گنه آنگاه هر عاجز بُدے
 چون بُدی عاجز پشیمانی ز چیست. عاجزی را باز جُو کز جذبِ کیست
 عاجزی بی قادری اندر جهان. کس ندیدست و نباشد این بدان
 همچنین هر آرزو که می‌بری. تو ز عیب آن حجاب اندرے

بدادی. Bul. می‌توانی AH (۱۲۳۳). آدم Bul. (۱۲۳۲).

قضایی ABK* (۱۲۳۶). این کار AH. اَوَّل این BH Bul. A. اَوَّلین A. (۱۲۳۷).

A has پشیمانی in both hemistichs; B پشیمانی in the first hemistich and پشیمانی in the second. (۱۲۴۱).

پُرست B (۱۲۴۴). حال یار A. فکر پشیمانی Bul. (۱۲۴۲).

که می‌پزی B (۱۲۴۶). از ضد داند ای قضا B (۱۲۴۵).

۱۲۵۰ و مر نمودی عَلمِ آن آرزو. خود ریمیدی جان تو زان جُست و جو
 گر نمودی عیسِ آن کار او ترا. کس نبودی گش گشای آن سو ترا
 و آن دگر کاری کر آن هستی نفور. زان بود که عیش آمد در ظهور
 ای خدای رازدان خوش سخن. عیسِ کار بد زما پنهان مکن
 عیسِ کار نیک را منما بیا. تا نگردیم از ریش سرد و هبا
 ۱۲۵۵ هر بر آن عادت سلیمان سنی. رفت در مسجد میان روشنی
 قاعدۀ هر روز را می جُست شاه. که بیند مسجد اندر نو گیاه
 دل بیند سر بدان چشم صفی. آن حشایش که شد از عامه خفی

قصۀ صوفی کی در میان گلستان سر بر زانو مراقب بود
 یارانش گفتند سر بر آور تفرج کن بر گلستان و ریاحین و
 مرغان و آثار رحمة الله تعالی،

صوفی در باغ از بهر گشاد. صوفیانه. رُوی بر زانو نهاد
 پس فرو رفت او بخود اندر نُقول. شد ملول از صورت خوابش فصول
 ۱۲۶ که چه خسبی آخر اندر رز نگر. این درختان بین و آثار و خُصَر
 امر حق بشنو که گفت اُنْظُرُوا. سوی این آثار رحمت آر و
 گشت آثارش دلست ای بو اَلْهَوَس. آن برون آثار اُتارست و بس
 باغها و سبزهها در عین جان. بر برون عکسش چو در آب روان
 آن خیال باغ باشد اندر آب. که کند از لطف آب آن اضطراب
 ۱۲۶۵ باغها و میوها اندر دلست. عکس لطف آن برین آب و گِلست

از جست و جو. Bul. A. در جست و جو. A. پس ریمیدی B. گر نمودی B (۱۲۵۰)

کس نبودی B (۱۲۵۱). Bul. (۱۲۵۲) که هستی زان نفور.

Heading: Bul. AHK Bul. om. الله علیه H. مراغت A. سر بر زانو G. آن صوفی Bul.

از لطف آن آب Bul. آن خیال آب A (۱۲۶۱). بشنو که فرمود B (۱۲۶۱)

گر نبودى عکسِ آن سُرورِ سُورور • پس نخواندى ایزدش دارُ اَلْقُرُور
این غُرور آنست يعنى این خیال • هست از عکسِ دل و جانِ رجال
جمله مغروران برین عکسِ آمده • بر گمانى کین بود جَنّت کده
ی گسریزند از اصولِ باغها • بر خیالى ی کنند آن لاغها
۱۲۷۰ چونک خواب غفلت آیدشان بَسَر • راست بینند و چه سودست آن نظر
پس بگورستان غریو افتاد و آه • تا قیامت زین غلط وَا حَسَرّاه
ای خنک آنرا که پیش از مرگ مُرد • يعنى او از اصلِ این رز بُوى بُرد

قصه رستن خرّوب در گوشه مسجد اقصی و غمگین شدن
سلیمان علیه السّلم از آن چون بسخن آمد با او و خاصیت
و نام خود بگفت

پس سلیمان دید اندر گوشه • نو گیاهى رُسته همچون خوشه
دید بس نادر گیاهى سبز و تر • یربود آن سبزش نور از بصر
۱۲۷۵ پس سلامش کرد در حال آن حشیش • او جوابش گفت و بشگفت از خوشیش
گفت نامت چیست بر گوئی دهان • گفت خرّوبست ای شام جهان
گفت اندر توجه خاصیت بود • گفت من رُستم مکان ویران شود
من که خرّوم خراب منزل • هادم بنیادِ این آب و گلم
پس سلیمان آن زمان دانست زود • که اجل آمده سفر خواهد نمود
۱۲۸۰ گفت تا من هستم این مسجد یقین • در خلل نآید زافات زمین

جان او از اصل Bul. (۱۲۷۲) افتاده A (۱۲۷۱) سرو و سرور K Bul. (۱۲۶۶)

Heading: After the Heading Bul. adds:

پس سلیمان نبی یکروز همان * چون عبادت بود مجدداً روان

و. AH Bul. om. (۱۲۷۵) نور بصر B Bul. از سبزش A. و. Bul. om. (۱۲۷۴)

خرابی منزل B (۱۲۷۸) نام من خرّوب ای شاه Bul. (۱۲۷۶)

تا که من باشم وجود من بود . مسجد اقصی مُخْلَل گئی شود
 پس که مَلَم مسجد ما بی گمان . نبودِ اِلَا بعدِ مرگ ما بدان
 مسجدست آن دل که جمش ساجدست . یارِ بدِ خروب هر جا مسجدست
 یارِ بدِ چون رُست در تو می‌راو . هین ازو بگریز و کم کن گفت و گو
 ۱۲۸۵ بر کن از بیخ که گر سر برزند . مر ترا و مسجدت را بر کند
 عاشقِ خروبِ تو آمد کزِی . همچو طفلان سوی کز چون و غزی
 خویش مجرم دان و مجرم گو مترس . تا ندزد از تو آن اُستاد درس
 چون بگویی جاهلسم تعلیم ده . این چنین انصاف از ناموس به
 از پدر آموز اے روشن جبین . رَبِّنا گفت و ظَلَمَنا پیش ازین
 ۱۲۹۰ نه بهانه کرد و نه تزویر ساخت . نه لوائِ مکر و حیلت بر فراخت
 باز آن ابلیس بحث آغاز کرد . که بُدم من سرخ‌رو کردم زرد
 رنگ رنگ، نُست صباغِ توی . اصلِ جُرم و آفت و داغِ توی
 هین بخوان رَبِّ بِمَا أَغْوَيْتَنی . تا نگردي جبری و کز کم تنی
 بر درختِ جبر تا کئی بر جهی . اخسبارِ خویش را یکسو نمی
 ۱۲۹۵ همچو آن ابلیس و دُرّیانت او . با خدا در جنگ و اندر گفت و گو
 چوب بود اِکراه با چندان خوشی . که تو در عصیان هی دامن کشی
 آن چنان خوش کس رود در مُکَرهی . کس چنان رقصان دَوَد در گهری
 بیست مَرده جنگ می‌کردی در آن . کت هی دادند پند آن دیگران
 که صواب اینست و راه اینست و بس . کئی زند طعنه مرا جز هیچ کس

بگریز و after AB Bul. om. (۱۲۸۴) پس خراب مسجد. ABHK Bul. (۱۲۸۲)

خویش را نادان و مجرم. Bul. (۱۲۸۷)

A om. (۱۲۹۴) A om.

گفتگو. Bul. ابلیس اندر تاب او A (۱۲۹۵)

چندین. B Bul. (۱۲۹۶)

رقصان رود. ABHK Bul. که چنان رقصان. Bul. کس چنین رقصان B (۱۲۹۷)

که زند طعنه. ABH Bul. corr. in H. (۱۲۹۸)

۱۴۰۰ کی چنین گوید کبی کو مُکَرَّهست * چون چنین جنگد کسی کو بی‌رهست
هرچه نفست خواست داری اختیار * هرچه عقلت خواست آری اضطرار
داند او کو نیکبخت و مَحْرُست * زیرکی زائلیس و عشق از آدمست
زیرکی سبّاحی آمد در بحار * کم رهد غرقست او پایانِ کار
بِهَل سباحه را رها کن رَکِب و کین * نیست جَبَّحُون نیست جُو درِ یاست این
۱۴۰۵ و آنکهان دریای ژرف بی‌پناه * در رُبایند هفت دربارا چو کاه
عشق چون کشتی بود بهر خواص * کم بود آفت بود اغلب خلاص
زیرکی بفروش و حیرانی بخر * زیرکی ظَنست و حیرانی نظر
عقل قربان کن پیش مُصْطَفی * حَنِیَّ الله گو که الله کَفی
همچو کعبان سرزکشتی و مکش * که غُرُوش داد نفس زیرکش
۱۴۱۰ که بر آیم بر سر کوه مُشید * منتِ نوح چرا باید کشید
چون رفی از منتش ای بی‌رشد * که خدا هم منتِ او می‌گشود
چون نباشد منتش بر جانِ ما * چونك شکر و منتش گوید خدا
توجه دانی ای غراره پُر حید * منتِ او را خدا هم می‌کشد
کاشکی او آشنا ناموختی * تا طمع در نوح و کشتی دوختی
۱۴۱۵ کاش چون طفل از حیل جاهل بُدی * تا چو طفلان چنگ در مادر زدی
یا بعلم نقل کم بودی ملی * علم و خج دل رُبودی از ولی
با چنین نوری چو پیش آری کتاب * جان و خج آسای یو آرد عتاب
چون تبسم با وجود آب دان * علم نقلی با دم فطرت زمان
خویش ابله کن تبع یرو پس * رستگی زین ابلیهی یابی و پس
۱۴۲۰ اکثر اهلُ الْجَنَّةِ اَلله ای پدر * بهر این گفتست سُلْطَانُ الْبَشَر

داری اضطرار H. هرچه عقلت گفت B (۱۴۰۱)

نیکبخت و مردمست B (۱۴۰۲)

خدا Bul. خود (۱۴۱۲)

بهر این فرمود K. B. اهلُ الْجَنَّةِ اَلله G (۱۴۲۰)

زیرکی چون کبر و باذانگیز بُست . ابلهی شو تا بماند دل دُرست
 ابلهی نه کُو بَمَسْغَرگی دُوتُوست . ابلهی کُو واله و حیران هُوست
 ابلهانند آن زنان دست بُر . از کف ابله وز رُخ یوسف نُدُر
 عقل را قربان کن اندر عشقِ دوست . عقلها باری از آن سُوِست کُوست
 ۱۴۲۵ عقلها آن سو فرستاده عُقول . ماند این سو که نه معشوقست گُول
 زین سر از حیرت گر این عقلت رود . هر سر، مَویت سر و عقلی شود
 نیست آن سو رنجِ فکرت بر دماغ . که دماغ و عقل رُوید دشت و باغ
 سوی دشت از دشت نکته بشنوی . سوی بساغ آبی شود نَخلت رَوی
 اندرین ره تَرک کن طاق و طَرُب . تا قلاوزت نَجسید تو مَجْنب
 ۱۴۳۰ هرک او بی سر بچسبد دُم بود . جنبش چون جنبش کُزُدُم بود
 گُزَرُو و شَبکور و زشت و زهرناک . پیشه او خستَن اجسام پالک
 سر بکوب آنرا که سرش این بود . خُلق و خُوی مُشَعرش این بود
 خود صلاح اوست آن سر کوفتن . تا رهد جان ریزه اش زان شوم تن
 وَا ستان از دست دیوانه صلاح . تا زتوراضی شود عدل و صلاح
 ۱۴۳۵ چون سلاحش هست و عقلش نه بیند . دستِ او را ورنه آرد صد گزند

بیان آنک حصول علم و مال و جاه مر بدگوهرا را فضیحت

اوست و چون شمشیرِیست کی افتادست بدست راهزن،

بَدگُوهرا علم و فن آموختن . دادن تبغی بدستِ راهزن

حیران اوست A. و. A om. (۱۴۲۲) . چون باد کبرانگیز Bul. (۱۴۲۱)

از حیرت اگر عقلت B (۱۴۲۶) . ندر A. ابلهانند و زنان A (۱۴۲۳)

کُزُدُم G (۱۴۲۰) . فکرت در دماغ and so corr. in H. Bul. رنج و فکرت B (۱۴۲۷)

و. Bul. om. (۱۴۳۵) . این سر کوفتن AB (۱۴۲۴) . زشت after و. A om. (۱۴۳۱)

Heading: A. وصول علم . BHK Bul. بدگوهرا, corr. in H. ABH Bul. شمشیرِیست

افزاده در دست Bul. افتاد

تبیخ دادن در کف زنگی مست . به که آید علر ناگس را بدست
 علم و مال و منصب و جاه و قران . فتنه آمد در کف بدگوهران
 پس غزا زین فرض شد بر مؤمنان . تا ستاند از کف مجنون رستان
 ۱۴۴۰ جان او مجنون تنش شمشیر او . و استان شمشیر را زان زشت خو
 آنچه منصب می کند با جاهلان . از فضیحت گئی کند صد ارسلان
 عیب او مخفیست چون آلت یافت . مارش از سوراخ بر صحرا شتافت
 جمله صحرا مار و کزدم پُر شود . چونک جاهل شاه حکم مَر شود
 مال و منصب ناگهی کارد بدست . طالب رُسوائی خویش او شدست
 ۱۴۴۵ یا کند بخل و عطاها کم دهد . یا سخا آرد بناموضع نهد
 شاه را در خانه یَتَذَق نهد . این چنین باشد عطا کاحق دهد
 حکم چون در دست گمراهی فتاد . جاه پندارید در چاهی فناد
 ره نمی داند قلاوونری کند . جان زشت او جهان سوزی کند
 طفل را فخر چون پیری گرفت . پیروان را غولِ اِدباری گرفت
 ۱۴۵۰ که یا که ماه بنام ترا . ماه را هرگز ندید آن بی صفا
 چون نهایی چون ندیدیستی بَعُمر . عکسِ مَه در آب هر ای خلمِ غُمر
 احفان سرور شدستند و زبیم . عاقلان سرها کشید در گیم

تفسیر یا أَيُّهَا الْمَرْمَلُ،

خواند مَرَمَل نبی را زین سبب . که برون آئی از گیم ای بو اَلْهَرَب
 سر مکش اندر گلیسم و رُو مپوش . که جهان چمبست سرگردان تو هوش

کم کد A (۱۴۴۵) . خود او شدست B . نارد بدست B (۱۴۴۴)

ادبیری H Bul. (۱۴۴۹) و is suppl. above. و در چاهی H (۱۴۴۷)

corr. above. ندید آن مقرا K . که یا تا ماه B Bul. (۱۴۵۰)

تفسیر شریف Bul. Heading:

برون ۱ BK Bul. (۱۴۵۲)

هین مشو پنهان زنگ مُدعی . که تو داری شمع و خُی، شَعشعی
 هین قُمِ اَلَّیْلَ که شعی ای هُمام . شمع اندر شب بود اندر قیام
 بی فروغت روزِ روشن هر شَبست . بی پناهت شیراسیر، اَزبَست
 باش کشتیان درین بحرِ صفا . که تو نُوحِ ثانی اے مُصْطَفی
 ره‌شناسی بیاید با لُبَاب . هر ره‌را خاصه اندر راهِ آب
 ۱۴۶۰ خیز بنگر کاروانِ رزده . هر طرف غولبست کشتیان شده
 خَضِرِ وقتی غَوثِ هر کشتی توی . همچو رُوحِ اَلله مکن تَهَاروی
 پیشِ این جمعی چو شمعِ آسمان . انقطاع و خلوت‌آری را بهمان
 وقتِ خلوت نیست اندر جمعِ آی . ای هُدی چون کوهِ قاف و تو هُمای
 بدر بر صدرِ فلک شد شبروان . سَیرا نگذارد از بانگِ سگان
 ۱۴۶۵ طاعنان همچون سگان بر بدرِ تو . بانگِ می‌دارند سوی صدرِ تو
 این سگان کردند زامِر، اَنْصَتُوا . از سَفه و غَوغِ کُنان بر بدرِ تو
 هین به‌گذار اے شفا رنجور را . تو زخشمِ گر عَصای کُور را
 نه تو گفتی فایده آغَمی براه . صد ثواب و اجر یابد از اله
 هَرک او چل گامِ گوری را کَشَد . گشت آمَریزه و یابد رَشَد
 ۱۴۷۰ پس بگش تو زین جهانِ بی‌قرار . جَوّی کورانرا قطار اندر قطار
 کارِ هادِی این بود تو هادِی . ماتمِ آخر زمانرا شادِی
 هین روان کن ای اِمَامُ الْمُتَّقین . این خیال‌اندیشگانرا تا یقین
 هَرک در مکرِ تو دارد دلِ گِرو . گردن‌ش را من زخمِ تو شادِ رَو
 بر سرِ کوریش کورِها نهم . او شکر پندارد و زهرش دهر
 ۱۴۷۵ عقابها از نورِ من افروختند . مکرها از مکرِ من آموختند
 چبست خود اَلْأَجْفِ آن تُسرکان . پیشِ پای نَرّه پیلانِ جهان

هما. B. A. B (۱۴۶۲) . پیش ازین جمعی Bul. (۱۴۶۳)

اُغَمی G (۱۴۶۸) . در بدرِ تو AH (۱۴۶۶) . در بدرِ تو AH (۱۴۶۵)

اَلْأَجْفِ as in text. H (۱۴۷۶) ABG . گشته Bul. (۱۴۶۶)

آن چراغ او پیشِ صَرَصَرَم * خود چه باشد ای پنهان پنهان
 خیز در دم تو بصُورِ سَهَنَاک * تا هزاران مُرده بر رُیْد زخاک
 چون تو اسرافیلِ وقتی راست خیز * رَسَنخیزی ساز پیش از رَسَنخیز
 ۱۴۸۰ هر که گوید کو قیامت ای صنم * خویش بُنا که قیامت نك منم
 دم نگر ای سایلِ محنت زده * زین قیامت صد جهان افزون شد
 وَر نباشد اهلِ این مَذکَر و قُتوت * پس جَوَابُ الْأَحْمَقِ ای سلطانِ سُکُوت
 ز آسانِ حقِ سُکُوت آید جواب * چون بود جانا دعا نَامُتَجَاب
 ای درِیفا و قُتُ خرمگاه شد * لیک روز از بختِ ما ییگاه شد
 ۱۴۸۵ وقت تنگست و فراخی این کلام * تنگ می آید بَرُو عَمَرِ دَیام
 نیزه بازی اندرین کُوهای تنگ * نیزه بازانرا می آرد بَنگ
 وقت تنگ و خاطر و فهمِ عوام * تنگ تر صد ره زو قُتست ای غلام
 چون جوابِ احمق آمد خاشی * این درازی در سخن چون می کشی
 از کمالِ رحمت و موجِ کرم * می دهد هر شوره را باران و غم

در بیان آنک ترک الجواب جواب مُقَرَّر این سخن که جواب
 الاحق سکوت، شرح این هر دو درین قصه است که
 گفته می آید،

۱۴۹۰ بود شاهی بود او را بنده * مُرده عقلی بود و شهوت زنده
 خُردهای خدمتش بگذاشتی * بد سگالیدی نکو پنداشتی

۱۴۷۷) ABGHK پیغامبرم. (۱۴۷۹) GK رَسَنخیزی.

۱۴۸۱) ABHK Bul. صد جهان فام شد. In HK is given as a variant.

۱۴۸۲) A گر نباشد. Bul. جواب احمق.

۱۴۸۶) H می آرد بَنگ. GK کُوهای تنگ.

۱۴۸۸) Bul. بد سگالی را نکو پنداشتی. (۱۴۹۱) Bul. پس درازی.

گفت شاهنشہ جراثش کم کنید . و ر بچنگد نامش از خط بر زنید
عقل او کم بود و حرص او افزون . چون چرا کم دید شد تند و حرون
عقل بزدی بگرد خود کردی طواف . تا بدیدی جرم خود گشتی مُعاف
۱۴۱۵ چون خری پابسته تند از خری . هر دو پایش بسته گردد بر سَری
پس بگوید خر که یک بندم بسست . خود بدان کآن دو ز فعل آن خست

در تفسیر این حدیث مصطفیٰ علیہ السلام کی إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى
خَلَقَ الْمَلَائِكَةَ وَرَكَّبَ فِيهِمُ الْعَقْلَ وَخَلَقَ الْبَهَائِمَ وَرَكَّبَ
فِيهَا الشَّهْوَةَ وَخَلَقَ بَنِي آدَمَ وَرَكَّبَ فِيهِمُ الْعَقْلَ وَالشَّهْوَةَ فَمَنْ
غَلَبَ عَقْلُهُ شَهْوَتُهُ فَهُوَ أَعْلَىٰ مِنَ الْمَلَائِكَةِ وَمَنْ غَلَبَ
شَهْوَتُهُ عَقْلُهُ فَهُوَ أَدْنَىٰ مِنَ الْبَهَائِمِ،

در حدیث آمد که یزدان مجید . خلق عالم را سه گونه آفرید
یک گزرا جمله عقل و علم و جود . آن فرشته است او نداند جز وجود
نیست اندر غنصرش حرص و هوا . نور مطلق زند از عشق خدا
۱۵۰۰ یک گروم دیگر از دانش بی . همچو حیوان از علف در فریبی
او نبیند جز که اضطبل و علف . از شقاوت غافلست و امر شرف
این سوّم هست آدمی زاد و بشر . نیم او زافرشته و نیمش خر
نیم خر خود مایل سُفلی بود . نیم دیگر مایل عُلّی بود

(۱۴۱۲) Suppl. in marg. B.

خود بدان A (۱۴۱۶) . تند حرون A . حرص و before A Bul. om. (۱۴۱۲)

با عشق خدا B (۱۴۱۶) . ومن غلبت شهوة عقله K . reading:

از فرشته نیم او نیمش خر Bul. (۱۵۰۲) . غافلست او از شرف Bul. (۱۵۰۱)

Bul. (۱۵۰۲) . علوی for عُلّی , and so corr. in A by a later hand.

آن دو قوم آسوده از جنگ و حراب . وین بشر با دو مخالف در عذاب
 ۱۰۰۰ وین بشر هم زانخان قسمت شدند . آدمی شکست و سه اُمت شدند
 يك گِره مسنوق مُطلق شدند . همچو عیسی با مَلَك مُلحق شدند
 نقش آدم لیک معنی جبرئیل . رسته از خشم و هوا و قال و قیل
 از ریاضت رسته وز زهد و جهاد . گویا از آدمی او خود نژاد
 قسم دیگر با خران مُلحق شدند . خشم محض و شهوت مُطلق شدند
 ۱۰۱۰ وصف جبرئیل دریشان بود رفت . تنگ بود آن خانه و آن وصف زفته
 مرده گردد شخص کوبی جان شود . خر شود چون جانِ او بی آن شود
 زانک جانی کآن ندارد هست پست . این سخن حقیقت و صوفی گفته است
 او ز حیوانها فزونیتر جان کند . در جهان باریک کارها کند
 مکر و تلبیسی که او داند تنید . آن ز حیوان دگر ناید پدید
 ۱۰۱۰ جامهای زرگنی را بافتن . دُرهای از قعر دریا یافتن
 خُزده کارهای علم هندسه . یا نجوم و علم طب و فلسفه
 که تعلق با همین دُنیاستش . ره بهنتم آسمان بر نیستنش
 این همه علم بنای آخرست . که عمارت بود گاو و اشترست
 بهر استقای حیوان چند روز . نام آن کردند این گیجای رموز
 ۱۰۲۰ علم راه حق و علم منزلش . صاحب دل داند آنرا یا دلش
 پس درین ترکیب حیوان لطیف . آفرید و کرد با دانش الیف
 نام کالائِعام کرد آن قوم را . زانک نسبت کُو ببقظه نُو را
 روح حیوانی ندارد غیر نُو . حشهای منعکس دارند قور

(۱۰۰۶) H شدت in both hemistichs, and so Bul.

(۱۰۰۸) AH از آدمی زاد او نژاد . (۱۰۱۰) ABH Bul. بود و رفت.

(۱۰۱۱) Bul. بیجان بود . (۱۰۱۲) Bul. om. و . (۱۰۱۳) A کد .

(۱۰۱۴) A دیگر . (۱۰۱۵) Bul. در قعر . (۱۰۱۶) ABH Bul. با نجوم .

(۱۰۲۰) BG با دلش . (۱۰۲۱) G ترکیب with idāfat.

یقطه آمد نوم حیوانی نماند * انعکاسِ حَسَنِ خود از آئِخ خواند
 ۱۵۲۵ همچو حَسَنِ آنک خوابِ او را رُبود * چون شد او بیدار عکسیت نمود
 لاجرم اسفل بود امر سافلین * ترکِ او کن لَا أَحِبُّ إِلَّا فِلِین

در تفسیر این آیت که وَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَتْهُمْ
 رِجْسًا وَقَوْلُهُ يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا وَيَهْدِي بِهِ كَثِيرًا،

ز آنک استعدادِ تبدیل و نَبَرْد * بودش از پستی و آنرا قَوْتِ کرد
 باز حیوان را چو استعداد نیست * عُذْرِ او اندر بی‌بسی روشنیست
 زو چو استعداد شد کَانَ رَهْبَرست * هر غذایی کو خورد مغز خست
 ۱۵۲۰ گر بلاذِر خورد او افیون شود * سَکَنه و بی‌عقلش افزون شود
 مانند یَلِک قسم دگر اندر جهاد * نیم حیوان نیم حَسَن با رِشاد
 روز و شب در جنگ و اندر کش مکش * کرده چالیش آخرش با اولش

چالیش عقل با نفس همچون تنازع مجنون با ناقه، میل مجنون
 سوی حُرّه میل ناقه واپس سوی کُرّه، چنانک گفت مجنون
 هَوَى نَافَتِی خَلْفِی وَقُدَّایِ الْهَوَى * وَاِلَی وَاِیَّاهَا لَمُخْتَلِفَانِ

همچو مجنون اند و چون ناقهش یقین * می‌کشد آن پیش و این واپس بکین
 مِلِکِ مجنون بهش آن لیلی روان * میلِ ناقه پس بی کُرّه دوان

چونک شد بیدار D (۱۵۲۵)

Heading: Bul. رجسا الی رجسهم.

اولش با آخرش K (۱۵۲۲) AB Bul. غذایی.

Heading: Bul. مجنون گفت AG. هوی نافتی B Bul. هوی نافتی.

پس طفلش دوان K. سوی کُرّه B (۱۵۲۴) Bul. نافتش B. واپس یقین B.

۱۵۳۵ يك دم ار مجنون زخود غافل بُدی . نافه گردیدی و واپس آمدی
 عشق و سَودا چونك پُر بودش بدن . می نبودش چاره از بی خود شدن
 آنك او باشد مُراقب عقل بود . عقل را سودای لیلی در رُبود
 ليك نافه بی مراقب بود و چُست . چون بدیدی او مَهار خوش سَست
 فهم کردی زو که غافل گشت و دنگ . رُو سپس کردی بگره بی درنگ
 ۱۵۴۰ چون بخود باز آمدی دیدی زجا . کو سپس رفتست بس فرسنگها
 در سه روزه ره بدین احوالها . ماند مجنون در تردّد سالها
 گفت ای نافه چو هر دو عاشقیم . ما دو ضد پس همَرَم نالایقیم
 نیست بر وفقِ من مَهر و مَهار . کرد باید از تو صحبت اختیار
 این دو مَهر همدگر را راه زن . گمراه آن جان کو فرو ناید زن
 ۱۵۴۵ جان ز قَبحر عرش اندر فافه . تن ز عشق خارین چون نافه
 جان گشاید سوی بالا بالها . در زده تن در زمین چنگالها
 تا تو با من باشی ای مرده و طَن . پس ز لیلی دور ماند جان من
 روزگارم رفت زین گون حالها . همچو تبه و قومِ موسی سالها
 خطرتی بود این ره تا وصال . مانند ام در ره زشتت شصت سال
 ۱۵۵۰ راه نزدیک و یماندم سخت دیر . سیر گشتم زین سواری سیر سیر
 سَرنگون خود را ز اُشتر در فکند . گفت سوزیدم ز غم تا چند چند
 تنگ شد بر وی بیابان فراخ . خویشتن افکند اندر سنگلاخ
 آنچنان افکند خود را سخت زیر . که مَخْلَل گشت جسم آن دلیر
 چون چنان افکند خود را سوی پست . از قضا آن لحظه پایش هم شکست
 ۱۵۵۵ پای را بر بست گنفا گُوشوم . در غم چو گانش غلطان می روم

(۱۵۳۵) B غافل شدی .

(۱۵۳۶) AB Bul. پر بودش بدن .

(۱۵۴۰) A که سپس .

(۱۵۴۱) Bul. دو سه روزه .

(۱۵۴۶) B بر زمین .

(۱۵۴۷) HK پس ز لیلی .

(۱۵۵۵) H و گنفا .

زین کند نفرین حکیم خوش‌دهن . بر سواری کو فرو ناید زتن
 ۱۵۶۰ عتیق مَوَلایِ کم از لیلی بود . گوی گشتن بهرِ آوِ اولی بود
 کوی شو ی‌گرد بر پهلوی صدق . غلط غلطان در خیمِ چوگانِ عشق
 کین سفر زین پس بود جذبِ خدا . و آن سفر بر نافه باشد سیرِ ما
 این چنین سیرِست مُسْتَقِی زجنس . کانِ فرود از اجتهادِ رَجِن و انس
 این چنین جَدِیست فی هر جذبِ عام . که نهادش فضلِ احمد و السَّلام

نوشتن آن غلام قصه شکایت نقصانِ اجرای سوی پادشاه،

قصه کوتاه کن برای آن غلام . که سوی شه بر نوشتست او پیام
 قصه پُر جنگ و پُر هستی و کین . و فرستد پیشِ شاهِ نازنین
 کالبد نامه‌ست اندر وی نگرد . هست لایق شاه را آنگه بپر
 ۱۵۶۵ گوشتِ رَوِ نامه را بگشا بخوان . بین که حرفش هست در خوردِ شان
 گر نباشد در خورِ آنرا پاره کن . نامه دیگر نویس و چاره کن
 لیک فتح نامه تن زبِ مدان . ورنه هر کس سیرِ دل دیدی عیان
 نامه بگشادن چه دشوارست و صعب . کارِ مردانست نه طفلانِ کعب
 جمله بر فیرِست قانع گشته‌ایم . ز آنک در حرص و هوا آغشته‌ایم
 ۱۵۷۰ باشد آن فهرست دایِ عامه را . تا چنان دانند متنِ نامه را
 باز کن سرنامه را گردنِ متاب . زین سخن و الله اعلم بالصواب
 هست آن عنوانِ چو اقرارِ زبان . متنِ نامه سینه را کن امتحان
 که موافق هست با اقرارِ تو . تا منافق وار نبود کارِ تو

که فرو Bul. حکیم خوش سخن Bul. (۱۵۶۰)

(۱۵۶۱) G with فضلِ idafat.

Heading: Bul. B. قصه نوشتن آن غلام سوی شاه.

Bul. نوشتست که سوی سلطان نوشتست B (۱۵۶۲)

Bul. لمب (۱۵۶۸) . زبِ مدان Bul. ABH (۱۵۶۷)

چون جُوالی بس گرانِ می‌بری . زانِ نیاید کم که در وی بشگری
 ۱۵۷۵ که چه داری در جوال از تلخ و خوش . گر همی ارزد کشیدن را بکش
 ورنه خالی کن جوال را ز سنگ . باز خر خود را ازین بیگار و ننگ
 در جوال آن کن که می‌باید کشید . سوی سلطانان و شاهان رشید

حکایت آن فقیه با دستار بزرگ و آنک بر بود دستارش و بانگ
 می‌زد کی باز کن ببین که چه می‌بری آنگه ببر،

يك فقیه زندها در چیه بود . در عمامه خویش در پیچیده بود
 تا شود زفت و نماید آن عظیم . چون در آید سوی محفل در حطیم
 ۱۵۸۰ زندها از جامها پیراسته . ظاهر دستار از آن آراسته
 ظاهر دستار چون حله بهشت . چون منافق اندرون رسوا و زشت
 پاره پاره دلق و پنبه و پوستین . در درون آن عمامه بد دفین
 روی سوسه مدرسه کرده صُبح . تا بدین ناموس یابد او فتوح
 در ره تاریک مردی جامه‌گن . منتظر استاده بود از بهر فن
 ۱۵۸۵ در ربود او از سرش دستار را . پس دوان شد تا بسازد کار را
 پس فقیهش بانگ بر زد کای پسر . باز کن دستار را آنگه بسر
 این چنین که چار پَره می‌پری . باز کن آن هدیره که می‌بری
 یاز کن آنرا بدست خود مال . آنگهان خواهی بسر کردم حلال

جوال ABHK (۱۵۷۶) . and so K. (۱۵۷۶) بیگار .

Heading: B بر ترا حلال .

(۱۵۷۸) A زنه . ABH دزدیه بود . corr. in marg. BH.

(۱۵۸۰) Bul. ظاهر دستار . (۱۵۸۲) Bul. پنبه پوستین .

(۱۵۸۲) Bul. کردی . G صُبح , as in text.

(۱۵۸۴) Bul. مرد . B منتظر از بهر فن .

(۱۵۸۸) Bul. و آنگهان .

چونک بازش کرد آنک یگر بخت . صد هزاران ژنه اندر ره بر بخت
 ۱۵۹۰ زان عمامه زفت نابایست او . ماند یک گز کهنه در دست او
 بر زمین زد خرقه را کای بی عیار . زین دغل مارا بر آوردی زکار

نصیحت دنیا اهل دنیا را بزبان حال و بی وفایی خود را نمودن بویا طمع دارندگان ازو،

گفت بنمودم بس لیکن ترا . امر نصیحت باز گفتم ماجرا
 همچنین دنیا اگر چه خوش شگفت . بانگ زد م بی وفایی خوش گفت
 اندرین گون و فساد ای استاد . آن دغل گون و نصیحت آن فساد
 ۱۵۹۵ گون یگوید یما من خوش بزم . و آن فسادش گفته رو من لا شیام
 ای زخوف بهاران لب گزان . بنگران سدی و زردی خزان
 روز دیدی طلعت خورشید خوب . مرگ او را یاد کن وقت غروب
 بدر را دیدی برین خوش چار طاق . حسرتش را م بین اندر محاق
 کودکی از حُسن شد مولای خلق . بعد فردا شد حریف رُسوی خلق
 ۱۶۰۰ گرتن سیمین تنان کردت شکار . بعد پیری بین تنی چون پنبه زار
 ای بدیده لوتیهای چرب خیز . فضل آنرا بین در آبریز
 مر خبث را گو که آن خویشت گو . بر طبق آن ذوق و آن نفیزی و بو
 گوید او آن دانه بد من دام آن . چون شدی تو صید شد دانه نهان
 بس انامل رشک استادان شد . در صناعت عاقبت لِرزان شد
 ۱۶۰۵ نرگس چشم خمار همچو جان . آخر آغش بین و آب از وی چکان

Heading: A طمع آرندگان.

(۱۵۹۲) In Bul. this verse precedes the Heading.

(۱۵۹۲) ABHK Bul. بانگ م زد . خود بگفت . B

. استادان بُد B (۱۶۰۴)

حیدری کاندَر صفِ شیران رود . آخِر او مغلوبِ موثی می شود
 طبعِ تیز، دوربینِ مُحْتَرِف . چون خر، پیشِ بینِ آخرِ خَرَف
 زلفِ جعدِ مُشْکَبَار، عَقْلِ بَر . آخِرا چون کُم زشتِ رخنْگِ خَر
 خوشِ بینِ کُوشِ زاوَل با گُشاد . و آخِر آن رُسواییش بین و فساد
 ۱۶۱ زانک او بنمود پمدا دام را . پیشِ تو برگند سیلکِ خام را
 پس مگو دنیا بتزویرم فریفت . ورنه عَقْل من زدامش می گریخت
 طوقِ زرین و حمایلِ یَن هله . غَل و زنجیری شدست و سلسله
 همچنین هر جُزوی عالمِ می شمر . اول و آخر در آرش در نظر
 هر که آخِرین تر او مسعود تر . هر که آخِرین تر او مطرود تر
 ۱۶۱۵ رُوی هر یک چون مه فاخر بین . چونک اول دید شد آخر بین
 تا نباشی همچو ابلیسِ اعورِ . نیم ببند نیم فی چون اتری
 دید طینِ آدم و دیش ندید . این جهان دید آن جهان پیش ندید
 فضلِ مردان بر زنان ای بُو ثُجاع . نیست بهر قوت و کسب و ضیاع
 ورنه شیر و پیل را بر آدی . فضلِ بودی بهر قوت، ای عَمی
 ۱۶۲۰ فضلِ مردان بر زن ای حالی پُرس . زان بود که مرد پایانین ترست
 مرد کاندَر عاقبتِ یفی خست . او زاهلِ عاقبت چون زن کست
 از جهان دو بانگ می آید یضد . تا کدامین را تو باشی مستعد
 آن یکی بانگش نُشورِ انقباض . و آن یکی بانگش فریبِ اشقیاء
 من شگوفه خارم ای خوش گرم دار . گل بریزد من بمانم شاخِ خار

(۱۶۰۸) BK Bul. آخر آن چون . AHK Bul. دنب زشت . GH خنک with *idāfat*.

(۱۶۱۲) Bul. شد آخر سلسله . زرین حمایل A.

(۱۶۱۴) ABHK Bul. in the second hemistich مبعودتر, which is given in marg.

G as a variant. K has مطرودتر as a correction.

(۱۶۱۸) AH کسب ضیاع.

(۱۶۲۱) B او زمرد عاقبت, corr. in marg.

(۱۶۲۲) B in the second hemistich دگر بانگش.

۱۶۳۰ بانگِ اشگوفش که اینک گل فروش * بانگِ خارِ او که سوی ما مکوش
 این پذیرفتی پماندی زان دگر * که مَحَبَّت از ضدِ محبوبست گر
 آن یکی بانگِ این که اینک حاضرم * بانگِ دیگر بنگر اندر آخرم
 حاضری ام هست چون مکر و کین * نقشِ آخر زاینهٔ اول بین
 چون یکی زین دو جوال اندر شدی * آن دگرا ضد و نادرخور شدی
 ۱۶۳۰ ای خنک آن کو زاوَل آن شنید * کش عَنول و مَسَمَعِ مردانِ شنید
 خانه خالی یافت و جارا او گرفت * غیرِ آتش کز نباید یا شگفت
 کوزهٔ تو کز بخود بولی کشید * آن خبث را آب نتواند بُرید
 در جهان هر چیز چیزی می کشد * کفر کافرا و مُرشد را رُشد
 کُهرِ با هم هست و مفناطیس هست * تا تو آهن یا گهی آبی بشت
 ۱۶۳۵ بُرد مفناطیست از تو آهی * ورگهی بر کهرِ با بر می تنی
 آن یکی چون نیست با اختیار یار * لاجرم شد پهلوی فُجارِ جار
 هست موسی پیشِ قِبْطی بس ذمیم * هست هامان پیشِ سِبْطی بس رجیم
 جانِ هامان جاذبِ قِبْطی شد * جانِ موسی طالبِ سِبْطی شد
 معهٔ خرگه کشد در اجذاب * معهٔ آدم جَذوبِ گندمِ آب
 ۱۶۴۰ گر تو نشناسی کسی را از ظلام * بنگر اورا کُوش سازیدستِ امام

مَسَمَعِ K. مَسَمَعِ G (۱۶۳۰)

و. Bul. om. (۱۶۳۱)

مفناطیس ABH Bul. (۱۶۳۴)

مفناطیس از تو Bul. مفناطیست ABH (۱۶۳۵)

وَأَن یکی A (۱۶۳۶)

BH Bul. جاذبِ سِبْطی، corr. in marg. H (۱۶۳۸)

اورا که اوش AH (۱۶۴۰).

بیان آنک عارف را غزایست از نور حق کی آیت عند
 رَمَى يَطْعَمُنِي وَيَسْقِينِي وَقَوْلُهُ الْجُوعُ طَعَامُ اللَّهِ يُجْعِي بِهِ أَبْدَانُ
 الصَّادِقِينَ اِي فِي الْجُوعِ يَصِلُ طَعَامُ اللَّهِ

زآنک هرگز به مادر رود . تا بدان جنبش پیدا شود
 آدم را شیر از سینه رسد . شیر خور از نیم زیرینه رسد
 عدل قناست و قنست کردنست . این عجب که جبری و ظلم نیست
 جبر بودی کی پشیمانی بدی . ظلم بودی کی نگهبانی بدی
 ۱۶۸۵ روز آخر شد سق فردا بود . راز مارا روز کی گنجنا بود
 اے بکرده اعتماد واثقی . سر دم و بر چاهلوس فاسفی
 قبه بر ساختنی از حباب . اخر آن خیمهست بس واهی طناب
 زرق چون برقست و اندر نور آن : راه نتوانند دیدن رهروان
 این جهان و اهلی او بی حاصلند . هر دو اندر بی وفایی یک داند
 ۱۶۹۰ زاده دنیا چو دنیا بی وفاست . گرچه رو آرد بنو آن رو قناست
 اهلی آن عالم چو آن عالم زیر . تا ابد در عهد و پیمان مستمیر
 خود دو پیغمبر بهم کی ضد شدند . معجزات از هدگرگی بستند
 گئی شود پرمردم مویه آن جهان . شادی عقلی نگردد اندمان
 نفس بی عهدست زان رو کشتیست . او دنی و قبله گاه او دنیست
 ۱۶۹۵ نفسهارا لایق است این انجمن . مرده را در خور بود گور و کفن

Heading: A om. و before قوله.

(۱۶۹۱) AH مادر دود . (۱۶۹۲) A om. و before قنست . B وین عجب .

(۱۶۹۸) B om. و . شهروان .

(۱۶۹۲) ABK هدگیر . A . پیغامبر .

(۱۶۹۴) A BK شادی عجب . BK شاد عقلی نکردند .

نفس اگرچه زیرکست و خُرده‌دان . قبله‌اش دنیاست اورا مُرده . دان
 آبِ وِخی حق بدین مُرده رسید . شد زخاکِ مُرده زنده پدید
 تا نیاید وِخی تو غرّه مباش . تو بدان گُلگونه طالع بقاش
 بانگ و صیتی جو که آن خامل نشد . تابِ خورشیدی که آن آفل نشد
 ۱۷۲۰ آن هنرهای دقیق و قال و قیل . قومِ فرعون اند اجل چون آبِ نیل
 رونق و طاق و طُرنب و بخرشان . گرچه خلفانرا کشت گردن کشان
 سحرهای ساحران دان جمله را . مرگ جوی دان که آن گشت ازدها
 چادوهارا همه یک لقبه کرد . یک جهان پُرشب بُد آنرا صُبح خورد
 نور از آن خوردن نشد افزون و بیش . بل همان سانسست کو بودست پیش
 ۱۷۲۵ در اثر افزون شد و در ذات فی . ذات را افزونی و آفات فی
 حق زایجاد جهان افزون نشد . آنچه اول آن نبود اکنون نشد
 یک افزون گشت اثر زایجاد خلق . در میان این دو افزونیست فرق
 هست افزونی اثر اِظهار او . تا پدید آید صفات و کار او
 هست افزونی هر ذاتی دلیل . کو بود حادث بعلمها علی

تفسیر اَوْجَسَ فِي نَفْسِهِ خِيفَةً مُوسَى قُلْنَا لَا تَخَفْ إِنَّكَ
 أَنْتَ الْأَعْلَى

۱۷۲۰ گفت موسی سحر هر حیران‌کنیست . چون کم کین خلق را تمییز نیست
 گفت حق تمییز را پیدا کنیم . غلبه بی تمییز را بینا کنیم

آن for این A (۱۷۲۰) . وَخَى G (۱۷۲۸) . و اورا AH (۱۷۲۶)

سحرشان و before طاق and before بخرشان Bul. om. (۱۷۲۱) A om.

شد ازدها ABHK Bul. (۱۷۲۲) A om. (۱۷۲۴) A om.

آفات for انبات B (۱۷۲۵) . G gives انبات in marg. as a variant.

در میان هر دو B . گشت از ایجاد A (۱۷۲۷) A (۱۷۲۶) کی بود .

Heading: K Bul. فاروس.

گرچه چون دریا بر آوردند کف • موسیٰ تو غالب آی لا تَحْتَف
 بود اندر عهد خود بحر افتخار • چون عصا شد مار آنها گشت عار
 هر کسی را دعویٰ حُسن و نمک • سنگِ مرگ آمد نهکهارا بِحک
 ۱۶۷۵ بحر رفت و معجزه موسیٰ گذشت • هر دورا از بام بود افتاد طشت
 بانگِ طشتِ بحر جز لعنت چه ماند • بانگِ طشتِ دین بجز رفعت چه ماند
 چون بِحک پنهان شدست از مرد وزن • در صف آ ای قَلب و اکنون لاف زن
 وقتِ لافست بحک چون غایبست • می‌برندت از عزیزِ دست دست
 قلب می‌گوید زَنفُوت هر دَم • ای زرِ خالص من از تو گی گم
 ۱۶۸۰ زر می‌گوید بلب ای خواجۀ تاش • لبک و آید بِحک آماده باش
 مرگِ تن هدیه‌ست بر اصحابِ راز • زرِ خالص را چه نقصانست گاز
 قلب اگر در خویش آخرین بُدی • آن سیه کآخِر شد او اوّل شدی
 چون شدی اوّل سیه اندر لقا • دور بودی از نفاق و از شقا
 کیمیای فضل را طالب بُدی • غفل او بر زرق او غالب بُدی
 ۱۶۸۵ چون شکسته دل شدی از حالِ خویش • جابرِ اشکستگان دیدی بپیش
 عاقبت را دید و او اشکسته شد • از شکسته‌بند در دم بسته شد
 فضلِ مسهارا سوی اکسیر راند • آن زَرّاندود از کرم محروم ماند
 ای زَرّاندوده مکن دعویٰ بین • که نماند مُشریت اعی چنین
 نورِ مختَر چشمان بینا کند • چنم‌بندی ترا رُسوا کند
 ۱۶۹۰ بنگر آنها را که آخر دیده‌اند • حسرتِ جانها و رشکِ دیده‌اند

گشت خار A (۱۶۷۲)

مجرر A (۱۶۷۵). علهارا بحک A (۱۶۷۴)

B for ماند in both hemisticha (۱۶۷۶)

قلب و after. A om. آی. K Bul. om. در صف آی B (۱۶۷۷)

عاقبت را دید A (۱۶۸۶)

حسرتِ جانها A. سرّ فاند زاصل سر پیرید اند B in the second hemistich (۱۶۹۰)

بشگر آنها را که حالی دیده‌اند . سِر فاسد ز اَصْل سَر بپزیده‌اند
پیشِ حالی‌بین که در جهلست و شک . صبح صادق صبحِ کاذب هر دو یک
صبحِ کاذب صد هزاران کاروان . داد ببر بادِ هلاکتِ ای جوان
نیست نقدِ کشِ غلط‌انداز نیست . وای آن جان‌کشِ حِجْک و گاز نیست

زجر مدعی از دعوی و امر کردنِ او را بتابعیت،

۱۶۹۵ بو مُسَلِّم گفت خود من احمد . دینِ احمد را بفنِ برهر زدم
بو مُسَلِّم را بگو کم کن بَطَر . غَرّهٔ اوّل مشو آخر نگر
این قلاوژی مکن از حرصِ جمع . پَسِ رَوی کن تا رود در پیشِ شمع
شمع مقصد را نباید همچو ماه . کین طرف دانه‌ست یا خود دامگاه
گر بخوای و ر نخواستی با چراغ . دپد گردد نقشِ باز و نقشِ زاغ
۱۶۹۶ ورنه این زاغان دغل افروختند . بانگِ بازارِ سپید آموختند
بانگِ هدمد گر بیاموزد فتی . رازِ هدمد کو و پیغامِ سَبا
بانگِ بر رُسته زیر بسته بدان . تاجِ شاهان را ز تاجِ هدمدان
حرفِ درویشان و نکتهٔ عارفان . بسته‌اند این بی‌حیایان بر زبان
هر هلاکِ اُمّتِ پیشین که بود . ز آنک چنَدل را گمان بردند عود

(۱۶۹۱) B om. G زاصل سَر پزیده‌اند as in text. H زاصل سَر with *idfat*.

(۱۶۹۲) AH داده .

Heading: Bul. جَنايَتِ اَبيّا و اوّلِيا .

(۱۶۹۵) AH Bul. من خود احمد . A Bul. برهر زدم .

(۱۶۹۶) H in the second hemistich: هل تو اوّل لعنت آخر نگر , and so A, which has *دار* *آخر* . AH give the reading of the text in marg.

(۱۶۹۷) B هین قلاوژی . The reading of A is uncertain.

(۱۶۹۹) B و شکل زاغ . In A vv. ۱۶۹۹ and ۱۷۰۰ follow vv. ۱۷۰۱ and ۱۷۰۲, but the error is indicated in marg.

(۱۷۰۴) GH چنَدل as in text. The other MSS. and Bul. have چنَدل .

۱۷۰۵ بودشان تمیز کآن مظهر کند . لیک حرص و آز کور و گر کند
 کورئ کوران ز رحمت دُور نیست . کورئ حرص است کآن معذور نیست
 چارمبخ شه ز رحمت دُور نی . چارمبخ حاسدی مغفور نی
 ماهیا آخر زنگر منگر بشت . بدگلوی چشم آخرینت بست
 با دو دیکه اول و آخر بین . هین مباح اغور چو ابلیس لعین
 ۱۷۱۰ اغور آن باشد که حالی دید و بس . چون بهام بی خبر از باز پس
 چون دو چشم گاو در جُرم تلف . همچو یک چشمست رکش نبود شرف
 نصف قیمت ارزد آن دو چشم او . که دو چشمش راست مسند چشم تو
 و رگئی یک چشم آدم زاده . نصف قیمت لایقست از جاده
 زانک چشم آدمی تنها مجرد . بی دو چشم یار کاری و کند
 ۱۷۱۵ چشم خر چون اولش بی آخرست . گردو چشمش هست حُکش اغورست
 این سخن پایان ندارد و آن خفیف . و نویسد رقعہ در طبع رغیف

بقیة قصه نوشتن آن غلام رقعہ بطلب اجرای،

رفت پیش از نامه پیش مطبخی . کاسه بخیل از مطبخ شاه سخی
 دُور ازو وز همت او کین قدر . از جری ام آیدش اندر نظر
 گفت بهر مصلحت فرموده است . نه برای بخل و نه تنگی دست

چارمبخ حاسدی مغفور نیست : B in the second hemistich (۱۷۰۶)

B om. Bul. بی نیست for *bi*. (۱۷۰۷)

BHK. آخر نکر بنگر بشت . Bul. (۱۷۰۸)

از پیش و پس . Bul. کی حالی A (۱۷۱۰)

ABHK ربع قیمت . (۱۷۱۲)

ABHK Bul. نصف قیمت لازمست . (۱۷۱۴)

Heading: G om. قصه .

ازد مطبخی . AB Bul. (۱۷۱۷)

۱۷۲۰ گفت دهلیزبست والله این سخن * پیش شه خاکست هر زر کهن
 مطبخی ده گونه حُجَّت بر فراشت * او مه رد کرد از حرصی که داشت
 چون جری کم آمدش در وقت چاشت * زد بسو نشنبح او سودی نداشت
 گفت فاصد و کبید اینها شما * گفت نه که بنه فرمانیم ما
 این مگر از فرع این از اصل گیر * بر کان کم زن که از بازوست تیر
 ۱۷۲۵ مَا رَمِيتَ إِذْ رَمِيتَ ابْتِلَاسَت * بر تپی کم نه گنه کان از خداست
 آب از سر تیره است ای خیره خشم * پیشتر بنگر یکی بگشای چشم
 شد زخشم و غم درون بقعه * سوی شه بنوشت خشمین رقع
 اندر آن رقع نهای شاه گفت * گوهر جود و سخای شاه سُنّت
 کای زبهر و ابر افزون کفّت تو * در قضای حاجت حاجات جُو
 ۱۷۳۰ زَانِكَ ابر آنچ دهد گریان دهد * کفّت تو خندان پیایی خوان نهد
 ظاهر رقع اگرچه مدح بود * بوی خشم از مدح اثرها و نبود
 زان همه کار تو بی نورست و زشت * که تو دوری دور از نور برشت
 رونق کار خسان کاسد شود * همچو میوه تازه زو فاسد شود
 رونق دنیا بر آرد زو کساد * زَانِكَ هست از عالم گون و فساد
 ۱۷۴۰ خوش نگردد از مدحی سینها * چونک در مدّاح باشد کینها
 ای دل از کین و کراحت پاک شو * و آنکهان الحمد خوان چالاک شو
 بر زبان الحمد و اکرام درون * از زبان تلیس باشد یا فسون
 و آنکهان گفته خدا که ننگرم * من بظاهر من بیاطن ناظرم

۱۷۲۰) Bul. خود for خ.

۱۷۲۱) Bul. صد گونه.

۱۷۲۲) B نشنبح و آن سودی.

۱۷۲۴) A و این از اصل.

۱۷۲۶) A آب از سر خیره است ای تیره خشم.

۱۷۳۰) Bul. آنچه دهد. A معادم خوان نهد.

۱۷۳۸) B بیاطن بنگرم. K سوی ظاهر.

حکایت آن مدّاح کی از جهت ناموس شکر ممدوح می‌کرد و
بوی اندوه و غم اندورن او و خلافت دلق ظاهر او می‌نمود که
آن شکرها لافست و دروغ،

آن یکی با دلق آمد از عراق . باز پرسیدند یاران از فراق
۱۷۴۰ گفت آری بُد فراق اِلّا سفر . بود بر من بس مبارک مُرده‌ور
که خلیفه داد ده خلعت مرا . که قرینش باد صد مدح و ثنا
شکرها و مدحها بر می‌شُرد . تا که شکر از حدّ و اندازه پُسر
پس بگفتندش که احوال نژند . بر دروغ تو گواهی می‌دهند
تن برهنه سر برهنه سوخته . شُکرا دزدیده یا آموخته
۱۷۴۵ کو نشان شکر و حمد میر تو . بر سر و بر پای بی‌توفیر تو
گر زبانت مدح آن شه می‌تند . هفت اندامت شکایت می‌کند
در سخای آن شه و سلطان جُود . مر تضرّا کفشی و شلواره نبود
گفت من ایشار کردم آنچه داد . میر تنصیری نکرد از افتداد
بشندم جمله عطاها از امیر . بخش کردم برینم و بر فیسر
۱۷۵۰ مال دادم بشنم عمر دراز . در جزا زیرا که بودم پاک‌باز
پس بگفتندش مبارک مال رفت . چیست اندر باطنت این دود نَفْت
صد کراحت در درون تو چو خار . کی بود اندک نشان ابشار
کو نشان عشق و ایشار و رضا . گر درستست آنچه گفتم ما مَضَى
خود گرفتم مال کم شد میل کو . سیل اگر بگذشت جای سیل کو
۱۷۵۵ چشم تو گر بُد سیاه و جان فرا . گر نهاند او جان‌فزا ازرق چرا

Heading: A om. ناموس شکر. AB این شکرها.

تقصیری کلد A (۱۷۴۸). شکرها و حمدها. K Bnl. (۱۷۴۷)

این دود نَفْت H. این دود و نَفْت. AB Bnl. (۱۷۵۱)

کو نشان پاک بازے اے تُرُش . بُوی لاف کُش هی آید خُش
صد نشان باشد درون ایثارا . صد علامت هست نیصو کارا
مال در ایثار اگر گردد تلف . در درون صد زندگی آید خَلَف
در زمین حق زراعت کردنی . تخمهای پاک آنگه دخل فی
۱۷۶۰ گر نرُوید خوشه از روضاتِ مُو . پس چه واسع باشد اَرْضُ الله بگو
چونك این ارض فنا فی رِیع نیست . چون بود اَرْضُ الله آن مُسْتَوْسَعِیست
این زمین را رِیع او خود بی حدست . دانۀ را کمترین خود هفتصدست
حمد گفتی کو نشان حایدون . نه برونست اثرِ به اندرون
حمد عارف مر خدا را راستست . که گواه حمد او شد پا و دست
۱۷۶۵ از چه تاریك جِشش بر کشید . وز تك زندانِ دنیاش خرید
اطلسِ تقوی و نومِ مُؤتلف . آیتِ حمدست اورا بر كَیف
و ارمیده از جهانِ عاریه . ساکنِ گلزار و عینِ جَارِیه
بر سرِ سریرِ یسَرِ عالی همتش . مجلس و جا و مقام و رُتبتش
مَقْعَدِ صدقی که صدیقان درو . جمله سرسبزند و شاد و تازه رو
۱۷۷۰ حمدشان چون حمدِ گلشن از بهار . صد نشانی دارد و صد گیر و دار
بر بهارش چشمه و نخل و گیاه . و آن گلستان و نگارستان گواه
شاهدِ شامد هزاران هر طرف . در گواهی همچو گوهر بر صدف
بُوی یسَرِ بد بیاید از دَمَت . وز سَر و رُو تابد ای لافی غَمَت
بُوشناسانند حافظ در مُصاف . تو بجلدی های هو کم کن گراف
۱۷۷۵ تو ملاف از مُشك گان بُوی پیاز . از تَرِ تو می کد مَكشوف راز

و آنگه AB Bul. (۱۷۵۹) . واسع آمد Bul. (۱۷۶۰)

تقوی زبور A (۱۷۶۱) . هفتصدست AHK (۱۷۶۲)

در صدف Bul. (۱۷۷۲) . و صدیقان A (۱۷۶۱) . جای Bul. (۱۷۶۸)

های و هو ABH Bul. (۱۷۷۴) . In K و is suppl. below.

مكشوف with *iqāfat*. G (۱۷۷۵)

گلشگر خورد در می گویی و بسوی . می زند از سیر که یافه مگو
 هست دل مانند خانه کلان . خانه دل را نهان همایگان
 از شکاف روزن و دیوارها . مطلع گردند بر اسرارها
 از شکاف که ندارد هیچ و م . صاحب خانه و ندارد هیچ سهم
 ۱۷۸۰ از نبی بر خوان که دیو و قوم او . می برند از حال رانی خفته بو
 از روی که انس از آن آگاه نیست . ز آنک زین محسوس و زین آشبه نیست
 در میان نافدان زرقی متن . با محک ای قلب درون لافی مزین
 مرمک را ره بود در نقد و قلب . که خدایش کرد امیر جسم و قلب
 چون شایطین با غلیظهای خویش . واقفند از سیر ما و فکر و کیش
 ۱۷۸۰ مسلکی دارند دزدیک درون . ما زخندهای ایشان سرنگون
 هم بدر خط و زیانی می کنند . صاحب نقب و شکاف روزند
 پس چرا جانهای روشن در جهان . بی خبر باشند از حال نهان
 در سیرت کمتر از دیوان شدند . روحها که خیمه بر گردون زدند
 دیو دزدانه سوی گردون رود . از شهاب محرق او مطعون شود
 ۱۷۸۰ سرنگون از چرخ زیر افتد چنان . که شفی در جنگ اثر زخم سنان
 آن زرقی روحهای دلبسند . از فلکشان سرنگون می افکنند
 مو اگر شلی و لنگ و کور و کر . این گمان بر روحهای به مبر
 شرم دار و لاف کم زن جان مکن . که بسی جاسوس هست آن سوی تن

که یافه . Bul. کای یافه B (۱۷۷۱)

و . AB Bul. om. سهم and وم B transposes (۱۷۷۹)

مرمک Bul. (۱۷۸۲)

در K and is suppl. above. In H and so B originally. در نقد قلب AH (۱۷۸۳)

، and so B in marg. ، امیر جزر و جلب Bul. K and so corr. in B. سر قلند .

و روزند Bul. (۱۷۸۶)

در یافتن طبیبان الهی امراض دین و دل را در سیمای مرید
و بیگانه و لحن گفتار او و رنگ چشم او و بی این همه نیز از راه
دل کی اینهم جَوَاسِیسُ الْقُلُوبِ فَجَالِسُوهُمْ یَا صِدِّق،

این طبیبان بدن دانش ورند . بر سقام تو ز تو واقف ترند
۱۷۹۳ تا ز قاروره می بینند حال . که ندانی تو از آن رؤ اعتلال
هم زنبض و هم ز رنگ و هم ز تم . بُو بَرند از تو بهر گونه سقم
پس طبیبان الهی در جهان . چون ندانند از تو بی گفت دهان
هم ز نبضت هم ز چشمت هم ز رنگ . صد سقر بینند در تو بی درنگ
این طبیبان نوا موزند خود . که بدین آیاتشان حاجت بُود
۱۸۰۰ کاملان از دُور نامت بشنوند . تا بفر باد و بُودت در دوند
فلک پیش از زادن تو سالها . دید باشندت ترا با حالها

مژده دادن ابو یزید از زادن ابو الحسن خرقانی قدس الله

روحهما پیش از سالها و نشان صورت او و سیرت او

یک بیک و نوشتن تاریخ نویسان آنرا جهت رصد،

آن شنیده داستان بایزید . که ز حال بُو الحسن پیشین چه دید

Heading: ABHK Bul. امراض دل و دین را . A. لحن و گفتار . B. این همه علامت .

A om. نیز .

وین طبیبان: B Bul. (۱۷۹۱) . بی گفت و دهان AH (۱۷۹۷)

در روند . AB Bul. تا بفر تار و بودت A (۱۸۰۰)

Heading: ABHK om. ابایزید بسطامی . Bul. ابایزید . ABHK Bul. قدس الله روحهما .

Bul. قدس الله سرهما .

روزے آن سلطان تقوی میگذشت * با مریدان جانب صحرا و دشت
 بوی خوش آمد مر اورا ناگهان * در سواد ری زسوی خارغان
 ۱۸۰۵ هم بدانجا ناله مشتاقی کرد * بسوی را از باد استنشاق کرد
 بسوی خوش را عاشقانه میکشید * جان او از باد باده میچشید
 کوزه گو این بخت آب پر بود * چون عرق بر ظاهرش پیدا شود
 آن زسردی هوا آبی شدست * از درون کوزه نم بیرون نجست
 باد بوی آور مرورا آب گشت * آب هر اورا شراب ناب گشت
 ۱۸۱۰ چون درو آثار مستی شد پدید * یک مرید اورا از آن دم بر رسید
 پس پرسیدش که این احوال خوش * که برونست از حجاب پنج و شش
 گاه سرخ و گاه زرد و گاه سپید * می شود رویت چه حالت و نوید
 می کشی بوی و بظاهر نیست گل * بی شک از غیبت و از گلزار گل
 ای تو کام جان هر خودکامه * هر دم از غیبت پیام و نامه
 ۱۸۱۵ هر دی یعنوب دار از یوسفی * می رسد اندر مشام تو شفا
 قطره بر ریز بر ما زان سو * شمه زان گلستان با ما بگو
 خو ندارم اے جمال مهرے * که لب ما خشک و تو تنها خوری
 ای فلک بهیمای چست چست خیز * زانچ خوردی جرعه بر ما بریز
 میر مجلس نیست در دوران دگر * جز تو ای شه در حریفان در نگر
 ۱۸۲۰ گئی توان نوشید این می زیر دست * می یقین مر مرد را رسوا گرس
 بوی را پوشید و مکون کند * چشم مست خوشتن را چون کند

با مریدان بهر فرجه سوی دشت B (۱۸۰۴)

خارغان GK (۱۸۰۴)

هم بر آنجا Bul (۱۸۰۵)

کوزه گان B (۱۸۰۷)

آن زسردی یاد آبی گشته است BH (۱۸۰۸) corr. in marg. H. A. written

above نجست.

(۱۸۱۴) Suppl. in marg. B.

شقی A Bul. (۱۸۱۵)

و. A om. (۱۸۱۷)

زانکه خوردی Bul. (۱۸۱۸)

که توان A (۱۸۲۰)

چشم مست و سرخ روی چون کند B (۱۸۲۱)

خود نه آن بُویست این کاندِر جهان . صد هزاران پرده‌اش دارد نهان
 پُر شد از تیزی او صحرا و دشت . دشت چه کر نه فلك هم در گذشت
 این سر خُمر بکھگل در مگیر . کین برهنه نیست خود پوشش پذیر
 ۱۸۲۵ لطف مکن ای رازدان رازگو . آنچه بازت صید کردش بازگو
 گفت بُوی بو العجب آمد بهن . همچنانک مرنی را از یمن
 که محمد گفت بردست صبا . انرا یمن می‌آیدم بُوی خدا
 بُوی رامین می‌رسد از جانب وِس . بُوی یزدان می‌رسد هر از اُوَس
 از اُوَس و از قَرَن بُوی عجب . مرنی را مست کرد و پُرترب
 ۱۸۲۶ چون اُوَس از خویش فانی گشته بود . آن زمینی آسمانی گشته بود
 آن هلیله پروریده در شکر . چاشنی تلخیش نبود دگر
 آن هلیله رسته از ما و منی . نقش دارد از هلیله طعم فی
 این سخن پایان ندارد باز گرد . تا چه گفت از وَحی غیب آن شیرمرد

قول رسول صلی الله علیه و سلم اِنِّی لَا جِدُّ نَفْسٍ اِلَّا الرَّحْمٰنُ
 مِنْ قَبْلِ الْیَمَنِ

گفت زین سو بُوی یاری می‌رسد . کاندَرین ده شهریناری می‌رسد
 ۱۸۲۵ بعلی چندین سال می‌زاید شهی . می‌زند بر آسمانها خرگهی
 رُویش از گلزارِ حق گلگون بود . از من او اندر مقام افزون بود
 چیست نامش گفت نامش بُو اَحْسَن . حلیه‌اش را گفت زابُرُو و ذَقَن

دشت چه کر هفت گردون بر گذشت B (۱۸۲۲)

بُوی ABH (۱۸۲۶) . رازدان و رازگو . Bul. (۱۸۲۵)

وِس BG (۱۸۲۸) . از دست صبا B (۱۸۲۷)

مصطفی را مست کرد . Bul. بُوی AB. و زقرن AH (۱۸۲۹)

بر زلد ABH . می‌آید شهی A (۱۸۲۵)

گفت از چشم و دهن B . حلیه‌اش را گفت A (۱۸۳۷)

قد او و رنگ او و شکل او • يك يك و گفت از گیسو و رُو
 چایه‌ای روح او را هم نمود • از صفات و از طریقه و جا و بود
 ۱۸۴۰ حلیه تن همچو تن عاریتست • دل بر آن کم نه کی آن يك ساعتست
 حلیه روح طبعی هر فناست • حلیه آن جان طلب کآن بر سناست
 جسم او همچون چراغی بر زمین • نور او بالای سقف هفت‌پن
 آن شعاع آفتاب اندر و ثاق • قرص او اندر چهارم چارطاق
 نقش گل در زیر بینی مهر لاغ • بوی گل بر سقف و ایوان دماغ
 ۱۸۴۱ مرد خفته در عدن دید فرق • عکس آن بر جسم افتاده عرق
 پیرهن در مصر رهن يك حریص • پُر شد کنعان ز بوی آن قبیص
 بر نشستند آن زمان تاریخ را • از کباب آراستند آن سیخ را
 چون رسید آن وقت و آن تاریخ راست • زاده شد آن شاه و نژد ملک باخت
 از پس آن سالها آمد پدید • بو آئمن بعد وفات بایزید
 ۱۸۵۰ جمله خوامی او زامساك وجود • آن چنان آمد که آن شه گفته بود
 لوح محفوظست او را پیشوا • از چه محفوظست محفوظ از خطا
 نه نجومست و نه رملست و نه خواب • وخی حق والله اعلم بالصواب
 از پی رونوش عامه در بیان • وخی دل گویند آنرا صوفیان
 وخی دل گیرش که منظرگاه اوست • چون خطا باشد چو دل آگاه اوست
 ۱۸۵۱ مؤمننا یَنْظُرُ بِنُورِ اللَّهِ شَدَى • از خطا و سهو ایمن آمدی

قد او و شکل او و رنگ او. Bul. (۱۸۳۸)

طریق B (۱۸۳۶) ساعتست and عاریتست AB Bul. (۱۸۴۰)

و. A om. (۱۸۴۴) این شعاع A (۱۸۴۳) • چشم او A (۱۸۴۲)

زادن ابو الحسن خرقانی بعد از: Bul. adds the Heading: After this verse (۱۸۴۷)

بایزید رحمه الله تعالی.

این نه نجمست Bul. (۱۸۵۲)

وخی دل گیرش B (۱۸۵۴) • رونوش عالم A (۱۸۵۳)

اتقان اجرای جان و دل صوفی از طعام الله

صوفی از فقر چون در غم شود * عینِ فقرش دایه و مَطعم شود
 اَزْآنْكَ جَنّت از مکاره رُسته است * رَحْمِ قِسم عاجزی اشکسته است
 آنْكَ سَرها بشکند او از عُلُو * رَحْمِ حَقّ و خلق نآید سوی او
 این سخن آخر ندارد وَلَنْ جوان * از کجیِ اجرای نان شد ناتوان
 ۱۸۶۵ شاد آن صوفی که رزقش کم شود * آن شَبّاش دُر گردد و او یم شود
 زانِ اجرای خاص هر گاه شد * او سزای قُرب و اجری گاه شد
 زانِ اجرای روح چون نقصان شود * جانش از نقصانِ آن لرزان شود
 پس بداند که خطایی رفته است * که سمن زارِ رضا آشفته است
 همچنانک آن شخص از نقصانِ رِکشت * رقعہ سوی صاحبِ خرمن نهشت
 ۱۸۶۶ رقعہ اش بردند پیشِ مبر داد * خواند آن رقعہ جوابی وَا نداد
 گفت او را نیست اَلَا دردِ لَوْت * پس جوابِ احمقِ اولینر سُکوت
 نیستش دردِ فراق و وصل هیچ * بندِ فرعت او نجوید اصل هیچ
 احمفت و مرده ما و مَنی * کز غمِ فرعش فراغِ اصل فی
 آسمانها و زمین یک سبب دان * کز درختِ قُدرتِ حق شد عیان
 ۱۸۶۷ تو چو رُکری در میانِ سبب در * وز درخت و باغبانی بی خبر
 آن یکی رُکری دگر در سبب م * لیک جانش از برون صاحبِ عَلم
 جُیش او وَا شکافد سبب را * بر نتابد سببِ آن آسب را
 بر درِ جُیش او پردها * صورتش رُکومت و معنی ازدها
 آتشی کاوَل ز آهن می جهد * او قدم بس سست بیرون می نهد

Heading: K. دل و جان صوفی. (۱۸۵۹) B Bul. پایان ندارد.

(۱۸۶۰) B. omitting آن شَبّاش دُر گردد (۱۸۶۱) A Bul. اجرا گاه.

نوشت B (۱۸۶۴). پس نداند کان خطای A (۱۸۶۲). چون نقصان برد A (۱۸۶۳).

پس است H (۱۸۶۴). احمفت او Bul. (۱۸۶۸). خواند او رقعہ HK (۱۸۶۵).

۱۸۷۵ دایه‌اش پنبه‌ست اول لیک اخیر. می‌رساند شعلها او تا ائیر
 مزد اول بسته خواب و خورست. آخر الامر از ملایک برترست
 در پناه پنبه و کبریتها. شعله و نورش برآید بر سها
 عالم تاریک روشن می‌کند. کُنه آهن بسوزن می‌کند
 گرچه آتش نیز هر جسمانی است. نه زروحست و نه از روحانی است
 ۱۸۸۰ جسم را نبود از آن عز بهر. جسم پیش بحر جان چون قطره
 جسم از جان روزافزون می‌شود. چون رود جان جسم بین چون می‌شود
 حد جسمت یک دوگز خود یش نیست. جان تو تا آسمان جولان گشت
 تا یققداد و سَمَر قند ای همار. روح را اندر تصور نیم گام
 دو درم سنگست په چشتمان. نور رُوحش تا عَنان آسمان
 ۱۸۸۵ نور بی این چشم می‌بیند بخواب. چشم بی این نور چه بود جز خراب
 جان زربش و سَبَل تن فارغست. لیک تن بی جان بود مُردار و پست
 بازنامه روح حیوانست این. پیشتر رَو روح انسانی بین
 بگذر از انسان هم و از قال و قبل. تا لب دریای جان جبرئیل
 بعد از آنت جان احمد لب گرد. جبرئیل از بیم تو واپس خزد
 ۱۸۹۰ گوید ار آم بقدر یک کمان. من بسوے تو بسوزم در زمان

آشفتن آن غلام از نارسیدن جواب رقعہ از قِبَل پادشاه،

این بیابان خود ندارد پا و سر. بی جواب نامه خست آن پسر
 کای عجب چو نداد آن شه جواب. یا خیانت کرد رقعہ بر زتاب

(۱۸۷۵) B Bul. شعلها را تا ائیر. (۱۸۷۸) ABHK روشن می‌شود، corr. in HK.

(۱۸۸۲) K آسمان، corr. above. (۱۸۸۸). AK Bul. از انسان و هم از.

(۱۸۹۰) B بقدر یک بنان. بسوزم در میان B.

(۱۸۹۱) A کی جواب نامه جست A. (۱۸۹۲) این شه A.

رقعه پنهان کرد و ننمود آن شاه . کو منافق بود و آبی زیر گاه
رقعه دیگر نویسم زازمون . دیگری جویم رسول ذو فنون
۱۸۹۵ بر امیر و مطبخی و نامه بر . عیب بنهاده زجَهْل آن بی خیر
هیچ گزید خود نی گردد که من . گزروی کردم چو اندر دین شن

کثر وزیدن باد بر سلیمان علیه السّلم بسبب زلت او،

باد بر تخت سلیمان رفت کثر . پس سلیمان گفت بادا کثر مغر
باد هر گفت ای سلیمان کثر مرو . ور روی کثر از کثرم خشمین مشو
این ترازو بهر این بنهاد حق . تا رود انصاف مارا در سَق
۱۹۰۰ از ترازو کم کنی من کم کنم . تا تو با من روشنی من روشنم
همچنین تاج سلیمان میل کرد . روز روشن را برو چون لیل کرد
گفت تاجا کثر مشو بر فرق من . آفتابا کم مشو از شرف من
راست می کرد او بدست آن تاج را . باز کثر می شد برو تاج اے فتی
هشت بارش راست کرد و گشت کثر . گفت تاجا چیست آخر کثر مغر
۱۹۰۵ گفت اگر صد ره کنی تو راست من . کثر روم چون کثر روی ای موتین
پس سلیمان اندرونه راست کرد . دل بر آن شهوت که بودش کرد سرد
بعد از آن تاجش همان دم راست شد . آنچنانک تاج را میخواست شد
بعد از آتش کثر می کرد او بقصد . تاج را می گشت تارک جو بقصد
هشت کثرت کثر بکرد آن مهترش . راست می شد تاج بر فرق سرش
۱۹۱۰ تاج ناطق گشت کای شه ناز کن . چون فشانیدی پر زگل پرواز کن

۱۸۹۶) B رسولی . ۱۸۹۶) Bul. غی گردی .

۱۹۰۱) Bul. هپنان . ۱۹۰۵) BHK Bul. کثر شیم . B for تا .

۱۹۰۶) A سرد کرد and in marg. دل میخواست کرد .

۱۹۰۷) A تاجش همانکه . ۱۹۰۸) G تاج او می گشت .

۱۹۰۹) Bul. هشت بارش .

نیست دستوری کزین من بگذرم * پردهای غیبِ این برهم درم
 بر دهانم نه تو دست خود پیوند * مردهانم را زگفت ناپسند
 پس ترا هر غم که پیش آید زدزد * بر کسی تهمت منه بر خویش گزند
 ظن میر بر دیگری اے دوستکار * آن مکن که می سگالید آن غلام
 ۱۱۱۵ گاه جنگش با رسول و مطیعی * گاه خشمش با شهنشام سخی
 همچو فرعونی که موسی هشته بود * طغیان خلق را سر می رسود
 آن عدو در خانه آن کوزدل * او شد اطفال را گردن گسل
 تو هر از پیرون بدی با دیگران * و اندرون خوش گشته با نفس گران
 خود عدوت اوست قدش می دهی * وز برون تهمت بهر کس می نهی
 ۱۱۲۰ همچو فرعون تو کور و کوزدل * با عدو خوش بی گناهان را میل
 چند فرعونان کشتی بی جرم را * می سازی مرتن پُر غم را
 عقل او بر عقل شاهان می فزود * حکم حق بی عقل و کورش کرده بود
 مهر حق بر چشم و بر گوش رخرد * گر فلاطونست حیوانش کند
 حکم حق بر لوح می آید پدید * آنچنانک حکم غیب بایزید

تسنیدن شیخ ابو الحسن رضی الله عنه خبر دادن ابو یزید را
 از بود او و احوال او

۱۱۲۵ همچنان آمد که او فرموده بود * بو الحسن از مردمان آنرا شنود
 که حسن باشد مرید و اتمم * درس گیرد هر صباح از تربتم

این م بر درم K. غیب آن A (۱۹۱۱)

K in the second hemistich جنگش گاه, corr. in marg. (۱۹۱۵)

و در گوش و خرد B (۱۹۲۲) و. A om. (۱۹۲۲) بآن تن B (۱۹۲۱)

Heading: A om. شیخ. AH او احوال او. ابایزید و احوال او B. ابایزید را از احوال او K. ابو یزید را و بود او

بایزید را رحمه الله از بود Bul. ابایزید را از بودن و احوال او K. ابو یزید را و بود او
 و احوال او

گفت من هر نیز خواش دیدم . وز روان شیخ این بشیدم
 هر صباحی زو نهادی سوی گور . ایستاده تا صبحی اندر حضور
 یا مثال شیخ پیش آمدی . یا که بی گفنی شکالش حل شدی
 تا یکی روزی یکم با سعاد . گورهارا برف نو پوشید بود
 توی بر تو برفها همچون علم . قبه قبه دید و شد جانش بغم
 یانکش آمد از حظیره شیخ ح . ها آنا آذغوک کی نسعی إلف
 هین بیا این سو بر آواز شتاب . عالم ار برفت روی از من مناب
 حال او زان روز شد خوب و بدید . آن عجایب را که اول شنید

رقعه دیگر نوشتن آن غلام پیش شاه چون جواب آن رقعۀ
 اول نیافت،

نامۀ دیگر نوشت آن بدگان . پُر زشیع و نفیر و پُر فغان
 که یکی رقعۀ نیشتم پیش شه . اے عجب آنجا رسید و یافت ره
 آن دگرا خواند هم آن خوب خد . هم نداد اورا جواب و تن بسزد
 خُشک و آورد اورا شهریار . او مکرر کرد رقعۀ پنج بار
 گفت حاجب آخر او بند شاست . گر جوابش بر نویسی هم رواست
 از شهباز تو چه کم گردد اگر . بر غلام و بند اندازے نظر
 گفت این سہلست اما احقست . مرد احق زشت و مردود حقست
 گرچه آمرزم گناه و زلتش . هم کند بر من سرایت علتش

(۱۹۳۶) ABK حضیره . (۱۹۳۶) BUL گفن .

حال او آن روز شد خوف بدید A (۱۹۳۴) . عالم از برفت B Bul. (۱۹۳۶)

Heading: A نوشتن . B نزد شاه .

نوشتن B (۱۹۳۶) . نیست BUL . رقعۀ دیگر ABH (۱۹۴۵)

از شنشاهی چه کم B (۱۹۴۰)

اصد کس از گَزِگینِ ہمہ گَزِگین شوند . خاصہ این گَزِ خبیث ناپسند
 گَزِ کم عقلی مبادا گسرا . شُومر او بی آب دارد ابررا
 ۱۱۴۰ نم نبارد ابر انہ شومی او . شہر شد ویرانہ انہ بوی او
 از گِر آن احقان طوفانِ نوح . کرد ویران عالمی را در فُضوح
 گفت پیغمبر کہ احق ہرک ہست . او عدو ماست و غولِ رہزنت
 ہرک او عاقل بود او جانِ ماست . رُوح او و رِج او رِیحانِ ماست
 عقل دُشنام دہد من راضیم . زَانک فیضی دارد از فیاضیم
 ۱۱۵۰ نبود آن دُشنام او بی فایہ . نبود آن مہمانیش بی مایہ
 احق ار حلو نہد اندر لبم . من از آن حلوی او اندر تبم
 این یقین دان گر لطیف و روشنی . نیست بوسہ کونِ خرا چاشنی
 سُبُلنت کند بی فایہ . جامہ از دیگش سبہ بی مایہ
 مایہ عقلست فی نان و شوی . نور عقلست ای پسر جانرا یغذی
 ۱۱۶۰ نیست غیر نور آدمرا خورش . از جُز آن جان نیابد پُرورش
 زین خورشہا اندک اندک باز بر . کین غذای خر بود نہ آنِ خر
 تا غذای اصل را قابل شوی . لقمہای نوررا آکل شوی
 عکسِ آن نورست کین نان نان شدست . فیضِ آن جانست کین جان جان شدست
 چون خوری یکبار از ماکولِ نور . خاکِ ریزی بر سر نان و تنور
 ۱۱۷۰ عقل دو عقلست اولِ مَکسبی . کہ در آموزی چو در مکتب صبی

ازین شومی A. م. نبارد A (۱۱۴۰). خبیث عقل بند ABH (۱۱۴۱).

منودن پیغامبر علیہ السلام عاقلرا: After this verse K has the Heading: (۱۱۴۶)

و نکویدن احقرا.

عقل رہزنت A. و. K. پیغامبر ABGCHK (۱۱۴۷).

B om. (۱۱۵۲). B om. (۱۱۵۱). رُوح او GH. روح او و راح او B (۱۱۴۸).

Bul. غذا. Bul. غذا. K. غذی A. شوی Bul. (۱۱۵۴). B om. (۱۱۵۲).

غذای A Bul. (۱۱۵۷). غذای A Bul. (۱۱۵۶). نیاید A (۱۱۵۵).

Bul. om. یکبارہ A (۱۱۵۶). فیضِ آن نورست AB Bul. (۱۱۵۸).

از کتاب و اوستاد و فکر و ذکر . از معانی و علوم خوب و بکر
 عقل تو افزون شود بر دیگران ، لیک تو باشی زیر حفظ آن گران
 لوح حافظ باشی اندر دُور و گشت . لوح محفوظ اوست کو زین در گذشت
 عقل دیگر بخشش یزدان بود . چشمه آن در میان جان بود
 ۱۹۶۵ چون زبینه آب دانش جوش کرد . نه شود گند نه دیرینه نه زرد
 و رزم تبّعث بود بسته چه غم . کوهی جوشد زخانه دمر بدم
 عقلی تحصیل مثال جویها . کآن رود در خانه از کویها
 راه آبش بسته شد شد بی نوا . از درون خوشتن جوی چشمه را

قصه آنک کسی بکسی مشورت می کرد گفتش مشورت با
 دیگری کن که من عدوی توام ،

مشورت و کرد شخصی با کسی . کز تردد با رهد وز مخفی
 ۱۹۷۰ گفت ای خوش نام غیر من بجو . ماجرای مشورت با او بگو
 من عدوم مرا با من مپیچ . نبود از رای عدو پیروز هیچ
 رو کسی جو که ترا او هست دوست . دوست بهر دوست لاشک خیر جوست
 من عدوم چاره نبود کز منی . کز رور با تو نهایم دشمنی
 حاری از گرگ جستن شرط نیست . جستن از غیر محل ناجستنیست
 ۱۹۷۵ من ترا بی هیچ شکی دشمنم . من ترا کجی ره نهایم ره زسم
 هرک باشد هم نشین دوستان . هست در گلخن میان بوستان

خوب بکر K. اوستا B. اوستاد و before A om. (۱۹۶۱)

(۱۹۶۶) A om. (۱۹۶۵) A om. Bul. om. و. Bul. دو گذشت. (۱۹۶۲)

Heading: B مشورت. AHK Bul. قصه آنکس کی با دیگری مشورت B.

AB گفت. AK om. مشورت after گفتش.

کوترا A (۱۹۷۲) . ای خوش یار غیر Bul. (۱۹۷۰)

هرک با دشمن نشیند در زمن . هست او در بوستان در گونین
 دوست را مآزار از ما و منت . تا نگردد دوست خصم و دشمن
 خیر کن با خلق بهر ایزد . یا براسِ راحت جانِ خودت
 ۱۹۸ تا هماره دوست بینی در نظر . در دلت نآید زکین ناخوش صُور
 چونک کرده دشمنی پرهیز کن . مشورت با یارِ پنهانگیر کن
 گنت می دانم ترا اے بُوَالْحَسَن . که توی دیرینه دشمن دارِ من
 لیک مردمِ عاقلی و معنوی . عقل تو نگذاردت که کُز روی
 طبع خواهد تا کشد از خصم کین . عقل بر نفس است بند آهین
 ۱۹۹ آید و منعیش کند و داردش . عقل چون شهنشست در نیک و بدش
 عقل ایمانی چو شهنشست عادلست . پاسبان و حاکم شهر دلت
 همچو گربه باشد او بیدار هوش . دزد در سوراخ ماند همچو موش
 در هر آنجا که بر آرد موش دست . نیست گربه یا که نقش گربه است
 گربه چه شیر شیرافکن بود . عقل ایمانی که اندر تن بود
 ۲۰۰ غُرّه او حاکمِ درندگان . نعره او مانعِ چرندگان
 شهر پُردزدنت و پُر جامه گئی . خواه شهنشست باش گو و خواه نی

امیر کردن رسول علیه السلام جوان هذیلی را بر سرپه که در آن
 پیران و جنگ آزمودگان بودند،

بک سرپه می فرستادی رسول . بهر جنگ کافر و دفع قُضول
 یک جوانی را گزید او از هذیل . میر لشکر کردش و سالارِ خیل
 اصلِ لشکر بی گمان سرور بود . قوم بی سرور تن بی سر بود
 ۲۰۱ این همه که مرده و پژمرده . زان بود که ترکِ سرور کرده

از کسل وز بخل وز ما و منی • ی‌گفتی سر خویش را سر ی‌گفتی
 همچو استوره که بگریزد زیار • او سر خود گیرد اندر کوهسار
 صاحبش در پی دوان کای خیره سر • هر طرف گرگست اندر قصد خر
 گر ز چشم این زمان غایب شوی • پیش آید هر طرف گرگ قوی
 ۲۰۰۰ استخوانت را بخایند چون شکر • که نبینی زندگانی را دگر
 آن مگر آخر بهانی از علف • آتش این بی‌هیزی گردد تلف
 هین بگریز از تصرف کردنم • و نه گرانی بیار که جانت منم
 تو ستوره م که نفست غالبست • حکم غالب را بود اے خودپرست
 خر نخواندت اسب خواندت ذوالجلال • اسب تازی را عرب گوید تعال
 ۲۰۰۵ مبر آخر بود حق را مصطفی • بهر استوران نفس پر جنا
 قل تعالوا گشت از جذب گرم • تا ریاضستان دم من رایضم
 نفسهارا تا مروّض کرده‌ام • زین ستوران بس لکدها خورده‌ام
 هر کجا باشد ریاضت باره • از لکدها اش نباشد چاره
 لاجرر اغلب بلا بر انبیاست • که ریاضت دادن خامان بلاست
 ۲۰۱۰ سُکسانید از کم یُرغا روید • تا یواش و مرکب سلطان شوید
 قل تعالوا قل تعالوا گفت رب • ای ستوران رمید از ادب
 گر نیایند اے نبی غمگین مشو • زان دو بی تمکین تو پُر از کین مشو
 گوش بعضی زین تعالوها گشت • هر ستوری را صطیل دیگرست
 منہزم گردند بعضی زین ندا • هست هر اسبی طویل او جدا
 ۲۰۱۵ منقبض گردند بعضی زین قصص • زانک هر مرغی جدا دارد فنص
 خود ملایک نیز ناهمتا بُدند • زین سبب بر آسمان صف صف شدند

خویش را شه ی‌گفتی A (۱۹۶۶)

از پی Bul. (۱۹۶۸)

گرگی B (۱۹۶۶)

بی علف Bul. (۲۰۰۱)

خواند ذوالجلال Bul. (۲۰۰۴)

نفسی A. آخر Bul. (۲۰۰۵)

و. om. A. یورغا روید Bul. (۲۰۱۰)

کودکان گرچه يَك مکتب دارند . در سَبَقِ هَر يَك زِيَك بالاترند
 مَشْرِفِي و مَقْرِفِي را حَسَّاسَت . مَنَصِب ديدار، حَق، چشم راست
 صد هزاران گوشه‌ها گر صف زنند . جِلَه مَخْطَا جَانِ چَم، روشنند
 ۲۰۲۰ باز صفِ گوشه‌ها مَنَصِبِي . در سَمَاعِ جان و اَخْبَار و نَبِي
 صد هزاران چشم را آن راه نيست . هَبِج، چشَمِي از سَمَاع آگاه نيست
 همچنين هَر حَق يَك يَك و شَمَر . هَر يَكِي مَعزُول از آن کارِ دگر
 پنج حَق، ظاهِر و پَنج اندرون . ده صف اند اندر قِيَامِ الصَّافُون
 هر کسي کو از صفِ دين سَرگِشْت . يَرود سَوِي صَفِي کَانَ و اِيس است
 ۲۰۲۵ تَو زَگَنَتَار، تَعَالَوْا کَم مَكْن . کِيَمَاي بَس شَگَرِغَسْت اين سَخَن
 گَرِيسِي گَرَدَد زَگَنَتَارَت نَفِير . کِيَمِيَارَا هَبِج از وي وَا مِگِير
 اين زمان گَر بَسْت نَفْس، سَاخَرَش . گَنَتِ تَو سَوَدَش کَنَد در آخَرَش
 قُلْ تَعَالَوْا قُلْ تَعَالَوْا اِي غَلَامَ . هِن كِه اِنْ اَللّٰهُ يَدْعُو لِلسَّلَام
 خواجه باز آ از مَنِي و از سَرِي . سَرَوَرِي جُو کَم طَلَب کَن سَرَوَرِي

اجتهاد کردن معترضی بر رسول عليه السلام بر امير کردن آن هذيلي،

۲۰۳۰ چون پَيَمَبَر سَرَوَرِي کرد از هُذَيْل . از بَرَايَ لَشْكَرِ مَنصُور خَیَل
 بُو الْفَضُولِي از حَسَد طاقت نداشت . اَعْتَرَاض و لَا تُسَلِّم بِمَر فَرَاشْت
 خَلْق را بَشْگَر کِه چُون ظَلَمَانِي اند . در مَنَاعِ فَانِي چُون فَانِي اند

دیدار حَقِي B (۲۰۱۸) . هَر يَك زَمَر A (۲۰۱۷)

as in text. GH. (اخبار نَبِي ABH Bul. (۲۰۲۰)

as in-text. GH. در صف اند ABK, Bul. (۲۰۲۲)

يَدْعُو وَالسَّلَام A. يَدْعُو BH (۲۰۲۸) . اين زمان گَر بَسْت Bul. (۲۰۲۷)

آن AB om. در اَمِير Bul. اَعْرَاضِي کردن معترضی A Heading

از تکبر جمله اندر تفرقه . مُرده از جان زنده اندر مَحَرَقَه
 این عجب که جان بزدان اندرست . و آنکهی مناج زدنانش بدست
 ۲۰۳۵ پای تا سر غرقِ سرگین آن جوان . و زنده بر دامنش جوی روان
 دایم پهلوتو بپهلوی بی قرار . پهلوی آرامگاه و پُشتِ دار
 نور پنهانست و جُست و جُو گواه . کز گزافه دل نمی جوید پناه
 گر نبودی حبسِ دنیا را مَناس . نه بُدی وحشت نه دل جُستی خلاص
 وحشت همچون موکل می کشد . که بچوای ضالّ منہاج رُشد
 ۲۰۴۰ هست منہاج و نهان در مکنُست . یافتش رهنِ گزافه جستنست
 تفرقه جویان جمع اندر کین . تو درین طالب رخِ مطلوب بین
 مردگان باغ بر جُسته زین . کآن دهنده زندگی را فهم کن
 چشم این زندانیان هر دم بدر . گئی بُدی گر نبستی کس مژده ور
 صد هزار آلودگان آب جو . گئی بُدندی گسر نبودی آب جو
 ۲۰۴۵ بر زمین پهلوترا آرام نیست . دان که در خانه لعاف و بسترست
 بی مفرگاه نباشد بی قرار . بی خُمار اشکن نباشد این خُمار
 گفت نه نه یا رسول الله مکن . سرور لشکر مگر شیخ کهن
 یا رسول الله جوان ار شیرزاد . غیر مرد پیر سرلشکر مباد
 هم تو گفتستی و گفت تو گوا . پیر باید پیر باید پیشوا
 ۲۰۵۰ یا رسول الله درین لشکر نگر . هست چندین پیر و از وی پیشتر
 زین درخت آن برگ زر دش را مبین . سیبهای پُخته اورا بچین
 برگهای زرد او خود گئی تبیست . این نشان پُختگی و کاملیست

۲۰۴۸) H می دل . ۲۰۴۹) H همچو .

۲۰۴۴) A کس ندیدی گر نبودی .

۲۰۴۵) Dul. B. K. Bul. پستریست . GH. زنانه در خانه .

۲۰۴۶) A bis. بی for بی and نه مفرگاهی .

۲۰۵۰) AH Bul. om. و .

برگَر زرد ریش و آن موی سپید • بهر عقل پخته می‌آرد نوید
 برگه‌ای نو رسیده سبزه‌زار • شد نشان آنک آن میوه‌ست خار
 ۲۰۵۵ برگَر بی‌برگی نشان عارفیست • زردی زر سرخ‌رویی صارفیست
 آنک او گل عارضت از نو خطست • او بهکتب‌گاه مخبر نو خطست
 حرفهای خط او کژمژ بود • مزین عقلت اگر تن و دود
 پای پیر از سُرعت ارچه باز ماند • یافت عقل او دو پر بر اوج راند
 گر مثل خواهی بمغفّر در نگر • داد حق بر جای دست و پاش پر
 ۲۰۶۰ بگذر از زر کین سخن شد مُحْتَجِب • همچو سیاب این دلم شد مُضْطَرِب
 زاندر و نم صد خوش، خوش نفس • دست بر لب می‌زند یعنی که بس
 خامی بمرست و گفتن همچو جو • بحر می‌جوید ترا جورا بحر
 از اشارت‌های دریا سر مناب • خشم کن و الله اعلم بالصواب
 همچنین پیوسته کرد آن بی‌ادب • پیش پیغمبر سخن زان سرد لب
 ۲۰۶۵ دست می‌دادش سخن او بی‌خبر • که خبر هرزه بود پیش نظر
 این خبرها از نظر خود نایست • بهر حاضر نیست بهر غایبست
 هرك او اندر نظر موصول شد • این خبرها پیش او معزول شد
 چونك با معشوق گشتی م‌نشین • دفع کن دلالگانرا بعد ازین
 هرك از طفلی گذشت و مرد شد • نامه و دلاله بروی سرد شد
 ۲۰۷۰ نامه خواند از پی تعلیم‌ها • حرف گوید از پی تنهیم‌ها
 پیش بینایان خبر گفتن خطاست • کان دلیل غفلت و نقصان ماست
 پیش ینا شد خموشی نفع تو • بهر این آمد خطاب اُیْصُنُوا

(۲۰۵۴) In ABH this verse follows v. ۲۰۵۵, corr. in H. In Bul. it follows v. ۲۰۵۱. (۲۰۵۴) A . . این میوه‌ست . .

(۲۰۵۵) K Bul. سرخ روی . . صرغیست . . ABK Bul.

(۲۰۵۶) Bul. for از . . Bul. او بهکتب‌های غیر . . ABGHK (۲۰۶۱) پیغامبر .

(۲۰۶۷) A . . هرك را اندر . . Bul. (۲۰۷۲) پیش بینایان خوشی .

گر بفرماید بگو بر گوی خوش * لیک اندک گو دراز اندر مکش
 ور بفرماید که اندر گش دراز * همچنین شرمین بگو با امر ساز
 ۲۰۷۵ همچنین که من درین زیبا فسون * یا ضیاء الحق حُسامُ الدین کنون
 چونک کوبه می کنم من از رُشد * او بصد نوعم بگفتن می کشد
 ای حُسام الدین ضیای ذُو آنجلال * چونک می بینی چه می جوئی مقال
 این مگر باشد زحِبِ مُشْتَبِی * اِسْفِی خَمْرًا وَقُلْ لِي اِنِّهَا
 بر دهان نُسْت این در جلم او * گوش می گوید که قسم گوش کو
 ۲۰۸۰ قسم تو گرمیست نک گری و مست * گفت حرص من ازین افزون ترست

جواب گفتن مصطفی علیه السّلم اعتراض کننده را،

در حضورِ مُصْطَفَای فَنَدَخْوَ * چون زحَد بُرد آن عرب از گفت و گو
 آن شه وَالنَّجْم و سلطانِ عَیْس * لب گرید آن سردم را گفت بس
 دست می زد بهر منعش بر دهان * چند گویی پیش دانای نهان
 پیش بینا برده سرگینِ خُشْک * که بخَر این را بجایِ نافِ مُشْک
 ۲۰۸۵ بعمر را اے گنگ مغزِ گنگِ مُخ * زیرِ بینی بنهی و گویی که اُخ
 اُخ اُخی بر داشتی ای گنجِ گاج * تا که کالای بدت یابد رواج
 تا فریبی آن منامِ پالک را * آن چَریده گلشنِ افلاک را
 جلم او خود را اگرچه گول ساخت * خویشتن را اندکی باید شناخت

شرعی بگو B (۲۰۷۴) . گر بگوید هین بگو B (۲۰۷۲)

همچنان کی من AH Bul. (۲۰۷۵)

می گوید نصیب گوش B. این دم جان او A (۲۰۷۶)

Heading: Bul. مصطفی for رسول الله.

و. A om. در گفت و گو Bul. (۲۰۸۱)

و. گنگ مغز K Bul. بعمر را Bul. (۲۰۸۵)

آن چَریده ABH K has both readings. (۲۰۸۷)

دیگر را گر باز ماند امشب دهن . گربه را هر شرم باید داشتن
 ۲۰۹۰ خوبستن گر خفته کرد آن خوب قر . سخت بیدارست دستارش مَر
 چند گوی اے تجوچ بی صفا . این فسون دیو پیش مصطفی
 صد هزاران حلم دارند این گروه . هر یکی حلمی از آنها صد چوکوه
 حلمشان بیدار را ابله کند . زیرك صد چشم را گمراه کند
 حلمشان همچون شراب خوب نغز . نغز نغزك بر رُود بالای مغز
 ۲۰۹۵ مست را بین زان شراب پر شگفت . همچو فرزند مست کثر رفتن گرفت
 مرد برنا زان شراب زود گیر . در میان راه می افتد چو پیر
 خاصه این باده که از خم بلیست . نه می که مستی او یکنیست
 آنک آن اصحاب کف از نفل و نفل . سیصد و نه سال گم کردند عقل
 زان زنان مصر جای خورده اند . دستهارا شرحه شرحه کرده اند
 ۲۱۰۰ ساحران هر سکر موسی داشتند . دارا دلدار می انگاشتنند
 جعفر طیار زان می بود مست . زان گروی کرد بی خود پا و دست

قصة سبحانی ما أعظم شأنی گفتن ابو یزید قدس الله سره
 و اعتراض مریدان و جواب این مرایشانرا نه بطریق
 گفت زبان بلك از راه عیان،

با مریدان آن فقیر محشم . بایزید آمد که نك یزدان منم
 گفت مستانه عیان آن ذوفنون . لا إله إلا أنا ها فاعبدون
 چون گذشت آن حال گفتندش صباح . تو چنین گفتی و این نبود صلاح

آن for این A (۲۰۹۰)

از شراب Bul. (۲۰۹۵)

آن باده Bul. (۲۰۹۷)

از نفل نفل AH (۲۰۹۸)

Heading: A بایزید . BHK Bul. ابا یزید . ABHK Bul. om. قدس الله سره . B

گفتن زبان Bul. جواب شیخ مرایشانرا

۲۱۰۵ گفت این بار ار کم من مشغله . کارها بر من زید آن دم هله
حق منزه از تن و من یا تنم . چون چنین گویم بیايد گشتنم
چون وصیت کرد آن آزادمرد . هر مریدی کارده آماده کرد
مست گشت او باز از آن سغراق رفت . آن وصیتش از خاطر برفت
نفل آمد عفل او آواره شد . صبح آمد شمع او بیچاره شد
۲۱۱۰ عفل چون شهنشست چون سلطان رسید . شخته بیچاره در گنجی خزید
عفر سایه حق بود حق آفتاب . سایه را با آفتاب او چه تاب
چون پَره غالب شود بر آدمی . گم شود از مرد وصف مردمی
هرچ گوید آن پری گفته بود . زین سری زان آن سری گفته بود
چون پری را این دم و قانون بود . کردگار آن پَره خود چون بود
۲۱۱۵ اوی او رفته پری خود او شد . تُرك بی الهام تازی گوشه
چون بخود آید نماند يك لغت . چون پری را هست این ذات و صفت
پس خداوند پری و آدمی . از پری گئی باشدش آخر گئی
شیرگیر از خون نره شیر خورد . تو بگویی او نکرد آن باده کرد
و، سخن پردازد امر زَر کهن . تو بگویی باده گنست آن سخن
۲۱۲۰ باده را می بود این شر و شور . نور حق را نیست آن فرهنگ و زور
که ترا از تو بگل خالی کند . تو شوی هست او سخن عالی کند
گرچه قرآن از لب پیغمبرست . هرک گوید حق نگفت او کافرست
چون همای بی خودی پرداز کرد . آن سخن را بایزید آغاز کرد

این وصیتش A (۲۱۰۸) . در من زید AHK . بکم این مشغله BK Bul. (۲۱۰۵)

as in text, GH شود (۲۱۱۲) . نقل K in marg. (۲۱۰۶)

Bul. زین پری زان آن سری A . گفته شود Bul. in the first hemistich (۲۱۱۴)

زان سری زان این سری D . زین سری گر زان سری

از پری کی باشد آخر در کی A om. H (۲۱۱۷) . A om. (۲۱۱۶)

Bul. - باده را چون بود Bul. (۲۱۲۰) . و در سخن بر دارد A (۲۱۱۹)

پیغامبرست AGHK (۲۱۲۲)

عقل را سبک تحبیر در ربود * زان قوی تر گشت کاؤل گنته بود
 ۲۱۲۵ نیست اندر جبهه ام إِلَّا خدا * چند جویی بر زمین و بر سها
 آن مریدان جمله دیوانه شدند * کاردها در جسم پاکش می زدند
 هر یکی چون ملحدان برگزیده کو * کارد می زد پیر خود را بی ستوه
 هرک اندر شیخ تبغی می خلبید * بازگونه از تن خود می درید
 يك اثر نه بر تن آن ذو فنون * و آن مریدان خسته و غرقاب خون
 ۲۱۲۶ هرک او سوی گلویش زخم بُرد * خلق خود پیریه دید و زار مُرد
 و آنک او را زخم اندر سینه زد * سینه اش بشکافت و شد مرده ابد
 و آن که آگه بود از آن صاحب قران * دل ندادش که زند زخم گران
 نیم دانش دست او را بسته کرد * جان بُرد إِلَّا که خود را خسته کرد
 روز گشت و آن مریدان کاسته * نوحها از خانه شان برخاسته
 ۲۱۲۷ پیش او آمد هزاران مرد و زن * کای دو عالم درج در يك پهرن
 این تن تو گر تن مژدم بُدی * چون تن مردم ز خنجر گم شدی
 باخودی با بی خودی دوچار زد * باخود اندر دیده خود خار زد
 ای زده بر بیخودان تو ذو آلفار * بر تن خود می زنی آن هوش دار
 ز آنک بی خود فانیست و ایمنست * تا ابد در ایمنی او ساکنست
 ۲۱۲۸ نقش او فاف و او شد آینه * غیر نقش رُوی غیر آنجای نه
 گر کنی تُف سوی رُوی خود کنی * ور زنی بر آینه بر خود زنی
 ور ببینی رُوی زشت آن م توی * ور ببینی عیسی و مریم توی
 او نه اینست و نه آن او ساده است * نقش تو در پیش تو بنهاده است
 چون رسید اینجا سخن لب در نیست * چون رسید اینجا قلم درهم شکست

در زمین BK Bul. (۲۱۲۵) . قوی تر بود A (۲۱۲۴)

(۲۱۲۸) B om. (۲۱۲۷) B om. . تیغها بر جسم B (۲۱۲۶)

تا زند B (۲۱۲۲) . در تن B (۲۱۲۹)

عیسی مرم AB Bul. (۲۱۲۲)

لب ببند ارچه فصاحت دست داد * در مزن وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِالرَّشَادِ
 بر کنار بای ای مست مدام * پست بنشین یا فرود آ وَالسَّلَام
 هر زمانی که شدی تو کامران * آن دم خوش را کنار بام دان
 بر زمان خوش هراسان باش تو * همچو گنجش خفیه کن نه فاش تو
 تا نیاید بر و لا ناگه بلا * ترس ترسان رو در آن مکن هلا
 تزی جان در وقت شادی از زوال * زان کنار بام غیبست ارتحال
 گر نمی بینی کنار بام راز * روح می بیند که هستش اهتزاز
 هر نکالی ناگهان کان آمدست * بر کنار کنگره شادی بدست
 جز کنار بام خود نبود سقوط * اعنبار از قوم نوح و قوم لوط

بیان سبب فصاحت و بسیارگویی آن فضول بخدمت رسول علیه السلام،

پرتو مستی بی حد نبی * چون بزده مست و خوش گشت آن غبی
 لاجرم بسیارگو شد امر نشاط * مست ادب بگذاشت آمد در خُباط
 نه همه جا بی خودی می کند * بی ادب را قی چنان تر می کند
 گر بود عاقل نیکوتر می شود * ور بود بدخوی بتر می شود
 لیک اغلب چون بدند و ناپسند * بر همه قرا محرم کرده اند

کار بام AH (۲۱۴۶)

بر نیاید A (۲۱۴۹)

(۲۱۵۰) In AH vv. ۲۱۵۰ and ۲۱۵۱ are transposed, corr. in II.

Heading: Bul. فصاحت. B om. و بسیارگویی.

(۲۱۵۴) A Bul. om. و. D خوش شد

(۲۱۵۵) BH و آمد

(۲۱۵۶) D بتر می کند

(۲۱۵۷) A بدتر می شود. K Bul. و. و بود دیوانه B. نیکوتر A. و بود عاقل

بیان رسول علیه السّلم سبب تفضیل و اختیار کردن او آن هذیلی را بامیری و سرلشکری بر پیران و کاردیدگان

حُکمِ اغلبِ راست چون غالب بَدَند * تبخرا از دستِ رهنِ بَسَقَدند
 ۲۱۶۰ گفت پیغمبر که ای ظاهرنگر * تو مینِ اورا جوان و بی هنر
 ای بسا ریشِ سیاه و مَرَدُ پیر * ای بسا ریشِ سپید و دلِ چو قیر
 عقلِ اورا آزمودم بارها * کرد پیری آن جوان در کارها
 پیر پیر، عقل باشد اے پسر * نه سپیدئِ موی اندر ریش و سر
 از بلیس او پیرتر خود کُی بود * چونا عقلش نیست او لاشئِ بود
 ۲۱۶۵ طفل گیرش چون بود عیسی نَفَس * پالک باشد از غُرور و از هوس
 آن سپیدئِ مَو دلیلی بُختگیست * بیش چشمِ بسته کش کوتاه تگیست
 آن مَلّحد چون نداند جز دلیل * در علامت جوید او دایم سیل
 بهیر او گفتم که تدبیرا * چونک خواهی کرد بگزین پیرا
 آنک او از برده تقلید جَست * او بنورِ حق ببیند آنچ هست
 ۲۱۷۰ نورِ پاکش بی دلیل و بی بیان * پوست بشکافد در آید در میان
 پیشِ ظاهرین چه قلب و چه سَره * او چه داند چیست اندر قُوصره
 اے بسا زَرِ سیه کرده بدُود * تا رهد از دستِ هر دزدی حُود
 اے بسا ریشِ زَرانده بَزَر * تا فروشد آن بعقلِ مُخَصَّر
 ما که باطنینِ جمله کُثوریم * دل بسینیم و بظاهر نگریم

Heading: A بر سر پیران.

(۲۱۵۹) AH چون اغلب بدند، corr. in H. In B Bul. this verse precedes the Heading.

(۲۱۶۰) ABGHK پیغامبر. AB که ای for کای. A Bul. om. و.

(۲۱۶۱) G مَرَدُ as in text. Bul. وی بسا ریش سپید. B وی بسا ریش سپید.

(۲۱۶۵) AH روز هوس. (۲۱۶۸) که این تدبیرا. Bul. (۲۱۶۶) ببیند هر چه هست.

(۲۱۷۲) تا فروشد. B Bul. دزد حود. D (۲۱۷۳) دزد و حود. A (۲۱۷۲)

۲۱۷۵ قاضیانی که بظاهر می‌تنند * حکم بر آشکالِ ظاهر می‌کند
چون شهادت گفت و ایمانی نمود * حکم او مؤمن کند این قور زود
بس منافق کاندین ظاهر گریخت * خونِ صد مؤمن پنهانی بر بخت
جهد کن تا پیر عقل و دین شوی * تا چو عقلِ کل تو باطنین شوی
از علم چون عقلِ زیبا رو گشاد * خلعتش داد و هزارش نام داد
۲۱۸۰ کمترین زان نامهای خوش نفس * اینک نبود هیچ او محتاج کس
گر بصورت و نماید عقل رو * تیره باشد روز پیش نور او
ور مثالِ احق پیدا شود * ظلمتِ شب پیش او روشن بود
حکو زشبِ مظلم‌تر و تاری‌ترست * لیک خفاش شفی ظلمت خرسست
اندک اندک خوی کن با نور روز * ورنه خفاشی بمانی بی فروز
۲۱۸۵ عاشق هر جا شکال و مشکلیست * دشمن هر جا چراغِ مُقْبِلِست
ظلمتِ اشکال زان جوید دلش * تا که افزون‌تر نماید حاصلش
تا ترا مشغول آن مشکل کند * وز نهاد زشتِ خود غافل کند

علامت عاقل تمام و علامت نیم‌عاقل و مرد تمام و نیم‌مرد
و علامت شقی مغرور لاشی،

عاقل آن باشد که او با مشغله‌است * او دلیل و پیش‌وای قافله‌است
پیش‌رو نورِ خودست آن پیش‌رو * تابعِ خویش است آن بی‌خویش‌رو
۲۱۹۰ مؤمن خویش است و ایمان آورد * هم بدان نوری که جانش زو چرید
دیگری که نیم‌عاقل آمد او * عاقلی را دید خود داند او

(۲۱۷۷) Bul. منافق. (۲۱۸۲) A روشن شود، with رسول in marg.

(۲۱۸۵) Bul. نه چون خفاش مانی. AB با unpointed. تا نور روز.

Heading: B om. تمام after عاقل K Bul. om. علامت before نیم‌عاقل.

(۲۱۸۸) B با مشغله‌ست. (۲۱۹۰) A زان چرید B.

دست در وی زد چو کور اندر دلیل . تا بدو بینا شد و چُست و جلیل
و آن خری کز عقل جوئگی نداشت . خود نبودش عقل و عاقل را گذاشت
ره نداند نه کثیر و نه قلیل . ننگش آید آمدن خلف دلیل
۲۱۹۰ می‌رود اندر بیابان دراز . گاه لنگان آید و گاهی بنواز
شع نه تا پیش‌روی خود کند . نیم‌شمعی نه که نوری گد کند
نیست عیش تا دم زن زنده . نیم‌عقلی نه که خود مرده کند
مرده آن عاقل آید او تمام . تا بر آید از نشیب خود بیمار
عقل کامل نیست خود را مرده کن . در پناه عاقلی زنده سخن
۲۲۰۰ زنه نی تا همت عیبی بود . مرده نی تا دمگه عیبی شود
جان کورش گام هر سو می‌نهد . عاقبت نخود ولی بر می‌چنهد

قصه آن آبگیر و صیادان و آن سه ماهی یکی عاقل و یکی نیم‌عاقل
و آن دگر مغرور و ابله مغفل لاشی و عاقبت هر سه ،

قصه آن آبگیرست ای عنود . که درو سه ماهی اشگرف بود
در کیله خواند بائی لیلک آن . قشیر قصه باشد و این مغز جان
چند صیادی سوی آن آبگیر . برگزشتند و بدیدند آن ضمیر
۲۲۰۵ پس شناسیدند تا دام آورند . ماهیان واقف شدند و هوشمند
آنک عاقل بود عزم راه کرد . عزم راه مشکل ناخواه کرد
گفت با اینها ندارم مشورت . که یقین ستم کنند از مقدرت

دمی زنه ۱. (۲۱۹۷) . لنگان از پس A . بیابانی A . می‌دود H (۲۱۹۵)

خود پدام A (۲۱۹۸)

دمگه عیبی بود Bul . دمگه A (۲۲۰۰)

Heading: ABHK om. آن before آبگیر . A om. سه . K om. و before نیم‌عاقل .

AK om. و before دگر . Bul. مغرور ابله و مغفل .

وین مغز AH . صورت قصه برد وین مغز جان BK (۲۲۰۴)

بهر زاد و بود بر جانفشان تند . کاهلی و جهلشات بر من زند
 مشورت را رتند باید نکو . که ترا زند کند و آن زند گو
 ۲۲۱۰ اے مسافر با مسافر رای زن * زآنک پایت لنگ دارد رای زن
 از قمر حب الوطن بگذر مه ایست . که وطن آن سوست جان این سوی نیست
 گر وطن خواهی گذر زان سوی شط * این حدیث راست را کم خوان غلط

سر خواندن وضو کننده اوراد وضورا،

در وضو هر عضو را وردی جدا . آمدست اندر خبر بهر دعا
 چونک استلشاف بینی کنی . بوی جنت خواه از رب غنی
 ۲۲۱۰ تا ترا آن بگشاید سوی جهان . بوی گل باشد دلیل گلستان
 چونک استنجا کنی ورد و سخن . این بود یا رب تو زیم پاک کن
 دست من اینجا رسید اینرا بشت . دستم اندر شستن جانست سست
 ای ز تو گس گشته جان ناگهان . دست فضل تست در جانها رسان
 حفر من این بود کردم من لثیم . زان سوی حدرا نقی کن ای کریم
 ۲۲۲۰ از حدث شستم خدایا پوست را . از حوادث تو بشو این دوست را

کاهلی جهلشان A (۲۲۰۸)

۱) حدیث که حب الوطن من الايمان After this verse K has the Heading:

Heading: BK Bul. سر بازگوته for

و جان A (۲۲۱۱)

آن سوی B Bul. که وطن A (۲۲۱۲)

Bul. دلیل گلستان, and so corr. in K. (۲۲۱۵)

A Bul. ورد سخن B. یا رب ازیم (۲۲۱۶)

من کردم لثیم A (۲۲۱۹)

شخصی بوقت استنجا می گفت اللهم ارحني رايحة الجنة بجای آنك
 اللهم اجعلني من التوابين واجعلني من المتطهرين كه
 وِرد استنجاست و وِرد استنجارا بوقت استنشاق می گفت عزیزی
 بشنید و این را طاقث نداشت،

آن یکی در وقت استنجا بگفت . كه مرا با بوي جنت دار جنت
 گفت شخصی خوب وِرد آورده . ليك سوراخ دعا گم كرده
 این دعا چون وِرد بینی بود چون . وِرد بینی را تو آورده بكون
 رايحة جنت زبني يافت خر . رايحة جنت گي آيد از دُسر
 ۲۲۲۵ ای تواضع برده پیش ابلهان . وی تكبر برده تو پیش شهان
 آن تكبر بر خسان خوبست و جُست . هين مرو معكوس عكش بند نُست
 از پي سوراخ بینی رُست گل . بو وظیفه بینی آمدای عتل
 بوي گل بهر مشامت ای دلیر . جای آن بو نیست این سوراخ زیر
 گي از اینجا بوي خلد آید ترا . بو ز موضع جو اگر باید ترا
 ۲۲۲۶ همچین حُب الوطن باشد دُرست . تو وطن بشناس ای خواجه نُخست
 گفت آن ماهی زیرك ره گُسم . دل زرای و مشورشان بر گُتم
 نیست وقت مشورت هين راه كن . چون علی تو آه اندر چاه كن

Heading: A om. آنك. Bul. om. را. K می گفت بوقت استنجا.

B و این بازگوته را طاقث. Bul. و آنرا طاقث.

G كم آيد، corr. in marg. (۲۲۲۴)

A (۲۲۲۵) برده پیش تو شهان.

BK کرده تو پیش شهان. corr. in K. Bul. در پیش شهان.

Bul. رسته گل. (۲۲۲۷)

H in the first hemistich: و (۲۲۲۸)

گلزار و سیر. corr. in marg., and so A, which has گلزار و سیر.

A om. و. (۲۲۲۹) B جوی اگر.

تَحَرَّمِ آن آه کم یابست بس . شب رَو و پنهان رَوی کن چون عَسَس
 سوی دریا عزم کن زین آبگیر . بحر جَو و تَرَك این گردآب گِیر
 ۲۲۳۹ سینه را پا ساخت و رفت آن حَذُور . از مقام با خطر تا بحرِ نور
 هب چو آهو کز پی او سگ بود . می دود تا در تنش يك رگ بود
 خوابِ خرگوش و سگ اندر پی خطاست . خواب خود در چشم ترسند بجاست
 رفت آن ماهی رم دریا گرفت . راه دُور و پهنه پنهان گرفت
 و نجوها بسیار دید و عاقبت . رفت آخر سوسه امن و عاقبت
 ۲۲۴۰ خویشتن افکند در دریای ژرف . که نیابد حد آنرا هیچ طَرَف
 پس چو صیادان بیاوردند دام . نیم عاقل را از آن شد تلخ کام
 گفت اه من قوت کردم فرصه را . چون نگشتم هم آن ره را
 ناگهان رفت او ولیکن چونك رفت . و بیاستم شدن در پی بَقَت
 برگزیده حسرت آوردن خطاست . باز نآید رفته یاد آن هب است

قصه آن مرغ گرفته کی وصیت کرد کی برگزیده پشیمانی

مخور تدارك وقت اندیش و روزگار مبر در پشیمانی،

۲۲۴۱ آن یکی مرغی گرفت از مکر و دام . مرغ او را گفت ای خواجه مُبار
 تو بسی گاوای و میشان خورده . تو بسی اشتر بقران کرده
 تو نگشتی سیر زانها در زمین . هر نگردي سیر از اجزای من

شهر و Bul. و پس AH (۲۲۴۲)

و. A. om. A. روی دریا (۲۲۴۸) Bul. کرد (۲۲۴۹)

corr. چون نگشتم همه عاقل چرا ABH. آه من Bul. گفت آه فوت B (۲۲۴۲)

in marg. H.

حسرت آوردن A (۲۲۴۴) Bul. چون برفت (۲۲۴۳)

در پشیمانی مبر B. پشیمان مخور K. گرفته و وصیت کردن او که B. Heading:

م. نکرده سیر A (۲۲۴۷) مرغك او را گفت B (۲۲۴۵)

هل مرا تا كه سه پندت بر دهر . تا بدانی زیرکم یا ابله
 اول آن پند هر در دست تو . ثانی بر دیوار K .
 ۲۲۵۰. و آن سوم پندت دم من بر درخت . که ازین سه پند. گردی نیک بخت
 آنچ بر دست است اینست آن سخن . که محالی را ز کس باور مکن
 بر گفش چون گشت اول پند زفت . گشت آزاد و بر آن دیوار رفت
 گشت دیگر بر گذشته غم بخور . چون ز تو بگذشت زان حسرت مبر
 بعد از آن گفش که در جسم کتیم . ده دیرمنگست يك دُر یتیم
 ۲۲۵۵. دولت تو بخت فرزندان تو . بود آن گوهر بحق جان تو
 فوت کردی دُر که روزی ات نبود . که نباشد مثل آن دُر در وجود
 آن چنانک وقتی زادن حمله . ناله دارد خواجه شد در غلبه
 مرغ گفش فی نصیحت کردست . که مبادا بر گذشته دی غمت
 چون گذشت و رفت غم چون میخوری . یا نکرده فهم پندم یا گریه
 ۲۲۶۰. و آن دوم پندت بگفتم کز ضلال . هیچ تو باور مکن قول محال
 من نیم خود سه دیرمنگ ای اسد . ده درم سنگ اندرونم چون بود
 خواجه باز آمد بخود گفتا که هین . باز گو آن پند خوب سومین
 گفت آری خوش عمل کردی بدان . تا بگویم پند ثالث رایگان
 پند گفت با جهول خوابناک . تخم افکندن بود در شوره خاك
 ۲۲۶۵. چاك حنق و جهل نپذیرد رفو . تخم حکمت کم دهش ای پندگو

تا بدان که زیرکم A (۲۲۴۸)

ثانی بر دیوار K . بر دست تو . ABHK Bul. اول آن پندت دم B (۲۲۴۹)

حسرت مبر A (۲۲۵۲) . در گفش B (۲۲۵۲) . و آن سیم A (۲۲۵۰)

بحق آن جان تو A . احتشام تو و فرزندان تو B (۲۲۵۵)

در کی روزی ات A (۲۲۵۶)

و آن دوم پندت بگفتم ای جمال B . و آن دوم پندت که گفتم از ضلال A Bul. (۲۲۶۰)

که گفتم H . A (۲۲۶۱) for ده A .

پند حکمت B (۲۲۶۵) . آخرین B . سومین A (۲۲۶۲)

چاره اندیشیدن آن ماهی نیم عاقل و خود را مرده کردن،

گفت ماهی: دگر وقتِ بلا • چونک ماند از ساسهٔ عاقل جدا
کو سوی دریا شد و از غم عینی • قوت شد از من چنان نیکو رفیق
لیک زان ندیشم و بر خود زخم • خویشتن را این زمان مرده کنم
پس بر آمِ ایشکم خود بر زبیر • پشت زیر و بیروم بر آب بر
۲۲۷۰ بیروم بر وی چنانک خس رود • فی بسایحی چنانک کس رود
مرده کردم خویش بشپارم بآب • مرگ پیش از مرگ امنست از عذاب
مرگ پیش از مرگ امنست ای فقی • این چنین فرمود مارا مُصْطَفٰی
گفت مُوتُوا کُلُّکُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ • یَا لَیَّ الْمَوْتُ تَمُوتُوا بِالْفِتَنِ
همچنان مُرد و ایشکم بالا فگند • آب می بُردش نشیب و گه بلند
۲۲۷۵ هر یکی زان قاصدان بس غصه بُرد • که دریغا ماهی بهتر بُرد
شاد می شد او از آن گفت دریغ • پیش رفت این بازیَم رستم ز تیغ
پس گرفتش ملک صباد ارجمند • پس برو تُف کرد و بر خاکش فگند
غلط غلطان رفت پنهان اندر آب • ماند آن احمق می کرد اضطراب
از چپ و از راست می جست آن سلیم • تا بجهد خویش برهانند گلیم
۲۲۸۰ دام افگندند و اندر دام ماند • احمقِ او را در آن آتش نشاند
بر سر آتش بهشت تابه • با حماقت گشت او هم خوابه
او می جوشید از تَف سحیر • غل و گشتش آلم یَا تِلْکَ نذیر

Heading: A مرده گردایدن.

- خویشتن را زین زبان B (۲۲۶۸) .. ماهی دیگر A Suppl. in marg. (۲۲۶۶)

مرده کرده خویش Bul. (۲۲۷۱) . بسایحی A (۲۲۷۰)

غصه خورد Bul. B (۲۲۷۵)

و. A om. (۲۲۷۷) . که برفت این بازیَم BK Bul. گفتن دریغ A (۲۲۷۶)

همی جوشید A (۲۲۸۲) . از حماقت B (۲۲۸۱) . و. Bul. om. (۲۲۸۰)

او می گفت از شکنجه وز بلا . همچو جان کافران قَالُوا یٰلَی
 باز می گفت او که گز این بار من . و از رهم زین محنت گردن شکن
 ۲۲۸۵ من نسا زمر جز بدریایی وطن . آب گیری را نسا زمر من سَکَن
 آب بی حد جُوم و آمن شوم . تا ابد در امن و صحت و روم

بیان آنک عهد کردن احمق وقت گرفتاری و ندم هیچ وفايي
 ندارد کی وَلَوْ رُثُوا لَعَاثُوا لِمَا نَهَوْا عَنْهُ وَانْهَمُ
 لَكَاذِبُونَ صَبَح کاذب وفا ندارد،

عقل و گفتش حماقت با توست . با حماقت عهد را آید شکست
 عقل را باشد وفای عهدها . تو نداری عقل رَوای خَرَمها
 عقل را یاد آید از بیان خود . پرده نسیان بدراند بخرد
 ۲۲۹۰ چونك عقل نیست نسیان میر نُسْت . دشمن و باطل كن تدبیر نُسْت
 از کمی عقل پروانه خیس . یاد نآرد زاتش و سوز و حبس
 چونك پرش سوخت توبه می کند . آرزو نسیانش بر آتش می زند
 ضبط و ترك و حافظی و یادداشت . عقل را باشد كه عقل آنرا فراشت
 چونك گوهر نیست تابش چون بود . چون مُذِکَر نیست ایابش چون بود
 ۲۲۹۵ این تنفی هم زنی عقلی اوست . که نیندگان حماقت را چه خُوست
 آن ندامت از نتیجه رنج بسود . نه زعقل روشن چون گنج بود

می گفت او اگر B (۲۲۸۱) . فالو بلا A (۲۲۸۲)

ایمن شوم ABHK Bul. (۲۲۸۶)

گرفتاری و ندامت B . عهد کردن آخر A . در بیان K Heading:

باید شکست A . عقل را آید شکست G (۲۲۸۷)

عقل را باشد زعقل آن فراشت B (۲۲۹۲) . آتش می زند A (۲۲۹۳)

A om. (۲۲۹۶) . نهنا A om. HK Bul. (۲۲۹۵)

چونك شد رنج آن ندامت شد عدم • می‌نیزد خاك آن توبه و نذر
آن ندم از ظلمت غم بست بار • پس كَلَامُ اللَّيْلِ يَجُوهُ النَّهَارِ
چون برفت آن ظلمت غم گشت خوش • هم رود از دل نتیجه و زاده‌اش
۲۴۰۰ می‌کند او توبه و پیر، خرد • بانگ آو رُدُّوا لَعَادُوا می‌زند

در بیان آنك و هم قلب غفلت و ستیزه اوست بدو ماند و او
نیست و قصه مجاوبات موسی علیه السّلم کی صاحب
عقل بود با فرعون کنی صاحب و هم بود،

عقل ضد شهوت ای پهلوان • آنك شهوت می‌تند عقلش بخوان
و هم خوانش آنك شهوت را گداست • و هم قلب نفد زر عقلهاست
بی محك پیدا نگردد و هم و عقل • هر دورا سوی محك كن زود نفل
این محك قرآن و خال انبیا • چون محك مر قلب را گوید بیا
۲۴۰۵ تا ببینی خویش را ز آسیب من • كه نه اهل فراز و شب من
عقل را گر ازه سازد دو نیم • همچو زر باشد در آتش او بسم
و هم مر فرعون عالم سوز را • عقل مر موسی جان افروز را
رفت موسی بر طریق نیستی • گشت فرعونش بگو تو کیستی
گشت من عقل رسول ذو الجلال • حُجَّةُ اللَّهِ ام انسانم از ضلال
۲۴۱۰ گشت فی خاش رها كن های هو • نسبت و نام قدیم را بگو

نتیجه و زنده‌ش A (۲۲۹۹)

Suppl. in marg. B. (۲۴۰۰)

Heading: A om. بدو ماند و او نیست.

Bul. (۲۴۰۴) مر قلب را.

A (۲۴۰۶) در آتش او مقیم.

یگری B. های و هو HK Bul. رها كن های و هو B. رها كن گفتگو A (۲۴۱۰)

گفت که نسبت مرا از خاکدانش . نامر اصلر کمترین بندگانش
 بنده زاده آن خداوند وحید . زاده از پشت جَواری و عبید
 نسبت اصلر زخاک و آب و گل . آب و گل را داد یزدان جان و دل
 مَرَجع این جسم خاکم هم بجاك . مَرَجع تو هم بجاك ای سَهْمَنَك
 ۲۲۱۵ اصلر ما و اصلر جمله سَرگشایان . هست از خاکی و آنرا صد نشان
 که مدد از خاک میگیرد نت . از غذایه خاک پیچد گردنت
 چون رود جان می شود او باز خاك . اندر آن گهور، مَخُوف سَهْمَنَك
 هم تو و هم ما و هم آشپا و تو . خاك گردند و نمائد جا و تو
 گفت غیر این تَسب نامیت هست . مر ترا آن نام خود اولیترست
 ۲۲۲۰ بنده فرعون و بنده بندگانش . که ازو پرورد اول جسم و جانش
 بنده یاغی طاغی ظَلوم . زین وطن بگریخته از فعل شوم
 خونی و غداره و حق نایشناس . هم برین اوصاف خود و کن قیاس
 در غریبی خوار و درویش و خلق . که ندانستی سپاس : ما و حق
 گفت حاشا که بود با آن ملک . در خداوندی کسی دیگر شریک
 ۲۲۲۵ واحد اندر مُلک او را یار نی . بندگانش را جز او سالار نی
 نیست خلقش را دگر کس مالکی . شرکش دعوی کند جز هالکی
 نقش او کردست و نقاش من اوست . غیر اگر دعوی کند او ظلم جُوست
 تو نتوانی ابروی من ساختن . چون توانی جان من بشناختن

گفت نسبت مر مرا B (۲۲۱۱) BK Bul. زاد A (۲۲۱۲)

بنام من بنده زاده کردگار * زاده از پشت عیدش وز جوار

The verse given in the text is suppl. in marg. K.

فربه گردنت Bul. از غذای خاك K (۲۲۱۶)

مخوف و سَهْمَنَك A Bul. می رود جان A (۲۲۱۷)

باغی H Bul. باغی و طاغی و ظلوم A (۲۲۲۱) G (۲۲۲۲) without *idafah* اوصاف

غوار درویش A (۲۲۲۴) om. A (۲۲۲۵) om. A (۲۲۲۶)

تو نتوانی يك موی من A . نتانی BK Bul. as in text. تو نتوانی GH (۲۲۲۸)

بلك آن غدار و آن طاعی تُوی . كه كُئی با حقّ دعویّ دُوی
 ۲۲۳۸ گر بکشتم من عوایی را بسهو . نه برای نفسِ کُشتم نه بلهو
 من زدم مُشتی و ناگاه او فناد . آنك جانش خود بُد جانی بداد
 من سگی کُشتم تو مُرسل زادگان . صد هزاران طفل بی جُرم و زیان
 کُشنه و خُونشان در گردنت . تا چه آید بر تو زین خون خوردنت
 ۲۲۳۹ کُشنه دُریت بعفوبرا . برامبد قتل من مطلوب را
 کورئ تو حق مرا خود برگزید . سزنگون شد آنچ نفست می پزید
 گنت اینهارا پهل بی هیچ شك . این بود حق من و نان و نمك
 كه مرا پیش حشر خواری كفی . روز روشن بر دلم تاری كفی
 گنت خواری قیامت صعبتر . گر نداری پاس من در خیر و شر
 زخمِ کبکی را نمی توانی كشید . زخمِ ماری را تو چون خواهی چشید
 ۲۲۴۰ ظاهرا كار تو ویران می كنم . لیک خارے را گلستان می كنم

بیان آنك عمارت دیر ویرانیست و جمعیت در پراگندگیست و

درستی در شبکستگیست و مراد در بی مرادیت و وجود

در عدمست و علی هذا بقية الأضداد والآزواج،

آن یکی آمد زمین را و شکافت . ابلهی فریاد کرد و بر ننافت
 کیت زمین را از چه ویران می کنی . می شکاف و پیریشان می کنی

با حق تو دعویّ Bul. كه پی دعویّ ناهق می روی A. (۲۲۳۹)

و او ناگه فناد Bul. من زدم او را و او مرد اوفناد A. (۲۲۴۱)

زین خون گردنت B. (۲۲۴۲)

In A a corrector has indicated that دانی should be read

مر مغیلانرا گلستان می كنم B. (۲۲۴۰) زخمِ ماری را Bul. توانی instead of

بی مرادی Bul. شبکستگی Bul. پراگندگی Bul. در بیان K. Heading:

سر ننافت A. (۲۲۴۱)

گفت ای ابله برو بر من مران . تو عمارت از خرابی باز دان
 کی شود گلزار و گندمزار این . تا نگردد زشت و ویران این زمین
 ۲۴۴۵ کی شود بُستان و کشت و برگ و بر . تا نگردد نظم او زیر و زیر
 تا بشکافی بیشتر ریش چغز . کی شود نیکو و کی گردید نفز
 تا نشینند خطهات از دوا . کی رود شورش کجا آید شفا
 پاره پاره کرده درزی چاهرا . کس زند آن درزی علامهرا
 که چرا این اطلس بگریهرا . بر دریده چه کم بگریهرا
 ۲۴۵۰ هر بنای کهنه کآبادان کند . نه که اول کهنهرا ویران کنند
 همچنین نجار و حداد و قصاب . هشتان پیش از عمارتها خراب
 آن هلیله و آن بلبله کوفتن . زان تلف گردند معمورئ تن
 تا نکوی گندم اندر آسیا . کی شود آراسته زان خوان ما
 آن تفاضا کرد آن نان و نمک . که زشنت و رهانم ای سَنک
 ۲۴۵۵ گر پذیری پسند موی و ری . امر چنین شست بند نامشهی
 بس که خود را کرده بند هوا . کز مکی را کرده تو اژدها
 اژدها مرا اژدها آورده ام . تا باصلاح آورم من تم بدر
 تا دم آن از دم این بشکند . مار من آن اژدها را برگند
 گر رضا دادی رهدی از دو مار . ورنه از جانت بر آرد آن دمار
 ۲۴۶۰ گفت آنمخت سخت اُستا جادوے . که در افگندی بمکر اینجا دوی
 خلاف یکنیل را تو کردی دو گره . جادوی رخنه کند در سنگ و کوه

(۲۴۴۶) Bul. نیشکافی A. گردند نفر. In H the penultimate letter is written both.

as ن and ی.

(۲۴۴۷) ABH تا نوزد K. تا نشورد AH Bul. خطهات.

(۲۴۴۸) AH کرد درزی H. دیرزی B (۲۴۴۹) چون کم.

(۲۴۵۲) GK گردند as in text. (۲۴۵۴) B Bul. این تفاضا A. کردن آن

(۲۴۵۵) B Bul. بند هوا. (۲۴۵۶) Bul. پدی A.

(۲۴۵۹) Bul. بر آورد A. زین دو مار.

گفت هستم غرقِ پیغامِ خدا • جادوی کی دید با نامِ خدا
 غفلت و کفرست مایهٔ جادوی • مشعلِ دینست جانِ موسوی
 من مجادویان چه مانم ای وقیح • کز کتم پر رشک ی گردد مسیح
 ۲۳۶۵ من مجادویان چه مانم ای جنب • که زجانم نور ی گیرد کتب
 چون تو با پسرِ هوا بر ی پری • لاجرم بر من گان آن ی بری
 هر کرا افعالِ دام و دد بود • بر کریمانش گان بد بود
 چون تو جزوِ عالمی هر چون بوی • کلِّ را بر وصفِ خود بینی غوی
 گر تو برگردی و برگردد سرت • خانه را گردنش بیند منظرَت
 ۲۳۷۰ ورتو در کشتی روی بر یم روان • ساحلِ یم را هی بینی دوان
 گر تو باشی تنگ دل از ملحمه • تنگ بینی جو دنیا را همه
 ورتو خوش باشی بکامِ دوستان • این جهان بنمایدت چون گلستان
 ای بسا کس رفته تا شام و عراق • او ندید هیچ جز کفر و نفاق
 وی بسا کس رفته تا هند و هری • او ندید جز مگر بیع و شری
 ۲۳۷۵ وی بسا کس رفته ترکستان و چین • او ندید هیچ جز مکر و کین
 چون ندارد مَذَرِکی جز رنگ و بو • جمله اقلیمهارا گو بچو
 گاو در بشداد آید ناگهان • بگذرد او زین سران تا آن سران
 از همهٔ عیش و خوشیها و مزه • او نبیند جز که قشرِ خربزه
 که بود افتاده بر ره یا حشیش • لایقِ سیرانِ گاوی یا خریش
 ۲۳۸۰ خشک بر مبعِ طبیعت چون قدید • بستهٔ اسبابِ جانِش لا یزید

مجادویان A (۲۳۶۵) • مجادویان A (۲۳۶۵) • مشعل A (۲۳۶۲)

۲۳۶۷) GH as in text. G has یینی سَوی, but the last word has been altered.

چون نو بر گردی K (۲۳۶۹) • چون نو بر گردی K (۲۳۶۹) • چون نو بر گردی K (۲۳۶۹)

جمله دنیا را A (۲۳۷۱) • جمله دنیا را BG Bnl. H جرّ دنیا را. جرّ دنیا را A (۲۳۷۱)

has been altered. K جو دنیا را as in text.

بوست خربزه B (۲۳۷۸) • بوست خربزه B (۲۳۷۸) • بوست خربزه B (۲۳۷۸)

افتاده در ره B • بر ره افتاده. AH Bnl. کو بود (۲۳۷۹)

وَأَنْ فَضَايَ خَرَقٍ اسباب و عِلَل . هست اَرْضُ الله ای صدر اجل
هر زمان مُبَدَّل شود چون نقش جان . نَو بَو بیند جهانِ ذر عیان
گر بود فردوس و انهار بهشت . چون فسرده يك صَفَت شد گشت زشت

بیان آنک هر حَسَّ مُدْرِکی را از آدمی نیز مُدْرکائی دیگرست
که از مُدْرکات آن حَسَّ دیگر بی خبرست چنانک هر پیشه‌ور
استاد اعجمی کار آن استاد دگر پیشه‌ورست و بی خبری او از
آنک وظیفه او نیست دلیل نکند که آن مُدْرکات نیست،
اگرچه بحکم حال منکر بود آنرا اما از مُنْکِرئی او اینجا جز
بی خبری نمی‌خواهیم درین مقام،

چند دید جهان ادراکِ تُست . پرده پاکان حَسَّ ناپاکِ تُست
۲۲۸۰ مدتی حَس را بشو زاب عیان . این چنین دان جامه‌شوی صوفیان
چون شدی نو پاک پرده برگند . جان پاکان خویش بر تو می‌زند
جمه عالم گر بود نور و صُور . چشم را باشد از آن خوبی خبر
چشم بستی گوش و آری بپیش . تا نمای زلف و رُخساره بُتیش
گوش گوید من بصورت نگرَم . صورت ار بانگی زند من بشنوم
۲۲۹۰ عالم من لیک اندر فنِ خویش . فن من جز حرف و صوتی نیست بیش
هین بیا بینی بین این خوب را . نیست در خور بینی این مطلوب را

غرق و اسباب علل . A (۲۲۸۱)

with idāfat. G نقش (۲۲۸۲)

Heading: Bnl. om. نیز. A استاد کاران نیست. G has وظیفه او اعجمی و وظیفه او نیست.

بحکم حال جان . A اعجمی، but the words have been stroked through. A
om. اما. Bnl. om. درین مقام. Bnl. om. از منکری اینجا.

می‌زند. Bnl. برگند. Bnl. پرده برگند. H (۲۲۸۶)

گر بسود شك و گلابی بنو بَرَم • فن من اینست و علم و مخبرم
 گی بسیم من رخ آن سیم ساق • هین ممکن تکلیف منا لبس بَطاق
 باز حق کز نبیند غیر کز • خواه کز غر پیش او یا راست غر
 چشم احوال از یکی دیدن یقین • دانك معزولست ای خواجه معین ۲۳۹۵
 تو که غرغونی همه مکاری و زرق • سر مرا از خود نی دانی تو فرق
 منگر از خود در من ای گزباز تو • تا یکی تورا بینی تو دو تو
 بنگر اندر من ز من یکساغتی • تا و راه کون بینی ساحتی
 طرغ از تنگی و از تنگ و نام • عشق اندر عشق بینی و السلام
 پس بدانی چونک رستی از بدن • گوش و بینی چشم می داند شدن ۲۴۰۰
 راست گفتست آن شه شیرین زفان • چشم گردد مو بسوی عارفان
 چشم را چشمی نبود اول یقین • در رجم بود او جبین گوشتین
 علت دیدن بدان پیه ای پسر • ورنه خواب اندر ندیدی کس صور
 آن پری و دیو می بیند شبیه • نیست انبدر دیدگاه هر دو پیه
 نور را با پیه خود نسبت نبود • نسبتش بخشید خلاق و دود ۲۴۰۵
 آدم است از خاک کئی ماند بخاک • جئی است از نار بی هیچ اشتراك
 نیست مانند آبی آتش آن پری • گرچه اصلش اوست چون می بشگری
 مرغ از بادست کئی ماند بباد • نامنایسب را خدا نسبت بداد
 نسبت این فرعها با اصلها • هست بی چون ارچه دادش وصلها
 آدمی چون زاده خاک هباست • این پسر را با پدر نسبت کجاست ۲۴۱۰

and so A. The ناظر شرکت فی توحیدین: H in the second hemistich: (۲۳۹۵)
 hemistich which stands in the text is given in marg. AH.

می تاند شدن H. می شاید شدن B (۲۴۰۰) کی و رای A (۲۳۹۸)

شیرین زبان. ABG Bul. جسم گردد A (۲۴۰۱)

دیدگاهی A (۲۴۰۴) چنین و گوشتین A (۲۴۰۲)

جئی از نار و ندارد اشتراك. Bul. آدمی از خاک. Bul. (۲۴۰۶)

از چه دادش A (۲۴۰۶) و کی ماند G (۲۴۰۸)

نستی گر هست مخفی از یخرد • هست بی چون و یخرد گی پی برد
 باد را بی چشم اگر بینش نداد • فرق چون می کرد اندر قوم عاد
 چون می دانست مؤمن از عدو • چون می دانست می را از کدو
 آتش نمرود را گر چشم نیست • با خلیش چون نجم کرد نیست
 ۲۴۱۵ گر نبودی نیل را آن نور و دید • از چه قبطی را ز سبطی می گزید
 گرنه کوه و سنگ با دیدار شد • پس چیرا داود را او یار شد
 این زمین را گر نبوده چشم جان • از چه قارون را فرو خورد آچنان
 گر نبودی چشم دل حنا را • چون بدیدی هجر آن فرزانه را
 سنگ ریزه گر نبوده دیده ور • چون گاهی دادی اندر مشت در
 ۲۴۲۰ ای یخرد برکش تو پَر و بالها • سوره بر خوان زلزله زلزالها
 در قیامت این زمین بر نیک و بد • گی زناده گیامها دهد
 که تَحَدِثْ حالها و آخبارها • تَظْهِرُ الْأَرْضُ لَنَا أَسْرَارها
 این فرستادن مرا پیش تو میر • هست بُرْهانی که بُد مُرْسِل خیر
 کین چنین دارو چنین ناسور را • هست در خور امر پی میسور را
 ۲۴۲۵ واقعاتی دید بود پیش ازین • که خدا خواهد مرا کردن گزین
 من عصا و نور بگرفته بدست • شاخ گستاخ ترا خواهم شکست
 واقعات سهمگین از بهر این • گونه گونه می نمودت رَبِّی دین
 در خور سِرِّ بد و طغیان تو • تا بدانی کوست در خوردان تو
 تا بدانی کو حکیمست و خبیر • مُصْلِحُ أَمْرَاضِ دَرْمَان ناپذیر
 ۲۴۳۰ تو بتأویلات می گشتی از آن • کور و کرکین هست از خواب گران

(۲۴۱۳) After this verse B repeats v. ۲۳۹۵.

(۲۴۱۵) A om. و.

(۲۴۱۷) Bul. چشم و جان.

(۲۴۱۸) A چشم و دل.

(۲۴۲۱) A با نیک و بد.

(۲۴۲۶) Bul. بگرفتم.

(۲۴۲۸) BGH Bul. در خورد آن تو.

(۲۴۳۰) G کور و گر

وَأَن طَیِّبٌ وَ أُنْ مَنْجَمٌ دَر لَمَحْ • دید نعیشرش پیوید از طَمَح
گفت دُور از دولت و از شَاهِیْت • که در آید غُصَه در آگاهِیْت
از غذایِ مُتخَلِّف یا از طَعَام • طَبَح شوریدَه هی بیَند منام
ز آنک دید او که نصیحتِ جُونَه • تَنَد و خونِ خِواری و مسکینِ خُونَه
۲۴۴۵ پادشاهانِ خون کنند از مَصْلَحَت • لَیْک رَحْمَتِشانِ فزونیست از عَنَت
شاهرا باید که باشد خُویِ رَب • رَحْمَتِ او سَبَقِ دارد بر غَضَب
نه غَضَب غالب بود مانند دِیو • بی ضرورتِ خون کند از پَهرِ رِیو
نه حَلِیْمِ مُنْتَوَمِ نِیَز • که شود زنِ رُوسِی زَان و کِیَز
دیوخانه کرده بوده سینه را • قَبْلَه سَازیدِ بوده کینه را
۲۴۴۶ شاخِ تِیَزتِ بس جگرها را که خست • نَک عَصَامِ شاخِ شوخت را یِشکست

حمله بردن این جهانیان بر آن جهانیان و تاختن بردن تا
سینور ذرّ و نسل که سرحدّ غیب است و غفلت ایشان از
کین که چون غازی بغزا نرود کافر تاختن آورد،

حمله بردند اُسبَه جَمَانِیَان • جانِبِ قَلْعَه و دِزِ رُوحَانِیَان
تا فرو گیرند بر درِیَنْدِ غِیْب • تا کِی نَآید از آن سو پَاکِ جِیْب
غَازِیَان حَمْلَه غَزا چُونِ کَمِ بَرِند • کَافِرَانِ بَرِ عَمَکَسِ حَمْلَه آورند
غَازِیَان غِیْب چُونِ از حَمْلِ خُویَش • حَمْلَه نَآوردند بر تو زِشْتِ کِیَش

۲۴۴۲) AH وز شاهیّت. دید. تفسیرش A. آن طیب، Bul. (۲۴۴۱)

۲۴۴۶) A کی باشد. — Bul. with sukūn, غِذای. Bul. (۲۴۴۴)

۲۴۴۸) Suppl. in marg. H.

Heading: In G بردن ایشان is suppl. above. Bul. بردن ایشان. AG در و نسل.

A Bul. تاختن آورد.

حمله آوردند A (۲۴۴۴)

۲۴۴۵ جمله بُردی سوی در بندانِ غیب . تا نیایند این طرف مردانِ غیب
 چنگ در صُلب و رَحما در زدی . تا که شازع را بگیرد از بدی
 چون بگیرد شهری که ذو الجلال . برگشادست از برای اتصال
 سدّ شدی در بندها را اے تَجْوِج . کورئ تو کرد سرهنگی خُروج
 نك منم سرهنگ هَنگ بشکم . نك بنامش نام و ننگ بشکم
 ۲۴۵۰ تو هلا در بندها را سخت بند . چند گاهی بر سبالِ خود بخند
 سَبَلت را برگند يك يك قَتر . تا بدانی کَالْقَدَر یَغیب اَلْحَذَر
 سَبَلت تو تیزتر یا آنِ عاد . که هی لریزد از دَمشان بلاد
 نو ستیزه روتری یا آنِ نمود . که نیامد مثلِ ایشان در وجود
 صد ازینها گر بگویم تو گرے . بشنوی و ناشنوده آورے
 ۲۴۵۵ تَوْبَه کردم از سخن کانگِ بختم . بی سخن من داروَت آمِ بختم
 که نم بر ریشِ خامت تا پزد . یا بسوزد ریش و ریشَت تا ابد
 تا بدانی که خیرست ای عَدُو . و دهد هر چیز را در خورَد او
 گئی کزای کردی و گئی کردی تو شر . که ندیدی لایفش در پی اثر
 گئی فرستادی دَم بر آسمان . نیکی کز پی نیامد مثلِ آن
 ۲۴۶۰ گر مُراقب باشی و بیدار تو . ببینی هر دم پاشِ کردار تو
 چون مُراقب باشی و گیری رسن . حاجت ناید قیامت آمدن
 آنک رمزی را بداند او صحیح . حاجتش ناید که گویندش صریح
 این بلا از کُودنی آید ترا . که نکردی فهم نکتہ و رمزها

تو زدی در بندها را R (۲۴۴۸) . نیاید Bul. (۲۴۴۵)

ABHK خود بر سیل corr. in H. (۲۴۵۰)

داروَت GK Bul. که انگِ بختم AH (۲۴۵۵)

The original reading of H is uncertain. BK بسوزد (۲۴۵۶)

هر دمی پنی جزای کار تو Bul. (۲۴۶۰) کردی و بشمودی تو شر Bul. (۲۴۵۸)

حاجتش نبود Bul. (۲۴۶۲) . حاجت نبود Bul. (۲۴۶۱)

رمزها ABHK (۲۴۶۳)

از بدی چون دل سیاه و تیره شد * فهم کن اینجا نشاید خیره شد
 ۲۴۶۵ ورنه خود تیری شود آن تیرگی * در رسد دم تو جزای خیرگی
 ورنه نیاید تیر از بخشایش است * نه پی نادیدن آلبش است
 هین مُراقب باش گر دل بایست * کز پی هر فعل چیزی زایدست
 ورازیب افزون ترا همت بود * از مُراقب کار بالاتر رود

بیان آنک تن خاکی آدمی همچون آهن نیکوجوهر قابل
 آینه شدن است تا درو هم در دنیا بهشت و دوزخ و
 قیامت و غیر آن معاینه بنماید نه بر طریق خیال،

پس چو آهن گرچه تیره می‌کلی * صیقلی کن صیقلی کن صیقلی
 ۲۴۷۰ تا دلت آینه گردد پُر صُور * اندرو هر سو ملیحی سیم‌بَر
 آهن ارچه تیره و بی‌نور بود * صیقلی آن تیرگی از وی زدود
 صیقلی دید آهن و خوش کرد رُو * تا که صورتها توان دید اندرو
 گر تن خاکی غلبظ و تیره است * صیقلش کن ز آنک صیقل‌گیره است
 تا درو آشکال غیبی رُو دهد * عکسِ حُرزی و مَلک در وی جهد
 ۲۴۷۵ صیقلی عقلت بدان دادست حق * که بدو روشن شود دل را و رَق
 صیقلی را بسته اے بی‌نماز * و آن هوارا کرده دو دست باز
 گر هوارا بند بنهاده شود * صیقلی را دست بگشاده شود
 آهنی کایسته غیبی بُده * جمله صورتها درو مُرسل شدی
 تیره کردی زنگ دادی در نهاد * این بود یَسْعُونَ فی الْأَرْضِ الْفَسَاد

گر نیاید B (۲۴۶۱)

Heading: A. و غیرها ABK. همچو آهنست نیکوجوهر که قابل

توان دیدن درو ABHK Bul. صیقلی کرد آهن B (۲۴۷۲)

۲۴۸۰ تا اکنون کردی چنین اکنون مکن . تیره کردی آب را افزون مکن
 بر مشوران تا شود این آب صاف . و اندرو بین ماه و اختر در طواف
 زانک مَرْتَم هست همچون آبِ جَوْ . چون شود تیره نیننی قعیر او
 قعیرِ جَوْ پُر گوهرست و پُر زُدر . هین مکن تیره که هست او صافِ خُر
 جانِ مردر هست مانند هوا . چون بگزد آمیخت شد پرده سما
 ۲۴۸۵ مانع آید او زدید آفتاب . چونک گردش رفت شد صافی و ناب
 با کمال تیرگی حق واقعات . و نمودت تا روی راه نجات

باز گفتن موسی علیه السّلم اسرار فرعون را و واقعات او را
 ظَهَرَ الْغَيْبُ تا بخیرئِ حقّ ایمان آورد یا گمان برد،

ز آهن تیره بُدُرَت و نمود . واقعاتی که در آخر خواست بود
 تا کنی کمتر تو آن ظلم و بدی . آن می دیدی و پُری شده
 نقشه های زشت خوابت و نمود . می رمیدی زان و آن نقش تو بود
 ۲۴۹۰ همچو آن زنگی که در آینه دید . روی خود را زشت و بر آینه رید
 که چه زشتی لایق اینی و بس . زشتیم آن توست اے کورِ خس
 این حَدَث بر روی زشت و کنی . نیست بر من زانک همم روشنی
 گاه می دیدی لباس سوخته . که دهان و چشم تو بر دوخته
 گاه حیران فاصدِ خونت شد . که سرِ خود را بدندان دده
 ۲۴۹۵ که نگون اندر میان آب ریز . که غریقِ سَبَلِ خون آمیزِ تیز

صاف و حر BK (۲۴۸۲) . و اندرون A (۲۴۸۱)

گانی B . ایمان آورد . حق تعالی B Heading:

بدتر می ندی Bul (۲۴۸۸)

B Bul (۲۴۹۲) . Zانک رسم از حق AH . حَدَث for جفا

in marg. H has همم روشنی in marg. as a correction.

گه یدات آمد ازین چرخِ تقی . که شقی و شقی و شقی
 گه یدات آمد صریحا از جبال . که برو هستی راصحاب الشمال
 گه یدای آمدت از هر جماد . تا ابد فرعون در دوزخ قتاد
 زین پترها که نمی گویم زشرم . تا نگردد طبع معکوس تو گرم
 ۲۰۰۰ اندکی گفتم بتو اے ناپذیر . زآنکزی دانی که هستم من بخیر
 خویشان را گوری کردی و مات . تا نبندی ز خواب و واقعات
 جند بگریزی نك آمد پیش تو . گوری اذراک مکراندیش تو

بیان آنک در توبه بازست،

هین مکن زین پس فرا گیر احتراز . که زبختایش در توبه است باز
 توبه را امر جانب مغرب دری . باز باشد تا قیامت بروری
 ۲۰۰۵ تا ز مغرب برزند سر آفتاب . باز باشد آن در از وی رو متاب
 هست جنت را ز رحمت هشت در . يك در توبه است زان هشت ای پسر
 آن همه گه باز باشد گه فراز . و آن در توبه نباشد جرکه باز
 هین غنیمت دار در بازست زود . رخ آنجا کش بگوری حسود

گفتن موسی علیه السّلم فرعون را کی از من يك پند قبول
 کن و چهار فضیلت عوض بستان،

هین زمن پذیر يك چیز و یار . پس زمن بستان عوض آنرا چهار

که آمد Bul. (۲۱۸) . راصحاب شمال K (۲۱۷)

که من هستم A (۲۰۰) . زان پترها Bul. (۲۱۱)

Heading: همیشه بازست Bul. همیشه در توبه B

رخ آنجا بر B (۲۰۸) . آن در توبه A (۲۰۷) . هشت جنت را Bul. (۲۰۶)

Heading: After بستان K adds کدامست که آن فرعون و، and so Bul.

۲۵۱. گنت ای موسی کدامست آن یکی * شرح کن با من از آن يك اندك
 گنت آن يك که بگویی آتشار * که خدایی نیست غیر کردگار
 خالق افلاك و آنجم برعلا * مردم و دیو و پری و مسرغ را
 خالق دریا و دشت و کوه و تپه * ملک او بی حد و اوی شبیه
 گنت ای موسی کدامست آن چهار * که عوض بدی مرا برگویار
 ۲۵۱۵ تا بود کز لطف آن وعده حسن * سست گردد چارمبخ کفر من
 بؤك زان خوش وعدهای مَنَنَم * برگشاید قتل کفر صد منم
 بؤك از تأثیر جوی انگین * شهد گردد در تنم این زهر کین
 یا زعکس جوی آن پاکیزه شیر * پرورش یابد دم علف اسیر
 یا بود کر عکس آن جویهای خنر * مست گردد بؤ برم از ذوق امر
 ۲۵۲. یا بود کز لطف آن جویهای آب * تازگی یابد تن شوره خراب
 شوره ام را سبزه پیدا شود * خارزار جنت ماوی شود
 بؤك از عکس بهشت و چار جو * جان شود از یاری حق یاز جو
 آنچنانک از عکس دوزخ گشته ام * آتش و در فخر حق آغشته ام
 گه زعکس مای دوزخ همچو مار * گشته ام بر اهل جنت زهر بار
 ۲۵۲۵ گه زعکس جوش آب حمیم * آب ظلم کرده خلفان را رمیم
 من زعکس زهریرم زهریر * یا زعکس آن سعیم چون سعیر
 دوزخ درویش و مظلوم کنون * وای آنک یابش ناگه زبون

(۲۵۱۲) Bul. خالق دریا و کوه و دشت.

(۲۵۱۸) A. پرورش باشد.

(۲۵۲۱) B Bul. جنت الماوی.

(۲۵۲۴) A. نار دوزخ. نار دوزخ.

(۲۵۲۵) B Bul. ماء حمیم.

(۲۵۲۷) A. om. and has درویش written after below the line.

شرح کردن موسی علیه السّلم آن چار فضیلت را جهت پای مزد ایمان فرعون،

گفت موسی کاولین آن چهار صحتی باشد تست را پایدار
این علّهای که در طب گفته اند دور باشد امر تست ای ارجمند
۲۵۲۰ نایب باشد ترا عمر دراز که اجل دارد زعمرت احتراز
وین نباشد بعد عمر مُستوی که بناکام از جهان بیرون روی
بلک خواهان اجل چون طفل شیر نه زرنجی که ترا دارد اسیر
مرگجو بائی ولی نه از عجز رنج بلک بینی در خراب خانه گنج
پس بدست خویش گیری تیشه می زنی بر خانه بی اندیشه
۲۵۳۰ که حجاب گنج بینی خانه را مانع صد خرمن این یک دانه را
پس در آتش افکندی این دانه را پیش گیری پیشه مردانه را
ای بیک برگی زباغی مانده همچو کرمی برگش از رز رانده
چون کرم این کرم را بیدار کرد ازدهای جهل را این کرم خورد
کرم گری شد پُر از میوه و درخت این چنین تبدیل گردد نیکبخت

تفسیر کُنْتُ كَنْزًا مَخْفِيًّا فَأَحْبَبْتُ أَنْ أُعْرَفَ،

۲۵۴۰ خانه برگن کز عقیق این یمن صد هزاران خانه شاید ساختن
گنج زیر خانه است و چاره نیست از خرابی خانه مندیش و مه ایست

Heading: B بیان کردن، corr. above. (۲۵۲۸) B اوّلین (۲۵۲۹) A کی در طب.

(۲۵۲۹) H خرابی B عجز و رنج (۲۵۳۲) A بیرون شوی Bul. (۲۵۳۲)

میوه درخت A میوه درخت H پُر از برگ و درخت B کرم گری، with *idafat*.

Heading: After أُعْرَفَ Bul. adds فحلفت الخلق لان اعرف.

از خرابی یمن مندیش Bul. (۲۵۴۱)

که هزاران خانه از يك تقد گنج . توان عمارت كرد بی تكلیف و رنج
 عاقبت این خانه خود ویران شود . گنج از زیرش یقین غریبان شود
 ليك آن، سو نباشد زانك رُوح . مُزِد ویران گردنشش آن قُوح
 ۲۵۴۵ چون نكرد آن كار مُزدش هست لا . لَبَسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى
 دست خالی بعد از آن تو کای دریغ . این چنین ماهی بد اندر زیرِ میغ
 من نكردم آنچه گفتند از بهی . گنج رفت و خانه و دستم تپی
 خانه أُجرت گرفتی و كَرَنے . نیست مُلك تو بیعی یا شَرَنے
 این كَری را مَدَت او تا اجل . تا درین مدت كنی در وی عمل
 ۲۵۵۰ پاره دوزی و كنی اندر دُكان . زیر این دُكان تو مدفون دو كان
 هست این دُكان كِرایی زود باش . تیشه بِستان و تَكش را می شاش
 تا كه تیشه ناگهان بر كان نبی . از دكان و پاره دوزی و ره
 پاره دوزی چیست خورد آب و نان . می زنی این پاره بر دلقِ گران
 هر زمان می دردد این دلقِ تنت . پاره بروی می زنی زین خوردنت
 ۲۵۵۵ ای زَنَسَلِ پندشاه كامیار . با خود آ زین پاره دوزی ننگ دار
 پاره برگز ازین قعر دكان . تا بر آرد سر پیش تو دو كان
 پیش از آن کین مُهَلت خانه كری . آخر آید تو بخورده زو بَری
 پس ترا بیرون كُند صاحب دكان . وین دكان را برگد از رُوی كان
 تو ز حَسرت گاه بر سر می زنی . گاه ریشِ ظمَرِ خود بر می كنی
 ۲۵۶۰ گای دریغا آن من بود این دكان . كُور بودم بر نخوردم زین مكان
 ای دریغا بود مارا بُرد باد . تا ابد یا حَسرتا شد لِلْعِبَاد

ماهی همان بد زیر میغ Bul. (۲۵۴۷) نان عمارت B Bul. (۲۵۴۲)

as in text از بهی G. از بهی H. آنچه کردند B (۲۵۴۷)

گرفتی یا كری Bul. (۲۵۴۸)

تَكش را می غراش AH (۲۵۵۱) . مَدَت تو تا اجل A. (۲۵۴۹)

شرم دار B. (۲۵۵۵) و. A om. (۲۵۵۲)

تو نپردی زو بَری Bul. خانه كری H (۲۵۵۷)

غره شدن آدمی بذکات و تصویرات طبع خویشتن و طلب
ناکردن علم غیب کی علم انبیاست،

دیدم اندر خانه من نقش و نگار * بودم اندر عشقِ خانه بی قرار
بودم از گنجِ بهائی بی خبر * ورنه دستبوی من بودی سَبر
آه گر داد تبر را دادی * این زمان غمرا تَبَرًا دادی
چشم را بر نقش می انداختم * همچو طفلانِ عشقها می باختم
پس پنکو گفت آن حکیم کامیار * که تو طفلی خانه پُر نقش و نگار
در الهی نامه بس اندرز کرد * که بر آرزو دمان خویش گردد
بس کن ای موسی بگو وعده یسوم * که دل من ز اضطرابش گشت گم
گفت موسی آن یسوم مُلکِ دوتو * دو جهانی خالص از خصم و عَدُو
بیشتر زان مُلکِ کاکون داشتی * کان بد اندر جنگ و این در آشتی
آنک در جنگ چنان مُلکی دهد * بشگر اندر صلح خوانت چون نهد
آن کرم کاندرا جنا آهات داد * در وفا بشگر چه باشد افتاد
گفت ای موسی چهارم چیست زود * باز گو صبرم شد و حرصم فزود
گفت چارم آنک مانی تو جوان * موی همچون قیر و رُخ چون ارغوان
رنگ و بودر پیش ما بس کاسدست * لیک تو پستی سخن کردم پست
افنخار از رنگ و بو و از مکان * هست شادی و فریبِ کودکان

Heading: B طبع خویش.

ب. نکو HK (۲۵۶۶) آه اگر B Bul. (۲۵۶۴)

که دلم GHK (۲۵۶۸)

خصم و عتو B (۲۵۶۹)

و این for وین A. (۲۵۷۰)

چون خوانت نهد K. چنین ملکی B Bul. (۲۵۷۱)

اینها داد Bul. (۲۵۷۲)

بیان این خبر که کَلِمُوا النَّاسَ عَلَى قَدْرِ عُقُولِهِمْ لَا عَلَى قَدْرِ
عُقُولِكُمْ حَتَّى لَا يُكَذِّبَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ

چونک با کودک سَر و کارم فناد . هم زبان کودکان باید گشاد
که برو کتاب تا مرغت خرم . یا مویز و جَوَز و فُسُق آور
جز شباب تن نمی دانی بگیر . این جوانی را بگیر ای خر شعیر
۲۵۸۰ هیچ آرزگی نیفتد بر رُخت . تازه ماند آن شباب فَرُخت
نه نژند پیریت آید برُو . نه قدم چون سَرُو تو گردد دُتو
نه شود زور جوانی از تو کم . نه بدنند آنها خَللها یا الم
نه کی در شهوت و طَمَت و یعال . که زنان را آید از ضعف ملال
آن چنان بگشایدت فر شباب . که گشود آن مزده عکاشه باب

فوله علیه السَّلَام مَنْ بَشَّرَنِي بِخُرُوجِ صَفَرٍ بَشَّرْتَهُ بِالْجَنَّةِ ،

۲۵۸۵ احمد آخر زمان را انفسال . در ربیع اول آید بی جدال
چون خبر یابد دلش زین وقت نَقَل . عاشق آن وقت گردد او بعقل
چون صَفَر آید شود شاد از صَفَر . که پس این ماه می سازم سَفَر
هر شبی تا روز زین شوق هُدی . اے رفیق راه اَعْلَى میزدی
گفت هر کس که مرا مزده دهد . چون صَفَر پای از جهان بیرون نهد

Heading: A. کَلِمُوا النَّاسَ. Bul. یُكَذِّبُوا اللَّهَ.

دو توی B. بروی B. (۲۵۸۱) تن نمی گیری B. (۲۵۷۹)

فی زنانرا B. طمیت بعال. Bul. طمیت رجال A. (۲۵۸۲)

از مزده A. که شد اندر مزده عکاشه باب B. (۲۵۸۴)

پس آن ماه B. (۲۵۸۷)

گفت آنکس که من مزده B. (۲۵۸۱)

۲۵۹۰ که صَفَر بگذشت و شد ماه رَجَب . مژده ور بام مر اُورا و شُبع
گفت عَکاشه صَفَر بگذشت و رفت . گفت که جَنّت ترا ای شیرِ زفت
دیگری آمد که بگذشت آن صَفَر . گفت عَکاشه بَرَد از مژده بَر
پس رجال از نفلِ عالمِ شادمان . وز بفارش شادمان این کودکان
چونک آبِ خوش ندید آن مرغِ کور . پیش او کوثر نماید آبِ شور
۲۵۹۵ همچنین موسی کرامت می‌شرد . که نگردد صافی اقبال، تو دُرْد
گفت أَحَسَّت و نکو گفتمی وَلِک . تا کم من مشورت با یارِ نیک

مشورت کردن فرعون با ایسیه در ایمان آوردن بموسی علیه السّلم،

باز گفت او این سخن با ایسیه . گفت جان افشان برین ای دل‌سیه
بس عنایت‌هاست مَتَن این مقال . زود در یاب ای شمعِ نیکو خصال
وقتِ گشت آمد زهی پُرسود گشت . این بگفت و گریه کرد و گرم گشت
۲۶۰۰ بر جهید از جا و گفتا بَعْ لَک . آفتابی تاج گشت ای کَلک
همی گل را خود بپوشاند کلاه . خاصه چون باشد که خورشید و ماه
هم در آن مجلس که بشنیدی تو این . چون نگفتی آری و صد آفرین
این سخن در گوش خورشید ار شدی . سَرنگون بر بویِ این زیر آمدی
هیچ می‌دانی چه وعده‌ست و چه داد . می‌کند ابلیس را حق افتاد

شد. A om. و before (۲۵۹۰)

شیر زفت A. گفت جنت مر ترا B Bul. و. A om. (۲۵۹۱)

آب اقبال K Bul. (۲۵۹۵) . بقایش Bul. (۲۵۹۲)

کم این مشورت B. نیکو A. و. Bul. om. (۲۵۹۶)

Heading: Bul. آسیه A. موسی .

هر بوی آن B (۲۶۰۲) آسیه Bul. (۲۵۹۷)

۳۱۰ چون بدین لطف آن کریمت باز خواند . ای عجب چون زهرهات بر جای ماند
 زهرهات ندرید تا زان زهرهات . بودی اندر هر دو عالم بهر هرات
 زهره کز بهره حق بر دَرَد . چون شهیدان از دو عالم بر خورد
 غافل هم حکمت و این عقی . تا بماند لیک تا این حد چرا
 غافل هر حکمت و نعمت . تا نبرد زود سرمایه زدست
 ۳۱۱ لیک ف چندانک ناسوری شود . زهر جان و غلب رجوری شود.
 خود که یابد این چنین بازار را . که یک گل یخری گلزار را
 دانه را صد درختان عوض . جبه را آمدت صد کان عوض
 کان الله دادن آن جبه است . تا که کان الله آید بدست
 زانک این هوی ضعیف بی قرار . هست شد زان هوی رتب پایدار
 ۳۱۲ هوی فانی چونک خود فا او سپرد . گشت باقی دایم و هرگز نبرد
 همچو قطره خایف از باد و زخاک . که فنا گردد بدین هر دو هلاک
 چون باصل خود که دریا بود جست . از تنب خورشید و باد و خاک رست
 ظاهرش گم گشت در دریا ولیک . ذات او معصوم و پا بر جا و نیک
 هین یدیه ای قطره خود را بی نگر . تا بیایی در بهای قطره یم
 ۳۱۳ هین بد ای قطره خود را این شرف . در کف دریا شوا یم از تلف
 خود کرا آید چنین دولت بدست . قطره را بحری تضاگر شدست
 الله الله زود بشروش و بحر . قطره ده بحر پر گوهر بیر
 الله الله هیچ تأخیری مکن . که ز بحر لطف آمد این سخن
 لطف اندر لطف این گم می شود . کاسفلی بر چرخ تنسم می شود

خود کی یابد GH (۳۱۱) . تا سوری شود A (۳۱۰) .

بود و جست Bal. (۳۱۲) . با او سپرد Bal. (۳۱۰) .

این از سلف A (۳۲۰) .

قطره را دریا B (۳۲۱) .

که زعفر لطف B (۳۲۲) .

۲۶۳۰ هین که يك بازی فتادت بُو آعجب . هیچ طالب این نیابد در طلب
گفت با هامان بگویم ای ستیره . شامرا لازم بود رأی وزیر
گفت با هامان مگو این رازرا . کور کپیری چه داند بازرا

قصه باز پادشاه و کپیرزن،

باز اسپندی بکپیری دهی . او ببرد ناخنش بهر بهی .
ناخنی که اصل کارست و شکار . کور کپیرک ببرد کوزار
۲۶۳۰ که کجا بودست مادر که ترا . ناخان زین سان درازست ای کیا
ناخن و مفار و پُرش را بُرید . وقتی مهر این می کند زال پلید
چونک تُمّاجش دهد او کم خورد . خشم گیرد مهرهارا بر درد
که چنین تُمّاج بهنم بهر تو . تو تکبیر می نمای و عُنُو
تو سزایی در همان رنج و بلا . نعمت و اقبال گس سازد ترا
۲۶۳۰ آب تُمّاجش دهد کین را بگیر . گری خواهی که نوشی زان فطیر
اب تُمّاجش نگیرد طبع باز . زال بترنجد شود خشمش دراز
از غضب شُرّای سوزان بر سرش . زن فرو ریزد شود گل مَغفَشر
اشک از آن چشمش فرو ریزد زسوز . یاد آرد لطفِ شاه دِلنُروز
زان دو چشم نازنین با دلال . که زچهره شاه دارد صد کمال
۲۶۴۰ چشم ما زآغش شد پُر زخم زاغ . چشم نیک از چشم بد با درد و داغ
چشم دریا بسطی کز بسط او . هر دو عالم می نماید تارِ مو

باز انمهر را B (۲۶۳۸) . کور و کپیری . Bul. with *infat.* کور G (۲۶۳۷)

کور کپیری G . کاصل A . ناخنی را کاصل کارست B (۲۶۳۹)

ناخنت . Bul. تا ترا D (۲۶۴۰)

در for بر K . تو سزای مر همان رنج و بلا . Bul. نو سزایی مر همان ادبار را B (۲۶۴۱)

زال بر رنجه شود . Bul. زال بترنجد A (۲۶۴۲) . زین فطیر B (۲۶۴۰)

بر آن فرو ریزد . Bul. شوربای . Bul. (۲۶۴۷)

گر هزاران چرخ در چشمش رود . همچو چشمه پیش قلزم گم شود
چشم بگذشته ازین محسوسها . یافته از غیبی بوسهها
خود نمی یام یکی گوشتی که من . نکته گویم از آن چشم حسن
۲۶۴۵ می چکد آن آب محمود جلیل . می ربودی قطره اش را جبرئیل
ما بیالده در پر و متار خویش . گر دهد دستوریش آن خوب کیش
باز گوید خشم کپیر از فروخت . فر و نور و صبر و علم را نسوخت
باز جانم باز صد صورت تند . زخم بر ناقه نه بر صالح زند
صالح از یکدم که آرد با شکوه . صد چنان ناقه بزاید متن کوه
۲۶۵۰ دل می گوید خموش و هوش دار . ورنه درانید غیرت بود و تار
غیرتش را هست صد حلم نهان . ورنه سوزیدی بیکدم صد جهان
تخت شای گرفتنش جای پند . تا دل خود را ز بند پند گند
که گم با رای هاما مشورت . کوست پشت ملک و قطب مقتدرت
مصطفی را رای زن صدیق رب . رای زن بو جمل را شد بو لهب
۲۶۵۵ عرق جنسیت چنانش جذب کرد . کان نصیحتها پیش گشت سرد
جنس سوی جنس صد پره پرد . بر خیالش بند هارا بر دزد

قصه آن زن کی طفل او بر سر ناودان غنیزید و خطر افتادن
بود و از علی کرم الله وجهه چاره جست،

یک زنی آمد ببیش مرتضی . گفت شد بر ناودان طفلی مرا

هزاران بحر B (۲۶۴۲) چشم with idafat. Q (۲۶۴۳)

نمی یام از آن گوشتی A (۲۶۴۴) بر پر Bul. B (۲۶۴۵)

بوسخت B. از فروخت A (۲۶۴۶) آرد یکدم H (۲۶۴۷)

پند هارا A. صد پره پرد Bul. (۲۶۴۸)

Heading: B om. سر. AH Bul. غنیزید. A om. و. بود. ABH رضی الله عنه

طفل Bul. (۲۶۴۹)

گزش میخوانم نمی آید بدست * و ر هلم ترسم که افتد او بیست
 نیست عاقل تا که در یابد چوما * گر بگویم کر خطر سوی من آ
 ۲۶۶ هم اشارت را نمی داند بدست * و ر بداند نشود این هم بدست
 بس نمودم شیر و پستان را بدو * او می گرداند از من چشم و رو
 از برای حق شایید ای جهان * دستگیر این جهان و آن جهان
 زود درمان کن که ی لرزد دلم * که بدرد از میوه دل بسکلم
 گفت طفلی را بر آور هر بامر * تا ببیند جنس خود را آن غلام
 ۲۶۷ سوی جنس آید سبک زان ناودان * جنس بر جنس است عاشق جلودان
 زن چنان کرد و چو دید آن طفل او * جنس خود خوش خوش بدو آورد رو
 سوی بامر آمد زمتن ناودان * جانب هر جنس را هر جنس دان
 غر غزان آمد بسوی طفل طفل * و ا رهید او از فتادن سوی سفل
 زان بود جنس بشر پیغمبران * تا بحسبیت رهسند از ناودان
 ۲۶۸ پس بشر فرمود خود را مثلکم * تا بحسب آید و کم گردید گم
 زانک جنسیت عجایب جاذیبست * جاذبش جنسست هر جا طالبیست
 عیسی و اذریس بر گردون شدند * با ملایک چونک هم جنس آمدند
 باز آن هاروت و ماروت از بلند * جنس تن بودند زان زیر آمدند
 کافران هم جنس شیطان آمد * جانسان شاگرد شیطانان شد
 ۲۶۹ صد هزاران خوی بد آموخته * دیدهای عقل و دل بر دوخته
 کمترین خوشان بزشتی آن حسد * آن حسد که گردن ابلیس زد
 زان سگان آموخته حقد و حسد * که نخواهد خلق را ملک ابد
 هرکرا دید او کال از چپ و راست * از حسد فوینجش آمد درد خاست

دل بگلم. B Bul. (۲۶۶۴) شیر پستان را A (۲۶۶۱) تا کی A (۲۶۵۹)

پیغامبران ABGHK (۲۶۶۱) هر جنس دان A (۲۶۶۷)

و گم A. گردند ABHK Bul. بحسب آید ABHK Bul. (۲۶۷۰)

جاذب جنس است B (۲۶۷۱)

زَانَك هِر بَدَبَخْتِ خَرَمَن سوخته . می نخواهد شمع کس افروخته
 ۲۸۰ هین کمالی دست آور تا تو هم . از کمال دیگران نَفْتی بَغَم
 از خدا میخواه دفع این حسد . تا خدایت را رهاند از جسد
 مر ترا مشغولی بخشد درون . که نپردازی از آن سوی برون
 جرعه می را خدا آن می دهد . که بدو مست از دو عالم می رهد
 خاصیت بنهاد در کف حشیش . کو زمانی می رهاند از خودیش
 ۲۸۵ خواب را یزدان بدان سان می کند . کز دو عالم فکرا بر می کند
 کرد مجنون را ز عشق پوسی . کو بنشناسد عَدُو از دوستی
 صد هزاران این چنین می دارد او . که بر ادراکات تو بگمارد او
 هست میاه شقاوت نفس را . که زره بیرون برد آن نفس را
 هست میاه سعادت عقل را . که بساید منزل بی نقل را
 ۲۹۰ خیمه گردون ز سرمستی خویش . بر کند زان سو بگیرد راه پیش
 هین بهر مستی دلا غره مشو . هست عیسی مست حق خر مست جو
 این چنین می را بجو زین خنیا . مستی اش نبود زکوة دُنیا
 زَانَك هر معشوق چون خنّیست پر . آن یکی دُرد و دگر صافی چو دُر
 می شناسا هین بچش با احتیاط . تا می یابی منزه ز اختلاط
 ۲۹۵ هر دو مستی می دهندت لیک این . مستی ات آرد گشان تا رَبِّ دین
 تا ری از فکر و وسواس و حیل . بی عقال این عقل در رَقَصُ الْجَمَل
 انبیا چون جنسِ رُوحند و مَلَك . مر مَلَك را جذب کردند از فلك
 باد جنس آتشست و یار او . که بود آهنگ هر دو بر علو

که بدان مست B (۲۸۲) . و رهاند از حسد A Bui. (۲۸۱)

کو for که A (۲۸۶) . بنهاد AH (۲۸۴)

زکوة دُنیا B . بهو زین خنیا B (۲۹۱)

چون خنّیست B هر خنّیست A (۲۹۲)

بی عقال عقل B . فکر و وسواس A (۲۹۶)

چون ببندی تو سرِ کوزهٔ منی • در میانِ حوضِ نیا جویِ منی
 ۲۷۰۰ تا قیامت آن فرو ناید یست • که دلش خالیست و در وی باد هست
 میلِ بادش چون سوی بالا بود • ظریفِ خود را هم سوی بالا کشد
 باز آن چاهها که جنسِ انبیاست • سوی ایشان گش گشان چون سایه‌است
 ز آنک عقلش غالبست و بی زشک • عقلِ جنسِ آمد یخلف با ملک
 و آن هرای نفس غالب بر عدو • نفسِ جنسِ اسفل آمد شد بدو
 ۲۷۰۵ بود قبطی جنسِ فرعونِ ذمیم • بود یسعی جنسِ موسیِ کلیم
 بود هامان جنسِ تر فرعون را • بر گزیدش بُرد بر صدرِ سرا
 لاجرم از صدر تا قعرش کشید • که زجنسِ دوزخند آن دو پلید
 هر دو سوزند چو دوزخ ضدِ نور • هر دو چون دوزخ ز نور دل نَور
 ز آنک دوزخ گوید ای مؤمن تو زود • پر گذر که نورت آتش را رُبود
 ۲۷۱۰ بگذر ای مؤمن که نورت ی کشد • آتش را چونک دامن ی کشد
 می‌رمد آن دوزخی امار نور هم • ز آنک طبعِ دوزخشن ای ضنم
 دوزخ از مؤمن گریزد آنچنان • که گریزد مؤمن از دوزخ بجان
 ز آنک جنسِ نار نبود نور او • ضدِ نار آمد حقیقتِ نور جو
 در حدیث آمد که مؤمن در دعا • چون امان خواهد زد دوزخ از خدا
 ۲۷۱۵ دوزخ از وی هم امان خواهد بجان • که خدایا دور دارم از فلان
 جاذبهٔ جنسیتست اکنون بین • که تو جنسِ کیستی از کفر و دین
 گر بهامان مایلی هامانی • و بر بهوسی مایلی سُبْحانی
 و بر بهر دو مایلی انگیزته • نفس و عقلی هر دوان آمیخته

(۲۷۰۰) B Bul. om. و.

بود تا صدر Bul. بر گزید او را برای عَون را B. جس مر فرعون را B (۲۷۰۶)

زانکه گوید دوزخ Bul. (۲۷۰۹) هر دو سوزان و چو دوزخ B (۲۷۰۸)

The verse given in AB for هارونی AB. هامانی for فرعونیی AB (۲۷۱۷)

هر دو آن K Bul. هر دورا آمیخته B. عقل A (۲۷۱۸) H. is suppl. in marg.

مردو در جنگد هان و هان بکوش . تا شود غالب معافی بر نقوش
 ۲۷۲۰ در جهان جنگ شادی این بسست . که بینی بر عدو هر دم شکست
 آن ستیزه رو بسختی عافیت . گفت با هامان برای مشورت
 وعده‌های آن کلیم اللهرا . گفت و مخرم ساخت آن گمراهرا

مشورت کردن فرغون با وزیرش^۲ هامان در ایمان آوردن بموسی
 علیه السلام .

گفت با هامان چو تنه‌اش بدید . جست هامان و گریبان را درید
 بانگها زد گریها کرد آن لعین . کوفت دستار و کله را بر زمین
 ۲۷۲۰ که چگونه گفت اندر روی شاه . این چنین گستاخ آن حرف تباه
 جمله عالم را مسخر کرده تو . کار را با نخت چون زر کرده تو
 از مشارف وز مغارب بی لجاج . سوی تو آرند سلطانان خراج
 پادشاهان لب هی‌مالند شاد . بر ستانه خالک سوای کعباد
 اسب یاغی چون ببیند اسب ما . رو بگرداند گریزد بی عصا
 ۲۷۲۰ تا کنون معبود و مسجود جهان . بوده گردد کینه بندگان
 در هزار آتش شدن زین خوشترست . که خداوندی شود بنک پرست
 نه بکش اول مرا ای شاه چین . تا نبیند چشم من بر شاه این
 خسرو اول مرا گردن بزن . تا نبیند این مذلت چشم من
 خود نبودست و مبادا این چنین . که زمین گردون شود گردون زمین
 ۲۷۲۰ بندگان مان خواجه تاش ما شوند . بی دلان مان دل خراش ما شوند
 چشم روشن دشمنان و دوست کور . گشت مارا پس گلستان قعر گور

معرم کرد B (۲۷۲۲)

گریانش Bul. (۲۷۲۳)

این حرف B (۲۷۲۵)

تزییف سخن هامان علیه اللعنة،

دوست از دشمن هی نشناخت او. نرذرا گورانه کثر و باخت او
 دشمن تو جز تو نبود ای لعین. بی گناهان را مگو دشمن بکین
 پیش تو این حالت بد دولتست. که دواؤ اول و آخر آنست
 ۲۷۴. گر ازین دولت تنازی خیز خزان. این بهارت را هی آید خزان
 مشرق و مغرب چو تو بس دیده اند. که سر ایشان زین بریده اند
 مشرق و مغرب که نبود بر قرار. چون کنند آخر کسی را پایدار
 تو بدان فخر آوری کز ترس و بند. چا پلوس گشت مردم روز چند
 هر کرا مردم سجودی می کنند. زهر اندر جان او می آکنند
 ۲۷۵. چونک بر گردد از او آن ساجدش. داند او کان زهر بود و موبدش
 ای خنک آنرا که ذلّت نفس. وای آنک از سرگشتی شد چون که او
 این تکبر زهر قاتل دان که هست. از می پر زهر شد آن گنج مست
 چون می پر زهر نوشد مذبری. از طرب یکدم بچناند سری
 بعد یکدم زهر بر جانش فتد. زهر در جانش کند داد و ستد
 ۲۷۶. گر نداری زهری اش را اعتقاد. گوچه زهر آمد نگر در قوم عاد
 چونک شاهی دست یابد بر شاهی. بکشدش یا باز دارد در چاهی
 و یا بیابد خسته افتاده را. مژمیش سازد شه و بدهد عطا
 گزنه زهرست آن تکبر پس چرا. گشت شه را بی گناه و بی خطا

Heading: ABH om. علیه اللعنة.

لنت بست. Bul. دولت بست. (۲۷۲۹)

بنازی. B. نیاری جز خزان A. (۲۷۴۰)

و. A om. (۲۷۴۲)

در ن و جانش کند. Bul. in the second hemistich. (۲۷۴۹)

این تکبر. K Bul. (۲۷۵۲) دست آید B. (۲۷۵۱)

وین دگررا بی زخمت چون نواخت * زین دو جُنیش زهرا شاید شناخت
 ۲۷۰۰ راهزن هرگز گدایی را نزد * گرگِ گرگِ مرده را هرگز گزند
 یخضر کشتی را برای آن شکست * تا تواند کشتی از قُبحار رست
 چون شکسته می‌رهد اِشکسته شو * امن در فقرست اندر فقر رو
 آن گهی کو داشت از کان نقدِ چند * گشت پاره پاره از زخمِ گزند
 تبخِ بهر اوست کورا گردنیست * سایه کافکدست بر وی زخم نیست
 ۲۷۱۰ میهنی نَفطست و آتش اے غوے * ای برادر چون بر آذر می‌روی
 هرچ او هموار باشد با زمین * تیرهارا کی هدف گردد بین
 سر بر آرد از زمین آنگاه او * چون هدفها زخم یابد بی رفو
 نردبانِ خلق این ما و میست * عاقبت زین نردبان افتادنیست
 هرکه بالاتر رود ابله‌ترست * کاسخوان او بتر خواهد شکست
 ۲۷۲۰ این فروعت و اصولش آن بود * که ترقعِ شرکتِ یزدان بود
 چون نهرده و نگشتی زنکِ زو * یاغی بائی بِشَرکتِ مُلکِ جُو
 چون بدو زنک شدی آن خود و بست * وحدتِ محض است آن شرکتِ کبست
 شرح این در آینه اعمالِ جُو * که نیایی فهمِ آن از گت و گو
 گسر بگوم آنچه دارم در درون * بس جگرها گردد اندر حال خون
 ۲۷۳۰ بس کنم خود زیرکانرا این بس است * بانگر دُو کردم اگر در ده کس است
 حاصل آن هامان بدان گفتارِ بد * این چنین راهی بر آن فرعون زد
 لُنه دولت رسیده تادهان * او گلوے او بُریه ناگهان
 خرمین فرعون را داد او بباد * هیچ شِرا این چنین صاحب مباد

باید شناخت. A. دیگررا (۲۷۰۴) B om. (۲۷۰۷)

یاغی. Bul. (۲۷۱۶) در کان. Bul. (۲۷۰۸)

در گت و گو. B. فهم این K. (۲۷۱۸)

در ده کس است. A. as in text. GK (۲۷۲۰)

زمره بدان فرعون زد. Bul. (۲۷۲۱)

نومید شدن موسی علیه السّلم از ایمان فرعون بتأثیر کردن
سخن هامان در دل فرعون،

گفت موسی لطف بنمودم و جود • خود خداوندیت را روزی نبود
آن خداوندی که نبود راستین • مر و را نه دست دان نه آستین
آن خداوندی که دزدیک بود • بی دل و بی جان و بی دیده بود
آن خداوندی که دادندت عوام • باز بستانند از تو همچو بار
ده خداوندی عاریت بحق • تا خداوندیت بخشد متفق

منازعت امیران عرب با مصطفی علیه السّلم کی ملک را
مقاسمت کن با ما تا نزاعی نباشد و جواب فرمودن مصطفی
علیه السّلم کی من مأمورم درین امارت و بحث
ایشان از طرفین

آن امیران عرب گرد آمدند • نزد پیغمبر منازع و شدند
که تو میری هر یک از ما هم امیر • بخش کن ابن ملک و بخش خود بگیر
هر یکی در بخش خود انصاف جو • تو ز بخش ما دو دست خود بشو
گفت میری مرا حق داده است • سروری و امر مطلق داده است

بجاگیر B. بجا یافتن سخن هامان. AHK Bul. ایمان آوردن فرعون Bul. (1): Heading
شدن سخن هامان.

تا منازعتی نباشد B. با ما مقاسمت کن Bul. ملک را before کی Bul. om. (2): Heading
فرمودن رسول کی من مأمورم B.

تو امیری (۲۷۸۰) Bul. begins the verse with . پیغامبر ABGHE (۲۷۷۱)

The مرور جمله جهانم کرده است ABHK Bul. in the second hemistich (۲۷۸۲)
reading in the text is suppl. in marg. H.

بَیْنِ یَرَانِ اَحمَدست و دَورِ او . هِین بَگیرید امیرِ اورا اِنتَقول
 قوم گفتندش کہ ما م زان قضا . حاکِیم و داد امیری مان خدا
 ۲۷۸۰ گفت لیکن مر مرا حق مُلک داد . مر شمارا عاریہ امر بہر زاد
 میری من تا قیامت باقی است . میری عاریتی خواہد شکست
 قوم گفتند ای امیر افزون مگو . چیست حُجّت بر فرزون جوئی تو
 در زمان ابری بر آمد زامر مُر . سِلّ آمد گشت آن اطراف پُر
 رُو بشہر آورد سِلّ بس مہیب . اہل شہر افغان کنان جملہ رعیب
 ۲۷۹۰ گفت پیغمبر کہ وقت امتحان . آمد اکنون تا گمان گردد عیان
 ہر امیری نیزہ نمود در فگند . تا شود در امتحان آن سِلّ بند
 پس قضیب انداخت در وی مُصطَفی . آن قضیب مُعْجِز فرمان روا
 نیزہارا ہجو خاںک رُبود . آب نیزہ سِلّ پُر جوش عَنود
 نیزہا گم گشت جملہ و آن قضیب . بر سر آب ایستادہ چون رقیب
 ۲۷۹۵ زانہما آن قضیب آن سِلّ زفت . رُو بگردانید و آن سِلّاب رفت
 چون بدیدند از وی آن امرِ عظیم . پس مُقَر گشتند آن میران زیم
 جز سہ کس کہ حقدِ ایشان چیرہ بود . ساحر ش گفتند و کاهن از جُعود
 مُلک بر بستہ چنان باشد ضعیف . مُلک بر رُستہ چنین باشد شریف
 نیزہارا گر ندیدی با قضیب . نامشان بین نام او بین اسے نجیب
 ۲۸۰ نامشان را سِلّ نیزہ مرگ بُرد . نام او و دولتِ تیزش نہرد
 پیچ تُویت می زنندش بر دوام . همچنین ہر روز تا روز قیام

(۲۷۸۰) B Bul. عاریت. (۲۷۸۷) A om. افزون ہجو B. (۲۷۸۸) A om.

(۲۷۸۹) AB Bul. سِلّی. A. جملہ زغیب. (۲۷۹۰) ABGHK پیغامبر.

(۲۷۹۱) B. نیزہ خود را فگند. (۲۷۹۲) B. بروی.

(۲۷۹۳) Bul. پُر جوش و عَنود. (۲۷۹۴) A. جملہ آن قضیب.

(۲۷۹۵) A. B. bis. رفت. B. دشت رفت و سوی بگردانید. A. Bul. om. و after بگردانید.

In H و appears to have been supplied. K. Bul. آن سِلّاب و رفت.

(۲۷۹۶) A. خیرہ بود. (۲۸۰۱) A. همچنین پیروز.

گر پیرا عقلت کردم لطنها . ور خری آوردهام خیرا عصا
 آنچنان زین آخرت بیرون کنم . کز عصا گوش و سرت پُر خون کنم
 اندرین آخر خزان و مردمان . می‌نمایند از جنای نو امان
 ۲۸۰۰ نك عصا آوردهام بهر ادب . هر خری را گویند سُنَّحَب
 ازدهایی می‌شود در قهر نو . کازدهایی گشته در فعل و خو
 ازدهای کوفتی نو بی‌امان . لیلک بنگر ازدهای آسمان
 این عصا از دوزخ آمد چاشنی . که هلا بگریزاندر روشنی
 ورنه در مانی نو در دندان من . مَحَلَصَت نمود ز در بندان من
 ۲۸۱۰ این عصایی بود این دم ازدهاست . نا نگویی دوزخ یزدان کجاست

در بیان آنک شناسای قدرت حق نپرسد کی بهشت. و دوزخ کجاست،

هر کجا خواهد خدا دوزخ کند . او چرا بر مرغ دام و فتح کند
 هم زدنندانت بر آید دردها . تا بگویی دوزخست و ازدها
 یا کند آب دهانت را عمل . تا بگویی که بهشتست و حلل
 از بن دندان برویاند شکر . تا بدانی قوت حکم قدم
 ۲۸۱۰ پس بدندان بی‌گناهان را مگز . فکر کن از ضربت ناخشنود
 نیل را بر قبطیان حق خون کند . سبطیانرا از بلا محصون کند

کر خری را A. نك عصا A (۲۸۰۰) و. A om. (۲۸۰۴)

ازدهایی in the second hemistich. A (۲۸۰۶)

Heading: A کی بهشت کجاست و دوزخ B. کی بهشت کجاست و دوزخ

بر آرد دردها. Bul. (۲۸۱۲)

حکم و قدر A (۲۸۱۴) که بگویی AK. تا کد A (۲۸۱۲)

سبطیانرا نند نامنون کد B. In A the second hemistich precedes the first. (۲۸۱۶)

and so II in marg., with سبطیانرا for بر کلبی.

تا بدانی پیش حق تمیز هست . در میان هوشیار، راه و مست
 نیل تمیز از خدا آموختست . که گشاد این را و آنرا سخت بست
 لطف او عاقل کند مر نیل را . قهر او ابله کند قایل را
 ۲۸۲۰ در جمادات از کرم عقل آفرید . عقل از عاقل بهر خود بُرید
 در جماد از لطف عقلی شد پدید . وز نکال از عاقلان دانش رسید
 عقل چون باران بآمر آنجا برنجت . عقل این سو خشم حق دید و گرنجت
 ابر و خورشید و مه و نجم بلند . جمله بر ترتیب آیند و روند
 هر یکی ناید مگر در وقت خویش . که نه پس ماند ز هنگام و نه پیش
 ۲۸۲۵ چون نکردی فهم این را زانیا . دانش آوردند در سنگ و عصا
 تا جمادات دگر را بی لباس . چون عصا و سنگ داری از قیاس
 طاعت سنگ و عصا ظاهر شود . وز جمادات دگر مخبر شود
 که زیزدان آگهیم و طایعیم . ما همه بی اتفاتی ضایعیم
 همچو آب نیل دانی وقت غرق . کو میان هر دو اُمت کرد فرق
 ۲۸۳۰ چون زمین دانش دانا وقت خسف . در حق قارون که قهرش کرد و نسف
 چون قهر که امر بشنید و شنافت . پس دو نیمه گشت بر چرخ و شکافت
 چون درخت و سنگ کاندَر هر مقام . مُصطفی را کرده ظاهر السّلام

(۲۸۱۷) A. هوشیار و راه مست. In A the order of the verses after ۲۸۱۶ is as follows: ۲۸۱۹, ۲۸۲۰, ۲۸۱۷, ۲۸۱۸, ۲۸۲۱.

(۲۸۱۸) B Bul. گشاد آنرا و اینرا. (۲۸۱۹) Bul. لطف حق.

(۲۸۲۲) GH. عقل چون، with *idafat*.

(۲۸۲۵) B. این از انبیا. Bul. از سنگ.

(۲۸۲۶) K. دارد از قیاس. (۲۸۲۷) K. مخبر بود.

(۲۸۲۸) AB. بی اتفاتی.

(۲۸۳۰) Bul. کرد نسف.

(۲۸۳۲) B. ظاهر او سلم.

جواب دهری که منکر الوهیتست و عالم را قدیم می گوید

دے یکی می گفت عالم حادثست . فانہست این چرخ و حش وارست
 فلسفی گفت چون دانی حدوث . حادثی ابر چون داند عبوث
 ذرۂ خود نیستی از انقلاب . تو چه می دانی حدوث آفتاب
 ۲۸۴۵ کر مکی کاندہ حدث باشد دفین . گی بداند آخر و بدو زمین
 این بتقلید از پدر بشنیدہ . از حماقت اندرین پیچیدہ
 چیست برہان بر حدوث این بگو . ورنہ خامش کن فزون گویی مجو
 گفت دیدم اندرین بحر عمیق . بحث می کردند روزی دو فریق
 ۲۸۴۰ در جدال و در خصام و در ستوہ . گشت ہنگامہ بر آن دو کس گروہ
 من بسوی جمع ہنگامہ شدم . اطلاع از حال ایشان بستدم
 آن یکی می گفت گردون فانی است . بی گمانی این بنارا بانی است
 و آن دگر گفت این قدیم و بی گئی است . نیستش بانی و یا بانی و نیست
 گفت متکبر گشتہ خلاق را . روزی و شب آرند و رزاق را
 ۲۸۴۰ گفت بی برہان نخواہم من شنید . آج گوی آن بتقلیدی گزید
 مین پیآور حجت و برہان کہ من . نشنوم بی حجت این را در زمین
 گفت حجت در درون جانم است . در درون جان نہان برہانم است
 تو نہی بینی ہلال از ضعف چشم . من ہی بینم مکن بر من تو خشم
 گفت و گو بسیار گشت و خلق گیج . در سر و پایان این چرخ بسیج
 ۲۸۴۰ گفت یارا در درونم حجتیست . بر حدوث آسمانم اینیست
 من یقین دارم نشانش آن بود . مر یقین دان را کہ در آتش رود

Heading: K and so Bul. بحث کردن سق و فلسفی و جواب دهری الح

(۲۸۴۵) A تو چو می دانی .

(۲۸۴۶) Bul. بدأ زمین .

(۲۸۴۰) K گنہ ہنگامہ .

(۲۸۴۲) A آن قدیم B آن دگر .

(۲۸۴۵) ABHK Bul. آج گوی .

در زبان و نایب آن حجت بدان . همچو حالِ سرِ عشقِ عاشقان
 نیست پیدا سرِ گفت و گویِ من . جز که زردی و نزاری رُویِ من
 اشک و خون بر رخ روانه می‌دود . حجتِ حُسن و جمالش می‌شود
 ۲۸۵۰ گفت من اینها ندانم حجتی . که بود در پیشِ عالمِ آبی
 گفت چون قلبی و نقدی دم زنند . که تو قلبی من نگویم ارجمند
 هست آتش امتحانِ آخرین . کاندرا آتش در فندک این دو قرین
 عام و خاص از حالشان عالم شوند . از گمان و شک سوی ایقان روند
 آب و آتش آمد ای جان امتحان . نقد و قلبی را که آن باشد نهان
 ۲۸۶۰ تا من و تو هر دو در آتش روم . حجتِ باقی حیرانان شویم
 تا من و تو هر دو در بحر اوقیم . که من و تو این گره را آیینم
 همچنان کردند و در آتش شدند . هر دو خود را بر تپ آتش زدند
 آن خدا گویند مرد مدعی . رست و سوزید اندر آتش آن دعی
 از مؤذن بشنو این اعلام را . کورئ افزون روانِ خام را
 ۲۸۷۰ که نسوزیدست این نام از اجل . کش مُسَمی صدر بودست و اجل
 صد هزاران زین رِهان اندر قران . بر دریک پرده‌های مُکِران
 چون رُگرو بستند غالب شد صواب . در دوام و مُعْجزات و در جواب
 فهم کردم کآنک دم زد از سَبَق . وز حدوثِ چرخ پیروزست و حق
 حجتِ مُنْکِر هماره زردرو . یک نشان بر صدقِ آن انکار کو
 ۲۸۷۰ یک مناره در ثنای مُکِران . کو درین عالم که تا باشد نشان

حال و سر B (۲۸۵۲)

روانه می‌رود AB Bul. اشک من بر رخ B. اشک خون K Bul. (۲۸۵۴)

خاص و عام B Bul. (۲۸۵۸) در فندک B Bul. (۲۸۵۷)

باشد آن نهان A (۲۸۵۶) After this verse Bul. adds: (۲۸۶۲)

فلسفی را سوخت و خاکستر بکرد * متقرا ساخت و تازه‌تر بکرد

آن نام از عجل H (۲۸۶۵) اعلام K. اعلام G (۲۸۶۴)

همیشه زردرو B (۲۸۶۶) دوام معجزات B Bul. (۲۸۶۷)

مُنْبَرِ کُو که بر آتجا مُخیری . یاد آرد روزگار، مُنْکِرِ
 رُوی دینار و دِرَم از نامشان . تا قیامت می دهد زین حق نشان
 سَکّه شاهان می گردد دگر . سَکّه احمد بین تا مُسْتَقَر
 بر رخِ نقره و یا رُوی زری . وَا نما بر سَکّه نام مُنْکری
 ۲۸۷۵ خود مگر این مُعْجَز، چون آفتاب . صد زبان بین نام او اُمُّ الْکِتَاب
 زهره نی کس را که یَک حرفی از آن . یا بدزدد یا فزاید در بیان
 یارِ غالب شو که تا غالب شوی . یارِ مغلوبان مشو هین ای غوی
 حجتِ مُنْکَر همین آمد که من . غیر این ظاهر نمی بینم وطن
 هیچ نَدَبِش که هر جا ظاهر است . آن زحکُمهای پنهان مُخیر است
 ۲۸۸۰ فایده هر ظاهری خود باطن است . همچو نفع اندر دواها کام است

تفسیر این آیت کی وَمَا خَلَقْنَا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا
 بَيْنَهُمَا إِلَّا بِإِتْحَقٍّ نِیافریدمشان بهر همین کی شما می بینید بلك
 بهر معنی و حکمت باقیه کی شما نمی بینید آنرا:

هیچ نقاشی نگارد زین نقش . بی امید نفع بهر عینِ نقش
 بلك بهر میهمانان و یکهان . که بفرجه وا رهند از اندھان
 شادی بچگان و یادِ دوستان . دوستانِ رفته را از نقشِ آن
 هیچ کوزه گر کند کوزه شتاب . بهر عینِ کوزه نه بر بُوی آب
 ۲۸۸۵ هیچ کاسه گر کند کاسه تمام . بهر عینِ کاسه نه بهر طعام

روزگاری A. در آنجا BK Bul. (۲۸۷۱)

corr. صد زبان و نام او ABHK. این معجزه B. آن معجز Bul. خود بگیر A (۲۸۷۵)

in marg. H.

corr. in marg. H. یا بدزدد یا بگرداند زبان ABH (۲۸۷۱)

Heading: A om. همین. A om. باقیه.

هیچ خطاطی نویسد خط بَقَن * بهر عین خط نه بهر خواندن
 نقش ظاهر بهر نقش غایبست * وَاَنِّ برائے غایب دیگر بیست
 تا رَیوُم چارُم دَهَم بر می شمر * این فواید را بمقدار نظر
 همچو بازیهای شطرنج ای پسر * فایده هر لعب در تالی نگر
 ۲۸۹۰ این نهادند بهر آن لعب نهان * وَاَنِّ برائے آن و آن بهر فلان
 همچنین دیکه جهات اندر جهات * در پی هم تا رسی در بُرد و مات
 اوّل از بهر دُوم باشد چنان * که شدن بر پایهای نردبان
 وَاَنِّ دوم بهر سوم و دان تمام * تا رسی تو پایه پایه تا بام
 شہوت خوردن ز بهر آن مَنی * آن مَنی از بهر نَسَل و روشنی
 ۲۸۹۵ گزینش و نبیند غیر این * عقل او بی سَر چون نبت زمین
 نبت را چه خواند چه ناخواند * هست پای او بیگل در ماند
 گر سرش جنبد بسیر باد رَو * تو بسَر جُبانیش غره مشو
 آن سرش گوید سَمْعنا ای صبا * پای او گویند عَصَبنا خَلنا
 چون نماند سیر می راند چو عام * بر توکل می نهد چون گور گام
 ۲۹۰۰ بر توکل تا چه آید در نَبَرْد * چون توکل کردن اصحاب نرد
 وَاَنِّ نظرهایی که آن افسرده نیست * جز رونک و جز درنک پرده نیست
 آنچه در ده سال خواهد آمدن * این زمان ببند بچشم خوشتن
 همچنین هر کس باندازه نظر * غیب و مُسْتَقْبَل ببیند خیر و شر
 چونک سدّ پیش و سدّ پس نماند * شد گذاره چشم و لَوّج غیب خواند
 ۲۹۰۵ چون نظر پس کرد تا بَدُو وجود * ماجرا وَاَعَارِ هستی رُو نمود

تا سم A (۲۸۸۸). ظاهر for حاضر B (۲۸۸۷). نه for فی AHI (۲۸۸۶).

آن برای A. نهاده B (۲۸۹۰). در مالی دگر B. درمانی دگر A (۲۸۸۹).

جهات for in marg. as a variant جهان II (۲۸۹۱).

نبت را چون خواند A (۲۸۹۶). و. Bul. om. وَاَنِّ مَنی از بهز Idbi. (۲۸۹۴).

چون کار کام A. ندارد سیر Bul. (۲۸۹۶). یا صبا B (۲۸۹۸).

و. Bul. om. آن A om. (۲۹۰۱).

بِحِثِّ اَمَلَاكٍ، زَمِيْنِ بِاَكْبَرِيَا . در خليفه كردن، بابايِ ما
 چون نظر در پيش افگند او بدید . آنچ خواهد بود تا مُحَشَّرِ پد
 پس ز پس و بیند او تا اصلِ اصل . پيش و بیند عیان تا روزِ فصل
 هر کس اندازه روشن دلی . غیبرا ببند بقدر صِفَلِ
 ۲۱۱۰ هَرَكْ صِفَلِ پيش کرد او پيش دید . بیشتر آمد بُرُو صورت پدید
 . گرتو گویی کَانَ صفا فضلِ خداست . نیز این توفیقِ صِفَلِ زَانِ عطاست
 تَدْرِ هِمَّتِ باشد آن جهد و دعا . لَيْسَ لِلْاِنْسَانِ اِلَّا مَا سَعَى
 واهم هِمَّتِ خداوندست و بس . هِمَّتِ شایِ ندارد هیچ خَس
 نیست تخصیصِ خدا . کس را بکار . مانع طَوْعِ و مُبراد و اختیار
 ۲۱۱۵ لِيكَ چون رنجی دهد بدبخت را . او گریزانند بکُفَرانِ رخت را
 نِيكَ بختی را چو حق رنجی دهد . رخت را نزدیکتر و میبهد
 بدَدِلانِ از بیمِ جان در کارزار . کرده اسبابِ هزیمت اختیار
 بُرَدِلانِ در جنگِ هر از بیمِ جان . حمله کرده سوی صفِ دشمنان
 رُستمان را ترس و غم و پش بُرد . هم ز ترسِ آن بدَدِلِ اندر خویش مُرد
 ۲۱۲۰ چُونِ بِحَكِّ آمد بلا و بیمِ جان . زان پدید آید شجاع از هر جَبان

وحی کردن حق بموسی علیه السّلم کی ای موسی من کی

خالقم تعالی ترا دوست می دارم،

گفت موسی را بوحی دل خدا . کای گریه دوست می دارم ترا
 گفت چه خصلت بود ای ذو الکرّم . موجب آن تا من آن افزون کنم

کرد و پیش دید A (۲۱۱۰) . در خلیفه کردن آدم زلا ABK (۲۱۰۶)

آن توفیق A . گویی نی که آن فضل خداست B (۲۱۱۱)

زان شجاع آمد بدیدار از جَبان B (۲۱۲۰)

Heading: ABK Bul. تعالی . حق تعالی . Bul. om. خالقم after

ذو کرّم AHK (۲۱۲۲)

گفت چون طفلی بپیش والد. وقت قهرش دست هر در وی زده
 بخود نداند که جز او دیار هست. هر ازو مخمور هر از اوست مست
 ۲۱۲۵ مادرش گُهر سَلَبی بر وی زند. هر بهادر آید و بر وی تند
 از کسی یارے نخواهد غیر او. اوست جمله شرّ او و خیر او
 خاطر. تو هم زما در خیر و شر. التّفانش نیست جاهای دگر
 غیر من پیشت چو سنگست و کلوخ. گر صَبی و گر جوان و گر شیوخ
 همچنانک اِیَالک تَعَبُد در چنین. در بلا از غیر تولا نَسْتَعین
 ۲۱۲۶ هست این اِیَالک تَعَبُد حَضَر را. در بُغْت و آن از پی نَفی ریا
 هست اِیَالک نَسْتَعین هم بهر حَضَر. حَضَر کرده استعانت را و قَصَر
 که عبادت مر ترا آرم و بس. طمع یارے هر ز تو دارم و بس

خشم کردن پادشاه بر ندیم و شفاعت کردن شفیع آن مغضوب
 علیه را و از پادشاه در خواستن و پادشاه شفاعت او قبول
 کردن و رنجیدن ندیم از شفیع کی چرا شفاعت کردی،

پادشاهی بر ندیمی خشم کرد. خواست تا از وی بر آرد دُود و گُرد
 کرد شه شمشیر بیرون از خلاف. تا زند بر وی جزای آن خلاف
 ۲۱۲۷ هیچ کس را زهره نه تا تم زند. یا شفیع بر شفاعت بر تند

دست م بر وی زده B. دست در وی م زده AH (۲۱۲۳)

و م از اوست. BK Bul. Suppl. in marg. H. (۲۱۲۴)

همچنان A (۲۱۲۹). چه سنگست A. Suppl. in marg. H. (۲۱۲۸)

ایا نستعین A (۲۱۴۱). GH اِیَالک as in text.

Heading: ABG شفیع آن. The reading of H is uncertain. K Bul.

ازین شفیع K Bul. و قبول کردن پادشاه شفاعت را B

بر شفیع بر تند A (۲۱۴۵). A om. (۲۱۴۲)

جز عِزَّادِ الْهَلْکِ نامی در خواص . در شفاعت مُصْطَفَى وارانه خاص
 بر جهید و زود در سجده فتاد . در زمان شه تیغِ قهر از کف نهاد
 گفت اگر دیوست من بخشدش . ور بلیسی کرد من پوشیدمش
 چونک آمد یای تو اندر میان . راضیم گر کرد مُجَرِّم صد زیان
 ۲۹۴۰ صد هزاران خشم را توانم شکست . که ترا آن فضل و آن مدار هست
 لایهات را هیچ نتوانم شکست . زانک لایه تو یقین لایه منست
 گر زمین و آسمان برم زده . زانقار این مرد بیرون نآمده
 ور شده ذره بذره لایه گر . او نبردی این زمان از تیغ سر
 بر تو می نهیم منت ای کریم . لیک شرح عزتِ نُسبِ ای ندیم
 ۲۹۴۵ این نکردی تو که من کردم یقین . ای صفات در صفات ما دین
 تو درین مُسْتَعِیْلِ فی عالمی . زانک محمول منی فی حاملی
 مَا رَمِيتَ إِذْ رَمِيتَ کُتِبَتْ . خویشتن در موج چون کف هشته
 لا شدی پهلوی اِلا خانه گیر . این عجب که هر اسیری هر امیر
 آنچه دادی تو ندادی شاه داد . اوست بس الله اَعْلَمُ بِالرَّشَادِ
 ۲۹۵۰ و آن ندیم رسته از زخم و بلا . زین شفیع آرد و برگشت از ولا
 دوستی بیزید زان مُخْلِص تمام . رو بجایط کرد تا نارد سلام
 زین شفیع خویشتن بیگانه شد . زین تعجب خلق در افسانه شد
 که نه مجنونست یاری چون بُرید . از کسی که جانِ او را وا خرید
 و خریدش آن دم از گردن زدن . خالک نعل پاش بایستی شدن
 ۲۹۵۵ بازگشته رفت و بیزاری گرفت . با چنین دلدار کین داره گرفت

م. پوشیدمش B (۲۹۳۸) . از خواص Bul. (۲۹۳۶)

خشم را نام شکست. BK Bul. . خشم بتوانم شکست A (۲۹۴۰)

چون کف کشته A (۲۹۴۷) . مُسْتَعِیْلِ G (۲۹۴۶)

م. اسیری م کبر A (۲۹۴۸)

زجر و بلا Bul. . زخم بلا A (۲۹۵۰)

گر نه مجنونست. ABK Bul. (۲۹۵۲)

پس ملامت کرد اورا مُصلِحی . کین جفا چون می کنی با ناصحی
جان تو بخوید آن دلداری خاص . آن دم از گردن زدن کردت خلاص
گر بندی کردی نیابستی رمید . خاصه نیکی کرد آن یار حمید
گنت بهر شاه مبدولست جان . او چرا آید شنبیع اندر میان
۲۹۱۰ **لَيْسَ مَعَ اللَّهِ وَقْتُ** بود آن دم مرا . **لَا يَسَحُ فِيهِ نَبِيٌّ يُجْتَنَبُ**
من نخوام رحمتی جز زخم شاه . من نخوام غیر آن شهرا پناه
غیر شهرا بهر آن لا کرده ام . که بسوی شه تولا کرده ام
گر ببرد او بفهر خود سَرَم . شاه بخشد شصت جان دیگرم
کار من سربازی و بی خویشی است . کار شاهنشاه من سربخشی است
۲۹۱۵ **فَخَرَّ** آن سر که کف شاهش بُرد . ننگ آن سر کو بغیری سر بُرد
شب که شاه از قهر در فیرش کشید . ننگ دارد از هزاران روز عید
خود طواف آنک او شهین بود . فوق قهر و لطف و کفر و دین بود
زان نیامد **يَكْ** عبارت در جهان . که نهانست و نهانست و نهان
زَانِكَ این آسبا و الفاظ حمید . از گلابه آدمی آمد پدید
۲۹۱۰ **عَلِمَ الْأَسْبَا بُدْ** آدم را امام . لیک نه اندر لباس عین و لام
چون نهاد از آب و گل بر سر کلاه . گشت آن اسای جانی رؤسایه
که نقاب حرف و دم در خود کشید . تا شود بر آب و گل معنی پدید
گرچه از **يَكْ** وجه منطبق کاشف است . لیک از ده وجه پرده و مکشف است

جز رحم شاه AB (۲۹۱۱) . دادت خلاص B (۲۹۰۷)

شاه اگر بُرد بهر Bul. (۲۹۱۲)

corr. in marg. A. سربازی و سربخشی است. H (۲۹۱۴)
Bul. in the second H. کار شاهنشاه من سربخشی است
جان بخشیت hemistisch. B (۲۹۱۷)

از ده وجه ترك و منزلت H (۲۹۱۲) . جان A (۲۹۱۷) . گلابه K . گلابه G (۲۹۱۶)
and so K, which omits و. The reading in the text is given in marg. H by a
corrector. Bul. ترك مكشف as in text.

گفتن خلیل مر جبرئیل را علیها السّلم چون پرسیدش کی
آلک حاجة خلیل جوابش داد کی اَمَّا إِلَيْكَ فَلَا،

من خلیل و قسم و او جبرئیل . من نخواهم در بلا اورا دلیل
۲۹۷۵ او ادب ناموخت امر جبریل را . که پرسید از خلیل حق مُراد
که مُرادت هست تا یارم کنم . ورنه بگریزم سبکباری کنم
گفت ابراهیم فی رَو از میان . واسطه رحمت بود بَعْدَ اَلْعِیَان
بهر این دنیاست مُرْسَل رابطه . مؤمنانرا زَانِک هست او واسطه
هر دل ار سامع بُدِی و حُجّ نهان . حرف و صوتی گئی بُدِی اندر جهان
۲۹۸۰ گرچه او حُجّ حسست و بی سرست . لیک کار، من از آن نازکترست
کرده او کرده شاهست لیک . پیشِ ضعفم بد نهانست نیک
آنچ عین لطف باشد بر عوام . قهر شد بر نازنینان کرام
بس بلا و رنج می باید کشید . عامه را تا فرق را توانند دید
کین حُرُوف واسطه ای یار غار . پیشِ واصل غار باشد خار خار
۲۹۸۵ بس بلا و رنج یابست و وُصُوف . تا رهد آن رُوح صاف از حُرُوف
لیک بعضی زین صدا گزتر شدند . باز بعضی صاف و بَرتر شدند
هجو آب تیل آمد این بلا . سعدرا آبست و خون بر اشقیا
هراک پایان بین سر او مسعودتر . جدتر او کارد که افزون دید بر
زَانِک داند کین جهان کاشتن . هست بهر مَحْشَر و بر داشتن

رحمت . A (۲۹۷۷) سبکباری کم . A (۲۹۷۶)

حرف و صوتی گویدی . A (۲۹۷۹)

and so H in marg. , بهر عشق کیشان کرام . B . آنک عین لطف . B (۲۹۸۲)

فرق بتواند دید . Bul. . فرق را داند دید . B (۲۹۸۲)

In A vv. ۲۹۸۵ and ۲۹۸۶ are transposed.

جهانی . A (۲۹۸۹) جد او کارد . B (۲۹۸۸)

۲۹۹۰ هیچ عَقْدی بهرِ عَینِ خود نبود • بَلْکَ از بهرِ مقامِ رَیج و سود
 هیچ نبود مُنْکری گسرِ بَنگِری • مُنْکری‌اش بهرِ عَینِ مُنْکری
 بل برای قهرِ خصمِ اندرِ حسد • یا فزونی جُستن و اِظْهَارِ خود
 وَاَنْ فزونی هم پی، طبعِ دگر • بی معافِ چاشنی نَدَمْدِ صُور
 زانِ می‌پرسی چرا این می‌کنی • که صُورِ زَینست و معنی روشنی
 ۲۹۹۵ ورنه این گفتن چرا از بهرِ چیست • چونک صورتِ بهرِ عَینِ صورت‌بست
 این چرا گفتن سؤال از فایده‌ست • جز برای این چرا گفتن بدست
 از چه رُو فایده‌جویی ای امین • چون بود فایده‌ای این خود همین
 پس نُقُوشِ آسمان و اَهلِ زمین • نیست حَکْمَتِ کَانَ بود بهرِ همین
 گر حکیمی نیست این ترتیبِ چیست • وَر حکیمی هست چون فَعْلش تَبِیست
 ۳۰۰۰ کس نَسازد نقشِ گرمابه و خَضاب • جز پی قَصْدِ صواب و ناصواب

مطالبه کردن موسی علیه السّلم حضرت را کی خَلَقْتَ خَلْقًا وَاَهْلَکَکَہُمْ و جواب آمدن،

گفت موسی ای خداوندِ حساب • نقش کردی باز چون کردی خراب
 نَر و مادہ نقش کردی جان‌فزا • وَاَنْگَہان ویران کنی این را چرا
 گفت حق داتم که این پُرش ترا • نیست از اِنکار و غفلت وز هوا
 ورنه تَأْدِیب و عتابِ کردی • بهرِ این پُرش ترا اَزردی
 ۳۰۰۵ بَلْکَ میخوای که در افعالِ ما • باز جویی حکمت و سِرِّ سفا
 تا از آن واقف کنی مَر عَمرا • پُخته گردانی بدین هر خارِ ما

طبعی دگر ABH (۲۹۹۳) که بنگری K (۲۹۹۱)

از چه رُو جویی فواید B (۲۹۹۷) می نرسی B (۲۹۹۴)

Heading: Bul. حضرت خدا را.

خداوندی A (۳۰۰۱)

قاصدا سایل شدی در کاشفی . بر عوام ارچه که تو زان واس
زانک نیم علم آمد این سؤال . هر بروی را نباشد این مجال
هر سؤال از علم خیزد هر جواب . همچنانک خار و گل از خاک و آب
۲۰۱۰ هر ضلال از علم خیزد هم هدی . همچنانک تلخ و شیرین از ندا
ز آشنای خیزد این بغض و ولا . وز غذای خوش بود سقم و قوی
مستفید اعجبی شد آن کلم . تا عجبیانرا کند زین سر علم
ما م از و اعجبی سازم خویش . پاسخ آرم چون بیگانه پیش
خرفروشان خصم یکدیگر شدند . تا کلید قفل آن عقد آمدند
۲۰۱۵ پس بفرمودش خدا اے ذو لباب . چون پرسیده یآ بشنو جواب
موسیا نخی بکار اندر زمین . تا تو خود هم وادی انصاف این
چونک موسی گشت و شد گشتش تمام . خوشه‌هاش یافت خوبی و نظام
داس بگرفت و مر آنرا یبرید . پس ندا از غیب در گوش رسید
که چرا کشتی کنی و پرورے . چون کمالی یافت آنرا یبرے
۲۰۲۰ گفت یا رب زان کنم ویران و پست . که در اینجا دانه هست و کاه هست
دانه لایق نیست در انبار کاه . کاه در انبار گندم هر تباه
نیست حکمت این دورا آمیختن . فرق واجب یکنند در بین
گفت این دانش تو از کی یافتی . که بدانش یبدری بر ساختی
گفت تمیزم تو دادے اے خدا . گفت پس تمیز چون نبود مرا
۲۰۲۵ در خلائی . روحهای پائست . روحهای تیره گناک هست
این صدفها نیست در یک مرتبه . در یکی درست و در دیگر شبه

۲۰۰۸) آن مجال B . ۲۰۰۹) A خار .

۲۰۱۱) AB Bul. غذای . A suppl. above شفا . قوی .

۲۰۱۲) A اعجابرا suppl. above .

۲۰۱۳) ABHK Bul. هدیگر . corr. in H .

۲۰۱۴) Bul. خود . ۲۰۲۰) A هست و دانه هست .

۲۰۲۲) B هر دورا . ۲۰۲۵) Bul. گناک . تیره .

واجبست اظهار این نیک و تباه . همچنانک اظهار گدما زکاه
بهر اظهارست این خلق جهان . تا نماید گنج حکمتها نهان
گفت کثرا گفت مخفیها شنو . جوهر خود گم مکن اظهار شو

بیان آنک روح حیوانی و عقل جزوی و دهم و خیال
بر مثال دوغند و روح کی باقیست درین دوغ
همچو روغن پنهانست

۲۰۲۰ جوهر صدقت خفی شد در دروغ . همچو طعم اندر طعم دروغ
آن دروغت این تن فانی بود . راست آن جان ربانی بود
سالمها این دوغ تن پیدا و فاش . روغن جان اندرو فانی و لاش
تا فرستد حق رسولی بنده . دوغ را در خمره جنباننده
تا بچرباند بهنجار و بن . تا بدام من که پنهان بود من
۲۰۲۵ یا کلام بنده کان جزو اوست . در رود در گوش او کو و حی جوست
اذن مؤمن و حی مارا داعی است . آینهان گوئی قرین داعی است
همچنانک گوش طفل از گفت مام . پُر شود ناطق شود او در کلام
ور نباشد طفل را گوش رشد . گفت مادر نشنود گنگی شود
دایما هر گز اصلی گنگ بود . ناطق آنکس شد که از مادر شود
۲۰۴۰ دانک گوش کتر و گنگ از آفتیست . که پذیرای دم و تعلیم نیست
آنک بی تعلیم بد ناطق خداست . که صفات او ز علتها جداست

Heading: Bol. در بیان . ABK Bol. باقیست .

(۲۰۲۰) ADHK Bol. همچنانک روغن اندر من دوغ . corr. in marg. H.

(۲۰۲۱) A روغت آن جان A. آن دروغت suppl. above گرچه دوغت A

(۲۰۲۸) B گر نباشد .

(۲۰۴۰) AH دم تعلیم In H و is suppl. above.

یا چو آدم کرده تلفیش خدا . بی حجاب مادر و دایه و ازا
 یا مسیحی که بتعلیم و دود . در ولادت ناطق آمد در وجود
 از برای دفع تهمت در ولاد . که نژادست از زنا و از فساد
 جینی ^{۴۰۴۵} بایست اندر اجتهاد . تا که دوغ آن روغن از دل باز داد
 روغن اندر دوغ باشد چون عدم . دوغ در هستی بر آورده علم
 آنک هستی می نماید هست پوست . و آنک فانی می نماید اصل اوست
 دوغ روغن ناگرفتست و گهن . تا بنگزینی بنه خرجش مکن
 هین بگردانش بدانش دست دست . تا نماید آنچه پنهان کرده است
 ز آنک این فانی دلیل باقی است . لایه مستان دلیل ساقی است ^{۴۰۵۰}

مثال دیگر هم درین معنی،

هست بازیهای آن شیر علم . مخیره از بادهای مکتبم
 گر نبود جیبش آن بادهای . شیر مرده گنجی در هوا
 زان شناسی باد را گر آن صباست . یا دبورست این بیان آن خفاست
 این بتن مانند آن شیر علم . فکر می جنباند او را دم بدم
 فکر کان از مشرق آید آن صباست . و آنک از مغرب دبور با وباست ^{۴۰۵۵}
 مشرق این بادی فکرت دیگرست . مغرب این بادی فکرت زان سرست
 مه جهادست و بود شرفش جهاد . جان جان جان بود شرق فؤاد
 شرق خورشیدی که شد باطن فرور . فشر و عکس آن بود خورشید رز
 ز آنک چون مرده بود تن بی لَهَب . پیش او نه روز بنمایند نه شب
 و نه نباشد آن چو این باشد تمام . بی شب و بی روز دارد انتظام ^{۴۰۶۰}

شیر بی جان B (۴۰۵۲) . دایه و ازا Bal. و آزا GH (۴۰۴۲)

شرفش فؤاد Bul. خورشید است K (۴۰۵۷) . دبورست و وباست B (۴۰۵۵)

باید انتظام B (۴۰۶۰) . بی شب AII (۴۰۵۶)

همچنانك چشم ویند بخواب . ن مَه و خورشید ماه و آنتاب
 نوم ما چون شد اَخُ الْكُوت ای فلان . زین برادر آن برادر را بدان
 بر بگویند که هست آن فرع این . مشنو آنرا اے مُقِلد بی یقین
 و بیند خوابِ جانت وصف حال . که بیدارے نیستی بیست سال
 ۴۰۶۵ در پیِ تعبیرِ آن تو عُمرها . و دوی سوه شیان با دها
 که بگو آن خواب را تعبیر چیست . فرع گفتن این چنین سر را سگبست
 خوابِ عامست این و خود خوابِ خواص . باشد اصل اجتناب و اختصاص
 پیل باید تا چو خسپد او رستان . خواب بیند خطه هندوستان
 خر نبیند هیچ رهندستان بخواب . خر رهندستان نکردست اغتراب
 ۴۰۷۰ جان همچون پیل باید نیک زفت . تا بخواب او هند داند رفت تفت
 ذکر هندستان کند پیل از طلب . پس مصور گردد آن ذکرش بشب
 اذکروا الله کار هر اوباش نیست . از رجی بر پای هر قلاش نیست
 لیک تو آیس مشو هم پیل باش . ورنه پیل در پی تبدیل باش
 کپیاسازان گردون را بسین . بشنو از میناگران هر دم طنین
 ۴۰۷۵ نقش بندانند در جَو فلك . کار سازانند بهر لی و لك
 گر نبیی خلق مشکین جیبها . بنگر ای شب گور این آسیب را
 هر دم آسیبست برادر اکد تو . نبت تو نو رسته بین امر خاك تو
 زین بد ابرهم آذم دیده خواب . بسط هندستان دل را بی حجاب
 لاجرم زنجیرها را بر درید . مملکت برهم زد و شد ناپدید
 ۴۰۸۰ آن نشان دید هندستان بود . که جهد از خواب و دیوانه شود
 و فشانند خاك بر تدبیرها . و درانند حلقه زنجیرها

شد for باشد ، چون با suppl. after (۴۰۶۲) A om.

خامه است ABIX (۴۰۶۱) . تفسیر آن B (۴۰۶۵) .

اذکر آیه A (۴۰۷۲) . خسپد لوشیان AB Bul. (۴۰۷۸)

نبت تو A (۴۰۷۷) . تبدیل G (۴۰۷۳)

آنچنان که گفت پیغمبر زُور. که نشانش آن بود اندر صدور
که بجای آرد از دأر افسور. هم انابت آرد از دأر السُور
بهر شرح این حدیث مُصْطَفَى. داستانی بشو است یسار صفا

حکایت آن پادشاهزاده کی پادشاهی حقیقی بوی روی نمود، یَوْمَ
يَفِرُّ الْهَرَّةُ مِنْ أَخِيهِ وَأُمِّهِ وَقَدْ وَثِقَتْ أَوَّاهُ، پادشاهی
این خاک توده کودک طبعان کی قلعه گیری نام کنند آن کودک
کی چیره آید بر سر خاک توده بر آید و لاف زند کی قلعه مراست
کودکان دیگر بر وی رشک برند کی التُّرابُ رَبِيعُ الصَّبَّانِ،
آن پادشاهزاده چو از قید رنگها برست گفت من این خاکهای
رنگین را همان خاکِ دُونِ می گویم زر و اطلس و اکسون غی گویم
من ازین اکسون رستم بیکسون رفتم، وَآتَيْنَاهُ الْحُكْمَ صَبِيًّا
ارشاد حق را مرور سالها حاجت نیست در قدرت کن
فَيَكُونُ هَيْجَ كَسِ سَخْنٍ قَابِلِيَّتٍ نَكْوِدُ،

۲۰۸۵ پادشاهی داشت يك بُرنا پسر. باطن و ظاهر مزین. از هر
خواب دید او کآن پسر ناگه بُرَد. صافی عالم بر آن شه گشت دُرْد
خشک شد از تاب آتش مَشْكُ او. که نماید از تَغَرِ آتش اشلت ار

پیغامبر BGHK (۲۰۸۲)

Heading: Bul. پادشاه حقیقی. A om. الصبان. Bul. چون از قید. The words
هیج کس for کی. AB Bul. بیکسون جستم. G. Bul. are suppl. in marg. و اکسون.

ظاهر و باطن B (۲۰۸۵)

بدان شه K (۲۰۸۱)

انجان پر شد ز دود و دزد شاه * که نمی‌باید در وه راه آم
 خواست مردن فالش بی‌کار شد * عمر مانده بود شه بیدار شد
 ۲۰۹۰ شادی آمد ز بیداریش پیش * که ندید بود اندر عمر خویش
 که ز شادی خواست هم فانی شدن * بس مطوق آمد این جان و بدن
 از دم غم می‌بمیرد این چراغ * وز دم شادمانی میرد اینت لاغ
 در میان این دو مرگ او زند است * این مطوق شکل جای خند است
 شاه با خود گفت شادی را سبب * آنجان غم بود از نسیب رب
 ۲۰۹۵ ای عجب یک چیز از یک روی مرگ * و آن ز یک روی دگر احیا و برگ
 آن یکی نسبت بدان حالت هلاک * باز هر آن سوه دیگر امنساک
 شادی تن سوی دنیا و کمال * سوی روز عاقبت نفس و زوال
 خنده را در خواب هر تعبیر خوان * گریه گوید با دریغ و اندوهان
 گریه را در خواب شادی و قرح * هست در تعبیر ای صاحب مرج
 ۲۱۰۰ شاه اندیشید کین غم خود گذشت * یک جان از جنس این بدظن گشت
 و رسید خاری چنین اندر قدم * که رود گل یادگاری باید مر
 چون فسار شد سبب بی‌منتهی * پس گدامن راه را با بندیم ما
 صد دریغ و در سوی مرگ لدیغ * می‌کند اندر گشادن زبغ زبغ
 زبغ زبغ تلخ آن درهای مرگ * نشود گوش حریص از حرص برگ
 ۲۱۰۵ از سوی تن تَزدها بانگ درست * وز سوی خصمان جفا بانگ درست
 جان سر بر خوان تنی فهرست طب * نار علقها نظر کن مُلتهب

آه راه B. در وی راه A (۲۰۸۸)

کو ندید Bul. (۲۰۹۰) بود و شه A (۲۰۸۹)

این یکی K (۲۰۹۶) پس as in text. B Bul. بس مطوق AGHK (۲۰۹۱)

بد شاد with بدظن A (۲۱۰۰) After this verse Bul. adds:

چشم زخمی زین می‌داد که رسد * یادگاری باید مرگ او رسد

بانگ درشت B (۲۱۰۵) اندر گشادی B. مرگ مزبغ B (۲۱۰۲)

جان و سر Bul. جان و سر G. جان سر K (۲۱۰۶) which is given as a variant in marg. H.

ز آن همه غرها درین خانه رهست . هر دو گای پُر ز کژ تمها جهست
 باد تندست و چراغم آبتَره . زو یگیرام چراغ دیگرسه
 نا بود کر هر دو یک وافی شود . گر بیاد آن یک چراغ از جا رود
 ۴۱۰ هیچو عارف کر تن ناقص چراغ . شمع دل فروخت از بهر فراغ
 تا که روزی کین ببرد ناگهان . پیش چشم خود نهد او نیم جان
 او نکرد این فهم پس داد از غرر . شمع فانی را بفانی دگر

عروس آوردن پادشاه فرزند خود را از خوف انقطاع نسل،

پس عروسی خواست باید بهر او . تا نباید زین تزویج نسل رو
 گر رود سوسه فنا این باز باز . فرخ او گردد ز بعد باز باز
 ۴۱۰ صورت این باز گر زینجا رود . معنی او در واکد باقی بود
 بهر این فرمود آن شاه نیبه . مضافی که الوکد سر آیه
 بهر این معنی همه خلق از شغف . می آموزند طفلان را حرف
 تا بماند آن معانی در جهان . چون شود آن قالب ایشان نهان
 حق بیکت حرصشان دادست جد . بهر رشد هر صغیر مستعد
 ۴۱۰ من هم از بهر دلم نسل خویش . جنت خواهر پور خود را خوب کیش
 دختره خواهم ز نسل صالحی . فی ز نسل پادشاهی کالهی

کردمها BGHK ۴۱۰۷, and II in marg. غرها as a variant. Q

کافی شود. Bul. ۴۱۰۶. G باد with *idafat*. ۴۱۰۸

عارف که ازین ناقص چراغ. AB. که از تن II ۴۱۰۹

این ببرد. A Bul. تا کی روزی A ۴۱۱۱

از غرور. G. این نکرد او فهم پس داد او ظنر B ۴۱۱۲ as in text.

از شغف. AB ۴۱۱۷. Bul. ۴۱۱۴. نسل او.

دادست و جد. Bul. ۴۱۱۶. این قالب AK ۴۱۱۸

طالهی. Bul. پادشاه. Bul. B ۴۱۲۱

شاه خود این صاحبست آزاد اوست * فی اسیرِ حرصِ فرجست و گلوست
 مر اسیران را لقب کردند شاه * عکس چون کافور نام، آن سیاه
 شد مفازه بادیۀ خون خوار نام * نیکبخت آن پسر را کردند عام
 ۲۱۲۵ بر اسیرِ شهوت و خشم و امل * بر نوشته میر یا صدر اجل
 آن اسیران اجل را عام داد * نام امیران اجل اندر بلاد
 صدر خوانندش که در صفِ رجال * جان او پستست یعنی جاه و مال
 شاه چون با زاهدی خویشی گزید * این خبر در گوشِ خاتونان رسید

اختیار کردن پادشاه دختر درویش زاهدی را از جهت پسر
 و اعتراض کردن اهل حرم و ننگ داشتن ایشان از
 پیوندی درویش،

مادر شهزاده گفت از نصی عفل * شرط کفویت بود در عفل نقل
 ۲۱۲۰ تو زشج و بخل خواهی وز دها * تا بنده پور مارا بر گدا
 گفت صاحب را گدا گفتن خطاست * کو غنی التلب امر داد خداست
 در قناعت می گریزد از تقی * نه از لیبی و کسل همچون گدا
 رفلی کان از قناعت وز تفاست * آن ز فقر و قلت دُونَان جُداست
 حبه آن گر بیابد سر نهبد * وین ز گنج زر بهمت می جهد
 ۲۱۲۵ شه که او از حرص قصد هر حرام * می کند او را گدا گوید هُماز

حرص و فرجست A Bul. (۲۱۲۲)

AB Bul. خون خواره. ABHK Bul. کردند for گزید، corr. in marg. H.

II ending: B کردن شاه. B om. کردن. after اعتراض. A اهل خانه حرم.

Bul. در عفل و نقل، and so corr. in K. B در شرع نقل. (۲۱۲۹)

ABH با گدا. (۲۱۳۰)

B شاه کو از حرص. (۲۱۳۵)

گفت گو شهر و قلاع اورا جهاز . یا نثار گوهر و دینار ریز
گفت رو هر که غم دین بر گزید . باقی غمها خدا از وے بُرد
غالب آمد شاه و دادش دختری . از نژاد صالحی خوش جوهری
در ملاحت خود نظیر خود نداشت . چهره اش تابان تر از خورشید چاشت
۲۱۴۰ حدیث دختر این خصالش آنگنان . کز نکویی و نگنجد در بیان
صید دین کن تا رسد اندر تیغ . حُسن و مال و جاه و بخت مُنتفع
آخرت قطارِ اُشتر دان بملک . در تبع دُنیاش همچون پشم و پُشک
پشم بگزیفی شُتر نبود ترا . ور بود اُشتر چه قیمت پشم را
چون بر آمد این نکاح آن شاه را . با نژاد صالحان بی مرا
۲۱۴۵ از قضا کپیرکی جادو که بود . عاشق شهزاده با حُسن و جود
جادوی کردش عجزه کابلی . کی بُرد زان رشک سحر بایلی
شَه پچه شد عاشق کپیر زشت . تا عروس و آن عروسی را بهشت
یک سیه دیوی و کابولی زنی . گشت بر شهزاده ناگه ره زنی
آن نودساله عجوزی گندکس . نه خرد رشت آن ملک را و نه نس
۲۱۵۰ تا بسالی بود شهزاده اسیر . بوسه جایش نعل کش گد کپیر
صحبت کپیر اورا می درود . تا زکایش نیم جانی مانده بود
دیگران از ضعف وی با درد سر . او ز کمر سحر از خود بی خبر
این جهان بر شاه چون زندان شد . وین پسر بر گریه شان خندان شد
شاه بس بیچاره شد در بُرد و مات . روز و شب می کرد قربان و زکات
۲۱۵۵ زانک هر چاره که می کرد آن پادشاه . عشق کپیر که می شد بیشتر

هر کو غم Bul. (۲۱۴۷) . اورا چهیز II Bul. (۲۱۴۶)

خوش جوهری AH Bul. corr. in marg. II. AH Bul. (۲۱۴۸)

تخت و منتفع A (۲۱۴۱) . نگنجد در میان H (۲۱۴۰)

عجوز B Bul. (۲۱۴۹) . کابلی B (۲۱۴۸) . کپیرک B (۲۱۴۵)

بیچاره و در برد A (۲۱۵۴)

پس یقین گشتش که مُطْلَق آن سیرست * چاره او را بعد ازین لابه گریست
 بجه می کرد او که فرمانت رواست * غیر حق بر مُلْکِ حق فرمان بکراست.
 لُبْکِ این مسکین همی سوزد چو عُود * دست گیرش ای رحیم و ای ودود
 کما زیا رَبِّ یا رَبِّ و افغانِ شاه * ساحرے اُستاد پیش آمد زراه

مستجاب شدن دعای پادشاه در خلاص پسرش از
 جادوی کابلی،

۲۱۶ او شیک بود از دُور این خبر * که اسیر پیره زن گشت آن پسر
 کآن عجزه بود اندر جادوی * بی نظیر و این از مثل و دوی
 دست بر بالای دسنت ای قَتّی * در قن و در زور تا ذاتِ خدا
 صهای دسنتها دستِ خداست * بحربی شکِ منتهای سبّلهاست
 هم ازو گیرند مایه ابرها * هر بدو باشد نهایت سیل را
 ۲۱۶ گفت شاهش کین پسر از دست رفت * گفت اینک آمد در دران رفت
 نیست همتا زال را زین ساحران * جز من داهی رسیده زان کران
 چون کتب موسی بآمر کردگار * نک برآرم من ز سحر او تمار
 که مرا این علم آمد زان طرف * نه ز شاگردی سحر مستغف
 آمدم تا بر گشایم سحر او * تا نماند شاهزاده زردرو
 ۲۱۸ سوی گورستان برو وقتِ سَحور * پهلوی دیوار هست اسپد گور

۲۱۶ which is given لابه گریست for پیچاره گریست H. بعد از آن A. چاره او Bul. (۴۱۵۶)

In marg. as a correction. B. پیچار گریست.

۲۱۷ BK Bul. می کرد او که م فرمان تراست. and so corr. in marg. H.

Heading: Bul. پسر ازین جادوی.

۲۱۶ A Bul. از مثل دوی. (۴۱۶۱) شد آن پسر B. که شیک بود D. (۴۱۶۰)

۲۱۶ A Bul. هم بدو شد نهایت. (۴۱۶۴) منتهای جویه است. (۴۱۶۳)

۲۱۸ Dاهی is written above زیرك In H. (۴۱۶۶) این پسر AB Bul. (۴۱۶۵)

سوی قبله باز کاو آن جای را . تا ببینی قدرت و صنع خدا
 پس درازست این حکایت تو ملول . زُبک را گویم رها کردم فضول
 آن گِرِه‌های گران را برگشاد . پس زینخت بُور شهر را داد
 آن پسر با خویش آمد شد دوان . سوے تخت شاه با صد امتحان
 ۴۱۷۵ بیک کرد و بر زمین میزد دَقَن . در بَقَل کرده پسر تبخ و کفن
 شاه آیین بست و اهل شهر شاد . و آن عروس ناامید بی‌مُراد
 عالم از سر زند گشت و پُر فروز . ای عجب آن روز روز امروز روز
 يك عروسی کرد شاه اورا چنان . که جُلاب قند بُد پیش سگان
 جادوے کپیر از غصّه بُرد . رُوی و خُوی زشت فا مالک سپرد
 ۴۱۸۰ شاه‌زاده در تعجب ماند بود . کرم او عقل و نظر چون در ربود
 نو عروسی دید همچون ماهِ حُسن . که می‌زد بر ملیحان راهِ حُسن
 گشت بی‌هوش و بُرو اندر فتاد . تا سه روز از جسم وی گُم شد فُواد
 سه شبانروز او زخود بی‌هوش گشت . تا که خلق از غشی او پُر جوش گشت
 از گلاب و انار علاج آمد بخود . اندک اندک فهم گشتش نیک و بد
 ۴۱۸۵ بعد سالی گفت شاهش در سخن . کای پسر یاد آر از آن یارِ کهن
 یاد آور زان ضحیح و زان فراش . تا بدین حد بی‌وفا و مُرمباش

(۴۱۷۲) B گذشتم از فضول. After this verse a later hand has added in marg. H:

سوی گورستان برفت آن شاه زود * گور را آن شاه در دم بر گشود
 جادوها دید پنهان اندر او * صد گره بر بسته بر یکسار مو
 این دو بیت در بعضی نسخ دیده شد لیکن ظاهر آنستکه نه از جناب پیر هست و الله اعلم
 اما درین معنی مناسبت دارد بنابرین در معنی تقدیر خواهد کرد

جلاب و قند ۴۱۷۸. کرد ۴۱۷۸. ناامید نامراد B (۴۱۷۶)

با مالک Bul. (۴۱۷۶)

از چشم او B. از جسم او AH Bul. (۴۱۸۲)

که پسر یاد آر Bul. در مزج B. در مزج H. در مزج یاد آر A apparently (۴۱۸۵)

and so H in marg.

و مُرمباش A. و آن فراش AH (۴۱۸۶)

گفت رَو من یافتم دارُ الشُّرور * و رهیدم از چَم دارُ الْفُرور
همچنان باشد چو مؤمن راه یافت * سوی نور حق ز ظلمت رُوی تافت

در بیان آنک شهزاده آدمی پچه‌است خلیفه خداست پدرش .
آدم صفی خلیفه حقّ مسجود ملائک و آن کمپیر کابلی
دنیاست که آدمی پچه را از پدر ببرید بسحر و انبیا و
اولیا آن طیب تدارک کننده،

اے برادر دانک شهزاده تُوے * در جهان کهنه زاده از نَوی
۴۱۹ کالین جادو این دُنیاست کو * کرد مردانرا اسیر رنگ و بُو
چون در افگندت درین آلوده رُود * دم بدم میخوان و و دم قُلْ اَعُوذُ
تا رهی زین جادوی و زین قَلق * استعاضت خواه از رَبِّ اَلْفَلَق
زَان نَبی دُنیات را سَحَّارَه خواند * کو بآفسون خلق را در چَه نشاند
هین فسون گرم دارد گند پیر * کرده شاهانرا دم گرمش اسیر
۴۱۹ در درون سینه نَفائات اوست * عَقْدَهای سَخَر را رِائِبَات اوست
ساحرَه دنیا قوی دانا زنیست * حَلِّ سَخَر او پِیای عامه نیست
ور گشاده عَقْدِ او را عقلها * انبیا را گی فرستاده خدا
هین طلب کن خوش دَی عَقْدِ گشا * راز دان یَفْعَلُ اَلله ما یَشَا
همچو ماهی بسته است او بَشَت * شاهزاده ماند سالی و تو شَصَت

، رو بنافت B (۴۱۸۸)

Heading: A om. در before بیان. K DuI. خلیفه زاده خداست. A کمپیرك. A om.
، کنند اند Bnl. کنند to و انبیا from

که بآفسون A (۴۱۹۴) ، آلوده زود A (۴۱۹۱)

بسته کردت B (۴۱۹۱) ، گر گشادی B (۴۱۹۷)

۴۲۰ شصت سال از شست او در محنتی * نه خوئی نه بر طریق سستی
 فاسفی بَلَجَتْ نه دُنْیات خوب * نه رهید از وبال و از دُنبوب
 نفع او این عَقدها را سخت کرد * پس طلب کن نفعه خَلافِ فِرْد
 تا نَفَعْتُ رِفیه مِنْ رُوحی ترا * با رهاوند زین و گوید بر ترا
 جز بَنَفَخِ حق نسوزد نفعِ سحر * نفعِ قهرست این و آن دَم نفعِ مهر
 ۴۲۰۵ رحمت او سابق است از قهر او * سابقی خواهی بر و سابق بچو
 تا رمی اندر نفوس زُوجَت * کای شه مسحور اینک مَحْرَجَت
 با وجودِ زال نآید انحلال * در شیکه و در برِ آن پُر دلال
 نه بگفتست آن سراج اُمّان * این جهان و آن جهانرا صَرّان
 پس وصال این فراقِ آن بود * صحت این تن سقامِ جان بود
 ۴۲۱۰ سخت می آید فراقِ این مَمَر * پس فراقِ آن مَمَر دان سخت تر
 چون فراقِ نقش سخت آید ترا * تا چه سخت آید ز نقاشش جُدا
 ای که صبرت نیست از دنیایِ دون * چونت صبرست از خدایِ دوست چون
 چونک صبرت نیست زین آبِ سیاه * چون صَبوری داره از چشمه اله
 چونک بی این شرب کم داری سُکون * چون ز آبِ راری جُدا وز یَشْرَبُون
 ۴۲۱۵ گر بینی يَك نَفَسِ حُسْنِ وُدود * اندر آتش افگنی جان و وجود
 جیفه بینی بعد از آن این شرب را * چون بینی کَر و فَرّ قُرب را
 ه چو شه زاده رمی در یارِ خویش * پس برون آری ز پا تو خارِ خویش
 جهد کن در بی خودی خود را بیاب * زودتر وَاللّهُ اَعْلَمُ بِالْصَّوَابِ
 هر زمانی هین مشو با خویش جُفت * هر زمان چون خر در آب و گل میفت

در پر آن A و. A om. (۴۲۰۷) GH as in text. نفع مهر (۴۲۰۴)

ز نقاش خدا A. فریق نقش A (۴۲۱۱). آن for این A (۴۲۱۰)

صبر چون داری زحق ای دوست چون (۴۲۱۲) Bul.

جانها چو عود B (۴۲۱۵). B om. (۴۲۱۴)

In A the hemistichs are transposed, but the error is indicated. (۴۲۱۶)

هر زمان اندر خر در گل میفت B (۴۲۱۹)

۲۲۲۰ از قُصور چشم باشد آن عِثار * که نبیند شب و بالا کُوروار
 بُوی پیراهانِ یوسف کن سَند * زَانَك بُوی چشم روشن و کند
 صورت پنهان و آن نور جین * کرده چشم انبیا را دُوربین
 نور آن رُخسار بزُحاند زَنار * هین مشو قانع بنور مُسُعار
 چشم را این نور حالی بین کند * جسم و عقل و روح را گر گین کند
 ۲۲۲۵ صورتش نورست و در تحقیق ناز * گرضیا خواهی دودست از وی بدار
 دم بدر در رُو فتد هر جا رود * دید و جانی که حالی بین بود
 دُور ببیند دُوربین بی هُسر * همچنانك دُور دیدن خواب در
 خفته باشی بر لب جو خشك لب * می دوی سوی سراب اندر طلب
 دُور می بینی سراب و می دوی * عاشق آن بینش خود می شوی
 ۲۲۳۰ می زنی در خواب با یاران تو لاف * که منم بینا دل و پرده شکاف
 نك بدان سواب دیدم هین شتاب * تا رویم آنجا و آن باشد سراب
 هر قَدر زین آب تازی دُورتر * دَوَدان سوی سراب با غَرَر
 عین آن عزمت حجاب این شد * که بنو پیوسته است و آمد
 بس کسا عزی بجای می کند * از مقامی کان غرض در وی بود
 ۲۲۳۵ دید و لاف خفته می ناید بکار * جز خیالی نیست دست از وی بدار
 خوابناکی لیک هم بر راه خُسر * الله الله بر ره الله خُسر
 تا بود که سالکی بر تو زند * از خیالات نُعاست برگند
 خفته را گریه گردد همچو موی * او از آن دَقّت نیابد راه گوی
 فکر خفته گر دوتا و گر سه ناست * هم خطا اندر خطا اندر خطاست

H باشد آن عثور عثار suppl. above. A باشد آن عثور H (۲۲۲۰)

شب و بالا را چهار Bul. K suppl. above. کوروار with شب و بالا را زدر

و. A om. (۲۲۲۵) چشم و عقل BK. چشم عقل A (۲۲۲۴)

دید جانی A. بر رو فتد Bul. (۲۲۲۶)

در دیدن خواب در A. دوربین بی هسر A (۲۲۲۷)

نك هم Bul. (۲۲۳۶) با غرر H (۲۲۳۲) آن جنبش خود Bul. (۲۲۳۱)

۲۲۴۰ موج بر وی می‌زند بی احتراز * خفته بویان در بیابان دراز
خفته می‌بینند عطشهای شدید * آب آقرب منته من حبل الوری

حکایت آن زاهد کی در سال قحط شاد و خندان بود با مفلسی
و بسیاری عیال و خلق می‌مردند از گرسنگی گفتندش چه
هنگام شادیست کی هنگام صد تعزیت گفت مرا باری نیست،

همچنان کان زاهد اندر سال قحط * بود او خندان و گریان جمله رهط
پس بگفتندش چه جای خنده است * قحط بیخ مؤمنان بر کنده است
رحمت از ما چشم خود بر دوخت * ز آفتاب تیز صحرا سوخته است
۲۲۴۵ دست و باغ و رز سیه استاده است * در زمین تم نیست نه بالا نه پست
خلق می‌میرند زین قحط و عذاب * ده ده و صد صد چوماهی دور از آب
بر مسلمانان نمی‌آری تو رحم * مؤمنان خویشند و یک تن شتم و انعم
رنج یک جزوی زتن رنج همه است * گر تم صلح است یا خود ملحقه است
گفت در چشم شما قحط است این * پیش چشم چون بهشت است این زمین
۲۲۴۶ من می‌بینم بهر دشت و مکان * خوشها آنه رسیده تا میان
خوشها در موج از باد صبا * بر بیابان سبزتر از گدنا
آزمون من دست بر وی می‌زنم * دست و چشم خویش را چون برکنم
یار فرعون تنید ای قوم دون * زان نماید مر شمارا نبل خون
یار موسی خرد گردید زود * تا نماند خون و بیند آب رود

تشنه او اندر بیابان دراز B (۲۲۴۰)

Heading: Bul. گفت باری مراست A که چه هنگام Bul. کثرت عیال.

بالا و پست Bul. and so A. Bul. نه بالا نه پست H (۲۲۴۵)

باز فرعون A (۲۲۴۶) بر بیابان A (۲۲۵۱) خویشند یک تن A (۲۲۴۷)

باز موسی A (۲۲۵۴)

۲۲۵۵ با پدر از تو جفایی می‌رود . آن پدر در چشم تو سگ می‌شود
آن پدر سگ نیست تأثیر جفاست . که چنان رحمت نظر را سگ‌ناست
گرگ می‌دیدند یوسف را بچشم . چونک راخوانرا حسودی بود و خشم
با پدر چون صلح کردی خشم رفت . آن سگی شد گشت بابا یار نفت

بیان آنک مجموع عالم صورت عقل گشت چون با عقل کل
بکثر روی جفا کردی صورت عالم ترا غم فزاید اغلب احوال
چنانک دل با پدر بد کردی صورت پدر غم فزاید ترا و نتوانی
رویش را دیدن اگر چه پیش از آن نور دیده بوده
باشد و راحت جان،

کلّ عالم صورت عقل کلّ است . کوست بابای هر آنک اهل قل است
۲۲۶۰ چون کسی با عقل کلّ کفران فرود . صورت کلّ پیش او هم سگ نمود
صلح کن با این پدر عاقی بهل . تا که فرش زر نماید آب و گل
پس قیامت نقد حال تو بود . پیش تو چرخ و زمین مبدل شود
من که صلح دایما با این پدر . این جهان چون جنتسم در نظر
هر زمان تو صورتی و تو جمال . تا ز تو دیدن فرو میرد ملال
۲۲۶۵ من می‌بینم جهانرا پر نعم . آنها از چشمها جوشان میم
بانگ آتش می‌رسد در گوش من . مست می‌گردد ضمیر و هوش من
شاخها رقصان شد چون تایبان . برگها کفزن مثال مطربان

این پدر A (۲۲۵۶) . از پدر با تو A (۲۲۵۵)

Heading: Bul. در اغلب A om. بد کردی and دل A om. which
is suppl. in marg.

مرا بچ B (۲۲۵۶)

برق آینه‌ست لامع از نمد * گر نماید آینه تا چون بود
از هزاران و نگیم من یکی * زانک آگدست هر گوش از شکی
۲۲۷۰ پیش وّم این گفت مژده دادنت * عقل گوید مژده چه نقد منست.

قصه فرزندان عزیر علیه السلام کی از پدر احوال پدر می پرسیدند
می گفت آری دیدمش می آید بعضی شناختندش بیهوش شدند بعضی
شناختند می گفتند خود مژده داد این بیهوش شدن چیست،

همچو پوران عزیر اندر گذر * آمد پُرسان ز احوال پدر
گشته ایشان پیر و باباشان جوان * پس پدرشان پیش آمد ناگهان
پس پرسیدند ازو کای ره گذر * از عزیر ما عجب دارم خبر
که کسی مان گفت کامروز آن سَد * بعد نومیدی زیروفت می رسد
۲۲۷۰ گفت آری بعد من خواهد رسید * آن یکی خوش شد چو این مژده شنید
بانگ می زد کای میسر باش شاد * و آن دیگر بشناخت بیهوش افتاد
که چه جای مژده است ای خیره سر * که در افتادم در کان شکر
وّم را مژده ست و پیش عقل نقد * زانک چشم وّم شد محبوب نقد
کافران را دزد و مؤمن را بشیر * لیک نقد حال در چشم بصیر
۲۲۸۰ زانک عاشق در دم نقدست مست * لاجرم از کفر و ایمان برترست
کفر و ایمان هر دو خود دربان اوست * کوست مغز و کفر و دین او را دو پوست
کفر خُشک رو بر تافته * باز ایمان قشر لذت یافته

(۲۲۷۰) A in marg. خود for تا.

Heading: ABK om. علیه السلام. B عزیر میگفت آری. ABK Bul. این بیهوشی چیست.

(۲۲۷۴) Bul. امروز. (۲۲۷۴) K پس for چون.

(۲۲۷۰) AB آن مژده.

(۲۲۸۰) Bul. دزد. نقدست و مست.

قشره‌ای خشك را جا آتش است * قشرِ پیوسته بهغز، جان خوش است
 مغز خود از مرتبهٔ خوش برترست * برترست از خوش که لذت گسترست
 ۲۲۸۰ این سخن پایان ندارد باز گرد * تا بر آرد موسم از بحر گرد
 در خورِ عقلِ عوام این گفته شد * از سخن باقی آن بنهفته شد
 زبرِ عقلت ریزه‌است اے مہم * بر قراضهٔ مہرِ سگه چون نهم
 عقل تو قیمت شد بر ضدِ مہم * بر هزاران آرزو و یطم و یرم
 جمع باید کرد اجزارا بعشق * تا شوی خوش چون سرفند و دیشق
 ۲۲۹۰ جو جوی چون گردی زاشتِ بهاء * پس توان زد سر تو سگهٔ پادشاه
 و ز ریشقالی شوی افزون تو ظلم * از تو سازد شه یکی زرینه جام
 پس برو هر نام و هر القابِ شاه * باشد و هر صورنش ای وصل‌خواه
 تا که معشوق بود هم نان هم آب * هر چراغ و شاهد و نقل و شراب
 جمع کن خود را جماعتِ رحمتست * تا توأم با تو گفتن آنچه هست
 ۲۲۹۰ زانک گفتن از برای باورِ است * جانِ بزرگ از باورِ حق برِ است
 جانِ قیمت گشته بر حتمِ فلک * در میانِ شصت سودا مشنرک
 پس خموشی به دهد اورا ثبوت * پس جوابِ احقران آمد سکوت
 این همی دادم ولی مستی تن * و گشاید بی مراد من دهن
 آبخاناک از عطسه و از خامیاز * این دهان گردد بناخواه تو باز

جان آتش است A (۲۲۸۲)

مغز خود را مرتبه A (۲۲۸۴)

این سخن ABK (۲۲۸۶)

مہر و سگه AB (۲۲۸۷)

شاه يك زرینه B (۲۲۹۱)

نان و آب AII (۲۲۹۳)

باورِ حق A. باورِ است A (۲۲۹۵)

خموشی چه دهد A (۲۲۹۷)

تفسیر این حدیث کی اِنِّی لَا سْتَغْفِرُ اِلَّا فِی کُلِّ یَوْمٍ
سَبْعَیْنَ مَرَّةً

۴۴۰۰ هج. و پیغمبر زگفتن و زنیشار * توبه آرمر رُوز من هفتاد بار
لیلک آن مستی شود توبه‌شکن * مُنی است این مستی تن جامه‌کن
حکمت اظهار تاریخ دراز * مستی انداخت بر دانای راز
راز پنهان با چین طبل و علم * آب جوشان گشته از جَفّ اَلْقَلَم
رحمت بی‌حد روانه هر زمان * خفته‌اید از دَرکِ آن ای مردمان
۴۴۰۵ جامه خفته خورد از جُوی آب * خفته اندر خواب جُویای سراب
و دود کآنجای بُوی آب هست * زین تفکر راه را بر خویش بست
ز آنک آنجا گشت زینجا دُور شد * بر خیالی از حق مهجور شد
دُورینانند و بس خفته‌روان * رحمتی آریدشان ای ره‌روان
من ندیدم نشنگی خواب آورد * خواب آرد نشنگی بی‌خرد
۴۴۱۰ خود بخرد آنست کو از حق چرید * نه بخرد کآنها عطارد آورید

بیان آنک عقل جزوی تا بگور بیش نبیند در باقی مقلد
اولیا و انبیاست،

پیش‌بینی این بخرد تا گور بود * و آن صاحب‌دل بنفع صور بود.

Heading: ABK Bul. در تفسیر. Bul. حدیث شریف.

حکمت و اظهار B (۴۴۰۲) . پیغامبر ABGHK (۴۴۰۰)

می‌رود BHK (۴۴۰۶) . جوان سراب K (۴۴۰۵) . روانه A (۴۴۰۴)

عطارد آفرید A (۴۴۱۰) . ازینجا B (۴۴۰۷)

Heading: A Bul. و اولیاست.

پیش‌بینی آن بنفع صور بود AII (۴۴۱۱) . corr. in marg. H. & G.

این خرد از گور و خاکِ نگذرد. وین قَدَمِ عرصهٔ عجایب نَسپرد
 زین قَلَمِ وین عقل رَوِ یزار شو. چشمِ غیبی جوی و برخوردار شو
 همچو موسی نور گئی یابد زجیب. سَخَرهٔ اُسناد و شاگردِ کُتاب
 ۲۴۱۵ زین نظر وین عقل نآید جز دوار. پس نظر بگذار و بگزین انتظار
 از سخن گویی مجوید ارتفاع. منظر را به زگفتن استماع
 مَنصِبِ تعلیم نوعِ شهوتست. هر خیالِ شهوتی در ره بُست
 گر بفضلش پی بُردی هر فضول. کی فرستادی خدا چندین رسول
 عقلِ جزوی همچو برفست و درخش. در درختی کی توان شد سوی و خش
 ۲۴۲۰ نیست نورِ برق بهر رهبری. بلك امرست ابر را که و گری
 برقِ عقلِ ما برای گریه‌است. تا بگرید نیستی در شوقِ هست
 عقلِ کودکِ گفت بر کُتابِ تن. لیک نتواند بخود آموختن
 عقلِ رنجور آردش سوی طیب. لیک نبود در دوا عقلش مُصیب
 نك شياطين سوی گردون می‌شدند. گوش بر اسرارِ بالا می‌زدند
 ۲۴۲۵ می‌بودند اندکی زان رازها. تا شُهَب می‌راندشان زود از سما
 که روید آنجا رسول آمدست. هرچ می‌خواهید زو آید بدست
 گر می‌جوید دُرّ بی‌ها. اَدْخُلُوا الْآبِیَاتِ مِنْ اَبْوَابِهَا
 می‌زن آن حلقهٔ در و بر باب بیست. از سوه بلمر فلکنتان راه نیست
 نیست حاجتتان بدین راه دراز. خاکِ را داده‌ایم اسرارِ رانر
 ۲۴۳۰ پیش او آید اگر خاین نَسبد. نَشکر گردید ازو گرچه نَسبد
 سبزه رویند زخاکت آن دلیل. نیست کم از سَمِ اسبِ جبرئیل
 سبزه گردد تازه گردی در نوی. گر تو خاکِ اسبِ جبرئیل شوی

(۲۴۱۲) A گورِ خاکی.

(۲۴۱۴) Bul. کتب.

(۲۴۱۷) B خیالی. A Bul. نوعی.

(۲۴۱۸) A ره ببردی.

(۲۴۲۱) AH corr. in H. بهر شوق.

(۲۴۲۶) B ازو آید.

(۲۴۲۰) B گردید اگرچه خود نَسبد.

(۲۴۴۲) Bul. از نوی.

سبزه جان بخش کآنرا سامری * کرد در گوساله تاشد گوهری
 جان گرفت و بانگ زد زان سبزه او * آنجان بانگی که شد فتنه عدو
 ۲۲۳۵ گرامین آید سوی اهل راز * و رهید از سرکله مانند باز
 سرکله چشم بند گوش بند * که ازو بازست مسکین و نژند
 زان کله مرچم بزانرا سدست * که همه میانش سوی جنس خودست
 چون بُرید از جنس با شه گشت یار * بر گشاید چشم اورا بازدار
 راند دیوانرا حق از مرصاد خویش * عقل جزوی را راستباد خویش
 ۲۲۴۰ که سری کم کن نه تو مُستید * بلك شاگرد دلی و مُستعد
 زو بر دل رو که تو جزو دلی * هین که بنده پادشاه عادل
 بندگی او به از سلطانست * که آنا خیرتر شیطانیست
 فرق بین و برگزین تو ای حیس * بندگی آدم از کبر بلیس
 گفت آنک هست خورشید ره او * حرف طوبی هرکه ذلت نفس
 ۲۲۴۵ سایه طوبی بین و خوش بحسب * سربنه در سایه بی سرکش بحسب
 ظل ذلت نفس خوش مضجعست * مُستعد آن صفارا مهجعست
 گر ازین سایه روی سوی منی * زود طایغی گردی و ره گم کنی

بیان آنک یا ایها الذین آمنوا لا تُقَدِّمُوا بَیْنَ یَدَیِ اللّٰهِ وَرَسُولِهِ
 چون نهی نیستی زآمت باش * چونک سلطان نه رعیت باش
 پس برو خاموش باش از انقیاد * زیر ظل امر شیخ و اوستاد

زود بر دل رو. Bul. (۲۲۴۱). که مغر خود را نه B (۲۲۴۰). و گوش بند. Bul. (۲۲۴۶)

Heading: After پسرو خاموش باش از خود زحمتی و رای متراش A has رعیت باش and so BK, which have رای متراش. A later hand has written in G the same words which occur in BK. The text of H is illegible here. Bul. has:

پسرو خاموشان و خاموش باش * وز خودی رای و زحمتی متراش
 شیخ با مُراد AH Bul. زیر سایه. corr. in H. B. Bul. (۲۲۴۸) AB Bul. خاموش

ورنه گرچه مُسْنَعَد و قَالِي . مَسَخ گردی تو زلافِ کاملی
 ۲۴۵۰ هم زاستعداد و مافی اگر . سَرگشتی ز اُسُودِ راز و بها خبر
 صبر کن در موزه دوزی تو هنوز . ور بوی بی صبر گردی پاره دوز
 گهته دوزان گر بُدیشان صبر و حلم . جمله نوذوزان شدندی هم یعلم
 بس بکوشی و باخر از کلال . هم تو گویی خویش کَالْعَقْلِ عَقَال
 همچو آن مردِ مُقَاسِفِ روزِ مرگ . عفل را می دید بس بی بال و برگ
 ۲۴۵۵ بی غرض می کرد آن تم اعتراف . کز ذکاوت راندم اسب از گراف
 از غروری سَرکشیدم از رجال . آشنا کردیم در بحر خیال
 آشنا هیچست اندر بحر رُوح . نیست اینجا چاره جز کشتی نوح
 این چنین فرمود آن شامِ رُسل . که منم کشتی درین دریای گل
 یا کسی کو در بصیرنهای من . شد خلیفه راستی بر جای من
 ۲۴۶۰ کشتی نوحیم در دریا که تا . رُو نگردانی ز کشتی اے قتی
 همچو کنعان سوی هر کوهی مرو . از نَبی لَا عَاصِمَ الْیَوْمَ شَمُو
 می نماید پست این کشتی زبند . می نماید کوه فکرت بس بلند
 پست منگر هان و هان این پست را . بنگر آن فضل حق پیوست را
 در عَلُو کوه فکرت کم نگر . که یکی موجش کند زیر و زبر
 ۲۴۶۵ گر تو کنعانی نداری باورم . کرد و صد چندین نصیحت پُرورم
 گوش کنعان گئی پذیرد این کلام . که بِرُو مُهرِ خداست و ختام
 کی گذارد موعظه بر مُهرِ حق . گئی بگرداند حَدَثِ حَکِمِ سَبَقِ
 اَمَلِکِ می گویم حدیث خوش پیی . بر امیدِ آنک تو کنعان نه

(۲۴۵۰) ABHK Bul. om. و. In H راد is given as a variant of راز.

پست آنجا AB Bul. (۲۴۵۷) . بی بار و برگ Bul. (۲۴۵۴) . پس بکوشی Bul. (۲۴۵۲)

در بلدنی کوه ABHK Bul. (۲۴۶۴) . هان هان Bul. (۲۴۶۳)

A Bul. (۲۴۶۵) نصیحت آورم . which is given in H as a variant.

Bul. (۲۴۶۸) کنعان نمی.

آخر این اقرار خواهی کرد هین . هم زاوّل روز آخر را بسین
 می‌توانی دید آخر را مکن . چشم آخرینست را کور، گهن ۲۴۷۰
 هرک آخرین بود معوثوا، نبودش هر دم زره رفت عثار
 گر نخواهی هر دی این خفت خیز . کن ز خاک پای مرده چشم تیز
 گطی دیده ساز خاک پاش را . تا بیندازی سر او پاش را
 که ازین شاگردی وزین افتقار، سوزنی باشی شوی تو ذو الفقار
 سُر مه کن تو خاک هر بگریه را . هم بسوزد هم بسازد دیده را ۲۴۷۵
 چشم اُشتَر زان بود بس نور بار . کو خورد امر بهر نور چشم خار

قصه شکایت استر با شتر کی من بسیار در رُو می‌افتم
 در راه رفتن نو کم در رُو می‌آیی این چراست، و جواب
 گفتن شتر اورا،

اُشتَری را دید روزی استری . چونک با او جمع شد در آخری
 گفتم من بسیار می‌افتم برُو . در گریه و راه و در بازار و کو
 خاصه از بالای که تا زیر کو . در سر آم هر زمانی از شکوه

کورو گهن. ABHK Bul. (۲۴۷۰) (۲۴۶۹) with *nukta* as in text. (۲۴۶۹)

بهره رفتن. ABHK Bul. هرک آخرین بود از دور دور B. معود دار A. (۲۴۷۱)

in H. B. نبود او هر دم بهر رفتن عثار. with *suppl.* above.

H. خفت و خیز. HK Bul. (۲۴۷۲) written as a variant above the final letter.

و این افتقار. B. (۲۴۷۴)

Bul. در روی می‌آیی. B. om. رفتن. B. استری باشتری. H. (۲۴۷۵)

گفتن شتر استرا and so Bul.

A. گریه راه. (۲۴۷۸)

B. سر آم. (۲۴۷۹)

۲۲۸ کم هی افتی تو در رُو بهر چیست . یا مگر خود جانِ پاکت دولتست
 در سر آیم هر دم و زانو زخم . پوز و زانو زان خطا پُر خون کم
 کز شود پالان و رخنم بر سرم . وز مکاری هر زمان زخی خورم
 هجر کم عقلی که از عقل تباه . بشکند توبه بهر دم در گناه
 مسخره ابلیس گردد در زمین . از ضعیفی رأی آن توبه شکن
 ۲۲۸۵ در سر آید هر زمان چون اسب لنگ . که بود بارش گران و راه سنگ
 می خورد از غیب بر سر زخم او . از شکست توبه آن ادب از خو
 باز توبه می کند با رأی سُست . دیو یک تف کرد و توبه را سُست
 ضعف اندر ضعف و کبرش آچنان . که بخواری بنگیرد در واصلان
 ای شتر که تو مثال مؤمنی . کم فنی در رُو و کم بینی زنی
 ۲۲۹۰ تو چه داری که چنین بی افتی . بی عثاری و کم اندر رُو فنی
 گفت گرچه هر سعادت از خداست . در میان ما و تو بس فرقه است
 سربلندم من دو چشم من بلند . بینش غالب امانت از گزند
 از سر که من ببینم پای کوه . هر گو و هموار را من توبه
 همچنان که دید آن صدر اجل . بیش کار خویش تا روز اجل
 ۲۲۹۵ آنچه خواهد بود بعد بیست سال . داند اندر حال آن نیکو خصال
 حال خود تنها ندید آن متقی . بلك حال مغربی و مشرقی
 نورم در چشم و دلش سازد سکن . بهر چه سازد بی حُب آلوتن
 همچو یوسف کو بدید اول بخواب . که سجودش کرد ماه و آفتاب

توبر رو B. تو در ره A. (۲۲۸۰)

زمان زانو زخم A. بر سر آیم B. (۲۲۸۱)

از گناه AH. (۲۲۸۲)

شکست A. Bul. توبه را AG. (۲۲۸۷)

بر رو B. (۲۲۸۹)

چشم عالی را امانت Bul. (۲۲۹۲)

دید اندر حال K. Bul. (۲۲۹۵)

مسخره ابلیس A. Bul. (۲۲۸۴)

بر واصلان Bul. (۲۲۸۸)

بی عثاری B. (۲۲۹۰)

از پس ده سال بلك بیشتر * آنج یوسف ذیك بد بر كرد سر
 نیست آن یَنْظُرُ بِنورِ الله گزاف * نور ربانی بود گردون شفاف
 نیست اندر چشم تو آن نور رو * هستی اندر حق حیوانی گرو
 تو زضعف چشم بینی پیش پا * تو ضعیف و هم ضعیفت پیشوا
 پیشوا چشمست دست و پای را * کو ببیند جای را ناجا را
 دیگر آنك چشم من روشن ترست * دیگر آنك یَخْلُقُ من اظهرست
 زآنك هستم من زاولادِ حلال * نه زاولادِ زنا و اهل ضلال
 تو زاولادِ زانی بی گمان * تیر کز پرد جو بد باشد گمان

تصدیق کردن استر جوابهای شترا و اقرار آوردن بفضل
 او بر خود و ازواستعانت خواستن و بدو پناه گرفتن بصدق
 و نواختن شتراورا و ره نمودن و یاری دادن پدرانه و شاهانه،
 گفت استر راست گفתי ای شتر * این بگفت و چشم کرد از اشك پُر
 ساعتی بگریست و در پایش فساد * گفت ای بگزیده رَبِّ الْعِبَاد
 چه زیان دارد گراز فرخندگی * در پذیری تو مرا در بندگی
 گفت چون اقرار کردی پیش من * رو که رستی تو زافات، زمن
 دادی انصاف و رهیدی از بلا * تو عَدُو بودی شدی ز اهل ولا
 خوی بد در ذات تو اصلی نبود * کر بد اصلی نیابد جز جُود

ABH (۲۴۰۱) هبت اندر حرّ, corr. in H.

suppl. above. و م جای و م ناجای را A (۲۴۰۲)

چو کز باشد B (۲۴۰۶) اظهرست A (۲۴۰۴)

Heading: B جوابات اشترا. Bul. نواختن اشتر استرا.

GII ولا as in text. (۲۴۱۱)

B دات او. (۲۴۱۲)

آن بد عاریتی باشد که او . آرد اقرار و شود او توبه جو
 همچو آدم زلتش عاریه بود . لاجرم اندر زمان توبه نمود.
 ۲۴۱۵ چونک اصلی بود جرم آن بلیس . ره نبودش جانب توبه نفیس
 رو که رسی از خود و از خوی بد . باز زبانه نام و از دندانِ دد
 رو که اکنون دست در دولت زدی . در فگدی خود بیخت سَرمدی
 اذْخُلِ تو فی عبادی یافتی . اذْخُلِ فی جَنَّتِی در بیافتی
 در عبادش راه کردی خویش را . رفتی اندر خلد از راه خفا
 ۲۴۲۰ اِهْدِنَا گشتی صراطِ مُسْتَقِیم . دستِ تو بگرفت و بُردت تا نَعِیم
 نار بودی نور گشتی ای عزیز . غُورِ بودی گشتی انگور و میسَر
 اختری بودی شدی تو آفتاب . شاد باش الله اَعْلَمُ بِالصَّوَابِ
 ای ضیاء اَلْمَحْقِ حُسامِ اَلدِّینِ بگیر . شهید خویش اندر فگن در حوضِ شیر
 تا رهد آن شیر از تغییرِ طعم . یابد از بحرِ مَرِّ تَبْکِیْرِ طعم
 ۲۴۲۵ مُتَّصِلْ گردد بدان بحرِ اَلْسَتِ . چونک شد دریا زهرِ تغییرِ رست
 مُتَّفِدِ یابد در آن بحرِ عمل . آفتی را نمود اندر وے عمل
 غُرَّةُ کن شیرِ دارِ ای شیرِ حق . تا رود آن غُرَّةُ بر هفتم طبق
 چه خبر جانِ ملولِ سیرا . گِ شناسد موش غُرَّةُ شیرا
 بر نویس احوالِ خود با آبِ زر . بهرِ هر دریادلی نیکو گهر
 ۲۴۳۰ آبِ نیلست این حدیثِ جانِ فزا . یا رَبِّش در چشمِ قَبْطِی خونِ نَها

۲۴۱۶) A. کی رستی AH.

۲۴۱۸) Bul. در یافتی A. Bul. in the second hemistich. فادخلی تو Bul.

۲۴۲۰) B. و برد آن تا نَعِیم.

۲۴۲۷) B. تا هفتم.

لایه کردن قبطی سبطی را کی یک سبو بنیت خویش از
نیل پُر کن و بر لب من نه تا بخورم بحق دوستی و برادری
کی سبو که شما سبطیان بهر خود پُر می کنید از نیل آب
صافست و سبو کی ما قبطیان پُر می کنیم خون صافست،

من شنیدم که در آمد قبطی . از عطش اندر وثاق سبطی
گفت هستم یار و خویشاوند تو . گشته ام امروز حاجتمند تو
ز آنک موسی جادو کرد و فسون . تا که آب نیل مارا خرد خون
سبطیان زو آب صافی میخورند . پیش قبطی خون شد آب از چشم بند
۲۴۳۰ قبط اینک می نرنند از تشنگی . از پی ادبار خود یا بدرگی
بهر خود یک طاس را پُر آب کن . تا خورد از آبت این یار کهن
چون برای خود کنی آن طاس پُر . خون نباشد آب باشد پاک و خیر
من طنبلی تو بنوشم آب هم . که طنبلی در تبیح بچهد زغم
گفت ای جان و جهان خدمت کنم . پاس دارم اے دو چشم روشنم
۲۴۴۰ بر مراد تو روم شادمانم . بنده تو باشم آزادانم کنم
طاس را از نیل او پُر آب کرد . بر دهان بنهاد و نیل را بخورد
طاس را کثر کرد سوی آب خواہ . که بخور تو هم شد آن خون سیاه
باز ازین سو کرد کثر خون آب شد . قبطی اندر خشم و اندر تاب شد
ساعتی بنشست تا خشمش برفت . بعد از آن گفتش که ای صمصام زفت

Heading: A دانک موسی (۲۴۳۲) Bul. لایه کردن .

(۲۴۳۵) AB Bul. قبطیان نک . K می نرنند BGHK . قبطی اینک K gives as a

correction . (۲۴۳۷) A چون نباشد پاک باشد پاک حر (۲۴۳۷)

(۲۴۴۱) A om. و . (۲۴۴۲) Bul. باز این سو . A om. کثر and has آن suppl. above.

(۲۴۴۴) B کای صمصام .

۲۴۴۵ ای برادر این رگه را چاره چیست . گنت این را او خورد کو مُتَقِیست
 مُتَقِی آنست ککو بیزار شد . از ره ثرعون و موسی و ابراهیم شنب
 قوم موسی شو بخور این آبر . صلح کن با مه بین مهتاب را
 صد هزاران ظلمت از خشم تو . بر عبان الله اندر چشم تسو
 حشم نشان چشم بگشا شد شو . عبرت از یاران بگیر استاد شر
 ۲۴۵۰ کی طُفیل من شوی در اغتراف . چون ترا گذریست همچون کوه فاف
 کوه در سوراخ سوزن کی رود . جز مگر کان رشته بکتا شود
 کوه را که کن باستغفار و خوش . جام مغفوران بگیر و خوش بکش
 تو بدین تزویر چون نوشی از آن . چون حرامش کرد حق بر کافران
 خالق تزویر تزویر ترا . کی خرد اے مُفسرئ مُشتر
 ۲۴۵۵ آل موسی شو که حیات سود نیست . حیلوات باد نهی پیسود نیست
 زهر دارد آب کز امر صد . گردد او با کافران آبی کند
 . یا تو پنداری که تو نان میخوری . زهر مار و کاهش جان میخوری
 نان کجا اصلاح آن جان کند . کو دل از فرمان جانان بر کند
 یا تو پنداری که حرف منوی . چون بخوانی رایگانیش بشنوی
 ۲۴۶۰ یا کلام حکمت و سر نهان . اندر آید زغبه در گوش و دهان
 اندر آید لیک چون افسانها . پوست بنماید نه مغز دانه
 در سر و رو در کشیک چادره . رو نهان کرده ز چشم دلبری

(۲۴۴۵) Bul. که متقیست.

(۲۴۴۶) A. از ره Bul. om.

(۲۴۴۷) A. بخواه این آبر.

(۲۴۴۸) A. الله شد اندر.

(۲۴۵۱) AH که شود بر گ که The reading کوه is given in marg. G as a variant.
 which have کان instead of آن.

(۲۴۵۲) AB Bul. H. باستغفار خوش. corr. in marg.

(۲۴۵۶) Bul. آبی دحد. (۲۴۵۷) AHK زهر و مار.

(۲۴۵۸) K. BHK Bul. از فرمان جان ده. corr. in marg. H.

مغز و دانه AH (۲۴۶۱) . زغبه Bul. (۲۴۶۰) . حرفی A (۲۴۵۹).

شاه‌نامه یا کلیله پیش تو * همچنان باشد که قرآن از عتو
 فرق آنگه باشد از حق و مجاز * که کند گهل عنایت چشم باز
 ۲۴۶۵ ورنه پُشك و مُشك پیش آخشی * هر دو یکسانست چون نبود شبی
 خویشتن مشغول کردن از ملال * باشدش قصد از کلام، ذو انجبال
 کاتش، وسواس را و غصه را * زان سخن بنشاند و سازد دوا
 پیر این مقداری آتش شاندن * آب پاک و بول یکسان شد بفن
 آتش، وسواس را این بول و آب * هر دو بنشانند همچون وقت خواب
 ۲۴۷۰ لیک گر واقف شوی زین آب پاک * که کلام، ایزدست و روحناک
 نیست گردد، وسوسه کُلی زجان * دل بیابد ره بسوی گلستان
 زانک در باغی و در جوی پَرَد * هرک از سر، صُف بوی بَرَد
 یا تو پنداری که رویِ اولیا * آینه‌انک، هبت می‌بینیم ما
 در تعجب ماند پیغمبر از آن * چون نمی‌بینند رؤسم مؤمنان
 ۲۴۷۵ چون نمی‌بینند نورِ رُوم خاق * که سبق بُردست بر خورشید شرق
 و رهی بینند این حیرت چنراست * تا که وحی آمد که آن رُو در خفاست
 سوی تو ماه است و سوی خلق ابر * تا نبیند رایگان روی تو گبر
 سوی تو دانه‌است و سوی خلق دام * تا ننوشد زین شراب خاص عام
 گفت یزدان که تراهم یَنْظُرُون * نقشِ حَمَامند مُم لا یُبْصِرُون
 ۲۴۸۰ نه‌ناید صورت ای صورت‌پرست * کان دو چشم، مرده او ناظرست
 پیش چشم، نقش می‌آری ادب * کو چرا پاسم نمی‌دارد عجب

و روح پاک. in marg. A. و روح‌پاک. (۲۴۷۰) A. مُشك و پُشك. B. (۲۴۶۵)

پیغامبر BGHK. ماند ADH. (۲۴۷۰) A. در جوی برد BII. (۲۴۷۲)

A om. بر and has suppl. above. (۲۴۷۴)

A. خاص و عام. دانست. (۲۴۷۸)

Bul. ترجم. ABII. حَمَامند و مُم. (۲۴۷۹)

BHK om. ای، which is suppl. above in I. صورت و صورت‌پرست. A. (۲۴۸۰)

BHK. گوی چون پاسم. گوی چون پاسم. A. (۲۴۸۱)

از چه بس بی پناخت این نقش نیک . که نمی گوید سلام مرا عَلَیک
 و ننجباند سر و سبک زجود . پاس آن که کردش من صد سجود
 حق اگر چه سر ننجباند برون . پاس آن ذوق دهد در اندرون
 ۲۴۸۵ که دو صد جنبدن سر ارزد آن . سر چنین جنباند آخر عقل و جان
 عقل را خدمت کنی در اجتهاد . پاس عقل آنست کافزاید رشاد
 حق ننجباند بظاهر سر ترا . لیک سازد بر سران سرور ترا
 مر ترا چیزی دهد یزدان نهان . که سجود تو کند اهل جهان
 آنچنانک داد سنگی را هنر . تا عزیز خلق شد یعنی که زر
 ۲۴۹۰ قطره آب بیابد لطف حق . گوهری گردد برد از زر سبق
 جسم خاکست و چو حق تابیش داد . در جهان گیری چو مه شد اوستاد
 هین طلسمست این و نقش مرده است . احسانرا چشمش از ره برده است
 و نیاید او که چشمی و زند . ابلهان سازیداند او را سند

در خواستن قبطی دعای خیر و هدایت از سبطی و دعا کردن
 سبطی قبطی را بخیر و مستجاب شدن از اکرم الاکرمین
 و ارحم الراحمین،

گفت قبطی تو دعایی کن که من . از سیاهی دل ندارم آن دهن
 ۲۴۹۵ که بود که قفل این دل با شود . زشت را در بزم خوابان جا شود

(۲۴۸۷) In G the first letter of نیک is written with one dot above and three below, i.e. نیک. (۲۴۸۸) A کد اهل.

(۲۴۸۹) In A vv. ۲۴۸۹-۹۰ follow vv. ۲۴۹۱-۲, but the error is rectified in marg.

(۲۴۹۱) A چشم خاکست. (۲۴۹۲) B چشم از ره.

Heading: B مستجاب شدن دعا.

(۲۴۹۵) B فا شود. تا بود که.

مَسْخَمی از تو صاحبِ خوبی شود . یا بلیسی باز کَرُونی شود
یا بفرم دستِ مَرَمِ بُوی مُشک . یابد و تری و میوه شاخِ خشک
سبطی آن دم در مجود افتاد و گفت . کای خدای عالمِ جَهَر و نهفت
جز تو پیش کی بر آرد بک دست . هم دعا و هم اجابت از توست
۲۰۰ هم زاولِ تودهی مبل دعا . تودهی آخر دعاها را جزا
اول و آخر توی ما در میان . هیچ هیچی که نیاید در میان
این چنین می گفت تا افتاد طشت . از سرِ بام و دلش بی هوش گشت
باز آمد او بهوش اندر دعا . لَیْنِ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى
در دعا بود او که ناگه نعره . از دلِ قبطی بچست و غره
۲۰۵ که هلا بشناب و ایمان عرضه کن . تا بفرم زود زَنارِ کهن
آبِی در جانِ من انداختند . مر بلیسی را بجانِ بتواختند
دوستی تو و امر تو نایشکفت . حمدِ الله عاقبت دستم گرفت
کیبایی بود صحنه های تو . کم مباد از خانه دل پای تو
تو یکی شاخی بُدی از نخلِ خلد . چون گرفتم او مرا تا خلد بُرد
۲۱۰ سَبَل بود آنک تنم را در رسود . بُرد سَلم تا لب دریای جود
من بُوی آب رفتم سوی سَبَل . بحر دیدم دز گرفتم کِلِ کِلِ
طاس آوردش که اکنون آب گیر . گفت رَو شد آبها پیشم جفیر
شرابی خوردم ز الله اشترے . تا به حشر نشکی نآید مرا
آنک جوی و چشمه ها را آب داد . چشمه در اندرونِ من گشاد
۲۱۵ این جگر که بود گرم و آب خوار . گشت پیشِ هیتِ او آبِ خسار
کافی کافِ آمد او بهر عباد . صدقِ وعده کعبه عص

از تو هست A (۲۴۹۹) ، افتاد گفت A (۲۴۹۸)

Bul. om. (۲۰۰) می نیاید A (۲۰۱)

و. A om. جوی for جو K (۲۰۱۴) ، شد آب در چشم جفیر B (۲۰۱۲)

Bul. without idāfat. آمد از بهر Bul. (۲۰۱۶)

کافیم بدھر ترا من جمله خیر . بی سبب بی واسطه یاری غیر
 کافیم بی نان ترا سیری دهم . بی سپاه و لشکر میری دهم
 بی بہارت نرگس و نسرين دهم . بی کتاب و اوستا تلقین دهم
 ۲۵۲۰ کافیم بی دارؤ درمان کنم . گوررا و چاہ را میدان کنم
 موسی را دل دهم با یک عصا . تا زند بر عالمی شمشیرها
 هست موسی را دهم یک نور و تاب . کہ طہانچہ و زند بر آفتاب
 چوبندہ ماری کنم من ہفت سر . کہ نزیاد مادہ مار اورا زہر
 خون نیامیزم در آب نیل من . خود کم خون عین آبش را بن
 ۲۵۲۱ شادیترا غم کم چون آب نیل . کہ نیابی سوی شادیا سیل
 باز چون تجدید ایمان بر تنی . باز از فرعون بیزارے کنی
 موسی رحمت ببینی آمد . نیل خون بینی ازو آبی شد
 چون سر رشتہ نگہ داری درون . نیل ذوق تو نگردد ہیچ خون
 من گمان بردم کہ ایمان آور . تا ازین طوفان خون آبی خور
 ۲۵۲۲ من چہ دانستم کہ تبدیلی کند . در نہاد من مرا نیلی کند
 سوی چشم خود یکی نیل روان . بر قرارم پیش چشم دیگران
 ہچنانک این جہان پیش نی . غرق تسبیحست و پیش ما غی
 پیش چشم این جہان پر عشق و داد . پیش چشم دیگران مردہ و جامد
 پست و بالا پیش چشم تیزرو . از کلوخ و خشت او نکتہ شنو
 ۲۵۲۳ با عوام این جملہ بستہ و مردہ . زین عجبتر من ندیدم پردہ

بی دارؤ (۲۵۲۰) Suppl. in marg. A. AH Bul.

اورا نہ تر (۲۵۲۱) Suppl. in marg. A. A با عالی .

خون کم خون B (۲۵۲۱)

with مرکہ suppl. above. موسی رحمت مرکہ بینی A (۲۵۲۲)

یکی نیلی روان Bul. (۲۵۲۱)

G gives آبی as a variant, and H غی. پیش ما آبی ABHK Bul. (۲۵۲۲)

کلوخ و سنگ او Bul. (۲۵۲۱) مردہ جامد A (۱۵۲۲)

گورها یکسان ببیش چشم ما * روضه و حُفَره بچشم اولب
 عامه گفتندی که پیغمبر تُرُش * از چه گشتست و شدست او ذوق کش
 خاص گفتندی که سوی چشمتان * می نماید او تُرُش ای اُمتان
 يك زمان در چشم ما آید تا * خندها ببینید اندر هَلْ آئی
 ۲۵۴۰ از سرِ امروزین بنماید آن * منعکس صورت بزیر آ آه جهان
 آن درخت هستی است امروزین * تا بر آنجایی نماید نوکهن
 تا بر آنجایی ببینی خارزار * پُر زگزدهای خشم و پُر زمار
 چون فرود آئی ببینی رایگان * يك جهان پُر گل رُخان و دایگان

حکایت آن زن پلیدکار کی شوهر را گفت کی آن خیالات از
 سر امروزین می نماید ترا کی چنینها نماید چشم آدمی را سر
 آن امروزین، از سر امروزین فرود آئی تا آن خیالها برود،
 و اگر کسی گوید کی آنج آن مرد می دید خیال نبود جواب
 این مثالست نه مثلاً، در مثال همین قدر بس بود کی
 اگر بر سر امروزین رفتی هرگز آنها ندیدی خواه
 خیال خواه حقیقت،

آن زنی میخواست تا با مَوْلِ خود * بر زند در پیش شوی گولِ خود
 ۲۵۴۵ پس بشوهر گفت زن کای نیکبخت * من بر آمم میوه چیدن بر درخت

کردمهای BGK (۲۵۴۲) . نناید A (۲۵۴۰) . پیغامبر ABGHK (۲۵۴۲)

Heading: A. om. چشم آدمی را از سر امروزین و از سر Bul. ترا. A. om. خیالات برود Bul. هرگز اینهارا Bul. هرگز A. om. پس بود after کی A. om. همین for این B. این مثالست B. که نیکبخت A (۲۵۴۵) . تر زند A. (۲۵۴۴)

چون برآمد بر درخت آن زن گریست * چون زبالا سوی شوهر بشگریست
گفت شوهر را که ای مایون رد * کیست آن لوطی که بر تو میفتد
تو بزیر او چو زن بغنوده * ای فلان تو خود محنت بوده
گفت شوهر نه سرت گویی بگشت * ورنه اینجا نیست غیر من بدشت
زن مکرر کرد کانت با برطله * کیست بر پشتت فرو خفته هنه
گفت ای زن هین فرود آ از درخت * که سرت گشت و خرف گشتی تو سخت
چون فرود آمد بر آمد شوهرش * زن کشید آن مول را اندر برش
گفت شوهر کیست آن ای روسپی * که ببالای تو آمد چون کپی
گفت زن نه نیست اینجا غیر من * هین سرت بر گشته شد هرزه مت
او مکرر کرد بر زن آن سخن * گفت زن این هست از امروزین
از سر امروزین من همچنان * کز می دیدم که تو ای فلانیان
هین فرود آ تا بینی هیچ نیست * این همه تخیل از امروزینست
هزل تعلیمست آنرا جد شو * تو مشو بر ظاهر هزلش گرو
هر جدی هزلت پیش هزلان * هزله جدست پیش عافلان
کاهلان امروزین جویند لیک * تا بدان امروزین راهیست نیک
نقل کن ز امروزین کاکون برو * گشته تو خیره چشم و خیره رو
این می و هستی اول بود * که برو دیده کز و آحول بود
چون فرود آیی ازین امروزین * کز نهاند فکر و چشم و سخن
یک درخت بخت بینی گشته این * شاخ او بر آسمان هفتمین

کو ببالای Bul. (۲۰۰۴) کی زن A (۲۰۰۱) کای مایون B (۲۰۴۷)

زن. In H نه is given as a variant. AH (۲۰۰۴)

امرو دینست Bul. (۲۰۰۷) کین هست A (۲۰۰۰)

کین منی Bul. (۲۰۱۲) هزل with *iglafat*. G (۲۰۰۸)

باعتبار این نسخه. So H. in marg., with the following gloss: مصرع ثانی اول را صفتست و بیت ثانی جزاست معنی این بود که چون ازین درخت کز
نماید فرود آیی یک درخت بخت بینی الی آخره

۲۵۶۵ چون فرود آبی ازو گردی جدا . مبدلش گرداند از رحمت خدا
 زمین تواضع که فرود آبی خدا . راست بینی بخشد آن چشم ترا
 راست بینی گر بُدی آسان و زب . مُصْطَفَى گ خواستی آنرا زرب
 گفت بنما جزو جزو از فوق و پست . آنچنانک پیش تو آن جزو هست
 بعد از آن بر رو بر آن امرو دین . که مبدل گشت و سبز از امر کن
 ۲۵۷۰ چون درخت موسوی شد این درخت . چون سوی مونی کشانیدی تو رخت
 آتش اورا سبز و خرم و کند . شاخ او ای انا الله و زنده
 قیصرِ ظلش جمله حاجات روا . این چنین باشد الهی کیما
 آن منی و هستیت باشد حلال . که درو بینی صفات ذوالجلال
 شد درخت کثر منور حق نما . اصله ثابت و فرعُه فی السَّما

باقی قصه موسی علیه السلام،

۲۵۷۵ کامدش پیغام از وحی میهم . که کزی بگذار اکون فاستفیم
 ناین درخت تن عصای موسی است . کامش آمد که بیندازش زدست
 تا ببینی خیر او و شر او . بعد از آن بر گیر اورا ز امر هو
 پیش از افگدن نبود او غیر خوب . چون بامش بر گرفتی گشت خوب
 اول او بُد برگافشان برهرا . گشت مُعْجَز آن گروم غرهرا
 ۲۵۸۰ گشت حاکم بر سر فرعونیان . آیشان خون کرد و کف بر سر زنان
 از مزارعشان بر آمد قحط و مرگ . از ملخهایی که میخوردند برگ

جزو و جزو A (۲۵۶۸) . گر فرود A (۲۵۶۶)

Heading: Bul. حضرت موسی .

از آن وحی Bul. (۲۵۷۵)

نبرد آن AB Bul. افگندت A (۲۵۷۸)

خنج غین ایله غره اغرار و In marg. H there is the gloss: (۲۵۷۱) H

قحط مرگ AH (۲۵۸۱) . کسر ایله غنلت دیبکدر

تا بر آمد بی خود از موسی دعا * چون نظر افتادش اندر منما
 کین همه اعجاز و کوشیدن چراست * چون نخواهند این جماعت گشت راست
 امر آمد که اتباع نوح کن * ترا بر پایان بینی مشروح کن
 زان تغافل کن چو داعی ره * امر بسخ هست نبود آن تهم
 ۲۵۸۵ کمترین حکمت کریں احاح تو * جلوه گردد آن لجاج و آن عتو
 تا که ره بنمودن و اضلال حق * فاش گردد بر همه اهل فرق
 چونک مقصود از وجود اظهار بود * بایش از پند و اغوا آزمود
 دیسو احاح غلویت یکنند * شیخ احاح هدایت یکنند
 ۲۵۹۰ چون پیایی گشت آن امر ثجون * نیل می آمد سراسر جمله خون
 تا بنفس خویش فرعون آمدش * لابه ی کردش دوتا گشته قدش
 کآنچه ما کردیم اے سلطان مضن * نیست مارا روی ایراد سخت
 پاره پاره گردمت فرمان پذیر * من بعزت خوگرم بختم مگیر
 هین بجناب لب برحمت ای امین * تا بیند این دهانه آتین
 ۲۵۹۵ گفت یا رب یفریبد او مرا * یفریبد او فریبند ترا
 بشنور یا من دم م خدعش * تا بداند اصل را آن فرع گش
 کاصل هر مگری و حیل پستی ماست * هرچ بر خاکست اصلش از ماست
 گفت حق آن سگ نیرزد م بدان * پیش سگ انداز از دور استخوان
 هین بجناب آن عصا تا خاکها * و دهد هرچه ملخ کردش فنا
 ۲۶۰۰ و آن ملخها در زمان گردد سیاه * تا ببیند خلق تبدیل اله

کاتباع. (۲۵۸۱) BK Bul. غواهد. B Bul. (۲۵۸۲)

چو. (۲۵۸۳) AHK Bul. و منگر آخر که نو داعی ره. and so G in marg. B for که.

The hemistich printed in the text is given as a variant in marg. AH.

AH for نیست.

گردمت. G (۲۵۹۲). اهل و فرق. AGH (۲۵۸۷)

یا and تا is written both before and (۲۵۹۶) In H the word

م. بان. K (۲۵۹۸). کامل هر خدع. B Bul. (۲۵۹۷)

که سیبا نیست حاجت مر مرا . آن سبب بهر حجابست و غطا
تا طبعی خویش بر دارو زند . تا منجم رُو با ستاره کند
تا منافق از حریصی بامداد . سوسه بازار آید از بیم کساد
بندگی ناکرده و ناشسته رُو . لقمه دوزخ بگشته لقمه جوی
۴۶۰ آکل و ماکول آمد جانِ عام . همچو آن بره چرنه از خطام
یچرد آن بره و قصاب شاد . کو برای ما چرد برگ مُراد
سکار دوزخ و کبی در خوردنی . بهر او خود را تو فربه و کبی
کار خود کن روزی حکمت پُسر . تا شود فربه دل با کز و فسر
خوردن تن مانع این خوردنست . جان جو بازگان و تن چون رهزنست
۴۶۱ شمع تاجر آنگهست افروخته . که بود رهزن چو هیزم سوخته
که تو آن هوشی و باقی هوش پوش . خویش را گم مکن یاوه مکوش
دانک مرثیوت چو خمرست و چوبنگ . پرده هوشست و عاقل زوست دنگ
خمر تنها نیست سرمستی هوش . هر چه شهوانیست بندد چشم و گوش
آن بلیس از خمر خوردن دور بود . مست بود او از تکبر و جود
۴۶۲ مست آن باشد که آن بیند که نیست . زر نباید آنچه مس و آهنیست
این سخن پایان ندارد موسی . لب یحییان تا برون روژد گیا
هیچنان کرد و هم اندر دم زمین . سبز گشت از سنبل و حب ثبین
اندر افتادند در لُوت آن نر . قحط دیدم مرده از جوع البقر
چند روزی سیر خوردند از عطا . آن دوی و آدمی و چارپا
۴۶۳ چون شکم پر گشت و بر نعمت زدند . و آن ضرورت رفت پس طاعی شدند
نفس فرعونست هان سیرش ممکن . تا نیارد یسار از آن کفر کهن

(۴۶۰) G بره . B چریه . corr. in marg. B (۴۶۱) در آتش سوخته

و سنبل و حب مین . Bul. (۴۶۱) روزد . B (۴۶۲)

بس طاعی . H چون ضرورت . B و . A om. (۴۶۳)

یاد زان . BHK Bul. هین سیرش . B فرعونست . Bul. (۴۶۳)

بی تَف آتش نگرَدَد نفس خوب . تا نشد آهَن چو اخگر هین مکوب
 بی مجاعت نیست تن جُبُش کَنان . آهَن سَر دیست می کوب بدان
 گر بگریزد ور بنالد زار زار . او نخواهد شد مُسلَمان هوش دار
 ۲۶۲۵ او چو فرعونست در قحط آنچنان . پیشِ موسی سَر نهد لایه کَنان
 چونک مُستغنی شد او طاغی شود . خر چو بار انداخت اسَکِزه زند
 پس فراموش شود چون رفت پیش . کارِ او زان آه و زارهای خویش
 سالها مَرَدی که در شهری بود . یک زمان که چشم در خوابی رود
 شهر دیگر بیند او پُر نیک و بد . هیچ در یادش نیاید شهر خود
 ۲۶۳۰ که من آنجا بوده‌ام این شهر نو . نیست آن من درینجام گِرو
 بل چنان داند که خود پیوسته او . هم درین شهرش بُدست ابداع و خو
 چه عجب گر رُوح موطنهای خویش . که بُستش مَسْکَن و میلاد پیش
 می نیارد یاد کین دنیا چو خواب . می فرو پوشد چو اخترا محاب
 خاصه چندین شهرها را کوفته . گَزدها از دَرکِ او نازوفته
 ۲۶۳۵ اجتهادِ گریر ناکرده که تا . دل شود صاف و بیند ماجرا
 سر برون آرد دلش از بُخَشِ راز . اول و آخر ببیند چشم باز

اطوار و منازل خلقت آدمی از ابتدا،

آمده اول باقلیم جَساد . وز جَمادی در نیای اوفتاد
 سالها اندر نیای عمر کرد . وز جمادے یاد نآورد از نبرد
 وز نیای چون بمیوانی فتاد . نامش حال نیای هیچ یاد

افغان کَنان ABH (۲۶۲۵)

اسکِزه زند as a variant instead of رود مرغی (۲۶۲۶) G in marg. gives

صافی و بیند AH (۲۶۲۵) Bul. ابداع خو (۲۶۲۱)

Heading: Bul. بیان اطوار.

باقلام A (۲۶۲۷)

۳۶۴ جز همین میلی که دارد سوی آن . خاصه در وقت بهار و ضمیران
 همچو میل کودکان با مادران . سر میلی خود نداند در لیان
 همچو میل مفراط هر نو مرید . سوی آن پسر جوان بخت بجد
 جزو عقل این از آن عقل گلست . جنبش این سایه زان شاخ گلست
 سایه اش فانی شود آخر درو . پس بداند سر میل و جست و جو
 ۳۶۵ سایه شاخ دگر ای نیکبخت . گئی بچند گریختی این درخت
 باز از حیوان سوسه انسانیش . می کشید آن خالق که دانیش
 همچنین اقلیم تا اقلیم رفت . تا شد اکنون عاقل و دانا و زفت
 عقلهای اولینش یاد نیست . هر ازین عقلش تحول کرد نیست
 تا رهد زین عقل پُر حرص و طلب . صد هزاران عقل بیند بو آله جب
 ۳۶۵ گرچه خفته گشت و شد نامی ز پیش . گئی گذارندش در آن نسیان خویش
 باز از آن خوابش بیداری گشتند . که کند بر حالت خود ریش خند
 که چه غم بود آنک میخوردم بخواب . چون فراموشم شد احوال صواب
 چون ندانستم که آن غم و اعتلال . فعل خوابست و فریست و خیال
 همچنان دنیا که حلم نایبست . خفته پندارد که این خود دایمست
 ۳۶۵ تا بر آید ناگهان صبح اجل . و رهد از ظلمت ظن و دغل
 خند اش گیرد از آن غمهای خویش . چون ببیند مستقر و جای خویش
 هر چه تو در خواب بینی نیک و بد . روز محشر یک یک پیدا شود
 آنچه کردی اندرین خواب جهان . گرددت هنگام بیدار عیان

(۳۶۴۰) H چهار و اجتنان, and so G in marg.

(۳۶۴۱) GH لیان as in text. K لیان.

(۳۶۴۴) A جو, which seems to have been the original reading in H.

(۳۶۴۵) Bul. شاخ درخت. (۳۶۴۶) B می کشد. (۳۶۴۷) A افلام تا افلام.

(۳۶۵۶) B خنداش آید ازین. In A vv. ۳۶۵۵-۶ follow vv. ۳۶۵۷-۸.

(۳۶۵۷) H om., but suppl. in marg. by a later hand. Bul. اندر خواب.

(۳۶۵۸) H om., but suppl. in marg. by a later hand.

تا نپنداری که این بد کرد نیست * آندرین خواب و ترا تعمیر نیست
 ۲۶۲۰ بلك این خنك بود گریه و زفیر * روز تعمیر ای ستمگر بسر اسیر
 گریه و درد و غم و زاری خود * شادمانی دان ببیداری خود
 اے درید پوستین یوسفان * گرگ بر خیزی ازین خواب گران
 گشته گرگان يك يك خُوهای تو * می درانند اثر غضب اعضای تو
 خون نخسید بَعْدِ مرگ در قصاص * تو مگو كه مُردم و یام خلاص
 ۲۶۲۵ این قصاص نَقْدِ حیل سازست * پیش زخم آن قصاص این بازست
 زین لعب خواندست دنیارا خدا * کین جزا لعبت پیش آن جزا
 این جزا نسکین جنگ و فتنه است * آن چو اخصاست و این چون ختنه است

پیان آنك خلق دوزخ گرسنگانند و نالانند بحق که روزیهای
 مارا قریه گردان و زود زاد بیا رسان کی مارا صبر نماند

این سخن پایان ندارد موسی * هین رها کن آن خرانرا در گها
 تا همه زان خوش علف قریه شوند * هین که گرگانند مارا خشمند
 ۲۶۷۰ ناله گرگان خود را موقنیم * این خرانرا طعمه ایشان کیسم
 این خرانرا کیمیای خوش دمی * از لب تو خواست کردن آدمی
 تو بی کردی بدعوت لطف و جود * آن خرانرا طالع و روزی نبود
 پس فرو پوشان لعاف نعمی * تا برکشان زود خواب غفلتی

بود اشك و نیر (۲۶۶) B . و . A Bul. om. (۲۶۵۹)

AH om. Suppl. in marg. H by a later hand. (۲۶۶۱)

لعیت . Bul. (۲۶۶۶) . از آن خواب A (۲۶۶۲)

خنه است . AB Bul. و این for Bul. ختنه است . AB Bul. (۲۶۶۷)

Heading: Bul. با حق AHK Bul. نالاند A om. در بیان

صبر و طاقت نماند B . H is illegible here. زاد ABK Bul. om.

روزی و طالع نبود B (۲۶۷۲) . کم and موقن A (۲۶۷۰)

تا چو بچهند از چنین خواب این رده . شمع مُرده باشد و ساقی شده
 ۲۶۷۵ داشت طُغیانِش ترا در حیرتی . پس بنوشند از جزا هم حسرتی
 تا که عدل ما قلم بیرون نهد . در جزا هر زشت را در خور دهد
 کآن شهی که می‌ندیدندیش فاش . بود با ایشان نهان اندر معاش
 چون رخرد با نُست مُشرف بر تنت . گرچه زو قاصر بود این دیدنت
 نیست قاصر دیدن او ای فلان . از سکون و جُبُشت در امتحان
 ۲۶۸۰ چه عجب گر خالق آن عقل نیز . با تو باشد چون نه تو مستعین
 از رخرد غافل شود بر بد تند . بعد آن عقلش ملامت می‌کند
 نو شدی غافل ز عقلت عقل نی . کز حضورش ملامت کردنی
 گر نبودی حاضر و غافل بُدی . در ملامت کی ترا سلی زدی
 و رانوَ غافل نبوده نفس تو . کی چنان کردی جُنون و تَفَس تو
 ۲۶۸۵ پس تو و عقلت چو اُصطرباب بود . زین بدانی قُرب خُرشید وجود
 قریب بی‌چونست عقلت را بتو . نیست چپ و راست و پس یا پیش رُو
 قُرب بی‌چون چون نباشد شاه را . که نیابد بجز عقل آن راه را
 نیست آن جُبُش که در اصبع تراست . پیش اصبع یا پیش یا چپ و راست
 وقت خواب و مرگ از و می‌رود . وقت بیداری قرینش می‌شود
 ۲۶۹۰ از چه ره می‌آید اندر اصبع . که اصبع بی او ندارد منفعت
 نور چشم و مَرَدَمَک در دیدات . از چه ره آمد بغیرش رُجعت
 عالم خلقت با سویی و جهات . بی جهت دان عالم امر و صفات
 بی جهت دان عالم امیر ای صنم . بی جهت تر باشد امر لاجرم
 بی جهت بد عقل و عَلامُ الّیان . عقل تر از عقل و جان تر هم زجان

پس و پیش A (۲۶۸۶) . ندانی A (۲۶۸۵) . بعد از آن AB Bul. (۲۶۸۱)

از چه ره آید Bul. (۲۶۹۱) . کاصبع B Bul. (۲۶۹۰) . و. A. om. (۲۶۸۴)

عقل عالم Bul. (۲۶۹۴) . سویی جهات AB Bul. (۲۶۹۲) . In K this

۲۶۹۵ بی تعلقی نیست مخلوقی بدو . آن تعلقی هست بی چون ای عو
 زَانِكَ فَضْل و وَصْل نبود در روان . غیر فصل و وصل نندیشد گان
 غیر فصل و وصل پی بر از دلیل . لیک پی بردن بنشانند غلب
 پی پای پی بر از دوری زاصل . تا رگت مردیت آرد سوی وصل
 این تعلقی را بخرد چون ره برد . بسته فصلست و وصلست این بخرد
 ۲۷۰۰ زین وصیت کرد مارا مُصْطَفی . بخت کم جویدد در ذات خدا
 آنک در دانش تفکر کرد نیست . در حقیقت آن نظر در ذات نیست
 هست آن پندار او زیرا براه . صد هزاران پرده آمد تا اله
 هر یکی در پرده موصول خوست . و هر او آنست کان خود عین هوست
 پس پیمبر دفع کرد این و هم از او . تا نباشد در غلط سودا پز او
 ۲۷۰۵ و آنکه اندر و هر او ترک ادب . بی ادب را سزنگونی داد رب
 سزنگونی آن بود کوی زیر . هرود پندارد او کو هست چیر
 زَانِكَ حَدِّ مست باشد این چنین . کونداند آسمانرا از زمین
 در عجبهاش بفکر اندر روید . از عظمی وز مهابت گم شوید
 چون زصنش ریش و سبکت گم کند . حدّ خود داند زصانع تن زند
 ۲۷۱۰ جز که لا اُحْصی نگوید او زجان . کز شمار و حد برونست آن بیان

این تعلقی Bnl. (۲۶۹۵)

بنشانند علیل B Bnl. بنشانند علیل A. (۲۶۹۶)

از دوری B. از دوری اصل A. (۲۶۹۸)

چون پی برد AB Bnl. (۲۶۹۹)

فی الحقیقه B. (۲۷۰۱)

کو خود عین B. (۲۷۰۲)

کز سوی زیر A. (۲۷۰۳)

عجبهاش A. (۲۷۰۴)

رفتن ذو القرنین بکوه قاف و در خواست کردن کی ای
کوه قاف از عظمت صفت حق مارا بگو و گفتن کوه قاف کی
اصفت عظمت او در گفت نیاید کی پیش آن ادراکها فنا
شود و لایه کردن ذو القرنین کی از صنایعش کی در خاطر
داری و بر تو گفتن آن آسانتر بود بگوی،

رفت ذو القرنین سوه کوه قاف . دید او را کز زمرد بود صاف
گرید عالم حلقه گشته او محیط . ماند حیران اندر آن خلق بسیط
گفت تو کوی دگرها چیستند . که به پیش عظم نو باز ایستند
گفت رگهای من اند آن کوهها . مثل من شوند در حسن و بها
۲۷۱۰ من بهر شهری رگی دارم بهان . بر عروم بسته اطراف جهان
حق چو خواهد زلزله شهری مرا . گوید او من بر جهانم عرق را
پس بچینانم من آن رگدرا بنهر . که بدان رگ متصل گشتست شهر
چون بگوید من شود ساکن رگم . ساکنم وز روی فعل اندر تگم
هچو مرقم ساکن و بس کارکن . چون بخرد ساکن وزو جنبان سخن
۲۷۲۰ نزد آنکس که نداند عقلش این . زلزله هست از بخارات زمین

Heading: A. Bul. عظمت صنات حق Bul. عظمت صنعت حق Bul. بخت نیاید Bul. فنا شوند.

دید آنرا B. دید ویرا A. (۲۷۱۱)

باز ایستند A. (۲۷۱۲)

In A vv. ۲۷۱۵-۶ follow vv. ۲۷۱۷-۸, but the error is indicated in marg.

گوید و من B. (۲۷۱۶)

اندر شکم A. (۲۷۱۸)

In A the hemistichs of this verse are transposed.

موری بر کاغذی می‌رفت نبشتن قلم دید قلم را ستودن گرفت
 موری دیگر کی چشم‌تیزتر بود گفت ستایش انگشتانرا کن
 کی این هنر از ایشان می‌بینم، موری دیگر کی از هر
 دو چشم‌روشن‌تر بود گفت من بازورا ستایم کی
 انگشتان فرع بازواند الی آخره،

مورکی بر کاغذی دید او قلم * گفت با موری دیگر این رازم
 که عجایب نقشها آن كلك كرد * همچو ریحان و چو سوسن زار و وَرْد
 گفت آن مور اِضْبَعْتَ آن پیشه‌ور * وین قلم در فعل فرعست و اِشْر
 گفت آن مور یَوْمَ كَزْ بازوِست * که اصبع لاغر ز زورش نقش بست
 ۲۷۲۵ همچنین می‌رفت بالا تا یکی * میهنم موران فِطْن بود اندکی
 گفت کز صورت مبیند این هنر * که بخواب و مرگ گردد بی‌خبر
 صورت آمد چون لباس و چون عصا * جز بعقل و جان نخبند نقشها
 بی‌خبر بود او که آن عقل و فؤاد * بی زتقلیب خدا باشد جماد
 یلک زبان از وی عنایت بر کند * عقل زیرك ابله‌ها ی‌کند
 ۲۷۳۰ چوئش گویا یافت ذو اَلْقَرْنِین گفت * چونك کوم فاف دُر نطق سُنْت
 کای سخن گوی خبیر رازدان * از صفت حق بکن با من بیان
 گفت رَوِ کَانَ وصف از آن هایل ترست * که بیان بر وی تواند بُرد دست

Heading: Bul. نوشتن قلم AB Bul. om. الی آخره.

این قلم A (۲۷۲۴) Bul. همچو ریحانزار و سوسن‌زار (۲۷۲۲).

ز زورش با دَوَسْت B. کا صبع Bul. از بازوِست Bul. (۲۷۲۴).

و. A om. (۲۷۲۶) تا بالا یکی A (۲۷۲۵).

هر دو بی تَقلیب حق A corrector has written بی تَقلیب A. که این B Bul. (۲۷۲۸).

بیان در وی B (۲۷۲۴) و رازدان Bul. (۲۷۲۱) B om. (۲۷۲۹).

یا قلم را ز قهر باشد که بسر . بر نویسد بر صحایف زان خبر
گفت کمتر داستانی باز گو . از عجبهای حق اے حیر نکو
۲۷۳۵ گفت اینک دشت سیصد ساله راه . کوههای برف پُر کردست شاه
کوهِ بر گه بی شمار و بی عدد . می رسد در هر زمان برفش مدد
کوهِ برف می زند بر دیگری . می رساند برف سردی تا ثریه
کوهِ برف می زند بر کوهِ برف . دَم بستر زانبار بی حد شگرف
گر نبودی این چنین وادی شما . تَفَرّ دوزخ محو کردی مر مرا
۲۷۳۶ غافلانرا کوههای برف دان . تا نسوزد پردهای عاقلان
گر نبودی عکسِ جَهْل بَرَف باف . سوختی از نار شوق آن کوهِ قاف
آتش از قهر خدا خود دَرّه ایست . بهر تهدید لثیان دَرّه ایست
با چنین قهری که زفت و فایق است . بر دَ لطفش بین که بر وی سابق است
سَفَر بی چون و چگونه معنوی . سابق و مسبوق دیدی بی دوی
۲۷۳۷ گر ندیدی آن بود از فهم پست . که عقول خلق زان کان یک جوست
سبب بر خود نه نه بر آیات دین . گئی رسد بر چرخ دین مرغِ گلین
مرغ را جولانگه عالی هواست . زانک نشو او ز شهوت وز هواست
بس تو حیران باش بی لا و یل . تا ز رحمت پیشت آید محلی
چون ز فم این عجایب گوئی . گر یکی گوئی تکلف می کنی
۲۷۳۸ و بگوئی فی زندنی گردنت . قهر بر بندد بدان فی روزنت
پس همین حیران و واله باش و بس . تا در آید نصر حق از پیش و پس

(۲۷۳۶) ABH Bul. از صنایعهاش. corr. in marg. H.

(۲۷۳۷) B Bul. و شگرف. (۲۷۳۸) B Bul. کوهِ برفین.

(۲۷۴۰) B Bul. پرده هر رازدان.

(۲۸۴۲) Bul. خود for چون. GH. دَرّه ایست. as in text.

(۲۷۴۲) ABH Bul. لطف حق صد مرتبه زو سابق است. برد لطفش هم بر آتش سابق است.

(۲۷۴۵) B Bul. از دم پست. and so Bul. A. اگر ندیدی آن زرقان هواست.

(۲۷۵۰) H Bul. و بر آن فی. (۲۷۵۱) B Bul. باش بس.

چونك حيران گشتي و گيج و فنا . با زبان حال گفتي اهدينا
زُفَتِ زُفَنَسْت و چو لرزان می شوی . می شود آن زُفَتِ نِرم و مُسَوِّه
زَانَكِ شَكْلِ زَفَتِه . بهر مَنَكِرست . چونك عاجز آمدی لطف و پرست

نمودن جبرئیل علیه السّلم خود را بمصطفی صلی الله علیه و سلم
بصورت خویش و از هفتصد پَر او چون يك پر ظاهر شد
افقرا بگرفت و آفتاب محجوب شد با همه شعاعش،

۲۷۵۵ مصطفی می گفت پیش جبرئیل . که چنانك صورت نُست ای خلیل
مَر مَر را بُنما تو محسوس آشکار . تا ببینم مَر ترا نظاره دار
گفت نتوانی و طاقت نبودت . رحس ضعیف است و تَنَك سخت آیدت
گفت بُنما تا ببیند این جسد . تا چه حد رحس نازکست و بی مدد
آدمی را هست حَسّ تن سقیم . لیک در باطن یکی خُلُقِ عظیم
۳۷۰ بر مثال سنگ و آهن این تنه . لیاك هست او در صِفَتِ آتش زنه
سنگ و آهن مَوْلِدِ ایجادِ نار . زاد آتش بر دو والد قَهْرِ نار
باز آتش دست کار و صِفِ تن . هست فاهر بر تن او و شعله زن
باز در تن شعلۀ ابرهم دار . که ازو مَهْجور گردد بُرَجِ نار
لاجرم گفت آن رسول ذو فُتُون . رمزِ نَحْنُ الْآخِرُونَ السَّابِقُونَ

زُفَتِه . A (۲۷۵۴) . می شود آن وقت . A . زُفَتِ زُفَنَسْت A (۲۷۵۳)

Heading: Bul. با همه شعاع . A . پر گرفت . Bul.

من ترا . B Bul. . بنمای محسوس B (۲۷۵۶)

از صفت B (۲۷۶۰)

and so A. The hemistich in the text
سنگ و سندان حاکم ایجاد نار BH (۲۷۶۱)

زادش زن دو والد A. H. is given as a variant in marg.

و . AH Bul. om. . هست بر تن فاهر او B (۲۷۶۲)

۲۷۶ ظاهر، این دو بسندانی زبون * در صفت از کان آهنا فرون
 پس بصورت آدمی فرخ جهان * وز صفت اصل جهان این را بدان
 ظاهرش را پشته آرد بپرخ * باطنش باشد محیط هفت چرخ
 چونک کرد الحاح بنمود اندکی * هیتی که شود زو مندکی
 شهرری بگرفته شرق و غرب را * از مهابت گشت بی هوش مصطفی
 ۲۷۷ چون زبیم و تریس بیهوش بدید * جبرئیل آمد در آغوش کشید
 آن مهابت قمت یگانگان * وین تجش دوستان را یگان
 هست شاهان را زمان بر نشست * هول سرنگان و صارمها بدست
 دورباش و نیزه و شمشیرها * که بلرزند از مهابت شیرها
 مانگر چاوشان و آن چوگانها * که شود سست از پیمیش جانها
 ۲۷۸ این برای خاص و عام ره گذر * که گدشان امر شهنشای خبر
 از برای علم باشد این شکوه * تا کلام یکبر نهند آن گروه
 تا من و ماهای ایشان بشکند * نفس خودین فتنه و شرکم کند
 شهر از آن ایمن شود کان شهریار * دارد اندر قیصر زخم و گیر و دار
 پس بپرد آن هوشها در نفوس * هیت شه مانع آید زان نخوس
 ۲۷۹ باز چون آید بسوی بزم خاص * گئی بود آنجا مهابت یا قصاص
 حلم در حلمست و رحمتها بجوش * نشنوی از غیر جنگ و ناخروش
 طبل و کوس هول باشد وقت جنگ * وقت عشرت با خواص آواز جنگ
 هست دبوان محاسب علم را * و آن پری رویان حریف چارما

کان و آهنا A. بسندان A. ظاهر این B (۲۷۶)

ظاهرش باشد زبون فرخ BK (۲۷۷)

و. Bul. om. (۲۷۷۲). هیتی که کوه گردد مدکی B (۲۷۶۸)

In B vv. ۲۷۷۳ and ۲۷۷۴ are transposed. (۲۷۷۴)

تا گدشان B (۲۷۷۵). مست Bul. مُست for پست A (۲۷۷۴)

and و نی خروش B Bul. (۲۷۸۱). که بود Bul. (۲۷۸۰). بنهند K (۲۷۷۶)

کوس و هول A (۲۷۸۲). so corr. in H.

آن زره و آن خود مر خالیش راست * وین حریر و رُود مر نعریش راست
 ۲۷۸۵ این سخن پایان ندارد ای جواد * ختم کن وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِالرَّشَادِ
 لاندرا احمد آن رحی کو غاربست * خننه این دمر زیر خاك يَثْرِبست.
 هَوَانٌ عَظِيمٌ اَتَخْلَفُ او كَانْ صَفْدَرست * بی نغیر مَقْعَدِ صِدْقِ اندرست
 بجای تغییرات اوصاف تنست * رُوح باقی آفتابی روشنست
 بی زَغَبیری که لا شَرْفَبه * بی زَبَدیلی که لا غَرْبَبه
 ۲۷۹۰ آفتاب از ذره کی مدهوش شد * شمع از پروانه کی بیهوش شد
 جسم احمدرا نعلق بُد بدان * این تغیر آن تن باشد بدان
 همچو رنجوری و همچون خواب و درد * جان ازین اوصاف باشد پاک و قُرد
 خود نتوانم ور بگویم وصفِ جان * زلزله افتد درین کُون و مکان
 رُوبَش گریکدی آشفته بود * شیر جان مانا که آن دم خننه بود
 ۲۷۹۵ خننه بود آن شیر کز خواست پاک * اینست شیر نَرْسَارِ سَهْمَناک
 خننه سازد شیر خودرا آتِجَان * که تهاش مرده داند این سگان
 ورنه در عالم کرا زهره بُدے * که رُبودے از ضعیفی تَرُبْدے
 کفِ احمد زان نظر مخدوش گشت * بحر او از مِهَر کف پُر جوش گشت
 مَه همیشه کفست مَعطی نُوَرِپاش * ماه را گر کف نباشد گو میاش
 ۲۸۰۰ احمد ار یگشاید آن پَر جلیل * تا ابد بیهوش ماند جبرئیل
 چون گذشت احمد ریزنده و مِرْصَدش * وز مفسام جبرئیل و از حدش
 گفت اورا هیت پِتر اندر پِسم * گفت زَوْرُومَن حَسْرَتِ تو نِسم
 باز گفت اورا بیا اے پرده سوز * من باوچ خود نرفتم هنوز

این حریر H. آن حریر H. آں لباس و خود AH (۲۷۸۵)

آفتاب. ABHK Bul. (۲۷۸۸) این حی AH (۲۷۸۶)

و تهاش BK Bul. (۲۷۹۲) از پروانه کی در جوش شد B (۲۷۹۰)

و تَرُبْدِي GH. تا رُبودی B (۲۷۹۷) و سَهْمَناک Bul. شرمسار A (۲۷۹۵)

و مَعطی K (۲۷۹۶) گفت احمد H (۲۷۹۸) corr. in marg.

بر اوج Bul. (۲۸۰۲) و از حدش AH (۲۸۰۱)

گفت بیرون زین حد ای خوش قَرّ من * گر زخم پَری بسوزد پَری من
 ۲۸۰۵ حیرت اندر حیرت آمد این قصص * بی‌پیشی خاصگان اندر آخص
 بی‌شبهها جمله اینجا بازی است * چند جان داری که جان پردازی است
 جبرئلا گر شریفی و عزیز * تو نه پروانه و نه شمع نیز
 شمع چون دعوت کند وقت فروز * جان پروانه پرمیزد زسوز
 این حدیث مقلب را گور کن * شبِ را بر عکس صید گور کن
 ۲۸۱۰ بنده کن مشک سخن شائیت را * و مکن انسان قلمائیت را
 آنک بر نگذشت آجزاش از زمین * پیش او معکوس و قلمائیت این
 لَا تُخَالِفُهُمْ حَبِيبٌ دَارِيَهُمْ * يَا غَرِيبًا نَازِلًا فِي دَارِهِمْ
 أَعْطِ مَا شَاءَ وَارْأَوْا وَارْضَهُمْ * يَا ظَعِيمًا سَاكِنًا فِي أَرْضِهِمْ
 تا رسیدن در شه و در ناز خوش * راز با مرغز و ساز خوش
 ۲۸۱۵ موسی در پیشِ فرعونِ زمن * نرم باید گفت قولاً لَیناً
 آب اگر در روغن جوّات کنی * دیگران و دیگران ویران کنی
 نرم گو لیکن مگو غیر صواب * وسوسه مفروش در لَینِ الخطاب
 وقتِ عصر آمد سخن کوتاه کن * ای که عصرِ عَصْر را آگاه کن
 گو تو مرغل خواره را که قند به * نرمی فاسد مکن طینش مدیه
 ۲۸۲۰ نطق جانرا روضه جانستی * گر زحرف و صوت مُسْتغْنِیستی
 این سرِ خرد در میان قندزار * ای بسا کس را که بنهادست خار
 ظن بیزد از دور کان آنست و بس * چون قُح مغلوب وای رفت پس
 صورت حرف آن سرِ خردان یقین * در رز معنی و فردوس برین
 ای ضیاء الحق حُسام الدین در آرز * این سرِ خردا در آن بطیخ را

«ورنه پروانه» A. گر شریف و گر عزیز Bul. (۲۸۰۷)

Bul. (۲۸۱۲) in the first hemistich. «سخن پائیت را» Bul. (۲۸۱۰)

«گوی مرغل خواره» B (۲۸۱۱) - «مرزوی» Bul. «مرغزی» K. «مرغزی» G (۲۸۱۴)

«درین بطیخ زار» Bul. (۲۸۲۱) «که زحرف» Bul. (۲۸۲۰)

۲۸۲۵ تا سر خر چون بہرُذ از مَسَّخہ * نَشو دیگر بخشدش آن مَطْبَخہ
 ہین زما صورت گری و جان زتو * نہ غلط ہم این خود و ہم آن زتو
 بر فلک محمودی ای خورشیدِ فاش * بر زمینِ ہر تا ابد محمود باش
 تا زمینی با سہای بلند * یک دل و یک قبلہ و یک خوشنود
 تفرقہ بر خیزد و شُرک و دُوی * وحدت اندر وجودِ معنوی
 ۲۸۲۰ چون شناسد جانِ من جانِ ترا * یاد آرند اتحادِ ماجرا
 موسی و ہارون شوند اندر زمین * مُخْلِطِ خوش ہجو شیر و انگیت
 چون شناسد اندک و مُنکر شود * مُنکری اش پردہ سائر شود
 پس شناسایی بگردانید رُو * خشم کرد آن مہ زناشکرئی او
 زمین سبب جانِ نبی را جانِ بد * ناشناسا گشت و پشت پای زد
 ۲۸۲۵ این ہم خواندی فرو خوان اُم یکن * تا بنانی آج این گہر کهن
 پیش از آنکِ نقشِ احمد فرمود * نعمت او ہر گہرا نعوت بود
 کین چنین کس هست یا آید پدید * از خیالِ دُش یلشان می طیبید
 مجہدی کردند کای رَبِّ بَشَر * در عیان آریں ہر چہ زودتر
 تا بنام احمد اُم یَسْتَفْحُون * یاغیانان می شدند سزنگون
 ۲۸۲۰ ہر کجا حربِ مہولی آمدی * غوثانِ کرائی احمد بُدی
 ہر کجا یساری مُزین بُدی * یاد ایشان داروی شافی شدی
 نقشِ او می گشت اندر راہان * در دل و در گوش و در افواہان
 بَشِ اِوراگی بیابد ہر شغال * بلک فرعِ نقشِ او یعنی خیال

بر فلک محمود A (۲۸۲۷) . ہم این زتو م آن زتو A. Bul. (۲۸۲۶)

ماجرا BHK. اتحاد و ماجرا A. Bul. خود شناسد A. (۲۸۲۰) . شرک دوی A. (۸۲۶)

آن گہر A. Bul. (۲۸۲۵) . چشم کرد A. (۲۸۲۲)

تا آید A. Bul. (۲۸۲۷) . نفس احمد A. (۲۸۲۶)

غوثان A. Bul. (۲۸۲۰) . یاغیانان AB Bul. (۲۸۲۶)

یاد احمد B. (۲۸۴۱)

نقشِ او بر روی دیوار آفرنده از دل دیوار خون دل چکد
 آن چنان فرخ بود نقشش برُو * که رهد در حال دیوار از دورُو ۲۸۴۰
 گشته بر! یکتا رویِ اهلِ صفا * آن دورویی عیبِ سر دیوار را
 این همه تعظیم و تنخیم و وداد * چون بدیدندش بصورت بُرد باد
 قلبِ آتش دید و در دم شد سیاه * قلبها در قلبِ گِی بودست راه
 قلب میزد لافِ آشراقِ محک * تا مُردانرا در اندازد بشک
 افتد اندر دامِ مکرش ناگهی * این گمان سر برزند از هر خستی ۲۸۵۰
 کین اگر نه نقدِ پاکیزه بُدی * گِی بسنگِ امتحانِ راغب شدی
 او محک میخواهد اما آن چنان * که نگردد قلبی او زان عیان
 آن محک که او نهان دارد صفت * فی محک باشد نه نورِ معرفت
 آینه کو عیبِ رُو دارد نهان * از برای خاطرِ هر قنطاریان
 آینه نبود مُناقف باشد او * این چنین آینه تا توانی مجو ۲۸۵۵

و. او. A. on. (۲۸۴۸)

(۲۸۵۰) Suppl. in marg. H. In B vv. ۲۸۵۰ and ۲۸۵۱ are transposed.

ه.ج. لاف دیدن محک زدی BH in the second hemistich. The text reading

is suppl. in marg. H. (۲۸۵۱) A. کی for کِی.

(۲۸۵۵) B. آینه را هرگز مجو. Bul. ثانی. After this verse Bul. adds:

آینه جو راستگو و بی نفاق * ختم کن والله اعلم بالوفاق

This verse is suppl. in H by a later hand, with the following note: بیت اخیر

در بعض نسخ نوشته دیک شد و بدین محل نقل کرده ورنه در اصل تحریر ننوشته بود.

تمّ المجلد الثانی من المثنوی المعنوی،

Bibliotheca Alexandrina

0428128

اشارات مؤلی

خیابان انقلاب، چهارراه البورجیا

تلفن ۶۴۰۹۲۴۳

